DE

CHYMICORUM

CUM

ARISTOTELICIS ET GALENICIS

CONSENSU AC DISSENSU

LIBER:

Cui accessit

APPENDIX

DE CONSTITUTIONE CHYMIÆ:

AUTORE

DANIELE SENNERTO, D. & Medic. in Acad. Witteb. Prof. P. ac Seren. Elect. Sax. Med.

Cum Gratia & Privileg. Cæsar. Rom. Majest.

WITTEBERGÆ,

Sumtibus Viduæ & Hæred. Zachariæ Schüreri Senioris,

ANNO M DC XXIX.

Strenuis, Generis antiquitate, Virtute, Eruditione, rerumq; usu Nobilissimis Viris,

DN. WOLFGANGO Losern/ Hæreditario in Reinhardts & Meirou.

DN. MAURITIO CHRISTOPHORO à Canitz/ Hæreditario in Treben & Widera:

Dominis Fautoribus suis officiosè colendis

S. P. D.

VT reliquos vitæ humanæ errores, *Viri Strenui & Nobilissimi*, eleganter depinxit, qui *Peregrini in patria errores* nobis spectandos exhibuit: ita errorum reliquorum omnium quasi principium φιλαυτίας, & præconceptarum opinionum amorem graphicè descripsit, dum in humanæ infelicitatis vestibulo magnum vinctorum numerum vinculis & catenarum diversitate ultra vires aggravatum sibi occurrisse scribit, qui

tamen usq; adeò sortem suam non dolebant, ut inter se valde de compedum excellentiâ & prærogativâ concertarent, dum alius suos annulos lamberet, alius tangeret, alius metiretur, alius fasciis ab aëris injuriis tegeret, omnes verò de suis carceribus gloriarentur, & si quis minus oneratus esset, doleret & invideret proximo ferramentorum præpondium. Nimirum regitur Mundus opinionibus, & suum cuique pulchrum. Etsi enim omnibus seculis DEUS Opt. Max. heroica aliquot ingenia excitavit, quæ detersis oculorum nebulis aciem intenderunt, & falsas opiniones agnoverũt, atq; hæc non ornamenta, sed impedimenta, non aurea monilia, sed ferreos compedes, quibus in ignorantiæ lutum demergitur genus humanũ, esse animadverterunt, quiq; nervum sapientiæ esse intellexerunt, Nihil temere credere; & propterea pro virili ab ista servitute, quam plurimi serviunt, liberare mortalium genus conati sunt: tamen plurimi contrà sunt, qui opinionibus potius reguntur, quàm veritatis studio ducuntur. Et alii quidem nimio majorum suorum amore fascinati, quam quisque opinionem de rebus seu divinis seu humanis à majoribus & doctoribus suis hausit, eam plerunque & amat, & fovet, & propugnat, ac ad sanguinem usque mortemq; defendit, & nihil eâ verius & rectius dici posse persuasissimum habet, & compedes falsarum

opi-

opinionum, quibus vinctus est, licet ferrei sint, licet impoliti, licet onerosi, pro aureis habet, imò non pro compedibus, sed pro ornamentis. A quibus, si quis aliquem liberare tentat, tantum abest, ut id admittat, ut etiam renitatur, imò magnam injuriam sibi fieri clamitet. Alii contra suis ingeniis nimis fidentes omnia ab antiquitate etiam bene inventa evertere & sua substituere conantur.

Et ut hæc eò, cujus gratia dixi, transferam, in ipsa etiam Medicinâ ista opinionum diversitas & dissentiendi studium omnibus seculis Sectas peperit. Nam ut de antiquis Medicorum Sectis jam non dicam, Chymia hoc ipso seculo artis Medicæ formam non parum mutavit. Quanquam enim & hodie non pauci sint, qui Galenicam Medicinam, eo, quo superioribus seculis tradita fuit, modo, strictè retineant, nec quicquam de Chymicis sint solliciti: tamen non multò pauciores esse, opinor, qui longè aliam Medicinæ rationem, quàm quæ superioribus seculis usitata fuit, sectantur. Cum enim superioribus seculis ex Galeni, Avicennæ, aliorumque Græcorum & Arabum libris Medicina doceretur & disceretur; & in Pharmacopoliis ex usu receptis, quæ vocant, dispensatoriis, & maxima ex parte è vegetabilibus, decocta, infusiones, syrupi, pulveres, pilulæ, conservæ, electuaria, & alia ejus generis medicamenta pararentur; pluri-

miq; Medici essent, qui quid alembicus, retorta, phiola, sublimatorium, reverberatorium, & alia Chymica instrumenta essent, ignorarent; ac qua ratione operationes Chymicæ hodie passim usitatæ fieri deberent, plane nescirent: Hodie plurimis hæc omnia sunt notissima.

Inter Medicos tamen, qui rerum Chymicarum peritiam habent, magna rursum sese offert diversitas, & cùm in opinionibus, tum in modo Medicinam faciendi discrepantia. Alii enim Chymica cum Galenicis conjungunt: alii verò Galeni & Avicennæ, eorumque interpretum scripta nunquam viderunt, aut si viderunt, nunquam legere animum induxerunt; sed solum Paracelsi scriptis inhærentes, novam planè Medicinæ rationem sectantur, ac non solum de morborum origine & causis novas opiniones fovent, sed &, omnibus vulgatis dispensatoriis, &, quæ ex iis fiunt, compositionibus neglectis, nihil nisi magisteria, essentias, spiritus, olea, extracta, sales, &c. & præparant, & ægris suis propinant. Atque ex iis quidam, quasi piaculum sit è vegetabilibus medicamenta parare & exhibere, nulla nisi ex antimonio, mercurio, vitriolo, nitro, auro, argento, & aliis mineralibus ac metallis parata, aut certè longè frequentius ista, quàm vegetabilia, usurpant.

Cujus mutationis in arte Medica longè maxi-

mæ primus Theophrastus Paracelsus, Helvetius, autor exstitit. Quanquam enim & ante ipsum Chymica à multis colerentur: tamen vix aliquis eorum veterem Medicinam evertere animum induxit. Ipse præcipuè se veteri Medicinæ opponere, novamque sectam condere, ejusq; se Principem, imò Monarcham, profiteri ausus est.

Ingentibus hominis audacis & gloriosi (qui non solùm unius anni spatio eximium Medicinæ Doctorem se perfecturum promitteret, sed & singularem ac novam morbos quosque gravissimos curandi rationem, & quod caput rei est, ac quo plurimorum animos sibi devinxit, lapidis Philosophici, quo omnia viliora metalla in aurum mutarentur, cognitionem præ se ferret ac polliceretur,) promissis moti plurimi, & partim novarum rerum, partim auri avidi, neglecta prisca Philosophia & Medicina, sese Paracelso totos addixerunt, eumq; ut Magistrum ac Ducem sequi statuerunt.

Quo factum, ut quidem, qui id, quod Paracelsus pollicitus est, præstare potuerit, ne unus inventus sit: novarum tamen opinionum & Paracelsi sectatores reperti sint plurimi, atque etiamnum hodie reperiantur, totaque Europa, & in ea præcipuè Germania nostra, portentosis dogmatib9, non solũ in Medicina, sed & Philosophia & Theologia repleta sit. Quanquã n. Medicinam præcipuè

profi-

profiteretur Paracelſus; & ſi inter Chymicarum præparationum limites ſe continuiſſet, laudem ſuã mereri potuiſſet: tamen cum applauſores inveniret non paucos, audacior factus, falcem in alienam meſſem immiſit, novaque in Philoſophia dogmata invexit, nec Theologiam iuviolatam reliquit, ſed ſe aliquando LUTHERUM & Papam, non minus, quàm Galenum & Hippocratem, in ordinem redacturum minatus eſt; neminemque eorum, qui in ſacram Scripturam hactenus ſcripſiſſent, ſive veteres ſive recentiores, ſcripturæ nucleum rectè eruiſſe, ſed circa corticem tantum hæſiſſe, non ſolum profeſſus eſt, ſed & ipſe novas in Theologia opiniones ſcriptis ſuis inſeruit. Præterea Magiam diſcipulis ſuis ſedulò commendavit; imò iſtud pronunciare auſus eſt: ſi DEI deficit auxilium, diaboli ſuccedat. Quam impietatem cum diſcipuli & agnoſcerent & reprehenderent, atque in lectione publica Baſileæ iſtud affirmanti D. VVolfius VViſenburgius contradiceret: ne impietate dogmatis ſectatores ſuos offenderet, Magiam quandam, ſeu naturalem ſeu cœleſtem, commentus eſt: quæ tamen ipſa non minus impia, & in Salvatorem ac DEUM noſtrum contumelioſa eſt, ut cum ex aliis, tum ex libris de Philoſophia Sagaci patet, ubi inter alia ſcribit, *lib. 2. cap. 4.* Secunda Magiæ ſpecie poſſe transmutari unum in aliud; ferrum, in

cuprum;

cuprum; homines, in lupos; Sapphiros, in Adamantes; hominem divina virtute invisibilem fieri, quemadmodum CHRISTUS, qui se occultavit; & vestiri tali veste, ut CHRISTUS transfiguratus est: Tertia, posse quem verba proferre; Sume lectum tuum & ambula; Lazare, surge: Quarta, posse quem facere, ut asinus loquatur, sicut asinus Bileam; posse facere hominem ex DEO natum, ex DEO doctum; posse facere, & potestatem habere faciendi ex viribus divinis, quicquid velit.

Ex Paracelso nimirum, tanquam fonte, dogmata sua hauserunt VVeigelius, Crollius; imò illi ipsi Enthusiastæ, qui ante paucos annos in Thuringia religionem Christianam turbare conati sunt; & plures alii ex iis, qui Fraternitatis R. C. seu socii seu clientes videri voluerunt.

Quæ omnia cùm mecum perpenderem, & absurda hujusmodi dogmata plurima sub specioso Chymiæ nomine hodie spargi, & hoc modo Chymiam multis seu invisam seu suspectam reddi animadverterem; contrà dignitatem ac utilitatem Chymiæ agnoscerem maximam: facere non potui, & id Professionis meæ ratio exigere videbatur, ut quantum à vera Chymia Paracelsi & Paracelsistarum somnia & absurda dogmata differrent, monstrarem. Inprimis cum viderem, curiosæ & novitatis avidæ juventutis ingenia pravis istis dogmati-

bus imbui, corrumpi, atque à multis errores hosce, quasi lac maternum, bibi, quod pravum ingenii alimentum, tanquam in membra judiciorum transmutatum, nunquam postea deponere possunt.

Ut verò vobis, *Viri Strenui & Nobilissimi*, hoc quicquid est operis dedicarem, me movit, quòd non solum vos bonas literas literatosque amore & benevolentiâ prosequi, sed & ipsos non leviter bonis literis tinctos, verum planè ac penitus imbutos animadverti. Cum voluptate enim insigni sæpius, cùm Vos, Vestrosque valetudinis caussâ invisi, non solùm de rebus politicis & historicis, sed & aliis, quæ literariam rem concernunt, & inter ea etiam de rebus Medicis ac Chymicis non vulgariter disserentes Vos audivi. Quapropter nullus dubito, Vos etiam de hac, quæ est inter Aristotelicos, Galenicos & Chymicos controversia rectè judicare posse: Idque ut faciatis, & à gravioribus, quibus occupamini, negotiis huic etiam scripto legendo aliquid temporis subtrahatis, & meum hoc in vos observantiæ documentum animo benevolo suscipiatis, etiam atque etiam oro. Bene valete. VVittebergæ, Cal. Febr. Anno Christi 1629.

LECTO-

LECTORI BENEVOLO
S.

IEci tandem, Lector Benevole & Candide, hanc aleam, & dogmata inter Chymicos & Peripateticos ac Galenicos controversa quædam proposui, atq; de iis meam sententiam exposui. Etsi verò nullo alio fine, quàm veritatis investigandæ, atq; artis Medicæ propagandæ studio istud negotium à me susceptum esse, noverit Is, qui novit omnia; & instituti mei ratio bonos viros, qui me norunt, non lateat: tamen facilè conjicere possum, non omnium idem de hoc meo labore futurum judicium, nec omnes eo, quo à me hæc profecta sunt, animo accepturos. Indignabuntur enim procul dubio quidam rigidi & pertinaces Peripatetici & Galenici, qui in magistrorum verba jurarunt, ac cum Aristotele, Hippocrate & Galeno errare, quam cum recentiorum aliquo verum dicere malunt, quod Chymicorum quasdam opiniones non planè rejeci, sed, si dextrè explicentur, recipiendas censui: atque Aristotelicam Philosophiam, & Galenicam Medicinam Chymicorum opinionibus contaminari conquerentur. Contrà ægrè Chymici nonnulli ferent, quod non omnes Paracelsi opiniones pro oraculis habui, & quod studiosam juventutem à Pseudochymicorum absurdissimis & portentosis opinionibus dehortatus sum. Verum quid aliud facerem, qui unicum scopum, veritatem præfixam habui, & tantum quid diceretur, non à quo diceretur, spectavi, veritatemq; omnibus autoritatibus posthabui? In quo exemplum Aristotelis sequendum mihi proposui, qui, lib. I. Ethic. c. 6. *Platonicam rejecturus sententiam,* Præstat, *inquit,* atque adeo oportet etiam ita veritati nos addictos esse, ut præ illa

vel nostra ipsorummet decreta evertere non dubitemus; *itidemque monitum Galeni, qui censet, ut is, qui solidam eruditionem sibi comparaturus est, à teneris summo veritatis amore teneatur, seu, ut ipse loquitur,* ἀληθείας ἐρωτικὴν μανίαν, ὥσπερ ἐνθεσιῶν, *habeat, tum dies noctesq; contendat, ut ea, quæ à clarissimis veterum tradita sunt, cognoscat: In hoc tamen non acquiescat. Jubet enim porrò, ea, quæ cognovit,* κρίνειν καὶ βασανίζειν χρόνῳ παμπόλλῳ καὶ σκοπεῖν, πόσα μὲν ὁμολογεῖ τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις, πόσα δὲ διαφέρεται· καὶ οὕτως τὰ μὲν αἱρεῖσθαι, τὰ δ' ἀποστρέφεσθαι. *Quanquam verò hoc mihi non polliceri possum, me ubique veritatem, quam sectatus sum, assecutum esse; sed potius eo fine ea proposui, ut & alios ad veritatis investigationem invitarem: tamen, ut rectè Galenus* lib. de usu respir. c: 1. *habet:* τολμητέον τε καὶ ζητητέον τὸ ἀληθές. εἰ γὰρ καὶ μὴ τύχωμεν αὐτοῦ πάντως· ὅμως πλησιέστερον, ἢ νῦν ἐσμέν, ἀφιξόμεθα. Audendum est, & veritas investiganda, quam etiamsi non assequamur, omninò tamen propius, quàm nunc sumus, ad eam perveniemus. *Quo verò ego animo ad scribendum accessi, eo ut alii ad legendum accedant, opto: Lectoremq; candidum oro, ut judices illos imitetur, qui post velum caussas cognoscebant, ut quid diceretur, audirent, quis diceret, non viderent; atq; existimet, non hic Aristotelis, Galeni, Paracelsi, sed Caii, Titii, Sempronii, vel alterius cujuspiam dogmata ventilari, neq; ullum hominem tam charum habeat, ut ei veritatem posthabendam putet. Quod facilè fiet, si nemo quicquam approbandum sibi proposuerit, nisi quod cum certissimis illis veritatis in rebus naturalibus & humanis* κριτηρίοις, λόγῳ καὶ πείρᾳ, *consenserit. Qui verò veram credit esse propositionem quampiam ideò, quod Plato, Aristoteles, vel quivis alius eam crediderit, nec aliam rationem & caussam inquirit: certè ingenio*

nio omni caret. Veritas enim non in ore ejus, qui quid affirmat, sed in reipsa, quæ explicatur, consistit. Et ex libris colligere, quæ prodiderunt Autores, longè est periculosissimū. Rerum ipsarum cognitio vera è rebus ipsis est, *ait Scalig. exerc.* 104. *l. 6. Qua in re tamen utrinq; peccari video.*

Ex una enim parte Aristotelicæ Philosophiæ sectatores quidam, umbratilibus disputationibus, & in suo cerebro natis nonnunquam hypothesibus nimis confisi, quid in Rerum Natura fiat, non considerant, neq; experientiam consulunt. Verum non nostrum est, Naturæ leges præscribere; sed ex ipsa Naturâ Natura describenda. Negavit olim Antipodas Lactantius, & Philosophos, qui Antipodas statuunt, multis exagitat, de fals. Sapient. l. 4. c. 24. *ineptosque esse putat, qui pendulos istos Antipodas, hominesque, quorum vestigia sunt superiora, quam capita, esse credunt. Refert quoq; Aventinus, Vigilium quendam, hominem eruditum, quod homines undiq; terræ globo circumfundi, & conversis sive adversis inter se pedibus stare, asseruisset, excommunicationis fulmen evitare non potuisse. Zacharias enim P. ad Bonifacium scripsit; ut Vigilium, tanquā hæreticum, ab Ecclesia depelleret, sacerdotioq; dejiceret, nisi perversam doctrinā missam facere vellet. Ita ratiunculis quibusdam Zonam torridā non habitari umbratici quidam superiorū seculorum Doctores disputabant: Verum quis jam iis fidem habeat; cum Recentiores in suis Navigationibus longè aliud experti sint? Eundem errorem in non paucis aliis à plurimis errari existimo; qui satis esse putant, si aliquid in antiquorum libris legerint, an verò cum reipsa atque experientia consentiat, ne cogitant quidem. Verum, ut rectè Scaliger,* Exerc. 306. *censet,* Nihil infelicius iis ingeniis, quæ mordicus sentiunt; Majores nostros nihil ignorasse. *Dies diem adhuc docet; & multa in lucem protrahuntur,*

cerebrales hypotheses.

quæ antiquis parum cognita fuerunt. *Nimirum, ut Seneca ait,* Multum egerunt, qui ante nos fuerunt, sed non peregerunt; multum adhuc restat operis, multumque restabit, nec ulli post mille secula præcludetur occasio aliquid adhuc adjiciendi. Πάντα καιρός. *Ideoq; Zabarella,* de propos. necess. lib. 2. cap. ult. *optat, ut temporibus nostris Philosophos haberemus, qui rerum naturas perscrutando philosopharentur, nec solum verbis Aristotelis addicti, eaque sæpius perperam intelligentes ad ea res ipsas accommodare soliti essent, nil aliud quærentes, quàm quid dicat Aristoteles, neque aliunde, quàm ex ipsius verbis argumenta ad omnium cognitionem & comprobationem sumentes.*

Contrà & ex altera parte peccant quidam Chymici, qui de rationibus, quibus sua dogmata probabilia reddant, parum sunt solliciti; sed audacissimè quidem & confidentissimè nova dogmata producunt plurima, eadem verò nullis rationibus probant; imò nec, an cum experientia consentiant, monstrant.

Ego quidem ut utrumque effugerem, & medio tutus irem, uniceq; veritatem inquirerem, sedulò laboravi: quod verò ubique eam invenerim, polliceri mihi non possum. Etenim, ut Galenus ait, χαλεπόν ἐστιν, ἄνθρωπον ὄντα μὴ διαμαρτάνειν ἐν πολλοῖς. *Et ut Scalig.* exerc. 297. sect. 1. *scribit*, sapientum sententias oppugnare paratius est unicuiq;, quàm suâ tutò alienis committere judiciis. *Ideoq; ut ejusdē Scalig.* l. 1. de plantis, *verbis utar:* Laudem hîc nullam quærimus; culpâ vacare volumus: quin enixè petimus atque etiam oramus, ut vicissim absque contentione, sed humanè atque liberaliter unusquisq; conferat in medium, quod habet, ad literariæ rei incrementum. Nihil mihi potest esse beatius, quam scire. Discendum verò, ut sciamus. Ego quidem sapientiæ ambitum, tanquam animi nostri ærarium quoddam semper judicavi, in quod communia commentationum

num noſtrarum vectigalia inferenda cenſeo; ſed proba; unde ſibi ſuum quisque in uſum ſumat ſine invidia atque ſimultate. Unum enim corpus ſumus, unusque ſpiritus hujus corporis, qui à Deo profectus, pro communi excubet utilitate.

Age ergo, Lector benevole, hoc agamus, ut ſepoſitâ omni autoritate & ſectarum ſtudio, & anteceptis opinionibus valere juſſis, nullo litigandi ſtudio ducti, ſed, ut inter bonos bene agier oportet, ſine dolo, ſine calumniis, ſine convitiis, animis utrinque ſtudiorum communitate & veritatis inveſtigandæ amore, eodemque juvandi, & de humano genere bene merendi ſtudio conciliatis & devinctis, junctas vires ad artem medicam propagandam & amplificandam, infeſtosque humanæ ſanitatis hoſtes, morbos, expugnandos & evertendos conferamus. Id quod feliciter fieri atq; evenire Deus Ter Opt. Max. jubeat. VVittebergæ, Calend. Jan. Anno Chriſt. 1619.

INDEX

INDEX CAPITUM.

CAP. I.

De Chymiæ Natura. Pag. 1

CAP. II.

De Chymiæ utilitate, & necessitate. Pag. 9
In Metallorum transmutatione. 10
In Medicamentorum præparatione. 15
In Naturæ obscuritate investiganda. 16

CAP. III.

Antiquitati quantum tribuendum. Pag. 17
De Chymiæ origine & cultoribus. 19
De Adamo. ibid.
De Tubalcaino. ibid.
De Hermete Trismegisto. 20
De ejus tabula Smaragdina. 21
De Maria sorore Mosis. 23
De Argonautica expeditione. ibid.
De aureo vellere. ibid.
De Pomis Hesperidum. 24
De Salomone, ibid.
De Democrito. 25
De Ægyptiis. 26
De Maximi Olybii lucerna. ibid.
De Arabibus, & qui eos secuti. ibid.

CAP. IV.

De Paracelso. Pag. 28

CAP. V.

De Nominibus novis, & principiis cognoscendi Paracelsicorum. Pag. 51
De Luce Naturæ & Gratiæ. 56

CAP.

CAP. VI.

De Analogia majoris & minoris mundi. Pag. 60

CAP. VII.

De Materia prima, & myſterio magno Paracelſi. Pag. 66
De Anima mundi Platonica. 70
De Spiritu mundi. 71
De materia prima Ariſtotelica. ibid.

CAP. VIII.

De Elementis. Pag. 73
De Qualitatibus occultis. 82. & ſeqq.

CAP. IX.

De formis, ſeminibus, Aſtris & radicibus rerum. Pag. 85 & ſeqq.
De origine formarum, & cauſſa formatrice corporis animati. 91. & ſeqq.
De vita; & an metalla ac lapides vivant, creſcant, & ſe multiplicent. 109. & ſeqq.

CAP. X.

De Spiritu, Calido innato & Calore cœleſti. Pag. 114
De Speciebus ſpiritalibus. 120
De Magia Naturali. 123

CAP. XI.

De Principiis Chymicorum. Pag. 127

CAP. XII.

De Generatione & Miſtione. Pag. 190
De Transplantatione. 199

De Erucarum & papilionum generatione. ibid.
De Anserum Scoticorum generatione. 201
De Plantarum generatione. 202
De generatione æquivoca. 203
De mistione. 206
De Atomis, συγκρίσει & διακρίσει Democriti. 211
De fixitate & volatilitate. 214

CAP. XIII.

De Fundamentis Medicinæ. Pag. 215
De Magia Paracelsi sententia. 216
De Cabala. 218

CAP. XIV.

De viribus Imaginationis. Pag. 230

CAP. XV.

De parte Medicinæ Physiologica. Pag. 243
De corpore hominis duplici. ibid.
De Synovia. 246
De humoribus. 247

CAP. XVI.

De Pathologia. Pag. 252
De Morbis & morborum caussis. 254
De humoribus. 258
De morborum differentiis. 268
De Tartaro. 274
De morborum & symptomatum caussis in specie, 276
Medicina reformata Scheunemanni. 283

CAP. XVII.

De parte Medicinæ Semiotica. Pag. 296
De pulsu. 297

De

De urina. 533
De urinarum destillatione. 303
De locis affectis ac temporibus morborum. 304
De periodis, continuitate & intermissione morborum. 307
De prognosticis; & an omnes morbi curabiles. 309

CAP. XVIII.

De Medicamentis & methodo medendi. Pag. 312
De Diæta. ibid.
De universali Medicina. 314
De Signaturis plantarum. 325
De verborum & characterum vi. 334
De curatione Magnetica. 342
De Medicamentorum Galenicorum vulgarium & Chymicorum collatione. 349
De methodo medendi; & an morbi contrariis vel similibus curandi. 377

CAP. XIX.

De Chymiæ Natura. Pag. 385
De Chymiæ Instrumentis. 386
De Chymicis operationibus. 389
De Chymicis operibus in genere. 395
De Chymiæ operibus in specie, & quæ fiant primò è vegetabilibus. 402
Secundò quæ fiant ex animalibus. 406
Tertò quæ fiant è mineralibus & metallis. 408

DE

DE CHYMICORUM CUM ARISTOTELICIS ET GALENICIS CONSENSU AC DISSENSU.

Caput I.

De Natura Chymiæ.

CHEMIÆ, CHYMIÆ, seu cum Arabico articulo Alchymiæ, vel Alkymiæ vox unde sit deducta, alii aliter sentiunt. Alii Chymiam ἀπὸ τοῦ χύειν vel χέεσθαι, seu ἀπὸ τῶν χυμῶν dictam existimant; quòd scilicet metalla dura, visceribus terræ effossa, liquare, & fundere primùm docuerit. Alii χημίαν nominant, quasi, ut quidam volunt, artem Ægyptiam. Cum enim, ut refert Plutarchus, *in libro de Iside & Osiride*, Ægyptus à Sacerdotibus Sacrâ linguâ Chemia appellaretur; aut, ut est apud Herodotum, in Ægypto oppidum quoddam vetustum, Chemis nominaretur; hinc Chemiam, quasi artem Ægyptiam, in Ægypto scilicet primo seu inventam seu excultam, dictam putant. Alii à quodam Alchymo, seu inventore seu cultore hujus artis, dictam existimant: Sed sine fundamento; imò imperitè. Cum enim ab aliis ars hæc Chemia & Chymia appelletur: ex Arabicâ linguâ articulum, AL, accessisse facilè patet. Alii Halchemiam, quasi salis fusoriam dictam putant; sed etiam eâdem de causâ ineptè. Cœlius Rhodiginus, *Antiquar. lection. libr. 7. cap. 2.* Archymiam, quasi ἀργύρου χυμείαν nominat. Verum cum nondum satis constet, an vox hæc Græca vel Arabica aut Ægyptia sit, de ejus derivatione non multum laborandum.

Paracelsus & alii recentiores *Spagyriam*, nominant; quæ appellatio forsan ἀπὸ τοῦ σπᾶν, quod est, divellere, & ἀγείρειν, congregare, deducta est; quasi artem corpora naturalia dissolvendi atque iterum componendi, dicas. *Spagyria.*

Sunt, qui arti huic Philosophiæ nomen καθ' ἐξοχὴν, sed nimis arroganter atque insolenter, attribuunt: *Philosophia pro Chymia.*

Vulgatumque jam est apud Chymicos, eos inprimis, qui circa artificium aurum conficiendi occupantur, *Philosophos, Philosophorum filios*, & libros hac de re scriptos, *Libros Philosophorum appellare*. Atque hinc liber, in quem multorum de χρυσοποιΐα sententiæ collectæ sunt, *Turba Philosophorum* inscribitur.

Ars Hermetica. Appellatur & *ars Hermetica*, ab Hermete, de quo postea dicetur, ubi de Inventoribus & cultoribus Chymiæ agetur: Et in ipsâ arte ab eodem *vas Hermetis* & *sigillum Hermetis*, atq; alia denominantur.

Ars perfecti Magisterii. Ab officiis tandem & quibusdam ejus operibus appellatur *ars perfecti Magisterij, ars segregatoria, separatoria, destillatoria*, unde vulgò sæpè idem est Destillator & Alchymista.

Chymiæ Finis. Verùm ne in vocabulis & nominibus diutiùs immoremur, rem ipsam videamus, & quid Chymia sit, investigemus. Cum verò disciplinarum distinctio ex fine petatur, primò quis *Chymiæ finis* sit, videamus. Finem autem Inventio Chymiæ nobis mõstrat. Chymiæ inveniendæ & excolendæ occasionem præbuerunt Metallurgi. Hic enim primò non solum quâ ratione metalla fundi & ab alienis, quibus admista effodiuntur, corporibus separari possint, invenerunt: Sed etiam cum aurum inter metalla nobilissimum esse animadverterent, spem ignobiliora in id transmutandi conceperunt. Et cum, quod in Chymiâ fieri solet, usus atque operationes semper aliquid adportent novi, destillationes atque alias separationes vegetabilibus quoque applicare, & viam medicamenta artificiosius præparandi aperire cœperunt; ut sic totius Chymiæ ambitus metallorum elaboratione & medicamentorum præparatione cõcludatur. Ac si primum istam Chymiæ inventionem spectemus, etiam Metallurgi Chymici nomine complectendi essent. Verum cum artificium illud metalla effodiendi, fundendi, à scoriis suis separandi, probandi, & similia agendi, vulgatius & vilius sit, quàm ut splendidum hoc nomen sustinere posse videatur: usus ferè obtinuit, ut non quivis sine discrimine, qui circa metalla & mineralia occupantur, & serviles operas in iis præstant, hodie Chymici appellantur: sed ii solum, qui metalla viliora in aurum & argentum transmutare conantur; vel utilia medicamenta ex metallis & mineralibus elaborant, ut & qui ex vegetabilibus artificiosè idem præstant. *Chymici quinam.* Neque enim, quod nonnulli opinantur, circa metalla & mineralia tantum versatur Chymicus: sed etiam copiosam, in quâ artem suam exerceat, materiam vegetabilia & animalia suppeditant. Atque ita circa omnia corpora naturalia composita Chymicus versatur. *Chymicus circa quid versetur.*

Quomodo circa corpora naturalia versetur Chymicus. Quomodo autem circa corpora naturalia Chymicus versetur, jam dispiciendum est. Qui purum ab impuro separandi artem Chymiam dicunt, nimis generaliter loqui videntur. Dum enim ῥιζοτόμος vel Pharmacopœus radices à sordibus purgat,

purgat, easdem lavat, dum despumat, colat, succos exprimit, & nihil præterea agit, Chymicum agere non dicitur. Nam etsi & ista Chymico non omittenda sint: tamen in vulgaribus istis operationibus industria ejus non terminatur & subsistit, sed amplius quid agit, & non saltem externas impuritates, & foris adhærentes sordes removet; sed ad interiora penetrat, & corpora naturalia composita seu concreta in ea, è quibus naturaliter constat, dissolvit, eorumq; partes separat, utile ab inutili secernit, singula purificat, alterat, perficit, & exaltat, & omnino efficacissima reddit, eaquè iterum, si opus sit, conjungit, & componit. Nonnunquam enim non solùm partium singularum vires seorsim, sed totius compositi requiruntur. Imò est, cum è pluribus naturalibus corporibus vires conjunctæ requiruntur, quæ idcirco Chymicus artificiosè resolvere & iterum componere docet. Et aliàs etiam sæpe ad actiones Chymicas perficiendas plurimarum rerum permistio est necessaria. Ita ad metallorum & aliorum corporum solutiones Aquæ solventes è pluribus componuntur. Quæ & similia si ad propria opera Chymiæ pertinere alicui non videntur: pertinent certè ad organa & instrumenta, quæ quælibet ars sibi parat & fabricat.

Chymiæ finis duplex. Ex quibus manifestum evadit, qui Chymiæ finis sit. *Chymiæ* nimirum *finis duplex* est: *Internus & Externus.* *Internus.* *Internus finis* est, cujus opere perfecto operatio desinit. Et Chymiæ finis internus est, corpora naturalia composita in ea, ex quibus constituuntur, resolvere, purificare, alterare, exaltare, atque omnino ita elaborare, ut vel partes omnes seorsim & singulæ, vel iterum conjunctæ & compositæ, purissimæ, efficacissimæ, & ad usus in vitâ humanâ necessarios aptissimæ sint, & seu Medico, seu illis, qui in metamorphosi metallorum occupantur, utilia adminicula præstent.

Chymia per se est ars. Hujus finis respectu Chymia per se ars est, à medicinâ sejuncta, utpote quæ non solum Medico, sed etiam aliis artibus utilem operam præstat, & multis vitæ usibus inservit. Chymicus nimirum parat aquas, Spiritus, Olea, Sales, Flores, præcipitata & alia, quibus diversi artifices uti possunt. Quia tamen operas suas plerunque ad certum finem & artem dirigit Chymicus, ad eam redigitur.

Hic enim finis subdividitur, & quasi duas partes habet. Vel enim Chymicus omnes suas operationes eò dirigit, ut quicquid parat, metallorum transmutationi inserviat, vel Medicinæ suam operam dicat. Quatenus Medico solum inservire cupit Chymicus, & præparationibus ingeniosis ac subtilioribus, quam aliàs fieri solet, efficacia & utilia ad sanandum Medico instrumenta suppeditat, vel peculiarem artem non constituit, vel certè, quod artis suæ est, ad Pharmacopœjam applicat.

Chymicus & Pharmacopœus in quo conveniant & differant.

Atque ita Chymicus hoc modo consideratus, & pharmacopœus nō differunt; cum unum utriq; sit propositum: aut certè si inter eos aliquod est discrimen, valdè erit exiguum. Atque hoc respectu Chymia ad medicinam redigitur, & ad φαρμακευτικὴν pertinet. Et licet hodiè plerique, qui medicamenta præparant, Medici non sint; Ipsa tamen pharmacopœia ad Medicinam pertinet, & Medicus pharmacopœis, ut ministris, utitur. Et hoc modo Chymicus etiam, quatenus scilicet habitu Medicinæ destituitur, ac solum medicamentis præparandis occupatur, Medici minister est. Director verò tum atque ἀρχιτέκτων hujus artis est Medicus, qui non solum simplicium medicamentorum, ex plantis, mineralibus, metallis atque animalibus petitorum noticiam habet, & quid in quolibet medicamento utile, quid inutile sit, novit; sed etiam ultimum præparationis usum, nimirum Medicinam, cognitam & perspectam habet, & propterea rectissimè monstrare potest, quomodo quodlibet medicamentum præparari possit, ut, salvis manentibus viribus, quæ expetuntur, & impuritatibus omnibus separatis, medicamentum efficacissimū, utilissimum, & tutissimum præparetur. Hoc enim nisi fiat, & quo fine quidlibet agatur, præcognitum habeatur; Sed, quod nō rarò Empirici faciunt, quodcunquè fortuitò in operationibus Chymicis natum & oblatum pro medicamento arripiatur, noxia potius & damnosa, quam utilis erit Chymia. Ut autem Medicus sit Director, Chymicus minister: ita res suas comparare debet Medicus, ne Chymicarum operationum ipse ignarus sit. Aliàs enim, & si Medicus à ministro discere debet, eo ipso minister fit Dominus & Doctor. Ipse verò Medicus, si medicamenta Chymica præparat, Chymici nomen adsumit; sicut dum ipse vulnera, ulcera, fracturas & luxationes tractat, Cheirurgus appellatur. Neque dum seu Cheirurgiam seu Pharmacopœiam tractat, aliquid extra suæ artis limites agit, sed quod suæ artis est, exsequitur, ut suo loco dicetur.

Chymiæ finis externus duplex.

Metallorum transmutatio.

Externus verò *finis atq; usus Chymiæ duplex est:* vel enim ad Metamorphosin & transmutationem metallorum ignobiliorum in nobiliora, vel ad medendum & sanitatem corporis humani adserendam, dirigitur. Priorem usum & finem Chymiæ si spectes, quatenus nimirum ejus beneficio metalla ignobiliora in nobiliora mutantur, etiam peculiarem ab aliis artibus distinctam artem parit. Neque enim ulla alia ars datur, quæ id promittat. Atque appellatur sæpe hæc ars κατ᾽ ἐξοχὴν *Alchymia, ars magni Magisterij, Magisterium sapientum, Hermetis ars.* Quia tamen nonnulli statuunt, scopum præcipuum hujus artis non esse aurum conficere; sed sanitatem corporis humani conservare, lapidemquè, quem appellant Philosophicum nō solum metalla imperfecta, sed & corpus

corpus humanum perficere, atque hunc finem potiùs, quàm aurificium spectari: Si hoc, de quo suo loco videbitur, ita se habet, Chymia peculiarem artem non constitueret, sed ut mox dicetur, ad medicinam pertineret, & medicinæ summa perfectio esset.

Medicamentorum præparatio.

Quantum enim ad alterum finem externum, Usus, & medicamentorum à Chymico præparatorum ad sanandum applicatio, solius medici est; Et qui habitu medicinæ instructus, medicamentis Chymicis, seu à se seu ab alio paratis, utitur, nomen Chymici deponit, & medici personam adsumit; qui, si ob peculiaria & vulgatis nobiliora, quibus utitur, medicamenta, nominis aliquam prærogativam habere velit, χυμίατρος & medicina talibus medicamentis instructa χυμιατρία appellari potest. Et *Chymiatria* hoc modo summa quasi medicinæ perfectio erit, & nobilissimus per medicamenta Chymica medicinam faciendi modus. Et differentia inter medicum simpliciter ita dictum, & Chymiatrum saltem hæc erit, quod ille frequenter integris, sive simplicibus, sive inde mistis & compositis medicamentis, utitur, & coctione aut infusione atque aliis vulgaribus modis medicamenta ad usum præparat: χυμίατρος verò simplicium vires & virium causas diligentius considerans ac perpendens, atque actiones omnes non semper à totius forma pendere, sed sæpè in unius medicamenti integri corpore diversas vires in diversis partibus esse animadvertens, artificiosè illas sejungit, sejunctasque & nulla contrariorum admixtione impeditas exhibet, vel etiam cum aliis, prout opus est, componit. Atque hoc modo Chymia si consideretur, novam medicinam non parit. Neque sat causæ habent hodiè quidam, ut utriusque medicinæ Doctores audire cupiant.

Chymiatria.

Verum ab istis, quæ diximus, sunt qui dissentiant. Quidam enim nec illam quidem, quam ei concessimus, ex artificiosiore medicamenrorum præparatione Chymiatriæ prærogativam concedunt: Alii contra, tam angustis terminis Chymiam non concludendam, sed longè latius extendendam putant.

An præparationes Chymicæ sint novæ.

Sunt enim quidam, qui nec in ipsis præparationibus aliquod inter vulgarem Medicinam & Chymiatriam discrimen agnoscunt, omnesque præparationes, quibus hodiè Chymici utuntur, & quibus à vulgaribus pharmacopœis discernuntur, antiquis medicis & pharmacopœis cognitas fuisse existimant. Ut de vulgaribus medicamentorum præparationibus, Trirurâ, Limaturâ, Ustione, Lotione, Maceratione, Colatura, & similibus nihil dicamus, quæ omnibus medicamenta præparaturis necessariæ sunt: etiam eas, quæ Chymici sibi proprias vendicant, digestiones, sublimationes, destillationes, calcinationes, reverberationes, extractiones, & similes antiquis non ignotas fuisse probare

 conan-

conantur. Equidem non negamus, antiquos etiam quandam harum operationum notitiam habuisse. Nam Acopa medicamenta diutius macerando componere docet Galenus, *7. de comp. med. sec. gen. cap. 11. & seqq.* Et Theriacam, antequam in usum venit, longâ fermentatione perfici, notissimum est. *χαλκοῦ ἄνθος*, flos cupri quomodo per sublimationem fiat, Galeno ignotum non fuit. De Cadmia non solum nativa, sed & artificiosa, eaque triplici, ex Cupri, argenti venis & pyrite, *lib. 9. de simplic. medic. facult.* agit. Et ipsam sublimationem per *τὴν εἰς ὕψος ἀναπομπὴν* describit. Et, *eodem in libro*, in Pompholygos præparatione sublimationem manifestè declarat. Quomodo Hydrargyrus sublimatione fiat, docet Dioscor. *lib. 5. cap. 64. In fictilem, inquit, patinam ferream, habentem concham, Cinnabaris conjicitur; postea verò ἄμβικα sive ollam imponunt, & luto circumlinunt, Carbonesque subtus accedunt, quæ Calici sive Alembico postea fuligo inhæsit, derasa refrigeratáque, Hydrargyrus est.*

Ex quo loco hoc obiter notandum, Alembici vocabulum ab Arabibus à Græco ἄμβιξ desumtum esse. Si enim ad vocem ἄμβικα addatur Arabicus articulus, Al, fit *Alembicus.* Et vocem ἄμβικα non quamlicet ollam, sed proprium artis hujus instrumentum significare, ex eo patet, quod apud alios Scriptores Græcos ista vox ita obvia non est.

Ita destillationes antiquis non ignotas fuisse existimant. De quo quidem cum nemine contendero: parva tamen ejus rei indicia apud antiquos exstant. Nam quod Hippocrates, *de flatibus* scribit, & antiquis aliis ignotum non fuit, ebullientis aquæ vaporem elevatum, si ad solidum quiddam impingat, crassescere & condensari, guttasque inde decidere, non magni momenti est. Nam hoc etiam Balneatoribus notum est: nec tamen sunt Chymici. Ex appellationibus quoque *καταστάγματος* & *ῥοδοστάκτου* & *ῥοδοσταγματος*, quæ apud Galenum & alios medicos Græcos occurrunt, vix aliquid solidi deduci potest. Nam, ut Paulus Ægineta, *lib. 7. de remed. c. 15.* docet, *ῥοδόστακτον* ex rosarum unguibus & melle fiebat: atq; ita non erat Aqua Rosarum stillatitia: nisi id aliundè probetur. Hoc etsi alicujus momenti esse videtur, quod Aristoteles *4. Meteor. cap. 9.* scribit; Vinum flammam emittere, atque id non de vino integro, sed de Spiritu vini alicujus interpretari posse videatur: tamen nec id alicujus roboris est. Familiare n. est hodiè etiam Saxonibus, vinum calefactũ incendere, saccharo & aromatibus condire, potumq; ita delicatum conficere.

Verumenimverò etsi rudimenta quædam hujus artis apud Græcos (nam Arabes majorem ejus habuisse notitiam, dubium non est) habeantur: tamen ea talia non sunt, ut propterea ipsis Chymiam ita notam fuisse, sicut hodie est, dicere possimus. Et ferè quicquid habuerunt ejus notitiæ, eam ex Metallurgis

largis habuerunt, ut apud Galen. *in lib. de Simpl. med. facult.* & Dioscoridem videre est. Nondum verò à Metallurgorum fornacibus & Chymicorum ergasteriis in medicorum officinas tum deducta fuit Chymia. Neque enim, si vi ignis aliquid in altum attolli dicatur, aut si stillicidii vel καταςαγμȢ fiat mentio, illa artificiosa Chymica per sua instrumenta instituta erit destillatio. Atq; ita viris doctis, qui in Chymia hodiè excolenda & arte Medica per eam exornanda & amplificanda laborarunt, laudem meritam non invidemus, & aliquid ornamenti & adjumenti Medicinæ veteri ex Chymia accessisse, libenter fatemur.

An Chymia pariat novam Philosophiam & Medicinam.

Sunt ex altera parte alii, qui limites Chymiæ adhuc latius extendere conantur, & per Chymiam novam Philosophiam & Medicinam condere tentant. Etsi enim antiqui Chymici, sive circa medicamenta præparanda, sive circa metamorphosin metallorum occuparentur, in principia non inquisiverint, sed Hippocratis, Galeni, & Aristotelis doctrinâ contenti fuerint; cum nova medicamenta novam Medicinam non parere scirent: recentiores tamen, inprimis Paracelsus, limites Chymiæ latius extendere conantur, neque solâ medicamentorum præparatione artificiosiore se à Galenicis discerni patiuntur, sed iidem de principiis quoque disputare præsumunt, & in omnibus ferè Philosophiæ & Medicinæ partibus nova dogmata invehere laborant.

Sed sciendum, de principiis disputare, non esse Chymici, quâ Chymicus, sed vel Medici, vel inprimis Philosophi. Et Chymia nihil ad eam rem facit, nisi quod suis operationibus observationes vel experimenta quædam suppeditat, è quibus postea vel Medicus vel Philosophus suas conclusiones deducere potest. Si verò Chymici recentiores sectam suam ab aliis discerni cupiunt: commodius, nomine ab auctore quodam, Paracelso vel alio indito, hoc facerent: aut si omninò Chymiæ nomine ab aliis Philosophis & Medicis discerni cupiunt, id quidem facere possunt; modò aliis, qui ejusdem sectæ & sententiæ non sunt, idem nomen non derogent.

Chymicus circa quid versetur.

Atque ex his, quæ de fine Chymiæ diximus, manifestum quoque evadit, *circa quid versetur Chymicus.* Si enim internus finis Chymiæ consideretur, circa omnia naturalia corpora concreta, quæ resolvenda, purificanda & elaboranda artificiosè, occupatur. Si verò externi finis & quidem prioris respectu considaretur, solum circa metalla, quorum scilicet transmutationem sibi habet propositam, versatur. Alterius verò finis respectu, non solū circa metalla, sed circa omnia corpora naturalia, quæ medicamenti utilis & efficacis loco esse possūt, occupatur; sive è mineralium & metallorū, sive vegetabilium sive animaliū familia sint.

Cum ergò, quæ hactenus de Chymiæ fine dicta sunt, ita se habeant, & Chymiæ finis opus

ſit, ex. gr. Oleum, Spiritus, Aqua deſtillata, Sal &c. Artem eſſe inde facilè colligitur; Habitum ſcilicet μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητικὸν, ut definit Ariſtoteles, *6. Eth. Nic. cap. 4.* Et cum ars ſit Chymia, quæ, ut idem Ariſtoteles, *1. Mag. Mor. cap. ult.* docet, περὶ ποίησιν καὶ τὰ ποιητὰ verſatur, Scientia eſſe non poteſt, quæ, ut, *ibidem* tradit Ariſtoteles, τῶν μετ' ἀποδείξεως ὄντων ἐστίν. Neq; enim Alchymia circa res naturales verſatur, ut eas ſolum cognoſcat; ſed ut aliquid ex iis efficiat. Et licet habeat ſua principia & concluſiones, ſecundum quas in operando progreditur: non tamen ideo eſt Scientia, ſed hoc ipſo eſt ἕξις μετὰ λόγου ποιητική, ſive Ars. Multò minus circa rerum naturalium cauſſas & principia inveſtiganda Chymia verſatur, & proinde non ſatis propriè nec ſatis cautè loquitur Iſrael Harvettus, *demonſtrat. veritat. Chymic. ſect. 1. cap. 1.* dum Alchymiam Scientiam dicit, quæ non ſolum medicamentorum præparationem doceat, verum & eorum cæterorumque naturalium corporum cauſſas, partes & affectiones inquirat, humanoque generi medeatur, & quæ meritò inter Philoſophiæ partes numeranda ſit. Habitus enim diverſos & diverſas diſciplinas confundit. Neque Chymia, ſi humano corpori mederetur, Philoſophiæ pars eſſet. Verum, ut dictum, Chymicus non medetur, ſed qui medicamentis Chymicè, ſive à ſe ſive ab alio, præparatis, utitur, id facit, non ut Chymicus, ſed ut Medicus. Neque Chymia, quâ talis, cauſſas & affectiones corporis naturalis inveſtigat, ſed qui id agit, Phyſicus eſt; licet Chymicis obſervationibus & experimentis utatur. Sicut qui de ventorum natura, cauſſis & differentiis, vel de magnete diſputat, vel affluxu & refluxu maris, etſi à nautis obſervationes petat, id agit, non ut nauta, ſed ut Phyſicus. Ideoque licet ad naturæ obſcuritatem inveſtigandam ſummoperè utilis ſit Chymia; adeò, ut vix quemquam excellere hodiè in hoc genere poſſe putem, qui non artis hujus cognitionem habeat: tamen qui illis Chymicis adminiculis ad contemplandas res naturales utitur, non amplius Chymicus eſt, ſed Phyſicus.

Chymia non eſt ſcientia.

Chymicus non medetur.

Chymicus quid conferat ad Phyſicam.

Ideoque Chymia nec Phyſicæ pars eſt, nec ſubalternatur Phyſicæ, ut Rulandus, *Progymnaſ. Chymic. quæſt. 1.* ſtatuit. Licet enim circa idem cum Phyſico ſubjectum, corpus ſcilicet naturale, verſetur Chymicus: quia tamen modus tractandi, id quod ipſe negare non poteſt, longè diverſiſſimus eſt à Phyſica tractatione: nec pars Phyſicæ Chymia erit, nec ei ſubalternabitur: niſi quis etiam artes fabriles, quæ circa corpora naturalia, ferrum, ligna, lapides verſantur, Phyſicæ ſubalternatas eſſe ſtatuere velit. Ex quibus manifeſtum evadit, quid de iis ſentiendum ſit, qui poſtquam aliquam operationum Chymicarum cognitionem conſecuti ſunt, omnes Philoſophos & Medicos præ ſe contemnũt.

Chymia non eſt Phyſica pars nec ei ſubalternatur.

Operatiouum Chymicarum peritia sola nec Philosophum nec Medicum facit. Atque assequuntur eam sæpè non ita longo remporis spatio etiam Idiotæ; inprimis si magnatum vel aliorum sumtibus, qui in hoc artis genere omninò necessarii sunt, & quos tolerare non cujusvis privati est, adjuventur. Atq; tales operarii Chymici semper fuerunt, & hodie sunt plurimi: Integro verò seculo vix unus & alter fuit, qui in operationum Chymicarum caussis reddendis, principiisque Chymicis declarandis, & in morborum caussis, & facultatibus medicamentorum ad ea reducendis aliqnid laude dignum præstiterit. Et plus ingenii ad hoc requiritur, quam in quibusvis operariis Chymicis invenitur.

Hoc tamen hic monendum est, cum Chymici recentiores etiam de principiis disputare præsumant, nos illorum ductum in hac de Chymia tractatione sæpe sequi necesse habebimus, neque semper intra artis limites nos continere poterimus, sed nunc Physici, nunc Medici persona induenda erit

Chymia quid.

Ex quibus omnibus *quid Chymia* sit, colligi potest. Est nimirum ars corpora naturalia composita sive concreta in ea, è quibus naturaliter constant, resolvendi, resolutaq; pura & viribus validissima reddendi, ut utilia Medico præbeant remedia, vel metallorum perfectionibus & transmutationibus inserviant. Ideoque operationes illæ Sophisticæ, quibus metalla ignobiliora Auri & Argenti colore tinguntur, honestâ Chymiæ appellatione dignandæ vix sunt, sed vel matæotechniæ vel cacotechniæ sunt; vel omninò Metallurgiæ, non Chymiæ propriæ: in quibus tamē tentandi & explorandi varia gratiâ etiam Chymicus aliquid agere potest; nobilioris tamen finis gratiâ. Nec illi Chymicorum nomine digni, qui quid & quo fine agant, nesciūt; sed periclitando, sine omni ratione, sumtus & ætatem perdunt, &, ut ille ajebat, *Quærunt, inveniunt Nihil inventumq; requirunt.*

CAPUT II.

De Veritate & Dignitate Chymiæ.

Chymia Physico utilis.

ETsi verò Chymia ipsa nec de Rerum natura disputet, nec medeatur: tamen & Physico multa arcana patefacit, ac utiles observationes suggerit; & Medico efficacia Medicamenta suppeditat: unde dignitas & utilitas ejus facilè elucescit. Monendum enim hîc; ut ii, qui solidam sibi Physicæ & Medicinæ cognitionem comparare cupiunt, non in generalibus illis, quod hodiè plurimi faciunt, subsistant, sed ad specialia descendant, & ipsam rerum naturam penitiùs paulò intueantur: ita enim in ea amplissimos divinæ sapientiæ thesauros absconditos esse animadvertent. Nam qui ἐκ βίβλου κυβερνῆται ipsam rerū contemplationem & inspectionem

negligunt, domiq; conclusi, quibusdam hypothesibus nixi, naturæ leges præscribunt, illi nunquam ad naturæ abdita penetrabunt, nec majestatem & admirabilitatem illam Naturæ adspicient. Præterea & hoc cavendum, ne Experientiæ Ratio temerè præjudicet, sed primò danda opera, ut de re per experientiam constet, postea ejusdem rationes inquirantur. Qua in re à multis hodie vulgò peccatur, qui caussas rerum quarundam conantur, de quibus tamen, an sint, nondum certò constat.

Experientia Physico necessaria.

Chymiæ veritas & dignitas.

Sed ut de veritate, dignitate & utilitate Chymiæ dicamus; Cum ea duos scopos sibi habeat propositos, vel metalla transmutare, vel utilia & efficacia medicamenta præparare: utriusq; respectu laudem suam meretur, dignitatemq; tuetur Chymia. Etsi n. è recentioribus quidam Chymiæ hostes Chymiam artē præstigatricem, Diaboli inventū, Culinā Dæmonū, esse dicant; & Chymicos à Magistratu suppliciis coercendos censeant: tamē longè aliter de ea viri eruditi, quibꝰ animꝰ præconceptis opinionibus obfuscatus non est, sentiūt.

An metalla transmutari possint.

Et primò quidem metamorphosin metallorum quod attinet, de ea prolixè, inprimis cùm Medicinæ propria non sit, in partem utramvis disputare operæ pretium esse non putamus; cùm experientiæ repugnare hominis sit pertinacis, & ut Aristoteles rectè, *8. Physic.* censet, *quærere rationes & dimittere sensꝰ, infirmitas quædam mentis sit.* Ex cineribus vitrum fieri hodiè notissimum est: de quo si experientiâ non constaret, cui id rationibus facilè persuaderi posset, aut quid contra dici non posset?

Historia transmutationis metallorū.

Metalla autem transmutari toties hodiè experientiâ comprobatū est, ut disputando de eo frustra tempus teratur. In Ungaria ad oppidū Smolnitium, in monte Carpatho, fontes sunt, in quos ferrum conjectū in cuprum optimæ notæ vertitur. Idem fit hodiè Goslariæ. Neque hoc saltem aquæ naturales præstant, sed & arte idem fieri potest. Ferro n. in aquam vitriolatam conjecto pulvis rubeus adhærescit, qui igne fusus cuprum evadit. Ita Mercurium in plumbum verti docet Joh. Rhenanus, *in dissertione pro Chymiæ veritate*, hoc modo: *Recipe cinerē plumbi vel lithargyrum vel minium, affunde phlegma aceti, & per noctē maceretur. Postea in aqua forti dissolve Mercurium, in solutionem aliquot guttas illius aceti infunde, & confestim pulvis ad fundum præcipitabitur, qui in igne reductus plumbum evadit.*

Ferrum in cuprum mutatur.

Mercurius in plumbū.

Cuprum ex ferro est verum cuprum.

Et propterea ἀῤῥωστία διανοίας laborat Nic. Guibertus, Lotharingus Medicus, qui nihilominus ista in dubium vocare, & tot experientiis totâ Europâ notissimis convictus etiam de transmutatione ferri in cuprum scribere audet; *Id apud alios semidoctos* (tales scilicet sunt, si Guiberto credimus, Agricola, Wernerus, Mathesius & alii) *fidem invenisse: mistionem quidem esse & temperaturā satis exactam, quæ dederit mendacio locum, non esse formæ mutationem. Qui si ad examen judicii & rationis prius hoc revocassent, longè aliter sensissent.* Quasi verò

per

per totum Imperium Romanum, fide publica, omniumq; artificum & Docimastarum consensu non esset notissimum, cuprum illud genuinum esse, imò eo, quod multis in locis è terra effoditur, præstantius; & Guiberto, nescio quas ratiunculas in contrarium afferenti, plus quàm tot artificium censuræ & non unius seculi experientiæ fidei habendum, & umbratilis ad pulpitum speculatio experientiæ tot artificum præferenda sit. *Homine imperito nihil est ineptius,* Qua de re pulchrè Lucianus, *in Hermotimo*:

Experientia magnifacienda.

Si quispiam fortassè illorum interrogaret, dic mihi, inquiens, ô Lycine, si quis Æthiops, qui nunquam alios homines conspexisset, quales nos sumus, propterea quod nunquam peregrè extra patriam profectus sit, in quadam concione & conventu Æthiopum pertinaciter affirmaret, diceretq; nusquam gentium homines albos aut flavos reperiri, nusquam ullius alterius coloris, quàm nigros: nunquid fidem aliis dictis suis faceret? Diceret autem ad illum quispiam ex senioribus Æthiopibus: Tu verò unde hæc cognita exploratáq; affirmas audacissime? Neq; enim unquam à nobis suscepta ad exteros populos profectione peregrinatus es. Neque, per Jovem, qualiter apud exteras nationes sint, unquam pervestigasti, aut præsens oculorum testimonio didicisti.

An metalla reliqua in aurum mutari possint.

Verum cum de metallorum reliquorum in aurum mutatione præcipuè lis sit, & circa hanc Chymia maximè occupetur, de ea aliqnid dicendum. Etsi verò ea plurimis impossibilis videatur: testatur tamen contrarium Experientia. Ut de antiquioribus, Arnoldo de Villa Nova, Raymundo Lullio & aliis nihil dicam, talia specimina nostrâ & Patrum memoriâ aliquot edita sunt, ut pertinacis sit, experientiæ tàm certæ refragari. Quid Pharmacopola Tarvisinus coram Senatu Veneto; quid Paracelsus, ut postea dicetur; quid ille Alexander Sidonius Scotus; quid Anshelmus Boethius Cæsareus Medicus pulvisculo, quem in libri antiqui assere confracto invenerat, effecerit; quid Edoardus Kellejus Anglus, & alii præstiterint, fide digni testes, non auriti solùm, sed & oculati confirmant & eloquuntur. Qua de re videantur historiæ transmutationis metallicæ ab Ewaldo de Hoghelande descriptæ, & defensio Alchymiæ transmutatoriæ utraque ab Andrea Libavio Nicolao Guiberto opposita; Wolfgangus Dinheim de universali medicina cap. 4. Nicolai Barnaudi commentaria in ænigmaticum quoddam Epitaphium Bononiense, Bernhardi Penoti præfatio Apologetica contra Guibertum, tractatui de denario Medico annexa. Ut jam Zwingveri & aliorum, qui vivunt, & nuper vixerunt, testimonia taceam.

Historica Auri Chymica arte facti.

Cum ergo de Experientia constet, operæ precium non est, ut multũ in rationibus in contrariũ allatis laboremus. Et sunt ea fundamenta non ita solida, ut refutari non queant, & ab Andrea Libavio, *in defensione*

utraque Chymiæ transmutatoriæ contra Guibertum, & à Rulando, *in Progymnasmatibus Chymicis, quæst. 67*. & aliis satis refutata sunt.

Quomodo species transmutentur.

Hoc præcipuè nonnullos movere solet, quod metalla, quæ specie differunt, inter se transmutari non possunt. Verùm quid obstet, non video. Forma quidem ferri in formam cupri, & plumbi in aurum non vertitur; sed formâ ferri decedente forma cupri, & formâ plumbi decedente auri fotma introducitur. Et quidem inter metalla facilior est transmutatio; cum communem habeant materiam, atque inter ea, quæ symbolũ habent, facilior fiat transmutatio. Et si hac de caussa metallorum transmutatio neganda esset, plurimæ aliæ rerum transmutationes negandæ essent. Ut jam de Elementorum transmutatione nihil dicam: triticum & aliæ plantæ in suo censu & sua forma sunt perfectæ species; nihilominus in chylum mutantur: Sanguini sua forma est, per quam est, quod est: nihilominus in carnem, os, membranam mutatur. Atq; idem aliis etiam accidit, & vulgatissimum est, ex rebus in sua specie perfectis ad alias formas suscipiendas dispositis alias res ab alio principio generari.

Absurdum quoq; nonnullis videtur, quod tàm brevi temporis spacio metalla in aurum transmutari possint. Verum isti vim & potestatem spirituum ignorant, & Chymicarũ operationum parũ periti videntur. Quanta enim vis fulminis in metalla & alias res; quanta vis aquarum fortium & regalium, & spirituum aliorum metallicorum, ut vel ex Bezoardici mineralis & auri fulminantis præparatione videre est?

Aurum Chymicum an sit verũ aurum.

Neq; est, ut quis ad id confugiat, & aurum Chymicorum speciem quidem externam auri habere, non verò aurum verum esse dicat. Cum enim formæ rerum nos lateant, & nulla alia via res cognoscendi & ab aliis discernendi detur, quam per propria accidentia: Aurum verò à Chymicis factum omnes auri proprietates habeat: pro vero auro omninò agnoscendum est. Sunt autem auri proprietates, esse coloris citrini, non sonorum, extensile sub malleo, ita ut ejus unica uncia, in bracteas diducta etiam decem terræ jugera tegere queat, & tertia pars grani ejus trahi possit in fila 134. pedum, ut Cardanus, *de varietate rerum*, scribit, incorruptibile in aëre & aqua, ac tandem omnes probas sustinere; Quarum Chymistæ & Decimastæ plures & exactissimas habent.

Auri proprietates.

Geber *lib. 2. summæ perfect. part. 3. c. 31.* novem recenset: Cineritium, Cementum, Ignitionem, Fusioncm, super vapores acutorum expositionẽ, adurentis sulphuris admistione probationẽ, exstinctionẽ, calcinationis, & Reductionis iterationem, argenti vivi facilem vel difficilem susceptionem: quibus à Recentioribus addita sunt; Quartatio seu probatio per aquas fortes; & Fusio per Antimoniũ. Cum ergò aurum à Chymicis factũ has omnes proprietates habeat, & in

& in omni examine omnes probationes æquè ac aurum, quod è mineris effoditur, sustineat, omninò pro genuino auro agnoscendum.

Sunt quidem nonnulli, ut & hoc addamus, qui cum Cornelio Agrippa, *de vanitate scientiarum*, in eà sunt sententia, ex auro Alchymistas tincturam secernere, quam ita extractam, si aliis metallis adhibeant, aurum quidem facere, sed tantũ, quantum illud erat, ex quo tincturam extraxerant, atque ita sine omni lucro. Verum Experientia contrarium testatur. Nam pulvis ille, quo tingebat metalla nobilis ille Scotus, ut habent historiæ transmutationis metallicæ, tantarum erat virium, ut uno grano 5000. gran. tingeret, & uno grano 10. circiter auri puri uncias produceret. Et Edoardus Kellejus Anglus Pragæ in ædibus Thaddæi Haggecii libram unam argenti vivi unica guttula liquoris rubicundissimi in aurum convertit, & ita quidem, ut adhuc videre sit signum illius liquoris supra Mercurium in aurum conversum instar rubini hærentis, ut ex illo residuo tantundem auri fieri possit.

Auri arte facti historia.

Chrysopœia difficilis & periculosa.

Verum etsi artem hanc veram esse experientia testetur, eadem tamen difficilima est, ut cùm ex libro de difficultatibus Alchymiæ Theobaldi ab Hoghelande, tùm multorum irritis laboribus videre est. Ac nemo sibi persuadeat, se vel legendo vel experiundo facilè hujus artis cognitionem assecuturum. Et vel unicum & recens quidem Penoti Chymici aliàs satis celebris exemplum omnes in Chymia tractanda cautiores reddere posset. De quo amicus quidam, mense Novemb. anni 1617. Bernâ ad me scripsit: *Penotum ut in extremo senio, anno scilicet ætatis 98. ita in extrema etiam paupertate & miseria in Nosocomio Yverduni, in ditione Bernensi, circa mensis Augusti finem diem suum obiisse.* Addit idem in Epistola: *Dn. Gulielmus Fabritius Chirurgus ille clarissimus hoc anno bis ipsum invisit & hortatus est, ut si aliquid arcani adhuc sibi fuisset reservasset, boni publici caussa communicaret. Sed præter animam ibi nihil. Ex relatione Dn. Fabritij habeo, dixisse aliquando Penotum, se, si alicui malè vellet, quem aperta vi aggredi non auderet, saltem authorem ipsi futurum, ut Chymico studio totum se traderet.* Inprimis verò nemo iis fidem habeat, qui pretio hanc artem promittunt. Prius enim sibi, quo carent, aurum conficiant; postea alios artificium, si libet, doceant.

Fallaciæ impostorum Chrysopœiam promittentium.

Et cum nonnunquam tales impostores incautos miris modis fallere soleant, aliquas eorum fallacias, ut caveri possint, breviter recensere libet. Primò enim compertum est, tales impostores ligneos baculos, quibus metalla fusa agitare solent, Luna vel Sole aquis fortibus solutis imbuisse, aut in Papyro, in quà materiam reducendam & probandam includunt, literas atramento solutione Lunæ vel auri temperato scriptas fuisse; vel literas, vice arenæ, calce Solis vel Lunæ conspersisse; alios pulverem carbonum solutio-

 ne

næ Lunæ vel auri temperato scriptas fuisse; vel literas, vice arenæ, calce Solis vel Lunæ conspersisse; alios pulverem carbonum solutione auri vel argenti imbutum ad fundenda metalla admiscuisse: quosdam catinos duplicato fundo, eoq; auro expleto adhibuisse, ac postea inter agitandum superiorem partem rutabulo ferreo confregisse: præterea animadversum est, quosdam carbones majores auro implevisse & catino injecisse: alios baculos ligneos vel alia instrumẽta ad agitandam materiam excavata & auro expleta adhibuisse: quosdam plumbum cum auro vel argento mistum ad probandũ usurpasse: argentum colore Orichalci tinctũ clàm pro vulgari Orichalco substituisse: alios pulveri fusorio vel figenti calcem auri admiscuisse: alios in catinos ab igne removẽdos clam & celeri manu argentum vel aurum injecisse: quosdam in probãdo auro antimonium cum auro mistum loco vulgaris antimonii adhibuisse: alios pro præcipitato vulgari præcipitatum aurum substituisse: alios loco Mercurii vulgaris amalgama Solis substituisse: loco aquæ fortis vulgaris, aquam fortem, in qua argentum antea solutum fuerat, usurpasse: aurum dealbatum loco argenti sumsisse, & per cœmentum albedine ablata venditasse, id ex argento factum fuisse: Lunam corneam ignorantibus cum Venere immiscuisse, & incautis persuasisse Venerem in Lunam mutatã fuisse. Alii alias fallacias afferunt. Fraus rarò omnium periculosissima est ea, quando nonnulli de vera aliqua Tinctura partem aliquam suffurati, vel quocunq; modo nacti mira artis specimina præstiterunt, atq; incautos pecunia emunxerunt: postea verò deficiente tincturâ nihil amplius, cum artificii ignari essent, præstare potuerunt. Caveat ergo sibi quisque à talibus impostoribus. Nam si artem callerent, non ita facilè & ultrò ad eam docendam se offerent; cum in occultanda hac arte omnes sint religiosissimi. Si verò ipsam ignorant, eam docere nequeunt; aut si periculum facere volunt, in suis bonis potius, quàm nostris id faciant. Iis verò, qui talibus impostoribus fidem habent, accidit, quod Neroni, quem ut Corn. Tacitus, *in annal. lib. 16.* hac de re scribit, illusit fortuna per vanitatem ipsius & promissa Cesellí Bassi, qui origine Pœnus mente turbida, nocturnæ quietis imaginem ad spem haud dubiam retraxit, vectusquè Romam, Neronis aditum emercatus, expromit repertum in agro suo specum altitudine immẽsa, quo magna vis auri contineretur, non in formam pecuniæ, sed rudi ex antiquo pondere, quod olim Dido, Tyro profuga, abdidisset. Igitur Nero non authoris, non ipsius negotii fide satis spectata, mittit triremes, quæ thesaurum adveherent. Interim & fama per populum sparsa, & oratores ac vates etiam hæc publicant: consumebanturq; veteres opes, quasi oblatis, quas multos per annos prodigeret: Quin inde jam largiebatur:

batur: & divitiarum expectatio inter caussas paupertatis publicæ erat. Nam cum effosso agro, nihil, præter Nihil, reperiret somniator, se ipsum interemit.

Chymia in Medicamentis conficiendis utilitas.

Verum hæc, cum artis Medicæ propria non sint, mittamus, & de altero Chymiæ scopo agam9, ac quam utilis, immò necessaria Medico sit Chymia, videamus. Ubi omnia ferè, quæ supra in laudem Chymiæ & Chymicorum medicamentorum dicta sunt, ex sententia Chymicorum libenter admittimus. Primò enim medicamenta, quæ à natura nobis integra offeruntur, sæpissimè partes diversarum virium habent, & interdum in libra integra medicamenti vix uncia partis, seu spirituosæ, seu oleosæ, quam expetimus, continetur. Immo impuritatibus admistis sæpe medicamenta integra non carent. Hic ergò in separandis mixtis naturis, ut verbis Schegkii utar, admodum ingeniosa est ars Chymica, ut digna sit admiratione, & minimè contemnenda & negligenda à Medicis. Deinde digestionibus & aliis præparationibus vires medicamentorum perfici, intendi, aut si opus sit, mitigari possunt.

Chymia in ciborum præparatione rudimenta.

Qua in re rectè Chymici antiquorum in præparandis cibis industriam imitati sunt. Cum enim primi homines animadverterent, cibos planè crudos homini minus convenire, non solum coctione, sed & variis præparationibus eos homini salubriores & gratiores reddere laborarunt, & huc usque in eo genere laborant. Si ergo panis non simpliciter ex contusa siligine & tritico coquitur, sed paleæ & surfures separantur, fermentatur postea farina, & diligenti artificio panis coquitur: si in vino defecando, in cerevisia coquenda magna adhibetur diligentia, ut non solum pura & defecata reddantur, sed etiam gustui grata evadant: cur non eadem adhibeatur diligentia in medicamentis præparandis? Inprimis cum calor nativus & virtus coctrix in ægris sit debilis, & cum caussa morbifica pugnet, & medicamenta aliàs nauseabunda sint. Atque ob hanc ipsam caussam antiqui etiam Medici, cum multo nutrimento ægri opus habent, vis verè concoquendi debilior est, jura consummata dicta invenerunt, in quibus, alienis & ad alendum inutilibus abjectis, illud saltem, quod maximè nutritioni est accommodatum & sine labore confici potest, exhibetur. Atq; ita medicamenta Chymica efficacia, grata & tuta evadunt, & Medicus per ea tutò, citò & jucundè curare potest. Cum enim ab inutilibus & alienis crassis & terrestribus, seu, ut Schegkius loquitur, à suis tanquam excrementis & quisquiliis quodammodo atque impuris partibus partes utiles separentur, & ipsæ subtiliores ac spirituosiores reddantur, in totum corpus citò se penetrant, & vires suas efficaciter exserunt, & calori antea debili, in iis in actum deducendis, quantum in integris, laborandum non est. Unde quidam non ineptè

Chymica medicamenta efficacia.

medi-

medicamenta Chymica comparare memini gladio acuto, polito & evaginato, quem quis in periculo vitæ constituto alicui porrigat; vulgata verò medicamenta gladio ærugine obducto & in vagina condito, in quo educendo multum laborandum sit. Alii comparant medicamenta Chymica securi acutæ, qua faber in secando utitur: eos verò qui medicamenta Chymica negligunt, fabris, qui ad secandum securim hebetem adhibent.

Chymica medicamenta grata.

Deinde cum in parva dosi eadem exhibeantur, & à qualitatibus ingratis liberentur, sine minori nausea ab ægris assumuntur, atque ita faciliùs, quàm quæ cum nausea sumuntur, operationes suas expediunt. Et cum ab alienis partibus liberentur, & præterea artificiosè præparentur, tutiùs etiam quam cruda plerunq; in usum deducuntur. Tandem etiam diutius durant medicamenta Chymica, & vires suas servant, etiam sine mellis vel Sacchari admistione. Præterea cum in pertinacibus morbis non rarò δραστικὰ & fortia medicamenta è mineralium & metallorum familia petita adhibeda sint: ea ita artificiosè præparat, & in usum humanum elaborat Chymia, ut sine periculo adhiberi possint, & quæ olim pura puta venena habita sunt, jam sine damno homini exhiberi possint. Qua in re naturam ducem habent, quæ nobis, Deo benedicente, ex mineralibus & metallis saluberrimos acidularum, Thermarumquè fontes suppeditat, quibus morbi desperati, & in quibus omnis Medicorum diligentia frustra occupata fuit, feliciter curantur.

Durabilia.

Medicamenta ex mineralibus & metallis.

Chymia Physico utilis & necessaria.

Chymiæ in Naturæ obscuritate investiganda utilitas.

Ut jam de eo nihil dicam, quantum in naturæ obscuritate investiganda Philosopho lucis præferat Chymia: unde rectè à Mesue, *in Antidotario, distinct. 21. cap. de oleo ovorum,* Chymici appellantur, qui quæ occulta sunt in rebus, manifestant & detegunt: ut confidenter dicere ausim, vix aliquem ad penitiorem rerum naturalium cognitionem pervenire posse, qui in Chymicis operationibus, quibus res naturales artificiosè resolvuntur, & quarum beneficio mirandi rerum consensus & dissensus; ac omninò plurimi effectus aliàs occulti deprehenduntur, exercitatus non est: inprimis verò eos, qui de mineralibus & metallis sine Chymiæ cognitione scribere aliquid tentant, sæpissime & turpiter impingere necesse est.

Chymiam coluerunt Galenici.

Quæ cum ita se habeant, clarissimi quique Medici Chymiam, postquam superiore seculo inclarescere cœpit, & coluerunt & laudarunt; Langius, Andernacus, Gesnerus, Crato, Zwingerus, Schegkius, H. Augenius, Minadous & plurimi alii. Neque abs re scriptum putamus ab Andrea Libavio, *in Præfat. nuncup. super Alchymiam: Illum Medicum non posse esse magnum, cui Alchymia non sit magna.* Nimisq; seu pertinaces seu ignavi sunt, qui spretis omnibus medicamentis Chymicis, quæ neque viderunt, neque præparare didicerunt,

runt, ita antiquorum insistunt vestigiis, ut nihil accessionis ab arte Chymica Medicinam accipere posse existiment.

Verum in laudem Chymiæ hic plura non addo; cum infra, ubi de collatione medicamentorum vulgarium & Chymicorum, *cap. ultimo*, agetur, & utra digniora sint, disceptabitur, aliqua adhuc de materia illa dicenda restent. Unum hic saltē adhuc monendum censemus, nimirum dum nos veram Chymiam laudamus, nullo modo patrocinari PseudoChymicis, qui postquam unum atque alterum medicamentum Chymicum utcunq; præparare didicerunt, nescio quæ non pollicentur, atque omnes Galenicos alto supercilio despiciunt, ipsi tamen omnium bonarum artium rudes, & inprimis Medicinæ ignari; ac nihilominus nullo alio, quàm Hermeticorum (rectius Hæreticorum) Medicorum appellari volunt nomine. Verum ut quæ genuina illa, & quam laudem mereri censemus, Chymia seu Chymiatria sit, planum fiat, jam ad rem ipsam & sententiarum collationem atq; examen accedendum est.

Pseudo-Chymici.

Caput III.

De Inventoribus & Cultoribus Chymiæ.

Antiquitati quid tribuendum.

Licet hodiè primùm Chymia inventa esset: dignitati tamen ejus id nihil detraheres. Sat enim antiquum, quod sat bonum: nihilq; invenire est quod non aliquando novum fuerit; & multa pro novis habentur, quæ sunt antiquissima. Quia tamen nōnullis nihil nisi antiquum sapit, alii contrà nimis temerè antiquorum scripta rejiciunt: cum utrisque, priusquam de Chymiæ antiquitate dicam, paucis agendum est. Principiò ergo rerum veritatem à nullo mortalium omni ex parte explicatam esse arbitror:

Nemo hominum rerum naturam integrè perscrutatus est.

——— *Non est res unius ævi*
Contemplatio Naturæ, nec nititur ægris
Unius ingenij fulcris venerabile Verum.

Unde Sapientissimi quiq; se vel nihil scire, vel ea, quæ scirent, minimam partem esse eorum, quæ ignorarent, candidè professi sunt. De Hippocrate quidem scribit Macrobius, *in somnium Scipionis lib. 1. cap. 6.* quod tàm fallere, quàm falli nesciat; & de eodem, ut & Aristotele & Galeno, Alexander Massarias, *Apologiæ lib. 3. disp. 3. cap. ult.* scribit; quod nunquam, si rectè intelligantur, fallere vel falli possint; ideoque Studiosis Medicinæ auctor est, ut in iis solis legendis, omissis ferè omnibus recentioribus, ætatem consumant. Nemo tamen hodiè est è paulò literatioribus & candidis Philosophis & Medicis, qui non ingenuè fateatur, hos ipsos, etsi magni viri fuerint, nō rarò etiam errasse. Ideoq; *nullius jurandum in verba Magistri est.* Et servilia quorundam recentiorum ingenia, satis mirari nō possum, qui scribere ausi sunt; se cum antiquis errare malle, quàm cum recentioribus verum dicere. Rectius longè sensit

Etiam magni viri erarunt.

Julius Cæsar Scaliger, *lib. 3. de caussis linguæ latin. cap. 67. Equidem*, inquit, *sæpenumerò miratus sum mortalium vel audaciam vel pertinaciam, qui tuentur errores, quos ij, qui commiserunt, si viverent, emendarent. Neq; enim errasse semper turpe est. Est enim initium sapientiæ, si non ei ipsi, qui fallitur; at alijs non fallendi. Verum errores fovere, id verò vel extremæ est dementiæ.* Et alibi: *Errata majorum dissimulanda non sunt, ne & ipsi posteritati imponamus.* Et *Exercit. 184. sect. 4. Ego verò*, inquit, *nequaquam homines nos dicere consuevi, sed partes hominis. Ex omnibus enim aliquid fieri posse; idq; non magnum: ex singulis penè minus, quàm nihil.*

Antiquorum errores ut tractandi. Interim tamen antiquorum errata non acerbè nimis insectanda sunt. Recteq; Hippocrates, *lib. de arte*: Τὸ λόγων οὐ καλῶν τέχνῃ τὰ τοῖς ἄλλοις εὑρημένα αἰκίζειν προθυμέεσθαι, ἐπανορθοῦντα μὲν μηδὲν, διαβάλλοντα δὲ τὰ τῶν εἰδότων πρὸς τοὺς μὴ εἰδότας ἐξευρήματα, οὐκ ἔτι δοκέει ξυνέσιος ἐπιθύμημά τε καὶ ἔργον εἶναι, ἀλλὰ καταγγελίη μᾶλλον φύσιος ἢ ἀτεχνίη. *Ea, quæ ab alijs inventa sunt, inhonestorum verborum artificio incessere, non corrigendi, sed quæ à peritis inventa sunt, apud imperitos calumniandi studio, id non scientiæ institutum & opus est, verum petulantis naturæ & ignorantiæ indicium.* Ea enim est naturæ obscuritas, ut etiam acutissimus quisque in ea investiganda facilè errare possit: nihilq; simul inventum & perfectum est. Et sunt aliæ caussæ multæ, ob quas veritatem attingere semper nō potuerunt. De Galeno rectè scribit Cardanus, *lib. de aqua: Galenus multa sic obiter scripsit, non defectu ingenij, memoriæ aut eruditionis, vel etiam judicij, quibus fuit admirabilis; sed temporis. Ut enim ipsemet fatetur, totâ die curandis ægris intentus per noctem studijs incumbebat atq; scribebat. Nec tantum refert temporis angustia, quàm si animus jam curis lassatus se applicet studio.*

Antiquorum inventis & laboribus carere non possumus. Multò minus antiquorum bene inventa negligenda aut temerè rejicienda atque impugnanda sunt, abs quibus si esset, in maximis ignorantiæ tenebris versaremur. Ipsi enim ad sapientiam duces nobis sunt; & isti sunt magni illi Gigantes, quorum humeris nos homunciones subvecti veritatem adspicimus, quam humi hærentes non cerneremus. Et quid hodiè egregii habemus, quod non è veterum commentariis sublectum? Imò quis hodie ad priscorum illorum commentationes interpretandas satis idoneus? Itaq; antiquorum & magnorum virorum scripta & inventa magnifaciamus, & grata mente amplectamur. Iis tamen non tàm quia antiqua & à magnis profecta, quàm quia veritati cōsentanea sunt, fidem habeamus. Si verò aliquando à veritate deflectant, nostrum esse putemus, non maledictis eos & cōviciis incessere, sed corrigere, & defectus illos supplere. *Veritas omnium autoritati præferenda.* Amicus sit Hippocrates; amicus Galenus; imò amicus Paracelsus: sed nullius tanta sit auctoritas, ut veritati, quæ præ omnibus nobis amica sit, præjudicare

ſare debeat. Et hîc etiam conſilium Apoſtoli, *1. ad Theſſalon. cap. 5.* ſequamur: πάντα δοκιμάζετε· τὸ καλὸν κατέχετε· *Omnia probate, quod bonum eſt, tenete.* His obiter quaſi præmiſſis, de antiquitate Chymiæ dicamus.

Chymia an ab Arabibus ante pauca ſecula primum inventa ſit.

Fallopius quidem, *tractatu de metallis ſeu foſſilibus, cap. 11.* Chymiam incepiſſe demum cum ſecta Mahometica ſcribit; & Thomas Eraſtus, *de metall. pag. 101.* omnes hujus generis libros ante tria vel quatuor circiter annorum ſecula ſcriptos eſſe, nec antiquiores Gebro, de quibus certò conſtet, ullos haberi, ſtatuit. Idem ſentit Nicolaus Guibertus. Sed omnes falluntur. Nam, ut poſtea dicetur, libri Græcè ſcripti de hac arte etiam hodie extant, & plura ex hiſtoriis documenta, artem Chymicam longè eſſe antiquiorem, monſtrant: licet ab Arabibus valdè excultam eſſe non negemus: quod tamen artis dignitati nihil detrahit; ſicut nec Medicinæ, quod Arabes Mahumetani eam excoluere.

An Adamo primo parenti Chymia nota fuerit.

Nonnulli contra ut Chymiam planè antiquam eſſe demonſtrent, inventionem ejus ad Adamum primum generis humani parentem referunt, eumque ejus primum magiſtrum fuiſſe, Vincentium Bellovacum ſtatuiſſe, refert Joh. Picus Mirandul. *lib. 3. de Auro cap. 1.* Cum enim Adamus Philoſophiam ſuos docuerit & alias artes; probabile eſſe exiſtimant, nec Chymicam artem, ut præſtantiſſimam, eum præteriiſſe. Verum ſunt hæ conjecturæ, quæ hiſtoricâ veritate confirmari non poſſunt, in quibus quilibet ſuo ſenſu abundare poteſt.

Tubalcain Chymiæ inventor.

Probabilius Alchymiæ inventio & rudimenta ad Tubalcainum referuntur; qui, ut habetur *Gen. 4. v. 22.* fuit magiſter æris & ferri; è quo proculdubio Græci ſuum Vulcanum finxerunt. Sunt quidem nonnulli, qui ex iſto loco nihil plus colligi poſſe exiſtimant, quàm ipſum monſtraſſe, qua ratione iſta metalla ad agriculturam & alios in vita communi uſus adhiberi poſſint. Verum ſi cudere æs & ferrum monſtravit; neceſſum eſt, ut prius, qua ratione inveſtigari, coqui, fundi, ſegregari & purificari poſſit, docuerit, vel ab aliis didicerit. Et ſi ferro & ære laborare noverat, proculdubio & reliqua metalla ipſi non fuêre incognita. Et omninò non vulgarem, ſed inſignem in metallurgia artificem fuiſſe ex eo patet, quod Sacræ litteræ ejus honeſtam, & quidem primo loco in hoc genere, mentionem faciunt. Itaque, ut etiam præcedente capite dictum, Metallurgi primam Chymiæ inveniendæ occaſionem præbuerunt. Ridiculum verò eſt, quod ex recentioribꝰ quidam Chymicarum deſtillationum originem à Patriarchis deducit; qui, cum ſacrificia meditati ſublimes flammas DEO placere intelligerent, ſcrutati ſint, an quid ſubeſſet arcanæ bonitatis in ſacrificiis, atq; hinc adaptatis Alembicis, exceperint ſublimatos igne Spiritus.

Tubalcain Vulcanus Græcorum.

Chymiæ prima origo.

Coluerunt procul dubio & posteri Tubalcaini hanc artem, nec à parentibus & majoribus inventa ignaviâ suâ intercidere passi sunt; sed potiùs summo studio & diligentiâ excoluerunt & amplificarunt: verum à quibus hoc factum sit, historiarum monumenta, quæ ad nos pervenerunt, non docent.

Post diluvium à plerisq; sive inventio, sive propagatio Chymiæ ad Hermetem Trismegistum refertur; à quo quia ars Chymica hodie *Ars Hermetica, Vas Hermetis, Sigillum Hermetis* dici putantur, de eo paulò diligentius dicendum. Fuisse autem plures Mercurios sive Hermetes ex Cicerone, *3. de nat. deor.* patet. E quibus Trismegistus dictus est, sive quod summus Sacerdos, Philosophus & Rex, seu, ut aliis placet, Rex, Sacerdos & Propheta esset; sive quod, communi Græcorum ut & Latinorum more, res summè excellentes ter quaterq; maximæ & beatæ appellantur. Sive autem unus is Trismegistus fuerit, sive duo, Avus scilicet & nepos, ut vult Franciscus Patritius, eum antiquissimis vixisse temporibus, & ut videtur, circa annum conditi mundi 2000. certissimum est, eumque Noachum audivisse, & Chamephis sive Chusi præceptorem fuisse docti existimant. Vixisse autem Isidis & Osyridis ætate ex eo patet, quod Diodorus Siculus, *l. 1.* refert, Isidem in columna sui sepulchri inscripsisse, se ab Hermete institutam fuisse, de quibus videatur Franciscus Patritius, *in Hermete*.

Hermetes sive Mercurii plures.

Hermes trismegistus quo tempore vixerit.

Trismegistum autem Hermetem hunc non solum Ægyptii, sed & Græci propter vetustatem & eruditionem summam suspexerunt, literarumq; & omnium scientiarum inventionem ad eum referre soliti sunt. Plato, *in Phædro & Philebo*, eum literas, *μνήμης καὶ σοφίας φάρμακον*, invenisse scribit; Cicero, *3. de nat. deor.* Ægypto præfuisse, atque Ægyptiis leges & literas tradidisse refert. Atque hoc modo cum omnes scientiæ & disciplinæ à Mercurio Trismegisto Ægyptio credantur profectæ, certatim plurimi scriptores aut gloriam ejus celebrarunt, ipsiq;, ut Jamblichus, *de mysteriis Ægyptiorum*, refert, suos libros inscripserunt, atque hinc adeò factum, ut feratur eum viginti quinq; millia librorum scripsisse, id est, sub nomine ejus editos fuisse: aut de nomine & gloria ejus suis scriptis gratiam & famam quæsiverunt, multisque libris Mercurii nomen præscripserunt. Clemens Alexandrinus, *Stromat. lib. 6.* multa quidem & alia eum scripsisse refert; sed præcipuos ejus libros fuisse 42. quorum 36. Ægyptiorum Philosophiam continebant, sex reliqui ad artem Medicam pertinebant. Ἑρμοῦ Φυσικὰ etiam nominat Eusebius, *in Chronico Græco.* Galenus, *in Præfat. lib. 6. de simplic. medicament. facult.* dum Pamphilum reprehendit, eum mentionem fecisse scribit Herbæ nomine ἀετοῦ, seu Aquilæ; de qua Græcorum nulli quidquam sit proditum, verum in libello quopiam ex iis, qui inscribuntur

Hermes trismegistus doctissimus.

buntur Mercurio Ægyptio, continente 36. sacras Horoscoporum Herbas, inveniri; quem tamen Galenus non magnifacit, sed pro nugis & figmentis habet.

Hermes Arabs an aliquis fuerit.

Fuisse & alium quendam Hermetem longè illo Trismegisto posteriorem nonnulli statuunt, cujus apud Mesuem fiat mētio, dum Hiera Hermetis & Pilulæ Alhandal Hermetis apud Mesuem & alios Medicos nominantur. Vulgares enim istas compositiones esse, & quæ Trismegisti Mercurii nomen sustinere non possint. Et sunt quidam ex recentioribus Chymiæ parùm æqui, qui potius ad hunc Hermetem, quem Arabem fuisse existimant, quam illum Trismegistum, Chymiæ inventionem referunt. Verum istorum medicamentorum inscriptio non satis probat, unquam aliquem Hermetem Arabem fuisse. Citantur & ab Arabibus Hippocratis medicamenta quædam, quæ tamen ejus non sunt; sed ei saltem adscripta, ut aliqua iis auctoritas ab Hippocratis nomine conciliaretur. Idem & in Hermete accidere potuit. Neque exemplum facilè reperire est, quod Arabes talia peregrina nomina suis indiderint. Et, ut postea dicetur, cum longè ante Arabum tempora Chymia exculta sit, & Hermes Trismegistus de Philosophia & Medicina scripserit: Chymiam ipsi notam fuisse facilè concedimus: quid tamen in ea præstiterit, ex historiis non patet. Neque video quomodo, qui nova hodiè dogmata proferunt, Hermetis nomine ea tueri possint; cum, quid de iis Hermes ille Trismegistus senserit, planissimè ignorent.

Hermetici hodierni.

Tabula Smaragdina Hermetis.

Extat quidem *tabula Smaragdina* dicta, summæ apud omnes Chymicos Auctoritatis: quæ in valle Ebron post diluvium inventa, sed incertis auctoribus, fertur; ab aliis, in sepulchro ejus à fœmina quadam Zara reperta, sed itidem incertis autoribus, dicitur; & totius magisterii Chymici fundamentum, & modum componendi quandam medicinam universalem, quæ non solum metalla ignobiliora ad summam perfectionem ducat, sed & morbos è corpore humano tollat, idque ad ultimum vitæ terminum incolume conservet, continere creditur. Eam hic integram addere libet.

Verum sine mendacio, certum & verissimum: Quod est inferius, est sicut id, quod est superius: & quod est superius, est sicut id, quod est inferius, ad perpetrandum miracula unius rei. Et sicut res omnes fuerunt ab uno, meditatione unius: sic omnes res natæ ab hac re adaptatione. Pater ejus est Sol: Mater ejus Luna: portavit illud ventus in ventre suo. Nutrix ejus Terra, Pater omnis Telesmi totius mundi est hic. Virtus ejus integra est, si versa fuerit in terram. Separabis terram ab igne, subtile à spisso suaviter cum magno ingenio: Ascendit à terra in cœlum, iterumq; descendit in terram, & recipit vim superiorum & inferiorum. Sic habebis gloriam totius mundi; ideo fugiet à te omnis obscuritas. Hæc est totius fortitudinis fortitudo fortis: quia vincet omnem rem subtilem, omniaque

solida penetrabit. Sic mundus creatus est. Hinc erunt adaptationes mirabiles, quarum modus hic est. Itaq; vocatus sum Hermes Trismegistus, habens tres partes Philosophiæ totius mundi. Completum est, quod dixi de opere Solis.

An sit Hermetis. Hanc tabulam quidam Hermetis Trismegisti esse negant; quod non inter reliqua Trismegisti scripta extet. Contrà omnes Chymici hactenus non solùm pro genuino Hermetis Trismegisti scripto agnoverunt; sed & pro lapide Lydio omniũ opinionum, quæ de Chymico magisterio circumferuntur, habent; omnibusque Chymicis in eo convenit, quod falsa sint ea, & ab universali medicina aliena, quæ cum tabula Smaragdina non conveniunt: scribitq; Albertus Magnus, *de metall. lib. 4. cap. 6.* quod Hermes sit radix, super qua omnes Philosophi sustentati sunt.

Licet verò non exstet inter opera Græca, quæ hodiè habentur: tamen de eo ipso inter doctos dubitatur; An illa Græca Hermetis genuina sint; & si sint, an omnia sint. Nam secretiora non semper cum reliquis edi solent. Ideoque cùm nemine litigabimus, qui hanc tabulam pro genuino Hermetis Trismegisti scripto habet. Ex ea tamen Chymici hodierni suis dogmatibus patrociniũ nullum quærere possunt. Generalissimè enim artificium Chymicum describit, atque ita, ut certos canones, juxta quos operatio instituenda sit, & qui operantem in operatione sua certum reddant, non præscribit.

Hermetis de Lapid. Philosophici secretis. Circumfertur & alius liber nomine Hermetis, sub titulo; de lapidis Philosophici decretis: sed certum est, eum librũ nullius antiqui Philosophi, ne dum Hermetis Trismegisti esse; cùm toties filios Sapientum & antiquos Philosophos ipse Philosophorum, scilicet, Pater primus nominet.

An libri, qui hodiè Hermetis nomine circumferuntur, ejus genuini sint. Reliqui libri, qui Græce Hermetis nomine circumferuntur hodiè, an ejus sint, plurimos viros doctos dubitare, modò dictum est. Ejus non esse, pluribus defendit Isaac Causabonus, *Exerc. 1. ad Annales Baronii, Diatribe 10.*

Moses an fuerit Chymicus. Hermeti Trismegisto proximus fuit Moses; qui quidem in omni disciplina Ægypriorum eruditus fuit: sed quod in specie Chymiam calluerit, vix ullo evidenti documento probari potest. Dicitur quidem, *Exodi 32. v. 20.* ipsum vitulum illum ab Aarone conflatum igne combussisse, & in pulverem contrivisse, ac in aquam projecisse; quod sine Chymico artificio factum non esse, nonnulli statuunt; cum aurum per se nullo modo comburi, & in pulverem redigi possit. Refertque Glossa ordinaria, ut & Nicolaus de Lyra, *super locum allegatum*, Hebræos Doctores tradere; quod filii Israel bibentes aquam isto pulvere vituli infectam, qui idololatriam commiserant, in barbis colorem aureum præferebant; quo signo ab aliis distinguebantur, & rei interficiebantur. Alii verò tradunt, quod aqua pulvere isto infecta reis dolorem & inflationem

tionem ventris pariebat, per quam ab innocentibus discernebantur, quibus dulcem saporem exhibebat. Quæ si ita se habent, de quibus tamen sacræ literæ nihil testantur, res procul dubio miraculosa fuit. Verum esto; absit miraculum: an tamen Mosen Chymicum fuisse hinc probari possit, dubito: cum verbum Hebræum שָׂרַף non solum comburere, sed & fundere & liquare metalla significet: atque ita quocunque modo in pulverem aurum hoc Moses comminuere potuerit.

Maria Mosis soror an fuerit Chymiæ perita.

Referunt etiam nonnulli in Chymicorum classem Mariam Prophetissam, Mosis sororem: nec id primum à Monachis superiorum seculorum vel Arabibus factum; sed Græci aliqui tale jam aliquid crediderunt. Refert enim Isaac Causabonus, *loco allegato*, in Galliarum Regis bibliotheca librum de Chrysopœia, sub hoc titulo, ἱερὰ τέχνη, *Ars Sacra*; extare: in quo non solum laudetur Hermes, sed & citetur Μαρία καὶ Ἰουδαϊκαὶ γραφαί, Maria & scripta Judaica: qui liber forsan non est dissimilis ei, qui hodie sub titulo, *Turba Philosophorum*, circumfertur, cui additus est libellus, cui titulus; *Practica Mariæ Prophetissæ sororis Mosis*. Verũ tàm credibile est, hunc librum esse Mosis sororis, quàm credibile est, alium librum eidem tractatui adjectum, nomine *Practica Aristotelis*, esse Aristotelis, utpote qui ipsum Aristotelem, qui Avicennam, qui Arabes nominat, & alterum libellum, qui *Epistola Alexandri Regis* inscribitur, esse Alexandri Regis Macedonum. Nimirum usitatum est Chymicis, ut libris suis famam concilient, eos sub magnorum virorum nominibus edere, aut si auctores ignorentur, iis præclarorum virorum nomina præscribere.

Argonautica expeditio.

Proxima antiquitate est Expeditio Argonautica, quam quidem pro Chymia allegare velle, nugas esse indignas, quarum tantùm mentio fiat, censet Erastus. Verum non solum Chymici, sed & alii scriptores eam de Chymia explicant. Refert enim Suidas, aureum vellus, quod Jason & Argonautæ, Pontico mari in Colchidem profecti, unà cum Medea Regis Æetæ filia rapuerint, non fuisse ejusmodi, quale Poetæ fabulantur, sed librum in membranis scriptum, qui continebat artem, qua Aurum fieri possit. τοῦτο δ', inquit, οὐχ ὡς ποιητικῶς φέρεται, ἀλλὰ βιβλίον ἦν ἐν δέρμασι γεγραμμένον, περιέχον ὅπως δεῖ γίνεσθαι διὰ χημείας χρυσόν. εἰκότως οὖν τότε χρυσοῦν ὠνόμαζον αὐτὸ δέρας διὰ τὴν ἐνέργειαν ἐξ αὐτοῦ.

Aureum Vellus quid.

Etsi verò nonnulli Suidæ contradicant, atq; alii de pelle Arietis fabulosi, super quo sit vecta Helle Phryxi soror, exponant; alii de phiala Aurea, in cujus medio agnus fuerit sculptus; alii Aureum vellus ob caritatem; alii ob colorem dictum putent: tamen valdè absurdum est, tot Heroas pro Arietis naturali pelle cujusque etiam coloris vel pretii, aut aurea Phiala, aut re simili tantam expeditionem suscepisse, & tanta pericula subiisse. Ea fabularum expo-

expoſitio magis commoda eſt, quæ veritati, ſive in rebus naturalibus, ſive in politicis magis quadrat. Cum ergo & Medeæ & Jaſonis vox medicum ſignificet, & Medea ſenectutem Parentis medicinâ Philoſophicâ depuliſſe dicatur; ſi reliqua etiam eidem rei commodè applicari poſſint, nulla cauſa eſt, cur Suidæ expoſitionem rejiciamus. Quadrant autem omnia aptiſſimè. Nam Draco ille vigil eſt Mercurius, quem ſopire difficilimum; huic Aurum, quod Phaſis in Colchide detulit, cuſtodiendum traditur. Materia iſta includitur templo Martis, id eſt, Athanari ſive Fornaci Philoſophorum; cuſtodes ſunt tauri ignem ſpirantes, calor nimirum per gradus adhibitus; Draconis dentes, qui in exercitum evadunt, & ſe mutuis vulneribus conficiunt, eſt pugna materiæ vaſi ſuæ incluſæ, donec ad unitatem redigatur. Ita tandem arte Medeæ Jaſon Draconem ſopit, id eſt, volatile figit, & ex veneno utilem medicinam parit.

Poma Heſperidum.

De Chymico quoque artificio loqui exiſtimatur fabula de pomis Heſperidum. Hortum enim illud cuſtodit Draco, Mercurius ſcilicet Philoſophorum, qui ab Hercule, Herculeo ſcilicet & indefeſſo labore, interficiendus & figendus eſt. Fabula quoque de Atalanta & Hippomene, de quâ Ovidius, *10. metamorph. fab. 14.* Atalanta enim illa Mercurius Philoſophorum eſt; poma illa aurea ex hortis Heſperiis Veneris, Sulphur aureum, in quo in fuga figitur & retinetur Mercurius: quem ſi quis ſiſtit, ſponſam, quam ambit, habebit; ſin minus, omnium rerum ſuam perditionem & interitum. Fabula item de Dracone, quem Cadmus interfecit; de oculis Argi, Mercurii ſcilicet illius vigilis, in pavonis caudam, Chymicis decantatiſſimam, converſis; & aliis pluribus.

Salomon an fuerit Chymicus.

Salomonem poſtea Regum omniũ, imò mortalium ſapientiſſimum fuiſſe nemo eſt, qui dubitat: cujus libri de natura rerum ſcripti ſi ſupereſſent, facilè Græcorum & Arabum ſcripta ſuperarent. An autem in ſpecie Chymiam callueritvel excoluerit, ſine abſurditate quidem affirmari poteſt; ſed tamen nullo etiam evidenti documento probatur. Nam quod vulgò quidam Chymici afferunt, eum immenſas illas, quibus abundavit, opes, arte Chymica acquiſiviſſe, id nullâ probabilitate nititur: cùm ſacræ literæ modum, quo illas divitias acquiſiverit, explicent. Nam, *1. Regum, cap. 10.* clarè ſcribitur; Claſſem Salomonis cum claſſe Regis Hiram ex Ophir aurum attuliſſe, & *ibidem* narratur; quod pondus auri, quod ſingulis annis Salomoni obtigit & allatum fuit, fuiſſe ſexcentorum & ſexaginta ſex talentorum, ſine eo, quod Mercatores & Reges Arabiæ attulerunt & tranſmiſerunt.

Canticum Canticorũ male ad Chymiam trahitur.

Ridiculum verò eſt, quod quidam in Cantico Canticorum artificium Chymicum latere exiſtimant, & per Sponſum Regem ſive Aurum; per ſponſam Reginam ſive Argentum, quæ duo in arte conjungantur, ſeque amplexentur, intelligendum cenſent;

censent; & cum dicitur; Nigra sum, sed formosa, caput corvi intelligendum putant, quod foris nigrum sit, intus autem summis divitiis plenū: per Turturis collum varietatem colorum & pavonis caudam explicant; per Hyemem tempus Putrefactiònis; per imbrem, imbibitionem; per Flores & rosas albas & rubras, colorem aureum & album in Lapide; per amissionem dilecti, Auri occultationem intelligi opinantur. Nugæ hæ sunt. Satis aliàs de antiquitate Chymiæ constat, ut non opus sit, ejusmodi dubia, incerta, imò falsa ad eam probandam conquirere.

Æs Esdræ an Chymicum. Quare nec illud, quod *Esdræ 1. c. 8. v. 25. & seq.* habetur pro antiquitate Chymiæ facilè produxero. *Et appendi eis*, inquit, *argentum & aurum & vasa consecrata domus Dei nostri; quæ obtulerat Rex & consiliarii ejus, & Principes ejus, & universus Israel. Appendi*, inquam, *in manibus eorum argenti talenta sexcenta quinquaginta, & vasa argentea centum talentorum, & auri centum talenta, & Crateres aureos viginti, drachmarum mille, & vasa æris fulgentis optimi duo, pulcra ut aurum*. Ex quo loco nonnulli colligunt, cum inter tot aurea pocula vix duo illius æris inter donaria reperta sint, rarum & pretiosum id fuisse æs, & vulgari auro pretiosius, & forsan arte Chymicâ confectum. *Æs Indicum.* Verum Aristoteles, *in mirabilib. auscult.* refert, apud Indos æs adeò splendidum, purum, sincerumque reperiri; ut colore & specie nequaquam ab auro discerni queat: Inde & inter Darii pocula quædam fuisse, quæ, nisi olfactus judicio ab auro distare, non cognoscerentur. Quid si hæc ipsa pocula essent ea, de quibus Esdras loquitur?

Democritus. Referunt & inter Chymicos *Democritum*, quem insignem Philosophum fuisse certum est. Nam, ut refert Diogenes Laertius, *l. 9. in vita ejus*, Magos & Chaldæos audivit, Xerxe Rege, patri illius, cùm apud illū hospitaretur, Præceptores relinquente. Profectus etiam in Ægyptum est ad sacerdotes, & in Persidem ad Chaldæos atq; rubrum mare: & Gymnosophistis in India congressus est, atq; in Æthiopam venit: in quibus locis procul dubio arcanissima quæq; didicit. Fuit etiam ditissimus, cum Pater ejus Xerxem Regem, & ut nonnulli referunt, cum exercitu decies centenum millium, hospitio exceperit. Etsi necessarium non fuerit, si Xerxem Regem, hospitio excepit. ut totū etiam exercitū hospitio exceperit. Circumferuntur autē quædā Chymica ejus nomine; quæ tamen nonnulli non Democriti hujus Abderitæ, sed Arabis cujusdam esse opinantur. Sed exemplum non reperitur, quod Arabes suis Græcorum nomina indiderint: & propterea libri illi vel Democriti hujus Græci sunt, vel certè ideo Democriti nomine inscripti, quod fama esset, Democritum Chymiæ notitiam habuisse, ut ita de nomine ejus illis libris Fama conciliaretur. Non autem libros illos ab Arabibus compositos esse, ex eo patet, quod Græci

adhuc superioribus annis in Italia inventi sunt. Magiam certè eum calluisse, refert Plinius, *lib. 30. cap. 1.*

In Ægypto Chymia floruit.

Post Christum ferè natum in Ægypto Chymia ita floruit, ut publica etiā fama statueretur, opes publicas, quibus se adversus hostium impetum defenderent, Ægyptios arte Chymicâ sibi comparare.

Diocletianus Chymicos Ægyptiorum libros combussit.

Zosimus.

Hinc, ut refert Suidas, Diocletianus omnes in Ægypto de Chymia & Chrysopœia libros conquiri & comburi jussit: ne ex illa arte ditati Ægyptii & pecuniâ freti in posterum rebellarent. Idem Suidas refert, Zosimum, Alexandrinum Philosophū scripsisse χυμευτικα; cujus libros Græcos manu scriptos adhuc in Regis Galliæ Bibliotheca asservari, ut & Isaaci Monachi ὀργάνου μέθοδον, & Blemidæ περὶ χρυσοποιίας, refert Robertus Vallensis, *de veritate & antiquitate artis Chymicæ.*

Julius Firmicus.

Julius Firmicus, tempore Constantini Magni, circa annum Christi 320. Alchymistas, ut jam diu notos, & quorum Astrologi in suis prædictionibus mentionem faciant, nominat. Nam, *lib. 3.* in decretis Lunæ in nona domo scribit: *Si Saturni hæc domus fuerit, scientiam Alchymiæ dabit: si Solis, providentiam in quadrupedibus.*

Heliodorus.

Circa annum Christi 383. Theodosii temporibus Heliodorus Græcè de Chrysopœia scripsit, teste Cedreno.

Maximi Olybii Lucerna.

Notabile etiam artis Chymicæ argumentum exhibet Historia de monumento Maximi Olibii in agro Patavino reperto, in quo inventa est Lucerna, quam arsisse anno 1500. referunt; quod describunt Petrus Appianus, *in Antiquitatibus*; Hermolaus Barbarus, *in Corollariis in Dioscoridem, l. 5. c. 849.* Ludovicus Vives, *in lib. 21. c. 6. de Civitate Dei Augustini*; Joh. Lang. *l. 2. epist. 52.* Exteriori urnæ inscripti erant hi versus:

Plutoni sacrum munus ne attingite fures:
Ignotū est vobis, hoc quod in orbe latet.
Namq; elementa gravi clausit digesta labore
Vase sub hoc modico Maximus Olybius.
Adsit fœcundo custos sibi copia cornu,
Ne pretium tanti depereat laticis.

Interiori hæc inscripta erant:

Abite hinc pessimi fures,
Vos quid voltis vestris cū oculis emissitiis?
Abite hinc vestro cum Mercurio petasato caduceatoq;:
Maximus Maximo donum Plutoni hoc sacrum fecit.

Arabes maximè Chymiam excoluerunt.

Posterioribus seculis Chymia maximè apud Arabes claruit, ut videre est cùm apud alios, tùm apud Mesuem, *in Antidotario, distinct. 21. c. de oleo ovorum; De his*, inquit, *loquuntur, qui, quæ sunt in rebus, occulta manifestant & detegunt: Eos aggredere, si hujus rei cupidus es.* Hos autem, *in principio alleg. distinctionis*, Alchymistas nominat, & Medicinæ studiosos cum iis conversari jubet, si qua ratione, quæ occulta in concretis caloris vi segreganda sint, discere velint.

Autores, qui de Chymia scripserint.

Et floruerunt posteà omnibus seculis inter Arabes & alias nationes multi, qui in hac arte excelluerunt, & de ea scripserunt Geber, Avicennas, Rhases, Arnoldus de Villa nova, Raimun-

Raimundus Lullius, Joh. de Rupe scissa, Bonus Ferrariensis, Hortulanus, Isaac Hollandus, Rogerius Baccho, Riplæus, Comes Bernhardus, Lacinius, Augurellus, & alii plurimi, quos enumerare saltem, cum in publica luce sint, & ordine ab Andrea Libavio, *in exam. sent. Parisiens. Schol. contr. Chym. lat. recenseantur*, operæ pretium non est.

Chymici libri, an sint autorum, quorum nomina præ se ferunt.

Inter quos tamen si qui libri sunt, qui Auctorum, quæ præscribuntur, nomina rectè sustinere non posse videantur, id ita multum non refert; modò Chymiæ, de qua hîc quæritur, antiquitatem & veritatem demonstrent. Fieri enim potuit, ut Auctor aliquis suum nomen studiosè vel suppresserit, vel sibi pro subsidio memoriæ sine nomine librum conscripserit. qui, cum postea in aliorum manus pervenisset, sub nomine Auctoris, cujus ingenio dignus videbatur, in lucem editus fuit. Id quod in Medicina etiam evenit; ubi multa medicamenta composita præstantium Medicorum, immo & non Medicorum nomina habent; non quod ab iis profecta sint, sed quod tantis auctoribus digna videantur: quæ tamen ideo deteriora non sunt, quod certi Auctoris nomen non habeant. Non enim ab hominis auctoritate & nomine, sed rei evidentia veritas pendet. Deinde etsi libri isti Chymici, qui hodiè extant, inter reliqua eorundem auctorum scripta, quæ semper in publico fuerunt, non reperiantur: tamen id non multùm refert. Mystica enim ista sunt, & occultantur sæpè diu à suis professoribus, antequam in lucem veniant. Ita etsi inter libros Medicos Avicennæ liber Chymicus nullus extat: tamen refert Sorsanus in vita ejus, fuisse eum Chymiæ studiosum & propagatorem.

Ex quibus omnibus apparet, à veritate alienum esse, quod Nicolaus Guibertus & alii quidem censent, libros Chymicos, qui hodiè circumferuntur, haud multis retrò seculis ab impostoribus & Sophistis confictos esse. Verum plura de his addere supersedeo: qui plura de scriptoribus Chymicis cognoscere cupit, legat viri doctissimi Georgii Agricolæ præfationem ad Mauritium & Augustum Duces Saxoniæ fratres, *super lib. 12. de re metallica*, & Andream Libavium, *in defensione utraque Alchymiæ Transmutatoriæ contra Nicolaum Guibertum*.

Monachi Chymiæ cultores.

Proximis seculis ferè inter Monachos latuit Chymia, quorum non pauci illud, quo abundabant, otium post sacras meditationes & orationes arti huic præstantissimæ honestè tribuerunt: inter quos fuerunt, quorum aliquos jam nominavimus, Raimundus Lullius, Albertus Magnus, Joh. de Rupe scissa, Savanorola, Morienus, Rogerius, Trithemius & Frater Basilius Valentinus; quorum scripta multa hoc seculo in lucem edita sunt, & multa adhuc manu scripta passim latent.

Paracelsus.

Natus est tandè anno Christi 1493. in Helvetia Philippus Theophrastus Paracelsus, qui in Chymia Præceptores egre-

egregios nactus, ut ipse, *in secunda parte Chirurgiæ magnæ, tractat. 1. c. 1.* refert, & institutis non solum à parente in Chymia, sed etiam adjutus scriptis Setthagii Episcopi, Erhardi Laventalii, Nicolai Hipponensis Episcopi, Matthæi Schachtii, Suffraganei Freisingensis, Abbatis Spanheimii & aliorum plurimorum, novam sectam condere, Hippocraticamque & Galenicam evertere conatus est. Quem secuti sunt Alexander Suchtenius, Dornæus, Phædro, Dornheinserus, P. Severinus Danus; qui ipsi tamen nec cum Paracelso, nec inter se planè consentiunt. Plerique tamen, qui hodiè Chymiatri audire volunt, Petrum Severinum, qui dogmata à Paracelso hinc inde disjecta in artis formam redigere conatus est, potiùs, quàm ipsum Paracelsum, sequuntur. Hinc hodie nova quasi secta nata est, quæ Severiana dici potest.

Paracelsi sectatores.

Caput IV.

De Paracelso.

THeophrastus, inquam, Paracelsus cum vulgò in Medicorum Scholis tùm temporis ferè silentium esset de Chymia, & multa in præparatione Pharmacorum melius fieri posse animadverteret, ad reformandam Medicinam animum adjecit. Verum quam reformare voluit, penè cum aliis omnibus scientiis evertit. Primò enim, ut Thessalus ille se ἰατρονίκην nominavit: ita hic, *ad se pervenisse Monarchiam omnium artium, in præfatione libri de Tinctura Physicorum*, scribere ausus est: *Se arcanorum Monarcham, quem omnes, qui naturalis Philosophiæ cognitionem appetant, Itali, Galli, Poloni, Germani, Philosophi, Spagyri, Astronomi ut Ducem sequi necesse habeant, ejusdem libri c. 1. & 4.* haberi voluit; *& in præfatione Paragrani, Avicennam, Galenum, Rhasen, Montagnanam, Mesuen, Parisienses, Monspelienses, Suevos, Misnicos, Colonienses, Viennenses, & quotquot Danubium & Rhenum accolunt, Insulas maris, Italiam, Dalmatiam, Athenas, Græcos, Arabes, Israelitas se Monarcham Sapientiæ constitutum sequi jubet. In præfatione libri 1. de Peste,* quem Norlingæ scripsit, *libros suos libris quatuor mille annorum spacio scriptis præfert.*

Paracelsi jactantia.

Contra passim Galenum, Avicennam, omnesq; Academicos & Medicinæ Doctores acerbissimis convitiis insectatur, & *de pestilitate tract. 2.* Parisienses, Patavinos, Monspelienses, Salernitanos, Viennenses, Lipsenses, non Professores veritatis, sed Confessores mendaciorū, Mendaces, nō Doctores esse scribit. Qualia convitia in Medicos plurima passim in scriptis suis evomuit: quæ omnia hîc recensere nō libet. Quia tamē insigne modestiæ specimē edidit loco modò allegato, *in præf. Paragrani p. 199* integrū eum transcribere placet. Ihr müsset mir nach/ Ich nicht euch nach/ Ihr mir nach/ Mir nach/ Avicena, Galene, Rhasis, Montagnana, Mesue &c. Mir nach/ vnd nicht ich euch nach/ Ihr von Pariß/ ihr von Mompelier/ ihr von

Paracelsi in Galenicos convitia.

Paracelsi modestia.

jhr von Schwaben / jhr von Meissen / jhr von Cöln / jhr von Wien / vnd was an der Donaw vnd Reinstrom lieget / jhr Insulen im Meer / du Italia / du Dalmatia / du Athenis / du Grieche / du Arabs / du Israelita / Mir nach / vnd ich nicht euch nach: Ewer wird keiner im hindersten Winckel bleiben / au den nicht die Hunde seichen werden. Ich werde Monarcha / vnd mein wird die Monarchy seyn / vnd ich führe die Monarchy / vnd gürte ewre Lenden. Wie gefelt euch Cacophrastus? Diesen Dreck müst jhr essen.

Wie wird es euch Cornuten anstehen / so ewer Cacophrastus ein Fürst der Monarchey seyn wird? vnd jhr Calefactores werdet vnd Schloßfeger: Wie dünckt euch / so Secta Theophrasti triumphiren wird? vnd jhr werdet in meine Philosophey müssen / vnd ewren Plinium Cacoplinium heissen / vnd ewren Aristotelem Caco-Aristotelem heissen / vnd ich werde sie vnd ewren Porphyrium, Albertum, &c. in meinem Dreck täuffen / mit sampt ewer Gevatterschafft: Das wird mir zu wege bringen die vis mineralis vnd generatio mineralium, vnd was zwischen den zweyen Polis liget / wird mein Harnisch seyn / ewer Astronomy vnd Laßtaffel Kunst in Pilats See zu werffen / vnd die Alchimy mus mir ewern Æsculapium, ewern Avicennam, ewern Galenum, &c. vnd ewre Scribenten alle in ein Alkali versieden / vnd in Reverber bis auff die hindersten Feces verbrennen / vnd seuberer müst jhr noch gereiniget werden / denn das Gold durchs Fewer / jhr müsst durch das Spießglas / da wil ich sehen / wie jhr vnd ewer König gen Boden setzet / vnd vber den Dufftstein wil ich euch pallieren lassen: vnd die Tugendt als die vierdte Seul wird aus euch ein grosser Spectacul machen / denn die Juristen vber keinen Malefactorem erdacht haben. O wie werden ewre verderbte Krancken lachen! O ewers armen Galeni Seele! Wer er vntadlich blieben in der Artzney / so weren seine Manes nicht in Abgrund der Hellen vergraben worden / daraus er mir geschrieben hat / des Datum in der Hellen stand. Ich hette nicht vermeinet / das der Fürste der Artzte dem Teuffel in Arß solt gefahren seyn / nemlich sein Discipul jhm nach / oder am wenigsten seiner Mutter ins F. L. Solt das ein Fürst der Artzeney seyn / vnd die Artzeney auff jhm stehen / so müssen die grösten Schelmen in der Artzeney seyn / so vnter der Sonnen leben / sie beweisen auch wol / daß sie jhm trewlich nachfolgen. Et ut omnino odium suum erga antiquam Medicinam declararet, & assecl arum suorum in Medicos alios odium accenderet, nec Luthero inferior videretur, Canonicum Avicennæ volumen contemptim exussit, ut refert Jacob. Curio Hofemianus, *in Hermotimo*.

Alibi tamen novitatis crimen aversari videtur, & ut Galenicus etiam habeatur, narrat, in oppido Bojemorum, Brunoviæ scilicet, in quodam Cœnobio verissima minimeq; depravata Galeni & Avicennæ volumina reperiri, ex quibus ipse sit Galenicus melior, quam omnes, qui vulgò ita appellantur; persuasurus

scilicet, ea, quæ per manus tradita, & hactenus fideliter omnium nationum consensu in tot Bibliothecis asservata, & ad nos propagata sunt Galeni & Avicennæ scripta genuina non esse, sed ista, quæ vel fingit, vel Galeni & Avicennæ nomen falsò præ se ferunt.

Paracelsi encomia. Nec solùm Paracelsus se ita jactitat, sed & sectatores ejus illum summis laudibus in cœlum tollunt. Inter eos Crollius, *pag. 7. suæ præfationis*, scribere ausus fuit; *Paracelsi peritiam neminem adhuc attigisse, ne dum superare potuisse; eundemq; omnibus hominibus à temporibus Noæ*, atque ita Hermeti Trismegisto, Salomoni & aliis satis imprudenter præfert: dum *pag. 156. & 67.* scribit: *Nullus mortalium in universa Philosophia & Medicina indubitato cœli favore tàm ardua & abdita arcana scivit & in publicum protulit, sicut Theophrastus ille Paracelsus, Vir & Philosophus omni æternitatis memoriâ & honore dignissimus; cujus peritiam nemo inventus, qui attingere, nedum superare potuerit; Verus Medicinæ Monarcha & primus Microcosmi Medicus, qui de interno homine, ejusq; officio à Deo creato, item de magnorum morborum incurabilium origine tàm naturali, quàm Metaphysica à temporibus Noæ solus scripsit; quod è superiorum ætatum Medicis ne per somnium ulli in mentem venit.* Ita etiam Henningus Scheunemannus, *in hydromantia Paracelsica, in Præfat. ad Lect.* scribit: *Paracelsum Hermeticam & Hippocraticam doctrinam peculiari Spiritus sancti assistentia ita complevisse, ut nihil amplius desiderari possit, & ob navatam hanc operam Monarchæ nomen adeptus sit.* Et plerasq; ejus laudes discipuli in inscriptione ejus Effigiei & Epitaphio comprehenderunt.

Paracelsistarum in Aristotelicos & Galenicos convitia. Contra Aristotelicos & Galenicos omnibus, quibus possunt, conviciis proscindunt: Materiales & Elementares ambulatores, Aristotelicos tenebriones, Vulgares de Schola homines, Rabinos, & Thrasones, Athenienses, Philosophiæ Ethnicæ Sectatores, qui lucem tenebras & tenebras lucem vocent, vanissimarum vanitatum defensores nominant. Quibus recensendis tempus terere non libet. Neq; enim ad rem aliquid faciunt. Prudenter Aristophanes, *in Ranis*:

Ἔλεγχ᾽ ἐλέγχου· λοιδορεῖσθαι δ᾽ οὐ χρὴ
Ἄνδρας φιλοσόφους, ὥσπερ ἀρτοπώλιδας.

Hinc tamen factum, ut non pauci & Paracelsum pro Chymicorum principe habeant, & neminem Chymicũ esse posse credant, nisi qui sit Paracelsicus. Unde multa dicuntur vulgò Paracelsica, non quod Paracelsus ea invenerit vel usurpaverit, sed quod Chymicum & Paracelsicum nonnulli pro eodem habeant. Qua in re tamen falluntur.

Non idem Chymia & Paracelsia. Neq; enim idem est Chymia & Paracelsia. Quod jam olim monuit Vir clarissimus, & trium Imperat. Medicus, civis meus, J. Crato *Epist. 137. ad Theodorum Zwingerum*: *In multis*, inquit, *Rebus publicis & aulis cum nominis mei quadam jactura Chymica medicamenta sum tutatus. Nihil ante*

40. annos oleorum destillatorum, nullum Extractum, nullus succus in Pharmacopoliis est repertus: à me autem Pharmacopœi & Medici, beneficio Dei, successu medicationis edocti sunt, ut nunc ubiq; ea parent, & iis utantur. Insaniam verò Paracelsi, qui summos in arte Magistros, imò ipsam artem Medicam, propter sua arcana, ut appellat, contemnit, & novam nobis è furnis Medicinam fabricat, atq; discentes à bonis auctoribus ad fornaces ablegat, omnem deniq; seculi nostri excellentiam dejicere studet, ut sua medicamenta extollat, nunquam probavi. Hæc Crato. Neque sine caussa discrimen inter Chymiam & Paracelsiam constituimus. Dudum enim ante Paracelsum à multis doctis viris excultam fuisse Chymiam, notissimum est. Et licet ipse eandem coluerit & excoluerit: non tamen ideo, qui Chymiæ operam dant, necessum habent, ut Paracelso se totos tradant, ejusq; dogmata omnia defendant. Quod tamen à multis fieri videmus, qui cum Galenicis nimiam credulitatem & antiquitatis studium atq; amorem objiciunt, ipsi non minus peccant, dum Paracelsi dogmata omnia, etiam sine ullis rationibus prolata, tantum non pro oraculis habent. Quorum exempla cum passim obvia sint, nec ignota illa ingentia Paracelsi præconia, atque arrogantes tituli, quos sibi tùm ipse, tum ipsi asseclæ ejus non satis prudenter tribuerunt, ut modò dictum; ac vix ulli, ullo unquam seculo, Philosopho vel Medico tantas laudes tribui legamus: ne incauti in errorem inducantur, quis fuerit Paracelsus, & an istas laudes sustinere valeat, sine omni affectu videamus.

Genus Paracelsi. Parentes ejus qui fuerint, ad rem multum non facit. Ipse se appellat Philippum Theophrastum Bombastum ab Hoenhaim seu Paracelsum, ex nobilissima & antiquissima in Eremo Helvetiorum familia. Verum refert Thomas Erastus, in Eremo Helvetiorum nullos esse Paracelsos, nullos Hohenhaimios, nullos Bombastos, nullos denique vel nobiles vel ignobiles, qui eum ut sanguine junctum agnoscant. Audivisse se, Pædagogum aliquando vixisse ibi, hominem exterum, & quod natus ille sit in loco, quem vocant Altum nidum, unde fortassè Paracelsum denominaverint.

Vitæ Paracelsi summa. Vitæ ejus quasi summam literis quibusdam complexus est Oporinus, civis Basiliensis fide dignus, qui Paracelsi amanuensis fuit, uxoratus jam. Nam, ut Erastus, *parte 1. disput. contra Paracelsum pag. 238.* refert; Relictâ domi uxore, toto biennio eum secutus est, ut admirabilis doctrinæ, quam jactabat, particeps fieret. Extant quidem eæ literæ in vita Oporini à Jocisco descripta: verum cum nō in omnium sint manibus, eas hic proponere libet. Nec refert, quod Levinus Battus, *in Epist. ad Henricum Smetium*, scribit, Orationem illam ab æmulis Theophrasti Basileæ scriptam esse. Sit enim, quod illi, qui vitam Oporini scripserunt, Paracelso

nos-

non faverint: Epistola tamen vitæ Oporini inserta, in doctorum virorum manibus vivente adhuc Oporino fuit; cum literas illas scripserit ad Medicos clarissimos Solenandrum & Wierum. Et vivebant tunc procul dubio adhuc multi, quibus Paracelsus familiariter notus fuit, ut mendacium locum invenire facilè non potuerit. Ita autem ille:

Epistola Oporini de Paracelso.

Quod ad Theophrastum Paracelsum attinet, qui jam pridem obiit, non quidem libenter ejus manibus obloquerer: vivum tamen talem expertus sum, ut cum tali homine ita unquam familiariter vivere, ut cum ipso vixi, non facilè cupiam; adeò, præter mirabilem faciendi Medicinam in omni morbornm genere promtitudinem & felicitatem, nullam in eo neq; pietatem, neq; eruditionem animadvertere potui. Et mirari non rarò soleo, cum tàm multa proferri video, quæ ab ipso scripta & posteritati relicta affirmantur, quorum ego ne somnium quidem unquã illi objectum puto. Adeo erat totis diebus & noctibus, dum ego ipsi familiariter per biennium ferè convixi, ebrietati & crapulæ deditus, ut vix unam atq; alteram horam sobrium eum reperire licuerit; maximè postquam Basilea discedens in Alsatia inter nobiles rusticos, & rusticos nobiles, tanquam alter Æsculapiq, omnibus admirationi fuit. Atq; interea tùm, cùm maximè esset ebrius, domum reversus dictare mihi aliquid suæ Philosophiæ solebat, quod ita pulcrè sibi cohærere videbatur, ut à maximè sobrio meliùs non fieri potuisse videretur. Ego deinde iisdem in Latinam linguam vertendis, ut poteram, vacabam. Et sunt ejusmodi libelli partim à me, partim ab aliis latinè conversi postea editi. Noctu, toto quo ipsi convixi tempore, nunquam se exuit: plerumq; enim non nisi ebrius ad extremam noctem ibat cubitum, atq; ita, ut erat indutus, adjuncto sibi gladio, quem carnificis cujusdam fuisse jactitabat, in stratum se conijciebat, ac sæpè media nocte surgens per cubiculum nudo gladio ita insaniebat, ita crebris ictibus & pavimentum & parietes impetebat, ut ego mihi non semel caput amputatum iri metuerem. Dies aliquot requirere possem, si eorum omnium, quæ me apud ipsum passum esse scio, mentionem facere deberem. Semper habebat officinam suam carbonariam instructam perpetuis ignibus, nunc Alkali aliquot, nunc sublimati oleum, nunc Arsenici oleum, nunc Martis crocum, aut Oppodeldoch *mirabile, & nescio quæ brodia coquendo. Mihi certè semel coctione sua fermè spiritum vitalem oppressit, dum spiritus in alembico suo adscendentes contemplari jusso & naso propius admoto, remoto paululùm vitro, quod alembico subjectum erat, virulentos illos vapores mihi os & nares occupare curavit, & tantum non suffocare conatus fuit, adeò ut in syncopem delapsus frigidæ aquæ non mediocris superfusione restitui opus habuerim. Interea se vaticinari quædam simulabat, & arcanorum quorundam cognitionem præ se ferebat, ut clam aliquid, de quo ipsum metuerem, non facilè aggredi unquam ausus fuissem. Mulierum nullam curam habuit, ut cùm nulla unquam illi rem fuisse credam. Initio abstemius erat usq; ad ætatis annum ferè 25. deinde ita vinum bibere didicit, ut totas mensas rusticis*

Paracelsus ebrietati deditus.

Paracelsus ebrius sua dictavit.

Paracelsus à mulieribus alienus.

ſticis plenas propinando provocare & bibendo ſuperare auſus fuerit, digito tantum gulæ immiſſo à crapula ſe liberans, & rurſum, tanquam ne guttam quidem hauſiſſet, potionibus indulgens. Pecuniæ erat prodigus profuſor, ac ita eâ ſæpe deſtitutus, ut ne obulum quidem ei ſupereſſe ſcirem. Craſtino ſtatim die rurſum crumenam ſe habere benè inſtructam oſtendebat, ut non rarò miratus fuerim, unde ei fuiſſet ſuppeditata. Singulis ferè menſibus veſtem novam ſibi fieri curabat, & priorem cuivis obvio donabat, ſed ita conſpurcatam, ut ego nunquam mihi dari petierim, neque ultrò oblatam, ut geſtarem, recepturus fuerim. In curandis ulceribus etiam deploratiſsimis miracula edidit, nulla victus præſcripta aut obſervata ratione, ſed cum patientibus ſuis dies & noctes potando ita eos, ut ſolebat dicere, pleno ventre tamen curavit. Præcipitati pulvere, Theriaca aut Mithridatio aut Ceraſorum ſive Botrorum ſucco in pilulas redacto in omni morborum genere ad purgandum utebatur. Laudano ſuo (ita vocabat pilulas inſtar murium ſtercoris, quas impari ſemper numero in extrema tantùm morborum difficultate tanquam ſacram medicinam exhibebat) ita gloriabatur, ut non dubitarit affirmare, ejus ſolius uſu ſe è mortuis vivos reddere poſſe; idq; aliquoties, dum apud ipſum fui, re ipsâ declaravit. Orare nunquam audivi neq; vidi, neq; curabat etiam Eccleſiaſtica ſacra, ſed doctrina Evangelica, quæ tum temporis apud nos excoli incipiebat, & à noſtris concionatoribus ſeriò urgebatur, non multum ab eo curabatur. Se aliquando Lutherum & Papam non minus, quàm nunc Galenum & Hippocratem redacturum in ordinem minabatur. Neque enim eorum, qui hactenus in ſcripturam ſacram ſcripſiſſent, ſive veteres ſive recentiores, quenquam ſcripturæ nucleum rectè eruiſſe, ſed circa corticem & quaſi membranam tantum hærere. Et neſcio quæ alia nugabatur, quorum meminiſſe piget. Hæc Oporinus.

Paracelſus pecuniæ prodigus.

Paracelſus in ulceribus curandis felix.

Paracelſi medicamenta.

Paracelſus ſacra parum curabit.

Neque ſaltem iſta Oporinus ſcripſit: ſed etiam ſæpê aliis narravit, ut Thomas Eraſtus, *diſput. contra Paracelſ. part. 1.* teſtatur. Imò idem refert & teſtatur D. Henricus Bullingerus, qui Paracelſum Tiguri novit, cujus literas citat Eraſtus, *allegato loco. Ex omnibus,* inquit, *ejus ſermonibus pietatis nihil intelligere potui; Magiæ autem, quam iſte neſcio quam fingebat, plurimùm. Si eum vidiſſes, non Medicum dixiſſes, ſed aurigam: & ſodalitio aurigarum mirificè delectabatur. Ergò dum viveret hic in diverſorio Ciconiæ, obſervabat advenientes in hoſpitium aurigas, & cum iis vorabat & perpotabat, ita nonnunquam vino ſopitus, ut ſe in proximum ſcamnum collocaret, crapulamq; edormiret. Breviter: Sordidus erat per omnia, & homo ſpurcus. Rarò aut nunquam ingrediebatur cœtus ſacros, & viſus eſt res divinas leviter curare.*

Heinr. Bullingeri de Paracelſo literæ.

Narrat quoque Eraſtus, *ſecunda parte diſp. contra Paracelſum,* Georgium Vetterum virum pium, doctum & induſtrium, ac Paracelſi perquàm ſtudioſum & amantem, & qui Paracelſi comes individuus fuerit biennio & tribus menſibus per Auſtriam, Tranſylvaniam aliaſq; regiones eum ſequens, ut Chirurgica, quæ

Georgii Vetteri de Paracelſo narratio.

tum solùm profitebatur, ab eo doceretur, quiq; se plurima Paracelso debere profitebatur (ne fortè ex odio aliquid cõmemorasse putetur) illum, inquã, Georgium Vetterũ asseverãtissimè affirmasse, Paracelsum Magiæ nefandæ perquàm studiosum fuisse, & Cacodæmonem haud aliter, quàm socium nominare cõsuevisse. *Nihil magis*, inquiebat idem Vetterus, *metui, quoties ebrius erat (erat autem frequenter,) quàm ut agmen Diabolorum accerseret, quod sæpenumero facere voluit, speciem artis suæ editurus, sed à me rogatus omisit. Cum sobrium monerem, ut isthæc missa faceret, quod Deum graviter offenderet, quodq; ad extremum stipendium triste persolvere solitus sit famulus suis Diabolus: respondebat, se non multò post receptui cantaturum esse. Toto tempore, quo apud ipsum vixi, neque Theologica, neq; Philosophica, neq; Medica, extra Chirurgiam tractabat.*

Paracelsus Magiæ Studiosus.

Paracelsus tantum Chirurgus.

Paracelsi Præceptores.

Verùm hæc mittamus, quæ satis docent, Paracelsum satis dissolutè vixisse. Quos Præceptores habuerit, nõ adeò certum. Henningus Scheunemannus quidem, in *Hydromantia Paracelsica, cap.* 1. scribit, *à Deo ter Opt. Max. Theophrastum Paracelsum edoctum scivisse, quicquid in rerum natura fuit scibile;* & satis temerariè exempla Nabuchdonosoris, Abimelechi, Jacobi, Josephi, Magorum, Pauli, quibus Deus res occultas & futuras in somnio patefecit, allegare pro hac re audet. Verum enim verò verum quidem est, omnem sapientiam esse à Patre luminum, eamq; primo homini in creatione fuisse inditam, & postea etiam nonnullos à Deo immediatè circa res divinas & alia nõnulla eruditos fuisse: sed ordinarius modus ad sapientiam perveniendi jam est, ut filii à parentibus, juvenes à senioribus, docti ab indoctis discant; ac qui ordinarium hunc modum rejiciunt, Deum tentant, & in diaboli insidias incidunt. Et an dogmata Paracelsi talia sint, quæ à Deo autore immediatè profecta sint, paulò post patebit. Ipse, *lib.* 1. *de Podagricis, titulo de Limbo*, Præceptores se habuisse negat: Chirurgiæ tamen magnæ, *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 1. refert, se institutum fuisse non solum à parente Wilhelmo ab Hohenhaim, sed & Præceptores agnoscit Episcopum Scheid, Schettagiensem, Erhardum, Episcopum Laventalensem, Episcopum Nicolaum Hipponensem, Episcopum Matthæum Schacht, Suffraganeum Frisingensem, Abbatem Spanheimensem & alios.

Ex quibus facilè apparet, Paracelsum non in publicis Scholis, quas passim exagitat, & usitatâ via Medicinam didicisse, sed quicquid cognitionis in ea habuit, è Chymicis libris & operationibus hausisse. Nam non solum antiquorum libri de Chymia extabant, Gebri, Avicennæ, Lullii, Arnoldi de Villa nova & aliorum; sed & circa illa tempora aut paulò antè eam excoluerunt, & scriptis illustrarunt Isaacus Hollandus, Basilius Valentinus & alii; & eo ipso tempore Chymia in Germania non adeo erat ignota, ut libri antiqui ante Paracelsum hac de re scripti testan-

Unde Paracelsus sua dogmata hauserit.

ftantur. Magiam etiam tum quidam non solum Judæi, sed & Trithemius, Corn. Agrippa, & alii tractabant, à quibus & ipse procul dubio quædam hausit. Nam novarum & occultarum rerum nimis avidus, & nō semper, quid & à quo disceret, satis cautus erat. Nam quales Præceptores habuerit, satis ex libro de Philosophia occulta, *in fine*, apparet, ubi hæc habet: *Medicus non omnia, quæ posse & scire debet, in Academijs discere & cognoscere potest, sed opus est, ut interdum vetulas, Zigeunos, Nigromanticos, Agyrtas, Seniores rusticos & similes adeat, atque ab ijs discat. Nam tales de talibus rebus* (loquitur de morbis per Incantationem) *plus habent cognitionis, quam omnes Academiæ.* Et an satis prudenter vel rectè *in Præfatione Paragrani & in Thesauro Alchymistarum,* scripserit: *se literas à Galeno ex inferno accepisse, &* ibidē in Thesauro Alchymistarum, *se cum Avicenna in vestibulo inferni de suo auro potabili, tinctura Physicorum, quinta essentia, lapide Philosophorum, Mithridatio, Theriaca disputasse,* quilibet judicare potest.

Paracelsi peregrinationes. Nonnulli, ut Bickerus, *in Hermete redivivo,* decem annis in Arabia & vicinis regionibus vixisse, reversumque spoliis Orientis onustum occultam illam Magiam cum arte Spagyrica & vera Hermetis Medicina in lucem revocasse scribunt. Qui tamen cum Fratribus R. C. qui ipsi quoque Patrem & Fraternitatis suæ Fundatorem artes omnes & sapientiam in Arabia præcipuè didicisse asserunt, historicis documentis probare debebant, floruisse tempore Paracelsi in Arabia bonas literas, atque Arabes Europæis tùm bonis literis & artibus antecelluisse. Ipse verò, *in Præf. Chirurg. mag.* refert, se diligentem operam dedisse, ut verum Medicinæ fundamentum cognosceret, & cum multos ægros malè curari, multos nullo modo curari animadverteret, multa falsa in antiquorum scriptis reperiret, & plerosq; fortunâ potius, quàm arte curari videret, adiisse multis annis Academias Germanorum, Italorum, Gallorum, & Medicinæ fundamentum quæsivisse; postea verò se non solùm eorum doctrinæ, scriptis & libris tradere voluisse, sed porrò peregrinatum esse in Hispaniam, Angliam, Marchiam, Borussiam, Litvaniam, Poloniam, Ungariam, Walachiam, Transsylvaniam, Croatiam, Illyriam, aliasque regiones, & de Medicina percontatum esse non solum Doctores, sed & Chirurgos, Balneatores, Mulieres, Magos, Alchymistas, Monachos, Nobiles & Ignobiles. Et cùm multum diuq; de Medicina cogitasset, eam pro arte incerta habuisse & deseruisse, atque alia negotia tractasse: postea tamen rursum eandem in manus sumsisse.

Quæ quomodo inter se cohæreant, & cum veritate consentiant, ego quidem non video. Nam cum natus sit circa annum Christi 1494. & circa annum Christi 1526. & aliquot annis sequentibus, paulò post ætatis annum 30. Basileæ vixerit *Paracelsus quo tempore natus.*

& ibi docuerit, ut ex programmate & libro de Gradibus & compositione receptorum, item libris de Tartaro & urinarum judiciis & pulsibus apparet; & jam tùm libros Chirurgiæ confecerat; postea verò anno 1531. ut ex præfatione Paramiri, Sangalli scripta, apparet, vixerit; anno 1535. in thermis Piperinis, ut ex libro de iis scripto, *tom. 1. pag. 116.* videre est; Chirurgiæ magnæ dedicationem anno 1536. Augustæ scripserit; anno 1537. Villaci vixerit, ut ex libris de natura rerum videre est; anno 1538. in Carinthia, ut ex Chronico Carinthiæ & defensionibus videre est; atq; ita ab anno ætatis 30. usq; ad annum 1541. in Helvetia, Alsatia, Carinthia, Austria, Moravia, Suevia & vicinis locis vixerit, & tandem Salisburgi 1541. ætatis 47. mortuus fuerit: necesse est, ut ante 30. ætatis annum 10. illos annos (si modò unquam in Arabia fuit) in Arabia transegerit; atq; ita non multò post annum ætatis 20. in eam profectus sit. Quod si verum est, quando ergo reliquum iter per Hispaniam, Lusitaniam, Angliam, Daniam, Sueciam, Litvaniam, Borussiam, Poloniam, Ungariam, Transsylvaniam, Walachiam, Illyricum, Croatiam, & ut in libro de vita longa habet, Finlandiam, Lapponiam peregit? in quam præterea ætatem multi illi anni incident, quibus Academias Germanorum, Italorum, Gallorum perlustravit? quando bellis Venetiano, Danico & Belgico, ut Medicus, interfuit, & innumeras febres & 40. morborum genera curavit, ut in præfatione libri Hospitalis refert?

Paracelsus quo anno mortuus.

Et cum animum ad reformandam Medicinam adjicere non potuerit, aut certè non debuerit (aliàs valdè temerarium factum fuisset, illud rejicere, quod quale esset, nunquam cognovisset) nisi prius antiquæ Medicinæ falsitatem & imperfectionem cognitam & perspectam habuisset; nisi in Anatomicis & in simplicium medicamentorũ cognitione se exercuisset; vulgatam componendi medicamenta rationem vidisset; successum antiquæ Medicinæ in curandis morbis animadvertisset: quo ætatis anno ista didicerit, quàm diu in Germaniæ, Galliæ & Italiæ Academiis vixerit, tandemque usitatæ doctrinæ & antiquæ Medicinæ pertæsus melioris discendi gratiâ longum illud iter susceperit, non ita facilè conciliare est. Ut jam de eo nihil dicam, quando Græcam & Latinam linguam, Philosophiam, & alia futuro Medico necessaria adminicula didicerit: quæ judicii maturitas & perfectio in ea ætate esse potuerit, ut Medicinæ reformationem suscipere, & se Medicinæ Monarchã nominare valuerit. Inprimis si conjungantur ea, quæ habet in Chirurgia, *in fragmẽto de morbo Gallico p. 649.* non satis constat, quando Medicinam didicerit, cùm ibi non discendi, sed Medicinam faciendi caussa in Litvania, Borussia, Belgio se vixisse scribat. Ita enim habet eò loci: *Jam diu inter nos hoc bellum agitatur:*

tatur: expellebant me ex Litvania, Borussia, Polonia: non placebam Belgis, non Universitatibus, non Monachis, non Judæis. Imò cum omnibus adminiculis ad eruditionem destitutus fuerit, sicut testatur, *in fragmentis tom. 1. p. 131.* suam Bibliothecam non sex paginas continere, & 10. annis se nullum librum legisse: quæritur, quàm paratus ad reformationem Medicinæ accedere potuerit.

Paracelsi Bibliotheca.

Id ergo, si hæc omnia in omnem partem versemus, vero magis consentaneum est, & res ipsa testatur; Eum nullâ linguarum & Philosophiæ cognitione instructum, artem Medicam antiquam, quam nunquã satis cognoverat, reprehendere & reformare cœpisse, & experimentis saltem faciendis intentum fuisse, atque ea de causa tot loca pervagatum fuisse, & Agyrtas, Nigromanticos, & id genus alios frequenter consuluisse.

De Paracelso judicium.

Atque id satis ejus scripta testantur, in quibus nulla linguarum peritia, nulla antiquæ Philosophiæ cognitio elucet. ex.gr. p. 1122. tom. 2. in interpretatione vocabulorum Synonymicorum, Cicatricans interpretatur, das da Blasen auffzeucht / Flammulam, Hanenfuß / atque ipsemet *in defensione secunda*, scribit, se nihil curare, an Apoplexis vel Apoplexia, Paralysis vel Paralysis, Epilepsia vel Epilentia dicatur, susque deque se habere, an vocabulum sit Græcum, Arabicum vel Algoicum; solum in id se incumbere, ut origines & curationes morborum investiget. Quod etiam in suis scriptis passim observat. *Et de caduco Matricis parag. 4.* Logicam, quæ unica verum à falso discernere docet, Medico contrariam esse, & lumen naturæ impedire scribit. Cujus exemplum si omnes Medici imitarentur, næ illatissimam Barbariei viam aperirent. Imò nec linguæ Germanicæ vel vernaculæ satis peritus fuit. Vix enim puto exstare aliquem scriptorem Germanicum, qui tàm inscitê, ut gravius nihil dicam, Germanicê scripserit.

Paracelsus linguarum ignarus.

Paracelsus Logicam contemnit.

Neque video quomodo famæ Paracelsi, quem supra omnes mortales extollere cupiunt, fabulosis narrationibus consulatur, qualem continet prologus cujusdam Valentini Antapraſſi Silorani, qui tomo operum primo insertus est, & p. 476. continetur. In eo prologo scribit, quisquis fuit ille Antaprassus; *Paracelsum libros suos latina linguâ scripsisse, eosq; in muro quodam occultasse, aeque inde indicio famulorum surreptos esse, quos cum ipse nactus esset, imprimendos dedisse latinos, hinc in 4. linguas vertisse.* Quæ omnia fabulosa sunt. Constat enim jam publicê, inprimis ex editione Joh. Huseri, qui minutissima quæque Paracelsi scripta conquisivit, Paracelsum pleraque Germanicê scripsisse, & ex iis postea non pauca ab aliis in latinum conversa fuisse. Quod verò Cyperinus vel Cyprianus Flaenus, ut addit, in Italicã & *Gallicam linguam, Bebeus Rambeus in Græcam converterit*, itidem fabulosum; cum nemo hominum istas

versiones unquam viderit. Eandem fidem meretur, quod idem scribit, *quod Athenienses*(quales vero viri docti jam Athenis vivant, notum) *destructorem omnis erroris & magistrum veritatis; Hebræi alterum Rabbi Mosen; Monspelienses* (quos tamen nunquam doctrinam Paracelsi amplexos esse, tam notum est, quàm quod notissimum) *alterum Hippocratem & novum Æsculapium; Græci Monarcham perpetuum nominarint; quod Alexander Perseus* (sed quis ille?) *in quadam epistola* (sed quanam illa?) *scripserit, Paracelso eruditione æqualem nullum hominem natum esse; quod Puteus Benezevel* (& quis iste?) *putarit Paracelsi doctrinam esse naturale Evangelium; quod in Medicina scripsisse eum 53. & in Philosophia 235. libros referat Sabæus Dacus; quod Tarbuetus Aristotelem Paracelso comparatum dixerit esse instar carbonum extinctorum ad accensam lucernam.* Talibus scilicet fabulis ad amplificandam Paracelsi famam opus est.

Paracelsi eruditio.

Verum quàm eruditus Paracelsus fuerit, infra demonstrabitur, ubi de dogmatibus ejus in specie agemus: hoc saltem hic addimus; assentiri nos Crollio non posse, qui, *in Præfat. admonit.* scribit: *neminem adhuc Paracelsi peritiam attingere, ne dum superare potuisse, ut qui supra, quam credi possit, omnium scientiarum divinarum & humanarum absolutam habuerit cognitionem, & de origine magnorum incurabilium morborum à temporibus Noæ solus ea scripserit, quæ superiorum ætatum Medicorum nulli ne per somnium in mentem venerint.* Fidem majorem habemus sacris literis & DEO, qui de Salomone, *3. Reg. 3. v. 12.* testatur: *Ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens & intelligens in tantum, ut nullus ante te similis tibi fuerit, nec post te surrecturus sit.* Ideoque Paracelsum Salomoni non æquiparamus, nec eum omnium scientiarum divinarum & humanarum absolutum cognitionem habuisse, persuaderi possumus. Si enim tam sapiens fuit, cur vitæ suæ modum habere non potuit? Nam *qui proficit in literis, & deficit in moribus, plus deficit, quàm proficit:* etiam in trivio inculcatur. Et cum *initium sapientiæ timor Domini* sit, eum ne omnium mortalium sapientissimum fuisse credamus; quem Oporinus toto, quo cum ipso vixit, biennio orare nunquam audivit, nec vidit; & qui sacra Ecclesiæ non curavit? Et qui vel precibus vel sacris aliis vacare potuit, qui totis diebus & noctibus ebrietati & crapulæ deditus fuit, & vix unā atq; alteram horam sobrius reperiri potuit? Monet quidem ipse Paracelsus, *in Labrinth. Med. errant.* ex Apostolo, ut, qui sapientiam desiderat, eam quærat apud Deum, & scribit, quod prima institutio, & inquisitio hujus Medicinæ sit, quærere regnum Dei: Sed an ipse hoc fecerit, ea, quæ hactenus dicta sunt, perpendenti manifestum evadit.

Paracelsi absurda dogmata.

Et quod absolutam omnium divinorum & humanorum cognitionem non habuerit, absurda quædam, imò impia ejus dogmata testantur

Nam

Nam quis sanæ mentis credat, ea vera esse, quæ infra ex libris Meteor. afferemus? quis nisi amens sibi persuaderi patiatur, quod, *lib. Meteor. c. 3.* scribit; Noctem non ex absentia Solis, sed ex ortu stellarum nocturnarum, quarum fructus sunt tenebræ, provenire? quis credat, stellas quasdam habere se instar cucurbitarum & phiolarum, & suis concavitatibus continere Salem, Sulphur, & Mercurium, atque inde per operationem ætherei Vulcani per emunctoria ventos emittere, non secus, ut cum flatus in corpore humano generantur, & per inferiorem gutturem, seu, ut ipse Paracelsus loquitur, dum homo asellat, excernuntur? Ejusdem absurditatis est, quod, *eod. lib. c. 6.* statuit: pluvias non generari è vaporibus è terreno globo in altum sublatis, sed esse quasdam stellas, quarum fructus sint pluviæ. In iis, ceu olla, operari Vulcanum & Archæum, ac tum ex ipsis stellis prodire fumum æthereū seu nubeculam, quæ postea in pluviam mutetur: ut miram ejus de pluviarum generatione Philosophiam loco alleg. videre est. Ridiculū quoque, quod, *lib. 1. meteor. c. 10.* scribit: Stellas se purgare cùm æstivas tùm hybernas non per fulgura, sed per corpora, quæ excernunt, quæ stellas cadentes vocant: Caussa est, inquit, quod alimentū habent in firmamento, quod est elementū, à quo sustentantur. Nihil enim est creatum, quod non quotidiano alimento egeat, ut homo. Ex quo consequitur, ea ex suo elemento edere & cibum capere. Jam quod cibo & potu servatur, excrementa quoq; gignit. Aluntur autē igne solo, sicut homo terra, ex qua natus est. Ex igne igitur suam essentiam extrahunt: sicut homo carnem & sanguinem ex terra sumit. Quod transmutari in essentiam nequit, excrementum fit. Non minus est absurdum, quod, *lib. 1. Meteor.* scribit; Irides etiam à suis stellis generari, & quidē ad earum generationem 40. septimanas requiri, & plurimas generari, sed non omnes conspici. Nam requirere Iridum generationem temperatam aëris constitutionem, ideoq; si iridis alicujus generatio incidat in talem temperatam constitutionem, absolvi & perfici Iridem; si verò in frigidum tempus incidat, à frigore in ipsa generatione destrui; contra in magno æstu exsiccari & comburi. Qualia absurda & ridicula dogmata qui cognoscere cupit, legat libros Meteor. & alios passim, atq; inter eos librum de generatione stultorum, in quo non homini hominis generationem tribuit, qui scilicet non plus ad hominis generationem conferat, quàm rustic9, qui triticum seminat, ad tritici generationem, sed Vulcano cuidam, in cujus absentia discipuli artis hominem fabricandi nondum satis periti stultum efficiant: atque fabros illos non immortales, sed brevissimæ vitæ statuit. Verum operæ pretium non putamus, nugis talibus & ridiculis & impiis chartas replere. Quanquam nihil tàm absurdum aut ridiculū dici potuerit à Paracelso, quod non asseclæ ejus quasi myste-

mysterium admirentur. Non enim hoc genus hominum, quid dicatur, & an cum ratione vel experientia consentiat, attendunt: satis est, si à Paracelso vel Paracelsista profectũ sit. Exemplum ejus rei præbet Crollius (ut de aliis jam non dicam) qui *de signaturis internis rer.* ridiculè planè scribit: *Vitalis Spiritus seu vita in musculis formâ refert Animam halecis, ut loquuntur, seu argentum argento vivo super inductum: ubi in sanguine refrixit, evanescit, punctim vel cæsim vulnerato, ubi in sanguine profluente apparet, sine mora patienti in potu exhibetur, non sine manifesto juvamento.*

Paracelsi impia dogmata. Ex his ergò satis patet, eum plurima absurda statuisse. An verò impia dogmata non sparserit, ex his patebit. *Lib. 1. de rerum natural. generatione,* docet, & modum quoque proponit, quo sine patre & matre, artis Chymicæ beneficio, homunculus generetur; atq; hoc secretum maximum esse dicit, quod tamen jam olim Pigmæis & Gigantibus non incognitum fuerit, utpote qui talem originem habuerint. *De homunculis.* Nam ex talibus homunculis, ubi ad virilem ætatem pervenerint, fieri Pigmæos & Gigantes. Atque tales omnia arcana scire, quæ alii homines ignorant. Nam cum arte vitam & corpus acceperint, artem & scientias ipsas illis connatas esse, nec opus habere, ut eas discant. Quæ de generatione stultorum & eorum fabris scripserit, in peculiari de ea re libro, ut modò dictum, legat, qui volet. *Lib. 1. Philosophiæ Sagacis c. 2.* statuit, homi- *De hominibus in novis Insulis.* nes in novis Insulis non esse procreatos ex Adamo nostro primo parente, neque nobis sanguine conjunctos, sed ab alio quodam Adamo progenitos esse. Cujus notæ sint ea, quæ, *in libro Azoth seu de Ligno & Linea vita*, habet, cuilibet sine affectu judicanti considerandũ & judicandum permittimus. Ut alia omittamus, scribit, *ejus libri cap. 2.* Paracelsus, Adamum & Evam ante lapsum non habuisse testes, renes & uterum, & omninò membra genitalia, sed ea post lapsum accepisse, sicut Carinthiis è potu aquæ nivalis strumæ crescunt; imò nec membra nutritioni dicata, nec dentes habuisse concedit, hominemque post lapsum pro monstro habet, & conceptionem humanam, quæ post lapsum fit, monstrosam appellat. *De primorum parentum corporibus ante lapsum.* *Ibidem*, Christum non assumsisse corpus, quale primi parentes habuerint, & nos post lapsum habemus, sed corpus suum per Spiritum Sanctum ex cœlesti Aquastro accepisse. *De Christi carne.* Verba Jehovæ: *Non est bonum, hominem esse solum, faciamus ei adjutorium*, non de Eva, sed de Christo explicat. Verbum Domini in creatione mundi & Adami latum fuisse in aquis, & aquas fuisse sepem Paradisi, & quæ alia de verbo & Spiritu Domini. *p. 530. & seq.* habet. *De Lapsu primorum parentum in fabula Melosinæ & Fortunati.* Lapsum primorum parentum & restitutionem hominum in fabula illa de Melosina contineri scribit. Sicut & fabulam illam Fortunati de lapsu primorum parentum explicat. Suturas capitis, quæ literâ T referunt, inverso & contrario modo in fæmina & ma-

& mate se habere, easque à Diabolo provenire scribit. Johannem Baptistam in deserto summitates arborũ tenellas melli sylvesti immersisse & comedisse, verum Angelicè comedisse in ore, non in ventriculo narrat. Neque enim alvum reddidisse. Christum in deserto, postquam 40. dies jejunasset, esurientẽ non appetivisse terrenum illum panem, sed poculũ, quod cum discipulis in ultima cœna bibiturus fuit, statuit. Adamũ in arbore sive creatum esse sive crevisse scribit, sicut anseres illos in Scotia, *pag. 536. & pag. 540.* Atque alia de Adamo, Eva, Virgine Maria absurda plurima eodem loco habet, quæ hic recensere operæ pretium non est.

De Adamo

Paracelsi de Mose judicium.

Neque ista, quasi ex Mose hausta sint, palliare potest: cum talia in Mose non exstent; Mosi etiam in physicis parum, & vix plus, quam Galenus, tribuat. Ita enim de eo scribit, *in fine allegati libri:* Moses donum intelligentiæ particulariter habuit, non totum. Nihil enim scribit de proprietate, qualitate, prima materia limbi æterni & limbi elementorum, sed saltem de materia terræ, è qua homo; & tamen saltem una parte: triũ partium, Aeris, Aquæ, Ignis non facit mentionẽ. Non enim Moses fuit Physicus, sed à Deo vocatus, ut esset Dux sui populi. Ideoq; ejus descriptio Laicis planè obscura est: Et Physic9 valdè infirmis fundamentis niteretur, si textui Mosis sine explicatione fidem haberet, imò rem ridiculam ageret.

Hic meritò quæritur, si neq; ex sacris literis suam de creatione mundi & lapsu primorum parentũ & mundi systemate sententiã hausit, neq; eã ullibi rationib9 vel experientiã probavit, unde eam acceperit? atq; inprimis unde illa opinionum portenta de Melosinis, Diemeis, Durdalib9, Neufarenis, Lorindis, Nesderis, Gnomis, Lamiis, Nymphis, Syrenibus, quæ *lib. 1. de Philos. ad Atheniens. t. 13. & alibi proponit*, hauserit.

Paracelsus novas creaturas introducit.

Non meliora habet in aliis libris. *Libro de Caducis parag. 3.* scribit; Adamum cognitionem, artes & lumen naturæ in Paradiso non habuisse; sed dum expelleretur è Paradiso accepisse. *In libro principiorum, seu de mysteriis vermium, c. 1. tom. 1. p. 1088.* scribit; Adamum ante lapsum lucis naturæ expertem fuisse, nec creaturarũ Dei notitiã habuisse; summè verò peritũ in luce naturæ evasisse post lapsum, ejusq;, divina providentã, caussam & quasi magistram fuisse serpentem: Deumque altiora & majora secreta serpenti in creatione, quàm ulli animali vel viventi creaturæ concessisse. Ideoq; non immeritò lapsum per serpentem accidisse. Deum n. benẽ novisse, quod serpens habitaverit ad arborẽ, quã tàm severè prohibebat. *Eodem in lib. c. 2.* Techellum illũ infamẽ Magũ valdè laudat, & à malè feriatis sophistis (Aristotelicos & Galenicos intelligit) libros ejus malè suppressos, & vulgo è manib. ereptos esse scribit. *In Philos. sagaci l. 2. c. 3.* scribit: Mariam non ex Adamo fuisse, sed ex Abraham; non ex carne Adæ, sed ex carne promissionis. Atque ita

Paracelsus laudat Magos.

nec Christum ex Adamo carnem assumsisse concedit.

Paracelsus de resurrectione mortuorum. Mira quoque de morte & resurrectione mortuorum habet, *Philosophiæ Sagacis, lib. 2. cap. 1. p. 432. in fine,* dicit, Deum mortem creasse. *Paginá seq.* explicans locum Jobi, *In carne mea videbo Deum meum,* duo genera carnis in terra constituit, unum ex Adamo, alterum ex nova nativitate per Christum. *Caro,* inquit, *ex Adamo Deum non videt, Caro verò ex nova nativitate per Christum Deum videt.* Et cap. 3. *Caro & sanguis ex Adamo in regnum cœli non ingrediuntur. Nihil enim cœlum ingreditur, nisi quod ex cœlo est. Caro autem Adami est ex terra. Ergo cœlum non ingreditur, sed in terram revertitur. Est enim mortalis. Nihil verò mortale cœlum ingreditur. Caro non prodest quidquam. Ergò non venit in cœlum. Est plena omnium vitiorum, nec purificari aut glorificari potest, sed opus est, ut tota ab homine separetur, quod in morte accidit, quæ tollit carnem ab homine. Sed quia homo carne ab Angelis differt, Christus ipsi novam carnem dedit, & carnem illam Filius condidit; & Filii creatura cœlum ingreditur, Patris non item respectu carnis.* Et *in seq.* *De carne Christi.* satis clarè innuit carnem à Christo assumtam non esse carnem Adami, neque virginem Mariam ex carne & semine Adami esse. Et *c. 2.* expressè scribit: *Ex Adami carne Christum natum esse, non aliter accipiendum esse, quàm quod dici potest, de eo, quod in vas aliquod infunditur. Hoc enim dicitur ex vase quidem esse, sed non de vase.* Spiritum item mundi Filium Dei conspicuum nominat: Quam tamen impietatem Paracelsi laudat Crollius, & *in præfat. p. 45.* scribit, unicum Paracelsū Mosaicæ & viventis Philosophiæ discipulum Verbum incarnatum in creaturis reperisse; cum tamen sacræ literæ Verbum Dei conspicuum & Verbum incarnatum nullum aliud admittant, præter Filium Dei in humanitate patefactum. Ac plura ejusmodi, *citato c. 2. & 3.* legi possunt: quæ omnia talia sunt, ut facilè evincat, falsissimè à Crollio scriptum esse, Paracelsum absolutam divinarum & humanarum rerum habuisse scientiam. Rectiùs Quercetanus, *in responsione ad Aubertum,* scribit: *Paracelsum quod attinet, mihi nequaquam proposui ipsius Theologiæ patrocinium suscipere, neque ipsi in omnibus adstipulari unquam cogitavi.*

Neque hæc aliquam interpretationem admittunt, quod scilicet idē dicat, quod Paulus *1. Cor. 15.* carnem & sanguinem non posse hæreditatem cœli habere, id est, carnem, quam ex Adamo accepimus, non posse ad hæreditatem cœlestem admitti, antequam supernè sit regenerata. Expressè enim scribit, corpus mortale nullo modo glorificari posse, sed in morte totum ab homine separari. Paulus verò, *loco alleg. v. 53.* scribit, δεῖ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. Ita licet Dornæus, *in admonitione ad Erastum,* scribat, Paracelsum saltem de Virginis Mariæ regeneratione locutum esse, quo modo scilicet, *Joh. 1.* dicitur, Filios

Dei

Dei non ex ſanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate Viri, ſed ex Deo naſci: tamen ſi diligenter loca allegata inſpiciamus, iſta explicatio admitti non poteſt. Si enim hoc ſemel tantùm dixiſſet, facilè in bonum ſenſum trahi poſſet: Verum toties expreſsè affirmat, hominem habere duo corpora, mortale ſeu terrenum ex Adamo, alterum cœleſte; ejusq; menrem non eſſe terrenum hoc corpus regenerari & immortale fieri, quilibet candidus lector facilè animadvertet.

Verum plura de his, cum ad Medicinam non pertineant, non addo: Prudenti ſat dictum. Qui plura hac de re cognoſcere cupit, legat Eraſtum, *diſp. 1. contra Paracelſum p. 244.* & ſeqq. aliquot. & *ibid.* p. 24. Ubi ſeptem horrendarum blaſphemiarum reum peragit Paracelſum. Primò quod fingat cum Ario & Photino, Verbum, quo Deus creavit univerſa, aliam à Deo eſſentiam habere, creatum eſſe & corruptioni adeoq; Dei judicio obnoxiũ. Deinde quod ponat plures Deos tales, per quos ſummus Deus hunc mundum architectatus fuerit. Tertiò quod neget palàm Chriſtum eſſe creatorem, dum eum facit ſeparatorem, & quidem ſociis ei additis pluribus. Quartò quod neget Adamum creatum fuiſſe à Deo perfectum in principio, ſed conſummatum ipſum aſſerat, *in lib. de vermibus*, ab eſu pomi, hoc eſt, Diabolo, qui per pomum omnem ſuam ſapientiam in hominem transfuderit. Quintò quod contendat hominem non fuiſſe cum libertate voluntatis creatum, ſed cogi à creatoribus illis ad mala & ſcelera. Sextò quod adimat Chriſto poteſtatem judicandi. Demùm quod faciat Chriſtum peccatorem, quiq; nobiscùm cogatur expectare ſententiam Dei in extremo judicio. Videatur etiam Conradi Geſneri epiſt. 1. lib. 1.

Paracelſi blaſphemia

Quales autem in rebus phyſicis & medicis ejus opiniones ſint, paulò poſt videbimus. Jam quid in Chymicis & curando præſtiterit, quæ laus ejus præcipua eſt, & ob quod tantam famam adeptus eſt, paucis diſpiciamus. Et principiò quod transmutationem metallorum attinet, in ea Paracelſum aliquid præſtitiſſe, negandum non eſt. De eo enim, *in epiſtola*, Oporinus ita ſcribit: *Pecuniæ erat prodigus profuſor, & eâ ita ſæpè deſtitutus, ut ne obulum quidem ei ſupereſſe ſcirem. Craſtino ſtatim rurſum crumenam benè inſtructam ſe habere oſtendebat, ut non rarò admiratus fuerim; unde ei fuiſſet ſuppeditata.* Deinde aurum feciſſe Paracelſum ex plumbo & argento vivo Michael Neander teſtes producit *in ſua Geographia* tùm publicos tùm privatum quendam Franciſcum, cujus etiam epiſtolam affert, quam & And. Libavius, *libro 2. defenſionis Alchymiæ transmutatoriæ contra Guibertũ*, inſeruit. In ea ille Franciſcus, annorum tunc 72. pietate, doctrinâ & opibus dignitateq; in Bohemia præſtans, qui adoleſcẽs per ſemeſtre Baſileæ cũ Paracelſo familiariter vixerat, ſcribit; Juſſiſſe aliquãdo Paracelsũ pecuniâ deſtitutum,

Paracelſus in medendo qualis.

Paracelſus aurum confecit.

tutum, dato floreno Rhenano, ut ex Pharmacopolio libram Mercurii peteret. Quo allato Paracelsum quatuor lateres in foco composuisse, Mercurium in catinum injecisse, ignemq; excitasse. Postea cum inciperet Mercurius fumare, dedisse Francisco huic globulum, ac jussisse, ut pyragra prehensum parumper in Mercuriũ demergeret, donec liquesceret. Hinc aucto igne utrumq; in hypocaustũ rediisse, reversosq; post dimidiam horam aurum in catino invenisse. Hinc catino fracto jussisse Paracelsum, ut Franciscus aurũ istud ad aurifabrum, qui habitabat super Pharmacopolium, deferret, & pecunia permutaret. Aurifabrum pondere cognito ad stateram (erat autem librale minus semiuncia) crumenam ex serico plenam aureis Rhenensibus detulisse, & Paracelso misisse. Medicamen autem, quod in catinum immergebat Franciscus, erat globulus mediocris, avellanæ instar, inclusus ceræ rubræ signatoriæ. Quæ res autem intus fuerit, se ignorare scribit iste Franciscus, & qua re id præstiterit, & an illam Medicinã ipse præparaverit, an aliunde acceperit, non satis liquet. Ewaldus Vogelius, Belga, *in præfat. in librum de Lapidis Physici conditionibus*, ita de Paracelso scribit: *Paracelsus fortè æquo jactantior solus est, qui veterem processum inventionibus suis se prægressum gloriatur, & paucissimis verbis, iisque obscurissimis & supra modum ambiguis intentionem divinari magis, quàm cognosci maluerit.* Et paulò post: *Quin imò asseverare ausim, Paracelso Philosophorum lapidem nunquam innotuisse, eumque nec Raimundi Lullii, nec aliorum hujus artis doctorum scripta intellexisse. Quod meum judicium præter rationes certas, quibus ut id credam, adducor, confirmavit epistola quapiam sua mihi vir illustri genere natus, cujus Pater Paracelsum familiariter noverat.* Et videtur hoc probabile. Si enim lapidem Philosophorum habuisset, & quoties liberet, tingere potuisset, non ita inveheretur, *tom. 1. p. 132.* in Philippum, Marchionem Badensem, eumq; ingratitudinis ob mercedem pactam non solutam tàm acerbè non accusaret.

Quantum verò ad medicamenta Chymica, multa eum ex tenebris in lucem pruduxisse etiam negandum non est. Utinam sine invidia id præstitisset, & qualia accepisset, bonâ fide nobis communicasset. Nam dum antiquos omnes etiam Chymicos præ se contemnit, se valdè suspectum reddit. Ego quidem, ne iniquior in ipsum esse videar, hîc eum non accusabo: illud tamen tacere non possum, quod Bernhardus Penottus, inter Chymicos hujus seculi non ignotus, de eo scribit, *in fine libelli de denario Medico, Si*, inquit, *extarent Joh. Isaaci Hollandi opera, & in lucem mitterentur, Paracelsi opera sepelirentur. Hic ipse Isaacus Hollandus ille est, de quo Paracelsus vaticinatus est dicens: Et veniet post me Elias Artista, qui abdita rerũ patefaciet. Prævidebat Paracelsus, Isaaci opera tandem fore manifesta, & perventura ad manus doctissimorũ viro-* **Paracelsi medicamenta Chymica.**

virorum. Et post: *Cum incidissem in Isaaci librum de opere vegetabili, reperi de verbo ad verbum doctrinam de tribus principiis, & de separatione quatuor Elementorum ab eo desumtam. Unde constat, illum præcipua sua opera suffuratum fuisse, atq; hinc inde expiscatum; ut de gradationibus Medicinarum ab Arnoldo; Archidoxa, à Raimundo Lullio ex sua arte operativa; de arcanis à Rupecissa; nihil prorsus à seipso, præter quam convitia & maledicta: à Trithemio varia. Si quis attentè Arnoldum legerit & Raimundum in arte operativa, animadvertet Paracelsum istorum virorũ truncasse, & sibi vendicasse scripta. Legite Lanfrancum, animadvertetis Paracelsum ab eo suam Chirurgiam desumsisse. Cur non citat Arnoldum c. de Paralysi, de Galbaneto suo descripto lib. de morbis Tartareis?* Hæc Penottus. Quibus etsi per omnia fidem non habeam; & Paracelsi scripta autoribus istis collata non ubiq; respondeant: omnia tamen non sunt de nihilo, ut allegatos auctores legenti patet. Et Joh. Crato, ad Erastum, ut videre est, *part. 4. disp. Erast. contra Paracelsum*, ita scribit: *Remedia, quibus aliquando usus esse dicitur, non illius esse, ex eo certus sum, quod librum vidi ante 200. ferè annos à Monacho quodam Ulmæ scriptum, in quo eadem medicamenta, quæ ille frustulatim nunc in has nunc illas chartas sparsit, perspicuè scripta erant.* Et Andernacus Chymiæ studiosissimus, *tom. 2. pag. 651.* scribit: *Fateor sanè Theophrastum Paracelsum insignem Chymiæ Magistrum præclara multa in suis libris prodidisse: sed contra hoc dolendum censeo, quod non pauca vana & falsa ijs miscuit; ne dicam, quod optima quæque sic obscuravit, ut nemo vel pauci certè fructum aliquem ex illorum lectione percipere possint.*

Paracelsus quos morbos curaverit.

Quantum verò ipse ægros curando præstiterit, non eadem omnium est sententia. In Epitaphio ipsi tribuitur, quod dira illa vulnera, Lepram, Podagram, Hydropisin, aliaq; insanabilia corporis contagia mirificâ arte sustulerit. Et Oporinus, *in Epistola*, ipsi mirabilem faciendi medicinam, in omni morborum genere promtitudinem & felicitatem tribuit, & quod in ulceribus etiam deploratissimis miracula ediderit, nullâque ratione victus præscripta aut observata, sed cum patientibus suis dies & noctes potando eos pleno, ut solebat dicere, vẽtre curaverit. Ac Franciscus ille, *in Epistola nuper allegata*, scribit, quod cum mulier quædam eum accessisset, virum suum graviter decumbere conquerens, adeò, ut metueret, ne instante nocte decederet, responderit: Virtuus cras tecum prandebit & convalescet, idque præstiterit propinato pulvere quodam albo in calido vino ad sudorem: quod Leprosos, Hydropicos, Epilepticos, Podagricos, morbo venereo infectos sanarit.

Quibus medicamentis Paracelsus usus fuerit.

Quibus autem medicamentis usus fuerit, si quæratur, ipse quidem, *lib. de Tinctur. Physicorum cap. 7.* scribit: Se tincturâ Philosophicâ curasse morbum Gallicum, Lepram, Hydropem, dolores Colicos, Apoplexiam,

xiam, Esthiomenon, Cancros, Fistulas, omniaque mala interna. Fides sit penes auctorem. Alii pleriq; Mercurialibus Medicinis ipsum usum esse existimant. Franciscus ille, *in Epistola*, pulverem Hydroticum, quo virum illum citò curavit, album fuisse refert. Oporinus testatur, ipsum pulvere præcipitati Theriaca aut Mithridatio aut Cerasorum vel Botrorum succo in pilulas redacto in omni morborum genere ad purgandum usum fuisse; Laudano, quod forma pilularum parvarum impari semper numero extremâ tantùm morborum difficultate tanquam sacram Medicinam exhibuit, ita gloriatum fuisse, ut non dubitarit affirmare, ejus solius usu se è mortuis vivos reddere posse, idque aliquoties, dum apud ipsum fuit, re ipsâ declarasse. Refert quoque Thomas Erastus, *parte 4. disput. adverf. Paracelf. pag. 301.* Medicum quendam doctum & Chymiæ peritissimum, & qui omnem diligentiam adhibuerit, ut posset verum à falso hac in parte discernere, postquam Chirurgiam Paracelsi legisset, judicasse, Paracelsum omnes morbos solo Mercurio sublimato & calcinato curare voluisse, ac ne id animadverteretur, variis nominibus appellasse. Et omninò medicamenta violenta fuerint necesse est, si verum est, quod Erastus, *disput. contra Paracelf. part. 3. p 211.* scribit: *Qui Paracelsum*, inquit, *familiariter noverunt, & quantum in medendo præstiterit, cum judicio animadverterunt: curationis ei ulcerum malignorum & difficilium laudem nō denegant, at aliorum morborum curationem non concedunt. Vivunt hodiè Basileæ viri doctrinâ & prudentiâ ornatissimi, qui nihil verentur affirmare, omnes intra anni spacium interiisse, quicunque ejus medicamenta venenosa intra corpus sumsissent. Frobenium visus est primùm curavisse, sicut alios quosdam etiam: sed res postmodum Erasmum aliosq; docuit, quam periculoso curationis genere uti solitus fuerit. Usurpant enim pharmaca isti homines illis prædita viribus, quibus magna violentia cogunt naturam, vitiosos humores exturbare, sed interim ita vires debilitant, & tàm maligna post se venenatæ suæ conditionis vestigia relinquunt, ut nec illa se recolligere, nec impressas veneni reliquias abstergere possit.* Et *parte 4. pag 253.* testem hujus rei citat Theodorum Zwingerum, qui, *in præfatione, quam libris Santis Ardoyni de venenis præfixit*, ita scribat: *Multi, quibus pharmaco hoc suo benedicto (Laudanum intelligit) dolorem omnem exemerat, non multò post per caloris nativi suffocationem & extinctionem interierunt. Vivunt etiamnum viri dignitate, virtute, pietate & doctrinâ præstantes, qui ad unum omnes intra anni spacium diem suum obiisse affirmant, quicunq; Basileæ pharmaca Paracelsi intra corpus sumsissent.* Unde etiam Oporinus, *in Epistola: Internorum verò affectuum curationem sic administravit, ut nullo in loco ultra anni spacium hærere potuerit, quod ipse dicere solitus sit, anno amplius non posse suas artes in uno loco durare.* Nimirum in violentorum istorum remediorum usurpatione

id usu venire solet, quod illis accidit, qui ad fructuum maturationem arborum radicibus calcem admovent, qua fructus quidem citius maturantur, sed arbor perditur.

Paracelsus Chirurgus. Sunt ergo non pauci, qui, ut ex Erasto dictum, ei ulcerum difficilium curationis laudem non adimunt: tanta tamen in aliis morbis, Hydrope, Podagra, Lepra, Epilepsia & similibus curandis præstitisse, quanta vulgò de eo prædicantur, non concedunt, multò minus quod omnes morbos curare potuerit; idque non obscuris documentis probant. Primò enim affert Erastus, *part 3. disput. contra Paracels.* Domini Doctoris Marci Recklau, Illustrissimorum Principum, Elector. & Palatini Rheni Domini Ottonis Henrici & Domini Friderici testis oculati Epistolam, in qua, præter alia etiam, hæc scribit ad Erastum: *Cum inter sermones tussire eum* (Paracelsum) *ex Catarrho animadvertissem, ac virum Medicum affectus tales dedecere obiter dixissem, sublato poculo; Nisi hoc esset, vinum digito monstrans, respondit.* Et postea: *Verbum ex eo latinum extorquere nullum potui.* Et Mox: *Monaci ab aulicis deductum ad virum nobilitate insignem cognomento Monachum, qui tunc Ducis Bojariæ culinæ præfectus erat, illum tum Ducis Medici, Doctor Pantaleon & D. Alexander Carteuserus haud infeliciter decocto ligni curabant, ut manifestè jam inclinaret morbus. At his dimissis tota curatio Theophrasto commendatur. Eo in curam recepto, mox unguento ex hydrargyro (quod ei Johannes Voigt, Scholæ Paracelsicæ discipulus, Augustæ tùm habitans, mihi probè notus concinnaverat) persanare tentavit. Verum Paracelsus cum ægrum jam morti proximum videret, pridie quàm moreretur, Monaco clàm summo mane profugiens in Austriam descendit.*

Historia curationũ Paracelsi- carũ feli- cium.

Operæ pretium etiam fuerit, quia in omnium manibus non est, Epistolam Medici Clarissimi, Johan. Cratonis, trium Imperatorum Romanorum Archiatri, quam ad Thomam Erastum scripsit, *ex 4. disput. contra Paracels. parte*, afferre. Ita autem ille: *Die 25. Maii ad 1570. cum Pragæ in cubiculo Cæsaris convenissent Medici, videlicet Doctor Julius Alexandrinus, Ego & Nicolaus Biesius, accessit nos Generosus Baro Dominus Bertoldus à Leippa, Marschallus Regni Bojemiæ, Cæs. Majestatis Consiliarius & Camerarius, ac cum de Medicis sermo esset, ajebat: Paracelsum, cum primò de ipso esset pervulgatum, posse ipsum curare Podagricos, à parente suo, Domino Johanne à Leippa, Mareschalco regni Bojemiæ, maximis sumtibus ex Helvetia evocatum. Laborasse autem Dn. Johannem per intervalla, neque unquam diu lecto affixum fuisse. Hæsisse autem Paracelsum ferè per biennium Cromaviæ, & varia medicamenta adhibuisse, & parentem suum planè arthriticum reddidisse. Dominum Bertoldum etiam, cui leviter oculus affectus fuerat, ita curavisse, ut ne nunc quidem eo oculo videat.*

Accer-

Accersitum tum ad nobilem inprimis fœminam, conjugem Domini Baronis, Johannis à Zerotin, filiam generosi Domini à Bernstein, quæ neq; valde ægrotavit, cum ventris tormina haberet, neq; Epileptica unquam fuit. Huic verò cum Paracelsus quædam medicamenta dedisset, Epilepsiâ correptam fuisse, & supra 20. paroxysmos passam eodem die exspirasse. Paracelsum reversum Cromaviam convasasse quædam, & in Ungariam profugisse: parentem etiam non multo post doloribus summis confectum vitam cum morte commutasse. Et mox addit: *Imperatorem, quem à maledicentia & falsitate alienißimum fuisse, sciunt omnes boni, Paracelsum mendacissimum & impudentissimum impostorem, qui cùm doctis hominibus nunquam conversari voluerit, nominasse.* Et tandem: *Audivi etiam ab ijs, quibus in Pannonia & Austria notus fuit, perpaucos & nullos ferè eum curasse.*

An Paracelsus desperatos morbos curaverit.

Et in specie quosdam morbos quod attinet, eam, quæ illi tribuitur à quibusdam, laudem desperatorum morborum curatorum alii non concedunt. Nam in Podagra quid effecerit, ex epistola Cratonis modò allegata apparet. Quantum ad Lepram, non jam dicam de eo, quod Palmarius & alii quidam ei objiciunt, eum scabiem aliquam fædiorem pro Lepra habuisse: illud dubium negotium reddit hoc, quod, *Philosophiæ Sagacis, lib. 2. cap. 8.* scribit: *Sunt quidam morbi, qui non sunt à natura, ut Lepra & omnes ejus species. Qui has curare cupit, quærat remedia non in natura, sed in cœlo. Ibi enim potestas hæc sita est.* Etsi verò aliquis hic pro Paracelso respondere posset, licet per media naturalia non curari possit lepra: (quod suo loco relinquimus) per Medicinam cœlestem adeptam, quam vocat, curatam fuisse à Paracelso: tamen in contrarium militat, quod, *lib. 6. Paragraphorum cap. 8.* in curatione lepræ nullius Medicinæ cœlestis, sed naturalis mentionem facit, Auri scilicet & Argenti. Dubios etiam nonnullos reddit id, quod in remediis ad Epilepsiam tàm varius est. Nunc enim curationem Epilepsiæ pollicetur per Helleborum nigrum, nunc per Antimonium, nunc per liquorem Auri, nunc per Coralliorum tincturam, nunc Vitriolum, nunc sanguinem humanum præparatum, nunc cranium humanum. Putantq; Paracelsum hinc inde accepta remedia promiscuè memoriæ gratiâ in chartam conjecisse, ut successu temporis occasione oblatâ singulorum periculum faceret: nescivisse tamen, cui præ reliquis fideret. Atque cum hoc consentire videtur ipsa Paracelsi vitæ ratio, quæ talis fuit, ut tàm insignem in tot desperatis affectibus peritiam habere non potuerit. Et quomodo illi omnium morborum curatio adscribi potest, qui se ipsum curare non potuit, sed non solum diu aute mortem convulsus contractusque vixit; verum etiam vitam, quam aliis longam pollicitus est, ultra annum 47. producere non potuit. Nam nullius momenti est, quod Crollius scribit, ipsum veneno adversa-

Paracelsi mors.

versariorum sublatum, qui diu per naturam & artem suam vivere potuisset. De fide enim istius relationis, quæ nullo teste nititur, non satis constat: & probabilius est, eum mortem præmaturam sibi crapulâ & ebrietate attraxisse. Sit verò, quod veneno perierit: certè universalis Medicinæ laudem ea non meretur, quæ venenis resistere nequeat. Neq; venena inter casus violentos, à quibus nulla Medicina præservare potest, simpliciter referri possunt: cum remedia dentur, quæ & à venenis præservant & liberant: ac meritò illa universalis Medicina, si eam habuit, ab omni veneno Paracelsum præservare & liberare debuit.

De Paracelso judicium.

Quæ omnia, ut hoc caput concludamus, quæ hactenus in partem utramque prolata sunt, diligentius & sine præjudicio si pensitemus, aliter judicare non possumus, quàm Paracelso ingenium atq; animi impetum non defuisse, & si cum talibus ingenii dotibus linguarum, Philosophiæ, & Hippocraticæ ac Galenicæ Medicinæ solidam cognitionem sibi comparare, & hæc demùm cum Chymicis conferre voluisset, eum rem Medicinæ utilẽ præstare, & magnum inter Philosophos & Medicos nomen sibi comparare potuisse. Verum neglecto linguarum studio & accuratiore Philosophiæ cognitione, ipsum, salebris quibusdam & sentibus, quæ eo seculo in Medicina occurrebant, offensum, novam planè viam quæsivisse; quæ proprio impetu & ductu invenerat vel in Chymicorum libris legerat, multò latius, quàm res ipsa pateretur, dilatasse, & suo tantùm ingenio ac viribus fretum antiqua omnia & artem medicam antiquam, quam nunquam satis cognoverat, subvertere conatum esse, & tamen quibus rationibus sua firmaret vel aliena destrueret, parùm sollicitum fuisse. Cum enim vel libros aliquot rariores Chymicos vel præceptores nactus, aliqua medicamenta Chymica efficaciora cognovisset, eorum fiduciâ veterem Medicinam spernere, & satis impudenter sibi Monarchiam Medicinæ & omnium artium arrogare cœpit. Et cum ex Chymicorum, qui ipsum antecesserant, & Magorum libris & conversatione quasdam opiniones hausisset, reliquos verò libros negligeret, & per integrum decennium alium nullum librum legeret, & suis tantùm opinionibus indulgeret: tàm absurdas in Theologia, Philosophia & Medicina opiniones, nullis rationibus adductis, sed quasi Dictator & Imperator rei literariæ, promulgavit, & pleraq; ita confusè & ineptè scripsit, ut scopæ dissolutæ potius, quàm libri videantur: ut eum vel omni judicio carere, vel amore Paracelsi planè occæcatum esse oporteat, qui δοξομανίαν istam monstrosam probare ausit.

Vita Paracelsi dissoluta.

Vita ejus ita dissoluta fuit, ut illum Medicinæ idoneum reformatorem agnoscere, multò minus absolutam

lutam rerum divinarum & humanarum ipsi tribuere cognitionem, aut cum Paracelsistis & Weigelianis, Fratrum Roseæ Crucis nomen præ se ferentibus, inter Heroas & ingenia à Deo summè illuminata ad artes imperfectas restituendas, numerare non possimus. Quomodo enim Homo dies noctesq; cum rusticis & aurigis compotando consumens, manè crapulâ gravans, vel etiam adhuc ebrius & quasi πεπῳφωμένος, in medio hypocausti columnæ adsistens, manibus capulo ensis (cujus κοίλωμα nonnulli spiritui alicui familiari hospitium præbuisse suspicantur) comprehenso, virorum doctorum sententias abstrusissimas intelligere, refutare, & illis meliora substituere, & mox ad calamum dictare potuit? Ipse toties Galeno & Avicennæ Ethnicismum objecit: an verò ipse Christiano vitam dignam semper egerit, aut Christiano digna docuerit & scripserit, viri docti & candidi judicent.

Paracelsi in curando felicitas.

Felicitatem in curando quod attinet, ulcerum difficilium curationem felicem omnes ipsi tribuunt: verùm in aliis morbis curandis etsi discipuli multum illi tribuant, infelicium tamen curationum testes fide dignos supra adduximus. Crediderim Mercurialia quædam eum usurpasse medicamenta fortiora, quibus vehementer natura irritata caussas morborum, quas alii Medici mitioribus medicamentis tollere non potuerunt, excussit, atque ita aliquos desperatos, sed non sine periculo curavisse. Quod tamen eadem curatio illi non semper feliciter successerit, historiæ testantur. Ut jam non dicam, ipsum multis de Magia suspectum esse. Sed quid suspectum esse dico; cum plurimi, ut supra dictum, id testati sint, & ipse eam & ejus cultores, Techellum & alios toties laudet, & multos morbos medicamentis naturalibus incurabiles Magia curari posse statuat; eamque curandi rationem sibi non ignotam esse, non diffiteatur, & vel à Diabolo medicamenta & beneficia accipere volupe putet. Sed quo jure id faciat, & an Magia illa, quam laudat, naturalis planè & licita sit, suo loco dicetur.

Paracelsus de Magia suspectus.

Addo tandem & illud, sæpè famam facta superare & fidē, & mundum opinionibus regi, atque apud vulgus indoctissimos sæpe agyrtas applausum mereri, & doctissimis Medicis præferri, ut exempla ubivis obvia sunt, de quibus jam non dicam. Illud judicii informandi gratiâ non omitto. Quantæ authoritatis apud multos sit P. Severinus, quondam Regis Daniæ Medicus, omnibus notum est; qui & ipse in Idæa Medicinæ, *p. 341.* nec Podagras, nec Hydropes, nec Lepras, nec Epilepsias insanabiles esse scribit: de eo tamen Johannes Paludanus, Medicus olim Regis Daniæ viduæ, postea urbis Wipurgensis, in Juthia Septentrionali Cimbrorum Medicus, ita ad Henricum Smetium scribit: *Quod inquiris de miraculosa & certa deploratorum & incurabilium aliis affectuum*

P. Severinus.

ctuum curandorum solertia & successu, quanquam homini docto & apud multos magni habito nihil detrahere volo, ingenuè tamen fateor, famam factis superiorem. Variis medicamentis ad varios morbos usus est, sed sæpe vehementioribus, in quorum usu hoc persæpè evenit, quod illis accidere solet, qui ad fructuum maturationem arborum radicibus calcem admovent. Medicamentis Paracelsicis non semper usus est, verum & compositionibus Galenicis sæpe; sed extremis morbis extrema adhibebat remedia. Intelligenti satis. At cum morbus Epidemius Hafniæ multùm sæviret, circiter annum 1602. ipse quoque peste extinctus fuit. Ita ipsi Paracelsici suorum medicamentorum, quæ ita prædicant, & vulgatis omnibus præferunt, imperfectionem in seipsis sæpè experiuntur: quod & ipsi Paracelso accidisse supra dictum. Sed de Paracelso satis: dogmata jam ejus præcipua videamus & examinemus. Omnia enim examinare velle, & difficilis laboris, nec fructuosæ operæ res foret. Nam cum Paracelsus & asseclæ ejus in probandis & confirmandis suis nihil operæ posuerint, sed pro libitu finxerint & sine rationibus proposuerint, quid in iis examinandis multùm operæ locetur? præsertim cum raro unam de una Paracelsus sententiam posuerit: ut quam potiorem habuerit, nescias. Fecit tamen maxima ex parte id jam olim Th. Erastus, qui nihil ferè dogmatum Paracelsi intactum reliquit.

CAPUT V.

De Nominibus novis, & Principiis cognoscendi & discendi Paracelsicorum.

PRincipio autem id non prætereundum, Sectæ hujus proprium esse nominibus ludere, & nomenclationum novitate aliquam sapientiæ laudem captare. Hinc libros suos inscripsit Paracelsus Paragranum, Paramirum: apud eundem occurrunt sæpe Ens Pagoycum, Cagastricum, Iliastrum, Archæus, Relolleum, Cherionium, Evestrum, Ylech, Trarames, Turban, Leffas, Srannar, Perenda, Zenda, & sexcenta alia nova & omnibus seculis inaudita vocabula, & talia omninò, ut ad quam linguam pertineant, & cujus originis sint, nemo sectatorum Paracelsi adhuc explicare potuerit. Et cũ Paracelsus & sectatores ejus utuntur usitatis vocabulis, aliũ tamẽ ferè sensum iis affingunt, & symbolismis & parabolis perpetuò utuntur; nec cũ Mannam, Essentiam, Ens, Astrum, & alia plurima nominant, id, quod hactenus apud Medicos & Philosophos per ea intelligitur, sed aliud quidpiam per parabolam aut symbolismum innuunt. *Nova Paracelsi vocabula.*

Crollius, ut istam nominum sive novitatem sive barbariem excusaret, *in præfat. pag. 77.* scribit; *Paracelsum expertis stylo magico scripsisse,* *An justis de causis Paracelsus nova nomina usurpaverit.*

non vulgo, sed sibi & intelligentibus in Schola Magica educatis sapientiæ filijs, mysteria sua sub vulgaribus & varijs nominibus occultasse. Thomas Muffetus verò, *in Dialogo Apologetico de medicamentis Chymicis*, scribit: Chymicos consultò & magno jure novis nominibus uti. In novis enim artibus ὀνοματοποιεῖν nullam legem vetare: res sacras prophanis hominibus obscurè tradendas esse; idq; exemplo naturæ, quæ castaneæ nucleum non nisi cortice & aspero tegumento abditum offerat. Recentior verò scriptor quidam nec inutilitatis nec obscuritatis nomine ista Paracelsi vocabula nova posse damnari existimat. Primò enim inutilia non esse, sed habere ista nova Paracelsi vocabula certum finem; cum res nominibus veris destitutas vocabula ista nova convenienter ob oculos ponant, illustrent, & notiores reddant: deinde obscura non esse, cum res significatas non intricent; idq; ideo, quia per Paracelsicorum nominum inventionem non fiat aliorum & verorum terminorum abrogatio: siquidem nulli vulgariter recepti unquam fuerint, qui id, quod Paracelsus per talia nomina denotavit, explicarint & enodarint.

Sermonis usus. Verum enim verò cum bonitas cujusque rei in eo, cujus caussa facta est, consistat: sermo verò Dei insigne donum sit, hominibus ob id concessus, ut alter alteri mentis sensa & cogitationes communicare & interpretari possit: dubium nullum est: illam orationem maximè laudabilem esse, quæ animi sensa clarissimè exprimit, & veluti conspicienda proponit: quæ verò hoc non præstat, sermonis nomen vix mereri; Atque ideò idem esse nihil loqui vel scribere, & loqui vel scribere, quod nemo intelligit; ac vitio & culpa non carere eam orationem, in quam plus laboris & temporis impendendum est, ut verba intelligas, quàm ut res verbis denotatas percipias. Sat enim in hac vitæ brevitate & Naturæ obscuritate rerum est, quibus cognoscendis tempus impendatur, ut obscuris sermonibus intelligendis illud consumere opus non sit. Et proinde rectè dictum putamus à Platone in Gorgia, ὃς ἂν τὰ ὀνόματα εἰδεῖ, ἴσεται καὶ τὰ πράγματα: *cognitionem nominum sequitur ipsarum rerum cognitio*; & ab Epicteto, ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις, *initium cognitionis est nominum consideratio.* Ideoq; secundum Aristotelem, *2. Top. cap. 2.* ἁμαρτάνουσι, οἱ τοῖς ἀλλοτρίοις ὀνόμασι τὰ πράγματα προσαγορεύοντες. Et prudentissimè Galenus, *3. de simpl. med. facult. cap. 12.* scribit: ἡ τῶν ὀνομάτων χρῆσις ταραχθεῖσα καὶ τὴν τῶν πραγμάτων ἐπιταράττει γνῶσιν. *Conturbatus nominum usus & rerum ipsarum cognitionem conturbat*; & 3. de Puls. different. c. 6. *Si nomina propria suppetant, his uti nos par est; si non, definitione præstat res singulas explicare, quàm à metaphora nomina mutuari, siquidem docere instituas, non obtundere.* Et, *de vict. rat. in acut. comm. 4. t. 18.* ex omnium homi-

Orationis bona clara.

Oratio obscura vitiosa.

hominum consensu τὴν μὲν σαφήνειαν ἀρετὴν εἶναι τῆς ἑρμηνείας, τὴν δὲ ἀσάφειαν κακίαν censet. Et egregiè J. C. Scaliger, *in lib. 1. de plantis. Est primum*, inquit, *Sapientis officium, bene sentire, ut sibi vivat: proximum, benè loqui, ut patriæ vivat. Quippe quod animal sit jure sociabile, neutiquam suos aget conventus impulsu naturæ simplici formicarum, apumvè, aut etiam locustarum more, sed ratione adductus induet sese in commune jus, patieturque ipse, patique alterum jubebit simul.*

Quando nova vocabula fingere liceat.

Ergò si rebus novis nova nomina convenienter Paracelsus & Paracelsici imposuerunt, culpandi non sunt. Verum si rebus non novis, nominibus usu tritis & satis convenientibus rejectis & spretis, ipsi nova, impropria, inepta & barbara nomina imposuerunt, excusationem non merentur. At posterius in plerisque verum esse, statuimus. Quæ enim necessitas adegit P. Severinum, quem Paracelsici hodiè non minus, quàm ipsum Paracelsum sequuntur, ut pro rei constitutione vel natura toties, ut in usu hujus vocabuli sibi quodammodo placere videatur, vocabulum *Anatomiæ* planè ineptè usurparet? Ex gr. *pag. 29.* scribit: *In radicali humiditate totius seminis anatomia & potestas* (id est, natura & vis) *viget. Pag. 38. Multa in mundana Anatomia dubia & incomprehensa*, id est, multa in rerum natura obscura. Et mortis & morborum Anatomia, *pag. 193 In humana Anatomia*, pro, in corpore humano. *pag. 124. Quæ sanitatis Anatomiam gerere videntur*, id est, Sanitatis speciem habere videntur. Neq; tamen istam significationem vocis Anatomiæ, etsi sibi familiarissimam, semper retinet, sed æquivocatione errandi caussam præbet, dum interdum hanc vocem pro rei ἀναλύσει & resolutione usurpat; interdū pro rei loco, ut dum, *p. 168.* dicit, *Semen ad testium Aeatomiam*, id est, ad testes, *confluere.*

Anatomia vox apud P. Severinum.

Tinctura vocabulum apud P. Severinum.

Quæ caussa eundem impulit, ut *Tincturæ* vocabulo pro rei, proprietate, à qua vis agendi fluit, seu ipsa potestate agendi, aut actionum fonte tàm impropriè, toties tamen & singulis ferè paginis, uteretur? Nam *p. 138.* dixit: *Alimenta variis tincturis imbuta*, id est, ut ipse quidem explicat, facultatibus validis prædita. *Pag. 150. Seminalis Tinctura*, id est vis seminalis vel principium seminale. *Pag. 222. Tincturam morbi*, id est, caussam vel principium morbi evanescere. *Ibidem: Tincturas morborum invalidas*, id est, principia morborum invalida. *Pag. 223. Tinctura Pleuritidis*, id est, caussæ Pleuritidis. *Pag. 235. Tincturæ subtiles & stabiles*, id est, caussæ morborum stabiles.

Chariones Paracelsi.

Ita Paracelsus, à quo ista hausit Severinus, sæpè res antiquas novis nominibus appellat. Sed malè. Nam si δυνάμεις Hippocraticæ & *Chariones* Paracelsi sunt idem, ita interpretante Severino, *p. 133.* cur non antiquum, usu tritum & idoneum vocabulum hoc retinuit, & hoc quod nemo, cujus originis sit, novit, substituit? Si *Relrollaceum* est inefficax,

Relollaceū.

 impo-

impotens & ſterile: cur aliquod antiquorum non retinuit, & hoc ineptum & barbarum introduxit? Si Orcus Hippocratis, Nox Orphei, Abyſſus & Iliad9 Paracelſi ſunt idē, ita etiam interpretante Severino, *p. 97*: cur non antiqua iſta retinuit, & novum iſtud & inuſitatum uſurpavit? Qua neceſſitate adductus Paracelſus vocabulum Archæi introduxit; cum ſi rem diligenter perpendamus, nihil aliud iſtud vocabulum ſignificet, quàm quod in Scholis Philoſophorum & Medicorum facultatem & virtutē naturalem, aut, ſi mavis, ſpiritum naturalē, facultatis naturalis miniſtrum, nominamus. Non ſunt certè tanti vel Paracelſ9 vel Severin9 ut relictis conſuetis, & quib9 maximi viri hactenus uſi ſunt nominibus, pro eorum libitu, quod prius hoc dixeramus, jam aliud vocemus.

Iliadus. *Archaus.*

Chymia nō opus habet novo Stylo.

Nec Chymia nova eſt, & à Paracelſo primùm inventa, ut ipſi hæc cura novis rebus nova nomina imponendi incubuerit; ſed vocabulis, quæ antiqui Chymici uſurparunt, commodè uti potuiſſet. Neq; Chymia ſola tàm ſacra eſt, ut illa præ reliquis diſciplinis omnib9, etiam Sacra Scriptura, peculiari ſtylo, quo profani à ſacris ejus arcerentur, indigeat. Antea ſatis obſcuritatis in natura nobis objectum eſt: monſtroſis nominibus eā augere nullo modo opus eſt. Cum ergo nullā cauſſam habeant Paracelſici, ut novis iſtis & obſcuris nominibus utantur: forſan iis ita loqui placuit, ne intelligerentur, atq; hoc modo reconditæ & ſingularis cujusdam eruditionis & ſapientiæ opinionem apud imperitos & rudes ſibi compararent; & ne facilè ab aliis refutari poſſent. Si n. verbis claris & perſpicuis ea, quæ novis & fictis vocabulis ac inauditis nominibus Paracelſus, & ampullantibus ac ſeſquipedalibus verbis Severinus involvit, clarè ſine verborum involucris propoſita fuiſſent: non tot admiratores inveniſſent, ſed dogmatum multorū abſurditas dudū omnib9 innotuiſſet. Nunc cū ignotis verbis & obſcura ratione ſua dogmata proponunt, etſi refutentur & reprehendantur, ſemper hoc obtendere valent; Non ſatis intellecta fuiſſe, quæ ſcripſiſset. Ubi verò novis rebus (ſæpe tamen talibus, quæ in rerū natura non dantur, ut ſuo loco videbitur) nova nomina imponere libuit, cur nō ſignificantia & emphatica, & ex lingua aliqua nota rectè & ſecundū analogiā deducta indidit, ſed talia finxit, quorū origo & derivatio ex nulla lingua mōſtrari poteſt. Quid n. eſt Ens Pagoycū, Cagaſtricū? quid Eveſtrum, quid Noſtoch, quid Scajolæ, quid Zonetri, quid ſimilia alia infinita? Nā qui nova & prius inaudita, qualia Paracelſus habet, plurima proponere & perſuadere conatur, verborū perſpicuitate rerum novarū obſcuritatem illuſtrare debet, nō affectatā nominū obſcuritate & monſtroſis nomenclationibus rem antea obſcuram & ſuſpectā obſcuriorem reddere, & ut minus dextrè accipiatur & intelligatur, in cauſſa eſſe.

Stylus Magicus.

Quod verò ſtylum Magicum

Crollii

Crollii attinet, si intelligit ea vocabula, quæ Chymici etiam ante Paracelsum suo consilio suis rebus indiderunt, ut cum metalla Planetarum nomine appellant; cum Aquilæ, draconis, leonis & similia nomina rebus metallicis & mineralib9 imponunt, aut cum multa vocabula à Metallurgis in suam artem introducunt: id nō improbamus; & illa talia esse concedimus, ut facilè intelligi & explicari ab initiatis hujus artis possint. Verū an ad hunc stylum omnia â Paracelso conficta, & quæ è nulla lingua derivari rectè possunt vocabula, pertineant, quivis, qui Paracelsum legere cupit, facilè animadvertet. Deinde ubi involvere & obscurare rem op9 non est, istæ parabolicæ locutiones aut ignota vocabula nō adhibenda. Ideoq; ubi docere animus est rem planè & perspicuè, cur non potius ἔμφυτον θερμὸν & calidum innatū, quàm Sulphur appellent, & nominibus usitatis neglectis ad obscurū parabolismum confugiant. Explicare quidem res Physicas & Medicas ex Alchymia licet; interim tamen usitata evertenda non sunt, ac novitates in artibus nō necessariè fugiendæ. Et si ex principiis ipsorum omnia denominanda essent, ut jam nō amplius dicatur Sanguis, Bilis, Melancholia, sed Sal, Sulphur, Vitriolū vel aliud quid: cur non etiam in aliis rebus nomina usitata abolent, & cur panis, vini, Rhabarbari, Senæ & similes appellationes retinentur.

Summa ergò hæc est: ἡ σαφήνεια, ut Galenus ait, ἀρετὴ τῆς ἑρμηνείας, ἦδε ἀσάφεια κακία, *sermo animi character, & monstrosus sermo monstrosi ingenii index.* Ac proinde in antiqua disciplina tropis & inusitatis vocabulis ludere, & consuetudinem artis immutare, imò ad talia artem alligare velle, id tolerari non potest. Retineantur potius appellationes, quas usus comprobavit, *quem penes arbitrium & vis & norma loquendi.*

Oratio ut virtus perspic. nitas.

Verum mittamus ista, & delectari talibus, quibus placent, sinamus: res ipsas jam videamus. Ubi primò de modo cognoscendi occurrit controversia. Nam novum discendi & cognoscendi modum proponere videntur. Etenim cum hactenus λόγος & πεῖρα, Ratio & Experientia omnis cognitionis origo & fundamentum fuerit, & quicquid cum his consentit, pro vero habitum, quicquid dissentit, rejectum fuerit; & Hippocratis, Aristotelis, Galeni, & plurimorum aliorum virorum doctorum libri, quia maximam partem cum his κριτηρίοις consentiant, in magno pretio habiti fuerint: Paracelsus & ejus asseclæ, cùm parùm soliciti sint, quomodo cum his κριτηρίοις sua dogmata consentiant, & pleræque ipsorum assertiones principium petant, ne sine omni fundamento sua proponere videantur, novā cognoscendi viam comminiscuntur; de qua tùm alii, tùm Crollius, *in Præfat. admon.* prolixè disserit. *Medicus*, inquit, *p. 3. nasci debet è Lumine Naturæ & Gratiæ, ab interno & invisibili homine, interno Angelo, luce naturæ.*

Modus cognoscendi & discendi Paracelsistarum.

Cognoscendi principia.

Lux Naturæ Paracelsi. Jam si quæratur, quid sit *Lux naturæ*, dicit Crollius, *pag. 25. Firmamentum est lumẽ naturæ, quod homini omnia naturaliter influit. Sicut enim corpori suus crescit è terra, ita etiam sidereo hominis spiritui sive homini invisibili, qui exterioris domus incola est, ab igne firmamenti crescit suus cibus, artes omnes, opificia, linguæ, facultates. Cœlum enim est Pater & Doctor omnium artium, exceptâ Theologia, quæ à Spiritu Sancto discitur, spiritusq; sidereus hominis à radiis superiorum siderum omnem sapientiam humanam, omnes artes, scientias & facultates attrahit.*

Si iterum quæratur; qui fiat, quod iis, qui in Academiis docent, quos toties sugillat Crollius, aliisque, qui ab ipso dissentiunt, Philosophis non æquè lumen naturæ influat, ac suæ sectæ Philosophis, non video, quid clarè respondeat: nisi forsan ad imaginationem fixam, quæ sapientiam è cœlo attrahat, vel ad lumen gratiæ confugiat. De Paracelso quidem ait, *pag. 63. ipsum indubitato cœli favore Monarcham Medicinæ factum*, sed modum non addit.

Lumen gratiæ Paracelsi. Luminis autem gratiæ sæpius mentionem facit. Pag. 13. *Medicum nasci debere è lumine gratiæ & naturæ dixit.* Pag. 67. *Christianè debemus philosophari, non Ethnicè in linguis & artibus caducis & temporaneis.* Et pag. 69. *Nota sunt duo lumina, intra quæ omnia, extra quæ nihil, & nulla perfecta rerum cognitio. Lumen gratiæ verum Theologum gignit, non tamen sine Philosophia. Lumen naturæ verum Philosophum efficit, non tamen sine Theologia, quæ fundamentum est veræ sapientiæ.* Et postea; Inter eos, qui post Paracelsum compendiosè hoc tramite ad veram sapientiam pervenerint, laudat *Valentinum Weigelium*, qui cum suis institutus & illuminatus sit, non in sensuali incipientium, nec in rationali proficientiũ, sed in tertia mentali sive intellectuali Pentecostes Schola, in qua Prophetæ, Apostoli & omnes verè docti in vita & vestigiis Christi ambulantes sine labore & tædio didicerint. *Valentinus VVeigelius.* Si quæ verò doctrina illius Valentini Weigelii fuerit, inquiramus: eam fuisse Enthusiasticam, clarè patet, tùm ex aliis illius scriptis, quæ hodiè ab asseclis ejus eduntur non pauca, tùm ex libello Germanico, cui titulus: Der gülдene Griff alle ding zuerkennen. In quo cognitionem rerum non ex libris, non ex objecto cognoscibili, sed ex cognoscente pendere, omnemque veritatem & sapientiam antea in homine reconditam esse, non verò ab objecto externo homini insinuari tradit. Ubi inter alia, *cap. 16.* scribit: So offt einer sich mit ernst vom eussern entschlegt/vnd einkehret zu Gott in jhm selber/ so findet er Liechtes vnd Erkentnuß genugsam / er weiß mehr als alle Bücher. Et *cap. 14.* scribit: Wer alle seine Vernunfft vnd Verstand einsondert in den inwendigsten Grund/in stiller gelassenheit seines Hertzens / seiner Seele/ vnd wartet auff Gott / der wird erfahren / was der inwendige Grund vnd Zeugniß des Geistes sey. Quæ eadem Paracelsi, Heinrici Cunradi in Amphiteatro, & ipsius Crollii est senten-

ſententia. Nam *pag. 26.* ita ſcribit Crollius: *Eſſentialis intrinſeca cognitio non eſt ex carne & ſanguine, nec in multitudine librorum & lectionis, nec in pluralitate Experientiæ, & antiquitate dierum, nec in perſuaſionibus humani verbi & contentione Rationis, ſed in ipſa paſſione divinorum; non in diſcendo, ſed in patiendo hominis mens perficitur.* Et clarius *pag. 70.* quem locum integrè adſcribere licet: *Miſeri mortales quærunt extra ſe per multos libros, per multos Præceptores, per longinqua itinera proficiſcentes, ſummo & diuturno labore, ſtudio & defatigatione, illa, quæ tamen intus apud ſe poſſident abundanter, ſi videlicet planè ſibi ipſis mortui, & per Sabbatum, & temporalem oblivionem toto animali ſuppreſſo homine, qui nihil niſi terra eſt, ingreſſi in ſe ipſos cum Davide Pſal. 40. Expectando expectantes Deum Magiſtrum in ſancto ſuo templo, in cordis abyſſo, ſive in intimis animæ noſtræ habitantem, ſuo Spiritu in nobis loquentem, & omnia in nobis operari, mentemq́ illuminare cupientem, non impedirent.* Et pag. ſeq. *Anima ſi recurrit intra ſeipſam, & convertitur in mentem, appropinquat Deo, omnia videt, nec opus habet externâ diſciplinâ, angelorum more, qui omnia ab intra diſcunt, audiunt, vident: converſa in ſenſus elongatur à Deo, & diſcedit à Deo, ut impurum à puro. Hoc,* inquit, *tandem, Myſterium Spiritus Academicus capere non poteſt.*

Pſeudochymicorũ religio & VVeigelianorum religio.

Habet ita Pſeudochymia ſuam velut peculiarem religionem. Nam quia Philoſophiam & Medicinam omnem ſive reformâſſe, ſive perfeciſſe ſe putant, in Philoſophia non ſubſiſtunt, ſed ad Theologiam etiam progrediuntur, & res ſacras profanis, profana ſacris miſcent. Hâc eleganti harmonia quicquid volunt abſurdi adſtruunt, & de beatorum regno, de angelis, de miraculis, de fide, de reſurrectione &c. mirificè argutantur, & tantò licentioſius, quanto verbi divini conſenſu nihil opus habent, ſed dixiſſe vel ſomniâſſe inter credulos ſuos abundè ſufficit. Nam qui hoc impetrârunt, ut credantur interno lumine ſplendeſcere, iis facilimum eſt, ſuum illum hiantem curioſumque gregem verbis inſolitis paſcere, cui hoc unum plauſibile, credere incredibilia, ſcire incerta, poſſidere lubrica, affirmare paradoxa, jactareq́; impoſſibilia; tantaque obſequii promptitudo eſt, ut uno menſe ab uno impoſtore plus perſuaſum, quàm à Chriſto multis annis impetratum, aut miniſtris ejus creditum, liquidò deprehenſum ſit. Et primâ fronte ſapere devotum quid, & cœlum ſpirare videtur hæc Theologia: & propterea politicis & aulicis plurimis acceptiſſima eſt; ſed ſupponit monſtroſiſſima quæque, & in religionem puriorē contumelioſiſſima profert, & hæreſeos peſtilentiſſimæ genuinum exſerit, ut id ſatis demonſtravit Rev. Dn. D. Nicolaus Hunnius, *in libro de Weigelianâ Theologia.* Et certè ſathanæ dolo hos libros ſpargi arbitrandum eſt, ut verioris pietatis, internæque devotionis linimento, quæ ſerio hodiè reduci, &

 ſince-

ſinceriore piritu plantari cœpere bona, hâc fœda commixtione & religioſis ſuſpecta, & impiis magis dedignanda, irridendaque redderentur, & homines in fœdiſſimos errores conjicerentur. Cui enim ſemel Chriſtiana ſimplicitas diſplicuit, facilè ſpecioſi errores allubeſcunt, donec Atheiſmus, religionum expeditiſſima, ſubrepat, hominemque tot dubiis controverſiisq; refertum in ſolidum liberet.

Veritas quid. Verum ut ad inſtitutum redeamus & hac de re noſtram ſententiã breviter aperiamus, rectè principiò ſcriptum putamus à Scaligero, *exercitat. 307. ſect. 9.* Veritatem eſſe adæquationem notionum, quæ ſunt in intellectu, cum rebus, ſeu ut habet, *lib. 1. de re Poetica cap. 1.* æquationem orationis cum re. Omnis enim cognitio & ſcientia naturalis eatenus vera eſt, quatenus cum rebus conſentit. Res enim menſurant cognitionem noſtram, non contra: neque quia nos ita cogitamus, res ita ſe habent, ſed quia ſic ſe habent, ita eas cognoſcim9, cum rectè cognoſcimus. Cum verò notiones rerum omnium, adeoq; ſcientiã rerum naturalium nobis inſitam nõ habeamus; aliunde nobis eam advenire neceſſe eſt. Etſi enim Adamo ea inerat rerum ante lapſum cognitio, ut iis omnibus ſecundum ſuam ſcientiam vera nomina imponere poſſet: nulli tamẽ homini poſt lapſũ à natura hoc amplius conceſſum eſt.

Ideoq; quicquid ſciunt homines, vel immediatè à Deo per peculiarem revelationem & illuminationem ipſis communicatur, vel alio modo, ut jam dicetur, diſcitur. *Verus diſcendi modus.* Peculiarem illuminationem cùm ſecta Paracelſica nec ſibi ut propriam arrogare auſit, nec eam ipſi concedere poſſimus: reliquorum hominum more diſcant neceſſe eſt, & ex rebus ipſis cognitionem hauriant.

Duplex cognitio. Duplex autem data eſt homini cognoſcendi facultas, ſenſus & intellectus. Per ſenſus enim exteriores res phantaſiæ, & per hanc intellectui offeruntur, atque anima, dum eſt in corpore, ſine phantaſmate non intelligit. Initiumq; cognitionis eſt à ſenſibus: atque ex illis, quæ abſque errore ſenſ9 comprehenderũt, principia conſtituimus: à principiis deinde progredimur ad ignota, quæ ex iis concludi poſſunt. Atq; hic eſt ordinarius diſcendi modus, quo ætas tenera & rudis à parentibus & præceptoribus, indocti à doctis diſcunt, & vel ſermone ac præſenti traditione, vel per literas & libros erudiuntur. Et hoc ipſo modo poſt lapſum Adami omnes, quotquot fuêre, inſtitutos fuiſſe & doctos evaſiſſe, omnes hiſtoriæ & gentium conſenſus teſtatur: imò hoc ipſo modo Paracelſiſtæ omnes inſtituti fuerunt. Et hac ipſa de cauſſa Paracelſus tot peregrinationes ſuſcepit; Crollius ſuã Chymiam variis ac diuturnis peregrinationibus, laboribus & vigiliis indefeſſis & longâ obſervatione ſe congeſſiſſe, ipſe, *in Epiſtola dedicatoria,* ſcribit. Ac propterea alterum falſum eſt, quod poſtea, *in præfatione* admo-

admonitoria, pag. 70. ſcribit; *Miſeros mortales ex cæcitate & ignorantia quærere extra ſe per multos libros, per multos præceptores, per longinqua itinera, ſummo & diuturno labore, ſtudio & defatigatione, quæ tamen intus apud ſe poſſideant abundanter.* Ridiculi certè homines, qui quam ipſi nunquã ingreſſi ſunt vel calcaverunt viam, illi ut ſe aliì committant, perſuadere conantur. Monſtret ſaltẽ Crollius aliquid, quod in Spiritu in ſe didicerit. Quicquid enim boni de medicamentorũ Chymicorũ præparationibus habet, illud ex peregrinationibus, laboribꝰ & diuturna obſervatione ſe conquiſiviſſe rectè & ingenuè fatetur: reliqua ex Paracelſo, Severino & Weigelio ac ſimilibus hauſit & mutuatus eſt. Idem de aliis ejus generis hominibus dicendum eſt, qui omnes à ſuis præceptoribus didicerunt, & non rarò de variis peregrinationibus & converſatione cum variis artificibus gloriantur, & non pauci ex iis Docturæ ex privilegiis Academicis titulo ſe jactant. Et ſi non diſcendo, ſed patiendo, & in Spiritu in ſe, ut Crollius loquitur, homo diſcere poteſt, nec doctoribus & libris opus eſt: quorſũ libros edunt Paracelſici?

Si ergo, quod res eſt, dicendum, ut paradoxis ſuis fidem faciant, & aliis in ea inquirendi anſam eripiãt, ſe aliam, quàm Ariſtotelici vel Galenici, ad eruditionem perveniendi viam habere ſcribũt, & neſcio quod Lumen Naturæ & Gratiæ fingunt, quo ſui cerebri figmenta, quæ rationibus & experientiâ probare non poſſint, pallient. Quod ſi admittatur, cuilibet pro libitu nova dogmata ab omni experientia & ratione aliena fingenti, & illa ad Lumen Naturæ & Gratiæ referenti fides habenda erit, & verum erit quod cuiq; videbitur. Ex quo quæ omnium diſciplinarum confuſio oriri poſſit, nemo non videt.

Nec tamen quid Lumen illud Naturæ ſit, quo tantoperè gloriantur, & aliis ſe præſtare putant, inter ſe conſentiunt, aut ſatis explicare poſſunt. *Lumen Naturæ Paracelſ.* Paracelſus, *Paragrani tract. 1. p. 208.* Lumen naturæ accendi per Spiritũ Sanctum ſcribit; *& tom. 2. pag. 329.* idem ſtatuit. *Libro 5. de origine morbor. inviſibil.* aſſerit, Magos Pharaonis arte ex lumine naturæ miracula edidiſſe, atque ægrè fert, quod à ſacra ſcriptura Magi (Zeuberer) vocantur. *In Philoſophia de generatione hominis, tom. 2. p. 67.* lumen naturæ dicit eſſe tantum intellectum ſive rationem (die Vernunfft) & nihil aliud. Muffetus Lumen Naturæ dicit eſſe primæ naturæ ſive integritatis judicii veluti fulgur quoddam non innatum, ſed inditum nobis à Deo, quo falſum à vero diviniore mentis oculo diſcernamus. Crollius, *pag. 1, 4.* dicit, quod lumen naturæ nihil aliud ſit, quàm mundi illius inviſibilis cum corpore microcoſmico divina quædam analogia; quod idem ſtatuit Quercetanus, *in Tetrade c. 5.* Idem tamen Crollius, *p. 25.* ſcribit; *firmamentum eſſe lumen naturæ, quod omnia homini naturaliter influit. Pag. 36* verò hæc habet: *Altera hominis pars ſive*

sive sidereum corpus vocatur hominis genius, lar domesticus, familiaris Sophorũ homunculus, Dæmon seu Genius bonus, internus Paracelsi Adech, Naturæ lumen.

Donec ergo ipsi secum de lumine naturæ conveniant, nos interea viæ omnibus seculis â sapientibus tritæ insistamus, & lumen intellectus nostri accendamus, id est, non quid sapiens sophorum homunculꝰ suggerat, sed quid λόγος καὶ πεῖρα dictet, attendamus, & κριτήρια illa doctrinæ ab omnibus sapientibus probata sequamur: & inprimis τρόπον ἐπιστήμης & Logicam, non errorum magistram & lucis naturæ obscuratricem, sed ad omnes errores vitandos, & veritatis abditæ & occultæ investigationem summè utilem & necessariam nobis commendatam habeamus.

CAPUT VI.

De Analogia Majoris & Minoris Mundi.

Analogia Majoris & minoris mundi.

SI verò rem ipsam spectemus, tota ferè Paracelsia & Paracelsicorum Philosophia ac Medicina innititur Analogiæ majoris & minoris mundi, atque eam ipsi valde latè extendunt. Neque enim Paracelsus cum suis asseclis contentus est iis comparationibus, quæ vulgò inter hominem & majorem mundum institui solent, sed *in lib. 4. de origine morborum invisibilium initio*, scribit: *In homine esse astrorum motus, naturam terræ, aquæ, aëris, omnia vegetabilia, omnia mineralia, omnes constellationes, quatuor ventos.* Et, *Paragrani tractat. 2.* scribit: *Medici esse, scire in homine Caudam Draconis, Arietem, Axem polarem, Lineam meridionalem, Orientem, Occidentem.* Et *in Paragrano primo*, non ad humores referendos esse morbos dicit, sed *dicendum, hunc morbum esse Acorinum, aliũ Antheræ, Pulegii, Melissæ, Savinæ, Terebinthinæ, Sileris montani, Hellebori.* Et *in libro de Lunaticis, tractat. 1. c. 1.* scribit: *In limbo nostro est Cœlum & Terra & omnium animalium proprietates. In Labyrintho Medicorum errantium c. 4.* omnia mundi majoris in homine esse dicit, eumq; *verum esse Medicum* scribit, *qui possit dicere, Hoc in homine est Sapphirus, hoc Mercurius, hoc Cupressus, hoc flos Cheiri.* Ita Crollius, *in præfat. p. 30.* scribit: *Circulus dicitur Homo, quod in se omnes Creaturas contineat.* Pag. 31 *In homine omnia sunt comprehensa, & ipse fert omnia in se.* Pag. 32. *Est in nobis totum firmamentum cum Planetis & stellis.* Pag. 35. *Homo totius mundi partes habet, & nihil est in majori mundo, quod in ipso homine* realiter *non reperiatur.* Et postea: *Tota mundi machina collecta & reducta est in Microcosmum, ita ut nihil in toto mundo reperiatur, quod videre etiam non sit in homine.* Nec aliter Marpurgenses, *disput. 8.* Chymicorum sententiam recensent, dum scribunt: Chymicos hominem Microcosmum appellare, non ob superficialem quandam similitudinẽ, sed quod *re ipsâ & secundum speciem* (etsi invisibiliter) *omnia & singula in se cõplectatur,*

Quomodo Homo sit Microcosmus sec. Paracels.

quæ-

quæcunque visibili formâ in triplici illo regno vegetabili, animali, minerali, *totiusq; mundi amphitheatro explicata continentur.* Communicare nimirum dicit Crollius hominem cum DEO mente; cum Angelis animâ rationali, & corpore invisibili sidereo; cum astris eodem corpore invisibili; cum Elementis corpore terrestri visibili.

Hominis corpus duplex sec. Paracels.

Ut enim hoc (ut quæ mox dicentur, rectius intelligantur) addam, in quolibet homine statuit duo corpora, unum physicum, elementare, visibile, & tangibile ex terra, & quod primus homo ex limo terræ acceperit: alterum invisibile, insensibile, sidereum, & astris deductum: atq; hoc Crollius *p.36.* appellat hominis genium, Larem domesticum, hominem umbratilem, familiarem Sophorum homunculum, Evestrum, & nescio quid aliud.

Severinus etsi reipsâ forsan non dissentiat: paulò tamen cautius hac de re loquitur. *Cap.* enim *13. p.319.* ita hac de re scribit: *Nec oportet formas ipsas & externas signaturas rerum naturalium in Microcosmi anatomia inquirere: sufficiunt proprietates, scientiæ, donæ, prædestinationes, Tincturæ seminales, vitæ & potestatis custodes. Vanum est, bovem in homine inquirere, cupressum, fagum, triticum, vitem, aurum, Smaragdum: proprietates verò & tincturas radicales, actionum fontes, uvarum, tritici, hordei, auri, Smaragdi, rosarum, violarum qui quærit, invenit. Neque horum solummodò proprietates, sed etiam in quibusdam Vitrioli, Sulphuris, Salis petræ, Mercurii, Arsenici, Antimonii, Napelli, Urticæ, Aronis, Opii, Mandragoræ, Cicutæ deprehendet. Resoluta verò sunt semina rerum naturalium & spiritualia in generationibus & transmutationibus microcosmi, & transplantatione externas illas signaturas figurarum, coagulationum, magnitudinum amiserunt, intrinsecis servatis.*

Quomodo homo sit Microcosmus sec. Peripateticos.

Contra Aristotelici & Galenici utuntur quidem & iisdem interdum verbis, sed non eadem mente. Nam inter alia scribit Laurentius, *l. 1. Anatom. c. 2.* hominem in se continere omnia, quæ universus hic mundus amplissimo suo sinu coercet, ut parvus mundus & universi exemplar & epitome meritò dici possit. Verum mentem suam longè aliter, quàm Paracelsus & ejus asseclæ, explicant. Etsi enim passim ab omnibus Philosophis homo microcosmus appelletur, ut loca citare superfluum sit; tamen causam appellationis hujus lôgè aliam reddunt. Ita autem vocari censent, ut Erastus, *disp. 3. contra Paracelsum*, eorum sententias collegit, vel quia similitudo quædam in eo inveniatur totius universitatis rerum; vel quia nexus est & medium utriusque naturæ, corporeæ & incorporeæ; vel quia divinæ dispensationis & moderationis hujus universi illustris est imago. Nam corpus habet visibile & Elementare, animam cœlestem; potentiam vegetandi & nutriendi, qualis est in plantis; sensus, ut bruta; demùm adest mens instar Angelicæ naturæ. Imò membrorum ordine & positu universum refert. Cùm enim majorem mundum plerique Philo-

sophi in tres partes dividant, inferiorem hunc Elementarem, cœlestem, & supra cœlestem: cum omnibus his tribus homo convenit, tribus, quibus & ipse divisus est, regionibus; Capite, thorace & ventre inferiore. Inferiore enim ventre, qui continet membra nutritioni & generationi dicata, respōdet homo regioni Elementari, in qua perpetua generationum & corruptionum vicissitudo est: Thorace, in quo cor vitalis caloris fons & officina residet, cum regione cœlesti, in qua Sol caloris in mundo fons & reliquæ stellæ continentur, convenit: Capite verò, in quo mens residet, & è quo omnes sensus originem suam habent, non solum mundo illi super cœlesti seu angelico, ut alii appellant, similis est, sed etiam in hac parte imago Dei in homine & olim ante lapsum, & quæ sūt ejus reliquiæ post lapsum, se inprimis conspiciendas exhibent. De qua mundi majoris & minoris secundum omnes partes comparatione plura addere non libet; cum passim de ea multa extent.

Quæ partes Hominis quib. partibus Mundi respondeant.

Partiū Hominis cum Planetis convenentia.

Hoc saltem addimus, nonnullos præcipuè ex cœli cum homine convenientia hanc Analogiam deducere: cum membra quædam corporis cum quibusdam stellis convenientiam habere statuunt, & cor cum ☉; cerebrum cum ☽; splenem cum ♄; Pulmonem cum ☿; Renes & testes cum ♀; Epar cum ♃; cum felle ♂ cognationem habere scribunt. Quæ opinio non nova est, sed ex antiqua Astrologorum doctrina petita. Atq; explicat hanc eleganter Leo Hebræus, *Dialogo 2. de Amore*.

Divinæ etiam gubernationis exemplum in homine cōspicitur. Nam ut creaturæ tùm corporeæ, tùm spirituales universæ subjiciuntur imperio & rectioni divinæ: ita & corpus nostrum & facultates animæ omnes à mente reguntur, ut quod ad visibilem mundi dispensationem attinet, id ferè mens sit in homine, quod Deus est in mundo.

Itaque si juxta similitudinem vel analogiā aut etiā genericè omnia, quæ mundus complectitur, in homine inesse dicantur: id non improbant Aristotelici & Galenici: verū quod secūdum speciem omnia in homine sint, non admittunt. Habet nimirum in se homo virtutem vegetātem universè, & eatenus cum plantis convenit: non verò habet vires & facultates, multò minus essentiā cujuslibet plantæ in specie. Præterea & sensu præditus est; at non quomodo speciatim animalia hoc vel illo sensu præstant.

Inconstantia Paracels. de Microcosmo.

Objicit porrò Paracelsistis inconstantiam Erastus. Cum enim hominem Paracelsus tātùm Microcosmū esse dicat: tamen talia alibi docet, è quibus res quælibet Microcosmus dici potest. *De Caduco Matricis*, §. 2. *in pane omnes Creaturas cum suis astris esse dicit*. Et *de modo pharmacandi tract.* 2. scribit: *Quoties homo in manu bolum cibi habet, toties in ea cœlum & terram tenet in eodem bolo. Quoniam in ipso latent omnes partes hominis, & in eo creata omnia sphæra globorumq; perfecta sua habent*

habent corpora. Sic in manu comedentis est cœlum & terra. Quod si ita est, & omnia in omnibus cōtinentur, causa nulla erit, cur homo saltem Microcosmus appellandus sit, ipsique soli prærogativa hæc debeatur, sed innumeri erunt Microcosmi.

Decisio quæstionis de analogia macrocosmi & microcosmi.

Has utriusq; partis sententias si diligenter perpendamus, animadvertemus primò, Chymicos nimis latè istum majoris & minoris mūdi consensum extēdere: imò nō analogiam & consensum, sed ferè identitatem quærere; seu, ut Crollius scribit, statuere in essentia & interna forma planè unū & idem esse, & saltem externa discerni: Mūdum & Hominem & magnum mūdum cum parvo per unum omnia esse, instar prolis cum parente suo. Cum enim plātarum & animalium, imò aliarum rerum naturalium, tantus sit numerus, ut nec in majore mundo omnes species satis cognitas putem: quis easdem in homine nobis monstrabit? Requirit quidem Paracelsus, *in Labyrin. Medic. errant. c. 4.* in vero Medico, ut dicere possit; hoc in homine est Sapphirus, hoc Mercurius, hoc Cupressus, hoc flos Cheiri: verum nullus adhuc Paracelsicorum invētus est, qui id præstare potuerit, & tot plātarum in homine, ut & animalium species, monstraverit: Immo vix aliquis est, qui ea in re aliquid tentaverit. Ut jam non dicam de innumero stellarū numero, quē quomodo realiter & secundum speciem in homine inesse monstrare possint, non video. Non dicam etiam jam de eo, quod Crollius, *p. 15.* ex Paracelso scribit; Deum singulis Elementis indidisse peculiares incolas, Spiritus, Nymphas, Undenas, Melosynas, Sirenes, Gnomos, Lemures, Silphes, Mōtanos, Zonettas, Pygmæos, Umbratiles, Sylvestres, Satyros, Gigantes, Vulcanales, Penates, Salamādras, Superos, Zundel, Flagas; Eosque rursum in multa millia generum divisos: qui certè, si modò sint, omnes ex hac sententia ad majorem mundum pertinebunt: sed quomodo eos in homine monstrare possit Crollius, cum Paracelso viderit.

Inter alios Valent. Weigelius, sectæ hujus facilè antesignanus, *in libello cui titulum fecit, γνῶθι σεαυτόν* cum speciosè de majoris & minoris mundi consensu multa dixisset, ubi tandem ad rem ventum est, c. 4. hæc affert: Wenn ich solte vollkömlich beschreiben den Microcosmum, das ist/ den Menschen/ so müste ich auch vollkömliche Erkentniß aller Creaturen in der gātzen Welt haben/ das ist/ Ich müste totam mundi machinam, Himmel vnd Erde kennen/ sampt den Geschöpffen. Denn auß allen Creaturen ist der Mensch formieret nach seinem sterblichen vnd tödlichen theile/ dieweil dieser Erdenklos/ das ist/ die grosse Welt gātz gebracht ist zusammen in einen Menschen. Denn alles was im Himmel vnd Erden ist/ dasselbe ist auch im Menschen/ ja der Mensch ist die Welt selber. Darumb er auch μικρόκοσμος geheissen wird. Wenn ich nun/ sage ich/ den Menschen vollkömlich solte beschreiben/ so müste ich diese Stücke als die gantze Welt erkennen vnd wissen. Denn ich kenne den

Vater / vnd auß dem Vater köndte ich beschreiben den Sohn / welches ist der Mensch. Aber ich erkenne mich nicht genung zu sein zu beschreiben ein solch hohes kunstreiches Werck. Quibus hisce Salvatoris nostri verbis, Matth. 23. v. 4. respondeo: *Ligant onera gravia, difficiliaq; portatu, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo movere ea nolunt.*

Quomodo homo sit microcosmus.

Interim ex altera parte nonnulli etiam nimis superficialiter hūc majoris & minoris mundi consensum tractant. Nam negandum non est, non solum secundum ἀναλογίαν, sed etiam revera multa, quæ sunt in majore mundo, in homine repetiri. Inest certè in homine secundum plerorumque sententiam, ut suô loco docebitur, calidum illud cœleste; insunt in eodē Elementa realiter; nutritur & vegetatur homo, sicut plantæ; videt & alios sensus habet, ut reliqua animalia, & proinde in eo est animalitas; insunt in eo alia accidentia, quorum quodlibet proprium & primum subjectum habet. Quæ omnia in unum hominem mixta & composita sunt. Et per reliqua rerum naturaliam genera omnia quasi per gradus ad Hominis, Creaturæ perfectissimæ, formationem Creator progressus est.

Hic verò per mundum majorem non solum intelligo Cœlum & Elementa, metalla & mineralia, verum etiam plantæ & animalia ad eum pertinent. Ideoque Paracelsi & Severini argumentum non valet: Non datur bilis, Pituita, Melancholia in majore mundo. Ergo nec in homine. Nam revera humores in animalibus brutis reperiuntur, ut in homine; adeoque rerum, quæ in homine perfectissimè apparent, rudimenta in animalibus imperfectioribus & brutis reperiuntur.

Immo affirmare, & istud Chymicis concedere ausim: multas proprietates in homine esse occultiores, quę cum plurimis rebus naturalib. non solùm secundum genus, sed etiam cum speciebus earundem & specierum individuis mirabiles consensus & dissensus habent, ut multarum rerum cum partibus corporis nostri Sympathia & Antipathia testatur. Non jam dicam de stellis, quæ à nobis remotiores, quarumq; effectus occultiores sunt. Peculiares tamen stellas cum privatis & peculiaribus corporis nostri partibus cognationem habere, quod Astrologi affirmant, non negaverim. Sublunaria notiora sunt. Lepus marinus pulmones; Cantharides Vesicam, partibus aliis illæsis, lædunt. Pæonia etiam collo appensa Epilepsiæ medetur. Non sunt omnia de nihilo, quæ de lapide Nephritico à quibusdam dicuntur. Quantam cum corde cognationem habeant Sapphirus, Margaritæ, Lapis Bezoar, jam multis notum: & sunt etiam aliarum gemmarum cum aliis partibus cognationes. Quantam etiam convenientiam habeat cum corde Melissa, malum Aurantium, Citrium; cum Epate, Epatica, Agrimonia; cum Liene, Ceterach, Polypodium; cum Testibus, Saty-

Sympathia & antipathia exempla.

Satyrium, Orchides; cum aliis partibus aliæ plantæ. Quanta quoque inter animalia quædam & hominem ac ejus partes inveniatur Sympathia & antipathia, notum est. Nonnulli scilicet caseum aversantur, alii vinum, alii pisces, nōnulli præsentiam felis in occulto etiam latentis ferre non possunt. qualia exempla passim apud authotes annotata sunt. Atque hoc si voluit P. Severinus, dum, *pag. 319.* in homine non bovem, non cupressum, sed proprietates horum quærere jubet; ipsi nō planè adversamur, imò summè necessarium esse putamus, ut Medicus inquirat, quæ gemmæ, mineralia & metalla, plantę ac animalia, imò si fieri posset, stellæ cum homine & singulis ejus partibus consensum & dissensum habeant: atque hoc si diligenter annotaretur, quod omnino fieri deberet, mirandæ curationes perfici possent.

Occultæ proprietates unde. Verū caussas hujus consensus & dissensus, & unde illæ occultæ proprietates ortum habeant, invenire est difficilimum. Severinus quidem, *allegato loco*, scribit: Resoluta semina rerum naturalium & spiritualia in generationibus & transmutationibus Microcosmi, & transplantatione externas illas signaturas figurarum, coagulationū, magnitudinum amisisse intrinsecis servatis. Verum si hoc ita se habet, homo illas proprietates non à primo ortu haberet, sed demùm ex victu & transmutatione rerum naturalium jam genitas acquireret: cum tamen illæ ipsæ proprietates homini à primo ortu inditæ sint, & homo ab ipso ortu Microcosmus sit. *Unde rer. natur. Sympathia & antipathia.* Ideoque sympathias illas & antipathias potius à calido innato sive Spiritu insito, aut quocunque modo appellare libeat, cujuscunq; partis cum Spiritu insito rerum naturalium externarū cognationem & affinitatem habente provenire crediderim. Atque hoc modo si Paracelsus in homine fl. Cheiri, Melissam & alias plantas quærat, tolerari posset: Imò rem utilem Medicinæ fecisset, si, modò eum cognitum & perspectū habuit, omnium rerum naturalium cum homine cōsensum & dissensum annotasset. Et cum rectissimè scripserit Thomas Erastus, *part. 3. disp. contra Paracels.* de hac ipsa materia agens; quod vi naturali fieri nullâ possit, ut alicujus rei proprietas & actio in alia re insit, quàm in ea, cujus est proprietas & actio: & propterea non esse in homine proprietates rerum naturaliū aliarum, vel simul inesse in eodem earū subjecta & caussas inde concludatur: si Chymici aliquid præ aliis præclari præstare vellēt, prima proprietatum quarumlibet subjecta, & ubi in homine lateant, monstrare deberent. Sicuti enim calor, frigus, humiditas, siccitas in homine insunt; quia eidē Elementa insunt; Et sicut calorem illum vitalem cœlesti analogū ex corde quasi humani corporis Sole in omnia reliqua membra diffundi notissimum est: ita etiam quia Melissæ, quia aliarum plantarum proprietates in homine esse dicūt, quibus subjectis insint, & quo loci hæreant,

monstrare deberent. Hoc enim nisi facere possunt, frustra sunt, & malè interim vulgatam corporis humani anatomiam & considerationem, qua partium corporis structura & admirandæ operãdi facultates reperiuntur, negligunt.

Sicut & in eo peccant; quod solum ab extraneis hominis cognitionem petendam censent. Plus enim est in specie, quàm in genere, & plus habet in se homo, finis & meta ultima rerum naturalium, quàm res naturales aliæ; & quæ in se habet homo, humano modo habet. Habet nimirum carnem, ossa, sanguinem cum brutis suo quidem modo communem: veruntamen caro, ossa, sanguis in homine humana sunt.

Comparationibus & analogiæ quantum tribuendũ.

Domestica itaque, ut hæc concludamus, argumenta externis firmiora & evidentiora sunt; & animus veritatis amans, & τρόπον ἐπιστήμης callens, non obliquis & obscuris comparationibus contentus & similitudinibus & inanibus opinionibus saturatur, sed solidas demonstrationes expetit, & unumquoque propriis principiis, non alienis & extraneis æstimat. Opinari & similia adducere, scientiam non parit; sed scire est rem per caussam cognoscere. Et cum eos, qui apodictica argumenta se habere putant, & demonstrationibus nituntur uti, sæpe falli cõtingat: quid accidet iis, qui comparationibus & symbolismis solùm utuntur? Nullum enim est simile, quod non etiam aliqua ex parte sit dissimile. Præterea cum rectè Aristoteles scribat, *in principio 1. Posterior. analyt.* πᾶσα διδασκαλία καὶ πᾶσα μάθησις διανοητικὴ ἐκ προϋπαρχούσης γίνεται γνώσεως: Si ex majoris mundi in hominis cognitionem deducere nos cupiunt Paracelsici, ipsi majorem mundum undiquaque cognitum & perspectum habeant necesse est. Quod an sibi arrogare possint, sese ipsi excutiant & examinẽt. οὐδεὶς ἀνθρώπων ἐστὶν ἅπαντα σοφός.

de re affer caam rei.

CAPUT VII.

De materia prima.

UT ergo ad rem ipsam accedamus, & quælibet ex suis principiis æstimemus: primò de principiis disquirendum. Et primò materiam Aristotelis quod attinet, eam Recentiores, Chymici rejiciunt reprobant & falsè derident & exagitant, nominantq; Versipellem Proteũ, libidinosam Thaida, informe monstrum, ridiculum Eubulidis somniũ, suave delirium, futiles & inutiles subtilitates, & nescio quid non aliud.

Materia prima Paracelsi.

Si verò Paracelsi & asseclarum de rerum omnium prima materia sententia quæratur, ita Paracelsus in Philosophia ad Athenienses scribit: *Omnium rerum, quæ creatæ & corruptioni obnoxiæ sunt, unum fuit principium, in quo conclusæ sunt omnes Creaturæ intra cœlum comprehensæ. Intelligendum quidem ex una materia cuncta creata prodiisse & non obtigisse cuique propriam. Hæc materia rerum est mysterium magnum, & non perceptibile quid*

Mysterium magnum Paracelsi.

quid, non ullius sensibilis essentiæ, neque sub aliqua forma vel proprietate inclinatum, non alicujus coloris, nec Elementaris naturæ. Quàm latè se extendit æthereâ regio tota; tàm ampla fuit sphæra mysterii magni. Hoc mysterium magnum fuit mater omnium Elementorum, & pariter avia stellarum omnium, arborum & creaturarum carnis. Nam ut ex matre proles nascitur: haud secus ex mysterio magno cuncta creata nata sunt; estq; mysterium magnum una mater omnium rerum corruptibilium & mortalium, & suam ex ea duxerunt originem non quidem successivè, sed in una creatione, substantia, materia, forma, essentia, natura & inclinatio data sunt. Dorneus verò, in Physica Geneseos, *Mysterium magnum ita describit: Æternum æternæ sapientiæ verbum in immensi & infiniti sui centro æterno finiti & quandoque transituri centrum collocare voluit, ut in eo sibi materiam prepararet absque ulla præjacente materia quapiam ad mundi creationem idoneam.* Recentiores verò materiam primam dicunt esse *subjectum essentiale, formas omnes actu possidens, elargiens & conservans; sive punctum quoddam, à quo omnia emanant, ad quod tanquam Centrum omnia collineant, à Creatore Deo in rudem olim massam impositum, quod sit communis illa mater, fons vitæ inexhaustus, actionũ omnium naturalium, generationum, mixtionum, transplantationum origo, quæ universam Anatomiam corporis occupans pro diversitate Tincturarum, impressionum & confluentiarum diversas operationes producit, morborum omnium pepasmos, Crises & sanationes moderatur, ac digestis temporibus consumtis Elementis ipsa ad novorum Individuorum procreanem permanet.*

Hic initio proponendum videtur aut præmittendum Jacobi Zvvingeri, qui in Chymia excolenda procul dubio utilem operam, nisi immaturâ morte prævẽtus fuisset, præstitisset, judicium, qui *in Epistola ad Guil. Fabricium*, quam citat Andreas Libavius, *in præfatione Examinis Philosophiæ vitalis Crollii*, scribit: *Philosemata Paracelsi, sua sententiâ, vel eadem esse cum Græcis, vel deteriora. Eadem qnidem interdum, sed affectata verborum peregrinitate, ut aliud dicere videatur, immutata. Diversa verò vel pejora, cum falsis opinionibus veritatem obscurat, & allegoriis alienis nititur, potissimumq; fundamento Microcosmi, quasi in hoc sint omnia Macrocosmi: quo destructo omnia superstructa collabuntur.*

Rem ita sæpè se habere vel ex Paracelsi asseclarum doctrina de materia prima & mysterio magno videre est. Nam quæ primò de mysterio magno & materia prima à Paracelso & asseclis afferuntur, ut modò dictum, vel pro meris figmentis habenda sunt, & cum sine omni ratione proferantur, eâdem facilitate, qua proferuntur, rejiciuntur; vel ex Græcorum libris petita, & peregrinis nominibus involuta sunt. *Iac. Zvvingeri de Paracelsi dogmat. judicium.*

Ipsos fingere & proponee quælibet, ex eo patet: quod aliter de materia prima loquitur Paracelsus, aliter ejus sectatores; & utriq; sine omni

ratione prolata. Nam Paracelsus & cum eo Dornæus, ex materia prima & Mysterio magno omnia creata prodiisse; Recētiores verò materiam primam in rudem illam massam impositam fuisse, & ita rudem massam ante materiam primam fuisse statuunt. Deinde hîc non afferam, quæ de creatione mundi, *disp.1. contra Paracelsum*, disputat Erastus; nec etiam quæ aliis in locis de mysterio magno scribit Paracelsus. Lib.1. Philosoph. ad Atheniens. ex professo hac de re agit Paracelsus, & omnia creata corruptibilia è mysterio magno increato provenisse scribit.

Mysterium quid Paracelso.

Mysterium autem, si ejus mentem diligenter attendamus, nihil ipsi est aliud, quàm materia, quæ occulto & invisibili modo aliquid in se continet; sive ex quo aliquid provenit, quod in ea non animadvertebatur. Ita enim stercus esse mysterium Scarabæorum; Lac, Casei, Butyri, Seri, Caseum, vermium scribit, *alleg. lib. text. 3.*

Quotuplex Mysterium Paracelsi.

Mysteria verò facit duplicia; Specialia, seu singulorum singula, & mysterium magnum increatum, è quo res omnes creatæ corruptibiles sublunares provenerint. Fuisse autem res omnes creatas corruptibiles in eo mysterio non formaliter, non essentialiter, non qualitativè (ut ita dicam) *text. 4.* scribit; sed sicut in ligno est imago, quæ non videtur, donec superflua ligna abscindantur; cum hoc tamen discrimine, quod ligni segmenta abjiciantur; in mysterio verò increato, nullâ re abjecta, quodlibet suam formam & essentiam acceperit. Atque ita separatione res omnes è mysterio magno productas fuisse censet.

Optandum verò esset, ut de Paracelso hîc & alibi dicere possemus, quod Scaliger, *exerc. 61. sect. 3.* de Platone scribit, eum optima quæque illa, quæ sunt in magna hominum admiratione, ab aliis sumta nectare suo condita posteris reliquisse. Verum, si, quod res est, dicēdum, Zwingeri judicium hîc potius locum habet, & videmus, eum antiqua, affectata verborū peregrinitate aliqua, ut aliud dicere videretur, immutasse; imò falsis opinionibus antiquorum sententias sæpius obscurasse. Legit procul dubio Paracelsus, quę Moses de creatione mūdi scripsit; innotuit illi fortassè aliquomodo Chaos illud Philosophorum antiquorum, etiam à Poëtis decantatum; imò aliquid fortassè de idea mundi Platonica inaudivit; nec etiam, si unquam in Scholis Aristotelicorum & Galenicorum versatus fuit, materia illa prima ἄμορφος, ἀόρατος, πανδεχής, χώρα καὶ ὑποδοχὴ καὶ μητὴρ τοῦ ὅλου, ipsi incognita esse potuit. Verum cum ipsi, ut supra, *è libro de ligno & linea vitæ pag. 542* dictum, Moses parum eruditè & perfectè creationem Mundi descripsisse videretur, neque philosophica illa satis caperet: Mysterium istud magnum finxit; quid tamē sit, explicare non potuit.

Mysterium magnum unde Paracelsus finxerit.

Si verò, ut aliquo modo intelligi possit, explicari debeat: nihil aliud erit, quàm vel Idea vel Anima mundi Plato-

Platonica, vel Chaos, cujus plerique antiqui Philosophi meminerunt. Et quidem Ideæ mundi Platonicæ magis convenire videntur, quæ Paracelsus dicit de Materia prima omnium rerum sive mysterio magno. Plato enim, *in Timæo*, scribit: *Si pulcher est hic mundus, si bonus ejus opifex: perspicuum est, ipsum ad sempiternum quoddam & permanens exemplum factum esse*; quod *in libro de Anima mundi*, Ideam vocat: Paracelsus verò, *lib. Philosophiæ ad Athenienses, t. 4.* Mysterium magnum increatum vocat, & ex eo omnes res prodiisse passim toto illo libro docet: atque ita quatenus increatum esse dicit, cum Idea mundi Platonica convenit. In cæteris est Chaos illud. cujus passim antiqui Philosophi mentionem faciunt.

Atque ita nihil novi dicit Paracelsus. Ut tamen aliquid novi dicere videretur, nominis peregrinitate id affectavit. Interim tamen antiqua dogmata corrumpit, & res diversas ab antiquis propositas confundit, & sibi planè non constat Paracelsus. Principiò enim absurdissimus est, quod Mysterium magnum increatum esse dicit. Quid enim magis à scriptura, imò omni recta ratione alienum, quàm aliquid increatum statuere, præter Deum? Nam quod Dornæus, *in Admonit. ad Erastum*, Paracelsum excusare conatur: eo ipso eum magis accusat, & absurda absurdis cumulat, dum scribit; *Creationem primæ diei fuisse supernaturalem, & in divina mente solum à Deo per verbum suum conceptam.* Et in physic. Genes. *Æternum sapientiæ verbum æternæ in infiniti & immensi sui centro æterno, finiti & quãdoq; transituri Mundi Centrum collocasse, ut in eo sibi materiam præpararet, absq; ulla præjacente materia quapiam, ad Mundi creationem idoneam.* Et iterum; *Dei Sapientiam conceptione mentali adaptasse sibi materiam idealem invisibilem & incomprehensibilem, Et in hac creasse res omnes unitè & non confusè junctas, donec per divisionem à Creatore tandem patefactæ sunt.* Quibus omnibus nihil novi docet, sed Ideam mundi Platonicam, deinde Chaos illud omnibus notum proponit. Sed forsan Paracelsus & Dornæus Dei in creando consiliarii fuerunt; quoniam tam exactè sciunt, Deum in tempore & primâ quidem die Ideã Mundi, quem creaturus erat, demũ concepisse.

Duplex Creatio mundi Dornæi.

Materia prima Recent. Chymic.

Recentiores verò dum describunt Materiam primam esse subjectum essentiale, formas omnes actu possidens, elargiens & conservans, sive punctum quoddam, è quo omnia emanant, & ad quod, tanquam Centrum, omnia collineant quod à Creatore Deo in rudem olim massam impositum sit fons vitæ inexhaustus, actionum omnium naturalium, generationum & mixtionum origo: Si de Materiâ loquuntur, parùm consentanea, nec sibi cohærentia, & non nisi verba, quibus res non subest, quibus tamen, quasi αὐτόπιςα sint, nullâ ratione prolata fidem habere cupiunt, proferunt. Quæ enim sit ista mate-

materia, quæ formas omnes actu contineat, quæ actionum omnium naturalium, quæ tamen à suis formis quæq; proveniunt, causa & origo sit? quomodo res una omnes formas actu possidere potest?

Si autem, quod semper à veritatis amatoribus faciendum, opinio ista in sensum aliquem meliorem trahi debet, nihil aliud per eam intelligere possumus, quam vel vim seminariam, cunctis rebus à Creatore in prima creatione inditam, cujus beneficio à re minima & puncto quasi res quælibet naturalis in molem suæ speciei convenientem sese augere potest: vel Animam Mundi Platonicam. De ea enim Plato, *lib. de Anima Mundi*, scribit, quod ipsam Deus in medio ipsius mundi indiderit, & extra eduxerit, ipsumq; universum ea contraxerit. Seu, ut *in Timæo* habet, quod animam Deus in medio mundi collocârit, & per totum extenderit ac circumdederit corpore, & vestiverit corpore extrinsecus, eamque ut Dominam & Imperatricem obedienti præfecerit corpori. Et *lib. 10 de legibus* scribit: ψυχὴν esse διοικοῦσαν καὶ ἐνοικοῦσαν in omnibus, quæ moventur, eamq; universi mundi curam gerere. Est enim Platonis Anima Mundi nihil aliud, quam δεσμὸς ille contrariarum rerum συναγωγός, omnis τάξεως in hoc mundo fons & principium.

Anima Mundi Platonica.

Quà in re iterum nihil novi adferunt; sed antiquissimum dogma sub schemate peregrini nominis occultant. Anima enim mundi apud omnes est celeberrima, omnesq; libri veterum & recentiorum Platonicorum ejus commendatione pleni sunt. Quorum sententias egregiè complexus est Virgilius, *6. Æneid.*

Principiò Cœlum ac Terras composq;
liquentes
Lucentemq; globū Lunæ, Titaniaq; astra,
Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus
Mens agitat molem & magno se corpore (miscet.

Et, *4. Georgic.*

—— Deum namq; ire per omnes
Terrasq; tractusq; maris, Cœlumq; profundum.

Animam nimirum mundi ubiq; per terram & aquam spiritualia ac vivifica semina in se continere, & per se gignere, ubicunq; semina corporalia desunt; Semina rursū derelicta ab animatis fovere, atq; ex putrido vinaceo semine variam, ordinatam, pretiosamq; gignere vitē, & ubicūq; generans deest, solæq; apparent qualitates accidentales, generationē efficere, vicemq; generatricis substantiæ gerere statuunt, ut Mars. Ficinus pluribus docet, *l. 4. Theolog Platon. c. 1.*

Sed non placet hæc sententia Aristotelicis plerisq;, qui nullā evidentem rationem persuadere, vel necessitatem cogere statuunt, ut Animam Mundi dari concedant, nullamque actionem in Mundo apparere, quæ peculiariter ab aliqua totius Mundi anima proficiscatur; sed omnes mūdi partes peculiares formas habere, & per eas suas operationes exsequi; Ideoque Entia temerè multiplicanda non esse censent.

De Anima mundi Aristotelicorum sententia.

Verùm

Verùm de hac controversia hic pluribus disputare locus non est. Duo saltem monuisse sufficiat: Primò, ut etiam modô dictum, nihil novi hîc adferre Chymicos, sed antiquum dogma novis nominibus occultare. Deinde ἀρχαῖον τινα λόγον & antiquissimum dogma esse, Mundū seu Animam seu Spiritum habere: quod nec Aristoteles planè negasse videtur, dum *lib. 3. de gener. anim. c. 11.* scribit: ἐν γῇ ὑπάρχειν τὸ ὑγρόν, ἐν δὲ ὕδατι πνεῦμα, ἐν δὲ πνεύματι θερμότητα ψυχικήν: ὡς τρόπον τινὰ πάντα ψυχῆς εἶναι πλήρη. Id est, *Humorem in Terra, Spiritum in humore, Calorem animalem in universo inesse: ita ut quodammodo plena sint Animæ omnia, quæ verba* πάντα πλήρη ψυχῆς, & in libro Hermet. Trismegist. cui titulus: νοῦς πρὸς Ἑρμῆν, exstant.

Spiritus Mundi.

Et qui probabilius aliquid statuere, nec tamen animam Mundi concedere volunt, Spiritum quendam communem & vitalem ponunt, qui per universum hunc Mundum diffusus omnia conservet & foveat: quem nonnulli cœlum cœlorum commune appellant. Quem & Aristoteles agnovisse putatur, *lib. de Mundo c. 4.* dum scribit: λέγεται πνεῦμα ἥτε ἐν φυτοῖς καὶ ζῴοις, καὶ διὰ πάντων διήκουσα ἔμψυχός τε καὶ γόνιμος οὐσία. Imò sunt, qui illud in Tabula Smaragdina Hermetis; *Quod est inferius, est sicut id, quod superius, Et quod est superius, est sicut id, quod est inferius, &c.* de isto Mundi Spiritu explicandum censent.

Ad hanc mundi animam seu spiritum Recentiores admirandorum quorundam seculi nostri artificiorum caussas referunt: quorum quædam recenset Marcellus Vranckheim, *in Epist. Lampadi vitæ & mortis Jo. Ernesti Burggravii præfixa.* Scribit enim in ea epistola, stupendā & prodigiosam in Anglia exstare Sphæram, à Cornelio Drebbelio Batavo fabrefactam, qua mobilis sempiterni virtute perennes exploratissimiq; siderum cœlestium motus, æstus item Oceani, marisque affluxus & refluxus repræsententur. Organum quoque Musicum recenset, quod cœlo puro, Sole libero, sola radiorum ab eo strictura excitato intus citharædo illo genio, nulla organici manu admota, Symphoniam edat cœlestissimam: cœlo nubilo, Sole obstricto, sileat. Atque ista omnia moventis æterni, atque animæ mundi virtute perfici narrat: quanquam addat: Eam esse artificis felicitatem, ut rationem ejus reddat nemini. Quę de re experientia consulenda.

Drebbelius

Tandem Materiam primam Aristotelis quod attinet, contra quam hactenus acriter pugnarunt pleriq; Ramei, & Recentiores quidam Chymici, eamq;, ut dictum, variis conviciis insectati sunt, & versipellem Prothea, libidinosam Thaida, informe monstrum, Ridiculum Eubulidis somniū, suave deliriū, futiles & inutiles subtilitates, ignavissimū maleferiati hominis Cerebri, aut Cerberi potius figmentū, Ens rationis irrationale, in Utopiā & gehennā relegādum appellant. Videant illi, qui hoc faci-

faciunt, ne in Creatorem rerum omnium injurii sint, atque id, quod illi pulcrum & bonum visum fuit, ita vituperent & insectentur. Nam ut rem in pauca contraham, cum sit differentia inter materiam & formam, atque generatio & corruptio, rerumque naturalium transmutatio negari non possit: nec materia prima negari potest. Cum enim sola forma, etiam in Elementis, totam rei essentiam non compleat, nec ut res sit quanta, à forma habeat: necesse est, aliquid adhuc in rebus materialibus inesse, quod cũ forma totũ constituit, formãq; sustinet: quod quid aliud esse possit in Elemẽtis, quã materia prima, non video. Et cũ omnia naturalia corpora materiata dicantur: necesse est, ut communem materiam participent. Deinde quicquid fit, fit vel ex nihilo simpliciter, vel ex aliquo. Priùs hîc locum habere non potest: Id enim est Creationis, non generationis. Ergo fit ex aliquo. At verò illud, è quo generatur, vel est tantùm forma, vel totum Compositum, vel aliquid præter hæc duo. Non duo priora. Nam in nova rei generatione forma prior interit. Ergò adhuc aliquid præter formam est. Materia nimirum, quæ habet privationem rei, quæ gignitur, & tàm formam, quam jam actu possidet, quàm illam, quæ priori abolitâ introducitur, recipere apta nata est. Quæ licet sensu non deprehendatur: Tamen idcirco neganda non est. Et hac de caussa eam negantibus Plato & Aristoteles procul dubio responderent; Oculos, quibus materiam ultimam videtis, habetis, quibus primã videatis, oculos mentis non habetis. Cogitare debebant hi, qui materiam primam negant, aliud esse generari, aliud creari; aliud corrumpi, aliud in nihilum redigi. Illa fiunt ex aliquo in aliquod; hæc è nihilo & in nihilum. Et propterea cum ex alio aliud fit, & forma aboleatur, aliquid manere, quod sit ejus mutationis subjectum; Id quod Plato & Aristoteles vocant Materiam primam. Atque ita Materia prima subjectum est primum transmutationis, nullam ex se habens formam, omnes tamen recipere apta nata. Quemadmodum enim æs vel lignum, quatenus æs vel lignum, in se actu nullam formam artificialem possidet; potentiâ tamen omnes recipiendi prædita est: Ita Materia prima in se nullam definitam & specificam naturalem formam habet; apta tamen est omnes recipere.

Licet verò hæc ejus essentia à forma distincta sensu comprehendi nõ possit, sed tantùm ratione: non tamen propterea est Ens rationis, vel merum rationis nostræ figmentum; sed Ens reale, & ut Scaliger, *Exercitat.* 5. loquitur; *Materia per essentiam sibi propriam est id, quod est.* Et *Exercitat.* 17. *Materia est sua quidditas, qua est aliquid, & aliud ab aliis.* Et quidem est substantia seu Ens ab Accidente distinctum: Et quidem substantia corporea. Etsi verò Materia prima propriam

propriam sibi essentiam & Entitatem habeat, quâ à forma quiddam diversum est: Existentiam tamen per se nullam habet, quæ propriè est tantùm compositi; Sed tota est potentia, ἄμορφος, ἄποιος. Non quod sit in potentia ad suum esse, quod ipsa sibi est per essentiam, sed ad esse hoc tale, ut ait Scalig. *Exerc.* 17. Neque ἄμορφος & ἄποιος dicitur, quod nullam formam & qualitatem habeat: (nunquam enim est sine forma & qualitatibus:) Sed quod omnis forma & qualitates, quæ ei insunt, sunt extra & præter ejus essentiam. *Est* enim, ut Scalig. *Exerc.* 61. scribit: *Materia prima unum individuum, sicuti v. gr. Ceræ massa, cujus pars alia candelæ formam gerat, pars simulacri, alia pilæ, alia tesseræ, potestq; massa illa tàm hanc quàm illam formam habere, nullamq; sibi peculiarem vendicat; ut aliquam tamen semper habeat, necesse est.* Neque enim Materia prima à Deo fuit creata, ut species quædam definita & distincta rei naturalis: Sed est potius rebus naturalibus concreata, & est quasi rudimentum, neque per aliquod tempus absque forma ullibi in rerum Natura universa exstat, sed solùm sub illa; nulli tamen peculiariter adstringitur, sed sub omnibus esse potest.

CAPUT VIII.

De Elementis.

PRoximum est, ut quæ de Elementis Chymici recentiores sentiant, dicamus: qua in re ita perplexi, obscuri & varii sunt, ut etiam in mente eorum saltem explicanda Oedipo opus esse videtur; Lectorique id inprimis difficultatem parit, quod non, Aristotelico & antiquorum Philosophorum more, ex præcognitis quibusdam & notis ad ignota progrediuntur, & ea, quæ asserunt, rationibus munire conantur, sed saltem, quæ statuunt, affirmant, affirmationique nudæ sine omni ratione allatæ fidem adhiberi cupiunt. Multi enim hîc sibi ipsis nimium confisi, nequaquam res ipsas naturales earumq; virtutes intuiti, non eam rebus naturam & facultates, quibus à Deo donatæ sunt, tribuunt, sed veluti cum Deo de sapientia contendentes, Mundum pro suo arbitrio construunt. Itaque nec eum rerum naturalium numerum, qui à Deo optimo maximo constitutus, retinent, nec eas rebus naturalibus vires, quibus præditæ sunt, tribuunt, sed pro libitu, modò, quæ reperire est, è rerum naturalium numero excludunt; modò illa, quæ nullibi sunt, in eadem reponunt; Atque ita Deo & Naturæ quasi sapientiâ præeuntes, Mundum pro suo arbitratu fingunt. A quorum instituto cum meritò simus alienissimi, Naturam, qualem se conspiciendam & sensibus & rationi exhibet, ut contem- *Unde extruenda doctrina Physica.*

plemur, laboremus, eamque hujus mundi constitutionem asseramus, non quam cujuslibet opinio sibi fingit, sed quam Creator rerum optimus & sapientissimus nobis contemplandam proposuit, & quam sensus & vera ratio nobis monstrat.

Et principio quidem Elementa non negat Paracelsus; & ejus asseclæ. Etsi ea negarent; non tam contra Aristotelem, quam contra antiquos Chymicos omnes, Lullium, Arnoldum de Villanova, Alb. Magnum, & alios disputarent, apud quos non minus crebra fit Elementorum mentio, quam apud Aristotelem.

De Elementis sententia Paracelsi. Verum longè aliter de ijs loquuntur & sentiunt, quam hactenus in Philosophorum Scholis receptum fuit. Nam cum hactenus ex Elementis mista omnia corpora inferiora constitui creditum sit, & plerarumque naturalium rerū caussæ ex Elementis petitæ sint: ipsi etsi hæc Elementa rebus sublunaribus inesse non negent, parum tamen ipsis tribuunt, actionūq; caussas esse negāt.

Elementa duplicia Paracelsi. Elementa visibilia. Ut verò Chymicorum opinio rectius percipiatur, sciendum, ipsos duplicia Elementa constituere, Visibilia & Invisibilia, sive sensibilia, & insensibilia. Ea, quæ hactenus in Philosophorum Scholis pro Elementis sunt habita, visibilia & sensibilia nominant, & vix Elementorum verorū nomine dignantur, & corpora mortua, carentia arcanis, nihil nisi Resollaceas & passivas qualitates possidentia, vilia & servilia pecora, perenni fluxu generationibus inservientia, & ob id infimū subselliū occupantia appellant, atq; eos, qui iis inhærescūt, corticē & siliquas pro nucleo, vestem pro Matrona, Aerem pro Junone, Ancillas pro Domina cum Penelopes procis arripere, & amplexari dicunt.

Elementa invisibilia. Elementa verò sua invisibilia esse dicunt, & plerumq; cum Elementa nominant, non illa vulgò nota, sed hęc sua invisibilia & insensibilia intelligunt, atq; ea essentiam, vitam & actum Entium universorum esse dicunt. Paracelsus, *in præfat. lib. Meteororum, & Philosoph. Sagacis l. 1. §. Generatio*, Elementa matrices nominat, quæ fructus gerant & foveant, quibus homo nutritur; *& ejusd. l. 1. c. 1.* scribit: *Elementum nihil aliud est, quam subjectum, per quod aliquid perfici debet: & Elementa sunt ea res, in quibus Vivum collocatum est.* Et, *in Philosophia ad Athenienses, l. 2. t. 6* scribit: *Ut rectius intelligatur, quid sit Elementū; sciendum, Elementū nihil esse aliud, quam Animam quandam, non quod ejus essentia sit sicut Anima, sed quod similis sit Animæ.* Et mox: *Anima Elementorum est vita Creaturarum.* Et, *in libro Meteororum c. 2. Ut sciamus*, inquit, *quid Elementum sit, hoc exemplum sumamus: Homo habet magnum corpus; quod verò homo est, est Anima; est Spiritus & parvum quid. Quod verò Corpus appellamus hominem, ideo accidit, quod homo in corpore est, & Anima sine corpore non est, sed cum eo. Ita terra appellatur Elementum; cum tamen sit corpus tantùm, in quo verum & invisibile terræ Elementum inest.*

inest. Et mox: *Ita quatuor Elementa sunt corporea, sed in sua essentia & natura sũt spiritus.* Et postea: *Si dicatur, hoc provenit ex Terra, intelligendum est de vero, spirituali & invisibili Elemento, non de corpore.* Et iterum: *Caro & sanguis non est homo, Spiritus verò est homo. Ita quatuor sunt Animæ vel Spiritus, unus terræ, alter aquæ, tertius aeris, quartus cæli. Terra nimirum habet corpus, sed in corpore est spiritus. Omnia verò, quæ ex terra crescunt, à Spiritu proveniunt.*

Atque ista Elementa non misceri, neq; ex Elementis mistis, quod in Scholis Philosophorum vulgò docetur, generationes fieri statuit, sed in singulis Elementis semina latere, quæ certis temporum periodis in generationem progrediantur. Ita enim, *lib. 2. ad Atheniens. t. 2. Elementa non possunt simul consistere, neq; ulla res est, quæ ex quatuor Elementis constet; vel ex tribus, vel ex duobus, sed quodlibet Creatum habet unicum Elementum.* Atq; ita Paracelso est Elementum, quicquid fructus, id est, certam rerũ naturalium sive creatarum speciem subministrat & fovet.

Elementum Paracelso quid.

De fructibus autem Elementorũ, *de Caducis parag. 2.* ita scribit: *Terræ fructus sunt omnes herbæ, arbores & gramina. Aquæ fructus sunt metalla, lapides, & similia: Aeris, Ros, Manna, Ignis, Pluviæ, Nives.* Etsi alibi Stellas Ignis fructus esse dicat, & ignem & firmamentum pro eodem habeat. Eadem verò est sententia Recentiorum, quibus presso pede Paracelsũ potiùs sequi, quàm in rerum fundamenta & rationes inquirere placuit.

Elementorum fructus.

Petrus Severinus, *c. 5. Ideæ Medicinæ* Elementa dicit esse loca, matrices, domicilia, vitali validâq; potestate munita, quæ semina generationi consecrata foveant, suscitent, ad maturitatem promoveant, emeritis receptacula concedant; & quia loca sint, incorporea esse dicit & vacua; aliàs enim & nisi à dimensionum legibus absoluta essent, nequaquam corporum & principiorum tantam multitudinem tàm facilè reciperent.

P. Severini de Elementis sententia.

Dividit autem Elementa in duos globos, & utrique globo duo Elementa tribuit, Superiori firmamentum, Cœlum vel Ignem & Aerem; inferiori terram & aquam; & quodlibet Elementum suos fructus edere statuit: Firmamenti fructus esse, quos vulgò vaporibus & exhalationibus adscribunt; Aeris mannæ & roris species; Aquæ mineralia, metalla, lapides, Terræ herbas & Animalia, & ista Elementa non misceri etiam statuit.

Elementorum divisio secundum Severinum.

Recentiores ex eodem Severino iisdem ferè verbis Elementa dicunt esse Invisibilia & Incorporea, quæ tanquam loca, matrices & domicilia vitali validâq; potestate munita semina generationi destinata in Abyssis suis & Orco foveant, digestis temporibus suscitent, ad maturitatẽ promoveãt, ac emeritis diversoria & receptacula concedant immutabili quiete beatâ. Crollius caliginem & tenebras legentium oculis ab obscuritate Severini offusã discussurus, ut pollicetur, ferè majores addit. Ita enim de Elementis philosophatur,

Crollii de Elementis sententia.

p. 21. & seqq. Vera Elementa cum suis propriis astris non sunt visibilia aut sensibilia, sed sicut anima in corpore est insensibilis, ita etiam Elementa in suis corporibus. Corpus Elementorum est res mortua & tenebricosa. Et postea: *Nostra visibilia Elementa sunt aliorum saltem corpora & domicilia, & vim illorum impediunt & remorantur. Terra est duplex, Externa visibilis; Interna invisibilis. Externa non est Elementum, sed est corpus Elementi, & est Sulphur, Mercurius, Sal. Elementum autem terræ est vita & Spiritus: in quo astra terræ jacent, quæ per corpus terræ producunt omnia crescentia.* Idem de reliquis statuit.

Paracels. sua principia priora Elementis constituit. Ex quo loco apparet, Crollium tria principia adhuc ante Elementa constituere; quod & Paracelsus, in *Labyrintho Medicorum errantium, c. 3.* fecit, & illa prima simpliciter facere, postea ex his tribus quatuor Elementa condere per quatuor modos, ita scilicet, ut Cœlum sit factum uno modo ex Sulphure, Sale & ☿; alio modo ex iisdẽ aer; alio modo Aqua; alio Terra. In qua re à Severino & plerisque aliis Chymicis dissentit, qui Elementis addunt principia, nõ ut constituentia ea, sed ut in corpore constituendo socia. Ex corporibus hisce postea prodire Crescentia scribit, & ex his fructus mediantibus astris provenire statuit. Ex corpore ignis, inquit, emicuere astra visibilia sive stellæ firmamenti; ideò ignis est nutrimentum & conservatio stellarum; ex corpore Aquæ concrescunt metalla, salia & mineralia: Ex corpore Terræ crescunt arbores & herbæ. Firmamenti fructum dicit esse Nivem, eamq; generari in igne.

Quercetani opinio de Elementis. Quercetanus, *in defensione contra Anonymum c. 14.* etiam Elementa alia invisibilia, alia visibilia esse statuit. De invisibilibus ferè ut Paracelsus & Severinus sentit. Visibilia duo esse dicit, siccum sive terram damnatam, & humidum sive phlegma. Facit tamen postea quoq; Aeris mentionem, sed qui seorsim capi aut separari nequeat, sed vel Sulphuri vel Mercurio permixtus sit, atq; inprimis Mercurio adhæreat. Igneum verò Elementum nullum aliud, præter Cœlum, agnoscit.

Beguini opinio de Elementis. Beguinus, *in Tyrocinio Chymico*, Elementa tantùm duo esse statuit, dũ ita scribit ferè ex Quercetani sententia: *Observandum est, quod in Spagyrica mistorum ἀναστοιχειώσει præter tria commemorata principia verè activa duo alia resultant corpora, quæ principiorum numero à Chymicis non adscribuntur, quod illorum tantum sint integumenta, omniq; δυνάμει Hippocraticâ destituta, quorum alterum siccum, alterum humidum, & accidentaliter Aereũ, nempe phlegma insipidum & inodorum, quodq; tantùm humectat citra ullam aliam ἐνέργειαν aut activitatem Medicam.* Et hoc modo cũ plurimis Chymicis duo tantũm Elementa corporea constituit; Terram nimirũ, Corpus à Sulphure, Mercurio & Sale separatum, quod terram damnatam, maledictam, & Caput mortuum appellant; & Aquam, omni Sulphure, Mercurio & Sale destitutam, insipidum phlegma.

Quæ

Quæ omnia hactenùs ab his tradita si in pauca contrahantur, Constituunt, quod etiam supra dictum, Paracelsici duo Elementorum genera, alia vera, invisibilia & incorporea, quæ corporeis istis visibilibus vulgò dictis Elementis insint, tanquam Anima in corpore, vitali potestate prædita, seminumque conservationi & rerum generationi destinata: alia visibilia, crassa, mortua, & non nisi qualitates passivas habentia, in quibus illa invisibilia insint. Utrorumque plerique quatuor statuunt; sed Ignem & Cœlum pro eodem habent; alii duo tantum Elementa corporea & passiva admittunt, nimirum Terrā & Aquam, & Aquam accidentaliter quoque Aerem fieri dcunt.

Petrus Severinus tamen nescio quæ adhùc Elementa molitur, dum scribit: *Esse in natura ignem terrestrem, Aerem terrestrem, Aquam terrestrem: rursum terram cœlestem, Aquam cœlestem, similiter Terram Igneam, Aëream, Aqueam: postremò Aëreum Ignem, Aquam, Terram.* Quo modo Elementorum numerus valde augebitur. Habebuntur enim quatuor terræ, quatuor Aquæ, quatuor Aeres, ut sic dicam, quatuor Ignes. Et cū rursum quodlibet Elementum sit duplex, Visibile & Invisibile, magis adhuc Elementorum numerus augebitur.

Elemētum quid.

Verum multa sunt, quæ in hisce probari non possunt. Primò enim abutuntur Paracelsici nomine Elementi, contra usitatum morem loquendi omnium seculorum & hominum. Cum enim Elementum propriè significet minimam partem ejus, ex quo res tanquam materia constat: ipsis Elementa saltem sunt loca, matrices, receptacula. Maximè autem differunt locus & materia rerum.

Principia sua male Paracelsus ante Elementa ponit.

Deindè, quod Paracelsus, *in Labyrint. Med. errant.* non ut reliqui saniores Chymici, qui tria, quæ ponūt, principia, vel Elementis posteriora & ex iis orta, vel ut in corporibus naturalibus constituendis socia statuunt, sua tria principia ante Elementa ponit, & ex alia Salis, Sulphuris & ☿ commistione ignem; ex alia Aerem, ex alia Aquam, ex alia Terram constituit: Id admitti non potest: Neque ullâ saltem probabili ratione defenditur, sed eâdem facilitate, qua ab illo sine ratione ponitur, hæc opinio rejicitur. Et propterea alii Chymici saniores eam defendere ausi non sunt; Sed ut modò dictum, vel tria ista Chymicorum principia ex Elementis mista esse, vel in corporibus naturalibus constituendis socia esse, sentiunt.

Elementa non contemnenda.

Præterea non video, quomodo tolerari possit, quod nonnulli Recentiores Elementis, quæ æquè, ut aliæ res naturales, Dei creaturæ sunt, ita iniqui sunt, & illa vilia ac servilia pecora appellant. Cedunt enim ista in ignominiam Naturæ, & Authoris Naturæ Dei, qui vidit omnia, quæ fecerat, & erant valde bona. Et propterea in Elementa, quæ etiam inter Creaturas Dei sunt, in quibus is suā omnipotentiam, sapientiam & bo-

nitatem declaravit, & sine quibus ne momento vivere possumus, ita jocari non decet. Serviunt Deo & hominibus, & omnibus Creaturis sublunaribus, atque eo nomine non vituperanda, sed laudanda sunt; qua in re nobis præit Psal. 114. qui laudat Deum, quod omnia in Sapientia fecerit, atque inter ea etiam Elementa. Neque etiam ita ignobilia sunt, & nullus actionis. Quantæ enim illorum actiones sint, & sana & morbida corpora experiuntur. Et quanta commoda Calor & Frigus Elementorum moderata, rursusque immoderata damnum afferant, experientia satis testatur. Non sunt ergò ita Rebollacea, nulliusque pretii. Imò quantæ eorum actiones sint, ipsi Chymici satis norunt, qui sine calore & frigore nihil perficere possunt.

Elementorum vires.

Peccant quoque in eo, quod Elementa corpora crassa nominant. Sit terra crassa: non propterea Ignis & Aer crassa sunt. Ejusdem notæ est, quod Elementa ista Visibilia nominant. Viderint enim terrā & Aquam: quando verò vel Aerem vel Ignem viderint, nescio. Ineptè etiam Mortua appellant: cum enim nunquam vixerint vel vivere debuerint; non rectè mortua nominari possunt. Absurdius est illud, quod quidā in specie Terram maledictam nominant.

Elementorum numerus.

De numero autem Elementorum hîc pluribus nō disputabimus, cùm ea controversia non propriè Paracelsistas concernat, sed etiam inter alios Philosophos agitetur. Argumenta, quæ pro numero Elementorum proferuntur, alii loco relinquimus: cum ipsum nobis sensus satis monstret: & supercaneum sit, argumentis ea operosè demonstrare velle, quæ sēsus ipse evincit. An non Terram & Aquam videmus? An non Aerem amplissimum istud spatium supra terrenum globum explentem haurimus & spiritu ducimus? Quis ignis vim non vidit & sensit? etsi de loco ejus dubitant Authores. Ut & aliæ graviores quæstiones & controversiæ circa Elementa agitantur, quas explicare potius debebāt Recentiores, quàm Elementa ita contemnere. Ut de aliis jam non dicam, de Aere aliqui contra communem opinionem statuunt, Aerem esse frigidissimum; Et probare id eò conantur: Quod aer sibi derelictus sēper frigidus, ut nullibi Aer calidus ex se ostendi possit, omnisq; aer calidus à causis externis calorem acquisiverit. Deinde quod Aeris causâ & vi Aqua & Terra humida congeletur, & quidem eo usque tantùm, quousque Aer penetrat.

Aeris qualitates.

Ipsorum verò Invisibilia Elementa quod attinet, dictum antea, nec Aerem, nec Ignem visibilia ex se esse. Deinde ignotis istis Elemētis alia adhuc occulta contineri credemus, si quod sint talia Elementa probaverint, & quomodo cognoverint ea dari, demonstrarint. Solæ Paracelsi, Crollii, Severini & similiū affirmationes nova Entia parere nō possunt. Et non est de nihilo, quod Libavius, in-

Elementa invisibilia Chymicorum.

in Examine Philosoph. Hartm. de Severino scribit: *Bonus vir multa dicit, quasi nuper ex Thesauris & abyssis Naturæ prodiisset, & omnia nuda vidisset; sed nihil probat.*

Et certè mira sunt Elementa, quæ secundum Severinum, *cap. 5.* sunt naturæ incorporeæ, à dimensionum legibus absolutæ, inanes, vacuæ. Corporum enim corporea principia hactenus omniū virorum eruditorum cōsensus credidit. At isti, nescio quę, inania & vacua, imò incorporea nobis Elemēta fingunt. Dum tamen infinita non esse, & virtutem vitalem terminos & fines iis præscribere ait Severinus, ipse sibi contradicit. Nam si terminos habent, hoc ipso dimensione non carent. Sicut nec cohæret, quod Elementa hæc incorporea inania & vacua appellat, iisque nihilominus contrarietatem & repugnantiam tribuit, *cap. 2.* Neq; etiam internorum istorum ac invisibilium Elementorum naturam satis explicant. Vidit forsan eminus Paracelsus, non corpus agendi principiū esse, & corpora sine formis & qualitatibus incorporeis nihil agere: at quod vidit & forsan rectè sensit, rectè explicare non potuit, & pro forma agēdi principio & Qualitatū omnium origine aliud elementum in elemēto posuit. Aliud verò si sensit vel Paracelsus vel Severinus, parum probabilia asseruerunt, nec quid velint, satis explicare potuerūt. Nam cum Elementa ista externa & vulgaria, quibus sua interna longè præferunt, suas qualitates satis nobiles & efficaces (ut ut ipsis Relollaceæ videantur) habeant, & caliditate, siccitate, frigiditate, humiditate, levitate, gravitate, perspicuitate, opacitate sese ostendant: Illa interna Elementa (horum opinione longè nobiliora) omnibus qualitatibus, & hinc emanantibus actionibus non erunt destitura. At nullas adhuc horum Elementorum qualitates & actiones monstrare & explicare potuerunt. Nam quod dicunt, vitali, validâque potestate munita esse, & semina generationi consecrata fovere, nimis generale est: Imò hoc ipsum quæritur, quæ ista valida vitalisque potestas sit.

Præterea nec hoc probant, quod semina sint extra suam speciem in elementis, eo modo, quem ipsi proponunt. Neq; enim Deus semina Elementis in Creatione indidit, sed speciebus naturalium rerum, quæ sunt in Elementis. Neque semina conspiciuntur extra Individua Specierum suarum in Elementis, sed tantùm in suæ speciei Individuis. Deus enim cum res crearet, dixit: *Germinet terra herbam virentem & ferentem semen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum: cujus semen in semetipso sit super Terram.* Non verò dixit; Semen plantarum sit in Elementis. Eadem ratio est animalibus. Nec Severinus hactenus monstrare potuit, quod Animalib ex Elementis sine parentibus progenita sint; Sed ad huc usq; diem per semina parentum propagantur; & per Individua fit specierum conservatio.

Semina rerum natural. non sunt in Elementis.

Neque

Neque anima Bucephali, antequam generaretur Bucephalus, in Elementis istis invisibilibus, Abysso vel Orco fuit, sed in parentibus suis. Omnes nimirum res semina sua in se continent, quæ Dei benedictione & vi verbi divini; *Crescite & multiplicamini*, multiplicantur, & hoc modo per Individuorum multiplicationem species conservantur, non verò ex progressu seminum ex Orco vel beatis illis sedibus Elementorum. Et licet tempore Verno ex Terra & Aqua plantarum & animalium multa genera, quæ tempore hyberno emortua videbantur, vicissim prodeant: non tamen ex Orco Hippocratis progrediuntur, sed è suis seminibus aut radicibus, quæ à consimilis speciei Individuis ibi quasi in matrice relicta fuerunt.

Neque refert, quod ex Orpheo vel Hippocrate quædam loca, quæ ab hac doctrina aliena non videntur, afferunt. Nam scimus, antiquos Philosophos sæpè ex vulgi vel aliorum sententia locutos esse; ac multa, quæ Hippocrati attribuuntur, Hippocratis genuina dogmata non esse. Non ignoramus etiam, non pauca apud antiquos Philosophos absurda dogmata reperiri, quorum plurima ex ignoratione Creationis rerum nata sunt. Et si in hisce Hippocratis autoritas iis est tam sacrosancta: Cur non etiam in aliis ejus dogmata sequuntur? Verũ cũ ad ea, quæ Medicinæ propria sunt, properemus, hîc plura in hunc sensum non addimus. Prolixè Paracelsi & Severini hæc de re dogmata examinat Erastus, *disput. contra Paracels. part.* 2.

Qualitates verò primas quod attinet, quę nullius ferè pretii sunt Paracelsicis, & mortuæ, invalidæ, ac Relollaceæ appellantur: rectè hîc illud Diogenis ipsis objicitur; Qui, Zenone aliquando in Schola subtilliss. rationibus motum negante, surrexisse & inambulasse dicitur, & Zenoni, quid ageret, interroganti respondisse: Se ipsius rationes confutare. Et quod Scal. *Exer.* 18. Cardano, Frigus nihil nisi Caloris privationẽ esse, asserenti respondit: Soleas abjice ac pileum, Cardane, quo tempore ex Alpibus Rhæticis urit nos Boreas. Stultum nimirum est, contra sensuum experientiam pugnare, quã constat, ad rerum naturalium generationem & corruptionem qualitates primas maximam habere vim & potestatem, ac non minoris esse momenti, quam vel odores, vel sapores, vel colores. Validissimæ sunt istæ qualitates, non invalidæ. *Qualitates primæ non sunt ineffícaces.*

Interim tamen dum Elementa defendimus, iis solùm inhærendum non censemus. Et si eâ de caussa Paracelsicis Elementa & Elemẽtorum qualitates exosæ sunt, quòd putant, Aristotelicos & Galenicos omnes iis solis inhærere, atque ideo Elementarios ambulatores & Philosophos nominant: injuriam Aristotelicis, & qui ante Paracelsum fuère, Philosophis & Medicis plurimis fieri dico. Fuerint sanè aliqui, quicunque etiam, qui solis Elementis inhæserint, & nihil ultra ea sapuerint: at non *Elementis non solum inhærendum.*

non tales omnes Philosophi & Medici fuerunt. Neque tam infantes & rerum omnium imperiti omnium seculorum Philosophi fuerunt, ut crederent, ex solâ Elemētorum permistione tam præstantes Naturas, tam nobilium qualitatum & actionum authores, provenisse. Aristoteles certè multum supra Elementa sapuit; quod non solùm ex libris de Anima patet, verum etiam ex insigni illo, *2. de generat. anim. cap. 3.* loco, quem omnes rerum naturaliū scrutatores perpetuò ob oculos habere debebant, quemque propterea, & cum multis aliis lucē allaturus sit, hîc integrum inserere libet. Ita autem ille: πάσης οὖν ψυχῆς δύναμις ἑτέρου σώματος ἔοικε κεκοινωνηκέναι, καὶ θειοτέρου τῶν καλουμένων στοιχείων. ὡς δὲ διαφέρουσι τιμιότητι αἱ ψυχαὶ καὶ ἀτιμίᾳ ἀλλήλων, οὕτω καὶ ἡ τοιαύτη διαφέρει φύσις. πάντων μὲν γὰρ ἐν τῷ σπέρματι ἐνυπάρχει, ὅπερ ποιεῖ γόνιμα εἶναι τὰ σπέρματα, τὸ καλούμενον θερμόν. τοῦτο δ᾽ οὐ πῦρ, οὐδὲ τοιαύτη δύναμίς ἐστιν, ἀλλὰ τὸ ἐμπεριλαμβανόμενον ἐν τῷ σπέρματι, καὶ ἐν τῷ ἀφρώδει πνεῦμα, καὶ ἡ ἐν τῷ πνεύματι φύσις ἀνάλογος οὖσα τῷ τῶν ἄστρων στοιχείῳ. διὸ πῦρ μὲν οὐδὲν γεννᾷ ζῷον, οὐδὲ φαίνεται συνιστάμενον πυρουμένοις, οὔτ᾽ ἐν ὑγροῖς, οὔτ᾽ ἐν ξηροῖς οὐδέν. ἡ δὲ τοῦ ἡλίου θερμότης καὶ ἡ τῶν ζώων, οὐ μόνον διὰ τοῦ σπέρματος, ἀλλὰ κἄν τι περίττωμα τύχῃ τῆς φύσεως ὂν ἕτερον, ὅμως ἔχει καὶ τοῦτο ζωτικὴν ἀρχήν. ὅτι μὲν οὖν ἡ ἐν τοῖς ζώοις θερμότης οὔτε πῦρ, οὔτε ἀπὸ πυρὸς ἔχει τὴν ἀρχήν, ἐκ τῶν τοιούτων ἐστὶ φανερόν. *Omnis animæ sive virtus sive potentia corpus aliud participare videtur, idq; magis divinum, quàm ea, quæ Elementa appellantur. Verum prout nobilitate & ignobilitate animæ inter se differunt; ita & natura ejus corporis differt. Inest enim in semine omniū, quod facit, ut fœcunda sint semina, videlicet quod Calidum vocatur. Idq; non Ignis, aut talis aliqua facultas est, sed Spiritus, qui in semine spumosoq; corpore continetur, & Natura, quæ in eo Spiritu est, proportione respondens Elemento Stellarum. Quamobrem Ignis nullum animal generat, neq; constitui quicquàm densis vel humidis vel siccis videtur: At verò Solis calor & animalium, non modò, qui in semine continetur, verùm etiamsi quid excrementi, quanquam diversum à natura, tamen id quoque principium habet vitale. Cæterum calorem in animalibus contentum nec ignem esse, neque ab igne originem ducere, apertum ex his est.*

Ex Qualitatibus primis omnium rationes reddi non possunt.

Alexander Aphrodisæus *in Proœm. Problematum*, infinita in rerum Natura exstare scribit, quæ solâ experientiâ cognoscantur, & propterea â Medicis arcanæ proprietates appellentur. Atque eos reprehendit, qui talium effectuum Causas ex Elementorum Qualitatibus afferre conantur, eosque pravè solutiones proponere quamplurimas, quæ inutiles penitus sint & improbabiles docet.

Galenus ipse, *lib. 11. de simpl. med. fac.* Pelopem Præceptorem reprehendit, quod omnia ad manifestas qualitates reducere conaretur. Et ut reliquos Græcos omittam; Avicennas,

cennas,*fen.2.pr.Canon.doctr.2.c.15.* ubi de iis, quæ totâ substantiâ agere dicuntur, tractat, illam operationem non provenire ex qualitatibus primis, neque ex temperamento inde orto, sed à forma specifica post complexionem adveniente, scribit: quem Mesues & alii Medici plurimi secuti sunt.

Occultæ Qualitates. Inter Recentiores Philosophus acutissimus Jul. Cæs. Scaliger. *Exerc. 218. sect. 18. ad manifestas omnia deducere qualitates summam impudentiam esse* scribit. Et *exexcit. 101. s. 14.* Cardanum ita alloquitur: *Quis te malus genius Alexandreus adegit eò, ut miserè diceres, sola elementorum permistione fieri posse, ut ferrum trahatur à Magnete? Et lib. 1. de plantis* hæc habet: *Primæ Qualitates penè ab omnibus existimatæ sunt saporum caussa: tametsi nobis aliter videtur. Nam si sapor à calore fit: ergo calidum elementum primo & per se sapidum existet. Quid quod multa mista calida insipida. Quod si quis dicat ex quatuor Qualitatum temperatione confici saporem: respondeat, an in Elemento quopiam, quà Elementum est, sapor insit. Non sanè inest. Cæterum quemadmodum neque vita prodit ab Elementis, neque risus, neque sensus, neque intellectio, neque crementum, neq; motus voluntarius, sed à formis aliis, quàm elementaribus: ita sapor quoq;. Si non est ab Elementis gustare: quare fit gustus?* Atq; ita Aristotelici & Galenici planè Elementarii non sunt, neque qualitatibus primis penitùs immersi.

Imò Sympathias & antipathias rerum quod attinet, ita eæ non sunt ignotæ Peripateticis & Galenicis, ut etiam pleraq; earum exempla, quæ hodiè adducuntur à Chymicis, ab Aristotele, Galeno, eorumq; discipulis annotata acceperint. Si qui tamẽ sunt vel ex Philosophis vel Medicis, qui nihil supra Elementa & Qualitates primas sapiunt, ab eorũ partibus non stamus. Et qui tentant omnia ad qualitates primas reducere, illis plerumq; evenit, quod de Epicuro & Asclepiade Galenus, *lib. 1. de nat. fac. c. 14.* scribit, ut rationes vel ineptas & ridiculas afferant, vel ea negent, quæ etiã experientiâ confirmata sunt. Et certè si nihil esset, quod id nobis persuaderet, saltẽ in venenis decuit acquiescere, ut Scalig. *Exer. 2 8. sect. 18. ait.* Eorum namq; multa diversas habent ab Elementorum qualitatibus proprietates, quæ omninò latent animos temperatos, illudunt curiosis.

Nam primò quæ à qualitatibus manifestis fit alteratio & læsio, tàm subitò, quod venena faciunt, hominem interimere non potest. Secundò in minima quantitate maximas vires non habent qualitates primæ. Ignis quidem est calidus, nix frigida: Sed ut rectè scribit *Galenus, 3. de Temper. c. 4.* Si quid horum prorsus exiguum est, nullam evidentem in corporib. nostris excitat affectum. At venena etiam in minima quantitate non solùm maximarum operationum autores sunt, sed etiam enecant. *Quis enim credat,* inquit Galenus, *3. de loc. aff. c. 7. vel à Scorpione in-* *Qualitatum occultarum vis.* *Venenorum vis.*

fixo

fixo aculeo, vel à phalangiorum ictibus totum corpus ingenti & inusitata mutatione affici, nisi sæpenumerò id accidere videret? præsertim minimam quandam rem feris in ipsum demittētibus: Et paulò post: *Marinæ Turturis, quēadmodum & terreni Scorpii aculeus in partē acutissimam quidē illam finitur, ubi nullum foramen est, per quod venenum dejici possit: Necesse tamen est, ut excogitemus substantiam esse aut spiritualem aut humidā, quæ, ut mole minima, ita facultate quam maxima est.* Et Ælianus, *lib. 9. c. 5. de animal.* refert, *Morsus vestigia, quæ aspis imprimit, tàm obscura & parva esse, ut indicia vix acri oculorum acie deprehendantur.* Præterea in minima quantitate venena in corpore illæsa latere possunt, tandemq; longo post tempore vires suas exserūt; id quod qualitates Elemētares præstare non possunt. Sic exigua sputi canis arbidi quantitas illæsa in corpore manere, & contra caloris nostri actionem sese tueri potest; tandemq; post mēses non solùm sex, sed longè plures etiā gravissimas corpori nostro mutationes inducit.

Et quod de venenis diximus, de aliis rebus plurimis dici posset, quarum vires sunt longè majores & nobiliores, quam ut ad qualitates primas referri possint. Quis actiones magnetis ad qualitates primas commodè reducet? Quis, quomodo purgantia suas actiones obeant, qua ratione medicamenta peculiares nostri corporis partes roborent, quod Alexipharmaca venenis resistunt, ex qualitatibus primis rationes sufficientes dabit? Aut quis miras rerum plurimarum Sympathias & Antipathias ex qualitatibus primis deducet?

Confugiunt hic quidem nonnulli ad id, ut dicant, occultas qualitates ex variè mistorū singulari temperie nobis planè incognitâ, Deo & Naturæ soli notâ oriri, neque aliud esse, quam latentem variè mistorum ἰδιοσυγκρασίαν. *Qualitates occultæ quæ.* Verum falsum est, occultas Qualitates eâ de causa sic dici, effectusque toto genere differentes satis monstrant, nullo modo, quæcunq; etiam mistio & temperies fingatur, à Qualitatibus primis eas oriri posse. Et rationes paulò ante allatę ęquè contra temperiem, seu notam, seu occultam, qualitatum primarum, quam contra singulas seorsim pugnant. Nam, ut modò ex Scaligeri, *lib. 1. de plantis*, dictum; In nullo Elemento, qua Elemētum est, sapor est. Et proinde nec in composito sapor ex elementis est. Et si occultas qualitates, quę in rebus naturalibus deprehendūtur, à singulari Elementorū mistura deducere licet: annon ab iisdem Elementis vita, risus, sensus, motus volūtarius, imò ipsa anima, ut venenavit hanc Philosophiæ partem Alexander, ut verbis Scaligeri utar, deducatur? Sed nec hîc acquiescunt; Et cum dicitur, nihil agere ultra virtutem suæ Speciei, & proinde cum occultæ Qualitates longè alios effectus producāt, quam qui à temperie primarum qualitatum possint proficisci; respondent; *Ut ex mistorum Elementorum varia*

mistione nascitur indicibilis qualitas, quæ in nulla re alia extet ; Ita quoque esse magnæ & latentis efficaciæ, præcipuè cum à forma dirigitur. Ita calorem ab ignis forma directum urere, ab anima coquere. Verùm prius quod attinet, petitur principiū. Hoc enim ipsum in quæstione est; An ex quacunque etiam seu manifestâ seu occulta qualitatum elementarium mistione oriri possit aliqua qualitas, quæ sit tantæ efficaciæ, qualis in venenis, & aliis rebus pluribus invenitur. Et hoc meritò negatur, iterumque illis regeritur: *Nihil agere ultra virtutem suæ speciei.* Effectus autem, qui in venenis & aliis rebus, quę occulto modo agere dicuntur, deprehendūtur, supra vires Elementorum pluribus modis esse, supra monstratum est.

Occultæ Qualitates non oriuntur ex primis.

Qualitates primæ non agunt ultra suas vires.

Deinde, quod dicitur tàm miras actiones edere, quatenus à forma dirigantur, sciēdum: Etsi Qualitates sint formarum instrumēta, & à Formis dirigantur; nunquam tamen amittere suas vires, aut Naturam, sed eas ipsas solummodo exercere: si quid nobilius editur, ab aliis Facultatibus & concurrentibus Qualitatibus fieri; Et proinde dum à Formis suis diriguntur, præter, vel ultra suæ speciei vires non agere. Ut res essentiis differunt: ita operationibus & instrumentis. Id quod ipse Aristoteles docet, *lib. 2. de Gen. Animal. c. 1.* ὥσπερ, inquit, οὐδ' ἂν πέλεκυς, οὐδ' ἄλλο ὄργανον φήσαι μὲν ποιῆσαι τὸ πῦρ μόνον, οὕτως οὐδὲ πόδα, οὐδὲ χεῖρα. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον οὐδὲ σάρκα. καὶ γὰρ ταύτης ἔργον τί ἐστι. σκληρὰ μὲν οὖν καὶ μαλακὰ, καὶ γλίσχρα, καὶ κραῦρα, καὶ ὅσα ἄλλα πάθη ὑπάρχει τοῖς ἐμψύχοις μορίοις, θερμότης καὶ ψυχρότης ποιήσειεν ἄν. Τὸν δὲ λόγον, ᾧ ἤδη τὸ μὲν σὰρξ, τὸ δὲ ὀστοῦν, οὐκέτι, ἀλλ' ἡ κίνησις, ἡ ἀπὸ τοῦ γεννήσαντος τοῦ ἐντελεχείᾳ ὄντος ὅ ἐστι δυνάμει, ἐξ οὗ γίνεται, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν γινομένων κατὰ τέχνην. σκληρὸν μὲν γὰρ καὶ μαλακὸν τὸν σίδηρον ποιεῖ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν: ἀλλὰ ξίφος ἡ κίνησις ἡ τῶν ὀργάνων, ἔχουσα λόγον τὸν τῆς τέχνης. Calor nimirum etiam dum est animæ vegetantis instrumentum, solum calefacit, & solum calefaciendo coctioni inservit. Quod autem in vētriculo & Cibo fit Chylus, non solum à calore proficiscitur, sed à facultate ventriculi concoctrice, seu vi chylifica, ut appellant. Sicut idem calor, etsi in diverso gradu, & coctioni in Epate inservit, in quo non solum ob Calorem, sed innatam vim sanguificandi Chylus in sanguinem convertitur: Nunquam verò Anima calore ad frigefaciendum, aut humectandum, aut humiditate ad calefaciendum & siccandum, aut aliquid ultra suas vires agendum, utitur: qualitatesque primæ quocunque etiam indicibili modo mistæ, in animali venenato non evadunt venenatæ, aut veneni naturam induunt, sed veneni natura longè ab alio principio pendet. Et ut diversæ actiones à diversis formis fiunt: Ita quoque formis diversis ad diversas actiones edendas Natura diversa instrumenta dedit. Magnes non attrahit ferrum

ferrum calido, frigido, humido, sicco, aut temperie quocunque modo & ἀῤῥήτως mista; sed occulta & nobiliore qualitate. Materia & particula veneni à Scorpione immissi, non calefaciendo, frigefaciendo, humectando, siccādo, aut his omnibus quocunq; modo mistis; sed peculiari vi humores corporis nostri corrumpit, tandemq; hominem jugulat, quod nulla qualitas Elementaris seu sola, seu cum aliis quocunque modo mista, præstare valet.

Sed nec in his acquiescunt, ac dicunt, quod plus sit in composito, quam in simplicibus. Verùm concedimus quidem, plus esse in composito, quam in quolibet simplici seorsim sumto: Interim non sequitur, quod plus sit in Composito, quàm in simplicibus omnibus, quæ compositionem ingrediuntur. Si plures Colores miscentur, fit quidem Color alius ab omnibus seorsim sumtis simplicibus: Sed tamen solùm Color inde fit; nunquam verò ex coloribus, quocunque modo mistis, fiet odor, vel sapor, vel alia diversæ speciei qualitas. Ita temperamentum è quatuor qualitatibus primis aliud quidem est, quam simplices qualitates seorsim sumtæ: Non tamen alia alterius speciei qualitas inde oritur. Et quocunq; modo qualitates primæ misceantur, nunquam ex iis fiet Color; nunquā ex iis emerget vis trahendi humores, qualis est in purgantibus; aut ferrum, qualis est in magnete; vel alia Specie differens qualitas.

Verum nec ipsi sibi constant, & tandem confitentur, per formæ introductionem nasci novas qualitates & virtutes à forma oriundas, quæ Elementorum seu rerum miscibilium (utpote quæ tantum sint materialia principia) conditionem longè superent: virtutesque, quæ insunt rebus naturalibus, & conditionem Elementorum transcendūt, non Elementis seu materiæ rerum, sed formæ suisque qualitatibus adscribenda esse. Quam confessionem, quod scilicet dentur in rebus naturalibus virtutes & qualitates, quæ Elementorum conditionem transcendant, hoc loco acceptamus; unde verò oriantur, alio loco disquisituri.

Caput IX.

De Formis, Seminibus seu astris rerum.

In his autem, quæ statuunt, Elementis vacuis & inanibus, sive, ut loquuntur, in abysso, Orco Hippocratis, nocte Orphei, in Iliado vel Iliastro Paracelsi, semina & astra, quæ appellant, radicesq; rerum omnium generabilium & corruptibilium contineri statuunt; quæ semina nec molis magnitudine, nec partium distantia, nec ullis dimensionum vinculis alligata sint, Elementa ubique penetrent, servantia sine confusione leges à natura præscriptas: cum principiis tamen juncta partium distantias & exten- *Semina & Astra Corpor natur. Paracelsi.*

ſiones admittere, locorumque anguſtiis includi. Ab his ſeminibus generationum omnem viciſſitudinem abſolvi ſtatuunt; atq; ab iisdem corporibus omnibus magnitudines, colores, ſapores, odores, univerſasque qualitates, vitamque ipſam donari, & hinc omnium actionum vigorem & poteſtatem provenire exiſtimant.

Semina quid Severino. Atque hinc ſemina Severinus, *c.* 8. deſcribit: *Quod ſint vitale principium, in ſe continens Spiritus Mechanicos & tincturas univerſæ anatomiæ propriæ ſpeciei, quibus ſuum ſibi fabricant corpus, colores, ſapores, qualitates, magnitudines, figuras, & reliqua officiis conſentanea.* Atq; hæc ſemina & aſtra in Elementis illis inviſibilibus, tanquam in patria, pura & ſola habitare ac beatâ quiete frui; corporum verò commixtione quaſi contaminari docent. *Semina* autẽ appellant, quod iis generationũ & transplantationũ proceſſus in univerſo mundo abſolvatur, & quod perenni viciſſitudine decretis digeſtisq; temporibus fructus & individua ſuæ ſpeciei è fontibus ſuis producant.

Aſtra quid Paracelſi. *Aſtra* appellant, quod motuum omnium ordinatas leges, ſtatas periodos in omnib. naturalibus actionibus, herbarum, animalium & mineralium; in alimentorum coctione, excrementorum ſeparatione; in tota nutricatione, in augmentis, in procreationibus, in ſe contineant & conſtanter cuſtodiat. Nihil enim eſſe, ajunt, in univerſa inferioris hujus naturæ familia, quod non innatis aſtris ætatũ diſcrimina conſtituere, quietis & laborum tempora gubernare, actionum, durationumq; terminos conſtanter definire poſſit.

Radices quid Paracelſ. *Radices* tandem appellant, quod in iis fructus diſpenſationis, maturitatis, totaque fœcunditas mundanæ arboris contineatur. Et quemadmodum fructuum durationes momentaneæ ſtabilitate radicum reparantur: ita in ſeminibus generationum & procreationum omnium origines deliteſcere docent.

Semina in Elementis ſec. Parac. Porrò quodlibet Elementum ſua ſemina habere ſtatuunt. In Elemento cœleſti ſive igneo, quia ſemina illa corpora perfectiſſima nacta ſint, etiam individua ſimilia in ſeculum duratura produxiſſe putant, Solem, Lunam, Planetas & aſtra omnia; atque in hoc Elemento aſtrorum inviſibilium in reliquis Elementis motus & leges viſibili ſpecie repræſentari ajunt. Nec mortua illa eſſe corpora; & licet, ut reliquorũ Elementorum individua, corruptioni obnoxia non ſint: fructus tamen vitæ teſtes & munera edere, pluvias, nives, tonitrua, grandines, ventos.

Inferiora autem Elementa etſi tã pura corpora & perfecta individua non habeant: nihilominus in ſuis theſauris obtinere corpora in ſeculũ duratura, quibus ſeminum vel ſpecierum perpetuitas ab interitu vindicetur. Et licet aſtra viſibilia non habeant: quæcunq; tamen in cœlo explicata conſpiciuntur, in cæteris quoq; Elementis virtute & vitali poteſtate contineri ſtatuunt, à quibus

actio-

actiones proficiſcantur, & in quib9 ſcientiæ mechaniciq; rerũ progreſſus vigeant, & temporum decreta momenta cuſtodiantur. Sic æſtatis, hyemis, veris, autumni ſidera in terra contineri, in aqua, in aere cum aſtris firmamenti conſpirantia: mutuaq; ſeminum conſpiratione & familiaritate totius naturæ fœcunditatem ſtabiliri.

Corpora autem aſtralia inferiorum Elementorũ duplicata eſſe docent. Puriora, quæ cœleſtium perfectionem æmulentur, & in conſpectũ non veniant, niſi artificũ induſtria. Quemadmodum verò inter ſe differant ſemina officiis & proprietatibus: ita hæc quoq; corpora differre; herbarum corpora ab arborũ, animalium, mineralium, metallorum, gemmarum. Et in herbis aliud eſſe corpus Meliſſarũ, aliud Valerianarum, aliud Urticarũ; in animalibus aliud hominum, aliud leonum, & ſic in cæteris. Et ex his quædam perenni individuorum ſucceſſione in ſeculum cuſtodiri ſtatuũt; quo ordine continentur ſemina omnium perfectorum animalium, plantarũ, arborum, & quæcunq; nova ſobolis ſuffectione æternitatẽ æmulatur. Alia corporum quidem conjugium admittere, ſed inſtabile, & abſoluta officiorũ diſpenſatione certis temporum intervallis decrepitum corpus deſtituere, & ſe in patriã ac diviniora diverſoria recipere; recidivis verò generationibus & conſtanti circuitu iterum in lucem prodire.

Iſta autem omnia, quæ de Seminibus & Aſtris à Severino imprimis cap. 6. & 8. atque aliis Chymicis ex eo traduntur, ſi in genere ſpectes, nova non ſunt, ſed vulgatam de formis, inprimis viventium, quæ Animæ dicuntur, doctrinam cõtinent. Atq; ita rurſum nihil novi hic proferũt Chymici, ſed notis rebus ſaltem nova nomina imponunt. *Semina & Aſtra Severini ſunt Formæ rer.*

Senſerunt nimirum ſaniores Philoſophi hactenus, formas rerum naturalium eſſe principium divinum & immutabile, & inſtrumentum, ac quaſi manum ſapientiſſimi opificis ac creatoris Dei, qui hanc efficaciã his ſuis inſtrumentis largitus eſt. *Formæ quid.* Licet enim Galenus & alii Gentiles Philoſophi admirati ſint ſtupendas formarum & admirandas animarũ operationes, nec ſatis aſſequi potuerint, quomodo, ut Galen9 loquitur, anima vegetabilis οὐ μόνον οὐ σοφὴ, ἀλλὰ καὶ παντάπασιν ἄλογος, tam admirandarũ operationũ in generationibus, in quibus τέχνη καὶ σοφία μεγίστη apparet, & ἄνευ σοφωτάτου καὶ δυνατωτάτου τοῦ δημιουργοῦ fieri non poſſunt, autor eſſe poſſit: tamen Chriſtiani Philoſophi norunt, nõ ex ſe habere hanc potentiã, ſed à Creatore in prima Creatione accepiſſe, cum diceret: *Generet terra germen, herbam producentem Semen; arborem fructiferam, facientem fructum juxta Speciem ſuam, cui inſit ſemen ſuum.* *Formæ unde ſuas vires habeant.* Et apud Chriſtianos Philoſophos Galen9 ſui voti compos fieri potuiſſet. Is enim, *l. de fœt format.* fruſtra ſe id à ſui ſeculi Philoſophis diſcere conatum fuiſſe, nec quo animus diſcendi cupi-

cupidus satiaretur, apud eos invenisse, atque ideo tristitia magna affectum fuisse conqueritur, & proinde secum investigare cœpisse scribit, an τινὰ λόγον ἰσχυρὸν ἐπὶ ταῖς τῶν ζώων κατασκευαῖς invenire potuerit; invenisse autem nullam, & se μηδ' ἄχρι δυνατοῦ ἐπινοίας, οὐδ' ἄχρι τοῦ πιθανοῦ pervenire potuisset: Ideoque omnes Philosophos rogat, ut si quid veri invenerint, id sine invidia secum communicent.

Forma quid. Forma nimirum rerum & Anima, seu semen, Astrum, Radix, ut suis de caussis Severinus nominat, aut quocunq; modo appelletur, est actus seu ἐντελέχεια rei, est causa ut materia, quæ ex se nequit subsistere, sit actu hoc: Est omnis rei perfectio & quidditas: est Caussa omnis motionis in corpore: Et breviter, est quædam divinæ essentiæ imago.

Animæ vires. Animæ verò, quæ est forma viventium, proprium est, vivificare corpus: per animam fit, ut Corpus moveatur secundum alium motum à motu proprio. Eadem totum corpus fabricatur, ipsumque omni perfectionum genere instruit, ipsi magnitudinem, figuram, omnes qualitates, numeros, ordinem, situm, omnemque apparatum & pulcritudinem tribuit. Præterea admirandus ordo & periodi in motibus ab Anima proficiscuntur: quam ob causam, ut supra dictum, recentiores Chymici eas Astra appellare solent: quod scilicet sicut astra certis temporibus & periodis suos motus absolvunt: ita & Animæ in viventibus certas motuum leges observent. Florent, ipsa hyeme Elleborus niger; primo vere, Narcissi; Martio, Violæ; Majo, Rosæ; Junio, Sambucus, Vitis; Julio, Lupulus; & aliæ aliis temporibus: habentq; postea stata maturitatis tempora, post quæ, motu quasi absoluto, quiescunt, donec sequenti anno eandem periodum incipiant. Et quidem aliæ plantæ citius post florem ad maturitatem perveniunt; aliæ tardius. Id quod etiam in animalibus accidit. In hominis perfectione novem menses consumuntur; in plurimorum aliorum animalium perfectione pauciores. Singulorum tamen animalium Species in fœtus perfectione certum & determinatum tempus observant. In summa; Omnes motus, qui tam in plantis, quàm in Animalibus fiunt, certas periodos & stata tempora observāt; quo ipso Creatoris sapientia maxima nobis conspicienda exhibetur.

Animæ cur Astra dicantur Severino. Atq; utinam plurima & obscurissima quæque de hac Natura & formarum ac animarū essentia & proprietatibus sciremus, libenter ea in publicum proderemus; nec moraretur nos hîc Severinus, qui, *in fine Capitis 6* scribit: *Rudimenta hujus naturæ posui; nec fas est, omnia palàm interpretari.* Simulat quidem plura secretiora de hac Natura sibi cognita esse: sed procul dubio & ipse hîc hæsit in Ignorantiæ luto toti humano generi communi. In hoc enim

f onte

fonte ii divinæ potentiæ, sapientiæ & bonitatis thesauri absconditi latēt, quos nemo hominum unquā eruet.

Porrò ab hisce seu Seminibus seu Astris, seu formis Severinus qualitates, numeros, conformationem, & signaturas cæteras, quas appellat, in mechanico processu provenire, rectè quidem scribit. Et miror Libavium istam doctrinam tam acerbè insectari, & *in Exam. Philosoph. viv. Hart. p. 118* scribere: Ridiculum esse, formam internam, dum sibi suum corpus format & fabricat, etiā Qualitates cudere. Sive enim Severinus, sive alius id docuerit, nihil id refert; modò verum docuerit. Et si Severiniana omnia tam facilè in bonum sensum trahi possent, quam hæc de fabrica corporis naturalis: res expedita esset. Et quod Libavio mirum, imò ridiculum videtur, quomodo formæ corporis fabricatrices scire possint, in qua parte debeat collocari auris, in qua manus, pes, nasus & reliqua: quantū caput fieri debeat, quantum reliquū corpus, quibus mensuris Geometricis, ulnis, pedibus, & palmis utatur, ut tantus fiat nasus, tantum os, quomodo idem faber nasum, aures, caput fabricare possit: id mihi nec mirum nec ridiculum videtur. Nam non vi sua formæ tàm mira præstant, sed sunt instrumentum & manus quasi sapientissimi opificis ac Creatoris Dei, qui ipsis hanc vim & efficaciam tribuit, Nam Deus quidè omnia & ab æterno determinavit, & pro sua sapientia, bonitate, potentia & voluntate in tempore, mundū hoc modo constituit, & post creationem quoq; sua providentia omnia gubernat: (quæ omnia libenter cū Libavio admittimus) non tamen immediatè rerū generationes administrat, sed formis & seminibus rerū hanc vim indidit, qua ex benedictione divina hæc omnia peraguntur: sive Naturā, sive alio nomine appelles, non multùm laboro. Modo constet de re: de appellatione facilè conveniemus. Et licet anima ac forma rei cujuscunq; sit uniformis ac simplex: tamen est principium multiplicis potestatis, nec solùm diversa potest, sed etiam contraria facit, ut Scaliger, *exerc. 6. s. 8.* rectè scribit. Imò, æque mirū est, quâ ratione forma terræ præstare possit, ut ea ad perpendiculum deorsùm moveatur; aut forma magnetis, ut is versus polos dirigatur.

Anima Corporis formatrix.

Animæ potestas in corpore formando unde

Animæ potentiæ multæ.

Neq; vocabulum *Scientiæ* hîc tantoperè offendere debebat Libaviū, cui alias ἀκυρολογίαι Severinianæ satis notæ sunt. Cum enim dicitur, animam habere scientiam corpus fabricandi, sumitur scientia pro naturali vi, potentia & instinctu à Deo creatore concesso. De quo Hippoc. *6. epid. sect. 5. t. 2.* ἀπαίδευτος ἡ φύσις ἐοῦσα καὶ οὐ μαθοῦσα τὰ δέοντα ποιέει Et Galenus, *1. de fac. natural.* αὐτὴ ἐξ αὐτῆς ἀδιδάκτως πράττει ἅπαντα τὰ δέοντα. Et, *in libro, an animal sit, quod in utero est*; πάντα πράττει αὐτοδιδάκτως τε καὶ αὐτομάτως.

Scientia Animæ Severino quid.

Natura sic

Imò vocabulo Scientiæ alii etiā Philosophi hoc modo utuntur, scribitq; Galenus, τέχνην καὶ σοφίαν μεγίστην

in formatione fœtus apparere; & Scalig. *exerc. 6. sect. 5.* virtutem tàm nobilis templi architectam sapientissimam ab omnibus Philosophis judicatam esse dicit. Idemque planè, ut solet, egregiè hac de re, *in 1. de plant.* scribit: *Natura*, inquit, *animali anima est. Ipsa sibi fabricat calces, dentes, cornua ad vitam tuendum. Itaque iis & utitur, & scit, quo sit utendum modo, sine objecto, aut phantasia ulla. Qui animam fecit, certis eam præceptis oneravit, partim generalibus, partim contractioribus, Illa sunt, quæ pertinent ad unionem suam cum corpore conservandam: cujus nullus autor extimus esse debet. Ejus itaque studiosa movet cor: coquit in ventriculo: recoquit in jecore: perficit in venis: digerit in membris: mutat in corpus: suffert, unit, instaurat, redintegrat.* Imò divinè, in lib. 2. de plant. *Grave*, inquit, *etiam ascendit. Fit enim opus illud à vi distributrice; quæ & terram sursum levat, & ignem deorsum vel pellit, vel trahit; terræ scilicet atque ignis domina, Domini ipsius opificis primo jussu. Non enim dubito vos existimare, non alium rerum esse conditorem, alium, qui condita tueatur, spiritum. Et illum, ubi ista condidit à seipso, qui à se non potest abesse, ab his abesse noluisse. Deus Deus, ô viri optimi, neque otiosus, neque negotiosus; neque in opere, neque extra opus: sed sine opera operis caput, principium, medium, finis, totum, & ut uno verbo omnia tùm expleam, tùm ambiam, tùm superem: IPSE; cujus simplicissima atq; indivisibili sui intellectione seculi facta universa: ita suũ quæq; finem atq; ordinem omnia nanciscuntur.*

Natura Dei ministra.

A Deo omnia.

Ergo non primus ista docuit Severinus: Sed non solùm ante ipsum id docuit Scaliger, qui *exerc. 6. s. 5.* ab Anima & qualitates, & quantitates & numeros & ordines & situs apparari, eamque tàm nobilis templi architectam esse scribit: verum jam olim Themistius, qui Animam sui domicilii architectam esse scribit. Imò ipse Libavius id confiteri necesse habet, dum, *eadem pag. scribit, Creatorem jussisse singula sese propagare pro sua natura seminum. Et cum ex semine oriuntur & perficiuntur; unumquodq; suam dispositionem & Naturam habere: Eam immutare effluentes attractosq; ex terra vel aqua, aut inde petitos enatosq; succos, & calore aliisq; adminiculis coquere, maturare, assimilare.* Hoc enim proculdubio nec Scaliger nec Severin9 negabit. At quæ est ista natura, quæ hæc facit, nisi forma & anima? Reddat enim rationem Libavi9, cur in eodem agro crescant beta rubra, carotta, rapum, calore radicum inprimis differentes plantæ; ribes & pruna sapore & colore differentes; nisi forma plantæ harum Qualitatũ autor est. Et cum figuræ plantarum diversæ à formarum diversitate pendeant: cur non & sapores, colores, odores? Verum quod corporis rerum naturalium fabricam & originem formarum attinet, cum Scaligeri sententiam hactenus secuti simus, eamq; postea approbarit & laudarit doctissimus Petræus, *in disp. de orig. form.* & alii docti viri; ex professò verò hanc Scaligeri sententiam

Anima sui Corporis formatrix.

impu-

impugnandam sibi sumpserit vir Clarissimus, *Andreas Libavius*, in Exā. *Philos. vit. Hartm. sect. 19.* & quidem acerbius; dum Scaligeri phantasiam appellat, sententiam ridiculam, & sacris literis contrariam; Scaligerumq; superficialiter in Philosophia versatum dicat: veritatis investigandæ gratiâ istam opinionem amplius perpendere, & de origine formarum disquirere; ideoq;, quæ jam olim hac de re, in Instit. *lib. 1. cap. 10.* proposui, hic repetere & declarare, & in rem omninò difficilem accuratius inquirere libet.

DE ORIGINE FORMARUM.

Opus generationis admirandum. Opus generationis & in plantis & in animalibus maximè omnes Philosophi semper admirati sunt; cum, ut Galenus loquitur, *τέχνη καὶ σοφία μεγίστη* in eo appareat: faturq; Galenus, c. *6. lib. de fœtus formatione*, *τὴν τέχνην τοῦ κατασκευάσαντος ἡμᾶς εἰς τύχην ἄλογον* referri non posse; & se persuaderi non posse, ut credat, *ἄνευ σοφωτάτου τε καὶ δυνατωτάτου δημιουργοῦ* opus ita affabre factum existere.

Vim formatricem investigare, difficile. Non verò tantùm omnium seculorum Philosophi generationem animatorum admirati sunt, sed & in caussa illa formatrice investiganda laborarunt; atq; quæsiverunt, quid illud sit, quod omni perfectionis genere materiam instruat, magnitudines, numeros, figuras, ordinem situmque & alia, quæ in corporibus animatorū conspiciuntur, apparet. Verum simul in labore hoc difficultatem summam agnoverunt. Nam, ut Scaligeri *in 1. de plant.* verbis utar; *ne inter primos quidem Philosophos satis constat, quis sit formarum dator, aut unde proficiscantur: ἐκ ὕλης ἐκμαγείου depromantur illæ. Neq; facilis patere videtur ingeniis humanis aditus ad hujusce sacrarii penetralia. Adeò verò exagitati sunt sapientes, ut Deum quendam (loquar illorum more) subalternum crearit Avicenna, cujus tum beneficio facta, tum officio data forma reciperetur in materiam.*

Unde factum est, ut nonnulli de veritate invenienda planè desperarint; alii aliter senserint. Galenus, *lib. de fœtus form.* studium suum & diligentiam in investiganda hac caussa summam profitetur. Et cum, ut antea etiam dictum, à Philosophis sui temporis frustra id discere conatus esset, nec, quo animus discendi cupidus satiaretur, apud eos invenisset: scribit; se tristitia magna affectum secum investigare cœpisse, an *τινὰ λόγον ἰσχυρὸν ἐπὶ ταῖς τῶν ζώων κατασκευαῖς* invenire potuerit: invenisse autem nullum: id quod scripto hoc se confiteri testatur; rogatque omnes Philosophos, ut si quid veri invenerint, *εἴ τι σοφὸν εὑρίσκοιεν*, id sine invidia secum communicent. *Et paulò post.* addit: se *μηδ᾽ ἄχρι δυνατοῦ ἐπινοίας, μήτιγε βεβαίας γνώσεως*, aliquid *περὶ τοῦ διαπλάσαντος ἡμᾶς τεχνίτου* invenire, *οὐδ᾽ ἄχρι τοῦ πιθανοῦ* pervenire potuisse. Nam cum videat *ἄκραν ἐν τῇ διαπλάσει σοφίαν ἅμα καὶ δύναμιν*: non se credere

posse, τὴν ἐν τῷ σπέρματι ψυχὴν διαπλάττειν τὸ ἔμβρυον, οὐ μόνον οὐκ οὖσαν σοφὴν, ἀλλὰ καὶ παντάπασιν ἄλογον.

Qui verò de cognitione formationis animatorũ non desperarunt, in varias sententias abierunt. Quanquam enim nec ipsa forma, nec materia seorsim propriè generetur, sed ipsum compositum: tamen cum generatio fieri non possit, nisi per formam, ut principium, quo omnia in generatione perficiantur: meritò, unde illa proveniat & originem habeat, quæritur.

Variæ de origine formarum sententiæ.

Ut autem omnes opiniones non recenseam, præcipuas saltem proponere libet. Alii quidem extrinsecus formã immitti statuerunt: inter quos Fernelius, *qui lib. 1. de abdit. rer. causs pluribus in locis*, cum calore & spiritu semini vires committi docet, quæ uteri vi ac benigno calore impulsæ subjectam sibi materiam omni præparationum genere instruant, ut substantiæ tandem particeps forma extrinsecus assumatur. Ubi enim jam omnis ad plenum absoluta sit præparatio, tum extrinsecus speciem accedere naturali quadam & inevitabili necessitate. Atq; unde formas advenire existimet, docet, *cap. 10. Cœlum*, inquit, *nullo semine multas profert tum animantes, tum stirpes; at semen nihil quicquam sine cœlo generat: semen gignendis rebus materiam concinnè duntaxat & convenienter apparat & instruit: cœlum in apparatam illam speciem summamq; perfectionem immittit, vitamque suscitat in omnibus*. Et pòst: *Animantium, stirpiũ, lapidum & metallorum omnium, quæcunq; & fuerunt & esse possunt, formas una cœli forma potestate comprehendit, & innumerabilibus illa quasi gravida formis omnia gignit & fundit ex sese.*

Fernelii opinio.

Verum nihil probabile ad istam opinionem stabiliendam affert. Nã licet superiorum & inferiorũ consensum libenter admittimus, nec negamus, inferiora hæc à superioribus gubernari & foveri: tamen hinc non sequitur, quod rebus naturalibus omnibus vires & formæ à cœlo imprimantur. Rerum ortus promovet, ac res ortas fovet cœlum, & caussa remota, communis, externa & administrans generationum est, non rebus oriundis species largitur. Sed cum ipsimet, qui hanc opinionem sequuntur, necesse fateri habeant, Deum opt. max. cum stirpes & animalia crearet, ea divinis viribus & suis quæq; fœcundisq; seminibus implevisse, imò Deum omnes herbas & arbores ac omnia vegetabilia ante stellas creasse, atq; ita omnia vegetabilia semina sua fœcunda, antequam astra condita essent, obtinuisse: quomodo negare possunt, eodem ejusdem Creatoris jussu per semina illa sese propagare? Et si possunt, ac stirpes & animalia fœcunda semina, quibus se propagent, obtinent: quorsum à cœlo formas, quæ seminibus jam insunt, petere opus est? Et si omnes formæ à cœlo defluerent, nulla in hisce inferioribus esset univoca generatio; sed & stirpes & animalia cœli tantùm soboles essent.

Deinde

Peripateticorum plerorumq; de origine formarum opinio.

Deinde vulgata est sententia inter Peripateticos, procul dubio ex ignoratione Creationis Mundi orta; Formas educi è potentia materiæ. Verum quid verbis istis, si ita simpliciter accipiantur, rei subsit, nemo adhuc, quod ego quidem sciam, ita monstrare potuit, ut animus veritatis cupidus in iis acquiescere poterit. Neq; enim in ulla materiæ potentia latent formæ. Et si in suo sinu materia formas contineret, ac formæ originem suam materiæ deberent: Materia esset Ens nobilissimũ, nobilius principium, quam forma: imò formę principii nomine vix dignæ essent.

Forma an educantur è potentia materiæ.

Aut si ita velint rem explicare; Materiam quidē actu in se non continere formas, sed in materia esse quandam dispositionem & propensionem ad formam, quæ ubi compleatur, tũ rem jam fieri actu, quod erat antea potestate: seminisq; hanc esse naturam, ut accedente adæquata caussa efficiente ex sua potentia quasi edat actum seu formam, quæ ante actionem agentis nondum actu aderat; atque ita potētiam hanc nihil esse, quam certam determinationem, ut ex hac materia fiat hoc, non aliud, ex. gr. ex ovo pullus, non equus: Nihilominus quæritur, quomodo ista potentia compleatur, & unde actus seu forma, quæ substantia est, ad actionem agentis proveniat & originē habeat; an nimirum illa potentia, & dispositio, quæ Qualitas est, mutetur in substantiam; an verò ex nihilo fiat forma, ita ut agens nihil de sua essentia illi, præter actionē, tribuat. Quorũ utrumq; absurdum est & à veritate maximè alienum; formam scilicet vel ex nihilo fieri, vel actum ex materia, & substantiam ex accidente, & λόγον οὐσίας ex Qualitatum crasi quacunq; deducere. Quocunque enim modo illa ad formam dispositio explicetur, cum successivè & per partes illa præparatio fiat, & gradus ultimus ejusdem sit generis cum præcedentibus: actum rei constituere, & substantiæ essentiam dare non potest. Neque formarum inchoatio datur. Neque, quid agentis actio ad formæ productionem faciat, patet; cum ad unius agentis actionem diversissimæ formæ sese exserant. Idem enim calor Solis tempore verno facit, ut ex plurimis & diversissimis seminibus in eodem campo vel horto plurimæ & diversissimæ plantæ crescant. Pręterea secundum hanc opinionem generatum non à generante haberet suam formam, & generans non ipsam formam, sed dispositionem saltem ad formam, quæ postea sua spōte ad actionem agentis alicujus extranei, caloris puta, & quidem varii generis (Nam ova gallinarum nō solũm calore incubantium gallinarum, sed & ignis calore excludi è Scaligero notum: plantasque cum calore Solis tum ignis in hypocausto è seminibus produci, itidem notum) è potentia materiæ, nihil communicante agente, emergeret. Quod à ratione alienum esse, præstantissimi etiam Peripatetici

Viventia quomodo generent.

agnoverunt. Unde Jacob. Zabarella, *de facult. anim cap.* 11. scribit: *Viventia, dum generant sibi simile, largiri & communicare aliquid de suamet materia, & aliquid de suamet forma, quatenus exhibent semen animatum ac vitali eadem facultate, quæ in generante erat, præditum.*

Omnis forma sui multiplicativa.

Neque ex ista opinione dici posset, quod animatum sibi simile generet, & forma omnis sit sui multiplicativa: quod tamen omnes saniores Philosophi concedunt. Si enim nihil de sua essentia generans in generatum transferret, sed saltem materiam determinaret ad similem formam; efficiens postea (quod non ejusdem speciei est) faceret, ut actu prorumpat: quomodo, quæso, dici posset, formam sese multiplicare? Certè si planta aliqua in India, dum semẽ producit, nihil aliud dat, quàm materiam cum determinata potẽtia ad similem formam recipiendam, è qua post annũ, duos vel plures, ipsa plãtã jam combusta vel putrefacta, forma erumpat vi caloris, non tantum Solaris, sed & ignis in hypocausto, ut agente: plantam illam sibi similegenerasse, & formam illam sese multiplicasse, dici non potest. Neque enim ad univocam generationem & veram similis essentiæ productionem sufficit dare materiam cum aliqua proclivitate & propensione ad formam suscipiendam. Et hoc modo agens calor, isq; accidẽs, plus ad generationem conferret, quam generans, qui scilicet facit, ut forma actu jam sit, quod per generans saltem in potentia erat. Atque ita inexplicatum relinquitur, unde forma rei substantialis & specifica, seu potior illa, divinior & præcipua rei pars resultet & originem suam habeat: quam tamen ex nostra sententia monstrare facilè est. Ideoq; si in bonum sensum trahi debet illud axioma, explicari debet, quomodo illud explicat Scalig. *exerc. 6. sect. 5. Emersio potius est, quam eductio*; Et paulò ante; *Forma est in semine Canino, cujus in potestate dicitur esse, quia semen est potens dare formam, quam in se continet. Educitur autem de ea potentia remota, qui est actus primus, ad potentiam propinquã, qui est actus secundus, sc. ut forma sit in eadem materia ad eum modum, qui nullis egeat adminiculis, ut finè suo fruatur, ad quem comparatum est totum Compositum.*

Omnis forma sui multiplicativa.

Et si admittatur id, quod rectè ex Alberto adducit Zabarella, *de sensu agente, c. 5.* Omnem formam esse sui multiplicativam: non opus est ad eductionem formarũ è potentia materiæ confugere. Ex ista enim multiplicatione specierum conservatio pendet. Et forma ut principium est, essentia à Materia distans, ipsaque longè nobilius: ita peculiarẽ & nobiliorem habet originem, quam ut eam materiæ debeat.

Formarum origo.

Atq; ita omninò statuendum videtur, Formas, vi benedictionis divinæ, factæ in prima creatione, cum Deus diceret; *Germinet terra germen, herbam producentẽ semen; arborem fructiferam facientem fructum juxta speciem suam, cui insit semẽ suum super terram*;

rum; Et, *crescite & multiplicamini*, à generante, mediātè semine, per traducem quasi propagari, & veluti lumē à lumine accensum, ubi idoneā materiam & instrumenta nacta fuerit, operationibus sese manifestare.

Anima est in semine. Cum enim potentiæ & operationes animæ propriissimæ in semine appareant: animam ei inesse, negandum nō est. Nam cum potentiæ non sint separabiles ab anima, cujus sunt potentiæ: impossibile est, potentiam aliquam alicui propriā esse in subjecto, in quo non est forma, à qua fluit potentia. Et cum ex operationibus ad latentis essentiæ notitiam perveniamus: quid caussæ, cur semini animam non tribuamus, quæ suis in eo operationibus satis se prodit? *Animæ operationes in semine.* Sunt autem illæ duæ: seminis & cōceptus vivificatio; & partium omnium, quæ ad vitæ actiones edendas necessariæ sunt, efformatio. Quodvis enim semen, ut in plantis manifestum est, vegetante anima conservatur & aliquandiu prolificum permanet: & quamdiu integrum & incorruptū est, in loco idoneo, & præsente alimento, ut vivens operatur & exercet suas actiones in eam, quę præstò est, materiam, non secus, ut ipsum vivens integrum omnibus partibus: quod nō solum in animalibus in auctione & partium nonnullarum regeneratione, sed præcipuè, ut postea dicetur, in plantis videre est. Nam eædem operationes in semine, & in planta omnibus numeris integra conspiciuntur: quæ propterea idem in utroq; principium & movens indicant. Eadem enim est omnino operatio, cum anima in semine latens ex attracta materia corpus plantæ fabricat: & cū eadem postea singulis annis amissa folia & flores instaurat, novos surculos, ramos, radices protrudit, & propterea ejusdem omninò facultatis, ejusdemq; animæ indicium est.

Neque hoc solùm fit in plantis, sed & in animantium perfectorum seminibus idem fieri cōcedendum est. Nam si non fit ex sanguine caro, nisi caro ipsa animata sanguinem in carnem mutet: multò minus fiet ex sanguine animal, si semen anima careat; neque attrahere posset semen sanguinem maternum, nisi esset animatum. Cum enim incipit attrahere alimentum semen, jam actu operatur.

Tribuendas verò esse has actiones semini, Arist. *2. de gener. anim. c. 1.* docet; & rationes idem evincunt. Ἄλογον enim videtur, inquit Philosophus, ἔξωθέν τι ποιεῖν ἕκαστον, ἢ τῶν σπλάγχνων, ἢ τῶν ἄλλων μερῶν· κινεῖν τε γὰρ μὴ ἁπτόμενον, ἀδύνατον, καὶ μὴ κινοῦντος πάσχειν τι ὑπὸ τούτου. Nimirum efficiens immediatum necessariò conjungitur cum patiente, dum fit actio. In formatione autem partium nihil conjungitur cū materia, quam semen. Ergò illud generat & agens hîc est principale.

Iac. Schegkii opinio. Ideoq; Jac. Schegkii Phil. & Medici aliàs doctissimi opinio admitti nō potest. Is, *lib. 1. de plastic sem facult.* semini λόγον πλαστικὸν tribuit, docetq;, se τοῦ λόγου vocabulo intelligere formam

formam substantialẽ, ut quæ nullo sensu, sed duntaxat mente & ratione percipiatur. Semen tamẽ & hunc actum substantialem non è principalium agentium, sed ex instrumentalium numero esse, atq; instar manus artificis corpora animata efformare, statuit. Item dicit: *quod sit actus substantialis à substantia primi actus separabilis, qui habeat propriũ subjectum, humorem spermaticum.* Et rursum: *quod sperma sit instrumentalis caussa, & λόγος quidam ποιητικὸς seu πλαστικὸς, sed non ἔνυλος, efficiens seu generans corpus animatum, & non etiam ipsum animatum existens, medium inter animatum & inter animandum interpositum, sine informatione alicujus materiæ ad efficiendum efficax, ut actus & ἐνέργεια quædam secunda.*

Opinionis Schegkii examinatio. Verum quod hìc semini solùm partes instrumentarii agentis, & generanti principes tribuit: id ex eo falsum apparet: quod generans, & à quo semen communicatum est, vel longè abesse vel periisse potest. Sed ὅσα φύσει γίγνεται, ἢ τέχνῃ, ὑπὸ ἐνεργείᾳ ὄντος γίγνεται. Et τὸ κινοῦν ἐνεργείᾳ εἶναι δεῖ. Deinde cum omnia agentia univoca non sint è numero caussarũ instrumentalium, sed principalium, & sibi simile generent: semen verò ab Aristot. 7. *Metaph. cap. 9.* inter agentia univoca rectè numeretur: pro instrumentali causa propriè dicta tantùm haberi non potest: nisi ita appellare alicui placeat, quod medio & beneficio seminis generans simile generare dicatur. Sed is etiam sciat, semen non esse instrumentum, ut alia, quæ cum principali agente necessariò conjunguntur, & ab eo subordinantur, sed separatum à generante, eò quod in se virtutem & omnem vim agendi habeat. Ideoq;, ut ipsius Schegkii verbis utar, cum instrumentum per se nullam habeat efficaciam, utpote quod non nisi χρήσει principalis efficiẽtis definiatur: & cum movendi principium, ut in instrumentis artificum, externum est; ita in naturalibus abditum recondatur intra ipsa instrumenta: hinc colligitur, plasticam vim in ipso semine esse; & quidem ipsum principale efficiens in semine, non extra semen esse.

Semen non est solum agens instrumentarium.

Et quidem illud agens omninò est anima. Nam (iterum utor Schegkii verbis) animatum corpus cum sit præstantius & perfectius: sequitur, non animatum non esse principalem animati corporis caussam: sed animatum ab animato ut principali caussa produci.

Princeps formationis caussa est in semine. Ac nisi agens illud principale in ipso semine esset, & anima esset: multa absurda sequerẽtur. Ita enim nulla erit generatio univoca, & generans nihil nisi materiam generando dabit, ejusque soboles erit animatum, quod animam dederit. Et quomodo anima ibi non præsens sit; ubi operationes animę eduntur? Cum omnes facultates cujuslibet formæ, atque inprimis animæ, emanantes sint proprietates ab ipsius animæ essentia propria, & inseparabiles qualitates: & proinde ubi facultates & actiones animæ reperiuntur,

riuntur, meritò ibi etiam animam adesse, concludi potest. Quod ipsum voluit & docuit Aristot. *2. de gener. anim. cap. 3.* οὔτε γὰρ ὡς ἄψυχον, *inquit,* θείη τις τὸ κύημα, καὶ κατὰ πάντα τρόπον ἐστερημένον ζωῆς. οὐδὲν γὰρ ἧττον τά τε σπέρματα καὶ τὰ κυήματα τῶν ζώων ζῇ τῶν φυτῶν, καὶ γόνιμα μέχρι τινός ἐστιν, ὅτι μὲν οὖν τὴν θρεπτικὴν ἔχουσι ψυχήν, φανερόν.

Ex quo facilè videre est, eorum sententiam à verò alienam esse, qui vim formandi partes in semine inesse concedunt, animam autem inesse negant, eamque nescio unde deducunt. Quomodo enim adsit ibi facultas animæ, atq; ipsa anima non adsit? Nam accedenti alicui soli officium hoc deferri non potest; cum nihil ultra sua vires operetur, & nullum accidens agat, nisi per vim substantiæ, & à forma, à qua pendet, dirigatur. Sed & hic ad aliquam formam præsentem recurrere necesse est, eamque animâ non inferiorem & ignobiliorem: cum omnia illa opera in corpore formando præstet, quæ anima in corpore jam formato, ut ex augmentatione, carnis amissæ instauratione, & similibus videre est. Et quod antea etiam dictum, quomodo ab eo, quod actu non est, fieret generatio, nisi ipsi semini actus atque animæ essentia tribuatur? Et quomodo generatio esset univoca, aut unde anima deduceretur, nisi generans adhuc vivens semini animæ essentiam immisisset; dum scilicet ex ovo, etiam fornacis calore, pullus excluditur; aut dum in plantis & animalibus semine ad generationem communicato generans moritur?

Accidens nõ est princeps formationis caussa.

Schegkii λόγος πλαστικὸς rejicitur.

Quod verò Schegkius peculiarem hic λόγον πλαστικὸν, actum substantialem, οὐσίαν οὐσίας efficientem, ἄυλον, qui tamen anima non sit, introducit: næ ille frustra nobis videtur multiplicare entia. Cum enim huic substantiali actui operationes animæ tribuat; cur non concedat eundem animam esse? Et cur actum hûc alium ab anima statuere sit necessarium; cum anima in semine sufficere possit? Aut quid opus est, λόγον πλαστικόν, quasi actum secundum alterius actus primi, & vicarium quasi generantis in semine statuere, qui, desinente motu generationis, ipse etiam desinat? Statuere enim ἄλλο τι εἶναι κεχωρισμένον, ἄλογον: & φθείρεσθαι ποιῆσαι εἴτε πάντα τὰ μέρη, εἴτε τινά, ἄτοπον.

Anima in semine est formationis caussa.

Atque animam in semine hæc omnia efficere, neque formationem corporis animati alterius rei opus esse: satis quoque videtur probare plantarum nonnullarum generatio, quæ ex parte à planta avulsa propagantur; cum scilicet particula animæ cum parte materiæ cohærens avellitur, unde planta priori similis crescit. Neque enim hîc aliam vim formatricem ab anima rosæ vel salicis diversam comminisci licet: sed potius hoc inde colligitur, sicut in hoc propagationis modo ab animæ parte cum parte corporis avulsa plantæ formantur: ita etiam in semine vim formatricem partium

non ulli alii attribuendam eſſe.

Nimirum formæ animatorum etſi per ſe non ſint quantæ & diviſibiles: tamen quantæ dicuntur, imò etiam dividuntur ad diviſionem materiæ, unde aliquid animæ cum corporis parte avulſum, ſimile & ſibi neceſſarium corpus fabricare, atque ita novum animatum emergere ſolet.

Propagationis animatorum modi.

Verùm non cum qualibet corporis parte animæ aliquid avulſum ad hoc aptum eſt: Sed talis ſit materia, in qua anima avulſa commodè deliteſcere, & ad ſuum opus ſeſe accingere poſſit. Jungitur enim anima corpori, junctaque retinetur, intercedentibus quibuſdam diſpoſitionibus, quæ ſubjectum aptum faciunt ad ſuſcipiendam & retinendam animam: inter quas præcipuè eſt calor nativus ſufficiens, & in certo gradu conſtitutus. Unde etiam Ariſtoteles generationem dixit, eſſe primam vegetantis animæ cùm calore participationem.

Hinc varius eſt propagationis animatorum modus. In plantis quidem ſi ſalicis ramus editus à matre ab eadem avellatur, dividitur anima ad diviſionem materiæ, & manet in ramo; unde ex ramo in terram condito arbor ejuſdem ſpeciei conſtituitur. Idem fit in aliis per radices; in aliis per ſemen; in aliis per alios modos fit propagatio, ut apud rei ruſticæ ſcriptores videre eſt. In quibus tamen omnibus id neceſſarium eſt, ut materia avulſa conveniens domicilium animæ præbere poſſit; quod non in quibusvis plantis quodlibet præſtare poteſt. Exempli gratia; per ramum avulſum terræ commiſſum propagatur, ut dictum, ſalix; ſed non pyrus.

In animalibus verò etſi quoque varius videatur propagationis modus, dum alia ova pariunt; alia vivos fœtus: tamen in eo convenire videntur omnes, quod animalia per nullã corporis partẽ avulſam, ſicut plantæ, ſed per ſemen, aut ſemini quiddam analogum generãt. Hoc enim, quod Epicurus, ut eſt apud Plutarchum, *de plac. philoſoph. lib. 5. c. 3.* ψυχῆς καὶ σώματος ἀπόσπασμα dicebat, à corpore reliquo deciſo, ad ſubjecti diviſionem & ipſa anima dividitur, & aliquid ejus cum ſemine ab animali deciditur: quæ cum ejuſdem ſpeciei ſit cum anima, à qua deciditur; jam verò ob ſubjectũ numero differat: ex ſemine ob hanc animam jam novũ animal exoritur, dum anima in ſemine latens ſeſe exſerit & ſuas virtutes explicat, & operando ſeſe manifeſtat, calidoque & ſpiritibus utens, omnia, quæ ad animalis conſtitutionem neceſſaria sũt, fabricare exorditur, ſubjectamque materiam diſtinguit, diſponit, ordinat, format, & effingit: ut ita integrum & aptum domicilium, ſimile illi, è quo deceſſerat, habere poſſit, atq; inſtrumenta in promtu ſint, quibus omnes ſuas vires exſerere actionesq; naturales exercere poſſit; quod domicilium poſtea occupat, eodem modo, quo in accretionibus induit ſeſe in alimenti materiam

Semen quid.

Anima eſt ſui domicilii architecta.

riam novam. Nimirum, ut ex Themistio loquitur Scaliger, Anima est sui domicilii architecta, quæ sibi fabricatur conveniens accommodatumq; instrumentum: &, ut scribit Arist. 2. *de gener. anim. c. 1.* τὸ σπέρμα τοιοῦτον, καὶ ἔχει κίνησιν καὶ ἀρχὴν τοιαύτην, ὥστε παυομένης τῆς κινήσεως γίνεσθαι ἕκαστον τῶν μορίων, καὶ ἔμψυχον.

Seminis natura admiranda.

Neque quem exiguum illud seminis corpus offendat, sed potius Creatoris sapientiam, potentiam, bonitatem, qui cum exiguo corpore formas ad specierum cõservationem ad finem usque mundi transferri & multiplicari in prima creatione & voluit & jussit, hic attentius admiremur: formarumq; præterea nobilitatem æstimemus, quæ in minimo corpore æquè suam essentiam & potentias integras retinere possũt, ac in maximo. Et si forma quercus in exiguo germine, quod è glande pullulat primùm, æquè integra est, quod nemo negare potest, ac in annosa postea & procera quercu: cur non eadem quoque in glande esse possit?

Quomodo semen potentia animatum dicatur.

Quanquam verò Aristoteles potentia solum semen animam habere dicat: id cum Scaligero ideò dictum putamus, non quia egeat aliqua substantia sese eliciente atque perficiente; sed quia caret instrumẽtis expressis, quæ sunt in ejus potestate: seu, non quia non sit ipsa essentia animæ in semine, semenq; actus primi respectu non animatum esse dicatur; sed solùm de potentia secunda, quæ perficitur actu secundo, id accipiendum est, nimirum respectu operationum, quas nondum edere potest ob defectum organorum. Nam in semine non est re ipsa apparatus ille organorum ac partium distinctus, deestque semini non illa ab anima, sed illa à corporis structura, & partium compositione, ac conformatione perfectio, ob cujus defectum semen planta perfecta, vel animal perfectum nominari non potest. Nam cum semen ex efficientium numero sit, 1 *de gen. animal. c. 18.* atque omne agens operetur, non quatenus potentia, sed quatenus actu tale est: animam actu in semine inesse negandum non est. Et nisi actu inesset, à quo, quæso, in actum deduceretur? cum illud non nisi tale esse possit, quod similem actum haberet.

Anima actu in semine.

Quod verò Galenus animam ad hoc officium formandi partes corporis ineptam putat, quod sit οὐ μόνον οὐ σοφήν, ἀλλὰ καὶ παντάπασιν ἄλογον, errasse in eo videtur, quod formis naturalibus simpliciter ἀλογίαν adscripsit. Quanquam enim intellectus & mẽtis expertes sint: nihilominus sunt principium divinum & immutabile, quod determinat omnes actiones & passiones rei naturalis, & sunt quasi instrumentum & manus sapiẽtissimi opificis ac Creatoris Dei, qui hanc vim & efficaciam his suis instrumentis, quibus nihil mirabilius ne cogitari quidem potest, largitus est in prima creatione, cum diceret: *Germinet terra germen, herbam producentem semen,*

Formarum potentia unde.

semen, arborem fructiferam facientem fructum juxta speciem suam, cui insit semen suum super terram. Et; *crescite & multiplicamini.* Quae cum Galeno fuerint incognita: mirum non est, quod ex his sese expedire non potuerit. Hoc magis mirum est, quod multi, quibus haec cognita sunt, ea non diligentius perpendunt.

Creationis ignoratio caussa errorum.

Anima matris non est formationis caussa.

Neque tandem ii ex hisce difficultatibus sese extricare possunt, qui & formandi partes officium animae maternae tribuunt, & ab anima materna animam deducunt. Nam si haec opinio vera esset, cur foeminae non absque viris conciperent? cur ova subventanea, quae à foeminis absque mare concipiuntur, foetui producendo sunt inepta? & quid omnino de oviparis dicemus, quae vivum integrum foetum non pariunt? quid etiam de plantis, quae utero non concipiunt, sed maris solùm munere funguntur, & semen maturum in terrae gremium conjiciunt, à qua tanquam intra uterum fovetur, ut inde suo tempore planta integra edatur. Unde enim in his anima! Quis hîc admirandarum illarum operationum autor? quis omnibus partibus numerum, ordinem, situm, figuram, qualitatem & similia tribuit, nisi illa ipsa anima, quae in planta postea omnibus partibus integra, si quid avulsum est, illud instaurat & reparat, & singulis annis, cum novos ramos producit, & flores & folia reparat, formationis opus quasi de novo aggreditur; eodem planè modo, quo cū primùm in parvo seminis corpore lateret, ex attracta materia plantae architecturam inchoaret.

Et omninò in Plantis, ubi mare & foemina ad generationem opus non est, rem putamus esse manifestam; ob rationes modò allatas: & miramur, quod viri docti nonnulli veritatem istam apprehendere non potuerunt. Neque absurdum nobis videtur, (etsi absurdum videatur Libavio) quod semen tritici in granario actu vivat. Nisi enim viveret, sationi aptum non esset. Et quae jam emortua sunt, infoecunda sunt, & sationi inepta: quae verò adhuc vivunt, humiditatem aliquam nacta & calore fota, etiam in hypocausto vel media hyeme germinant. Ubi certè illa vis germinandi non est ab Aqua, vel à Calore ambiente, sed ab anima in semine latente. Praeterea ex India & aliis peregrinis locis multa semina ad nos afferuntur, quae post plures etiam annos terrae iterum credita plantas suae speciei producunt. Ubi, si in semine non est Anima, à quo, quaeso, agente plantae anima communicatur, aut à quo agente fabrica illa corporis artificiosa exstruitur? Cum planta, à qua Semen generatum est, longè absit, aut jam etiam emortua sit.

Semina vivunt.

In animalibus verò, in quibus uterq; sexus ad generationem requiritur, etsi res videatur nonihil intricatior: tamen si diligenter perpendatur, nō adeo magnam difficultatem habet. De quo videatur Scalig. *exer. 6. sect. 5. 7. 8. 9. 10. 11.* Primò enim, qui

Maris & fœminæ semen ad generationem necessarium; & quomodo.

qui Aristotelis doctrinam sequuntur, & masculino semini solùm vim generandi tribuunt, illi facilè se expedire possunt. Omnia enim, quæ de Seminibus plantarum dicuntur, etiã de Semine masculino dici possunt. Verùm cum alteram sententiam sequi placeat, cum ob alias: tum eam inprimis ob rationẽ, quod mas & fœmina non differunt specie; formas autem ejusdem speciei sequuntur potentiæ ejusdem speciei, ac proinde potentia generandi in fœmina est ejusdem speciei ac naturæ, cum ea, quæ est in mare: nec ea quicquam absurdi includit: Si illud observetur, quod Aristot. *1. de gener. anim. cap. 18.* ex Empedocle scribit: *Maris ac fœminæ quasi Symbolum esse; totum vero à neutro proficisci.* Et illud, quod Scaliger, *Exerc. 106. sect. 6.* scribit: *Majus tibi dicam, quod tibi scire præstiterit, ad generationis modos perscrutandum, quam Cylindrorum omnium jura inutilia persequi. Palmularum ossa tria serito, totidem orientur inde palmæ, ita demùm distinctæ, ut erant ossa ipsa. Ii tres stipites actu unum hoc, quod est existens sibi quisq;, in unum actu coibunt; unica denique uno contenta stipite palma fient: atque ex iis, non alio satu, exit arbor illa, quemadmodum prodit Theophrastus. Unus, inquam, stipes numero ex ternis truncis, ortu, materiâ, quantitate, loco separatis.* Hæc Scaliger. Habet nimirum quilibet stipes & primò exoriens palma quæque suam animam: nihilominus hæ tres palmæ in unam numero palmã coalescunt. Idque non solum videre est in palma, sed & in omnium plantarum insitione, in qua suâ animâ præditus est stipes, in quem surculus inseritur; sua itidem surculus: ex surculo & stipite una planta & arbor fit, una anima prædita. Allusit procul dubio huc fabulâ illâ Plato, cum, *in Convivio*, scribit, hominem, qui nunc geminus est, in principio unum fuisse, postea à Jove discissum in marem & fœminam fuisse. Et hinc provenire mutuum illum amorem, qui sit τῆς ἀρχαίας φύσεως συναγωγεὺς καὶ ἐπιχειρῶν ποιῆσαι ἓν ἐκ δυοῖν. Et unumquemq; nostrum esse ἀνθρώπου ξύμβολον, & unumquemque quærere semper τοῦ ἑαυτοῦ ξύμβολον.

Libavii objectiones solvuntur.

Jam quæ Libavius contra hanc sententiam afferat, videamus.

Semina an vivant.

Primò ergò quod miratur, imò ridet Libavius, ut paulò ante etiam dictum, Semen Tritici in granario sicco actu vivere, id non miror: Sed hoc potius miror, virum tam doctũ id perspicere non potuisse. Etsi enim in granario sicco aliæ vitæ operationes in semine tritici non appareant: tamen nec tunc planè otiosa est anima. Sed semen vegetum, incorruptum, & prolificum aliquandiu conservat. Quamprimùm verò locum convenientem, & alimentum idoneum nanciscitur, in plantam perfectam excrescit. Et si non vivit Semen tritici, quæso, undè Triticum, quod ex eo semine pullulat, animam suam nanciscitur: Cũ Triticum, ex quo hoc semen collectum est, jam præcedente æstate exaruerit.

Fœmina quid ad generationem conferat.

Deinde quod dicit, hoc modo fœminam nihil ad generationem conferre, nisi locum, fotum, & nutrimentum: id nihil contra nostram sententiam facit; Sed pugnat contra eos, qui semen prolificum saltem à mare provenire scribunt. Nos, ut Platonis verbis utamur, statuimus, utrumq; sexum suum ad generationem conferre σύμβολον, & neutrius sexus semen seorsim sumtum, sed utriusque conjunctum, & in utero fœminæ ritè unitum, esse Semen prolificum & fœcundum. Sed cum ex his plura argumenta exstruat Libavius, ea ordine videamus.

1. Libavii objectio.

Primò autem ita argumentatur: *Si mas est, qui gignit in altero vel alterum, non in seipso aut seipsum, falsa est Scaligeri generatio, quâ mas in seipso dicitur generasse essentiâ formali, per quã res est id, quod est, constans anima.*

Responsio. Mas quomodo in alio generet.

Ad quod Respondemus: Licet mas in alio gignat; quatenus tamen primò Semen, quod in fœminæ uterum mittit, in se generat, nec illud Semen anima destituitur, eatenus, suo tamen modo, etiam in se gignere dici potest: Semen tamen potiùs, quam animal; cum, ut dictum, ad Semen prolificũ, è quo animal formatur, utriusq; sexus semen requiratur. Et respondit aliquid ad hoc jam Scaliger, *Exerc. 6. sect. 10. Generat arbor, cum producit semen: non autem generatur arbor, cum pullulat è semine, sed tùm generatum, quod erat imperfectũ, perficitur.* Cum enim forma quævis habeat sese multiplicandi vim, & hoc in animalibus fiat per semen, ut in plantis plerisq; non sine caussa animal, ut & plantæ, generare dicuntur, cum semẽ istud prolificum, quod Epicurus (ut est apud Plutarchum, *de Placit. Philos. l. 5. c. 3.* ψυχῆς καὶ σώματος ἀπόσπασμα esse dixit) generant, materiam nimirum talem, per quam aliquid suæ animæ propagare, & hoc modo sese multiplicare possit. Etsi enim formæ animatorum per se non sint quantæ & divisibiles: tamen quantæ dicuntur, imò etiam dividuntur, ad divisionem materiæ. Unde animæ aliquid cum corpore idoneo avulsum, facile sibi rursum necessarium corp9 fabricare potest. Sed non quælibet materia, sicuti dictum, ut cum ea anima propagetur, apta est; sed certa: quæ est in animalibus & plantis semen; in quibusdam taleæ & surculi; in aliis radices.

Atque hoc ita se habere, ex eo manifestum est, ut antè etiam dictũ, quod Semine genito & emisso, & planta & animal emori potest, antequam fætus vel planta perfecta producitur. Et nihilominus, etiamsi jam emortua sit planta vel animal, generasse dicitur, & posthuma quoque proles parentis sui proles est.

2. Objectio.

Secundò ita argumentatur: *Si mas in seipso, dum Semen gignit, simul animam procreat, fœmina est, non mas. Fœmina enim est, quæ in seipsa vel seipsam gignit.*

Responsio. Fœmina quomodo in se generet.

Verum respondeo, Fœmina dicitur in seipsâ gignere, quod Semen, quod generat, & ad fœtus constitutionem communicat, in se continet,

non

non verò, ut mas, ex se emittit. Præterea etiam, quod generatum, quod imperfectum est, in fœmina perficitur, ut sic forma sit in eàdem materià ad eum modum, qui nullis amplius eget adminiculis, ut loquitur Scaliger, *loco alleg.* Id quod non fit in mare.

3. Objectio. *Tertiò, Si*, inquit, *mas in seipso formam fœtus efficit; quia forma sine materia non est: necesse est, etiam singularem & determinatam efficere materiam.*

Responsio. Id quod totum concedimus. Sed hinc non sequitur, quod annectit; *Et sic integrum essentia animal gignere.* Nam ad id generandum utrumq; semen requiritur, & ut supra ex Empedocle & Aristotele dictum, Maris & fœminæ quasi σύμβολον est; totum verò à neutro proficiscitur. Et præterea Corpus animalis in fœmina perficitur.

4. Objectio. Eadem ferè est solutio *quarti* argumenti, quando dicit: *Si mas intra se gignit & materiam & formam, fœmina non potest esse principium generationis, sed per accidens saltem, & absolutionis.*

Responsio. Hoc enim nos non petit, sed eos, qui fœminæ Semen activè ad generationem concurrere negant. Præterea nec totam materiam, quæ ad corpus animalis absolvendum requiritur, in mare generari dicimus, sed saltem tantum materiæ, quantum sufficit ad animam traducendam & propagandam: Reliqua materia in utero à sanguine materno communicatur.

5. Objectio. Cum *quintò* dicit: *Si mas est principium id, quod originem motus & generationis habet, non in se integram materiam & formam gignit. Aliud enim est principium motus ad formam, aliud est forma.*

Responsio. Nullam connexionem video. Principium motus est mas, dum in se habet formam, quæ sui multiplicativa est: Interim nihil obstat, quin aliquid ejusdem cum semine communicare, & ita suam Speciem propagare possit. Præterea non dicimus; quod mas in se animam efficiat, sed quod aliquid suæ essentiæ communicet: Sicut nec hoc dicimus, Quod animal integrum formâ & materiâ in mare generetur.

6. Objectio. Ad id quod *sextò* affert; *Cum unus canis, unus porcus plures possit procreare uno satu, unicoq; semine, in se jam multitudinem materiæ & formæ animalium gestaret;*

Responsio. Jam Respondit Scalig. *exerc. 6. sect. 10.* Sed objiciunt, inquit, Ergo canis animarum plenus est. Non sequitur. Unam enim habet animam, quæ pluriū sufficit generationi. Sic in ramis oleæ, in quibus multæ sunt taleæ, unica tantùm est anima, à quâ multæ. Frustra proinde quærit Libavius, *in exam. Phil. viv. Hart.* p. 117. *Si dixit Deus; Germinet terra herbam virentem, cujus semen in ipsa sit super terram juxta genus & speciem suam; Num ergò in plantis animæ omnium deinceps futurarum actu erant? Ita de aquatilibus & aëreis: Crescite & multiplicamini. Si actu erant multiplicia, quid opus erat de futuro sancire?* Uniuscujusq; Individui & plantarum & animalium una erat actu anima, quæ plurium generationi sufficit, & quæ, ubi per semen prolificum communicatur, indi-

individuum sese multiplicare & generare dicitur. Manetque nihilominus anima una & integra actu: quemadmodum dum à lampadis flamma flammam excipimus, illa nihilo secius integra manet. Et sicut dum anima in accretionibus & augmentatione sese in alimenti materiam novam induit, non major fit: ita in generatione non imminuitur.

7. Objectio. *Septimo* inquit: *Si Semen ex mare & fœmina simul secernitur, impossibile est, Marem intra se gignere animal formatum, idq; postea transferre in fœminam. Deest enim alterum generationis principium.*

Responsio. Verùm Respondeo. Si Scaliger animalia à masculino semine, sine fœminino, generari statueret, in eo ipsi non assentimur. Sed cum locutio illa Scaligeri, quâ Semen dicitur esse animal, inprimis offendere videatur Libavium, illa explicanda est: *Primò* si Scaliger solum masculinum semen habet prolificum, in eo, ut dixi, ipsi non assentimur: Sed utrumque Semen ad generationem necessarium esse concedimus, & totum à neutro proficisci, Sed maris & fœminæ Semen conjunctum demùm Semen prolificum, & ad animal suæ Speciei procreandum idoneum esse statuimus. Quod verò *secundò* Semen hoc prolificum animal appellat Scaliger, & Semen caninum Canem imperfectum, carentem tantùm articulationibus appellat, in eo adeò reprehendendus non videtur. Nam cum denominatio à parte potiore desumatur: Semen verò actu formam integram habeat, (nam cum forma per se non sit quanta, potest æquè esse integra in parvo corpore, ac in magnâ mole: Ac licet infante recens edito vir major sit: infans tamen æquè perfectam atque integram habet formam) & præterea aliquid materiæ: Scaligero animal appellare placuit. Si quis tamen ideò, quod maxima materiæ pars adhuc desit, & corporis fabrica nondum absoluta sit, neque omnibus membris animal perfectum sit, animal appellare non velit, cum eo non pugnamus: modò hoc largiatur, animam integram sui domicilii architectam Semini inesse. Neque enim negandum, non levem inter semen & plantam vel animal ex semine generatum esse differentiam. Nam semen corpus homogeneum est (quanquam enim in plantis semina plures partes habeant: externæ tamen saltem internæ illius homogeneæ, quæ propriè semen est, quasi theca sunt) aptum natum, ut per illud anima traducatur & propagetur: Animalis verò corpus ex pluribus partibus constat, quas anima partim ex semine, partim ex attracto sanguine materno in animalibus, in plantis verò ex alimento è terra attracto fabricat; quæ partes singulæ, ut peculiaria mista, cum suas formas habeant, atque alia forma sit corticis, alia folii in arbore; alia cordis, alia cerebri in animali: non leve apparet discrimen inter semen

Semen an dici possit animal.

ſemen & plantam vel animal perfectum, ſi ſcil. utriusque corpus & corporis utriusq; quatenus ut miſtum conſideratur, forma perpendatur. Forma tamen ſpecifica utrobique eadem eſt.

8. Objectio. *Octavo*, quod dicit, *Cœlum in æquivocis etiam hoc modo in ſe animal generare:* nulla eſt conſequentia. Nam Reſponſio. in æquivoca generatione Cœlum de ſua eſſentia formam non largitur. Et de æquivoca generatione alibi dicetur.

9. Objectio. *Nonum* argumentum idem eſt cum quarto.

10. Objectio *Decimò, ſi*, inquit, *intra ſe genitam formam animati mas transfundit, non confert ſemen ad generandum in fœmina, ſed jam formâ conſtans animal.* Reſponſio. Verum qua ratione admitti poſſit vel non poſſit, maſculum in ſe animal gignere, jam dictum. Dictum enim jam ſæpius, Solius maris ſemen ad 11. Objectio. generationem non ſufficere. *Deniq; abſurdiſſimum fore*, ait, *cum Equus ex aſina generat mulũ, dicere, eum intra ſe, dum Semen faceret, formã non equi, & ſic non ſimile ſui, ſed muli genuiſſe. Ita eſt*, inquit, *de Leone & Pardali, de cane & vulpe, de cane & lupo, & ſimilibus;* quibus apertiſſimè refutari putat Scaligeri circa generationem ſubtilitatẽ. Reſponſio. Verum niſi firmioribus argumentis refutetur, hoc non refutabitur. Primò enim notandum, Mulum & ſimilia animalia (quæ ex duabus Speciebus proveniunt) non eſſe rerum naturalium Species à Creatore conditas, ſed ſpecierũ confuſiones, quas & Deus, *ut Levit. 19. v. 19.* videre eſt, & Natura abominatur. Deinde cum equus ex aſina gignit mulum, non in ſe muli formam vel ſemen gignit equus, ſed ſemen equi, & hoc modo ſibi ſimile generat. Quia verò hoc ſemen non cum ſemine equæ, quod fieri debebat, ad equum generandum, ſed aſinæ miſcetur: Fit inde non equus, ſed mulus. Et hoc modo equus gignendo ſemen quidem ſibi ſimile gignit, ſed ut fiat diſſimile quid, fit ob admiſtionem ſeminis alieni. Et quia ex diverſornm ſeminum confuſione & formarum miſtione, ut habet Scalig. *exerc. 1.* talia animalia generantur, fit inde fœtus, qui neutrum parentem planè refert, ſcilicet ex Equo & Aſina neq; Equus neq; aſinus fit, ſed mulus. Qualis miſtio in plantis frequentior eſt.

Mulus quomodo generetur.

Offendit quidem hic non paucos formarum miſtio, quam Scaliger appellat, ob quædam mataphyſica (quæ tamen an ex rerum natura, quod fieri debebat, in Metaphyſicã intulerint, an verò in ſuo cerebro quidam Ariſtotelis Interpretes finxerint, dubitare quis poſſet) axiomata: verum ejus rei non pauca neque obſcura in rerum natura extare indicia antea dictum. Et quod non unica ſolùm, ſeu aſinæ ſeu equi, forma in productione muli concurrat, ex partium conformatione manifeſtum eſt. Ubi enim potentia eſt animæ, ibi eſt ipſa anima. At in conformatione muli utriuſq; animæ & equi & aſinæ actiones apparent. Ideoque illud J. C. Scaligeri, *in lib. 1. de plantis*, hic etiam merito locum habet:

Formæ an miſceantur.

Ubi res, inquit, *constet si opinio adversetur rei, quærendum rationem, non rem ignorandam.*

Reliqua omnia, quæ affert, fermè contra illam locutionem Scaligeri pugnant, quâ semen canis dicit esse canem imperfectum. De quâ paulò antè diximus, ita locutū esse Scaligerū propter formæ, nobilioris partis, præsentiam. Interim si cui ita loqui non placet, quia membrorū articulatio nondū adsit, me non offendet. Hoc tamen admittere non possumus, quod Libavius defendit, formā non posse esse, nisi in corpore planè perfecto, & propterea in Semine nō esse, quia membrorum structura nō adsit. Contrarium enim res ipsa loquitur, dū videmus in radice, in bulbo, in surculo, in talea plantæ æquè esse animā, ac in tota planta; etiamsi multæ partes adhuc desint, & propterea eædem operationes plantæ postea apparent, & ex bulbo, vel radice, vel surculo, integrum plantæ corpus pullulat. Neq; tamen hinc sequitur, quod existimat Libavius, quod aqua aut cucurbita facilè homo possit dici, Scaligeriana subtilitate. Nam non quodlibet corpus ad animæ propagationē idoneum esse, anteà jā diximus Et licet in plantis plures modi generādi & transplantandi sint: in animalibus tamē solū per semen ea propagatur & multiplicatur. Multò minus hoc inde sequitur, quod nōnulli huic sententiæ malè imputant, quasi anima gradus habeat, & in semine primo sit quodā imperfectiore gradu, in quo potentia tantùm nominatur, quæ deinde paulatim & particulatim adscendēdo, & ubi plures perfectionis gradus acquisiverit, actus dicatur. Non enim hæc mea, non Scaligeri mens est: sed ut forma eandem perfectionem habens est in infante & viro, in annosa quercu & germine primùm ex glande pullulante: ita eadem forma, quæ est in perfecta planta, est in semine, nec per gradus vel perficitur vel acquiritur, sed tantùm organorum apparatus & distinctio deest.

Nihil externum est caussa formationis.

Tandem ad Objectionem, qua dicitur; Externum quid caussam formationis partium esse non posse, cum quod non tangit, non moveat; Et proinde internum principium esse, idq; aut partem aliquam animæ, aut animam, aut habens animā: Respondet, partim ab exteriore aliquid effici potest, partim nō potest. Nihil enim interest, inquit, sive semē efficere dicatur, sive is, à quo est semen; modò semen in se habeat τὴν κινητικὴν ἐκείνου ἐκείνῳ: quasi dicatur, Si semen in se habeat movendi potentiam, quā ille, qui semen contulit, habuit, perinde esse, sive à semine dicantur effici partes, sive à genitore. Verum respondeo, Sit sanè, nihil interesse, sive dicatur semen efficere partes, sive Genitorem, à quo est semen: hoc tamen in quæstione est: An semen, si animatum non sit, ut vult Libavius, in se habere possit eā movendi potentiam, quam ille, qui semen contulit, habuit. Rectè enim Scalig. *Exerc. 6. Sect. 5. nullum accidens agit, nisi per vim suæ substantiæ.* Et si tribui-

buitur vis formatrix semini, necesse est & animam vegetantem ei tribui, cujus ea vis potentia est.

An verò hæc, ut quæstionē hanc concludamus, quæ de anima in semine existente hactenus diximus, & quibus animæ vegetantis, ut & sentientis præsentiā in semine probavimus, de rationali quoq; anima intelligenda sint: hic non decidimus, sed alterius loci est illa quæstio. Nam sufficit nobis hoc loco, si de plantis & brutis solùm id, quod demonstrandum suscepimus, verum esse obtinuerimus, & in seminibus horum animam corporis architectam inesse monstraverimus.

Ut argo ad institutum redeamꝰ, appellant Chymici recentiores, Astra, semina & radices rerum, quæ Philosophi & Medici hactenus appellarunt formas & animas. De nomine cum iis non litigabimus: Hoc tamen monemus, eos sine caussa radices & semina in cœlum inferre, & parabolismis res obscurare potiꝰ quam explicare. Has formas per se nec molis magnitudinem habere, nec partium distantias, nec dimensionum vinculis alligatas esse: Fieri tamen quantas, & dimensionibus obnoxias, ob materiam, quam informant, rectè docent. Sicut & illud, ab his omnem generationum vicissitudinem absolvi, ab iisdem corporibus omnibus suas magnitudines, universasq; qualitates tribui, vitamq; ipsam, & hinc omnium actionum vigorem & potestatem provenire.

Seminum in scenam mundanā progressio.

Unde & illa, quæ de progressione seminum in scenam mundanam dicunt, in sensum bonum trahi possunt. Quod enim scribunt, semen quodq; suæ naturæ suisq; usibus accommodata corpora & convenientes qualitates assumere, non secꝰ ac histrio in theatrū prodituriꝰ vestem personæ, quam acturus est, aptā seligit: id modò dextrè explicetur, & semina ab individuis suarum specierum, non ex orco aut invisibilibus elementis, progredi dicantur, absurdū non est. Quis enim Peripateticorum negare potest, plantā, cū primum ē semine duobus foliolis saltem prodit, nondū universi corporis structuram perfectam habere, sed attracto ē terra alimento idoneo indies augeri & omni perfectionis genere instrui & absolvi, & ita corpus suæ naturæ conveniens animam plantæ fabricare? Nec in hoc ab ipsis dissentimus, quod scribunt, multos Philosophos hactenꝰ ferè omnes actiones soli firmamento asscripisse, in reliquis Elementis vicissitudines non ab innatis astris, sed à cœlestibꝰ absolvi prodidisse; Imò etiā seminales virtutes & fœcūditates ex cœlo inconsideratè deduxisse: modò rectè accipiatur.

Rer. natural. ordo & action. non omnes à cœlo.

Peccārunt nimirū in eo non pauci Philosophi hactenus *primò*, quod, postquā viderunt hæc inferiora benigno cœli calore foveri, & quasi suscitari, etiā ipsas formas rerū à cœlo deducere conati sunt; cum singulis rebus suæ formæ sint insitæ, quæ se multiplicandi potentiam habent.

Deinde, quia cœlorum motus ordinatissimos esse observârunt, si quid ordinatum, certisq; periodis recurrentem motum servare in sublunaribus viderunt, Caussas illius motus mox è cœlo petendas putârunt; cum tamen illa motus constantia & ordinata vicissitudo ab insitis rerum formis proveniat; ut in plantis videre est, quarum aliæ aliis temporibus florent, fructusq; edunt, & semina proferunt, eumq; ordinem singulis annis constantissimè tuentur.

Formarum vis & potestas.

Nec hîc assentimur Libavio, qui Chymicos iterũ reprehendit, quod astris seu formis coctiones alimentorum ordinatas, excretiones, nutritiones, generationes, auctiones, pulsum vitalem, Morborum circuitus, mensiũ fluxus in fœminis, æstus maris, & similia tribuunt. De mensium fluxu ordinato in fœminis & æstu maris hîc non disputabo: Cur coctionem alimentorum ordinatã, ordineq; in excretione, nutritione inesse, eumq; ab anima provenire, negare debeã, caussam non video. Nam quod dicit, istas actiones non esse statas, & unicã cœnam luxuriosam posse ordinem & tempus coctionis intervertere, facilis est responsio. Cũ enim actionibus istis ordo tribuitur, præsupponitur, & constitutionẽ corporis, seu partium, per quas perficiuntur, sese rectè habere, & objectũ esse conveniens. Excluduntur verò errores externi, quibus coctiones, excretiones & similes actiones turbari, nemo ignorat. At si externa talia omnia sese rectè habeant, naturam & in coctionibus & excretionibus absolvendis ordine uti, & definitis temporibus actiones suas absolvere, notissimum est: de quo videatur Galenus, *lib. 2. de diff. febr. c. ult.* ubi pluribꝰ docet, non solum in coctione, sed & in excretione naturam rectè agentem, neq; impeditam statis temporum terminis actiones suas perficere. Inprimis verò, quod generationes ordinatas esse negat, id valde miror. Etsi enim in regione elementari mutabilitas sit magna, & in meteoris præcipuè multa κατὰ φύσιν ἀτακτότερον fiant: Animalia tamen certa habent generationũ tempora & definitis terminis fœtus suos absolvunt & edunt: & qui ignorat, plantas in producendis floribus, seminibus, fructibus, exarcescendo quasi & rursum repullulascendo & revirescendo, stata tempora observare, rei Botanicæ plane ignarus est. Quod tandem dicit, hospitem esse in Medicina, qui morborum circuitus statos facit: id etiam valde miror, & contrarium verum esse dico; & qui id negat, nunquam febre tertiana vel quartana laborasse aut laborantem vidisse existimo, aut certè, quid in febricitantibus accidat, non observasse: cum frequenter febres tam exactè suos circuitus observent, ut ordinis ac periodorum constantia ac certitudine sæpè cum horologiis certare videantur. Et licet febres sæpè anticipent, aut postponant: tamen & id non sine ordine accidit.

Actiones Naturæ sunt ordinatæ.

Verum in eo Chymicis non assentimur, quod hæc semina & astra in elemen-

Formæ non sunt extra individua suarum specier.

elementis illis, quæ ſtatuunt, inviſibilibus, tanquam in patria, pura & ſola habitare ac beatâ quiete frui & hinc corporibus miſceri ſtatuunt. Formæ enim rerum naturaliū nuſquam ſunt, niſi in ſuæ ſpeciei individuis, & per ea cuſtodiūtur & propagantur, ut ſupra dictum. Neque aliter generationem animatorum fieri, nō ſolùm omnium ſeculorum conſenſus docuit; ſed & ſacræ literę teſtantur, è quibus conſtat, DEUM mūdi Creatorem omnipotente verbo imperaviſſe plantis & animalibus, ut intra ſe & ex ſe generent ſemina, quibus, individuorum propagatione & multiplicatione, ſpecierum conſervatio fieret; non verò infra elementa abſcondiſſe, & ex neſcio quibus abyſſis, certis tēporum periodis, ad hanc mundanam fabulam agendam progredi juſſiſſe.

Sicut & in eo non rectè loquitur Severinus, aut certè non ſatis cautè, quod ſcribit: Semina in Elemento cœleſti individua in ſeculum duratura produxiſſe, Solem, Lunam, & Aſtra; quia ſemina obtinuerint corpora perfectiſſima: cum ex ſacris literis ſciamus, Deum creâſſe luminaria & aſtra, eaque cœlo impoſuiſſe: non verò, ſicut plantæ è terra creſcunt, ita ſtellas è ſuis ſeminibus creviſſe.

Vita quid Ariſtotelicis.

Hoc loco meritò excutienda eſt ſententia Chymicorum recētiorum *de Vita*; cum omnia, quæ iſta, quæ appellant, ſemina obtinent, vivere dicant. Hactenus quidem Philoſophi Ariſtotelici & Medici Galenici vitam tantum animatis tribuerunt, vitamque animæ quendam actum & vigorem eſſe dixerunt: & nihil vivere conceſſerunt, niſi in quo aliqua animæ, ad minimum vegetantis, operatio appareat; & quicquid vivit, nutriri, & contra quicquid verè nutritur, vivere docuerunt.

Vita quid Chymicis.

Verum Chymici recentiores vitæ nomen multo latius extendunt, & cùm ſtellis vitam tribuunt, eaſq; vitali ſeminum poteſtate perfundi, nec mortua eſſe corpora, vt Sever. *c. 6.* ſcribit, docent, tum etiam metalla, mineralia, gemmas, lapides, vivere ſtatuūt, & omnino quicquid ſemen vel aſtrum, quod appellant, in ſe continet & agendi vim habet, ſeu ut alii loquuntur, omne corpus, quod Spiritum habet, vivere dicūt. Scilicet, ut Thomas Moufettus, *in dialogo apologetico*, habet; *Vita ipſis nil aliud eſt, quam* ἐνέργεια *cunctis rebus inſita*, id eſt, hominis ad humanas actiones, aſtrorum ad aſtrales, angelorum ad angelicas, brutorum ad brutales, plantarum ad plantales, mineralium ad minerales, metallorum ad metallicas, alimentorum ad alimentares, medicamentorum ad medicas operationes diſpoſitio. Ita vivit Sal, Sulphur, Mercurius, vitriolum, arſenicum, metalla, gemmæ, lapides; quia ſapores, odores & alias ἐνεργείας ac potentias habent. Hinc è Recentioribus quidam ſcribunt, vitam magnetis eſſe Spiritum ferri; arſenici, auripigmenti Spiritum quēdam Mercurialem venenatum; vitam excrementorum hominis &c.

cæterorum animalium esse ipsorum fœtorem & halitum malignum; aromatum in odore consistere amabili; rerum dulciũ in aërea quadam dulcedine; ligni vitam esse resinam; ignis aerem. Hinc sua principia appellant vitalia, prout rebus naturalibus odores, sapores, aliasq; vires & facultates tribuant: quod verò nihil efficaciæ habet, ipsis est mortuum.

Vivere & agere differunt. Verum enimverò & hic nimis licentiosè sibi jus nomina rebus imponendi, aut potius usitata abrogandi, & nova substituendi arrogant, & vitæ nomen nimis latè extendunt, ac res diversissimas cõfundunt. Longè enim generalius est agere, quam vivere. Et nemo plantam jam aridam & emortuam commodè vivere dicet: At nihilominus etiam emortuæ habent suas vires & agendi potestatem: & hoc modo è sententia Paracelsicorum dicendum esset, emortuas plantas vivere; eademque res esset & mortua & viva. Imò res combustæ sæpenumero sapores atque odores, qui Paracelsicis vitæ indices sunt, validiores habent, quam integræ; atque hoc modo cineribus vita magis tribuenda esset, quam corporibus naturalibus integris. Quod de plantis dictum, etiam de animalibus dici potest; quorum jam mortuorum partes non omnem agendi vim amiserunt. Nam ratione caret, & ab usu, quem penes arbitrium & vis & norma loquendi, planè abhorret, quod Thomas Moufettus, *in Dialogo apologetico*, scribit, vitam splenis bovini non solum esse, quæ in corpore bovis attrahit, concoquit & expellit, sed etiam quæ in morbis expedit lienis obstructiones, mensesque provocat. Etenim quis hanc licentiam nomina rerum mutandi Moufetto tribuit? Et si cuilibet hoc liceret, etiam bovem vel asinum rationalem dicere fas esset. Et aliud esse vitã, ac specialius quid, quam rei ἐνέργειαν & ad sui generis actionem dispositionem, patet in animalibus, quæ vivere possunt, licet multis actionibus destituantur, ut in apoplecticis, epilepticis, cæcis, surdis & similibus videre est. Neque ipsi sibi hac in re constant. Nam si vita, ut Moufettus definit, nihil aliud est, quam ἐνέργεια cunctis rebus insita: mortificata vim agendi habere non deberent. Cum tamen quidam scribant, multa esse, quæ dum vivunt mala sunt & perniciosa, sed ubi sunt mortificata, insignem usum suppeditare. Ut mercurium vivum nullum vel verè exiguum in Medicina usum habere; imò plus damni, quam commodi afferre: mortificatum verò, id est, sublimatum, præcipitatum, insignes in Medicina usus habere. Ubi certè nimis magnâ licentiâ vita non solum pro agendi vi sumitur, sed ad usus Medicorum saltem adstringitur, ut illud saltem dicatur vivere, quod utiles & insignes in medicando vires obtinet.

Vita quid. Rectius verò Aristoteles & ejus sectatores sentiunt, qui inter Naturam & animam distinguunt, & ab iis etiam in Natura rebus, quæ animata

mata non ſunt, vi à Creatore indita, definitas & ordinatas actiones provenire ſtatuũt; vitæ verò principium tantùm animam eſſe, & ubi anima non eſt, ibi vitam non eſſe docent: & propterea plantarum & animalium emortuorũ partes, etiamſi aliquam adhuc agendi vim habeant, amplius vivere non dicunt.

An metalla & lapides vivant.

De *metallorum* tamen, *gemmarum & lapidum vita* res adhuc majori cõſideratione digna videtur: cum non ſolum Chymici, ſed & Cardanus, & alii quidam vitam metallis tribuãt. Argumenta Cardani videantur in ejus libris de ſubtilitate & apud Scaligerum, *Exercit. 102.* & *Gabriel. Fallopium in tract. de metall. & foſſilibus c. 8.* ubi eadem examinantur. Et cum antea rectè dictum ſit, animam eſſe vitæ principium, hoc præcipuè nonnulli in controverſiam vocant; quænam animata ſint. Nam licet ex Ariſtotele dicatur, quod anima ſit ἐντελέχεια ἡ πρώτη σώματος φυσικοῦ ὀργανικοῦ: tamen alii neceſſarium eſſe negant, ut omne corpus animatum organicum ſit: alii quidem concedunt organa corpori animatò, ſed negant, neceſſarium eſſe, ut omne organum è diverſis & heterogeneis partibus componatur, neque admittunt, omne organum diſſimilare eſſe; id quod etiam in corporibus animalium apparet, in quibus multæ ſunt partes ſimilares, ut dentes, in quibus non eſt partium compoſitio, nihilominus tamen inter Organicas meritò habentur.

An omne corpus animatum ſit organicum.

Ut ergo meam de iſta quæſtione ſententiam breviter aperiam, primo in eo vulgò à multis philoſophis errari exiſtimo, quod metalla, mineralia, gemmas, alioſque lapides pro miſtis tantum & ſimpliciter habent, & ea nihil præter elemẽta certo modo miſta in ſe continere ſtatuunt, ac formam, quà quodlibet metallum ab alio metallo vel lapide differt, tantum miſtionis formam eſſe dicunt. Aliud longè effectus mineralium & metallorum demonſtrant; qui nobiliores ſunt, quàm ut ſolis elementis adſcribi poſſint.

Mineralia, metalla & lapides non ſunt tantùm miſta.

Præterea ſingula metalla, gemmas & ſimilia formas ſpecificas, præter elementa obtinere, vel ex eo patet, quod ſingula non ſolum ſuos peculiares colores & alias qualitates, ſed pleraque etiam proprias figuras obtinent. Alia enim figura Cryſtallus; alia Adamas; alia aliæ gemmæ creſcunt & coagulantur: Sic alia etiam figura vitriolum, alia nitrum, alia alumẽ concreſcit. Cum ſalem è minera vitriolata Schmidebergenſi coagulare tentarem, Cryſtalli provenerunt, perſpicuitate adamantem, figura octaëdrum tàm exactè referentes, ut ab incautis ex aſpectu ſolo adamantes haberentur; cum figura eſſet tam exacta, ut artifex ſculpendo exactiorem vix inducere poſſet. Quæ certè à ſolo calore vel frigore provenire non potuit; ſed à forma interna, quæ ut in plantis & animalibus, ita & hic ſui domicilii architecta eſt. Unde non ſine cauſa Severinus, *c. 8* ſcribit, non

Mineralia, metalla, lapides habẽt ſuas ſpecificas formas.

non esse majus artificium in formis & figuris animalium, quam in proprietatibus & qualitatibus metallorum ac gemmarum, & æquè mirandum esse colorem Sapphiri, duritiem adamantis, perspicuitatem Crystalli, pulchritudinem auri, ac organa vespertilionis. Et aliis formis coagulationes vitrioli, aliis marcasitarum, aliis nitrosorũ, aliis Crystallorum, berillorum & adamantis repræsentari, qui dubitat, gemmas saltem aspiciat, & earum colores & figuras consideret, & ab alia, quam mistionis forma eas provenire, facilè concedet: quâ de re etiam infra *cap. 11.* dixit.

Mineralia metalla & gemmæ sese multiplicant, & renascuntur.

Ergo etsi metalla, mineralia, lapides & gemmas vivere & animata esse vel nutriri, quoniam in eorum augmento partibus partes accrescunt, non autem, quæ prius erant, ob nutrimentum per omnes dimensiones augentur, non facilè dixerim: formam tamen quodlibet horum specificam, præter formam mistionis, habere puto, à qua, uti & in vegetabilibus & animalibus, omnia hæc, figura scilicet & qualitates reliquæ, proveniant & oriantur. Imò suam cujusq; formam sese vim multiplicandi habere, absurdum esse non existimo. Etsi enim aurum igne excoctum aut fusum in agrum conjectum & satum se non multiplicet: quia tamen in terræ cavernis, & locis, ubi metalla crescunt, id fiat, nihil prohibet: Cum aurum & reliqua metalla non semper eâ formâ, quam fusa habent, generentur, sed sæpè immatura reperiantur, ac temporis progressu maturentur. Præterea certum est, exhaustas venas aluminis, vitrioli, imò metallorum post aliqua temporum intervalla, iterum fœcundas reddi, & metallis ac mineralibus repleri.

Historia metallorum renascentium.

Qua de re doctorum virorum observationes collegit, *in extracto quæstionum Chymicarum de lapide philosoph.* Joh. Conradus Gerhardus, M. D. contra eos, qui statuunt, omnia metalla, quæ hactenus è terra effossa sunt, & posthac effodientur, simul in prima creatione condita esse, & nulla amplius crescere. Aurũ Corbachiæ in Westphalia crescit & recrescit in cumulis singulis quadrienniis. Sic argentum in cumulis plumbi cinerei, ubi prius nullum inerat argentum, certo tempore maturatur & perficitur. Itẽ vena plumbi in Sclavonia quadragesimo anno transit in argentum. Squama æris in arena sicca anno trigesimo in aurum. Ferrum in Silesia ad Saganum oppidum decimo renatũ anno denuò foditur; non aliter ac in Ilva ferrum, quæ est Italiæ Insula in Thyrreno mari. In Misnia limus ruber palustris quinquennio; In Suecia similis limus uno anno Soli expositus, in bonum ferrum abit. Idem in cumulis ex lapide fissili usu venit, circa aurifodinas Mansfeldiæ, ubi æs similiter maturatur & renascitur. Fessularum mons in Hetruria lapides plumbarios habet, qui si exscindantur, brevi temporis spatio novis instaurantur incrementis, ut tradit Boca-

Bocarius Certaldus, qui id compertiſſimum eſſe ſcribit. Plinius etiam, *lib.34.cap.17.* ſcribit: mirum in his ſolis plumbi metallis, quod derelicta fertilius reviviſcant. Sed id nō in ſolis plumbi, verùm in omnibus metallis uſu venit; imò & mineralibus. De ferro, quod in Ilva Thyrreni maris Inſula effoditur, refert Andreas Cæſalpinus, *lib.3.de metall. cap.6.* terram inanem metalli, quæ eruitur, dum vena effoditur, totam procedente tempore in venam converti. Sulphuris vena quadriennio reparatur, ut refert Fallopius, *de Thermis cap.5.* Terra detracta halonitro in cumulum redacta poſt 5. aut 6. annos nitrum reddit, ut ſcribit Cardanus, *lib.5. de ſubtilitate.* In India montem eſſe Oromenum appellatum ſalis nativi, in quo lapidicinarum modo cedatur ſal renaſcens, refert Cæſalp. *de metall. l.1. c.16.*

Neque eſt, ut quis hic ſubterfugium aliquod quærat & obtendat: forſan lapides illos vejectos in cumulos metalla jam olim in ſe continuiſſe. Aliud enim exploratio exactiſſima Probatorum docet, qui ne minimum ferè granū in ſcoriis relinquunt. Et planè inſigne ac notatu dignum eſt, quod Garcias ab Horto, *ſimplic. in Ind. naſc. lib. 1. cap. 47.* de adamante ita ſcribit: *Adamantes, qui altiſſimè in terra viſceribus, multisq; annis perfici debebant, in ſummo ferè ſolo generantur, & duorum aut trium annorum ſpacio perficiuntur. Nam ſi in ipſa fodina hoc anno ad cubiti altitudinem fodias, Adamantes reperies. Poſt biennium, rurſus illic excavato, ibidem invenies Adamantes.*

Spiritus metallifici. Neque abſurdum videtur, in mineris ſpiritum aurificum vel argentificum cum materia idonea coaleſcere & aurum vel argentum fieri; aurumque & argentum hoc, antequam ſolideſcat, & excoquatur, iterum à ſe poſſe ſpiritus argentificos & aurificos emittere, qui materiam diſpoſitam in aurum vel argentum convertant; & hoc modo perpetuari metallorum fodinas. Quod certè ipſi ductus & fluxus venarum metallicarum monſtrare videntur, in quibus ἀνάλογον quid naturæ vegetabili apparet. Idemque & hoc confirmare videtur, quod à Medico quodam experientiſſimo, qui diu Fribergæ, fodinis metallicis nobili Miſniæ oppido, Medicinam fecit, relatum ſcio. Is enim cum aliquos ex foſſoribus metallicis mortuos aperuiſſet, in pulmonibus ea ipſa metalla cōcreta reperit, in quibus effodiendis vivi laboraverant.

Metalla an creſcant. An tamen propriè creſcere dici poſſint, dubitatur. J.C. Scaliger, *in lib.1.de plant.* lapides creſcere negat: *Lapides, inquit, non creſcunt, ſed augeſcunt. Sic obtinebit augmentum generis proportionem ad incrementum. Vt illud ſit appoſita cujuscunq; modi quantitate: incrementum fiat per occupationem, quoquo verſum capacioris loci ex promotione ambitus extimi, admiſſis intrò partibus, mutatis, atq; unitis.*

Metalla an ſemen habeant. Unde ſemen metallis & mineralibus ſi non univocum, certè analogum nonnulli tribuendum cenſent.

ſent. Hoc certum eſſe puto, formas iſtas, ſeu ſemina ſeu ſeminarias rationes, ut aliarum etiam rerum, à Deo primum creatas eſſe, ut rerum ſui generis ſint principia. Et licet formæ iſtæ ac ſeminaria principia in animalibus & plantis plerisque per certa corpora, quę ſemina dicuntur, propagentur, & peculiari corpore ſpiritus ille Architectonicus concludatur, in metallis tamen per totum corpus diſpergitur. Quod enim in ſalice & aliis plãtis fieri videmus, ut per ramum avulſum fiat propagatio, ut pote in quibus ſeminale principium per totam plantam, diſpergitur: idem in metallis & gemmis accidit, in quibus formale illud, aut ſi ita libeat appellare, ſeminale principium, ſeu ſpiritus architectonicus in materia metallica ſeu lapideſcente occulto modo concluſus eſt. Qui plura hac de re cognoſcere cupit, legat *cap.13. lib.1. de lapidibus & gēmis*, Anshelmi Boetii, in quo poſtquam multis de figura ſexangulari Cryſtallorum & aliis gemmarum figuris diſputavit, tandem concludit; ſe autumare, Naturam, ut Cryſtallus hac nota ab aliis gemmis diſtingueretur, ipſi hexagonam figuram dediſſe, non ſecus quam arborum frondibus & herbarum floribus peculiares ſuas figuras dedit, quæ ab architectonico ſpiritu & formatrice facultate ignoto nobis modo fabricentur.

CAPUT X.

De Spiritu & Calido innato.

TAndem quia hoc ipſo in capite P. Severinus corporum aſtralium & vitalium principiorum mentionem facit, & inter cætera ſcribit; Quemadmodum inter ſe differunt ſemina officiis & proprietatibus, ita hæc quoque corpora differre aſſerimus; Herbarum corpora ab animalium, mineralium, metallorum, gemmarum: Et in herbis aliud corpus eſſe Meliſſarum, aliud Valerianarum, aliud Calaminstharum &c. In animalibus aliud hominum, aliud leonum, aliud boum. In mineralibus aliud vitriolorum, aliud aluminum, & in his univerſam medicinam fundari dicit: & paſſim apud Severinũ & alios Chymicos fiat mentio Balſami naturalis, vitalis ſulphuris, Mumiæ vitalis, quibus omnibus nominibus nihil aliud intelligitur, quam quod Peripatetici & Galenici Spiritum inſitum & Calidum innatum vocant: Eo ipſo nobis in mentem revocant, quod Ariſtot. *3. de generation. animal. cap.3.* ſcribit: ὡς διαφέρουσι τιμιότητι καὶ ἀτιμίᾳ αἱ ψυχαὶ ἀλλήλων, οὕτω καὶ ταύτῃ διαφέρει φύσις: *Sicut animæ nobilitate & ignobilitate inter ſe differunt: Ita & natura hujus corporis differt*: atq; addit, quod ſit ἀνάλογον τῷ τῶν ἄστρων στοιχείῳ, nimirum τὸ καλούμενον θερμόν: quid Spiritus in-

tus insitus & calidum innatum sit, dispiciendum. Atque ita vix alio loco, quam isto, commodius explicari poterit quæstio de calido, quod alii innatum, alii cæleste appellant. Cum hoc ipsum esse dicat, ὅπερ ποιεῖ γόνιμα εἶναι τὰ σπέρματα, quod facit, ut fœcunda sint semina, de quibus hactenus egimus. Nimirum ut supra dictum, Omnis forma & anima quidem sui est multiplicativa; non tamen cum quolibet corpore se propagare potest, sed quælibet οἰκείαν ὕλην, propriam materiam requirit, & subjectum ad animam propagandam & transferendam idoneum. Inprimis autē ad idoneum animæ domicilium constituendum facit calidum, aliis innatum, aliis cœleste dictum; de quo etsi non pauca *lib. 1. Instit. c. 5.* dicta sint, de eo tamen & hic quædam dicenda; cum ferè universa medicina super ista doctrina fundetur.

Calidum innatum an sit Elementaris Naturæ.

Et principio quidem si authoritatibus res transigenda esset, non magnam habere difficultatē. Etsi enim Aristotelici plurimi calidum istud nativum alterius originis, quam elementaris esse negēt, idq; ab igne deducant: tamen illis non solum Platonicorum ferè omnium, sed ipsius Aristotelis authoritas opponi posset, qui hoc calidum, loco allegato, quem supra *c. 8.* integrum citavimus, expresse alterius, quam elementaris, originis esse scribit. Quanquā enim Zabarella verba ista Aristotelis in alium sensum detorquere conetur, dum, *lib. de calore cœlesti, cap. ultim.* scribit, calorem istum quidem naturā suā esse igneum, atque elementarem, verū eo uti virtutem vitalem, cœlo proportione respondentem, & propterea cœlestē appellari; Et Capivaccius, *in comm. in aphor. 14 sect. 1.* scribat; calorē illum non esse igneū, i. e. non regulari ab igne, tamē verba Aristotelis tàm manifesta sunt, ut talem interpretationem nō admittat. Etenim non docere vult Aristoteles, cujus rei Instrumentum sit istud calidum; sed cujus Originis. Expresse enim scribit; σῶμα hoc οὐ πῦρ, οὐδὲ τοιαύτη δύναμίς ἐστιν. Et mox; οὔτε πῦρ, οὔτε ἀπὸ πυρὸς ἔχει τὴν ἀρχὴν, ἀνάλογος τῷ τῶν ἄστρων στοιχείῳ. Et si calidum hoc elementaris originis esset, licet ab anima regeretur, nō diversæ in diversis esset naturæ: Ideoq; dicere nō potuisset, corpus hoc τῶν καλουμένων στοιχείων θειότερον in omnibus non esse ejusdem naturæ, sed ut animæ inter se nobilitate & ignobilitate differūt, ita etiam naturā hujus corporis differre. Neq; satis facit, quod Erastus, *part. 2. disp. cont. Paracels.* scribit; dici corpus aliquod divinius aliis propter diviniorē formam; nec esse necessariū, ut ob id materiam habeat à reliquorū materia aliam. Etenim si propter formam corpus aliud alio esset divinius, forma corpus redderet divinius. At Aristoteles formam non reddere corpus divinius, sed participare dicit, & sicut formæ nobilitate & ignobilitate differunt, ita & corpora inter se differre.

Locus Aristotelis de Spirit. & calido innato.

Neque refert, quod, *loco allegato,* ſcribit Eraſtus, quatuor ſolùm eſſe Elementa, neque plura, neque pauciora ſępiſſimè Ariſtotelem affirmaviſſe,&aliquando etiam demonſtraviſſe. Factum hoc quidem ab Ariſtotele, dum de elementis mundũ conſtituentibus agit: interim iſtis omnibus ſalvis, ubi de principiis proximis animalium tractat, hoc corpus addere potuit. Sicut & dum de elementis & miſtorum principiis in genere agit, nullam Animæ mentionem facit. Verum auctoritatibus in quæſtione tàm gravi ac difficili ſolùm nõ fidere, ſed veritati unicè intentos eſſe decet.

Calidũ innatum eſt corpus. Primò autem cum de Calido hoc quæritur, non de qualitate nuda, ſed de corpore quæſtio eſt. Ipſe enim Ariſtoteles σῶμα appellat. Ac id ipſum alias Spiritus appellatur. *Spiritus inſitus.* Et ut Scalig. ſcribit, *Exerc. 280. ſcriptum reliquere ſapientes, nihil aliud eſſe calorem naturalem, quam ſpiritum.* Et rectè quidem. Nam ipſe Ariſtoteles, *loco allegato,* τὸ θερμὸν, quod facit, ut fœcunda ſint ſemina, nominat τὸ ἐμπεριλαμβανόμενον ἐν τῷ σπέρματι καὶ ἐν τῷ ἀφρώδει πνεῦμα. Et *cap. 4. lib. de mundo,* ſcribit; quod πνεῦμα dicatur ἥτε ἐν φυτοῖς καὶ ζώοις καὶ διὰ πάντων διήκουσα ἔμψυχός τε καὶ γόνιμος οὐσία. Et Galenus, *3. de Simpl. Med. fac. cap. 9.* ſcribit; calorem innatum eſſe, quem in quoque animali nativum Spiritum nominamus. Atque omnino conſultius videtur cum Ariſtotele ſubſtantiam hanc Spiritum appellare, quam cum Medicis calidum nativum. Quanquam enim vox Calidum Innatum non nudam Qualitatem, ſed ſubſtantiam ſignificat: tamen procul dubio eam appellationem accepit in animalibus perfectioribus, quæ ad tactũ calida apparent, & quorum actiones calore etiã ſenſibus obvio perficiuntur: Cũ tamen in plantis idem Spiritus inſit, ſed ſenſu non percipiatur; imò in iis, frigore rigentibus inveniatur. Ideoque licet Eraſto & aliis, (ſi ita libeat) concedatur, animalium calorem, quo ad videlicet calor eſt, eſſe ab igne cum aliis elementis miſto & temperato: tamen non de nuda hîc Qualitate quæſtio eſt, ſed de Spiritu, ſeu ſubſtantia. Atque ita hic una opera dicendum aliquid erit de Spiritibus corporeis: optandumque eſſet, plerosque ſolum corporibus, quæ tangi & videri poſſunt, intentos nobiliſſimas iſtas ſubſtantias non neglexiſſe.

Ne autem æquivocatio errorem pariat, principio ſciendum, Spiritus vocabulum pluribus modis uſurpari. *Spiritus quid.* 1. enim πνεῦμα aërem vel ventum ſignificat, ut eſt *c. 4. lib. de mundo.* 2. In ſpecie aërem, qui reſpirando attrahitur & expellitur. 3. Ipſam reſpirationem, quæ aëris inſpiratione & exſpiratione conſtat; quæ ſignificatio Hippocrati familiariſſima eſt. 4. πνεῦμα quandoq; ſimpliciter poſitum apud Hippocr. difficultatem ſpirandi ſignificat. 5. Flatus in corpore πνεύματα appellantur. 6. Exhalatio aut vapor à corpore aliquo quomodocunque reſolutus, Spiritus appella-

appellatur; Quæ appellatio Chymicis familiaris est.

Verum istæ significationes omnes à nostro proposito alienæ sunt. Cum enim hîc de spiritibus loquimur, intelligimus quandam substantiam tenuissimam & subtilissimam, quæ ad animalium & vegetabilium, imò etiam aliarum rerum constitutionem pertinet: & qua forma ac anima, tanquam præcipuo instrumento, ad actiones suas obeundas utitur. Quos Spiritus Hippocrates in animalibus ἐνορμῶντα appellat.

ψυχῆς vox quid significet.

Hos ipsos spiritus ψυχῆς vocabulo apud antiquiores appellatos fuisse, quandoque existimo. Neque enim ψυχῆς vocabulum apud antiquos semper animam ipsam corporis animati formam significat, sed interdum etiam sanguinem, ut apud Galenum, *lib. 2. de placit. in fine*, videre est. Hinc Aristophanes, *in Nubibus Act. 2. Scena 1.* de Cimicib. loquens, καὶ τὴν ψυχὴν ἐκπίνουσι, *exsugunt animam*, inquit, id est, sanguinem. Et Virgilius: *Purpuream vomit ille animam.* Interdum spiritus illos proximum animæ instrumentum, ita dictos, sive ἀπὸ τοῦ ψύχειν, à refrigerando; sive quòd sint substantia ἔμψυχος & proximum animæ instrumentum. Quod nisi observetur, absurda dogmata tribuentur Hippocrati, cum tum alibi, tum etiam *in 6. Epidem. sect. 5.* scribit: *Hominis animam ad mortem usque nasci.* Et omninò si ψυχῆς ἔτυμον spectemus, probabile videtur, à spiritibus ad formam seu εἶδος translatum, & forsan ab iis, qui præter spiritus illos corporeos nihil in homine incorporeum & ἀΐδιον crediderunt & agnoverunt. Quæ varia vocis ψυχῆς significatio procul dubio multis, imò forsan etiam Galeno imposuit, & in caussa fuit, ut interdum satis incautè de anima loqueretur, & quomodo anima à spiritibus, imò temperie differret, satis percipere non posset. Verum hæc obiter de vocabulis monuisse sufficiat. Jam ad calidi istius & spirituum naturam explicandam revertamur.

Et principio quidem hoc admonendum censemus: Antiquum planè dogma esse, quod ab Aristotele, *loco allegato*, proponitur; videturque Aristoteles illud ab Hermete Trismegisto desumisse, è libro, qui Clavis inscribitur, in quo inter alia scribit: ἔνδυμα εἶναι τοῦ νοῦ τὴν ψυχήν, τῆς δὲ ψυχῆς τὸ πνεῦμα. Et mox: ἡ ψυχὴ καὶ αὐτὴ θεία τις οὖσα καθάπερ ὑπηρέτῃ τῷ πνεύματι χρῆται, τόδε πνεῦμα τὸ ζῶον διοικεῖ.

Spiritus insitus cujus natura sit.

Deinde, quod ad quæstionem: An Spiritus ille, de quo loquitur Aristoteles, sit naturæ elementaris vel alterius: Non quidem negamus, conjunctum esse hunc spiritum, qui à calore, qui in animalibus in eo evidentissimus est & efficacissimus, calidum appellatur, cum elementari calore, ut seorsim ab eo ferè reperiri nequeat, quemadmodum facultas animalis absque naturali non reperitur; & æthereum illum calorem, sicut instrumento, elementari

uti: tamen si quæratur; an Spiritus ille nihil nisi elementare in se contineat, cum multis doctis viris, Fernelio, Valeriolæ, Schegkio, & aliis plurimis probabiliter asserimus; *Esse quid spirituosum in rebus naturalibus, præter elementa.*

Atq; ad id probandum utor argumento Scaligeri, quo ille contra Alexandrum & alios elementares animæ carnifices, ut appellat, ad probandū, Animam non esse ex elementis, utitur, & Herculeum appellat. Ita autem ille, *Exerc.307. sect. 20. Quin istis edico simul, omnem formam cujuscunq; perfectè misti, etiamsi non est anima, ut in adamante, Naturam esse quintam, longè aliam à quatuor elementis. Quo ex loco deducitur Herculeum argumentum contra Alexandrum, qui animam ex quatuor elementis constituebat. Est in animæ potestatibus, quod nunquam fuit in potestatibus elementi cujuspiam. At nihil est in quapiam re, quod non fuerit actu in suis principiis. Principia namq; sunt actus eorum, quorum sunt principia. At in anima est facultas ad movendum antrorsum, retrorsum, dextrorsum, sinistrorsum; quod in elemento nullo. Alia quoq; longè illustriores sunt animæ potentiæ, quæ non sunt in elementis.* Quod argumentum instituto nostro ita applicamus. Est in spiritus seu calidi hujus potestatibus, quod nunquam fuit in potestatibus elementi cujuspiā. Et in spiritu isto calidi innati illustriores sunt potentiæ, quæ non sūt ex Elementis: Ergo spiritus iste non est tantum ex elementis. Atque hoc

Anima non est ex elementis.

Spiritus insitus non est ex elementis.

ipso argumento uti videtur Aristoteles, *loco illustri illo antea allegato, 2. de generat. anim. cap. 3.* Etsi saltem seminibus id applicet. Ita enim concludit Aristoteles, ut ipse Erastus textum hunc, *disput. 2. contra Paracels.* resolvit. Quod spiritum participat, in quo natura cœlesti caliditate proportione quadam respondens inest, corpus participat elementis præstantius. Omnis porrò anima participat talem spiritum. Quo circa participat corp9 elementis præstantius. Etenim virtus divinior elementis in corpore inest elementis præstabiliore. Nam oportet inter se respondere virtutē & subjectum. Quo fit, ut pro animarū nobilitate & ignobilitate, tum virtutē earum generatricem, tum corpus subjectum, similiter differre necessum sit. Seu potius, secundū textum, si illud, quod fœcunda facit semina, nobilius est virtute elementorum, subjectū quoq; hujus nobilius esse oportet elementis. Quod autē procreatrix facultas, seu illud, quod fœcunda facit esse semina, præstet elementorū virtutib9, eo probat: Quod elementum nullum generat animal. Sumit autem tanquam concessum, cunctis illud, quod fœcunda facit esse semina, caliditatē quandā esse. Quod semina fœcunda efficit, inquit, calor est, & nominatur non igne9, sed cœlesti calori proportione respondens. Quo posito sic porrò argumentatur. Calor cœlesti calori respondens divinior est elementorū calore: At calor seminis est talis:

Ergo

Ergo divinior est. Majorem probat ex efficientia utriusq; caloris. Ille calor similior est cœlesti calori, cujus operatio propius accedit ad efficientiā cœlestis caloris: At seminis calor propius in agendo accedit ad cœlestē calorem, quā calor elementorū: Et proinde calori cœlesti similior est. Non n. calor ignis tam suavis est ac benignus, quam cœlestis.

Res scilicet eò redit, ut cum Scaligero dicamus, ubicunq; nobiliores & illustriores potentiæ & qualitates apparent, quā quæ ab elementis proficisci possunt, ibi nobiliora principia statuenda esse. Esse autem tales actiones multas, supra satis probatum est. Et si non essent talia agentia nobiliora, unde contagium, sympathiæ & antipathiæ rerum, venenorum, purgantium, & multarum aliarum rerum actiones deduci possent? Vt non sine caussa videatur scripsisse Libavius, *Alchym. Triumph. cap. 9. Nec elementa vulgaria, nec omnis eorum virtus, aut qualiscunque coalitio potest præstare, ut Rhabarbarum purget, & ne quidem, ut Musca fiat.*

Eludere quidem conantur hoc aliqui, & cum Erasto, *loco allegato*, ad id confugiunt, ut dicant: Ignem quidem simplicē talia efficere non posse; sed in compositis mistum, refractum ac temperatum id præstare: vel ignem quidem solum non generare, & nobiles illos effectus non solum ab elementis provenire, Sed à forma: Et calorē hanc agendi vim, non ex sua natura, sed ab anima habere. Atq; simili hoc utitur Erastus. Sic propemodum, inquit, se res habet, ut in instrumentis artis. Malleus, verbi gratia, poculū facit, non quoad ferreus est, sed quoad potentiam hanc ab artifice accipit. Ut malleus sit, ex ferro habet; ut poculū faciat, ab artifice adipiscitur. Sic animaliū calor ab elementis habet, quod calor est: At quod fœcundus est, à nobiliore causa nanciscitur.

Verum enim verò ad primum respondemus. Etsi ignis in mistis, utpote temperatus, alio modo agat, quam simplex: tamen nec tum ultra suas vires agit. Et nihil præstat, nisi quod in sua & reliquorum, cum quibus mistus est, elementorum potestate est. *Caloris potestas quid.*

Et si à mistione elementorum & temperatione qualitatum primarum nobiles illas actiones deducere licet: cur non ab eadem mistione & temperatione deducuntur vita, motus voluntarius, visus & omnes actiones animales, imò cum Alexandro ipsa anima? Nam si illud Scaligeri; Nihil est in quapiam re, quod non fuerit actu in suis principiis, alicui non satis firmum in hac, in qua nunc versamur, disputatione, nec alicujus momenti ad qualitates occultas adstruendum esse videtur: monstret is, qua ratione locum adversus Alexandreos, animam ex elementis componentes, atq; ita omnes animalium actiones ad elementa reducentes, habere possit. Æquè enim tum alicui ad occultum & singularem mistionis elementorum modū confugere liceret.

Deinde

Deinde concedimus quidem, calorem multa operari, ut animæ instrumentum, quæ solus non efficeret, & propterea etiam diversa efficere; in ventriculo Chylum, in Epate sanguinem, aliud alibi: Et proinde tales actiones non soli calori, sed animæ potius calore utenti attribuendas esse. Non tamen omnes actiones, quæ elementis nobiliores sunt, ab anima proveniunt, ut etiã Scaliger monuit, *exercit. 101. sect. 8. & exercit. 102. sect. 5.* Id quod ex multis patet. Primò enim anima extra corpus non agit: at multæ sunt operationes & mutuæ actiones inter se rerum naturalium, quarum corpora se mutuo non tangunt, ut in mirandis rerum Sympathiis ac Antipathiis, ut & contagio videre est. Secundò res multæ, quæ ex communi sententia pro animatis non habentur, nobiliores, quam elementa, habent operationes. Tertiò partes animalium emortuæ, & plantæ vita jam destitutæ, nihilominùs eas vires habent, & operationes, quæ ad elementa nullo modo reduci possunt. Quidni ergò & in ipsis viventibus dentur actiones & accidentia, quæ ab anima non proveniant? Ut jam de aliis nihil dicam. Quid animæ cum saporibus, odoribus, coloribus & aliis multis?

Dantur actiones, quæ neq; ab elementis sunt, neq; ab anima.

Frustra ergò illi, qui calidũ istud elemento stellarum analogum negant, statim ad animam confugiũt. Nimirum diversæ & distinctæ qualitates, affectiones & actiones in rebus naturalibus ad distincta, à quibus fluunt, principia referenda. Habet anima suas potentias; alias vegetans, alias sentiens: Et sunt suæ cuique speciei propriæ qualitates & potentiæ, ut in homine Ratio, in aliis aliæ. Ab elementis fluunt calor, frigus, humiditas & siccitas, & hinc emergentia temperamenta varia; levitas item & gravitas. Quicquid verò ad ista referri non potest, ab alio fluat principio, necesse est. At tales qualitates & actiones multas esse, facilè animadvertet, qui rerum sympathias & antipathias, atque facultates miras & varias in usu medico consideravit.

Quibus & hoc accedit, quod species illæ spirituales seu intentionales, ut appellant nonnulli, quales sunt species visibiles, alias reales & principales qualitates, à quibus fluant, præsupponant, & hæ rursum sua subjecta, quorum sunt affectiones. At multæ dantur tales rerum species præter species sensibiles vulgò notas, per quas multi occulti rerum consensus & dissensus fiunt. Ergò & reales alias qualitates, quarum sint species, præsupponere necesse est: Et hæ rursus habeant sua subjecta, quibus insint, oportet, & à quibus fluant. Notum est Magnetem trahere ferrum, quod per aliquem contactum omnino perficitur. Canes vestigia ferarum deprehendunt per speciem aliquam, à quâ afficiuntur. Multi felis vel cistæ inclusæ, quam nec vident nec audiũt, præsentiã ferre non possunt: Quod & ipsum per aliquem contactum fieri

Species spirituales.

fieri necesse est. Ac sunt tales rerum species & ἀπόῤῥοιαι multò plures, quam nonnulli credunt.

Species spirituales multæ sensibus non deprehenduntur.

Neq; ideò negandæ vel rejiciendæ sunt, quod difficiliores cognitu sunt: ἀμυηταὶ γὰρ εἰσι, inquit Plato in Theæteto, οἱ οὐδὲν ἄλλο οἰόμενοι εἶναι, ἢ οὗ ἂν δύνωνται ἀπρὶξ ταῖν χεροῖν λαβέσθαι: *Profani sunt, qui nihil esse putant, nisi illud, quod manibus palpare & prehendere possunt.* Et ut Scalig. Exerc. 23. ait: *Optima ac subtilissima quæque rerum aut fugiunt aut fallunt sensum.* Etenim non omnes rerum species & effluvia talia homo suis sensibus percipere potest. Occultæ sunt corporum cœlestium influentiæ multæ, quæ & ipsum hominem afficiunt, nec tamen visu, auditu, odoratu, aut alio sensu externo ullo, sed tantùm ex effectu deprehenduntur. Ut aliquid à magnete ad ferrum effluat, quo mediante fiat contactus, negandum non est. At nullo sensu ab homine illud deprehenditur. Ita cum canes heri vestigia à leporis, cervi, vel alterius feræ vestigiis discernere valeant, est procul dubio quiddam, quod ipsos moveat, & quidem diversorum diversa simulacra ut ipsis objiciantur, necesse est. Neque nihil est, per quod feles nonnullos in lipothymiam conjiciunt. Sæpe videmus boves in loco, quo bos mactatus est, etsi nullus amplius sanguis ibi conspiciatur, nec ullum aliud mortui bovis vestigium deprehendatur, consistere & vehementer moveri & conturbari. Taxi umbram noxia messe refert Plin. *lib. 4. cap. 75.* & alii idem tradunt. At certè non umbra, quatenus talis, id effecerit, sed peculiaris ἀπόῤῥοια. Hoc modo omnia amuleta, & quæ extra corpori applicantur, ut radix pœoniæ, & similia, afficiunt. Cum enim corpore suo humores & partes in corpore latentes non afficiant: necesse est, ut aliquid ab iis effluat, quo mediante in peniτiores corporis partes agant. Et quanquam obstrusa sit istorum effluviorum natura: eadem tamen obscuritas in speciebus sensibilibus occurrit: de qua jamdudum elegantissimis hisce versibus conquestus est vir doctissimus Hier. Fracastorius:

Quid dicam miserum me agere, & quam ducere vitam
Irrequietum animi, & quærentem indagine vana
Naturam semper fugientem: quæ se ubi paulum
Ostendit mihi, mox facies in mille repente,
Ceu Proteus, conversa, sequentem eludit, & angit
Mærentem seniiq; horas, cassumq; laborem?
Nuper enim tenues species, simulachraq; rerum,
Quæ fluere ex ipsis dicuntur, perque meare
Omnia, dum sector meditans, tacitusq; requiro
Avia sylvarum, & secreta silentia solus,
Cognovi tamen his spectris illudier ipsis:

Q Ut sen-

Ut sensus feriant nostros, semperq; lacessant,
Perq; fores caulasq; animæ ludantq; meentq;
Ac remeent, ipsâq; nec inter somnia linquant.

Et si specierum istarum, quæ sensibus nostris percipiuntur, natura tàm occulta & abstrusa est: multò magis earum, quæ sensus nostros latent, natura abdita erit.

Species spirituales non moventur ad motum aëris. Neq; etiam de subjecto harum specierum quis sit sollicitus. Qualitates quidem materiales ita recipiuntur in subjecto, ut ad ejus motum moveantur; non sint totæ in quavis parte subjecti, nec in eodē subjecto plures ejusdem speciei numero tantùm differentes, non confusæ & distinctæ, servantur. Spiritalia verò ejusmodi & species istæ non recipiuntur in subjecto, ut ad ejus motū moveantur; sunt in quavis parte totæ; in subjecto eodem plures ejusdē speciei, numero tantum differentes, inconfusæ & distinctæ servantur. Sicut hoc cū in aliis, tùm in speciebus visibilibus videre est. Licet enim aër ventorum flatu moveatur: ipsæ tamen directê circumquaq; à re visibili radiant. Quodlibet etiam punctum speciei ejusmodi totum visibile repræsentat; radiiq; visibilium sine confusione medium illustrant: & licet in eodem loco sunt plurimæ res visibiles numero distinctæ: tamē omnes per quodlibet punctum medii sui species mittunt, easq; inconfusas & impermixtas, ut ab oculis videntium aut speculis omnes distinctæ recipi possint. Fiuntque per hos seu spiritus seu species mirandæ rerum sympathiæ & antipathiæ.

Magia naturalis. Atq; hîc Magiæ naturalis, si qua est, præcipuum fundamentum proculdubio situm est. An enim sit aliqua Magia naturalis, apud autores controversum est. Nonnulli Magiā naturalem esse statuunt, eamq; Philosophiæ naturalis perfectionem, consummationem & finem esse dicunt, quæ conveniente applicatione agentiū & patientium incredibilia perficiat. Verum Th. Erastus *parte 1. disput. contra Paracels.*, ut & alii quidam, planè negat, ullam dari Magiā naturalem; Primò quod Physica sit scientia; Magia autem hæc ars seu operatio dicatur, & proinde Physicæ finis & perfectio esse non possit: Deinde quæ à Baptista Porta de Magia naturali traduntur, & similia, non fiant supra & præter naturæ conditionem, nec eam admirationem sui continent, quam habent, aut habere saltē omnes putant Magica, & à peritis & ingeniosis agricolis rectiùs efficiantur, quam ab eruditissimo & consummato Philosopho. Et quod nullus unquam vixerit excellens Philosophus & in naturæ cognitione versatus, qui Magus appellari voluerit.

Magia quotuplex. Rectissimè autem hac de re sentire videtur Joh. Franc. Picus Mirandulanus, *de rer. prænot. l. 7. c. 2.* ubi monstrat, magiam aliā ex dœmone pendere, palam expressoq; fœdere, ut necromantium atq; etiam veneficarum & strigarum incantatorumq;:

aliam,

aliam, quæ à multis colatur, ut naturalis, à suppresso dœmonum pacto derivari; atque ad hanc classem etiam pertinere, & verè naturalem non esse Magiam apud Persas à Zoroastre derivatam, & quæ apud Ægyptios & Chaldæos olim floruit (quam tamen Paracelsistæ hodiê plurimum commendant) tum aliis tum eo inprimis probat, quod Plato, *in Alcibiade 1.* scribit, Magiam Zoroastri in cultu Deorum versari: Cum enim Persarum & Thracum Dii Dœmones essent, & eorum cultus non religio, sed superstitio, illam ipsam inter superstitiones reponendam colligitur, quibus tamen ne facilè animadvertatur superstitio, aliquid naturalium virium miscuerūt. Tandem verò nullam aliam admittit naturalem Magiam, quam quæ naturæ limites non excedit, & quæ sympathia quadam rerum naturalium constat. Quam rerum naturalium considerationem nec nos rejicimus, & omninò censemus, quæ ab hisce occultis qualitatibus, rerum ἀπυῤῥίαις, speciebus, aut spiritibus, aut quomodocunq; appellare libeat, prodeant in rerum natura effectus, nec pauciores, nec minores esse, quam quæ à manifestis qualitatibus fieri animadvertuntur. Quarum naturam & differentiā si nossemus, multarum rerum in natura, quæ occultæ hodiê sunt, caussam reddere possemus. An autem quæ circa ista versatur scientia, Magia appellari debeat jam non disputat: atq; an ob rerum naturalium scientiam tantùm ullus unquam Philosophus Magus appellatus fuerit, videatur apud J. Fr. Picum Mirandulanum & Th. Erastum locis allegat.

Magia naturalis.

Præterea conditiones hujus caloris aliæ sunt, quam elementares. Nam primò id, quod in mixtis superat elementum, ejusque qualitas reliquorum actiones infringit & deprimit. At in multis animalibus & plantis, quæ frigidæ sunt, respectu elementaris mistionis ac temperaturæ, nihilominus calor ille innatus omnium actionum, attractionis, coctionis, excretionis, auctionis, generationis, vitæq; adeo autor & dispensator est: quod fieri non posset, si esset elementaris, tantillus sc. & ab abundante frigiditate victus & in agendo impeditus. Dantur enim multæ plantæ, quæ valdê frigidæ sunt, quæ nihilominus alimentum attrahunt, coquunt, aluntur, augentur, fœcunda semina generant: quæ omnia cum caloris opera sint; temperamentum verò ejusmodi plantæ, respectu caloris elementaris, frigidum obtineant: alium adhuc & nobiliorem calorem subesse necesse est. Atq; is calor nō frigori contrarius est, sicut nec frigus ipsi, sed ut de calore cœlesti scribit Joh. Picus Mirandulanus, *lib. 3. contra Astrolog. c. 4. Hujus beneficentissimi caloris vim in toto corruptibili mundo videmus, tàm inchoatis, quàm absolutis, tàm animatis, quàm inanimatis. Nam elementa quidem continet & conservat, sicut locus eorum, & forma quasi, & artifex omnia quidem ambiens,* sed per

Caloris innati à calore elementari differentia

Calori cœlesti frigus elementare non est contrariū.

ſed per omnia quoque intimè ſe diffundens. Et ſi cœleſti calore deſtituantur, nec frigiditatem agere frigus poterit, nec calor caliditatem. Non enim calor ille ſidereus frigori contrarius, ſicuti calor igneus vel aereus, ſed omnes continet Qualitates elementares eminentia ſimplici. Et poſtea: *Verum fallit nomen caloris, quod cum audimus, rem intelligimus ſtatim adverſam frigiditati. At cœleſti illi calori proximior quidem natura calor elementaris, quam elementaris frigiditas, ſicut etiam eſt perfectior: ſed nihil prohibet illum ab utriusq; elementi proprietatibus exaltatum utraque virtute complecti, ſicut candorem cum dicimus, rem adverſam videmus dicere fuſco nigroque colori: nec tamen negaverit quispiam, non ſecus nigrum colorem, quam album candore lucis & conſervari & efficacem eſſe; licet alius luci noſtræ proximior, nomen etiam habeat ferè commune, ut & candidus appelletur interdum.*

Deinde nec frigiditatem huic calori & ſpiritui eſſe contrarium ex eo patet, quod plantæ, earumq; ſemina & radices tempore hyberno in medio gelu & glacie, nihilominus vires ſuas integras conſervant; imò ſæpè ſub nivibus creſcunt & pullulant: Ubi certè ſi elementaris tantum adeſſet calor, tanto tempore à tanto frigore facilè ſuperaretur.

Præterea cum elementorũ motus ſit rectus, vel ad centrũ deorſũ, vel à centro ſurſũ: Calidi iſtius motus potius cœleſtia corpora imitatur, & ſicut lumẽ in orbem diffunditur: ita & iſte calor in orbem diffunditur.

Inſuper ſpiritus ille ac corpus ætheri analogum levius & celerius eſt omni elemento, & ad omnes actiones ſuæ ſpeciei convenientes obeundas aptũ continet in ſe calorẽ, à quo etiam in animalibus denominationẽ accipit. Idem etiã corpus ſummã penetrandi vim habet. Unde ab Ariſtotele, *c. 4. lib. de mundo*, appellatur ſpiritus, ἐσία πάντα διήκουσα. Et ut Hermes, *in tabula Smaragd.* loquitur, (de ſpiritu enim iſto inprimis in eã tractari, nonnulli non ſine ratione cenſent) *Hîc ſita eſt totius fortitudinis fortitudo fortis, quia vincit omnem rem ſubtilem, omnemq; ſolidam ſubſtantiam penetrat.*

De penetratione dimenſionum, quæ à Philoſophis ſubtiliter diſputantur, hîc afferre non libet: Neq; de eo inquiro, an verum ſit, quod non planè abſurdum nonnullis videtur, ſpiritus ſe mutuò penetrare: Cum ſpiritus animales, naturales & vitales ſeſe mutuo, ſine confuſione tamen, permeent. Nam & oculus nutritur, & vivit, & ſentit ac videt. Ac lingua nutritur, vivit, ſentit, guſtat. Quæ actiones per diverſos ſpiritus perficiuntur. Qui quidẽ in una parte omnes præſentes ſunt, ſine tamen confuſione. Equidem ſpiritus corporeos ſeſe mutuo penetrare nõ facilè dixero: ſpiritualium tamen omnium rerum natura nondum ſatis nota eſt. Ut de aliis non dicam, radiorum natura nondum ſatis explicata eſt, neque dum ſatis expeditum, quomodo lucis radii & viſibiles Species,

Spiritus an ſe mutuo penetrent.

quæ Geometricis dimensionibus non carent,& quantitatis participes sunt, ut apud Opticos planum est, se multis modis penetrare, sine tamen omni confusione, possint. Modum enim qui inveniet, etiā ad spirituum naturam explicandam aliquid investigabit: & an se mutuo penetrare possint; rectius edocebitur.

Etsi enim nonnulli omnia, quæ à Magistris suis acceperunt, plana & vera esse putant: Viri tamen doctissimi, ac in rerum natura investiganda diligentissimi de irrito suo labore & conatu conqueruntur. Inter quos, ut modò etiam dixi, est Fracastorius, qui conqueritur se-

his spectris illudier ipsis,
Ut sensus feriant nostros, semperq́ lacessant:
Perq́ fores caulasq́ animæ ludantque, meentq́,
Ac remeent, ipsamq́ nec inter somnia linquant.

Quod si verum est de radiis & spiritibus visibilibus, qui etiam sensus nostros afficiūt, multò magis verum erit, de iis quæ sensus nostros latent, naturis.

Spiritus nō tantùm sūt in animatis.

Licet verò Aristoteles saltem de animatis tractās hujus Spiritus mentionem faciat, ut in quibus ob evidentissimas animæ facultates & actiones maximè apparet: tamen metallis, mineralibus, gemmis & lapidibus Spiritus denegandi nō videntur. Etsi non omnibus innotescant, ea de causa, quod formarum suarum organa sint, & non nisi formis & actionibus cognitis cognoscantur; Formæ autem per suas facultates & actiones in his se tam evidenter non produnt, sicut in plantis & animalibus; Qui tamen diligentius res naturales perscrutabitur, nec Spiritus, nec seminales rationes omninò his denegabit. Et qui hoc fecerit, nihil de Nitrariis officinis, nihil de metallorum generatione, nihil de fontibus lapidificis vidisse vel inaudivisse videtur. Cū generationes omnes hæ spiritibus etiam in solidissima corpora sese penetrantibus perficiantur. Quæ omnia si nonnulli, qui domi latitantes, quod ipsi non viderunt, in toto mundo fieri posse negant, diligentius perpenderent, multò rectius de multis judicarent.

Argumentum a. Zabarellæ, quod cōtra ea, quę hactenus de calore cœlesti dicta sunt, *in fine libr. de Calor cœl.* affert, solvere nō ita difficile est. Putat ille, non esse in vivente duos Calores, alterum elemētarem, alterum vitalem; siquidem fieri non possit, ut in uno subjecto insint duo accidentia ejusdem speciei distincta numero. Negatur enim primò, quod illi calores sint ejusdem speciei. Secundò quod sint in eodē subjecto. Nam habet uterq; calor suum subjectum: Elementaris, ignem; vitalis seu cœlestis dictus, Spiritum seu Corpus illud analogum elemento stellarum. Interim si subjecta misceantur & in unum componantur, nihil impedit, etiam hos duos calores uniri. Præterea quomodo, quæso, se res habet, cum in eodē loco duæ aut tres candelæ accenduntur? Quælibet enim

 suum

ſuum lumen effundit: (quæ tamen lumina ſpecie non differunt) & nihilominus numero diſtincta manet, ut ex Opticis notum, ac imagines in Speculis & umbræ teſtantur.

De calore cœleſti doctorum quorundã ſententia.

Atque hæc ſi cui non arrident, is ut ſuo ſenſu abundet, per me licet: Interim ſciat, hanc ſententiam non eſſe novam, ſed quæ antiquiſſimos Philoſophos, Platonicos, Stoicos, Ariſtotelem autores habet: Et noſtro ſeculo propoſita eſt à Fernelio imprimis, *lib. 2 de abdit. Rer. Cauſ. cap. 7.* Valeriola, Schegkio, aliisque doctiſſimis viris. Ut optarim Eraſtum, *part. 2. diſput. contra Paracelſ.* iſtis verbis ſibi tẽperaſſe, dum ſcribit: eum, qui dubitat, an congenitus animalium calor, qui ſub imperio formæ omninò actionum naturalium omnium author eſt & effector, ex elementis conflatus ſit, indignum eſſe, qui inter eruditos vel nominetur ſolùm. De aliis jam non dicam: Schegkius, optimus Peripateticus, *in lib. de Calid. & humid. nat.* ita ſcribere audet: Αἰθερῶδες *illud corpus, ſeu animæ* ὄχημα *neque ignis eſt, neque elementum quoddam, neque concretum quid ex elementis, Sed corpus, quod eſt proprium eſſentiæ animæ.* Et iterum. *Reprehenſione dignum eſt, quòd ferè ſemper veteres Phyſici cauſas, ſine quibus non fit aliquid, ut primas & præcipuas habuerunt, ut Empedocles miſtionem, & Empedoclei iſti noſtrates, Craſin arbitrantur eſſe* ὀσίαν *inanimatæ rei.* Ex quo Schegkii loco facilè etiam reſponſio ſumi poteſt, ſi de origine hujus τοῦ τῶν ἄστρων στοιχείῳ ἀναλόγου Φύσεως quæratur. Non enim opus eſt, ut ea à cœlo defluat (ſiquidem non eadem eſt cum corpore cœleſti, ſed ei ἀνάλογος. neque corpus hoc eſt αἰθὴρ ſed αἰθερῶδες, ut Schegkius appellat) ſed ut formæ & animæ rerum è prima creatione primam ſuam habent originem, & hinc propagantur: ita & hoc corpus & quinta iſta eſſentia. Creator enim rerum generationis fundamentum poſuit ſeminium cujusque rei, per quod generabilia propagatur, ac ipſe primitus totum miſcuit; atque ita in rerum generatione hoc, quod ab initio rebus inditum corpus, in generatione propagatur, & ab iis, quæ primò condita ſunt, principiis adhuc hodiè conſtituitur, regitur & conſervatur. Fruſtra ergò eſt Eraſtus, dum, *part. 2. diſp. contra Paracelſ.* probaturus, non dari quintam eſſentiam, Cœlum hiſce inferioribus non ineſſe probat.

Calidum cœleſti analogum unde.

Concluſionis loco notatu dignam, & quæ ad naturam ſpirituum inveſtigandam, non parum animum informare, & multo plura in naturæ ambitu concludi, quam nõnulli exiſtimant, perſuadere poſſit, hiſtoriam proponere libet, ex Quercetano, *in defenſ. contra Anonym. c. 23.* Refert autem in eo loco Quercetanus, ſe aliquando vidiſſe Medicum quendam, Cracovienſ. Polonum, qui adeo artificiosè noverat ex omnibus plantæ cujusvis partibus pulverem parare, qui Spiritus plantæ, facultatum & functionum autores, contineret: Ita ut ſi quis rogaret ſibi roſam aut calendulam, aut papaver monſtrari,

strari, pulverem illius plantæ, vitreo vasculo, Hermetico sigillo obsignato, inclusum, lucernæ admoveret, ut in fundo incalesceret. Quo facto illum pulverem sensim, in speciem plantæ se extulisse & crevisse refert, plantamque omnibus partibus absolutam exhibuisse, ut planè quis corpoream putarit: Cum tamen saltem Spiritualis esset, & vase refrigerato, & tempore languescente iterum in cineres vel pulverem resideret; non sine Resuscitationis & regenerationis ad alteram vitam imagine. Atque talia vitra plura, quam 30. habuisse scribit. Cui non est dissimilis historia, quam recitat Libavius, *Syntagmat. Arcanorum Chytaicor. lib. 1. cap. 22.* communicatam à Jeremia Cornario, Archiatro Brandeburgico, Culmbachii. Is enim cum anno Christi 1608. mense Junio, aquam quandam destillari curasset, eamque in vitro, qualibus asservari solent aquæ destillatę, asservasset: mense Novembri in vitri ejus fundo plantula crevit, cujus picturam & totam historiam loco allegato videre est.

Johannes Freitagius quidem, in *Noctibus Medicis*, cum non viderit rosam illam in vitro è cinere pullulantem, eam pro fabulis vel præstigiis habet; & rationibus nescio quibus, *c. 64.* monstrare conatur; id quod Quercetanus se vidisse testatur, fieri non potuisse. Verum confirmat historiam Quercetani altera Cornarii, ideoq; rectius fecisset, si quod prudentissimè Scaliger, *in lib. 1. de plant. p. 218.* scribit, perpendisset. *Longè*, inquit Scaliger, *sapientius Aristoteles: Ubi res constet, si opinio adversetur rei, quærendum rationem, non rem ignorandam:* Si nimirum Chymiæ osores & ἐκ βίβλου κυβερνῆται manum ipsi operibus Chymicis admoverent, viderent procul dubio multa, quæ jam non credunt.

CAPUT XI.

De Principiis Chymicorum.

SEmina ista, astra & radices, de quibus præcedenti capite dictũ, in suis scientiis & occultis thesauris insitas habere omnium rerum rationes, easque ubi explicatura sunt, è sua patria, locis atque abyssis in mundanam scenam prodire statuunt. Verum non nuda, sed corporibus quibusdam ceu vestimentis induta, ut apud Severinum, *cap. 7.* videre est. Eaq; principia appellant, è quibus divisibilitatis, temporũ, locorum, omniumq; dimensionum, figurarum, saporum, calorum, odorum, qualitatumq; omnium & conspirationum & repugnantiarum ratio explicari possit. Atq; principiorum istorum tria constituerũt Isaacus Hollãdus, Frater Basilius Valentinus; quos postea secutus est Paracelsus, & hunc Petr. Severin. Quercetanus, ac hodiè plurimi. Nam apud antiquos vix illorum fit mentio. Quis tamen ista nomina primùm usurpaverit, & an ii, quos nominavi, authores ea finxerint, an à majoribus suis acceperit, incertum:

Principia Chymicorum.

cum

cum nec omnium antiquorum libri ad manus nostras pervenerint, & Chymici sua non semper in vulgus ediderint, sed per manus successoribus tradiderint. *Chymici unde suis principiis nomina indiderint.* Salis, Sulphuris & Mercurii, nominibus scilicet specierum, in quibus facultates uniuscujusque maximè vigent, principia ista exprimunt; liquores, Mercurii; oleosa, Sulphuris; crassiora verò Salis nomine appellantes. Neq; enim, quod ipsimet monent, per Sal, Sulphur & ☿ vulgò ita dicta intelligenda sunt, cum ista non sint rerũ principia, sed sui generis composita. Sed quia differẽtiæ trium substãtiarum, ex quibus universa corpora constãt, proprietates & conditiones in nullis totius naturę speciebus magis explicatæ animadvertantur, ex iisdem appellationes mutuatos esse Chymicos, scribit Petrus Severinus. Et cum tres ordines sint corporum inferioris mundi globi, Animalium, Vegetabilium, mineralium; in singulorum ordinum horum individuis ista tria principia reperiri, & dari Sal animale, Sulphur animale; ☿ animalem; Sal vegetabile, Sulphur vegetabile, ☿ vegetabilem; Sal minerale, Sulphur minerale, ☿ mineralem: rursusque dari Sulphuris proprietates, conditiones, & differentias plures in pingvedinibus & oleosis animalium partibus, in resinis, oleis & gummatibus: in genere etiam mineralium species salium, Sulphurum & Mercuriorum plurimas reperiri statuunt. Atque in hæc principia corpora omnia à Medico artificiosè esse resolvenda docent. Neque enim dari ullam proprietatem ullius corporis, quæ non vel in Sale, vel in Sulphure, vel in ☿ ejus deprehendatur.

Principiorum Chymicorum proprietates. Qua ratione autem ista principia differant, & quæ sint singulorum in constitutione rerum naturalium officia, non ita planè explicant. Severinus, *c. 8.* Salis esse dicit, dare consistentiam, soliditatem & coagulationem rebus; Sulphur verò pingui oleosaque sua substantia Salis congelationem temperare: ☿ deniq; assiduâ irrigatione duo priora actionum frequentia ad siccitatem & senium in horas festinãtia fovere, fluidaq; & labili substantia mistionem omnem faciliorem reddere.

Quercetanus, *de rerum signaturis externis*, saporum diversitatem à salibus; odorum è Sulphure; colorum ex utrisque, præcipuè tamen à Mercurio, qui salem rerum omnium volatilem sibi admistum habeat, deducit. Idem Quercetanus, in *defensione contra Anonymum c. 14.* ita ea describit: *☿ est liquor ille acidus, permeabilis, penetrabilis, purissimum & æthereum illud corpus ἀτμῶδες, aëria subtilissima ac spirituosa substantia, pabulum vitæ & formæ proximum instrumentum.* *Mercurius quid Chymicis.* *Sulphur est humidum illud dulce, oleaginosum, viscidum, substantificum, primigenium, ignis sive caloris pabulum, leniendi & aggludinandi vi præditum.* *Sulphur quid Chymicis.* *Sal est corpus illud siccũ, salsum, purè terreum, Salis naturam repræsentans, mirandis virtutibus præditum, dissolvendi, coagulandi, detergendi, evacuãdi & similia agendi* *Sal Chymicis quid.*

agendi vim habens. Quæ parùm accuratè scripta esse, quivis agnoscit facilè. Ibidem etiam asserit hæc tria ab Hermete olim dicta fuisse Spiritum, Animã & Corpus; Mercurium quidem Spiritum, Sulphur animam, Sal corpus.

Eodem ferè modo, quo Quercetanus, tria ista principia descripsit Beguinus, *in Tyrocinio Chym. lib.1.c.2.* Scheunemanus, *in Paracelsia de morbo Mercuriali contagioso*, Salem dicit esse vinculum sive nexum priorum corporum, ne ☿ & Sulphur diffluant. Sulphur Solem æmulari, digerere, concoquere, nutrire, generare, olfactũ oblectare, superflua in corpore consumere, attrahere: Mercurium esse mundi spiritum è mysterio magno procreatum, qui ad se recipiat omnes facultates tàm animales, quam vegetabiles & minerales, eum omnia conservare, regenerare, vivificare, in eo & per eum omne, quod est, capere incrementum, nutriri & augeri. Auctor Tyrocinii Chymici, *loco allegato*, scribit: Principia propriè loquendo nec corpora esse, quia ob cœlestium seminum influxum, quo imprægnata sunt, planè sint spiritualia; nec spiritus, quia sint corporea, sed inter utriusq; naturam ambigere. Atque ita Chymici plerique vix sibi constant in principiis tradendis, nec quid sint, satis explicant. Nec satis evidenter ea inter se distinguunt; imò quæ principia constituisse videbantur, nunc sibi mutuò inesse dicunt, & in Sale Sulphur & Mercurium; in Mercurio, Salem & Sulphur; in Sulphure, Salem & Mercurium esse scribunt.

Vocant autem ista *principia* Chymici *Vitalia*, per vitam non intelligentes, quod hactenus Philosophorum Scholæ docuerunt, animæ propriam ἐνέργειαν, quæ, ut actus secundus, animæ, ut actui primo, perpetuò comes sit, & propterea ubi anima non est, nec ipsa inveniatur: sed vivere ipsis dicitur omne, quod internas & essentiales vires & potentiam agendi habet. Quod verò nihil virium habet, mortuũ ipsis dicitur: atque hinc vitalia hæc principia dicuntur, quod vires, facultates, potestatemq; rebus conferant & fundamentum sive caussæ sint actionum. Et sic vivere ☿, Sal, & Sulphur dicitur, quod sapores, odores aliasque energias habeant. Hinc etiam hodiè Chymici pleriq; suam *Philosophiam Vitalem* appellant; Aristotelicos verò Elementares & Materiales nominant. Eandem ob caussam, quod nimirũ rebus vim largiantur agendi, appellant quoque Principia Formalia. Hæc enim, ut recentiores de iis loquuntur, temperamentorum, craseon, separationum, coctionum, aliarumq; actionum caussæ sunt propinquæ, abditosq; agendi modos aperiunt, & occultarum proprietatum, quæ vulgò inscitiæ asylum esse soleant, explicationem suppeditant.

Principia Vitalia.

Vitale & mortuum quid Chymicis.

Philosophia Vitalis.

Hæc cum de principiis Chymicorum Recentiorum sit sententia, proximũ est, ut quam bene vel malè de iis sentiant, explicemus. Primò

autem de voce principii hoc monendum censemus, nos non ignorare, quomodo distinguant plurimi inter principium & Elementum, qui elementa dicenda putant, corpora naturalia simplicissima, ex quibus mixta omnia conflata sint: Principia verò Elementorum quasi Elemēta & primordia, quæ scilicet non sint partes corporum separabiles, sed in quæ solùm cogitatione corpora dividantur. Contra tamen etiam cognitum habemus, istam ἀκρίβειαν, nec à Medicis, nec à Philosophis semper observari: Cum ipse Aristoteles, *lib. Metaph. δ. c. 1.* æquivocū esse principii vocabulum doceat, tandemq; concludat; *Omnibus principiis esse commune, primum esse, unde aut incipiat, aut fiat, aut cognoscatur aliquid.* Unde & hîc, ubi quærūtur principia, è quibus fiant res naturales, si principii vocabulum usurpetur, non adeo peccari puto: Cùm alias etiam Medici ipsos humores corporis principia appellent.

Principia Chymica non sunt ante Elementa.

Initiò verò ne disputatio hæc frustra suscipiatur, quærendum, an dentur talia principia, qualia describūt Chymici; Et quomodo; Et quarum rerum sint principia? Ubi mox Paracelsi, *in Labyr. Med. errant.* & aliorum quorundam opinionem ineptam rejicimus, qui ista principia nō solùm ante elementa cōstituunt, sed & cœlum ex iis componunt. Nam cum rerū generationi & resolutioni obnoxiarum principia inquirant, qua, quæso, ratione investigarūt, hæc tria principia in cœlo esse? Deinde qua resolutione eadem in elementis esse deprehenderunt? Nam quod de Aqua putrefacta dicitur, quis nescit Aquam, qua utimur, non purum putum Elemētum esse, sed plurima admista continere? Neq; aliis rationibus id probant. Nisi forsan rationes illæ, quas Henningus Scheunemannus, *in Hydromantia c. 12.* affert, id alicui persuadeant: Theologicæ primum. *Sicut Deus est unus & trinus: sic omne, quod à Deo Archetypo factum, ut unum & trinum sit, necesse est.* Et, *Prima corpora solo Dei NUTU absq; ullà sermonum cōmutatione in principio sunt creata; tertio vero die divina majestas* DIXIT: *Congregentur Aquæ, quæ sub cœlo sunt, in locum unum.* Deinde Philosophicæ, quibus primò probat, ignem ex tribus principiis cōstare, ex actionibus ejus diversis (quod enim urat, habere à Sale; quod luceat, à Mercurio; quod ardeat, à sulphure dicit. Aquam verò iisdem constare probat, quia forma aquæ, cū educitur è potentia materiæ, subjectum præexistens requirat: At præter mirabilitatis, pulchritudinis, & necessitatis subjectum, Mercurium scilicet, Sulphur & Salem, nullū fuisse Elementis prius. Ergò ex illis formam aquæ, tanquam subjectis præexistentibus, productam fuisse. Quasi verò DEUS pro formis Creatione producendis subjecto præexistente opus habuerit. Item, Rem quamlibet, ex iis constare, quarum proprietates habet. At Aquæ aliam proprietatem esse, qua suo non clauditur termino; aliam, qua humida est; aliam, qua liquida existit.

existit: A Mercurio interminabilem esse; à Sale resoluto, humidã; à Mercurio resoluto, liquidam.

Ideoq; doctiores quiq; Chymici recentiores istam opinionem defendere non audent: sed statuunt, Elementa esse ante hæc principia in ordine corporum naturalium: Et principia ista potius in Elementa, quam elementa in principia resolvi. Ergo de hoc jam erit quæstio: *An in rebus sublunaribus, metallis & mineralibus, gemmis & lapidibus, plantis & animalibus, alia adhuc, quam elementa vulgò nota, dentur principia.*

Principia Chymicorũ quid sint. Principiò verò placet meam sententiam breviter proponere: de qua in hac Naturæ obscuritate cuivis liberum judiciũ relinquo, & rectiora monstranti non refragabor. Ita autem, re hinc inde diligenter pensitata, de principiis Chymicis sentio. Esse illa non corpora quædam ante elementa simplicia, ut modò dictum, sed vel prima mista, vel peculiares naturas in prima creatione, cũ aliis rerum naturalium speciebus conditas, seu principia sui generis, quæ cum inter se, tum etiam cum elementis, vario modo mista, aliis rebus naturalibus, generationi & corruptioni obnoxiis, metallis puta, mineralibus, gemmis, Lapidibus, Plantis & animalibus, dant convenientem materiam.

Mista cum dico, ad eorum etiam constitutionem Elementa concurre non nego; sicut hoc ipsa resolutio Chymica testatur. Veruntamen non simpliciter mista esse dico, aut ex elementis tantum varie mistis conflata statuo: Sed peculiares formas habere; Et suam cuique formam à Deo Omnipotente in prima creatione, ut aliis rerũ naturalium speciebus, datam esse, existimo. *Principia Chymica unde suam naturam acceperint.* Atque hic etiam Scaligeri illud, *Exerc. 138. sect. 20.* scribentis, *omnem formam cujusq; perfectè mixti, etiamsi non est anima, ut in adamante, naturam esse quintam, longè aliam à quatuor elementis,* locum habere, credo.

Ab his verò variè mistis, concurrentibus tamen etiam elementis, varia rerum naturalium corpora constitui puto: Ab iisdem, tanquam primis & propriis subjectis, varias qualitates & accidentia immediatè fluere existimo, quæ aliis rebus naturalibus propter hæc insunt, quæ hactenus à solis elementis, aut elementorum & eorum qualitatum mistione ac temperatura varia nonnulli frustra deducere conati sunt: Cum nulla in elementis ad qualitates has producendas sit potentia: ut in odoribus, coloribus & aliis qualitatibus ab ipsis quoque Peripateticis doctissimis satis monstratum est. Imò si quis huc referre velit & Spiritum illum ac corpus, quod Aristoteles ἀνάλογον esse τῷ τῶν ἄστρων στοιχείῳ dixit, cum eo non pugnarim.

Mistorum generatio. Neq; enim credendum, quod nonnulli sibi imaginãtur, quasi cum res aliqua generanda est, ex omnibus quatuor elementorum regionibus materia ad mistionem conquirenda sit: Sed cum res crearet DEUS Optimus Maximus Verbo, elementa

R 2 miscuit,

miscuit, & mistis suas formas peculiares, ac seminales rationes & essentias cœlo analogas indidit. Atque ita cursum naturæ per propagationem specierum in individuis conservat & tuetur. Jam verò post creationem ista principia in aqua & terra, ad corporum naturalium constitutionem & nutritionem, ubivis obvia sunt, ex variis rerum corruptionibus. Nec quis sibi persuadeat, cum ex combustis fumum ascendere videt, aut ex aliis rebus vaporem, mox in prima elementa factam esse resolutionem; sed in illo ipso fumo ac vapore principia plerumq; adhuc integra sunt. Quod ex Chymicis operationibus satis patet, si recipientibus vasis fumi ac vapores ejusmodi excipiantur. Si enim evaporat vel accendatur sulphur, sulphuris oleum vel spiritus inde colligitur; è vino, spiritus vini; ex aliis plantis alius spiritus vel oleum; ex accensa papyro oleum papyri vel lini; ex antimonio, flores antimonii.

Ordo corporum naturalium. Ordo nimirum est in rebus naturalibus, ut superioribus & nobilioribus serviant inferiora. Et sicut in animatis, ab anima vegetante ad sentientem; hinc ad varias brutorum; tandem ad animam rationalem, tanquam summum gradum, fit progressus, & anima rationalis omnium animatorum inferiorum potentias complectitur: Ita idem fit in corporibus. Primo sunt elementa: Hinc Sal, Sulphur, & ☿, aut prima illa mista, aut quocunque nomine quis ea appellare velit, quæ quidem etsi ex elementis composita esse statuatur: formas tamen habent, quibus differunt, non à formis elementorum inter se mistis ortas, sed à Creatore in prima creatione inditas. Ex his postea variè mistis, concurrentibus tamen rursus elementis, mineralia, metalla, lapides, gemmæ, plantæ, animalia suam materiam, & corpora accipiunt; in quibus per speciei cujusque formam variè determinantur. Sicut videmus salem è terra à plantis attractum peculiari modo in plantis elaborari: rursum cum plantis animalia vescuntur, mutationes quasdam subire, naturam tamen suam nunquam planè exsuere.

Corporum naturalium proxima principia. Neque hæc doctrina antiquis omninò est contraria. Etsi enim nomina hæc apud eos non exstant: tamen satis est, si res ipsa exstet: licetque, ut & in aliis disciplinis, rebus, quæ cum fundamentis ejus disciplinæ conveniunt, præsertim noviter cognitis, nova nomina imponere; cùm vocabula ex arbitrio hominum pendeant. Hinc in omnibus disciplinis dantur hodie multa nova nomina, etsi res sint antiquæ. Ita in Theologia vocabula Trinitatis, ὁμοουσίου, & plurima alia, quæ nominetenus in sacris literis non extant, post Apostolorum tempora ab Ecclesiæ Doctoribus usurpari cœperunt, quibus tamen doctrina Apostolorum non evertitur, sed potius declaratur & explicatur. Quod multò magis in Philosophia tentare licet.

licet. Neque enim in Philoſophia eadem eſt perfectio, quæ in Theologia. Etenim doctrinæ Apoſtolorum nihil addere licet; at in Philoſophia plura ignoramus, quàm ſcimus, & plurima adhuc invenienda & explicanda, è quibus ſi quis aliquid invenit, non antiquis contraria docet, ſed eorum doctrinam perficit. Verùm de vocabulis non litigabimus. Vocet quis ſulphur, vocet pingue, vocet oleum: perinde eſt; modò concedat, de qua controverſia eſt, dari quaſdam ſubſtantias, è quibus odorum, ſaporum & ſimilium cauſæ proximè reddi poſſint; cum id ex elementis fieri non queat. Et tales ſubſtantias antiquos non planè ignoràſſe dicimus. Etſi enim creationem, è quâ formas has originem habere diximus, ignoraverint gentiles Philoſophi & Medici: (quæ tamen ſi ipſis cognita fuiſſet, in tot abſurdas opiniones non incidiſſent, neque Galenus Moſi, imò DEI omnipotentiæ ita imprudenter, imò impudenter oblocutus fuiſſet; & de formarum origine commodius loqui potuiſſent) tamen, præter elementa, principia quædam propiora, è quibus res naturales conſtituantur, alantur, & variè afficiantur, admiſerunt. Licet enim expreſsè pro principiis ea non venditent: tamen quia qualitates, quæ iis adſcribuntur, elementis attribui non poſſunt, alia præſuppoſuerunt corpora, quibus ea, ut proprio ſubjecto, inſint. Hippocrates, *lib. de Natur. Human. text. 31.* Plantas non ſolum calidum, frigidum, humidum, ſiccum, aut quid ex his ſimpliciter miſtum, attrahere ſcripſit: ſed ita ſcribit; τὰ φυτὰ μὲν καὶ σπειρόμενα ὁκόταν εἰς τὴν γῆν ἔλθῃ, ἕλκει ἕκαστον τὸ κατὰ φύσιν ἑωυτῷ ἐνεὸν ἐν τῇ γῇ. ἔνι δὲ καὶ ὀξὺ, καὶ πικρὸν, καὶ γλυκὺ, καὶ ἁλμυρὸν, καὶ παντοῖον: *quæ creſcunt & ſeruntur, quando in terram veniunt, attrahit unumquodque, quod ſecundum naturam ſibi familiare in terra ineſt. Eſt autem acidum, & amarum, & dulce, & ſalſum & omnigenum.* Et, *in lib. de Priſc. Medicin.* ubi prolixè hac de re agit, iſta principia appellare videtur δυνάμεις non inuſitato vocabulo; cum ut Galenus, *lib. de plenit. cap. 3.* docet, δύναμις etiam δραστικὴν αἰτίαν, ἢ οὐσίαν ſignificet. Quam ſignificationem & Ariſtoteles uſurpat, dum, *loco allegato è lib. 2. de generat. Animal. cap. 3.* Elementa δυνάμεις appellat. Docet autem eo in libro Hippocrates, ut in homine, ita & in aliis rebus, quæ eduntur & bibuntur, vel foris illinuntur, vel quacunque forma corpori admoventur, non ſolum ad calidum, frigidum, humidum & ſiccum eſſe reſpiciendum, ſed potius ad amarum, ſalſum, dulce, acidum, & ſimilia. Hæc enim homini ineſſe ut & aliis, & ex iis miſtis corpora naturalia conſtitui; Et ubi invicem bene contemperata ſunt, neque videri, neque hominem moleſtia afficere: Ubi verò non bene temperata, ſed ab iis ſecreta fuerint, hominem moleſtia afficere. Ita enim ſcribit: Ἔνι ἀνθρώπῳ καὶ πικρὸν, καὶ

δυνάμεις quid, Hippocrati.

καὶ ἁλμυρὸν, καὶ γλυκὺ, καὶ ὀξὺ, καὶ στρυφνὸν, καὶ πλαδαρὸν, καὶ ἄλλα μυρία παντοίας δυνάμιας ἔχοντα, πλῆθός τε καὶ ἰσχύν. Ταῦτα μὲν μεμιγμένα καὶ κεκρημένα ἀλλήλοισιν οὔτε φανερά ἐστιν, οὔτε λυπέει τὸν ἄνθρωπον. Ὅταν δέ τι τουτέων ἀποκριθῇ καὶ αὐτὸ ἐφ᾽ ἑωυτοῦ γένηται, τότε καὶ φανερόν ἐστι, καὶ λυπέει τὸν ἄνθρωπον. Τοῦτο δὲ τῶν βρωμάτων ὅσα ἡμῖν ἀνεπιτήδειά ἐστι, καὶ λυμαίνεται τὸν ἄνθρωπον ἐμπεσόντα, τουτέων ἕκαστον ἢ πικρόν ἐστι, καὶ ἄκρητόν ἐστιν, ἢ ἁλμυρὸν, ἢ ὀξὺ, ἢ ἄλλο ἄκρητόν δὲ καὶ ἰσχυρόν. καὶ διὰ τοῦτο ταρασσόμεθα ὑπ᾽ αὐτέων. ὥσπερ καὶ ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ σώματος ἀποκρινομένων. πάντα δὲ ὅσα ἄνθρωπος ἐσθίει, ἢ πίνει, τὰ τοιαῦτα βρώματα ἥκιστα τουτέου χυμοῦ ἀκρήτου δὲ καὶ διαφέροντος δῆλα ἐστι μετέχοντα. Οἷον ἄρτος δὲ καὶ μάζα, καὶ τὰ ἑπόμενα τουτέοισιν, οἷσιν εἴθισται ὥνθρωπος πλείστοισί τε καὶ αἰεὶ χρέεσθαι. *In homine inest & amarum, & salsum, & dulce, & acidum & acerbum & insipidum, aliaq; sexcenta, quæ præ copia & viribus varias habent facultates. Et hæc quidem mixtione & mutua inter se contemperatione neque cernuntur, neque molestia quemquam afficiunt. At ubi horum quippiam secretum fuerit & per se exstiterit, tunc & conspicuum fit, & hominem molestia afficit. Quin etiam in cibis, qui minimè nobis conveniunt, quiq; in corpus ingesti homini sunt noxii, eorum quilibet aut amarus est, aut minime temperatus & vehemens; ideoq; perturbationem in corpore efficiunt: non secus ac ea, quæ è corpore excernuntur. At edulia, quæ homo edit aut bibit, ea hujus intemperati & excedentis succi minimam partem habere constat: Panem dico & Mazam, ac his similia, quibus homo copiosissimè ac frequenter uti consuevit.* Et postea scribit: οὐ τὸ θερμόν ἐστι τὸ τὴν μεγάλην δύναμιν ἔχον, ἀλλὰ τὸ στρυφνὸν καὶ πλαδαρὸν, καὶ τἄλλα, ὅσα μοι εἴρηται, καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἔξω τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐσθιόμενα, ἢ πινόμενα, καὶ ἔξωθεν ἐπιχριόμενά τε καὶ πῶς πλασσόμενα. *Non calidum est, quod magnam vim habet; verum acerbum & insipidum, cæteraq; de quibus dixi, cum in homine, tum extra hominem, in iis, quæ eduntur aut bibuntur vel foris illinuntur, vel quacumque forma corpori admoventur.*

Explicatione quidem aliqua locum hunc Hippocratis obscurare potius, quam declarare conatur Erastus, *Disp. 3. contra Paracels.* dum scribit, Hippocratem non reprehendere quatuor elementorum mistionem pro principio ponentes, sed adversus illos disputare, qui artem medicam construere volentes, hypothesin protulerunt non rectam, dum unum scil: aut duo saltem ex his principia posuerunt. Ideoque docere voluisse, hominem constare non ex uno solum elemento, sed ex omnibus quatuor. Verum enimverò concedimus quidem, Hippocratem hoc loco elementa rejicere non voluisse: An verò id solum reprehende-

hendere voluerit, quod nonnulli simplicia saltem elementa principia corporis humani posuerint; cum omnia simul mista ponere debuissent: non adeo planum est; nec video, ubi in hoc libro scripserit: quod ipsi proclive fuerat facere: sed toties repetit; Morbos & magnas in corpore perturbationes non à qualitatibus illis elementariis fieri, sed τῷ ἀνθρώπῳ παθήματα ἀπὸ δυνάμεων ἔρχεσθαι. Δυνάμεις autem appellat τὰς τῶν χυμῶν ἀκρότητας δε καὶ ἰσχύς. Neque est, quod quis dicat; illum loqui de simplicibus qualitatibus; compositarum esse majorem efficaciam. Negat enim id expresse Hippocrates, & dicit; qualitates primas permistas, minus lædere, quam simplices, dum scribit: ὃν μὲν ἂν δήπου χρόνον μεμιγμένα αὐτὰ αὑτέοισιν ἅμα τὸ ψυχρὸν καὶ θερμὸν ᾖ, οὐ λυπέει· κρῆσις γὰρ καὶ μετριότης τῷ μὲν ψυχρῷ γίνεται ἀπὸ τοῦ θερμοῦ, τῷ δὲ θερμῷ ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ. ὅταν δὲ ἀποκριθείη χωρὶς ἑκάτερον, τότε λυπέει. *Quamdiu calidum & frigidum inter se permixta sunt, molestiâ non afficiunt: Temperamentum enim & commoderationem habet frigidum à calido, & calidum à frigido. At ubi alterum ab altero sejunctum fuerit, tunc offendit.* Simul etiam monstrat hoc loco Hippocrates, quod ii ipsi morbi & læsiones, quæ ob excessum qualitatum primarum homini obvenire solent, non sint tantæ, quales sunt, quæ ab amaris salsis & acidis. *Nam*, inquit, *si amarus humor aliquis, quem flavam bilem nominamus, effusus fuerit, quantæ anxietates, æstus & impotentia detinent? Et quibus acuti, acres, & æruginosi humores instant, quinam furores & viscerum & thoracis lancinationes, animique abjectiones oriuntur? Neque hæc prius quiescunt, quam evacuati, dejecti & aliis permisti fuerint.* Quale quid solæ elementorum qualitates nunquam inducere possunt. Quæ etiam ab iis oriuntur alterationes longè facilius tolluntur. Et quantum τὸ εἰλικρινὲς, partesque misti ab aliis, cum quibus temperatæ erant, separatæ possint, etiamsi nihil alterius rei accedat, vel ex spiritu vini patet: Potor enim aliquis cantharos vini quatuor vel quinque sine insigni damno exhaurit: At spiritum vini, qui inde elici potest, non sine præsenti incommodo exhauserit.

At objiciat aliquis, inquit Hippocrates, *multi febribus ardentibus, aut pulmonum inflammatione, vel aliis morbis vehementibus detinentur, qui tamen calore citò non liberantur, neque frigori calor statim succedit.* Sed respondet Hippocrates; *Illud ipsum magno argumento est, quod neque calidum simpliciter, neque ipsum solum affectus causa sit: Sed est & amarum & calidum idem, & calidum & acutum, & salsum & calidum, aliaque innumera; Et rursum frigidum aliis facultatibus commistum. Hæc sunt,* inquit, *à quibus noxa provenit. Sed & calidum adjunctum est robur ac veluti principiatū habens, quod incitat, & vim ejus, cui conjunctum est, auget: Nullam tamen*

pecu-

peculiares vim, quam conveniat, majorem obtinet.

Qualitates primæ in causu morbor. reddẽdis nõ semper sufficiunt.

Qui insignis Hippocratis locus utinã à multis in doctrina febrium putridarum ac malignarum ac ipsa adeo peste & aliis morbis venenatis diligentius animadverteretur. Non enim satis est scire, adesse febrem, id est, calidam intemperiem, vel ipsam foveri à putrescente humore: Sed illud ipsum præcipuê animadvertendum, in qualem & cujus generis naturam humor in qualibet febre ac morbo corrumpatur. Hinc enim pestilentium, malignorum ac venenatorum morborum pendet differentia & cura: Et hinc diversa Symptomata in malignis ac pestilentibus febribus ac constitutionibus proveniunt; ita ut nunc dysenteria, nunc vomitus, nunc Angina, nunc pleuritides, nunc parotides, nunc bubones, nunc deliria, nũc veternus, nunc dolores capitis, nunc alia Symptomata oriantur: Quæ ex sola intemperie vel putredine deduci non possunt; Sed omnia, ut loquitur Hippocrates, hæc τῷ ἀνθρώπῳ ἀπὸ δυνάμεων ἔρχεται: & ὅσα κακοπαθέει ἄνθρωπος πάντα ἀπὸ δυναμίων ἔρχεται.

Etsi verò in his locis Hippocratis non Salis, Sulphuris & Mercurii nominatim & in genere fit mentio: acidum tamẽ, amarum & salsum, quæ Salis species sunt Chymicis, nominatur. Atque hæc loca, qui diligenter perpẽderit, facilẽ animadvertet. Hippocratem & in Plantarum nutritione & generatione morborum explicanda non in Elementis simplicibus & qualitatibus primis subsistere, sed ad propiores quasdam causas recurrere, quæ quocunq; nomine appellentur, non multum refert, modò rem teneamus. Licet etiam Hippocrates, *de nat. hum.* nõ propter tria, Chymicorũ Principia, sed propter humores nos ægrotare dicit: tamen alibi humores non solùm qualitatibus primis definit, & quod *l. de natura humana*, de pituita & bile utrãq; dicit, idem, *in lib. de prisc. Med.* de acerbo, acido, amaro, acuto affirmat, scribitq; quòd ὅταν αὖ τι τουτέων ἀποκριθῇ καὶ αὐτὸ ἐφ' ἑωυτοῦ γίνεται, τότε καὶ φανερόν ἐστι καὶ λυπέει τὸν ἄνθρωπον. Ideoque dum Hippocrates propter humores amaros, salsos, aliosque hominem ægrotare scribit, & dum Chymici propter salem, &c. eundem ægrotare dicunt, non dicũt contraria. Penitius enim tantum in naturam humorum inquirunt Chymici, & cur humores hanc vel illam vim & naturam habeant, indagant, & ex certis principiis causam reddere conantur, Imò si ea, quæ nõ solum de morborum ortu, sed etiam de corporum naturaliũ generatione tradiderunt Philosophi & Medici, qui hanc rem diligentius perpenderunt, consideramus, certè eorum doctrina ab hac non multum discrepare videtur. Ut ex multis unum saltem afferamus, Erastus, Chymicis aliâs non æquus, *in defens. thes. de saporibus*, ita scribit: *Medicamenta verò omnia non ex Elementis primò constant, sed ex jam antè, imò pluries mixtis composita*

posita sunt. Corpus hominis Galenus non ex Elementis, sed ex quatuor humoribus, ut materiâ propinquissimâ generatum factumq́; ostendit. Hos rursum humores ex cibo & potu factos constat, quos ipsos ex succis terræ pronatos liquet. Etenim animalia plantis vescuntur, plantæ ex terrâ succum sibi familiarem attrahunt, amarum, dulcem, acidum, qualis scilicet cujusq́; naturæ maximè familiaris existit. Semina certè in terram conjecta dum sibi utilem & convenientem alimoniam ex terra attrahunt, non pura elementa attrahunt, sed ex Elementis compositum succum. Hæc Erastus. Jam si quærimus, quæ sit hujus succi natura, & an is unicus sit, ac unius naturæ, an verò aliquot ejus differentiæ, & si sunt, ut sunt (nam Hippocrates acidum, amarum, dulce, & salsum nominat) an sint innumeræ & incertæ, an verò definitæ: quid prohibet, cùm ipse Hippocrates per acidum, amarum, dulce, salsum & similia horum succorum differentias explicet, ad principia Chymicorum recurrere, & statuere, succum illum, quem plantæ attrahunt, ex hisce constare?

Verùm sit sanè, nec rem istis nominibus significatam tenuerint antiqui, tamen quia nõ tollit ipsorum de Elementis sententiam, ipsis non est contraria. Non enim quod quis inter ignoravit vel omisit, ejus doctrinæ est contrarium, sed possunt antiquorum defectus recentiorum industriâ suppleri. Neque Aristotelis & Galeni scripta Physica eam habent perfectionem, quam sacræ literæ, ut iis nihil addi possit. Ideoque etsi illi sua proxima principia animalibus & plantis constituerint: tamen quia ab iis mox ad Elementa ut ultima plerique (Hippocratis enim sententiam esse, plantas ex terrâ acidum, amarum, & salsum, & omnigenum attrahere, antea dictum) delapsi sunt, & propiora illa omiserũt (neque enim crediderim, quod Meteora, ut imperfectè mixta, plantarum & animalium propiora principia constituerint) meritò hiatus ille supplendus est. Et sunt non pauca alia, de quibus ne cogitârũt antiqui, quæ à posterioribus inventa sunt.

Verum mittamus jam autoritatem Hippocratis in antiquum; ac rem ipsam videamus.

Primò autem protestamur, etsi principia ista suo, & quem antea proposuimus, & mox explicabimus, modo, admittenda censeamus: nos tamen omnium absurdorum & ineptorum dogmatum, quæ in hac doctrina à Paracelsistis immiscentur, patrocinium non suscipere. Operæ pretiũ non putamus, omnium opiniones recensere & examinare; Inprimis cùm pauci idem hac de re docuerint.

Primò nimirum, ut etiam supra monui, non tam latè extendenda sunt principia Chymica cum Paracelso, ut ante elementa constituantur, & elementa ac cœlum ipsum ex iis componatur.

Principia Chymica non tollunt Elementa.

Deinde per ea elementa ac principia Aristotelica nullo modo rejicienda sunt, sed suus locus materiæ, formæ, & privationi; suus ele-

 mentis,

mentis, ſuus his principiis dandus: Et tam elementa, quàm hæc principia Chymica in miſtorum conſtitutione admittenda: Et ex illis caliditas, frigiditas, humiditas, ſiccitas; ex his odores, ſapores, & hujus generis qualitates aliæ deducendæ.

Principia quotuplicia. *Tertiò* & hoc monendum, inter principia alia eſſe propinquiora, alia remotiora; alia communia, alia minus communia: Et unum miſtum è pluribus principiis diverſæ naturæ poſſe componi. Sicut ergò cum dicitur; Semen & maternum ſanguinem eſſe corporis principia: eo non negatur, hominem conſtare ex quatuor elementis: Ac contrà ſicut cum dicitur; hominem conſtare ex elementis: non negatur, humores quatuor eſſe hominis principia: Ita cum dicitur, tria eſſe rerum iſtarum principia, non negatur, eaſdem conſtare ex elementis.

Corpus duplex. Ac hinc nonnulli in miſtis *duplex corporum genus* ineſſe dicunt; unum *elementare*, alterum *eſſentiale*, & utrumque ad miſti conſtitutionem pertinere. Ubi res quidem ſatis bona eſt, ſed locutio non ſatis exacta; cùm elementa quoque ad eſſentiam rei pertineant. Verùm (ut ad bonum ſenſum iſta attrahamus) appellare videntur *principia eſſentialia*, *Principia eſſentialia.* ob nobiliores qualitates & actiones, quæ in majore apud ipſos ſunt pretio, & ita ad eſſentiam præcipuè medicamentorum, quæ inprimis quærunt, magis pertinere videntur, quàm elementa. Neque enim, quod ſæpè jam monuimus, cum Paracelſiſtis facimus, qui ſtatuunt, iſta tria principia eſſe planè prima, vel etiam ante elementa: ſufficiat, ſi obtineamus, eſſe poſt elementa, & talia, à quibus pleræq; facultates, quas medicus in medicamentis expetit, oriantur, & ultra quæ reſolvere corpora naturalia non tentat Chymicus: Cùm nec natura hîc facilem ſeſe in reſolvendo, ſi quis ulterius progredi cupiat, præbeat: Niſi forſan deſtruere planè potius, quam reſolvere res cupiat.

Principiorum Chymicorum probatio. Quomodo autem probari poſſit, talia dari principia, jam diſpiciendum, & in genere probandum, dari alia corpora præter elementa, quibus qualitates certæ, quæ vulgò falsò elementis attribuuntur, primò, ut propriis ſubjectis, inſint. Quomodo verò dentur, & quot ac qualia ſint, poſtea diſpicietur. Neque enim dum in genere hac de re disquirimus, omnes Chymicorũ opiniones, quas de iis in ſpecie habent, defendendas ſuſcipimus. Primò autem hoc argumento utimur: Ubicunque pluribus eædem affectiones & qualitates inſunt, per commune quoddam principium inſint neceſſe eſt: ſicut omnia ſunt gravia propter terram, calida propter ignẽ. At colores, odores, ſapores, eſſe φλογιςὸν & ſimilia alia, mineralibus, metallis, gemmis, lapidibus, plantis, animalibus inſunt. Ergo per commune aliquod principium & ſubjectum inſunt. At tale principium non ſunt elementa. Nullam enim habent ad tales qualitates produ-

producendas potentiam. Ergo alia principia, unde fluant, inquirenda sunt. Et licet nonnulli monstrare conati sint, colores, odores, sapores, ab elementis provenire: irrito tamen conatu id fecerunt, ut à doctissimis Philosophis & Medicis jam monstratum est. Quomodo enim, quæso, à caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate, quomodocunq; etiam mistis, color, quomodo odor, quomodo sapor proveniat?

Neque vidi aliquem è Philosophis, qui liquidò monstrarit, quomodo quælibet illarum qualitatum ab elementorum qualitatibus proveniat: Neque in Peripateticorum libris, quod animum veritatis avidum satiaret, hactenus invenire potui. In iis potius tot contrariæ sententiæ, tot dubia nondum soluta occurrunt, ut doctissimi quique & maximè ingenui cũ Scaligero *exerc. 325. s. 4.* conqueri necesse habeant: latere naturas has, sicut & alias rerum species in profundissima caligine humanæ inscitiæ. Hoc ergò nisi præstetur, & monstretur, quomodo ex elementis, quæ aliis qualitatibus, quàm caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate, gravitate, item & levitate præditæ sunt, tot aliæ qualitates, quæ cum his nullam cognationem habent, oriantur: ratio ista firmissima manet, eaque ad res gravissimas probandas utuntur doctissimi Philosophi, ut ex Scalig. *exerc. 17. sect. 20.* videre est. Habetq; hæc assertio fundamentum in illa rationis regula, quæ est: Non potest aliquid agere ultra virtutem suæ speciei, neque potest effectum dare ea, quæ ipsum non habet, cùm ut res se habet in essendo, ita sese habet in causando. Quod ita firmum est, ut nullis instantiis infringi possit. Interim concedimus, in composito esse plus, quàm in simplici quolibet seorsim sumto. At non plus in simplicibus omnibus, quæ compositionem ingrediuntur. Et si quæ qualitates & actiones, misto, quatenus tale, competunt, evanescunt eæ misto destructo. At sapores, odores, & similes qualitates misto destructo remanent in parte aliqua misti, cui propterea, ut primo subjecto insunt. Et propterea si etiam meteoris insint ex iisdẽ causis competunt. Si enim dicimus, corpora perfectè mista esse ea, quæ ex elementis omnibus & hisce principiis inter se mistis constant: nihil obstat, quin non dici possint imperfectè mixta ea, in quibus elementis non omnibus admiscentur hæc principia omnia, aut principiis non omnibus omnia elementa, aut non omnibus elementis nõ omnia principia. Ita certè compertum, sæpè dari pluvias coloratas, nebulas fœtidas.

Si quæ verò contra hoc axioma ad ejus veritatem infringendam opponuntur exempla rerum, ea vel revera illam qualitatem, quam aliis communicant, habent, vel effectus falsæ causæ attribuuntur. Ita si dicatur, animam corporis & quantitatis esse efficientem; cùm ipsa non

sit quanta, falsum hoc est. Nam anima corporis & quantitatis nullo modo est efficiens, sed ex materia corporea & quāta corpus & quantum format & determinat. Ita si quis dicat, ex chalybe & silice generari ignem, quorum neutrum sit actu igneū sciendū, in silice & chalybe revera Sulphur inesse, quod vel odore percipitur, iisq; qui aliquando limaturæ chalybis oleum Vitrioli vel aquam fortem affuderunt, non ignotum est. Et si res, quæ æquè duræ sunt, ut silex & chalybs, inter se collidantur: tamen si Sulphur iis non insit, ignis non excutitur: contra res aliæ non ita duræ collisæ ignem emittunt. Sunt penes me duæ arundines Indicæ, quæ inter se collisæ flammam emittunt cum manifesto Sulphuris odore.

Neque Elementa, sive κατ᾽ ἐνέργειαν sive κατ᾽ ἐντελέχειαν agant, qualitates se à planè diversas producere possunt. Quæ n. κατ᾽ ἐνέργειαν agūt, qualitatem, quæ ab ipsis provenire dicitur, in se habent formaliter, ut cum alii, tum Rudolphus Goclenius, *in disquisit. Peripat. quæst. 6.* docet. Nullum verò Elementum sapidum vel odoratum est. Neque etiam κατ᾽ ἐντελέχειαν Elemēta has qualitates producunt. Cùm enim talia agentia in actum non exeant absque habili subjecto: recipiaturque δύναμις & actio eorum non nisi pro captu patientis, monstrandum est subjectum illud, in quod, dum agunt Elementa, odores sapores, colores resultent, & quidē modus explicandus. Quod sol lutum humidum indurat, res plana est. Lutum enim per se est durum; quòd verò fluidum est, & humidum, habet aqua admista. Hæc ergò si radiis solis evocetur, ad naturalem duritiem redit. Idem in hisce Qualitatibus monstrandum, & docendum, si sapidum humidum est, & in sapore vincit humidum, cur tot res siccissimæ sapidissimæ sint, ac si in odore vincit siccum, cur tot res humidę odoratissimæ sint: cur tot res, in quibus siccum comprehendit humidum, inodoræ sint: cur in tantillo sæpè corpore tanta odoris fragrantia sit: contra v. in magno corpore, quod parum discrepat temperamento, parum vel nihil odoris sit. De colorib. jam nihil dico, de quorum origine disputatio prolixior est, atque ipsos etiam Chymicos hìc hærere non nego. Etsi enim fuerint ex Peripateticis, qui conatu irrito ex qualitatum primarum mistione colores deducere conati sunt: tamen pleriq; hodie fatentur, is qualitates primas nō esse proxima principia colorū, ut apud Frāc. Toletū, & Vidum Anton: Sarmilionū & alios videre est. Et omnino illa actio κατ᾽ ἐντελέχειαν non parvas habet difficultates, & sæpe latius, quam par est, extenditur. Quomodo Sol calefaciat, Goclenius *in disquisit. Philosoph. quæst. 6.* hæret, & uni DEO hìc veritatem exquisitè notam, & rationes, quæ ad probandum, Solem non esse formaliter calidum, afferuntur, non demonstrationes, sed

rationes Dialecticas;& quidem non selectissimas esse scribit. Verùm hanc litem non facio meam. Hæc de primò argumento sufficiant.

Deinde utimur argumento, quo & Aristoteles,*3.de Cœl.cap.3. text. 35.* & Galenus, *lib.1.c.3. de elementis* usus est.Ex iis corpora naturalia cōstant, in quæ resolvantur. Sed resolvūtur in ista tria principia. Ergo ex iisdem constant.Non jam resolutionum talium multa exempla afferam.Salem omnibus inesse, & ex iis fieri posse, omnibus in resolutionibus Chymicis versatis notissimum est.

Et in plantis quidem & animalibus res manifesta est. Qui tamē etiā diligētius naturam metallorū perpenderunt, Sulphuri & Mercurio terram metallicam seu chalcan tum addunt, ut apud Libaviū videre est. Et licet alias Chymici ex Sulphure & Mercurio metallico puta, solùm metalla cōstitui dicant,tamē de proximis Principiis loquuntur: sicut Medici, dum dicunt, semen & sangvinem esse corporis humani principia, non negant esse quatuor Elementa. Et qui verè Metalla novit,& ex iis crystallos, quos vocant,parare, facilè etiā Salem iis inesse animadvertet. Et licet igne non omnia cōburantur,alios tamen calcinandi & resolvendi modos norunt Chymici. Si quæ verò sunt saxa & similia, quorum tamen pauca esse puto, quæ nihil Salis in se continent,talia magis accedunt ad naturam Elementorum,& mista imperfecta sūt, quod monet etiam Cæsalpinus *de Metall.lib.1.cap 1.* Licet etiam Sal gustu in omnibus non percipiatur,& omnia mista non sint sapida: tamen inde colligi non potest, salem mistis non inesse: Sicut nec negare licet, ignem non inesse omnibus mistis, quòd omnia mista calida non percipiantur. Nam ut qualitates Elementorum aliarum admistione abscōditæ latent,ut rectè docet Zabarella,*de mist.ortu & interitu cap. 9:* ita & principia ista ob aliorum admistionem non gustu percipiuntur. De quo Hippocrates *de prisca Medicina* scribit: ταῦτα μεμιγμένα καὶ κεκρημένα ἀλλήλοισιν. οὔτε φανερά ἐστιν, οὔτε λυπέει τὸν ἄνθρωπον: ὅταν δὲ τι τουτέων ἀποκριθῇ καὶ αὐτὸ ἐφ' ἑωυτοῦ γένηται, τότε καὶ φανερόν ἐστι, καὶ λυπέει τὸν ἄνθρωπον. Id est: *Hæc quidem mixtione & mutua inter se contemperatione neq; cernuntur, neq; quenquam molestiâ afficiunt. At ubi horum quidpiam secretum fuerit, & per se extiterit, tunc & conspicuum fit, & hominem molestiâ afficit.* Ideoque an mistis Sal insit,non semper in integris,sed resolutis(per resolutionem autem non intelligimus illam, quæ pistillo fit in minores partes comminutionem, sed veram partium separationem) deprehenditur.Id quod in mistis combustis & calcinatis accidit. Nam calci salem inesse,& gustu & aliis operationib.deprehenditur.Quamvis verò salem nonnulli ad terram redigere conentur, frustrà tamen hoc tentant. Nam, ut omnes saniores Philosophi & Medici statuunt, & inter hos Cæsalpinus *lib. 1. de Me-*

tall. cap. 16. Sal non est frigidus & siccus: sed calidus & siccus, ac vi abstergendi præditus: Et in loco humido liquescit, quod à terra alienum est.

Quod de Sale dixi, idem de Sulphure dici potest. Et inesse illud omnibus φλογιστοῖς adeo notum est, ut probatione non indigeat, & Philosophi doctissimi etiam Peripatetici hodiè omnia φλογιστὰ propter sulphur talia esse concedunt. Perpendatur & hoc exemplum, quo etiam Fernelius, *lib. 4. Phys. cap. 3.* utitur. Si lignum viride igni admoveatur, flammam non concipit, donec humiditas aquea exhalet. Neque tamen quisquam opinetur, nihil nisi aquam è ligno viridi igni admoto exhalare. Nam mordicatio illa, quam oculis infert ille vapor, satis docet, aliud quid præter aquã resolutam huic vapori inesse: quod quale sit, mox dicetur; satis est, si jam pareat, puram putam aquam non esse. Postquam illa aquea humiditas absumta est, maxima ex parte oleaginosum illud & pingue, quod Chymicis sulphur est, (licet omne sulphur pingue non sit) inflammari & flammam liberiorem, nec ita fumo permistam, dare incipit. Restant tandem cineres, quibus sal residuus est, & aquâ affusa à terrâ facilè separatur.

Ut verò etiam obiter meam de eo, quod ex lignis accensis exhalat, sententiam aperiam, Chymicos equidem vulgò Mercurialem illam humiditatem dicere, & Paracelsum *lib. 1. Param. cap. 2.* in ligno quod effumat, Mercurium esse, atque ita volatilitate Mercurium definire, scio. Verùm iis non assentior. Evolant enim & alia igni admota, evolat aqua, evolat sal volatilis, & ille ipse est, qui oculos ferit, atque illum salem in fumo, qui ex accensis lignis attollitur, inesse, non solùm mordicatio, sed & natura fuliginis docet, è quâ cum urinâ & sale communi sal armoniacus conficitur. Evolat & elevatur etiam sulphur.

Verùm an præter aquam, salem volatilem & sulphur, quorum triũ nullum Mercurius est, aliud adhuc quid volatile detur, & tale quidem, quod levi etiam calore in altum evolet, hic jam, ut ingenuè id fatear, ex solâ volatilitate, quæ pluribus communis, id decidi non potest, sed aliis indiciis opus est, quibus tertiũ principium probent Chymici. Ego an commodè Mercurium spiritum illum *αἰθερώδη* & *ἄστρων ἀνάλογον τῷ τῶν ἄστρων στοιχείῳ* dixerim, infra videbitur. Non indocti certè Chymici eum admittunt, & in spiritu vini sulphur à Mercurio distinguit Frater Basilius Valentinus, *cap. de Vino*: Idem tamen monet, Mercurium à sulphure vini vix separari posse, sed si accendatur spiritus vini, unà cum sulphure evolare, & eum insignem victoriam in certaminibus Chymicis assecutum esse, qui sulphur vini seorsim nancisci possit, scribit. Sed hoc, ut dixi, obiter.

Non verò solùm in plantis, sed & metallis

metallis ac mineralibus sulphur manifestè deprehenditur. Et, ut clarissimus & in Philosophia Peripatetica nulli secundus Cornelius Martini, *in præf. in Georg. Agricolam*, scribit: *Sulphur deprehendi in omnibus metallicis, excepto auro; Sulphur, inquam, combustibile, quod & flammam concipiat, & odorem sulphuris vulgaris exhalet, vero verius est.* Etsi verò aurum excipiat Cornelius Martini; tamen de integro, sicut & de aliis lapidibus & gemmis id accipiendum est, quorum mistio ita est exacta, ut igni non cedat, sulphurque ita fixum, ut ab igne non accendatur. Si verò resolvantur, inesse iis sulphur inflammabile, facilè experiri est, & qui id non credit, aurum fulminans à Chymicis nominatum præparare discat, atque sulphur inflammabile etiam non sine periculo, nisi id rectè tractaverit, experietur. Posse autem inflammabilia ita figi, ut non amplius ardeant, & contrà, ex fixis inflammabilia fieri, Chymicis notissimum est. Et quamvis non diffitendum sit, illud sulphur φλογιςὸν, quod in resolutione mistorum exhibetur, nō esse primum purum principium, de quo loquimur: tamen id probationi nostræ nihil obest. Peripatetici etiam ex resolutione res ex elementis constare probant: interim prima pura elementa nullibi monstrare possunt, cùm nec lucidissima & splendidissima flamma rei alienæ commistionem effugiat. Itaque nec Chymici obstricti sunt, ut pura illa principia exhibeant; satis est, si corpora monstrent, in quibus excellunt.

An corpor. natural. resolvantur in ea, è quibus constant.

Verùm contra hæc multi multa objiciunt. Primò Erastus, *2. part. Disput. contra Paracels.* Principium illud & propositionem, quæ tamen est Hippocratis, Aristotelis & Galeni, quâ dicitur; *Res quasvis in ea resolvi, è quibus constant*, non ita simpliciter admittendam esse censet; cùm multa in ea corrumpantur, è quibus non sunt composita: ut humores in excrementa vitiosa, vel caro in vermes. Verùm adhibeatur sanè aliqua limitatio, & dicatur, de ultima resolutione esse propositionem istam accipiendam, vel rem quamcunque resolvi in ea, ex quibus actu inexistentibus, tanquam partibus materialibus, composita est: non verò in ea, è quibus res per substantialem materiæ transmutationem generata est. Nihilominus subsumimus: Ex hisce principiis actu inexistentibus (sicut nimirum elementa actu inexistunt in misto; caseus, butyrum, serum in lacte; oleum in amygdalis vel nuce moschata) constare corpora naturalia; ita ut per resolutionem & separationem inde secernantur, non verò per substantialem materiæ transmutationem, quod vult Erastus, ex iis omnimodo generentur. Aliis enim libenter concedimus, res naturales per corruptionem in multa transmutari posse, ex quibus non constant, v. g. sanguinem & partes corporis in pus; caseum & carnes in vermes.

vermes. Verùm non de corruptione & transmutatione, sed de resolutione Axioma illud loquitur. Ultimam tamen cum dicimus resolutionem, non eam planè intelligimus, quæ fit in elementa: cùm natura tam facilem in resolvendo sese non semper præbeat, & in hisce principiis Chymico sæpè subsistendum sit.

Potest enim quid dici tale vel simpliciter vel secundũ quid tale: quo posteriori modo & Chymicorum resolutiones in ultima fieri dicuntur. Quod ut rectè accipiatur, sciendum, Deum & Elementa & hæc iis posteriora principia suo genere quidem perfecta condidisse, cũ suas formas habeãt, per quas sunt, quod sunt: non tamen sui gratia præcipuè condidisse, sed ut aliorum essent principia. Neque Chymici primùm inter Elementa & alia corpora perfectiora alia mista respectu scilicet magis mistorum simpliciora intercedere statu erunt, sed alii etiam doctissimi Philosophi idẽ statuunt, etsi alio modo, neque omnes istis, quibus Chymici, nominibus appellant. Ex Hippocrate de prisca medicina locum supra adduxi, ubi expresè docet, in hisce inesse amarum, saltum, dulce, acidũ, acerbum, insipidum & similia, eaque misceri & mutuo contemperari. Ex Erasto etiam integrum locum supra ascripsi. Idem vidit & docuit doctissimus Philosoph. Philo Mocenicus, *univers. Instit. ad homin. perfection. cõt. 4. part. 1. c. 17. & part. 2. cap 7.* Natura enim ordine & per gradus quosdam, à simplicibus ad perfectiora constituenda progreditur, neque quodlibet ex quolibet, sed hoc ex illo generatur, ideoque etiam non quodlibet in quodlibet, sed in determinatum resolvitur. Qui verò resolutionem omnem in Elementa usque fieri statuunt, principium petunt, & illud, quod inter Chymicos & ipsos in controversia est, probationis loco afferunt. Interim hoc libenter concedimus, vix ullam corporum mixtorum resolutionem sive natura, sive arte fieri posse, quin etiam unà resolutio in Elementa aliquo modo, & ex parte fiat. Ut enim Elementa & principia hæc ad ejusdem misti constitutionem concurrunt: ita in resolutione utraque inde rursum separantur. Hoc saltem statuimus, totum mistum non resolvi in Elementa, sed multò maximam partem in principia seu mista prima abire. Et videant, qui contrarium sentiunt, ne dum ea, quæ in resolutione à corporibus mistis resultant, pro primis Elementis, puta vaporem adscendentem pro aëre, liquorem destillantem pro aqua habent, murem farinâ aspersum pro dominô pistrini, ut Scal. jocô utar habeant.

Licet verò principia hæc mista perfecta dicãtur, nihilominus aliorum mistorum principia esse possunt. Nam perfectè mixta dicuntur respectu imperfectè mixtorum, & quod in suo genere perfecta sunt, & quod sunt, per suam formam sũt; non tamen talia sunt, quæ sui gratia simpli-

ſimpliciter ſint, & ut ſeorſim exiſtentia peculiarem corporum naturalium ſpeciem conſtituerent, ſed ut (ceu aliis miſtis ſimpliciora & magis exquiſita ſimilaria) aliis corporibus miſtis perfectioribus nobiliorem materiam præbeant. Neque abſurdum eſt, dicere ea actu eſſe, cùm è Philoſophorum ſcriptis notiſſimum ſit, actum ſumi non tantùm pro exiſtentia, ſed etiam pro eſſentia, quam quælibet res per formam ſuam habet. Interim miſtorum principia eſſe poſſunt. Nam & ipſa elementa ſunt corpora in ſuo genere perfecta, & habent ſuas formas, per quas ſunt, quod ſunt, & per quas à ſe invicem differunt & diſparantur: & tamen ſine ulla abſurditate ex iis miſta componuntur, & ex quatuor elementis fit unũ actu. Non enim formæ ſeu elementorum ſeu principiorum Chymicorum officio formæ tum funguntur, ſed cùm ad operoſiorem compoſitionem factæ ſint, formæ etiam eorum formæ ſuperioris dominio ſubjiciuntur & materiæ vices ſuſtinent, ut Zabarella, *de gen. & inter. c. 2* rectè docet. Et ſicut ob elementa prædominantia miſta vel calida, vel frigida dicuntur: ita ob principia iſta, acida, ſalſa, inflammabilia, odorata. Sicut verò lignum non dicitur ignis vel terra: ita nec ſal vel ſulphur. Dum verò miſtum corrumpitur, ut aliæ partes in ignem, aliæ in aquam, aliæ in aërem, aliæ in terram; ita & aliæ in ſal, aliæ in ſulphur abeunt. Et ſic concedo, in omni corruptione miſti etiam aliquid generari, id eſt, formam miſti interire, & ex uno plura fieri, id eſt, formæ, quæ antea materiæ officio fungebantur, jam formæ officio fungi incipiunt.

Verùm ut hac clariora fiant, duæ diſtinctiones notandæ. Prima eſt, duplicem eſſe materiam, aliam immanentem, aliam tranſeuntem. *Materia duplex.* Immanens eſt, quæ in re materiata & effecta permanet, ſuam naturam retinens: ut lapides, ligna ſunt materia domus; elementa corporis miſti. *Permanẽs.* Tranſiens eſt, quæ non manet in re effecta, ſed mutatur & formã accipit aliam, ita quidem ut priorem recipere non poſſit. *Tranſiens.* Ita chylus eſt materia ſanguinis; ſanguis corporis humani, ac partium in eo omnium nutrimentum. Licet enim alias dicamus ſanguineas, quod naturæ ſanguinis propinquiores eſſe videntur, qualis eſt caro: tamen etiam caro non amplius ſanguis eſt, & ubi ſanguis caro fit, priorem formam depoſuit, non ex parte tantùm, ſed integrè etiam. Nihilominus reliquæ etiam omnes, & ipſa oſſa etiam ſanguine nutriuntur.

Altera eſt, duplicia eſſe rerum naturalium principia; *Principia duplicia.* alia communia, quæ omnibus æquè inſunt, alia propria, quæ cuique generi peculiaria ſunt.

Cum ergo jam de corporum naturalium reſolutione quæritur, verum eſt illud axioma; *Res quælibet reſolvitur in ea, è quibus conſtat,* de materia immanente, nõ de materia

transeunte. Ita corpus naturale mistum quodvis resolvitur in elementa; resolvitur in principia Chymica; quæ licet alterentur in misto, non tamen in eo planè abolentur, sed uniuntur, ut rectè docet Aristoteles. Non verò caro vel os in sanguinem resolvi potest: quia dum ex sanguine fit caro vel os, sanguis naturam suam amittit, & aliam formam induit. Ideoque malè argumentatur P. Palmarius, *de lapid. Philosoph. dogmatic. cap. 10.* si omnia in aquam, oleum & salem abeunt, ex illis illa non venisse. Non enim hæc sunt transiens, sed immanens materia. Resoluta nimirum sunt ex misto, non generata. Et ut verbo me explicem, eodem modo principia Chymicorum in mistis aliis inesse statuo, quo in iis sunt elementa, & hinc etiam eodem modo in resolutione prodire. Et proinde non ut partes integrantes (materiales tamen partes non absurdè dici possunt, ut & elementa mixti) mixto inesse, uti ex lapidibus, lateribus, lignis domus, & ex osse, membrana, carne instrumentum corporis, sed totum constituere mixtione, sicut elementa. Qua ratione autem elementa in mistis insint, dicetur capite sequenti: quia tamen nec ista in qua jam versamur controversia sine istius quæstionis explicatione intelligi satis potest, aliquid de ea dicendum est. Est verò quæstio valdè intricata & difficilis, ut nemo, qui in hac ab alio dissentir, neq; statim id, quod in quæstione est, fundamenti loco præsupponi concedit, conviciis impetendus, aut Physicis ad unum omnibus contradicere dicendus sit. Dissentiunt enim, si ullibi, hîc inter se Physici. Acutissimi certè Philosophi hîc hærent, atque inter eos Jul. Cæs. Scaliger *exerc. 101.* fatetur, se non facilè dicere posse, utram sententiam magis probet, in hâc humanâ caligine. Itaque quemlibet in re dubia suo sensu abundare permitto. Ut tamen meam sententiam liberè aperiam, re hinc inde diligenter pensitatâ cum iis jam facio, qui elementa secundum formas integra in misto remanere, ac dum mistum in elementa resolvitur, elementa redire non specie tantùm, sed numero etiam eadem statuunt, atq; in ista sententia persisto, donec solidis rationibus contrarium monstratum fuerit. Solis v. autoritatibus vel Scoti vel alius alicujus me moveri non patior. Neque enim unius Scoti, qui in suam sententiam, quam non sine causa Fernel. *lib. Physiol. cap. 6.* puerilem, ferè inanem & portentissimam nominat, Latinos plerosque, dum Veterum Philosophorum disciplinam, permistionisque rationem assequi minimè voluerunt, ut idem Fernelius loquitur, pertraxit, autoritate standum vel cadendum mihi existimo. Etiam docti viri fuere Philoponus, Albertus, Zimara, Avicennas, Fernelius, qui contrarium sentiunt & acriter defendunt, ita quidem, ut nonnulli ex iis scribant, eum qui ipsorum argumenta leget, nisi

nisi molaris lapis sit, manus daturum: & qui aliter sentiunt, sophistas agere, naturæ operibus imponere, veteris disciplinæ splendorem obterere & inquinare. Non equidem ignoro, sed eorum opinionem olim in Physicis secutus sum, Averroen & Zabarellam, cum negare nō possent, elementa in mistis remanere, ne verò inregra remanere statuerent, (cujus tamen rei nullam causam evidentem habuerunt) ad formarum refractionem confugisse. Verum refractio illa formarum merum figmentum est, ut à Latinis contra Averrois sententiam disputantibus satis monstratum est; neq; ullam Averrois & Zabarella pro ista sententia rationem saltem probabilem afferre, & monstrare potuerunt, formas elementorum recipere magis & minus, & gradus aliquos habere, ut aliqui tolli possint, reliquis manentibus, sed simpliciter saltem illud affirmârunt.

Er sit sanè, ut non eo, quem volo, modo elementa sint in mistis, tamen cum nemo tàm absurdus sit, ut elementa nullo modo remanere in mistis dicat, & elementa in mistis remanere neget, de modo verò saltem controversia sit: quicquid Philosophi de elementis in misto remanentibus, & ex mistorum generatione iterum emergentibus, quod rationi consentaneum est, statuerint, idē de principiis Chymicis affirmare potero, & cùm iis ex resolutione mistorum elementa indagere liceat, mihi etiam fas erit, ex resolutione principia ista investigare.

Itaque ut de resolutione naturali nihil dicamus, sed de violentâ solùm per ignem, Ignis non nisi ignem generat, nullumque mistum producit. Cum ergò in violenta resolutione per ignem quædam è mistis prodeunt, quæ ab ignis actione seu per se, seu per accidens, seu generatione univoca, seu æquivoca provenire non potuerunt, ea in misto fuerint, necesse est. Sicut nimirum elementa, dū illud vinculum unionis solvitur, quodque sibi relinquitur: ita etiam principia Chymica, quæ antea suo formæ nobilioris dominio serviebant, neque ob aliorū admistionem deprehendebantur, forma illa corruptâ jam manifesta sensibus fieri incipiunt, ita ut sal, qui antea latebat, partibus aliis exhalantibus in cinere maneat, & inde levi negotio separari & ad oculum demonstrari possit. Et qui fit quæso, si generata ista sunt aliorum corruptione, nō resolutione, quod omnia corpora naturalia in ista æquê non abeunt? Non enim generatur quodlibet ex quolibet, sed hoc ex illo; neq; corrumpitur quodvis in quolibet.

Ideoque non ex quovis corpore per eundem ignem eadem salis vel sulphuris copia educitur. Nimirum ex absinthio, fœniculo, sarmento, vitis & similibus sal satis copiosus, ex aliis verò plantis pluribus, ut cucurbita, cucumere & similibus, paucus admodum elicitur, & quidem non semper ejusdem

planè naturæ, sive ex determinatione in qualibet specie id fiat, sive ex admistione corporis alieni.

Deinde verum est idem axioma plerumque de principiis saltē communibus, non de proximis. Miscibilia enim illa communia manent in misto, proxima autem generationis principia plerumq; non manent, sed omnino nomen, naturam, ac definitionem mutant. Totum hoc in totum hoc mutatur, ut sanguis in carnem. Et proinde regressus & resolutio ad proxima principia non datur. Ita ex ovo fit pullus, & omnia ovi in pullum mutantur, omnemque potentiam amiserunt, qua regressus fieri, & ex pullo iterū ovum fieri possit. Plerumq; tamen hoc fieri dixi, & in animatis omnibus hoc locum habere existimo, ubi anima alimento attracto novam formam induit: in mistis non animatis, quousque hoc extendendum sit, suo loco dicetur.

Chymicæ resolutiones an sint tantum artificiales.

Deinde illud hic nonnulli objiciunt; Chymicas resolutiones non esse naturales, sed artificiales: Axioma illud; Omnia his constant, in quæ resolvuntur, de naturali resolutione accipiendum esse. Malè à Chymicis hic artem substitui. Ejusdem enim esse miscere & dissolvere: & quæ natura miscuit, ea artem non posse dissolvere. Verumenimverò, si proximum agens respicias, negandum, quod resolutiones Chymicæ non sint naturales; etiamsi artifex suo modo concurrat. Fiunt enim ab igne & calore, causa naturali. Exempli gratia. Cum planta comburitur Salis faciendi gratia, illa actio planè naturalis est, non artificialis. Etsi enim respectu plantæ, quæ corrumpitur & destruitur, non naturalis fit: tamen respectu agentis est naturalis. Sicut etiam actio caussarum morbificarum in corpus nostrum respectu corporis est præternaturalis; respectu agentis, quod secundum vires suas naturales agit, naturalis. Cum à calore ignis spiritus vini in altum attollitur, non minus naturalis est actio, quàm cum idem spiritus, calore ventriculi & epatis, in cerebrum attollitur, aut cum calore Solis res in vaporem resolvitur. Et proinde res, quæ hoc modo generantur, naturales sunt, non artificiales, neque ad ideam mente conceptā semper opus provenit, sed pro ignis modo & materiæ præparandæ natura: unde multa casu sæpè inveniuntur, & multa præter ideam, quam Chymicus concepit mente, proveniunt. Herbam equidem concidere, vitro injicere, vitrum luto claudere, fornaci indere, ignem accendere, actiones artificiales sunt. Ab iis tamen effectus, quos cupit Chymicus, non prodeunt, sed ab igne, tanquam agente naturali. Quomodo autem Ars naturæ ministra sit, & quæ naturæ, quæ artis partes sint, ubi utriusque operationes concurrunt, bene docet Scalig. *exercit. 101. sect. 12.* Longè verò alterius generis sunt res artificiales, ut mox dicetur, quæ secundum suam essentiam, & quatenus tales, non

Res naturales quæ. *Res artificiales quæ.*

non à natura, sed proximè ab artifice dependent; quales sunt sculpturæ & similia.

Corruptio duplex.

Debebant potius distinguere, qui ista objiciunt, cum Aristotele, *5. Physic. c. 6. text. 5. & 4. Metaph. text. 3.* Corruptionem in naturalem & violentam.

Naturalis.

Naturalem enim corruptionem appellat Aristoteles εἱμαρμένην seu Fato determinatam, quæ scilicet accidit secundum legem & communem naturæ cursum, quâ animalia per naturalem mortem; mista per putredinem pereunt & corrumpuntur.

Violenta.

Violentam autem illam, quæ præter cursum naturæ universalem & præter naturæ legẽ accidit; qualis est mors violenta & combustio. Quæ corruptio naturali opponitur: non quòd ipsa per causas naturales agentes non fiat (nam & violenta corruptio, si causas naturales spectes, planè naturalis est) sed quia contra universalis naturæ cursum accidit. Zabarella quidem aliam inter violentam ac naturalem corruptionem differentiam constituit, quòd scilicet in naturali interitu mistum in omnia elementa resolvitur: Violentam verò corruptionem esse mutationem totius in unum elementum, vel calidum seu ignem, quæ dicitur combustio, vel frigidum, quæ dicitur putrefactio. Verùm ita simpliciter hoc admitti non potest. Nam ut de putrefactione, quæ longiorem disquisitionem requirit, an in unum elementum tùm mutatio tantùm fiat, nihil dicam, combustio non est in unum tantùm elementum mutatio. Nam & magna pars terræ & salis remanet, & quod in auras evolat, non solùm ignis est, sed magna pars aquæ, sulphuris, salis volatilis, ut de Mercurio, cùm de eo dubitetur, nihil dicam: id quod facilè credet, qui recipientibus vapores & fumos exhalantes è rebus accensis excipere volet, ut in oleo, quod ex sulphure accenso per campanam fieri solet, patet.

Operationes Chymicæ quomodo sint naturales & quomodo artificiales.

Etsi ergo Chymicæ actiones quædam hoc modo naturalibus opponuntur & violentæ sunt, ut cùm plantæ comburuntur, quæ nisi combustæ fuissent, aliquandiu adhuc crescere, & tandem emori ac putrescere poterant: ex eo tamen non sequitur, quod merè artificiales sint, & quæ hinc fiunt, non naturalia, sed artificialia. Quis enim ignem è ligno accenso generatum naturalem esse neget? Artificiales sunt istæ actiones, quatenus in artificialibus vasis materia elaboranda certo ignis gradui objicitur. At actio Caloris in materiam planè naturalis est. Et proinde opus, quod producitur, respectu efficientis & materiæ naturale est. Et si illud, in quo humana industria & labor cõcurrit, planè artificiale esset, etiam arbores, quæ insitione producuntur, artificiales essent.

Aut si ideò opera Chymica sunt artificialia, quia calor externus, quasi instrumentum, adhibetur: cur nõ etiam pullus gallinaceus artificialis erit, qui externo gallinæ incubantis

Artificiale quid. calore in actum producitur? Id artificiale propriè est, quod formam in mente artificis prius conceptam ab artifice accipit: At, Chymico etiam de principiis non cogitante, nec formam eorum prius mente concipiente, in resolutione sponte ea proveniunt: quia scilicet jam inerant. Artisque nullius est formas rerum naturalium producere. Et ut Aristoteles 2. Phys. c. 1. text. 2. habet, ὅσον ἐστὶν ἀπὸ τέχνης, οὐδεμίαν ὁρμὴν ἔχει μεταβολῆς ἔμφυτον: *Quæ ab arte proficiscuntur, nullum insitum mutationis impetum habent.* *Chymica principia arte non fiunt.* At quæ à Chymia fiunt, omnia istum internum impetum habent; calorq; saltem externum agens est, qui illam ἔμφυτον ὁρμὴν ad actum deducit: Chymicus verò agens naturale patienti saltem applicat: quod idem facit medicus. Nam dū medicus ranunculum aut cantharides cuti applicat, ejus quidem intentio est, ut vesica excitetur: verùm non ideò excitatur, quia medicus cogitat hoc, sed quia ranunculus & cantharides has vires habent, quas exserūt etiam medico amplius ea de re non cogitante.

Verùm enimverò si omnia, quæ de quæstione hâc, an scilicet resolutiones Chymicæ sint naturales vel artificiales, dici possunt, ad vivū resecemus, & quæ diximus, in pauca contrahamus, de vocabulis potius, quàm re lis est. Chymiam artem esse, ut Medicinam, supra diximus, & nemo, ut opinor est, qui id neget. Ideoque actiones Chymici, ut Medici, artificiosas esse, omnino concedo, & quò modò sanitas à medico procurata artificialis dici potest, eo modo & opera Chymica artificialia dici possunt. Et sicut dum artifex sarmento medullam aufert, aut lacte vel mulso semina macerat, vel urinam radicibus affundit, artificialia ea opera dicuntur, & ut Theophrast. lib. 5. c. 3. ait, ars συνεργεῖ τῇ φύσει, & fructus hoc modo producti artificiales dici possunt: ita etiā quæ à Chymico producuntur, artificialia eodem modo dici possunt. Interim hoc in quæstione est: An principia Chymica artificiali resolutione (concedo enim hoc suo modo) è misto prodeuntia, ut & alia, quæ modo diximus, hoc modo producta suam essentiam naturæ an arti potius debeant. Seu: an talia secundum essentiam suam potius naturalia quàm artificialia dicenda sint. Illa enim præcipuè & principaliter artificialia dicuntur, quorum tota natura ab arte pendet, ut domus, statua, pictura: ubi verò mutuas operas tradunt Natura & Ars, & ubi ars συνεργεῖ τῇ φύσει, & cū natura concurrit, opus merè simpliciter artificiale dici non potest; sed aliquo saltem modo. Hinc cum naturæ, ut in sanitate procuranda, quæ propterea etiam morborum medicatrix dicitur, in istis actionibus potiores partes sint, opera etiam suam essentiam naturæ potius, quā arti debent. Ac proinde, si rem hanc in omnem partem ventilemus, res eò tandem redit: Rem quidem,

quidem, quæ à Chymicis fit, suâ essentiâ esse naturalem, actionem caloris, qua fit, esse naturalem; ipsum motum rei esse naturalem; eatenus verò artificialem, quatenus Chymicus eam secundum artis suæ præcepta vasi suo includit, vel alio modo disponit, & calorem subministrat; nec alio modo esse artificialem, quàm, ut jam dictum, quo sanitas, quæ medici operâ recuperatur, artificialis dici potest. Plus Chymicum conferre, aut artem aliquid ad essentiam harum rerum facere, nunquam monstrabitur. Nam cùm Chymia, ut & Medicina, materiam non faciat, sed à naturâ mutuetur, imò nec formam faciat, sed eam in materia suo modo inexistentem inveniat, sufficit, si sciat, quæ sui subjecti natura sit, & quod opus, si hoc agens cum hoc patiente conjungatur, proditurum sit. Ideoq; finem illum respiciens cum agens cum patiente secundum regulas artis conjungit, plura agere non potest, sed totum reliquum negotium soli naturæ committit, quæ Chymico etiam amplius ea de re non cogitante, sed vel dormiente, vel peregrè absente, vel etiam mortuo omnem reliquam actionem absolvit: eodem modo, sicut dum medicus pharmacum purgans secundum artem paratum in eum finem, quem mente concipit, ægro exhibet, purgatio medicamenti & naturæ vi perficitur, etiamsi medicus ab ægro abeat, & de purgatione amplius non cogitet. Neq; sese res aliter habet in Chymicis operationibus, quàm in aliis naturæ operibus, & non aliud fit in putrefactione, quæ fit extra vasa, & aliud ex ea, quæ fit intra vasa Chymica, sed utrobique eodem modo perficitur. Etiam intra vasa vermes interdum ex putredine generantur, qui certè non sunt artificiales.

Neque enim quæ à Chymicis fiũt operationes semper fortiore & adurente igne instituuntur: sed per putrefactionem saltem & digestionem non rarò materia resolvenda, vasis suis inclusa, elaboratur. Nec rem ad cineres semper deducere opus est, ut ex ignea exhalatione salsam qualitatem accipiat, ut vult Schegkius; sed in succini & cornuum & ossium destillatione, antequam fiat incineratio, sal educitur volatilis; Et is quidem non in cineribus remanet, sed cum ipso humore evolat, ac vel collo retortæ, vel lateribus recipientis adhærescit. Imò sal urinæ volatilis (quid verò fixum & volatile sit, dicetur capite sequenti) levissimo calore sursum ex ipso humore attollitur, & ipsum vini spiritum volatilitate antevertit: Neque volatilitas salino principio aliquid derogat; cum sal & fixus & volatilis detur, ut infra dicetur. Contra si terram, à qua sal affusa aquâ separatus est, uras & aduras, nihil inde salis amplius elicies. Ita corpus, è quo sulphur inflammabile jam exhalavit, nunquam iterum flammam concipit: Præterea non è quolibet re æquali copia sal elicitur; sed ex aliis copiosus, ex aliis paucus.

Imò

Natura principia Chymia ostendit.

Imò ista principia non tantùm ab arte, sed nonnunquam etiam à natura conspicienda ostenduntur. Perpendat quisque saltem coctiones in animalibus & excrementa: certè sulphur in iis esse, ex odore colliget. Sulphur enim πρῶτον δεκτικὸν est odoris, fœtor verò vel species, vel affectio odoris. Et est aliud etiã sulphuris in excrementis animalium documentum, inflammabilitas: Memini hîc in Cloaca seu anguillam, seu aliud quid latitare, quod Camarinam illam quandoque ita commovebat, ut fœtor per totam domum molestus esset. Cum ergo candelâ accensa demissâ explorare vellent, quidnam id rei esset, subitò tota Cloaca flammam concipere visa est, quæ res etsi adstantes non parùm consternaret, subitò tamen iterum flamma evanuit: quod accidit procul dubio vaporibus illis sulphureis in Cloaca agitata accensis. Ita salem etiam in urina reperiri notissimum est. Et licet hæc pura principia non sint, aliquid tamen præter elementa, & quod ut species de genere testetur, habent. Inquirat etiam, quid alibi in natura fiat. Resinosæ arbores resinam suam sulphureæ naturæ sponte fundunt: Ex nuce moschata, semine lini, amygdalis, & plurimis aliis seminibus ac fructibus olea exprimuntur, quæ naturâ inerant. Sal naturaliter redditur ê cinerum & calcium exhaustis cumulis, circa officinas nitrarias. Columbarum fimus salem acrem & copiosum continet, sine ulla præcedenti ustione. Imò sine adustione ex plantis in ipso humido sal fieri potest, modumque tradit Beguinus, *in tyrocinio Chymico lib. 2. cap. 17.* Neque enim humido absumpto is in crustam lapideam concrescit, sed in ipso liquore spontè coagulatur. Ita & sal urinæ ex humorum adustione non fit; cùm in infantium urinâ, & eorum, qui frigido sunt temperamento, æquè insit, ac adultorum, vel qui calido sunt temperamento. In vino ad latera doliorum tartarum concrescit, utpote in vino jam superfluum, etiamsi in uvis superfluum non esset, quod copiosum salem in se continet. Etsi enim liquorem, in quem tartarum calcinatum in loco humido resolvitur, vulgò oleum appellent: tamen oleum propriè nõ est, sed sal liquatus, in quem etiam exsiccatione rursus abit. Spiritum vini natura procreavit, non ars; quod nemo potatorum ignorat, qui, quò plus spiritûs vinum habet, eò facilius inebriantur: nemo Oenopolarum nescit, quibus cognitum, parte hac evanescente, reliquum facilè corrumpi, & multis aliis indiciis & effectis satis conspicuis is sese prodit, ut licet oculis corporeis non pateat, oculos tamen mentis latere non possit. Neq; ab arte solũ is separatur, sed & brumale frigus eũ à suo Phlegmate separat, qui non amplius vinum, sed spiritus vini, vel vini pars spirituosa appellatur.

Quæ omnia, quæ hactenus exempli loco adduximus, etsi non sint princi-

principia Chymica pura, satis est tamen, si is iis abundent, ut ab iis non immeritò denominationem accipere possint; sicut & elementa nullibi pura habentur, sed corpora, in quibus terra abundat, pro terra, in quib9 aqua, pro aqua monstrantur, ut sæpius jam dictum. Quibus si elementorum nomina secundum ipsorum prædominium Peripateticis imponere licet, cur non idem Chymicis, dum sua principia describunt, facere fas sit? Neq; enim principia hæc propter se, & ut seorsim, tanquàm perfectæ rerum naturaliū species, consisterent, sed propter alia facta sunt, ut scilicet ex iis variè mistis varia corpora prodirent: ipsa verò ex se mutuò non constant, neque in sese mutuò resolvuntur.

Et cum concedunt Peripatetici, quod omninò negare non possunt, corpora illa, in quæ mixtorum resolutio fit, non esse pura elementa, sed mixta, in quibus unum elementum prævaleat, â quo fiat denominatio: hoc ipsū in quæstione est, quidnam illud sit, quod elemento prædominanti admixtum est, & an hic ad Chymicorum principia recurrendum sit, v. g. cum cineres nō sint pura terra, quid illud sit, quod terræ admixtum est, & aquâ affusâ elicitur, an non sal sit?

Præterea quod nonnulli objiciunt, non dari principia propiora rerum naturalium, quam elementa; quia nihil videatur à natura in ista principia resolvi, non magni momenti est. Nam superficiales isti naturæ scrutatores nimis cæcutientibus oculis naturales istas resolutiones aspiciunt, &, ut Scaligeri joco, *Exercit. 307. sect. 12.* utar; Sæpe murem farina aspersum eundem putant cum domino pistrini. Cum cadaver, inquiunt, aliquod putrescit, ignis & aer in auras evaporat; humidum diffluit; fimus loco terræ relinquitur. Quæso, quisquis es, qui ita judicas, cadaveri putrescenti nares propius admove, & vel fætor ille te docebit, non purum ignē & aerem esse, quod exhalat, sed cōpositum adhuc; aliumque odorem cadaver equi, alium bovis, alium hominis cadaver, aliam plantam hanc vel illam putrescentem exhalare. Ut enim res integræ aliæ aliū habent odorem, alium rosa, alium ruta, alium absinthium, quorum tamē quodlibet de exhalatione sulphurea testatur: ita etiam in putredine (ut & in combustionibus) aliæ alium exspirant eadem de causa, & ob eandem sulphuream exhalationem. Quas certè exhalationum differentias vel odoratu agnoscere non semper inutile fuerit, atque id nec Chymici, nec Medici neglexerunt. Vermes enim in intestinis latentes ex odore, qui ex ore exhalat, non solùm Medici multi, sed & non pauci è vulgò deprehendere possunt. Qui non imminentem gangrænam odoratu deprehendere possit, parùm exercitatus & cum ægris minus versatus est Chirurgus vel Medicus. Fimum si terram

Resolutio corpor. natural. non semper fit in elementa.

 puram

puram putas, multum erras. Putrida urina, vel fimus, postquam computruit, salem terræ admistum plurimum continet; quod facilimè resolutione deprehendi potest.

Idem enim error in violentis resolutionibus committitur. Si enim isti fumum vel flammam vident, tantum ignem vel aerem esse putant. Et ne ab obscuro aliquo Philosopho hoc factum dicam, eruditissimus & clarissim9 Philosoph9, Zabarella, communem sententiam secutus, *de mist. generat. & interit. lib. 2. cap. 2.* scribit combustionem, (ea verò accidit, cum res incenditur & flammam concipit) esse totius misti in unum tantùm elementum, id est, ignem mutationem, excepta aliqua parte terræ. At si Alembico ea exciperent, deprehenderent, non tantùm elementa esse, sed mista adhuc. Nam fumi isti, quos, ut jam diximus, plerisque ad probandum elementorum numerum ex resolutione corporum naturalium adducunt, tantum abest, ut vel elementa seu pura seu impura sint, vel etiā imperfectè mixta, ut sint ipsissima corpora in minima corpuscula resoluta (sublimationes enim Chymicorū pistilla sunt) è quibus exhalant. Ex sulphure enim accensô flores sulphuris colliguntur. Fumus, qui è Mercurio aut sale armoniaco exhalat, ipsissimus est Mercurius & sal armoniacus, & longè aliud, quam fum9, qui ex ligno querno, vel tartaro, vel vitriolo elevatur. Aut si saltem metallorumfossores & coctores, quorum sæpe longè major, quàm ἐκ βιβλίων Physicorum & otiosorum speculatorum in hoc genere est peritia, consulerent, aut eorum caminos inspicerent, aliter se rem habere, quam putant, facilè doceri possent. Quibus certè fides hic non deroganda, cum docent, arsenicum, pompholyga, cadmiam, Mercuriū & ejusmodi alia multa è metallorum fusione & coctione, ac sublimatione exhalare, & in fornacibus & alembicis colligi, non verò elementa vel simplicia, seu pura seu impura, vel imperfectè mixta & meteora. Nullâ hîc demonstratione opus est, sed sensu potius: & si Chymicus dixerit, illud quod fumi specie elevatur, esse sulphur, Mercurium, arsenicum, cadmiam, istud sal aliquod volatile, non aliquod meteorum: cur sensibus fidem derogem, & Chymicis ac metallorum coctoribus, quibus talia usitatissima sunt, non credam? Imò credunt omnes Medici, qui ea pro iisdem etiam, pro quib9 à metallurgis venduntur, usurpant. Certè sensibus hîc fidem derogare & demonstrationes poscere, ἀῤῥωστία διανοίας est, & qui hoc facit, idem facit, ac qui piscatori, qui lucium se cepisse dicat, carpionem vel cancrum cepisse Syllogismo persuadere conetur: imprimis cum effectibus res tales naturas suas satis prodant, & proprietatibus suis se manifestent. Etenim etsi in scientiis sensui suus locus est, nō tantùm demonstrationi.

Ita

Ita cum cinerem vulgò vident, terram esse dicunt imperitissimè. Separatio enim facilimè per aquam affusam, quid sal & terra differat, & utrumq; in cinere contineri, ostendit. Unde & rectè Avenrois *5. colliget, cap. 42.* scribit; Cineres diversos fieri secundum diversitatem rerum, è quibus fiunt, ac fumum omnem quamvis habeat complexionem calidam desiccativam; tamen semper retinere secum virtutem rei, ex quâ est fumus. Vbi si quis statuere velit, cinerem esse terram à prædominio elementi ita dictam, fumum ignem itidem sic dictum, & porrò quæratur, quid tandem reddat elementum hoc impurum, non responderi potest, quod sit elementum aliquod. Neque enim ullum Elementum vel sapidum est, vel odorabile. Ergo licet concedatur, in cinere terram abundare: illud tamen, quod terræ admixtum est, sal est, utpote sapidum; quod fumo, sulphur, ut odorabile. Hinc etiam Averrois non dicit in fumo igni aliud Elementum admisceri, sed in eo esse adhuc virtutem rei, ex qua est fumus: id quod Chymicæ resolutiones satis docent, ut mox dicetur. Sal verò ubi semel separatus est affusa aqua, etiamsi reliquam terram uras & aduras, ne mica salis inde amplius producetur: quod satis monstrat, salem non esse terram à calido & sicco passam.

Non ergò ita obiter & superficialiter de naturæ operibus judicandum, sed paulò penitiùs ea introspicienda sunt. Et quod nobis fortuitò non objicitur, arte & industria inquirendum. Nimirum in naturæ externis resolutionibus judicandis multa occurrunt impedimenta: neque partes resolutæ ad examen sese sistunt, ut cognosci possint, An elementa pura sint, vel alterius generis, sed in auras diffunduntur & aufugiunt. Major autem certitudo est in operibus artis, ubi nihil perit, sed vasis clausis omnia administrantur, partesque resolutæ inclusæ colliguntur & heterogenea ab homogeneis discernuntur, ut rectum de omnibus possit fieri judicium: absque quo si sit, impossibile est, ut quisquam, etsi pro absolutissimo Philosopho vel Physico se venditet, ex solo vapore adscendente de natura rei judicare possit; cum vapores ad adspectũ sint similes, id verò, quod in vase recipiente colligitur, diversitatem monstret, & hoc esse spiritum vini, illud rosarum, hoc cerasorum, illud salis, vitrioli, vel alium; hoc flores sulphuris vel salem armoniacum doceat, quæ, etsi pura puta principia non sint, quia tamẽ ea in iis abundãt, ab iis corpora illa denominationem accipiunt. Si quis verò nomine principii ea dignari non vult, appellet sanè elementa seu pura seu impura, hoc verò doceat, unde sapores, odores, &c. habeant; cùm tales qualitates elementis non insint.

De corpor. natural resolutionibq quomodo rectè judicandum sit

Resolutionum Chymicorum certitudo.

Et quidem in utraque resolutione tàm naturali, quàm violenta, id, quod

quod diximus, præstare potest Chymia. Priorem quod attinet, cum putredo fieri dicatur vi externi caloris educentis externum: idem fit in cucurbita vel alio vase clauso, calore lento in fimo vel balneo administrato. Hac tamen differentia, quod, ut dictum, de partibus resolutis in externis naturæ operibus ita certò judicare non liceat; cum hinc inde dispergantur: in operibus verò Chymicis vasis clausis omnia excipiantur, ut rectius de iis judicium fieri possit. Idem præstat in violentis corruptionibus, ubi vehementiore igni adhibito resolutæ partes aqueæ & oleosæ in recipiente vase excipiuntur: in fundo verò, quod combustum est, salem & terram continet.

Chymica principia an revera mistis insint.

Nonnulli aliud quærunt effugium; & cum negare non possint, à Chymicis vel ad oculum monstrari ista, quæ appellant, principia, Dicunt, non inesse mistis ea, nec inde separari, sed vi ignis fieri. Putatque Schegkius, quem Riolanus, & alii sequuntur, salem revera seu φύσει rebus non inesse, sed accidere saltem hoc terrenis partibus, ut mutentur propter igneam exhalationem in salsam qualitatem. Verum longè aliter sentit hac de re Hippocrates, qui, *loco supra allegato*, salsum, amarum, & hujus generis alia, reverà rebus inesse, atq; inde ἀποκρίνεσθαι docet, quibus cum peculiares facultates & vires, alias ab elementorum qualitatibus, tribuat (in concreto enim loquitur, & subjectum cum qualitatibus intelligit) pro peculiaribus illa subjectis & substantiis habet. Imò alimenti loco talia cum plantis assumi idem, *1. de naturâ hum. text. 31.* scriptum reliquit. Τὰ φυόμενα, inquit, καὶ σπειρόμενα, ὁκόταν εἰς τὴν γῆν ἔλθῃ, ἕλκει ἕκαστον τὸ κατὰ φύσιν ἑωυτῷ ἐνεὸν τῇ γῇ. ἔνι δὲ καὶ ὄξυ καὶ πικρὸν, καὶ γλυκὺ καὶ ἁλμυρόν. *Quæ plantantur & seruntur, ubi in terram perveniunt, attrahit quodq; quod suæ naturæ conveniens inest terræ. Inest autem & acutum, & amarum, & dulce, & salsum.* Ac proinde cùm talibus plantas nutriri & augeri doceat, ex iis etiam constare docet. Idem Scaliger, *in l. 2. de plant.* concedit, dum scribit: *Si è quercus cinere fit Sal: (fit enim) haud quaquam ejus alimento repugnare videtur.* Et certè, qui putant ea, quæ à Chymicis producuntur, ab ipsis fieri, non naturâ inesse, suam in Chymia imperitiam produnt. Et si aliquas Chymicas resolutiones vidissent, aliter sentirent. Si tamen Chymicis fidem habere nolunt, metallurgos adeant. Si enim istud argumentum contra Chymicos valeret, valeret etiam contra metallurgos, atque evinceret, metalla & mineralia non exstitisse, sed à metallurgis producta fuisse. Separat Chymia diversas rerum partes, non generat; & nisi à natura subjiciatur materia, eam producere non potest.

Principia Chymic. quomodo rebus insint.

Aliqui principia ista, quæ è mistis separari dicimus, potentia saltem inesse, non actu dicunt. Verum id nostræ sententiæ nihil officit. Nam

Nam cum nemo neget, elementa revera in mistis inesse: nihilominus Physici disputant, an actu vel potentia mistis insint. Qui ergo istam controversiam composuerit, facilè videbit, an potentia vel actu inesse dicenda sint hæc principia. Nobis sufficiat hic dixisse, revera inesse: non absimili modo, sicut in lacte inest butyrum, caseus & serum. Hippocrates dicit, quod amarum, salsum, acidum, & hujus generis alia, μεμιγμένα καὶ κεκριμένα ἀλλήλοισιν οὐ φανερά ἐστιν: ὅταν δὲ τι τούτων ἀποκριθῇ, τότε φανερόν ἐστι. Ubi secretionis vocabulum usurpat. Et Aristoteles tam de iis, quæ actu, quam quæ potentia insunt, vocabulum secretionis retinet, *3. de Cœlo, cap. 3. text. 35.* ἐν σαρκὶ καὶ ξύλῳ καὶ ἑκάστῳ τῶν τοιούτων ἔνεστι δυνάμει πῦρ καὶ γῆ· φανερὰ γὰρ ταῦτα ἐξ ἐκείνων ἐκκρινόμενα. *In carne & ligno, & unoquoque talium inest potentia ignis vel terra. Manifesta autem fiunt hæc ex illis segregata.* Ergo si ex eo, quod potentia, secundum hunc locum Aristotelis, ignis & terra insunt mistis, concludi non potest, quod non sint mistorum principia: ita etsi concedamus, potentia suo modo esse ista principia in mistis, inde tamen inferri non potest, quod non sint mistorum principia. Sed potius, sicut hoc loco argumentatur Aristoteles; In carne & ligno insunt ignis & terra; quia inde segregantur: ita etiã argumentari possumus: Principia Chymica separantur ex mistis. Ergò iis insunt.

Discrimen inter Elementa & principia Chymicor.

Tandem & hoc affert Erastus contra principia Chymica, *parte 2. disput. contra Paracelsum, p. 74.* Frustra nova Principia Chymicos comminisci; cum nihil aliud dicant, quam jam olim per tot secula alii Philosophi dixerunt & demonstrarunt; nullum alium habere usum nominum istam novationem, præter quã quod quæ clara & intelligibilia prius erant, obscura, intricata, & incomprehensibilia nobis reddantur. Quæ aquæ propria esse, inquit, omnium eruditorum oculi omnibus ætatibus conspexerunt, fumosi isti Philosophi, ut novisse plus aliis viderentur, Mercurio adscribere voluerunt: quæ aeri maximè conveniũt, sulphuri tribuũt: quæ terræ aptissimè congruũt, sali suo accõmodãt.

Verum enim verò quis non agnoscit differentiam inter salem & terram? Sal in humido liquescit; terra non item. Quanquam enim terra ab aqua dilui & cũ ea misceri possit: tamen in ea nunquãm liquescit, ut sal, ut etiam per chartam colari possit, sed statim iterum ab aqua separatur, & fundum petit. Imò sal in aëre humido liquescit, quod terra nunquam patitur. Neque enim sal terra saltem est propter igneam exhalationem salsæ qualitatis particeps, ut vult Schegkius, aut adusta & empyreuma ac vestigiũ ignis retinens. Cùm enim ignis sapidus non sit, quomodo terram sapidam reddere potest. Et si sal est terra adusta, quî fit, ut in aqua liquescat: & ei ita uniatur, ut cum ea etiam

per chartam bibulam transeat: terra verò non adusta cũ ea non uniatur; cum tamen non adusta majorem cum aqua communionem habeat, quàm adusta. Ita etiam Aqua & Mercurialis pars Chymicorum longè differunt. Ita sulphur & aër. Neque enim inflammatur & ardet aer, sed sulphur. Nam quod aliqui dicunt, facilimè rara omnia multùm in se aeris continentia, pinguedinis autem minimum, in largissimam flammam converti; difficilius verò pinguia penè omnia corripere flammam, quam arida stramina, ex quibus pinguedinis vix minima particula separari possit: sciendum primò, aliud esse quærere, cur res sit inflammabilis, aliud, cur facilè sit inflammabilis. Illud enim habet à sulphure; hoc à raritate, supposito tamen sulphure. Sulphur enim si absit, res non inflammatur, ut in pumice & spongia marina videre est. Deinde pinguedinē & sulphur, quod Chymicorum principium est, non idem esse, & sulphur in multis reperiri, quæ pinguia non sunt. Sulphur enim suum, ob quod inflammatur, habet spiritus vini: pinguis tamen non est, seu oleosus; & sulphur quidem in pinguedine esse, sed aliis partibus admistum, quæ inflammabilitatem prohibere possunt. Ideoq; siccitatem & raritatem corporis ad facilem inflammabilitatem in quibusdam facere Chymici etiam concedunt: Poteštque res parùm sulphuris & oleositatis in se continens, si rara, aridaq; sit, & nihil in se habeat, quod inflammationem prohibere possit, facilius inflammari, quam alia, quæ sulphure abundat, alias tamen partes inflammationem prohibentes admistas habet: sicut in pulvere pyrio alias summè inflammabili apparet, qui si spiritu aliquo acido imbuatur vel humectetur, inflammabilitatem amittit. Et spiritus vini, si aquam & phlegma admistum habeat, non inflammatur; si verò purissimus sit, & à phlegmate & sale fixo cæterisque, quibus in vino mistus erat, quantum fieri potest separatus, facilimè inflammatur, & instar naphthæ flammam concipit, & subtilissimus ac volatilis maximè est, ita ut etiam per sextuplicem papyrum in destillando insensibiliter transeat, in loco calido exhalet, aut si via non detur, vitrum rumpat. & si quid omninò vel Mercurialis substantiæ (Mercurialis dico, aereæ seu potius æthereæ, non aqueæ, nec curo, quid hic vel ille Chymicus dicat) vel salis volatilis secum habet, id secum, ut ipsum etiam volatile, in auras rapit. Et hinc accidit, ut alia bitumina & olea aliis facilius vel difficilius inflammentur. Talia autem arida sulphur in se continere satis docet oleum, quod è papyro conficitur. Res tamen aridæ & raræ nō inflammantur ob raritatem & ariditatem, sed ob sulphur, quod in se continent. Hinc etiam res non aridæ, sed actu humidæ, etsi potentia siccæ esse

Inflammabilitas unde.

esse possint, facilè inflammantur; ut naphtha & spiritus vini, non quod copiosum aerem in se contineant, qui sit ἀρχὴ πυρὸς & pabulum, (hoc enim si esset, dum candela accensa vel alia flamma in aere circumfertur, is accendi deberet, quod non fit, nisi forsan olei succini aut spiritus vini terebinthinati, vel sulphurati, vel camphorati vapores in eũ dispersi sint) sed quod sulphur copiosum in se continent. Quod si quis exhalationem siccam pinguem dicere maluerit, rem retinet, & aliud nomen substituit; sed minus cõmodum, cum spiritus vini pinguis non sit. Sicut contrà res etiamsi sint aridissimæ, si sulphur in se non contineant, non inflammantur. Res manifesta est in papyro, quæ ubi accensa deflagravit, manet sicca & rara, & tam levis, ut levissimo venti flatu vel anhelitu dispergatur: nihilominus quia sulphur inflammabile, seu humor inflammabilis, aut oleosum inflammabile (de nomine enim cum nemine litigabo) deflagravit, amplius flammam non concipit.

Principiorum Chymicorum usus. Usus igitur principiorum Chymicorum est, ut ex iis, tanquam proximis & propriis principiis, proprietates, quæ corporibus mistis insunt, & ex elementis proximè demonstrari non possunt, deducantur, & demonstrentur, ut præcipuè in proprietatibus & facultatibus medicamentorum inquirendis patet. Etsi enim, ut supra dictum, Erastus putet, omnia hæc ex elementis deduci posse, nec nominum ista novatione opus esse, atque alii etiam putent, nihil à Chymicis in suis resolutionibus afferri posse, quod non è doctrina Elementorum aut meteorologica de exhalationibus explicari citra ficta Chymicorum principia possit: tamẽ huic suo promisso nondum eos satisfecisse, nec satisfacere posse, existimo. Et possēt sexcenta hujusmodi afferri, quæ ex doctrina de Elementis & exhalationibus explicare eos non posse puto: unum atque alterum saltem proferam. Reddant quæso rationem, quî fiat, quod ubi opiata destillantur, vapores, qui è vasis aliàs satis arctè clausis nihilominꝰ exhalare solent, somnum concilient, ita ut Pharmacopæorum & Chymicorum famuli, quibus ignis regendi cura commissa fuerat, ad fornacem profundo somno correpti inventi sint, quod ab aliis exhalationibus plurimis non accidit? Quî fiat, quod vapores, qui ex Mercurio vel Antimonio exhalant, non sine periculo cũ spiritu attrahantur; cùm ab aliis exhalationibns plurimis nihil damni sit? Quî fiat, quod ubi cornua vel ossa animalium destillantur, sal tàm copiosus recipienti adhærescat, quod nec in vitrioli, nec salis communis, nec lignorum destillatione accidit? Quî fiat, quod ubi in aquam, in quâ scoriæ reguli antimonii coctæ sunt, acetum inspergitur, tàm gravis fœtor excitatur? Unde tanta in tantilla auri fulminantis portione vis sit? Quî fiat, quod

quod cum aqua fortis vel ſpiritus Vitrioli limaturæ ferri affunditur, materia ita incaleſcat, imò flammã concipiat, & tàm gravis odor inde exſpiret? Quî fiat, quod ubi butyro Antimonii ſpiritus Nitri confertim affunditur, materia flammã concipit? Quî fiat, quod ſingula ſalium genera in ſuis coagulationibus peculiares, & tàm exactas, ac quæ ad Mathematicorum regulas planè congruunt, figuras obſervant? Quî fiat, quod ſal armoniacus & urinæ, qui in evolando non eſt tardior, imò ſpiritum vini volatilitate ſuperat, non accendatur, cũ facilè ſpiritus vini accendatur? Quî fiat, quod fumus plumbi & argenti vivi aurum corrodit, non fumus vitrioli vel aliarum rerum? Quî fiat, quod ubi calci Lunæ affunditur ſpiritus ſalis, tinctura viridis inſtar ſmaragdi extrahitur; ſi verò ſpiritus vini ſale urinæ impraegnatus, cæruleus? Quî fiat, quod ſal urinæ in ſpiritum vini cõjectus eum coagulat? Quî fiat, quod acetum deſtillatum coralliis, margaritis, plumbo calcinato affuſum inſipidum deſtillat? Quî fiat, quod ubi ſpiritus vitrioli terræ ſigillatæ infunditur, & deſtillatio inſtituitur, nîl niſi phlegma exſtillat? Quî fiat, quod ſi coraliis calcinatis ſpiritus vini affunditur, corallia acrimoniam ardentem contrahunt, & ipſe ſpiritus vini acrimoniam amittit? Quî fiat, quod antimonium cum nitro fuſum accenditur, ſemel tamen atque iterum cum eo calcinatum amplius non accenditur? Quî fiat, quod ſpiritus vitrioli, ubi cum oleo tartari dicto miſcetur, in momento incaleſcit, & aciditatem omnem amittit? Quâ ratione præcipitatio perficiatur, vel quî fiat, quod corpore quodã in liquore aliquo ſoluto, ſi liquor alius affundatur, id ad fundũ deſcendat? Quî fiat, quod magiſterium coralliorum & margaritarum ſimpliciter per ſolutionem in aceto, ejusdemque ablutionẽ paratum facilè in quovis liquore liqueſcit, non verò id, quod fit per præcipitationem cum oleo tartari.

Hæc & ſimilia explicent: quod ipſos facturos non putamus absq; Chymicorum principiis ex ſola doctrina elementorum, & Meteorologia, quæ exhalationes ſaltem, ut imperfectè mixta, & quidem ex elementis mixta conſiderat. Nam ut de aliis non dicam, elementa ſunt inſipida & inodora, ut ipſe Ariſtoteles, *de ſenſu & ſenſibili*, concedit. Si verò in exhalationibus quid nobilius eſt, ac ſupra elementa, id non ex doctrina meteorologica, ſed principiis Chymicis explicandum. Et nihil obſtat, quin elementa, quatenus ut impura conſiderantur, ut & exhalationes, partes corporum perfectè mixtorum, in minima reſolutorum, ſed ipſas adhuc perfectè mixtas, ſulphuris puta, picis, ſuccini, ſalis & ſimilium, in ſe contineant. Quæ tamen propterea perfectè miſta dicenda non ſunt. Non enim tùm inter elementa & va-

& vaporem rei resolutæ quæ recipit, vera fit mistio; sicut nec dum manipulus salis in aqua solvitur, perfecta fit mistio.

Neque dum Chymici ad principia ista certas qualitates reducunt, nihil docent, & principium petunt. Necessarium enim est, ut qualitas quælibet ad suum primum subjectum reducatur: & sicut Physicus caussam aliam nullam reddere potest, cur ignis calefaciat, quàm quod hæc ejus est proprietas, & dum id docet, non petit principium: ita nec aliam caussam reddere potest Chymicus, cur sal sit sapidus. Itaq; dū faciunt hoc Chymici, verba non dant, sed πρῶτα δεκτικὰ nominant, in quibus revera qualitates, quas nominant, semper reperiuntur, & accidentia ad suas caussas referunt. Neque tamen omnium corporum proprietates ad principia Chymica reducendas esse, vel reduci posse existimo. Scio enim, & alibi docui, quasdam à forma nobilioribus fluere. Neque etiam omnes Chymicorum opiniones meas facio, & an vis purgandi rectè à sale deducatur, hic non disputo. Satis est, si in genere hoc obtineam, alias proprietates à sulphure, alias à sale & quidem semper provenire. Et proinde in quocunque misto talis proprietas reperitur, ibi principiū illud, à quo fluit, inquirendum: unde artificiosæ & utilissimæ Chymicorum separationes ortum habent. Si enim proprietas aliqua à sulphure fluit, illud extrahendum, sal removendum, ut medicamentum à heterogeneis separatum efficacius reddatur: contra si à sale, sal inquirendus, sulphur separandum. Id quod in omnibus narcoticis manifestum est, quorum vis, id quod hodie non solum in Chymia & Philosophia Aristotelica peritissimi viri multi concedunt, à sulphure, non sale pendet: acrimonia omnis à sale, etiam ea, quæ in fumo oculos mordet.

Hoc tamen hic monendum, principia hæc communia, quatenus talia, & ut communia, non particularium affectionum propria ac proxima esse principia, neque à sale, quatenus sal est, vim purgandi, neque à sulphure, quatenus tale est, vim καρκωτικὴν esse: alias omnis sal purgaret, & omne sulphur seu inflammabile esset καρκωτικόν: verùm principia hæc, quatenus communia, communium saltem affectionum esse principia, speciales verò affectiones à determinatis fluere principiis.

Quæ verò multis Erastus contra Paracelsum de Elementorum in tria principia resolutione disputat, *parte 2. disput. contra Paracelsum*, adducere supervacaneum est; cum vix aliquis saniorum Chymicorum tria illa principia ante Elementa constituat. Assentiatur Paracelso hac in re Quercetanus, vel cuicunque libet absurdas ejusmodi opiniones defendere: mihi hoc non est propositum: cum probè sciam, elementa, quatenus talia, nec sapida, nec

da, nec odorata, nec colorata, nec inflammabilia esse.

Tandem hic non prætereundum, aliquos quidem ista principia Sal, Sulphur & Mercuriū cōcedere; ideò quòd revera in omnibus corporibus insint, & in ea resolvuntur corpora ipsa. Iidem tamen hoc negant, quod sint æquè prima ac Elementa; sed esse Elementis posteriora, & ex iis componi, omnesque rerum naturalium proprietates ab Elementis deduci posse, etiam illas, quæ tribus hisce principiis adscribuntur, statuunt. Habere enim Elementa tot dotes, maximam partem incognitas, abs quibus variè inter se coalitis oriantur illa, quorū rationes nobis manent incognitæ, atque indicibiles. Nam primum esse materiam & formam, deinde Elementa, quæ ex materia & forma cōponuntur, denique hæc tria, Sal, Sulphur & Mercurium, quæ ex Elementis componantur, quæ omniū sunt proxima & sensibus maximè vicina. Atque ita Aristotelicæ Philosophiæ gloriam conservari, nec Hermeticæ debitam laudem denegari existimant.

Verùm enim verò nobis equidem idem est propositum, nec Peripateticam Philosophiam eversam, sed potius per Hermeticam auctam cupimus. Est tamen quod in ista doctrina desideramus. Primo loco esse materiam & formam, hinc Elementa, tertio loco principia, libenter concedimus. Neq; de hoc multum litigabimus, an principia hæc sint Elementis coæva, non minus quàm Elementa creata, & Elementis in corporum naturalium constitutione socia; an verò Elementis posteriora & ex iis composita. Largiamur enim sanè, habere suam materiam ex Elementis, & dari ordinem aliquem inter principia, quæ res constituunt: tamen de forma horum principiorum quæstio est, unde illa eam habeant, an nimirum sit illa unius Elementi forma, an verò ex pluribus Elementorum formis composita. Id quod utrumque negamus; cùm aliæ qualitates & effectus in hisce principiis, quàm quæ sunt in Elementorum potestate, appareant, & quæ ex Elementis deduci & derivari non possint. Hoc enim inauditum in Aristotelica Philosophia hactenus, habere Elementa adhuc alias Qualitates nobis incognitas & ἀῤῥήτȣς, præter caliditatem, frigiditatem, humiditatem, siccitatem, gravitatem, levitatem. Etenim si hæc in composito sese proderent, certè in ipsis Elemētis magis effectibus & operatione sese prodere deberent, quod hactenus non factum, & à nemine illæ occultæ Qualitates animadversæ sunt. Neq; hæc de principiis Chymicorū doctrina ullo modo doctrinā de ortu & interitu Aristotelis evertit, sed potius ei lucem affert. Neq; enim puto Aristotelis, sed potius quorundam ejus interpretum doctrinam esse, omnem ortum & interitum rerum naturalium non aliunde, quàm à quatuor Elementis,

etiam cooperante cœlo, pendere. Elementa enim cum principiis Chymicis non hic efficientis rationem habent; sed materiæ. Cœlum agens universale est, non adæquatum & specificum. Cujusque verò rei generatio à formâ ejusdem speciei, ut proximo & primario agente, dependet, ut diximus.

Atq; ita hactenus in genere monstratum est, dari præter Elementa adhuc alia principia mistorum, & in resolutione mistorum non semper usque ad Elementa perveniri, nec etiam generationem proximè semper ex Elementis fieri, sed esse præterea quædam corpora, è quibus etiam, tanquàm primis subjectis qualitates quædam, quæ ab Elementis deduci non possunt, fluant. Qualia corpora jam olim Hippocrates, & eum secuti multi medici, imò ipse Erastus, *loco allegato*, agnoscunt, quibus Chymici peculiaria nomina indiderunt. Appellet jam sanè quis ea cũ Chymicis principia, vel alio nomine indigitet, perinde est, modò de re constet.

Principiorum Chymicorum numerus. In specie verò numerum eorum & naturam singulorum quod attinet, res non satis plana est, & difficultates hîc non leves occurrunt. Equidem vulgò tria constituuntur, Sal, Sulphur & Mercurius: sed qualis cujusque natura sit, non satis explicatur, & alii aliter hâc de re docent, ut in specie postea videbimus. Ideoque vel ad Paracelsi, vel Severini, vel Quercetani, vel Beguini opiniones me adstringi non patiar, sed sententiam meam liberè de re à paucis tractata & nondum satis explicatâ proponam, & hoc agam, ut potius consensum, quàm dissensum cum Aristotelicis quæram, & hæc principia Aristotelicis & Galenicis non planè contraria, sed subordinata esse monstrem. Cùm enim Deus mundum hunc perfectum condiderit, & in rerum naturalium constitutione à minus compositis ad magis composita & perfectiora progressus sit; & in rerum natura Elementa, sales, sulphura, & bitumina, terræ, lapides, metalla, fungi & tubera, musci, herbæ, frutices, arbores, zoophyta, vermes, insecta, pisces, aves, animalia gradientia, & tandem homo reperiatur: in horum differentiis, numero, & ordine inter se inquirendo meritò laboratur, & multi docti viri, inter quos supra etiam Mocenicum numeravi, diligentes fuerunt. In quâ re tamen multa occurrunt dubia, ut quid statuendum certò sit, non semper liqueat, & præstet interdum de quibusdam dubitare, quàm temerariè ea affirmare. Ideoque etiam quemque suo sensu abundare permitto. In republica enim libera, qualis est literaria, sententias liberè dicere licet.

Cùm autem vulgo tria numerentur, Sal, Sulphur & Mercurius, quid de singulis sentiendum putem, dicam.

Et primò quidem de sale rem planam esse puto, ut supra jam satis mon-

monstratum, & omnibus corporibus naturalibus illud inesse, facilè, qui volet, deprehendere potest; ut etiam Plinius, *lib.31. Hist. nat. c.7.* Salem Elementum necessarium esse dixerit. Non solum adustione & partium terrenarum propter igneã exhalationem in qualitatem salsam mutatione, generari; sed etiam sine adustione è rebus separari posse, paulò ante dictum & monstratum: ideoque etiam secundum Hippocratem mistis secundum naturam inesse salsam. Et Plinius, *loco allegato*, docet, salem etiam sponte sæpe nasci. De qua re, *lib. Instit. part. 3. sect. 3. c.15.* dictum. Non est facere salem, cum ex urina animalium separata saltem aquositate educitur: Nõ est facere salem, cum è fimo interventu aquæ secernitur. Et ubi accedit ustio, non eo fine adhibetur, ut per eam sal fiat, sed ut partes sulphureæ & aliæ secernantur, solusq; sal relinquatur. Et certè pertinacem esse oportet, & à Chymia planè alienum, qui salem in rebus naturalibus agnoscere non potest. Plantarum saltem generationem & augmentum quilibet diligenter cõsideret, & quid ad earum fœcunditatem & felicem proventum & augmentum faciat, perpendat, & inquirat, cur in agro stercorato felicius plantæ proveniant: Causam inveniet esse inprimis urinam animalium, quæ maximam partem salis continet: & non ignorare poterit, nihil hic artificii Chymici concurrere, sed totum illud opus naturale esse.

Salis autem proprietates quod attinet, sal primò est primum sapidum & gustabile. Et omnia, quæ saporem habent, eum propter salem habent. Atque ad id probandum multis rationibus opus non est; sicut nec ad probandum ignem esse calidum, sed sensus id testantur. Ubicunque enim sapor deprehenditur, ibi sal est: & ubi sal, ibi sapor. Etsi verò, ut supra dictum, nonnulli ex Elementis sapores deducere conati sint: tamen frustra hoc tentâsse, non solùm Chymicis, sed & Peripateticis & Galenicis doctissimis visum est. Quâ de re quin locum Scaligeri, *ex 1. lib. de plantis*, quem supra *cap. 8.* allegavi, hîc repetam, facere non possum. Ita autem ille: *Primæ qualitates penè ab omnibus existimatæ sunt saporum caussa: tametsi nobis aliter videtur. Nam si sapor à calore fit; ergò calidum elementum primò & per se sapidum existet. Quid quod multa mista calida insipida. Quod si quis dicat, ex quatuor qualitatum temperatione confici saporem: respondeat, an in elemento quopiam, quà elementum est, sapor insit. Non sanè inest. Cæterum quemadmodum neq; vita prodit ab elementis, neque risus, neq; sensus, neq; intellectio, neque crementum, neque motus voluntarius, sed à formis aliis, quàm elementaribus: ita sapor quoque.* Hic tamen notandum, hoc principium nomen accepisse à sale esculento, ut omnibus notissimum, & ita nomen speciei

Salis proprietates.

ciei generi tributum: Verum non solùm sal esculentus sal est, sed & qui est in sinapi, cochlearia, raphano, allio, aceto, bile, alumine, vitriolo & similibus sapidis Nec hoc prætereundum, olea destillata multa quidem sapida esse, ut succini, cinamomi, carvi & plurima alia: Verùm id non accidit ob sulphur, sed ob salem volatilem, quem commixtum habent, qui etiam levissimo calore elevatur. Et quia gustus & tactus cognati sensus sunt, & cognata objecta habent, ita ut nonnulli hoc duos sensus pro eodem habuerint: etiam sali meritò adscribitur acrimonia, & quæ tactum vellicant, id salis beneficio præstant. Hinc vis etiam oculos mordicandi in fumo, raphano, nasturtio, cæpis, allio, & similibus à sale volatili. Secundò salis proprium est, in humido liquescere & in sicco coagulari, quod terræ nullo modo competit. Etsi enim, ut etiam supra dictum, terra in aqua dissolvitur: tamen nunquam liquescit in ea, ut sal; multò minus in aëre humido, in quo sal quoque liquescit. Tertiò à sale rerum naturalium concretionem & coagulationem provenire Chymici docent; & à sale Crystalli concretionem, adamantis duritiem, metallorum robur, auri soliditatem, ossium, arborum & herbarum consistentiam absolvi statuunt.

Qua de re, & quid veri statuant Chymici, omninò disquirendum: cum magni momenti, & quæ multos exercuit, quæstio sit, & ad doctrinam de generatione calculorũ in corpore humano & aliorum animantium, ut & plurimarum aliarum rerum explicationem multum faciat. Verùm quæstionem hanc aliquo modo difficiliorem nobis reddit Andr. Libavius: in quo hic, non sine causa, constantiam in sententia desidero. Nam dum contra Riolanum disputat, *in Alchym. Triumph. c. 90. p. 851. & seqq.* eorum opinionem admittit, qui salem primam causam concretionis statuunt, & mirabilem esse formationem in salium generibus vel oculis etiam in vitriolo, salenitro, & aliis cerni scribit; imò invehitur in eos, qui experientiam in talibus non consulunt. Contra ubi contra Hartmannum, Chymicum clarissimum, scribit, *in examine Phil. vital. c. 31 & 32.* prolixè eandem sententiam impugnat: & concretionis, coagulationis, solidationis causam salem esse negat. Nec illud admittit; quod Crystalli salis propter salem concrescant figuris cubicis, oblongis, angulosis.

Ut autem brevitati studeamus, Chymici pro sua sententia stabilienda, plurima, quæ in natura fiunt, adducunt: ea scilicet; quæ in mari concrescunt plurima, corallia, ovorum testas, aquas lapidificas, vitriolum, alumen, & aliorum salium coagulationes, & in ipsa aqua concretiones: Salium ex ossibus animalium & cornibus in destillatione proventum copiosum, & calculo-

rum in corporibus animalium cōcretionem. Sæpè etiam calculosi urinam reddunt, quæ mucum planè & albumē ovi refert: qui humor mucosus linteo exceptus in lapidē concrescit; quem sale copiosissimo abundare, ex eo patet, quod acris est, erodit, & summos dolores urinam reddentibus parit. Et licet vulgò multi è qualitatibus primis talium concretionum & coagulationum causas reddere conantur: tamen frustra laborant. Nam nec exsiccatio, nec calor, nec frigus hic locum habere possunt; ut primariæ causæ, (nam ut causam sine qua non concurrere posse, non negamus, dū scilicet calor aquam, quæ concretioni obstat, absumit) neque à quoquam hactenus monstrari potuit, quomodo calor talem concrescendi dispositionem generare, & succū lapidescentem producere possit. Imò fit hoc etiam, ubi omnis calor abest, &, ut Platerus ait, in frigidis etiam & membraneis locis, & in infantibus, ubi nullus est caloris excessus, sed manifesta potius cruditatis indicia apparent, in vesica calculi generantur. Et quomodo, quæso, in fontibus frigidis, in quibus ligna in lapides mutantur, succus lapidescens à calore generatus est? Deinde frigus quod attinet, non semper in loco frigido, vel minus calido calculi concrescunt; cùm & in capite & in pulmonibus circa basin arteriæ magnæ in cordis arteriis, imò in corde reperti sint. Neq; etiam per accidens, humidum exsiccando, hæc concretionis caussa sunt. Nam & in aquis quibusdam res lapidescunt: quarum historias collegit Anshelm. Boetius *de Gemm. lib. 2. cap. 300.* Et in renibus ac vesica, ubi nunquam humor deest, & talis exsiccatio cogitari non potest, lapides generantur. Et lotia excepta in frigido loco asservata, citius lapidescunt, quam in calido. Refert etiam Scaliger, *exerc. 108. sect. 3.* quendam humorem pituosum eminxisse, qui dum mingeretur, albuminis mollitie erat, emissus vitri duritie ac splendore. Et Senatoris cujusdā filium ejecisse pultis modo multos & maximos lapillos, qui aëris contactu postea in gypseam cùm speciē tùm firmitatem concrevere. Idem probant lapides Ruptorii, â Chirurgis parati, qui ex lixivio componuntur, & ferè merꝰ sal sunt, qui antequam liquor omnis absumptus est, concrescunt, nec caloris vel frigoris vi primario, sed interno principio. Frigus enim, dum constringit, per accidens homogenea congregat, & ita facit, ut quæ ad concrescendum aptitudinem habent, congregata facilius coëant. Non tamen hoc semper necessarium est, sed etiam in aqua ferventissima fit concretio, sicut in salinis, dum sal coquitur, videre est, ubi ex aqua adhuc ferventissima sal concretus eximitur. Neque hic ad ullas ab igne impressas qualitates recurrere licet. Cùm, ut ex Platero dictum, & multis exemplis monstratum, talis fit concretio, ubi nulla præcessit adustio.

aduſtio. Neque etiam monſtrari poteſt, quomodo ab ignis ſiccitate concretio, quæ in igne corpore rariſſimo nulla eſt, pendere poſſit. Et ſunt multæ res ſalibus potētiâ longè ſicciores, ut ſpiritus vini, olea deſtillata, quæ tamen nunquàm ſalium more concreſcunt; quia ſcilicet nihil commune habent ſiccitas & concreſcendi vis, neque hæc ab illa pendet. Ipſe quoq; Libavius, *alleg. loco in Exam. Phil. Vital. p. 220.* dum contra Chymicorum ſententiam diſputat, hujus rei documentum, quod Chymicorum ſententiam cōfirmat, affert. *Avium*, inquit, *ventriculi reſolvunt lapillos & gemmas ſatis duras, quæ aves deinde fimum reddunt ſale nitroſo prægnantem, quo & calculi humani atteruntur.* Non tamen omnes aves fimum ſale nitroſo abundantem reddunt, ſed quædam ſaltem, neque eæ ſolum, quæ calidiſſimos habent ventriculos, ſed quæ ob peculiarem ventriculi ἰδιοσυγκρασίαν calculos plurimo ſale, qui ipſis concretionem præſtat, cōſtantes, reſolvere poſſunt. Ideoque in earum imprimis fimo, quæ tales calculos conquere poſſunt, ſal abundat. Sicut & ea pro Chymicis facere videntur, quæ, *lib. 2. Epiſt. Chym. epiſt. 8. & 9.* habet, & inter alia & hoc, quod ſcribit, *Oleum plumbi coagulari non ita ab aquâ, ac acerrimo vitrioli ſpiritu; & adhuc acriore oleo* (ut vulgò appellare ſolent, neque enim propriè oleum & ſulphureum eſt, ſed metallū reſolutum) *ſtanni.* Quæ quidem non id præſtant acrimoniâ, & quatenus acria, ſed quatenus ſale conſtat, & ſpiritum figentem habent. De corallio etiam vulgaris eſt ſententia, id ſub aqua molle eſſe, in aëre dureſcere: at jam ſub aquis corallia dura eſſe, probat obſervationibus aliquot Beguinus, *in editione Jeremiæ Barthii pag. 188.* De quo quidem ego mihi hîc judicium non ſumo; cùm res non niſi experientiâ definiri poſſit. Quocunque tamen modo concreſcunt corallia, interno principio ea concreſcere, certum eſt.

Quibus experimentis omnibus adducti Chymici, fruſtra ſemper, & præcipuè in rerum concretione, ad externas cauſas recurri cenſent. Cū potius & magis plerumque ad internam materiæ diſpoſitionem reſpiciendum ſit: qua tam in corpore humano, quàm extra lapideſcere res ſtatuunt.

Neque enim materiæ ſecundæ, ut materia prima, ſaltem ad patiendū diſpoſitæ ſunt, ſed & ipſæ ob formas, quibus præditæ ſunt, eaſque non otioſas, ſuas ad agendum diſpoſitiones habent, ut in Elementis manifeſtum eſt. Ac materiæ tales, non, ut artificiales, ſuam perfectionem à causâ externâ accipiunt, ſed à ſuâ formâ. Hinc etiam ſal concretionem, qui ipſi naturalis eſt, (ſolutio verò fit ab humido aqueo admiſto) non à calore vel frigore habet, ſed à ſuâ formâ, quæ eſt ſui domicilii architecta. Et longè alia eſt ratio gelationis aquæ, quæ fit ab externo frigore.

Et

Et dum pro ista sententia, ut & aliis confirmandis experimenta ejusmodi adducunt Chymici, nil contra Philosophorum leges peccant. Docet enim Aristoteles, *1. poster. Analyt. cap. 15.* quod discimus non solùm demonstratione, sed & inductione, & quod ob sensum deficientem scientiam quoque deficere necesse est. Etenim etsi dum concretionis corporis alicujus naturalis causam quæro, eam per demonstrationem comparare debeo: tamen cùm πρῶτον δεκτικὸν & principium concretionis inquiro, id demonstratione fieri non potest, sed per sensum. Ita corpus aliquod mistum esse calidum, probo per demonstrationem; quia ignem in se continet: sed quod ignis sit πρῶτον δεκτικὸν caloris, id non per demonstrationem scio, sed per inductionem; quia omnem ignem, quem tango, calidum esse deprehendo. Itaque cum experientia testetur, res omnes, quæ concrescunt, salem continere, & ubi sal non est, nullam fieri concretionem: rectè inde Chymicos probare puto, salem πρῶτον δεκτικὸν esse concretionis. Quod qui negat, aliud πρῶτον δεκτικὸν, à quo sal naturalem illam aptitudinem promtè concrescendi habeat, monstret necesse est, causamq; aliam reddat, cur crystalli Tartari & sales plantarum, cur nitrum, vitriolum, alumen & similia in ipsâ aquâ concrescant.

Non tamen ex solo sale duritiem provenire, sed ex sale & terrestri materia conjunctis, & quidem utriusque certam proportionem requiri existimant. Terrestris scilicet portionis quantitatem eam, quæ impedire possit, ne sal ille unitus solvatur: salisque rursum tantam, ne terra pulveris instar dilabatur & diffluat. Ideoque maximam salis quantitatem non posse nimis parvã terrestrem portionem in lapidem vertere. Quò tamen, debita proportione servata, plus salis habet materia terrestris, eò magis compingitur & indurescit: Sicut hoc manifestè videmus in muris ex calce & lapidibus compactis, qui longè sunt firmiores, quam muri ex lapidibus & limo compacti. Simili modo rem se habere dicunt, ut in iis, quæ frigore congelantur. Sicut enim lutum aquæ mistum à frigore duritiem ferè lapideam acquirit; & glacies absque glutine alieno, quod in corpore simplici nullum datur, cohærentiam ac duritiem acquirit: ita in lapidibus idem præstare dicunt salem, qui in glaciei vel crystalli speciem congeletur atque induretur. Idque etiam probare videtur hoc, quod si quis accipiat cineres, eosque abluat, & salem inde separet, deinde igni committat, nunquã lapidescere animadvertet: Si verò salem à cineribus non auferat admista aquâ, lapidescere ad ignem deprehendet.

Libavius verò contra hanc sententiam, *in Examine Philosophiæ vit. c. 31.* prolixè disputat, & salem seu fixationis, seu compactionis, seu

coagu-

coagulationis, seu solidations, caussam esse negat: Quæ omnia hic in medium afferre, prolixum nimis foret.

Verùm ut de istis, quæ ex Chymicorum mente & vulgatâ doctrinâ hactenus proposui, sententiam meam aperiam, & rem paucis complectar. Prrmò hic multæ æquivocationes occurrunt, & propterea frustra in caussis coagulationis & concretionis investigandis laboratur, nisi æquivocatio tollatur. Nam concreta & congelata nō sunt ejusdem generis. Dicuntur enim & succi concrescere & gummi & aqua, & alia plurima. Solida etiam multa. Est solida glacies, & lutum gelu concretum; Sunt crystalli; sunt vitra; sunt metalla solida; quæ omnia ab una causa non fiunt. Nam nimium simplex est, qui aquam & crystallos ab eadem causa duritiem habere & concrevisse putant.

Et sunt alia multa congelationis, concretionis & coagulationis exēpla, in quorum caussis reddendis an animo veritatis avido vulgò satisfiat, iis, qui absque anticipatis opinionibus de rebus judicant, perpendendum relinquimus.

Ut ergo de his distinctè agamus, & nostram sententiam proferamus, non hic quæstio est, de iis, quæ sola siccitate coagulantur & dura fiunt, absumta humiditate, quâ antea diffluebant aut emolliebantur; aut quæ sua natura concreta fuerant, calore verò fluida reddita, quæ rursum frigore accedente concrescunt: Sed cum multa etiam in humido coagulari & concrescere videamus, & causam neque in exsiccationem, neque in calorem, neque in refrigerationem referre valeamus: de alia potius & interna causa cogitandum est.

Duæ autem concretionis species hic nobis perpendendæ sunt, quæ accidunt, nulla parte materiæ propriæ demtâ vel alia additâ, sed tota è liquida fluiditate consistentiā accipiente & concrescente. Ad quas distinguendas etsi nominibꝰ commodis destituamur, non tamen parum differunt. Unam concretionis speciem Chymici Germanico vocabulo appellant Schiessen: quæ coagulatio propria est salium. Quo modo videmus vitriolum, alumen, nitrum, sales ex plantis paratos, salem in destillatione succini, urinæ, cornuum & ossium concrescere, & ex fluiditate in consistentiam mutari. Et sunt hujus concretionis exempla passim in rerum natura plurima: in quibus omnibus concretio fit, sine exsiccatione in ipso humido. Etsi enim pars aquæ coquendo interdum absumitur: fit tamen hoc saltem ob faciliorem concretionem. Nam homogenea heterogeneis remotis facilius uniuntur. Multò tamen plus aquæ relinquitur, quàm quantum ad consistentiā, si quis forsan ideò eam relinqui putet, necessaria est, & tantum quidem, ut nulla exsiccatio hic fieri possit. Imò etiamsi nihil aquæ evaporet: tamen & nitrum, & vitriolum,

& cryſtalli Tartari ſponte ſua concreſcunt; etſi longiore paulò tempore, quā ſi aliquid aquæ ſeparetur. Quibus qui fidem habere non vult, lutum aliquod tamdiu in aqua coquat, quam diu volet, & videat, an aliquid ſalis poſtea concreturum ſit. Neque ſolum concreſcunt hoc modo & coagulantur ſales: ſed & certis figuris concreſcunt, & mirabilem formationem habent, ut ipſe Libavius, *in alchym triumph pag. 85.* loquitur: alia nimirum nitrum, aliam vitriolum, alia aliud.

Atque hæc concretio ſalium propria eſt, & natura ſuâ ad talem coagulationem & concretionem tendunt. Quod cum neget Libavius, *in Exam. Phil. vit.* experientiæ & ſibi ipſi obloquitur. Oculis enim cernere licet, quomodo ſua ſponte, in ipſa aqua, ſales illi cryſtallini, & quidem certis figuris concreſcant. Nec ſequitur, quod objicit Libavius; ſi ſal eſſet cauſa concretionis, omnia eandem figuram haberent. Concreſcere enim & coagulari ſalis omnis eſt proprium: ſed hac vel illa figura coagulari, hujus vel illius: ſicut alas habere avium eſt; etſi aliæ alias habeant. Omnes enim ſales ſua naturâ ad coagulationē tendunt, ob ſuam formam. Neque alia hujus rei cauſſa reddi poteſt; ſicut nec, ſi quæratur, cur ignis ſit calidus, alia cauſſa reddi poteſt, quàm quod ſit hæc ejus natura, & quod talem formam, à quâ caliditas fluat, habeat. Sed cum alia forma & natura ſpecifica ſit nitri, alia vitrioli, alia aluminis, alia ſalis communis: quilibet ſal ſecundum ſuam formam, à Spiritu formativo ſibi proprio, hac vel illa figura concreſcit & coagulatur, quomodo & ipſæ gemmæ certis figuris concreſcunt, ut ſupra etiam, *cap. 9.* dictum. Forma enim quævis & ſtatuit magnitudini terminos, & certam dat cuique corpori quantitatem ac figuram, ut recte docet Zabarella, *lib. 2. de materia prima c. 9.*

Qua in re utpote veriſſima me doctiſſimos & in rerū natura verſatiſſimos viros adſtipulatores habere planè perſuaſum habeo. Ut de aliis non dicam, vir ſi quis alius in natura lapidum & gemmarum indagandâ diligentiſſimus, Anshelmus Boëtius, cum *lib. 1. de gemm. c. 13.* de cryſtalli figura ſexangula rationem reddere conatus eſſet, tandem veritate adactus concludit: *Sed ut ingenuè fatear, mihi non planè ſatisfacio, & naturam, ut cryſtallus hac notâ ab aliis gemmis diſtingueretur, hexagonam figuram dediſſe autumo, non ſecus, quàm frondibus arborum, & herbarum floribus peculiares ſuas figuras, quæ ab Architectonico ſpiritu & formatrice facultate ignoto nobis modo fabricantur.* Et *cap. 15.* *Deum opt. max. certas figuras aut formas extrinſecas, quibus ab aliis diſcernerentur, certosq; colores, quibus ornarentur, dediſſe exiſtimo, & proinde neq; à primis, neq; à ſecundis qualitatibus, neq; ab elementorum certâ commixtione, eorumq; variâ coctione, aut ex albi & nigri, tanquàm ex lucis & umbræ confuſione eos prodire, ſed potius ex proprio ſeminario, ex*

quo forma extrinseca oritur, mihi persuadeo.

Andreas Cæsalpinus quidem, *de Metallis lib. 2. cap. 19.* aliter hâc de re sentit, cujus verba integrâ hic adscribere libet; cùm ex iis facilè pateat, qvàm infeliciter magni etiam viri laborent in rerum earum caussis ex elementis reddendis, quæ tamen in elementorum potestate non sunt. Ita autem ille: *Sed illud admiratione dignum videatur, cur crystalli exangulâ figurâ perpetuò oriantur, nunquàm aliter. Ab una enim veluti radice multi egrediuntur sexilateri in cuspidem desinentes: flectuntur autem latera propè mucronem angulis rectilineis adeò exactis, ut ab artifice imitari vix possint. Corporibus verò inanimatis figuram certam adscribere non videtur rationi consentaneum: ad virtutem enim organicam pertinet certam figuram efficere: ideò solis animatis inest, anima alicujus gratia agente. Patet autem figuram determinatam organici esse, non similaris, quia qualibet pars pyramidis non est pyramis: similaria igitur corpora per se non habent determinatã figuram: Quoniam verò omne corpus figuratum esse oportet, particulæ humidorum cum per se fuerint, rotundæ fiunt, ut aquæ guttulæ, aut à continente figurantur: siccæ autem, quæ contigerit discindi, talem figurum servant. Quæ igitur in discißione ordinatam habent divisionem, ordinatam etiam figuram retinere necesse est, quæ variã, variari etiam figuram. Divisio autem solidorum corporum aliquando fit ordinata, ut quæ in crustas solvuntur, ex quibus coagmentata sunt: aliquandò in varias fortuitò, ut cùm frangitur malleo lapis. Potest verò & divisio fieri in coagulatione, dum humida adhuc sunt corpora. Si enim in coagulatione partes in diversa tendant, divisionem fieri necesse est, & pro divisione figuras determinatas, perinde ac in exiccatione soli palustris: Scinditur enim in multas rimas, unde figuræ diversæ contingunt. Simile quid contingere putandum est in crystalli coagulatione. Succus enim lapidescens cum totum spacium impleat loci, in quo est, in coagulatione discedentibus in diversa partibus terrenis, & ad latera saxi continentis attractis, agglutinatisq; figuram quoq; faciet in concretis lapillis, quæ apta nata sit spatium replere. Si igitur non uniformiter, sed vario modo divisiones contingant, etiam varietate figurarum implebitur spacium. Si autem uniformiter, quod ob puritatem, & æqualitatem succi contingit, necesse est unum genus figuræ oriri in omnibus, quæ apta nata sit spatium implere. Tres autem sunt hujusmodo apud Aristotelem 3. cæl. 66. triangularis, quadrangularis, & hexagona. Non fit triangularis; quia medium non habet, ad quod tanquàm ad centrum undiquaq; æqualiter constringantur partes. Nec quadrangula; quia imperfecta, oriens tantùm ex duabus lineis se invicem secantibus ad angulos rectos. Quamvis autem quatuor quadranguli in unum veluti centrum coëant, relinquuntur tamen quatuor anguli à centrò remotißimi. In omni enim coagulatione partes undiq; in idem coëuntes quàm maximè accedere ad circu-*

lum exoptant. Relinquitur ergò ut sola hexagona fiat. Sola enim perfecta est, quia fit ex triplici divisione superficiei ad angulos acutos, sex triangulis in unū veluti centrum coëuntibus, ut omnes anguli externi majores sint recto, ideò ad circuli naturam propè accedunt. Inspicere quoq; licèt in glacie angulos acutos, cùm aquæ superficies concreverit. Nam lineæ quædam conspiciuntur nunquam ad angulos rectos, sed acutos concurrentes, ut ex hujusmodi positione linearum trianguli videantur inchoari; hi autem hexagonam constituunt triplici divisione secundum lineas Parallelas. Si autem hujusmodi superficiei divisio in profundum tendat, corpora instituet sexilatera, ut patet. Flectuntur autē in crystallo juxta cuspidem latera, deficiente materia, quæ ut cùm purior quoq; sit, & magis constringitur & clarior apparet. Crassior enim & turbulentior & plenior ad radicem concrescit, ideo plerunq; in ea parte non pellucidi sunt crystalli. Idē contingit in adamante, & plerisq; gemmis translucidis. Contingit quoq; lapidibus quibusdam ignobilioribus, ut hæmatæ, gypso: præterea salibus quibusdam & Saccaro Cando. Omnia n. hæc similem habent concretionem, sed ob materæ impuritatem & perturbationem figuræ minus distinguuntur. Hæc Cæsalpinus. Verum quam parum ista animum veritatis avidum satient, quilibet facilè intelligit, cui mens ab anticipatis opinionibus libera est. Neq; enim sales & gemmæ antea solidæ fuerunt, sicut terra, quæ exiccata in multas partes scinditur, & rimas agit & hiscit, ut partes has figuras acquirere fissione & divisione possint: sed in ipsâ primâ generatione in has figuras concrescunt. Effugere quidem nititur hanc difficultatem Cæsalpinus, & succum lapidescentem totum spatium loci, in quo est, implere dicit. In coagulatione autem discedentibus in diversa partibus terrenis, & ad latera saxi continentis attractis, agglutinatisque, figuram facere in concretis lapillis, quæ apta nata sit spatium replere. Verùm difficultatem hoc modo non declinat. Nam primò in salibus, qui etiam in aquis concrescunt, causa ista nullo modo locum habere potest. Si enim hæc causa esset, non ita uniformes, & regulares fierent figuræ, etsi succus esset purissimus: sicut nec rimarum terræ, nec aliarum rerum maximè homogenearum, quæ hoc modo rimas agunt, figuræ sunt semper eædem, sed planè variæ. Cùm enim illa scissio fit fortuita, nec ad Geometriæ leges fiat, certè caussa crystallorum formæ hinc reddi non potest, quæ ubicunque & quandocunque generantur, eandem figuram exactè obtinent. Et caussa omnio reddenda est Cæsalpino, qui fiat, quod eò loci, ubi Crystallus generari debet, semper hexagonâ figurâ terrenæ partes in diversa discedant, non verò ubi adamantes generari debent. Neque etiam semper ad latera separatur terra, in quâ crystalli generantur, sed sæpè in agris reperitur crystallus; sæpè saxis adhæret sine terrâ

ambiente. Neque quicquid etiam comminiscatur Cæsalpinus, caussam reddere potest, cur tàm regulares sint illæ figuræ, & superficies tàm exactè æquales, & planæ, ut ab artifice politæ videantur. Et frustrà se torquet in caussa reddenda, cur crystallus figurâ sit Hexagonâ, non verò sphæricâ, quæ adhuc perfectior est (nam secundum eum discursum rotundam potius figuram habere deberent crystalli). Neque etiam caussam reddere potest, cur hoc saltem in crystallo fiat, non in aliis gemmis. Nam gemmæ & lapides illi, quos fluores appellant, in quibus metalla crescunt, non hâc solùm, sed plurimis aliis figuris concrescunt, nunc globosâ, nunc quadrangulâ, nunc pentagonâ, nunc aliis. Et ipsemet ex minera vitriolata Schmidebergensi crystallos figura octoedri exactissimâ concretos habeo, quorum etiam supra *libri hujus cap. 9.* mentionem feci.

Sed ut institutum redeamus, Hactenus sales ob peculiarem suam formam ad concretionem tendere diximus, & concretionis saltem caussam inquisivimus.

Soliditatis & duritiei caussa. Verum cum sales per se soliditatem non habeant, sed facilè frangantur, & liquescant: Gemmæ verò, lapides & fluores, ut appellant, Metallici, lapides in animalibus, ac similia non solum concrescant ac certa figura constent, sed & solida ac dura sint, nec in humido liquescant: An illa non solum concretio ac figura, sed & soliditas ac firmitas, ac ut sic dicam, lapidescentia, à solo sale fiat, porrò inquirendum. Qua in re & in caussis lapidescentiæ inquirendis, si omnibus non satisfecero, mihi cum magnis viris, qui in hac quæstione laborârunt, id commune accidit. Ut de aliis jam non dicam, accinxit sese anno Christi 1596. Vir doctissimus, Jacobus Moccius, Professor Friburgi Brisgoiæ, ad hanc rem, & de caussis concretionis & dissolutionis rerum tàm extra quàm intra corpus humanum tractationem in tres partes distributam promisit. Verùm hactenus tantùm primam partem, quæ historica est, videre contigit. Si tertiam partem, in qua sententiam suam ea de re se prolaturum promittit, videre licuisset, forsan quod me in hâc parte juvare potuisset, in eâ invenissem. Hoc interim certum est, quod omnes illas, quas collegit Moccius, concretionis historias ad frigus & calorem nemo deducet. Atque hoc fieri non posse & frustra tentari, Viri Philosophi & Medici doctissimi, Matthiolus, Fallopius, Anshelmus Boëtius, & alii plurimi agnoverunt, & vel spiritum lapidificum, vel exhalationem eundem deferentem, vel succum lapidescentem efficientem concretionis gemmarum & lapidum caussam constituerunt, & quidem spiritum illum seu formam non ex quatuor Elementorum combinatione, aut illorum temperie, cooperantibus primis

vel secundis qualitatibus nasci, sed à Deo Opt. Max. ut aliarum rerum formas ac semina, constitutum & creatum ac terræ infusum esse docuerunt, ut apud Anshelmum Boëlium, *lib. 1. de lapid. ac gemmis cap. 11.* videre est. Quorum sententiam si quis cum Andreæ Cæsalpini *de metall. lib. 2. c. 1.* opinione conferre velit, facilè agnoscet, quantum distent æra lupinis. Etenim si lapides & gemmæ generantur, dum terra & humor in naturam exhalationis convertuntur ab igne & Sole, & ita siccum cum humido unum fit; quæ exhalatio ubi apprehenditur ab aquâ, imbibitur omni ex parte, ibiq; hæret, & partis per partem agglutinatione concrescit in certam consistentiam resiccato humido: cur non ubivis locorum lapides & gemmæ generantur, sed certis in locis saltem: cum tamen ferè nullus locus sit, in quo non & materia & efficiens lapidum ex mente Cæsalpini dari possit? Quomodo etiam lapides sub aquis nascuntur, in quibus humidi exiccatio locum non habet?

Sed his iis, quibus placent, relictis, illorum, quos dixi, doctorum virorum, qui inter Philosophos & Physicos non postremum locum obtinent, vestigiis ego insistens, simul tamen cuique suum judicium relinquens, ut rem in pauca redigam, statuo, duplicem concretionem esse, unam salium, quæ Germanis, ut dictum, schiessen dicitur, & in sale esculento, nitro, vitriolo, alumine & omnibus salibus ex plãtis paratis apparet, quæ duritiem, qualis quidem in lapidibus est, rebus non præstat, cujus causa proxima & adæquata est forma salina: Alteram lapidescentiam (non illã, quâ igne vehementi terra in duritiem lapideam, dum lateres fiunt, induratur, sed qualis spontè ab interno principio provenit) cujus proxima causa & adæquata sunt neque elementa, neque principia Chymica sola, sed succus, seu spiritus lapidificus ille in specie ita Fallopio dictus, qui quamvis non sit sine sale, plus tamen in se continet, quam sal, sicut hic ordo est in natura, ut à simplicioribus semper progressus fiat ad magis composita. Atque hic inest omnibus lapidibus & gemmis; secundum tamen formas earum specificas, ut & materiæ diversitatem, variarum coagulationum secundum duritiem & figuras caussa est: sicut etiam spiritus insitus in omnibus viventibus est, secundum tamen cujusq; plantæ, vel animalis naturam propriam diversas operationes edit. Atque sal quidem etiam in lapidibus ad concretionem facit: verum quia jam non sola salis forma hoc munus perficit, sed superiori formæ, lapidis scilicet hujus vel illius inservit, non etiam talis fit concretio simpliciter, qualis in salibus, sed qualis lapidibus propria, adamanti scilicet, crystallo, & aliis. Diximus autem & spiritum & succum. Verùm principalis vis est in spiritu,

& â ſpiritu ſuccus illam habet; cum vis illa lapidifica etiam extra ſuccũ in ſpiritu reperiatur. Sicut Aventinus, *lib.7.annal.Bavaric.* refert, anno 1343. ex terræ motu plures quàm quinquaginta ruſticos, item mulgentes cum vaccis extinctos diriguiſſe, & corpora cum ſpiritu terreno in ſalinas ſtatuas redacta fuiſſe. Ita ferunt in Britanniâ ad Avernum ſpeluncam eſſe, in quam quicquid aquarum influit, coagulatur in lapidem. Et Philipp. Camerarius, *in deſcript. Ptolom. augmento ſive occidentali notitia Centur.2. cap.70.* ex Cornelio Wietflietio narrat, de aura meridionali certis anni temporibus flante in montanis provinciæ Chilenſis in Armenia, cujus quidem afflatu integræ equitum turmę velut in ſtatuas lapideas repentè obriguerint, ſteterintque in via eo aciei ordine, quo ante metamorphoſin adhuc vivi iter fecerunt. Cui ſimilis eſt hiſtoria, quæ ab Ortelio refertur, *in deſcriptione Ruſsiæ*, de pecudum gregibus & armentis illicò petrefactis.

Hic ſpiritus lapidificus, aut ſuccus lapideſcens cum paſſim in terra & aqua reperiatur, & terra quævis plantarum ferax plurimum ſalis in ſe contineat, qui plantis in alimentum cedit: non mirum eſt, quod ſuccus ille lapideſcens, aut ſal coagulans, ſi non rectè ſeparetur & excernatur, poſtea in corpore humores excrementitios, quibus conjungitur, in lapideam duritiem facilè convertat. Ex hoc etiam ſpiritu & ſucco ſemina quædam lapidea, quæ coctione nec eliquantur, nec emolliuntur, maximam partem conſtare, credibile eſt. Imò cum pars quælibet ſibi ſimili ſucco nutriatur, quicquid in alimentis eſt ejusmodi ſucci & ſpiritus & ſalis coagulat . i, in animalibus ad oſſium, teſtarum, lapillorum, quales in hirundinibus, conchis, aſtacis, & aliis plurimis inveniuntur, conſtitutionem & generationem conſumitur; Id quod ipſa reſolutio oſtendit: Cum talia pleraque ferè nihil ſint, niſi ſal; aut certè copioſiſſimum ſalem exhibeant. Atque ejus rei documentum præbet lapis, quem oſteocollam nominant, qui admirabilem in oſſium fracturis ſanãdis vim habet, ſi drachmæ dimidiæ pondere cum vino aliquoties exhibeatur. Cùm enim proculdubio carnibus & aliis partibus mollioribus aſſimilari nõ poſſit: ab oſſibus ob majorem cognationem attrahitur; qui fracta ferruminat. Quamvis enim quod de oſſibus, cornibus & teſtis animalium diximus, in dubium vocare conatur Libavius; dum ſalem copioſorem ex carnibus & aliis mollioribus partibus, quam ex oſſibus ſæpe â Chymicis elici poſſe ſcribit; tamen fidem in hoc non meretur. Conſulatur experientia, & rem contrario modo ſe habere, planum fiet.

Atque hic ſpiritus lapideſcens & concretivus poſtea etiam metallis, jam uno gradu poſt lapides conſtitutis, ineſt. Unde â ſpiritu plumbi

Argen-

Argentum vivum coagulari videmus. Et hinc facile est causam reddere, cur passim in thermis, acidulis, fontibus salis, & similibus, styriæ, tophi & lapides canalibus accrescant. Ex iisdem etiam causam reddere non difficile erit, quomodo ex cineribus & arena vitra fiant; quomodo ex luto, seu terra, non quavis, sed sui generis, lateres & ollæ conficiantur.

Salium tandem differentias quod attinet, satis est, si salium primas differentias, quas natura nobis exhibet, recenseam, id est, ea corpora, quæ maximè salina sunt. Nam, quod sæpe dixi, si Peripateticis integrum est, corpora, in quibus unum Elementum maximè abundat, pro elemento simplici ostendere, quidni etiam Chymicis hoc liceat? Et inprimis cum principia illa non facta sint, ut peculiares per se corporum naturalium species constituerent, sed rebus aliis concreata sint, ut iis materiam præbeant. Et monstrent illi sua corpora ex elementis sibi invicem mistis aliis simpliciora, & magis exquisitè similaria; & Chymici monstrabunt illis salem Chymicorum principium. Interim satis est, si obtineant, dari naturam salinam simplicissimam, quæ nunc minus, nunc plus aliarum rerum admistum habeat, minimum in sale esculento fossili, plus in marino Sodomitico, ut & vitriolato & nitroso. Quam illam ipsam essentiam salinam, quæ est tàm in sale fossili, quàm coctili, quàm marino, nitro, vitriolo, salinum Chymicorum principium esse, non immeritò statuitur. Dum autem vulgò Chymici statuunt, nullum dari principium simplex atque solum, quod de reliquis non participet, id vel de principiis non simplicibus, sed corporibus solùm, in quibus ea abundant, accipiendum est, vel ut falsum rejiciendum. Nullum enim principium ex alio fit, vel in aliud resolvitur. Et sanè permistio illa varia est, & sal in variis plantarum & animalium speciebus variè alteratur, & rei cuique proprius redditur; sicut & in humorum corruptione variæ differentiæ apparent. Est sal in vitriolo, alumine, sale armoniaco, ferro. Est sal volatilis in urtica, persicaria, aro, dracunculo, chelidonio minore, armoracia, sedo minore, cochlearia, nasturtio, thlaspi, sinapi; Est sal in humoribus, qui pruritum, scabiem, cancrum & alia ulcera erodentia excitant. Sunt & sales factitii, Borax factitius, sal ammoniacus factitius, alembrot & similes

Sulphur Chymicorum alterum principium est. Sulphuris autem proprium est, esse φλογιστὸν, & nil sine sulphure inflammatur. Elementa verò pura, ut ignis & aër, non inflammantur, ut & supra dictum est, & si inflammari videntur, fit hoc ob vapores sulphureos admixtos. Et quod in re inflammatâ videtur, non purus ignis est, sed cum res comburitur, sibi quod vulgi oculos fallit, non animos latet sapientum, *Sulphur.*

tum, sumit ac servat ignis, ut Scalig. *Exerc. 9.* loquitur. Eidem attribuitur odor; & sulphur primum odorabile statuitur. Reliqua omnia talia sunt propter sulphur. Etiamsi verò odor in multis sulphureis non percipitur, id fit saltem in integris: in resolutis verò manifestissimè percipitur. Sicut enim vinum actu frigidum apparet; etsi sit calidissimum, ut ex spiritu vini inflammabili, qui ex eo elicitur, apparet: ita sunt multæ res odoratissimæ, quæ tamen integræ nullum de se odorem emittnnt, nisi contritæ vel accensæ. Hinc etsi sulphur & pinguedines integræ odorem multum non spirant: tamen ubi accenduntur, & præcipuè ubi in fumum mutantur, odor satis percipitur, quod vel ex candelarum extinctarum fœtore satis animadverti potest. Et quantum fœtorem exhibeant pinguedines accensæ, nemini ignotum. Ipsum opium etiam satis gravem odorem habet, & moschus, quò in minores partes resolvitur, eò plus odoris spirat. Neque semper in rebus odoratis partes sulphureas abundare necesse est. Sæpe enim in exigua quantitate est magna virtus, sicut & sales aliis alii acriores. Neque sulphur semper in formâ oleosa & pingui apparet, sed sæpè etiam in spirituosa, ut in spiritu vini videre est. Ita in rosis minima quantitas est spiritûs φλογιςȣ, sed is valdè odoratus est, ut aliquæ ejus guttæ magnam etiam aquæ copiam odoratam reddant. Etsi verò nonnulli odores & sapores subjecto conjungunt, & odorem partis sapidæ esse dicunt: tamen experientiam consulenti aliud manifestum fiet. Dantur enim res sapidissimæ & acerrimæ, quæ nihil, vel certè minimum odoris habent. Quanta corrodendi vis & acrimonia sit in Arsenico, Mercurio sublimato, & aliis mineralibus, oleo vitrioli, dracunculo, aro, ac similibus notissimum est: in quibus tamen nullus vel exiguus odor est. Nonnulli etiam primum coloratum faciunt, & probabilius quàm illi, qui sali colores tribuunt. Verùm de coloribus res difficilior est. Etsi enim Aristotelis interpretes nonnulli ex elementorum commixtione colores deducere conantur: tamen nihil, quod etiam in specie aliquam probabilitatem habeat, afferre possunt, nec docere, qualis sit elementorum commixtio ad colores producendos: sed ingenuè fateri necesse habent, neminem colorum singulorum causas proximas assignare posse. Liberum ergo relinquant interim Chymicis, cùm meliora docere non possint, ut suo sensu abundent, & colorum principiũ vel sulphur esse statuant, vel cũ Ans. Boëtio Deum opt. max. ut figuras, ita & colores gemmis & aliis, quibus ab aliis discernerentur, indidisse, eosq; ex proprio cujusq; rei seminario provenire credant. Admittatur sanè etiam illa de lucidi & opaci mistione vulgata opinio: tamen ea Chymicorum opinionem non tollit. Illa ipsa enim inexplica-

bilis lucidi & opaci commixtio pro quolibet colore producendo necessaria à Deo, rerum omnium Autore, instituta in sulphure exhibetur: sicut in sulphure cupri, ferri & aliorum metallorum, ac mineralium accenso id videre est, quorũ quodq; peculiarem in flamma colorem exhibet. Tale sulphur procul dubio gemmis etiam colorẽ attribuit: cum vero satis consentaneum sit, ipsas etiam gemmas de natura metallorum participare, ut à Chymicis id alibi explicatur. Et sufficit exigua sulphuris quantitas ad corpus alicujus gemmæ coloratum reddendum; sicut aliquot guttæ spiritus rosarum sat multæ aquæ infusæ eã odoratam reddere valent.

Veruntamen & hic dubia restãt. Nam cum colorũ alii sint apparentes, quales in collo columbæ, in iride, crystallo, & vitro trigono luci obverso, araneæ telis & similib9 videntur, qui nõ nisi ad radios corporis lucidi conspiciuntur; alii reales, qui etiam in umbra, & quocunq; modo luci obversi apparent, & eodẽ modo conspiciuntur: omninò quærendum est, an utriq; sint ejusdẽ generis, & an ab eadem caussa originem habeant. Repræsentatio quidẽ est eadem: Verũ non exigua apparet differentia. In collo n. columbæ revera is color non est; guttæ etiam in iride coloris expertes sunt; sicut & vitrũ illud trigonum, quod luci oppositum varios colores refert: Si v. Soli vel luci objiciantur, tales colores apparent. At in smaragdo, rubino, hyacintho iidem colores semper seu luci objiciantur, seu in umbra aspiciantur, apparent. Verũ hæc de natura colorum disquisitio operosiorem tractationem requirit, quàm inter alios instituit Vid. ant. Scarmilioni9, *l. de colorib.* & alii: Et sũt coloris caussæ atq; essentiæ tàm controversæ, atq; obscuræ intellectui, quàm sunt ipsi visui manifestæ, ut Scalig. *exerc. 325. sect. 11* loquitur, lateto; eorum natura in profundissima caligine inscitiæ humanæ, *ibid. sect. 4.* ut quicquid etiam hic statuant Chymici, nihil, quod à Peripateticis metuant, habeant; cùm non minoribus difficultatibus ipsi premantur.

Abundant præcipuè sulphure Sulphur commune, petroleum seu naphtha; quò & succinum pertinet; sperma ceti dictum, seu pinguedo mari innatans, carbones fossiles. In plantis resinæ & lachrymæ arborum pinguium, piceæ, pinus, abietis, terebinthi, thuriferæ arboris, styracis & similium, ac pix & oleum, quod ex iis accensis colligitur. In animalibus pinguedines. Videatur Libavius, *part 3. singularium*, ubi prolixè & doctè de bituminis specieb9 differit. Bituminis autem voce generalissimè & latissimè utitur, eãdẽ planè significatione, quâ Chymici vocem sulphuris usurpare solent.

Tandem an præter hæc duo Chymicorum principia detur tertium, & quod sit illud, quod Chymici unanimi ferè consensu pro tertio ponunt, & Mercurii nomine exprimunt, malo dicere, Non liquet, & Mercurii

meam.

meam seu ignorantiam seu dubitationem ingenuè confiteri, quã pro demonstrationibus & solida veritate ea venditare, quæ dubitationib9 non carere ipse scio. Interim conjecturas meas proponã. Mercurii nomen dupliciter à Chymicis accipi notissimum, interdum in specie pro argento vivo, interdũ in genere pro principio cũ sale & sulphure communi. In specie dict9 Mercuri9 quid sit, planum: quid autem ille in genere ita appellatus, multis difficultatibus iuvolutũ. Etsi n. non solùm Paracelsus eum inter principia numeret, sed faciat jam ejus & mentionem Isaacus Hollandus, & Fr. Basilius Valentin9, qui vixit circa initia morbi Gallici, excitati in Europa, circa annũ 1493: nemo tamen, quod sciam, quid per ☿ intelligendum sit, ita explicat, ut animũ veritatis avidum expleat, aut quomodo ab aqua vel sale volatili, imò sulphure subtilissimo inflammabili differat, monstret. Severinus, *c. 8.* ☿ ideo reliquis principiis addendum esse scribit, ut assidua irrigatione duo priora, sal scilicet & sulphur, actionũ frequentia ad siccitatem & senium in horas festinantia foveret & mistione fluidam substantiam redderet facilem. Quercetan9, *in defens. cont. Anon. c. 14.* Mercurũ dicit esse *liquorẽ illũ acidũ, permeabilem, penetrabilem, purissimũ & æthereum: illud corpus ἀσιῶδες, aereũ, subtilissimum, vivificum, ac spirituosum, vitæ pabulum, & ἀσίας seu formæ proximum instrumentum, spiritũ antiquissimi Hermetis.* Eodẽ ferè modo Beguinus, *in Tyroc. Chy.* Mercur. dicit esse *liquorem illum acidum, permeabilẽ, penetrabilem, æthereũ, purissimum: à quo omnis nutricatio, sensus, motus, vires senectutisq; præpropera retardatio.* E quibus postea recentiores alii suas descriptiones mutuati sunt.

Verùm in iis omnibus non pauca sunt, quæ non satis sibi constare videntur. Primò enim, cum liquorẽ acidum esse dicũt, suorum dogmatum non satis memores videntur. Cum enim sapor, secundum doctrinam Chymicorum, à sale proveniat, si in liquore aliquo aciditas percipiatur, illa potius erit à sale quodam acido, quam à Mercurio; & plurima liquida pro Mercurialibus habentur, quæ acida non sunt: Sicut in spiritu vini plurimum inesse Mercurii docent Chymici, in quo tamen aciditas nulla percipitur.

Deinde Mercurius modò ipsis est aqueus, modò aereus, modò æthereus (quod mirum, si acidus est) & sic etiam igneus. Nam æthera & ignem pro eodem habent pleriq; Paracelsici. Præterea si est proximũ animæ instrumentum, si pabulũ vitæ: quid de spiritu naturali, vitali, animali fiet? quid de calido innato, & humido radicali? Aut quomodo hæc à Mercurio distinguentur? Nam & spiritus proximũ animæ instrumentum sunt, Et calor nativus, ac humidum primigeniũ, oleaginosũ & aerium, insito spiritu, totiq formæ custode ac propagatore, perfusũ facit, ut omnia vivant & vigeant. Et certẽ esse vitæ pabulum, sulphuri potius

 pingui,

pingui, quam Mercurio, aqueæ substantiæ convenire videtur. Imò nutrire non est principiorum: sed potius nutrimenti è principiis compositi.

Tribuunt etiam Mercurio colores. Verum nec in eo ipso sibi consentiunt. Paracelsꝰ enim cum alibi, *tum tract. 1. de pestilent. tit. de cabala*: Salem omnibus rebꝰ colorem & formam dare statuit; quod tamen vero parum consentaneum videtur. Et neque à sale, neque à Mercurio colores provenire probabile. Cum enim sal benè purificatus sit candidus & perspicuus; multo magis talis erit liquor mercurialis aereus, æthereus, purissimus: & proinde rectius color sulphuri attribuitur. Atque adeo ob hanc doctrinæ obscuritatem factum puto, ut Mouffettus, *in epistolis Chymicis*, cum salis & sulphuris in majore mundo longum catalogum & plurimas differentias recenseat, nihil ferè aut pauca de ☿ habeat. Ac proinde non sine caussa scripsisse videtur Libavius, *in Exam. Philos. vit. Sect. 6. Chymicos recentiores notis quidem quibusdam sulphur, ☿, sal describere: Verum quando urgentur, & cum certitudo quæritur, ac quidnam sit ☿, quid sal, quid sulphur, exactius quæritur, omnia confundere, ac in sale ☿, & sulphur; In sulphure, ☿, & salem: In ☿ salem & sulphur inesse contendere.* Libavius ipse tandem, cum reliquas definitiones omnes, *in Examine Phil. vit. c. 29.* examinasset, hanc profert: *Mercurius est liquor essentialis, arte Chymica ex misto, separatis elementaribus impuritatibus, extractus, sulphuri salique ejusdem misti oppositus.* Verum nec hæc satis clara definitio est, nec quas proprietates ille liquor essentialis habeat, & quomodo ab aliis discernatur, satis explicat. Exempli quidem loco producit aquas è vegetabilibus destillatas: Verum si phlegma seu aqua in aqua rosarum, vel alia destillata separetur, manet spiritus φλογιστὸς odoratus, & sapidus, qui propterea & sulphur & salem volatilem in se continet: atque ita spiritus ille rosarum, seu alterius plantæ non est simplex substantia, ipso id confitente Libavio. Ac sulphur & salem in eo esse certum est: an quid præterea, hoc jam inquirimus. Admittit id Frater Basilius & alii Chymici, sed, ut dixi, plerique malè ejus naturam explicant, dum liquorem acidum esse dicunt. Melius sentiunt, quando æthercam, vel aëream, aut spirituosam ac purissimā substantiam, imò spiritum antiqui Hermetis esse scribunt. In quo si ab iis, ut puto, non dissentit Libavius, qui liquorem illum, quem appellat essentialem, in vino spiritum aëreū dicit; non malè sentit. Una enim res modò formâ liquidâ, modò spirituosâ in essentia sua non mutata apparere potest, ut in destillationibus spirituum manifestum est. Atq; ab ista hoc modo explicata & limitata sententia nec meæ conjecturæ discrepant, quas viris doctis & candidis judicandas relinquo.

Ut enim quod mihi probabile vide-

videtur, dicam, si quis est Mercurius, statuendum, eum esse liquorem aliquem spirituosum, vel spiritum, qui tamen à sulphure subtili ac sale volatili vix ac ne vix quidem separari possit, ut solus conspiciatur. Etsi verò oculis non conspiciatur ille spiritus: tamen id non multum refert; neque ignis purus videtur, nec aër, nec spiritus in corporibus animalium, nec multa alia, quæ tamen rerum naturæ pars sunt multò maxima & præstantissima, & à quibus reliqua, quæ in oculos incurrunt, omnem suam vim obtinent. Fallunt talia oculos vulgi, animos haud latent sapientum, ut Scaligeri verbis iterum utar. An verò dum hunc spiritum præter Elementa simplicia cũ sale & sulphure ad corporum mistorum perfectorum constitutionẽ concurrere dico, & hæc tria, sal, sulphur, & spiritum cum Elementis, quæ non excludo, certo modo mista, singulis corporum naturaliũ formis οἰκείαν ὕλην constituere statuo, absurdi aliquid committam, viris doctis & candidis, & veritatis, non victoriæ studiosis judicandum relinquo.

De principiis Chymicorum sententia.

Quæ omnia ut concludam, salva eorum, qui meliora monstraverint, sententia, ita de principiis mihi videtur sentiendum. Monstratum est supra, me doctissimis Aristotelicis hac in re assentiri, qui statuunt, metalla, & mineralia, gemmas lapides & plantas non esse mista simpliciter, & quæ suas formas tantùm ex formis Elementorum habeant; multò minus talia ex duplici illa exhalatione, quæ proximam meteororum & corporum imperfectè mixtorum, quæ secundum, φύσιν ἀπαντωτέραν in natura accidunt, est materia, generari; cùm longè major corporum illorum sit diversitas & nobiliores qualitates & operationes, quàm quæ à qualitatibus Elementaribus, & duplici exhalationis differentia peti possint. Ideoque cum Scaligero, qui *exerc.307. sect.20.* rectè scribit; omnem formam cujuscunque perfectè mixti, etsi non est anima, ut in adamante, naturam esse quintam, longè aliam à quatuor Elementis, statuendum censeo, mineralia, metalla, gemmas & lapides habere suas formas specificas. Cùm verò forma quælibet requirat οἰκείαν ὕλην, nec nobiliores formæ materiæ primæ immediatè, sed materiæ certo modo dispositæ, suaque peculiari formâ præditæ, quæ tamẽ respectu ultimæ formæ tùm materiæ officio fungitur, insint: hanc materiam præstare Elementa cum principiis Chymicis, & hinc rectius multorũ caussas reddi posse, quàm ex generali illa & meteorologica de duplici exhalatione doctrinâ, sentio. Et quidem de sale & sulphure esse rem clariorem, eaque separationibus Chymicis satis demonstrari posse existimo. Et si non planè pura, tamen in iis corporibus, in quibus abundant: eodem modo ut pro Elementis vulgo, neque immeritò, ea corpora monstrantur, in

quibus ea maxime abundant, & terræ & aquæ nomine appellantur ea, in quibus certum est, alias præter Elementorum formas subesse. Ut enim varia terrarum, ut & aquarum, genera terræ & aquæ dicuntur, ideò quod aliquam naturæ convenientiam & μίαν τινὰ φύσιν participant: (Nam si saltem nomine convenirent, & unam essentiam non participarent, ὁμωνύμως saltem ita dicerentur.) Ita & salia omnia inter se, & sulphura omnia inter se non solùm aliquam nominis convenientiam habent, sed unam essentiam participant, & revera sal fossilis, coctilis, marinus, alumen, vitriolum, sal armoniacus, sales plantarum de communi quadam essentia participant. Ita & sulphur vulgare, bitumen, naphtha, succinum communem quandam habent essentiam, atque ob eam communia quædam accidentia. Atque ita est sulphur in sulphure vulgari, in naphtha: est sal in sale esculento, in alumine; etsi talia merus sal non sunt, sed formas suas specificas, quibus invicem differunt, habent. In aliis corporibus naturalibus magis compositis & nobilioribus, ut plantis, animalibus, etsi ob majorem & operosiorem compositionem ita primô intuitu obvia non sunt: in resolutione tamen in iisdem etiam reperiuntur. Et licet, quod sæpius dixi, ita planè sincera, & ab omnium rerum aliarum admistione libera principia exhiberi non possint: tamen id nihil refert, cùm nec Elemēta, quod toties jā dixi, pura mōstrari nō possint, quæ tamen, ut principia Chymica, non solum facta sunt propter mista, sed etiam ut mundi systema & molem compleant. Ideoque fit, ut extra separationes (non solùm eas, quæ arte, sed etiam quæ naturâ fiunt) nullibi appareant: tamen id nihil refert, cùm eo fine creata sint, non ut ipsa per se corporis naturalis aliquam speciem seorsim existentem constituerent, sed ut mistorum sint principia.

De Mercurio clariorem doctrinā à Chymicis desiderari antea dixi. Et re hinc inde pensitata, quid statuam, aliud non habeo, quam, si præter salem & sulphur & elementa, seu ut appellant, phlegma & terram mortuam, aliquid amplius in corporibus naturalibus omnibus (nam non in specie de mercurio metallorum principio hic quæritur) reperitur, illud esse Spiritum illum & οὐσίαν ἀνάλογον τῷ τῶν ἄστρων στοιχείῳ, secundum Aristotelem. Ita enim entia temerè non multiplicabuntur. Et omnia, quæ Aristoteles Spiritui tribuit, quod scilicet sit διὰ πάντων διήκουσα ἔμψυχός τε καὶ γόνιμος οὐσία, καὶ φύσις ἀνάλογος οὖσα τῷ τῶν ἄστρων στοιχείῳ, ea omnia Mercurio suo tribuunt. Hic enim, ut Quercetanus & Beguinus eum definiunt, est substantia seu corpus permeabile, penetrabile, æthereum, purissimum, subtilissimum, vivificum, & formæ

Mercurius quid.

mæ proximum instrumentum, imò Spiritus antiquissimi Hermetis.

Quod verò Chymici quidam vitale sulphur id, quod Aristotelici calidum insitum, nominant, huic sententiæ parùm obest. Calidum enim innatum in animalibus, ut Fernelius, *lib. 4. Phisiol. cap. 6.* docet, corpus simplex non est, sed constat humido primigenio, insito spiritu & calore. Ideoque si verba eorum hic potius in meliorem partem accipere, quàm in pravum sensum detorquere velimus, facilè intelligemus, eos calidum innatum sulphur quandoque appellâsse: Mercurium suum tamen ita descripsisse, ut eundem etiam calido innato inesse satis clarè indicârint: & cùm utroque calidum innatum constet, nunc ab hoc, nunc ab illo id denominare nihil prohibet. Et omnino sulphur hoc & mercurius ita arctè in natura cohærent, ut separari facile nō possint, sed sulphure accenso simul mercurius avolet, ut de spiritu vini loquitur Frater Basilius. Cæterùm cùm ut formæ, ita & operationes diversæ sint in rebus naturalibus: ita & hic spiritus sese habet. Et ut Aristoteles ait, ut nobilitate vel ignobilitate animæ (imò etiam formæ reliquæ) inter se differunt: ita & hic spiritus: atque ita actiones à totâ substantiâ dictæ, & occultæ proprietates huic spiritui, tanquàm proprio subjecto, attribuuntur, qui in venenis est veneficus, in purgantibus purgans. Et quid absurdi foret, si dicatur, in omnibus purgantibus spiritum quendam esse, qui cum Mercurii in specie dicti & Antimonii spiritu quandam cognationem habet?

Tandem originem horum principiorum quod attinet, alii aliter hac de re sentiunt, & alii quidem esse altera & prima mixta, alii peculiares naturas in prima creatione aliis rerum naturalium speciebus concreatas, ut earum cum Elementis essent materia, statuunt. Statuat hìc quisquis quod volet. Qui tamen priorem sententiam sequi volet, id simul statuat necesse est, corpora hæc licet ex Elementis materiam habeant, formas tamen nobiliores, ob quas Elementis nobiliora sunt, & à quibus aliæ, quæ Elementis non insunt, qualitates fluunt, habere. Quâ in re clarissimos viros, eosque Peripateticos & Galenicos, adstipulatores habebit. Omnem formam cujusque perfectè mixti, etiamsi non est anima, naturam esse quintam longè aliam à quatuor Elementis, rectè dixit Scaliger, *exerc. 307. sect. 20.* Neque enim credendum, in primâ rerum origine ex Elementorum mutuâ pugnâ semina, & spiritus rerū resultasse, aut Deum in cratere Platonis Elementa miscuisse, atque ita omnium rerum formas elicuisse: verum formas & substantias cœlo analogas Deus creavit, ac corporibus naturalibus indidit. Et ultra Ele-

menta

menta aliquid in rebus naturalibus agnoverunt Schegkius, Fernelius, & plurimi alii. Schegkius, acutissimus Philosophus & Germanicus Aristoteles *lib. de caloris vi & efficacia* expressè scribit: *Omne corpus esse aut Elementum, aut ex Elementis concretum, aut cœleste esse, aut habere quandam analogiam & similitudinem cum cœlesti corpore.* Et Johannes Franciscus Picus Mirandulanus, *lib. de Elem. c.3.* scribit: *Si qui Philosophorū sententia atq; authoritati nollent acquiescere, & aliqua alia adhuc esse Elementa, quæ vulgò notis Elementis mista sint & occulta quadam vi naturæ concurrant ad res sublunarias constituendas, statuerent, eos vix solidè refutari posse.*

Quod sive meum sive aliorum doctorum virorum dogma Aristotelicæ Philosophiæ & Galenicæ Medicinæ ruinam nullo modo minatur. Qui defectus supplet, priora non evertit. Ideoque cum illo Senecæ, quod etiam in præfatione allegavi, concludo: *Multa egêre qui ante nos fuerunt, sed non peregerunt: multum adhuc restat operæ, multumq; restabit: nec ulli nato unquàm præcludetur occasio aliquid adhuc adjiciendi.* Nimirum ea, quæ de rerum natura scimus, minima pars sunt eorum, quæ ignoramus.

Atque hæc de principiis paulò prolixius proponere volumus; cum in principiis considerandis nulla diligentia nimia esse possit.

CAPUT XII.

De Generatione & Mistione.

JAm quomodo ex his seminibus, principiis & Elementis rerū generatio & mistio ex sentētia Chymicorum recentiorum fiat, inprimis è cap. 8. P. Severini videamus.

Fundamenta generationis in seminibus, de quibus antea dictum, consistere statuunt; generationemque nihil aliud esse, quam progressionem seminum è suis fontibus, abyssis, & vitalibus principiis in hanc mundanam scenam, qua ex invisibilibus visibilia fiant, & colores, sapores, odores; caliditatē, frigiditatem, humiditatem, siccitatem, magnitudines, situs, conformationes & omnium corporum ornamenta producant, & hoc modo individuorum renovatione specierum perpetuitatem custodiant. Atque ita, quæcunque hic alterationes, mutationes, motusque apparent, eos non nisi fluxus seminum, corporum consumptionibus, instaurationibus, transplantationibus vicissitudines definitas ostendentibus esse, statuunt. Et quæcunque nova indies fieri videntur, in suis abyssis & semine antea delitescere melioríque vitâ frui dicunt: & rursum quæ hic corrumpi videntur, non festinare ad non-Ens, sed, destinatis muneribus absolutis, ad fontes suos recurrere. Et hoc modo

Generatio quid Chymicis.

do

do ad generationem necessaria esse elementa, vel matrices seminalibus rationibus fœcunda & corporum principia. Et quidem loca, matrices, elementa, corpora seminibus consentaneæ requiri. Semina enim potestatem hanc habere, ut adsciscant sibi consentanea: neque in quolibet subjecto habitare, sed in tali calido, frigido, humido vel sicco; in tali sale, sulphure, mercurio, talia semina habitare. Et pro hujus sententia assertione citant Hippocratem, qui *lib. 1. de Diæta* scribit: Ἀπόλλυται μὲν οὐδὲν ἁπάντων χρημάτων, οὐδὲ γίνεται, ὅ τι μὴ καὶ πρόσθεν ἦν. ξυμμισγόμενα δὲ καὶ διακρινόμενα ἀπολλοιοῦται: νομίζεται δὲ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, τὸ μὲν ἐξ ἄδου ἐς φῶς αὐξηθὲν, γένεσθαι: τὸ δὲ ἐκ τοῦ φάως εἰς ἄδην μειωθὲν, ἀπολέσθαι, ὀφθαλμοῖσι δὲ δεῖ πιστεύεσθαι, μᾶλλον, ἢ γνώμῃσιν. ἐγὼ δὲ τάδε γνώμῃ ἐξηγέομαι. ζῶα γὰρ κἀκεῖνα, καὶ τάδε, καὶ οὔτε τὸ ζῶον ἀποθανεῖν οἷόν τε μὴ μετὰ πάντων καὶ γὰρ ἀποθανεῖται, οὔτε τὸ ἢ ὂν γενέσθαι, μὴ ὄντος ὅθεν παραγενήσεται. *Nihil quidem omninò perit, neq; oritur, quod prius non erat: verum invicem commixta & discreta alterantur. At homines existimant, id quod ex Orco in lucem augetur, oriri: quod verò ex luce ad Orcum imminuitur, perire: magisque oculis, quam rationi fidem esse adhibendam. Ego verò ista ratione exponam. Animalia namque sunt & illa & ista, neq; animal interire potest, quin omnia intereant, neq; quod nõ est, generari, cũ non sit, unde generetur.* Et mox φάος Ζωνί: σκότος ἄδῃ. φάος ἄδῃ, σκότος Ζηνί. φοιτᾷ καὶ μετακινεῖται, κεῖνα ὧδε, καὶ τάδε κεῖσε πᾶσαν ὥρην διαπρησσόμενα. κεῖνά τε τὰ τῶνδε. τὰ δὲ ταῦτα, κείνων. καὶ θ' ἃ μὲν πρήσσουσιν, οὐκ οἴδασιν. ἃ δὲ πρήσσουσι, δοκέουσιν εἰδέναι. καὶ θ' ἃ μὲν ὁρῶσι, οὐ γινώσκουσιν. Ἀλλ' ὅμως αὐτοῖσι πάντα γίνεται, δι' ἀνάγκην θείην, καὶ ἃ βήλονται καὶ μὴ βούλονται. *Lux Jovi, Tenebræ Orco; Lux Orco, Tenebræ Jovi; commeant & transmutantur illa huc & hæc illuc; & omni quidem tempore illa horum, hæc verò illorum res peragunt: & quæ quidem faciunt, non sciunt; quæ verò faciunt, scire videntur, & quæ quidem vident, non cognoscunt: & tamen hæc omnia necessitate divinæ contingunt, & quæ volunt, & quæ nolunt.*

Orcus Hippocratis.

Lux Hippocratis.

Nimirum signaturis seminum ornata corpora & pulchritudine vestita lucis imaginem repræsentare; deflorescentia verò seminumque vigore destituta caligine obduci, & hinc tenebras appellari docet Severinus: hincque seminibus refluentibus & cætus mortalium relinquentibus, tenebrarum nomen impositum fuisse.

Absolvere autem suos progress9 & operationes semina sentiunt spirituum mechanicorum, quos appellant, ope. Appellant autem spiritus mechanicos, qui scientia innatâ decorati, & artificiosa mechanica

instructi, saporis, coloris, odoris, figurarum, magnitudinum, ordinis & proportionum in rebus naturalibus caussa sunt: cum spiritus, qui artificio & istâ scientiâ instructi non sunt, nudi vapores & fumi inanes sint.

Prout autem elementa subtilitate, crassitie, mobilitate, pondere, & semina ipsa inter se differunt: ita quoque generationum diversitatem accidere, & quasdam habere celeres periodos, alias longioribus intervallis circuitus suos absolvere.

Generationes in globo inferiori. In globo inferiore tres insignes differentiæ generationum occurrunt; Animalium, vegetabilium, & mineralium, quas hoc modo explicant. In animalibus seminalem materiam in balsamo animali, in vitali sulphure, in spiritu vitali, in mumia, in radicali & prima materia animalium, quam appellant, contineri *Animaliũ generatio.* statuunt, quæ in homine, non ut in reliquis animalib9, certis anni temporibus turgeat & flores emittat, sed æquè hyeme ac æstate, vere, autumno. Esse autem diversos generationis animalium modos. Perfecta enim animalia ex proprio solum semine generare & generari: Quædam æquè ex parentum semine & putredine, ut mures. In ista enim, quæ ex putredine dicitur, generatione, quã*Cagastrum Iliastrum.* que Paracelsus ex Cagastro, sicut alteram ex Iliastro appellat, Semen esse vegetabilium naturæ finitimũ. Fundari namque in materia quadam vitali, lenta, tenaci, & propterea externis impressionibus resistere posse, & ad tempus latere, sub dominio sive alterius seminis, sive in matricibus sopitis & frigidis: Solutum verò & excitatum proferre signaturas suæ speciei, animalque constituere, & scientiæ tàm diu occultæ illustria documenta demonstrare.

Plantas verò habere corpus crassius, magis viscosum & lentum, respectu seminis animalium, docent. *Plantarũ generatio.* Et licet illa seminalis materia in tota planta contineatur; cum omnia benignitate balsami illius vitalis perfruantur: tamen in quibusdam partibus, quæ testium analogiam obtinent, perfectius præparari, tutoque conservari, & tales proinde partes seminalem materiam propagare. Unde quædam plantæ semine, quædam radicibus, quædã surculis, aliæ aliis modis propagantur. Tempora autem horum seminum Ortus & Occasus diversa esse, cœlestiũq; siderum revolutionem imitari statuunt. Quædam enim vere, quædam æstate, quædam autumno generant & pariunt; citius nonnulla, alia tardius.

Mineraliũ generatio. Mineralium vero generationem à prioribus plurimum differre. Non enim seminis beneficio individuorumq; propagatione speciẽ custodiri in mineralib9, sed semina eorũ & species in seminalibus materiæ rationibus vigere, conservariq; in *Nox Orphei.* nocte illâ Orphei, in Orco Hippocratis, in Iliastro Paracelsi, in locis & elementorum beatis recessibus, ibidemque destinatum expectare fatum,

fatum, & præscriptis temporibus, vitalibus principiis & spiritibus mechanicis comitatas, mundanam provinciam ingredi,& loca alimenta consentanea petere. Vitamq; mineralibus non denegandam esse existimant; idque ex maturitatis temporibus, ex paroxysmorum ratis periodis, ex venarum ordinatis progressionibus, corporum consentaneis compositionibus, saporibus, coloribus, probare conantur. Neque enim majus artificium esse dicunt in formis & figuris vegetabilium sive animalium, quam in colorum, saporum, odorum, coagulationum, actionum, proportionum, quæ in his precipuè vigent, ordinatâ explicatione: atque æquè admiratione dignum esse colorem sapphiri, duritiem adamantis, perspicuitatem crystalli, pulchritudinem auri, ac organa vespertilionis. Quin etiam formas externas naturales in his non esse prætermissas. Aliis enim formis coagulationes vitriolatorum, aliis marcasitarum, aliis nitrosorum, aliis crystallorum, berillorū, adamantis repræsentantur.

Vita mineralium sec. Chymic.

Quod autem globum superiorem attinet, ejus generationes etiam certas esse, sed longè alias statuunt. In elemento enim cœlesti individua perfecta contineri, quæ stabili vigore in ævum consistant. Nihilominus & illa vitalis spirit9 copia vigere, qui ubi fermentatione debitâ ad exaltationē & maturitatem pervenerint, tùm evacuari, & spiritali ac invisibili, sed copiosâ fœcunditate in aeris capacitatem labi, & consentaneis corporum vestimentis indutos fructus suos proferre. Ita quasdam stellas ventorum generationi destinari; atq; inter has alias Australes producere ventos, alias Boreales, alias Orientales, alias Occidentales, qui nō solùm caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate, sensibus conspicuis, polleant, sed alias etiam virtutes & impressiones habeant: atq; Austrum, ut est apud Hippocratem, *sect.3. aph.5.* appellari βαρήκοον νωθρὸν, καρυβαρικόν, non quia calidus & humidus sit, sed quia corp9 ejus proprietatib9 opiatis, cicutarum, solanorum instructū sit. Rursus aquilonem suas habere proprietates ab Hippocrate, *eodem loco*, descriptas; non quod sit frigid9 & sicc9, sed quia corpora aquilonis proprietatibus berberisatis, acetosis, acaciarum imbuta sint. Rursum esse stellas pluviarū, grandinū, nivis, fulguris, serenitatis, turbinū & reliquorum Meteororum, in quibus vitalia principia & mechanici spirit9 eorundem fundentur, suisq; temporibus ad generationem procedant. Esse n. certa tempora omniū astrorum, in quibus ad maturitatē perveniant & fructus emittat. Singulis mensibus novâ generatione fructus Lunam proferre: sed & reliquas stellas habere suas effervescentias, & fructuum dispensationes: quasdam bis in anno, Orientes scilicet & Occcidentes; quasdam semel, ut Zodaici signa. Ita & in aëris regione quamvis astra non conspiciantur, nihil-

Generationes globi superioris.

Ventorum generatio sec. Severin

Astrorum fructus.

nihilominus & ibi esse vitalia generationis principia, destinatis temporibus fructuum dispensatione effervescentia, opinantur.

Neque hæc ita explicare licet, ut dicatur, superiorum siderum influxu materiam inferioris mundi moveri, atque inde excitatis vaporibus & exhalationibus variis meteoris materiam præberi. Alia longè est Paracelsi & asseclarum ejus sententia, ut ex Paracelsi *libr. de meteoris & Elementis* videre est. De diei enim & noctis caussis ita docet, *libro Meteor. cap. 3.* Solem esse stellam diurnam, quæ lucem procreet: nocturnas verò tenebras non ab absentia Solis provenire. Lucis enim ejus tantam vim esse, ut etiam apud Antipodes constitutus Sol per reflexum nihilominus nostram terram illuminare possit: Verum esse quasdam stellas nocturnas, quarum fructus peculiares, ut pyri pyra, pomi poma, sint nocturnæ tenebræ.

Diei & noctis caussa sec. Paracels.

Eodem modo de æstate & hyeme philosophatur. Vicissitudines enim has temporum ex humiliore vel altiore Solis positu, radiorumq; ejus obliquitate aut rectitudine fieri negat; sed asserit esse quasdam stellas æstivas, quasdam hibernas. Inter æstivas quidem principatum obtinere Solem absque reliquis tamen si esset, perpetuam futuram hyemem. Inter hybernas Lunam præcipuam esse. Æstivas stellas hiberno tempore non secus ac arbores, quæ floribus & fructibus carent, ac velut emortuæ videntur, effœtas quasi torpere: Et ut arbores verno tempore primò gemmas, mox folia, deinde flores, & tandem fructus producunt, rursusque ea amittunt, & quasi emoriuntur: ita & stellas illas æstivas verno tempore reviviscere, & paulatim incrementa caloris sumere, tandemque ubi ad summum calorem pervenerint, rursus exercescere. His consenescentibus reviviscere & virescere stellas hibernas & suos fructus, frigus nimirum, progignere, donec & ipsæ tandem suæ generationis periodū absolverint. Atque ut arbores non omnibus annis æquè fertiles sunt, ita etiam illas stellas nunc esse steriles, nunc magis fœcundas, & hinc calorem æstatis nunc intensiorem, nunc remissiorem esse. Eandem rationem esse frigoris hiberni. Ventorum similem generationem tradit: de pluviis, nivibus, fulgure, tonitru, iride, aurora, idem, *in libris Meteorum*, docet.

Æstatis & hyemis caussa sec. Paracels.

Ita cum de generatione sentiant, *Mistionem* quoque huic consentaneam statuunt; vulgatamq; de mistione doctrinam reprehendunt, quærnntque, cum mistio sit motio quædam, quis sit motor, qua potestate ad mistionem Elementa ac tam justo pondere & mensurâ confluant? adjungendumque censent esse motorem, principium vitale scientiâ instructum, formam, speciem, semina, astrum, cujus potestate & infallibili scientia tam divina mistionis officia administrentur.

Mistio sec. Chymic.

Porrò accidens quoddam generatio-

Transplantatio sec. Chymicos.

rationis transplantationem esse docet Severinus. Si enim alimenta, quæ semina pro sui corporis conformatione, augmento & conservatione attrahunt, validis facultatibus & potestatibus destituta fuerint, & spiritibus seminum obtemperaverint; justam & debitam generationem fieri. Si verò & alimenta ipsa validas potestates habuerint, seminumque proprietatibus viguerint, miscebuntur quidem, sed signaturæ variabuntur, nec fiet, quod volunt semina, & fiet pro generatione transplantatio, quam appellat. In genere quidem perfectorum animalium transplantationes rariores fiunt; & non nisi in iis, in quibus seminum & naturæ est affinitas. Ita lupi & canes, equi & asinæ, perdices & gallinæ miscentur. In genere insectorum & animalium, in quibus sexuum discrimina non manifestè apparent, frequentiores fieri transplantationes docet, cum seminalia eorum principia specierum scientia instructa æquivocas generationes dictas admittant. In vegetabilibus & mineralibus transplantationes quasi comites generationum existere tradit. Sic sisymbrium in mentham, rapum in raphanum, triticum in lolium; ocymum in serpillum degenerare. In quibus omnibus existimat semina quasi esse æquivoca, quæ multorum individuorum ferè omnibus proprietatibus diffidentium principia esse possint. Sic in semine tritici formā lolii inesse, sed ministram quasi vel comitem, quæ si externa subsidia nacta fuerit, contemto imperio nō ministri amplius, sed domini munia obeat, id est, secundum suam potestatē omnia moderetur, suasq; signaturas inducat. Ita in sisymbrio menthæ, in rapo raphani rudimenta latere, quæ eo usque ministrent, quam diu semen sisymbrii & rapi imperium obtinet. Quod si ex aliorum confluxu & conspiratione mēthæ & raphani semen dominabitur, illa servient. Atque hujus transplantationis beneficio multa in re Botanica fieri, mitigari sapores, mutari colores, & alia per insitiones & varias plantationes variari. In mineralibus gemmas specifica trāsplantatione produci statuunt: ex radicibus plumbi generari adamantem; ex radicibus Lunæ, Sapphirum; ex radicibus Veneris, Smaragdum; ex radicibus Martis, Beryllum. Verum qui plura hac de re cognoscere cupit, legat Petrum Severinum; è cujus sententia hæc recitavimus.

Transplantatio in animalibus.

In mineralibus.

De his quid sentiendum, sit ut dicamus, generationē primò quod attinet, quam nihil aliud esse dicūt, quam progressionem seminum è suis fontibus & abyssis in hanc mūdanam scenam: Nova equidē non est hæc sententia, sed vetustissimorum Græcorum. Neque eam saltem proponit Hippocrates, *in lib. de diæta*, locisque à Severino allegatis, sed alii plurimi senserunt; Ex rebus nihil perire, neque nasci, nisi quod prius fuit. Hippocrates autem

Generatio quid sec. antiquos.

tem illud, unde res omnes prodire existimat, vocat ἅδην, quasi rem invisibilem dicas. Res autem inde prodeuntes, φάος, lucem. Et quod Hippocrates nominat ἅδην, Orpheus noctem appellat, Hermes Trismegistus τὸ ἀφανὲς: sicut & Dionysius Areopagita, *in Ecclesiastica Hierarchia, cap. 2.* Apollonius Thyaneus, οὐσίαν, Seneca, Rerum naturam; Servius, Generalitatem, *in tertiũ Æneid.* Poetæ Chaos & Orcum. Quod verò Hippocrates & Orpheus φάος vel lucem appellant, Apollonius nominat φύσιν. Ita enim Apollon. Thyaneus, *in Epistola ad Valerium*: θάνατος οὐδεὶς, οὐδενὸς, ἢ μόνον ἐμφάσει. Καθάπερ καὶ γένεσις οὐδενὸς, ἢ μόνον ἐμφάσει. τὸ μὲν γὰρ ἐξ οὐσίας τραπὲν ἐς φύσιν ἔδοξε γένεσις: τό δὲ ἐκ φύσεως εἰς οὐσίαν κατὰ ταῦτα, θάνατος. Hermes verò Trimegistus, *sermone 11.* ἐς ἀφωνὲς χωρεῖ τὰ διαλυμένα. Seneca, *epist. 36. Cogita eorum nihil, quæ ab oculis abeunt, & in Rerum natura, ex qua prodierunt & mox processura sunt, reconduntur, consumi. Desinunt ista, non pereunt.* Servius, *in 3. Æneid. Romani contra faciebant, comburentes cadavera, ut statim anima in Generalitem, id est, in suam redeat materiam.*

Lux Hippocratis. Nox Orphei.

Chaos.

Origo rerum naturalium & propagatio

Verum enim vero etsi pervetustũ est hoc dogma, quod hodie in lucẽ revocavit Severinus: veritati tamen consentaneum non est, & error iste, ut pleriq; omnes Gentilium Philosophorum, ex ignoratione Creationis mundi fluxit. Cum enim de vera origine mundi, & unde quælibet res habent suam essentiam & naturam, ipsis nihil certi constaret: res ex Nocte, Orco & Abysso invisibili in lucem prodire, & hinc rursum in eadem reverti crediderunt. Verum aliud nos docent Sacræ literæ, è quibus constat, Deum dixisse: *Germinet terra germen, Herbam producentem semen, arborem fructiferam ferentem fructum, juxta speciem suam, cui insit semen suum super terram: & ita factum fuisse.* Dixisse DEUM; *Producat aqua reptilia animæ viventis & volatile volet super terram in superficie expansionis cæli.* Dixisse DEUM; *Producat terra animam viventem secundum speciem suam, jumenta & reptilia atq; bestias terræ secundum speciem suam: factumq; fuisse ita.* DEUM creatis rebus benedixisse dicendo; *Crescite & multiplicamini.* Creavit nimirum DEUS Omnipotens omnium rerum naturalium species, plantas & animalia: atque ita singulis suas formas cum corporibus dedit. Quæ corpora cũ non sint simplicia, is, qui creavit, miscuit, ut voluit, pro sua sapientia elementa, & cum principiis illis intimis ac spiritu & calido, Elemento stellarum analogo, conjunxit. Hoc modo ex elementis & principiis debito modo constituuntur individua, & vires suas habent, quibus non tantum aluntur, augentur & crescunt, sed etiam benedictione divina multiplicantur, & ad hunc usque diem conservantur. Ita ut plantarum & animãtium omnium species nullibi sint, nisi in suis individuis. Atque hoc modo voluntate Crea-

Creatoris ad hunc usque diem conservata est, ac porrò conservabitur Rerum natura.

Elementares Philosophi.

Primum ergo, ut nonnulli è vulgo Philosophi sentiunt, tam nobiles naturæ, tot insignibus qualitatibus præditæ, saltem ex concursu, conflictu, pugna & tandem attemperatione elementorũ nata nõ sunt. Et vix satis mirari possum eorum pertinaciam, qui, post Scaligeri, *Exerc. 307. sect. 12. & 20. & alibi*, aliorumque Philosophorũ admonitiones, nihil præter elementa sapiunt, &, ut recentiores quidam scribunt, *Cætera, præter hominem, omnia, juxta animam & corpus, materiam & formam, ex terra & aqua seu elementis creata esse, & in secunda creatione, seu rerum conservatione materiam continuam iisdem ab elementis suppeditari* dicunt. Licet enim terra & aqua in Genesi solum nominantur: tamen cum, ut ipsimet fatentur, cætera non excludantur elementa: etjam per eadem nec nobiliora, de quibus hactenus dictum, principia, vel animæ plantarum & animalium excludentur, quas alterius, quam elementaris esse originis, supra è Scaligero demonstratum. Creatio fuit ea, non generatio; & Creando DEUS formas omnibus rebus indidit, non eas ex elementis composuit, creatisque benedictione vim multiplicandi tribuit.

Anima nulla ex elementis.

Formæ & semina rer. nat. non latent in Abyssis.

Deinde nec ex Abyssis primò prodeunt rerum formæ & per Spiritus Mechanicos sibi adsciscunt corpora idonea: sed creando DEUS omnibus suas formas indidit, quæ ejusdem benedictione sese multiplicant. Itaque jam species rerum non nisi in individuis conservantur, & individuis semina, per quæ propagantur, generantur: Non verò ex Abyssis vel Orco Hippocratis prodeunt. Neque credo, Severinum unquàm vidisse, vel canem, vel aliud animal, progressu ex Orco Hippocratis in mundanam scenam, genitum fuisse. Neque semina & species rerum naturalium in Elementis mundi visibilibus per vim sunt: sed per naturam, quam à DEO Optimo maximo in prima creatione acceperunt. Et certè mirum, Severinum & ejus Sectatores ea, quæ de patria sede, in qua beata quiete & vitæ ac essentiæ inæstimabili copia fruantur, hinc verò ad hos calamitosos carceres pervenire & principiorum infelici conjugio plurima perpeti scribunt, ita audacter proferre ausos fuisse, quasi pridem ex illis locis venerint. Via, qua ista semina ex abyssis veniunt in mundanam scenam, & hinc in abyssos abeunt, procul dubio est porta illa, qua Æneas ex Averno rediit; id est, mera somnia sunt, aut certè non talia, quæ sine omni ratione admitti & probari debeant. His, & rebus naturalibus omnibus asserendis, sensibus & demonstratione opus est: cum λόγος & πεῖρα in rebus naturalibus unicum veritatis sint κριτήριον: sequimurq; rectè Scaligerum, *Exe. 307 sect. 20.* scribentẽ; *Rationibus agendũ est viro veritatis studioso, non*

non Tullianis Platonicisq; pigmentis. Declamationes enim ambitiosorum opera; otiosorum cibi sunt. Naturæ divinitatisq; negotiis impedito animo studendum est ei brevitati, quæ res æquet verbis. Demonstrationes certas pro Nectare habeat. Quales cum hic nullas, imò nec probabiles conjecturas videam, iis assentiri non possum. Sed pluribus ista examinare operæ pretium non est. Fecit id satis prolixè Libavius, *in Exam. Philos. vital. Sect. 21.* Et olim jam Erastus, *part. 2. disp. contra Paracelsum.*

Meteorologia Paracelsi absurda.

De paucis tamen quibusdam adhuc quædam monenda sunt. Quæ de generationibus & fructibus seminum Globi superioris & de meteoris habet Paracelsus & Severinus, ea recitasse supra satisfuerit. Tam enim absurda & ridicula sunt, & cum ratione & experientia pugnant, ut narrationes Luciani his probabiliores sint. Ut non sine caussa hac de re scripserit Th. Erastus, *part. 2. disp. contra Paracels. Principium*, inquit, *quo universa ejus doctrina de Meteoris nititur, præter quam, quod impium est, & cum sacris literis palã pugnat, tam est insulsum, ineptum, stultum, fatuum, absurdum, ridiculum, falsum, ut sine metu alicujus infamiæ vix aliquis ausit recitare, nedũ de ejus refutatione coram doctis agere.*

Semina rerum insunt individuis Specier.

De cæteris, quæ habet Severinus, pauca dicemus. De plantarum & animalium generationibus facilè cum Aristotele conciliari potest. Modò *primò* seminum non in Individuis, non in Abysso & Orco Hippocratis conservatio, & per eadem specierum propagatio fieri statuatur. Id quod ipse Severinus nolens volens admittit, *p. 102. & seqq.* ubi animalia ex semine maris & fœminæ generari, & *pag. 108.* perfecta animalia ex proprio solùm semine gigni scribit; & de plantis, *pag. 114.* quod seminalis materiæ propagatione traducantur. *Deinde*, ne ea, quæ de plantarum generatione, & corporis earum constitutione dicuntur, Spiritibus Mechanicis solùm, ut facit, attribuantur, sed animæ potius. Ea enim corporis Architecta est; Spiritus verò animæ instrumentum.

An ex incorporeis corpora fiant; & contra.

Sicut & illud non omnem conciliationem respuit (quanquã pro insania id habeat Erastus) quod dicunt; Ex incorporeis fieri corpora, & contra ex corporeis incorporea. Si enim penitius rem inspiciamus, verbis potius, quam sensu ab Aristelicis & Galenicis discrepant, dum corpora illa appellant, quæ crassiora sunt, & tactu ac visui obvia: Spiritus verò, quæ subtiliora sunt, hosque effugiunt. Eorum ergò mens est: Spiritus (sed & ipsos, si propriè loqui libet, corporeos) in corpora condensari, & contra corpora in spiritus attenuari. Quod nec Aristotelici vel Galenici negant, qui & ipsi docent, ex sanguine spiritus vitales & animales generari, & contra spiritus crassescere & condensari posse. Et doctissimus Medicus Andreas Planerus, *lib. 2. meth. med. p. 72.* docet, quod ex cibo & potu exci-

excitentur halitus & vapores, quorum melior portio in venas mesaraicas subeat & inhalet, ibiq; in speciem sanguinis concretione quadã commutetur. Testanturque idem multa, quæ passim in rebus naturalibus fieri videmus, atque inprimis operationes Chymicæ, quibus fixa volatilia, & corpora spiritus fiunt, ut loquuntur. Ex tritico, avena, cerasis & aliis multis spiritus φλογιςὸς extrahitur; idque ut facilius fiat, fermentatio præcedens efficit. Eadem fermentatione panis præparatur, ut facilius concoquatur, & spirituosus fiat; sine fermentatione autem difficilius concoquitur. Cum ergo Paracelsici nec soli nec primi ita senserint (quãvis more suo parũ cautè à communi loquendi modo recedant) non rectè conciliationem aliquam hic fieri posse negat Erastus, *part. 2. disp. contra Paracels.* Si ex iis quidam absurdiores sunt, & aliud quid sentiunt, eos nec defendendos, nec cum Aristotele & Galenico conciliandos suscipimus.

Transplantatio quid Chymicis. In specie verò *de Transplantatione* & mixtione aliquid dicendum. Transplantationem autem appellant, cum non id, quod intenditur, sed aliud quid finitimum generatur; idque duobus modis. Cum scilicet vel semina confunduntur, ut fit in perfectis animalibus; exempli gratia, cum ex equo & asina mulus generatur, aut cum ex pluribus plantarum seminibus una planta generatur. Vel cum ex uno quidem semine aliud, quam fieri debebat, generatur; ut cum triticum in lolium degenerat. Hanc à transplantationẽ fieri statuunt, ubi semina sunt æquivoca, id est, pluribus speciebus quasi communia. Esse enim statuunt in tritici semine tam tritici, quàm lolii sed illam principem, hanc formam; ministram, & quasi comitem: atque illam tam diu domini munia obire, quandiu omnia sese rectè habent, & alimentum, quod assumitur, & locus, in quo degunt. Quod si contrarium accidat, ex aliorum confluxu & conspiratione: tum ministrã illam formam dominium accipere; istam verò quasi in servitutem redigi.

Forma subordinata. Quæ doctrina planè improbanda non videtur: Cum multis, quæ in natura fiunt, probabile reddatur, unam formam sub diverso schemate corporis in naturę theatrum progredi posse: Aut certè in uno semine posse esse plures formas, sed subordinatas; ita tamen, ut una sit princeps & domina, reliquæ quasi ministræ. *Bombyces.* Perpendantur saltem diligenter Bombyces, in quibus una anima diversa corpora induit, & ut Aristoteles, *5. de histor animal. cap. 19.* & Plinius, *lib. 11. hist. nat. cap. 22.* habet, Varia fit formarum successio. Primò enim ex ovo fit eruca, deinde bombyx, hinc necydalus. De qua re videantur Hier. Vidas & Libavius, *singular. part. 2. Bombyciorum libr. 1.* *Erucarum & papilionum generatio.* Imò non solum ex ovis, sed & ex plantis putrescentibus Erucæ, & ex his papiliones generantur: & ut Aristoteles, *de hist. animal. lib. 5. c. 19.*

 habet,

habet, erucæ ex virentibus foliis, maximeque ex brassica fiunt; ex erucis papiliones. Reprehendit quidem Aristotelem, ut & Plinium, Ulysses Aldrovandus, *lib. 2. de insect. c. 1.* quasi minus rectè de erucarum generatione senserint. Verum quid in iis desiderare possit, aut quid ipse novi adferat, non video. Hoc quidem verum est, erucas & similes vermes ex ovis papilionum nasci: Interim etiam, quod Aristoteles scribit, papiliones ex erucis, erucas ex virentibus foliis, & alia talia animalcula πτερωτὰ seu alata ex vermibus, qui ex herbis ex lignis putrescentibus generantur, fieri, experientia testatur. Ipse cum ante annos jam plures hujus rei periculum facerem, & tempore hiberno, cum aliæ herbæ virentes ad manum non essent, brassicam rubram contusam in hypocausto, donec in ea vermes generarentur, asservarem: Vermes illos in chrysalides mutari comperi; quos cum in arcula custodirem, eamq; postea aperirē, multæ parvæ muscæ evolabāt; quæ ex chrysalidibus seu aureliis natæ erant, & ex putamine abrupto proruperant.

Non tamen ex quavis planta quilibet vermis generatur, sed ex certis certi; videnturq; talium insectorum formæ plantarum & animaliū formis subordinari. Et ex quibus quales vermes fiant, inter alios etiam recenset Scaliger, *exerc. 59. sect. 2.* & *exerc. 190.* Ita ex moro fiunt bombyces, mediante tamen juvenco. Si enim defecerint, aut corrupta fuerint, hiberno tempore, ova, juvencum 20. diebus solis mori foliis pascere jubent, eumque interfectum putredini relinquere, ut ex carnib9 putrescentibus vermes nascantur, qui in bombyces abeant. Ita etiam Virgil. *in fine 4 Georg.* ex bobus apes gigni docet. Qua de re multa egregia & omnino iis, qui Physici audire volunt, cognoscenda habet Aristoteles, *l. 5. de historia animal.* inprimis *c. 19.* ubi docet in genere ex plantis vermes & erucas, ex his chrysalides, ex istis papiliones, & alia πτερωτὰ & alata animalia nasci. Neque enim tantùm papiliones, sed & alia πτερωτὰ & alata animalcula ex plantis nascuntur. Descripsit eodē libro inter alia, *cap. 32.* vermiculum, quem à corrumpendis lignis ξυλοφθόρον nominat, quem non alium puto esse, quam quem nostri Stockwurm appellant, quod ex corruptis lignis & caudicibus in aquis nascatur: qui vermiculus fluviatilis est, & tempore verno cum gobiis fluviatilibus capitur. Descripsisse autem videtur Aristoteles potius vermiculum illum, cum jam chrysalidis formam induit, quam dum in aquis vivit. Idem Aristoteles quid ex eo animalis alati fiat, compertum nondum esse, *loco allegato*, scribit. Verū mutatur in insectū illud vulgo notum, quod Ulysses Aldrovandus, *lib. 2. de insect. c. 10.* Perlas nominat; populares mei Silesii, Schneider/ Misnici Boltzen appellant.

Neque hoc loco prætereunda generatio anserum Scoticorum, quos

Anseres Scotici.

incolæ *Clakguyse* nominant: qui etsi aves sint, non tamen aliarum aviū more ex ovis excluduntur, sed in mari Scotico, prope Hæbudes insulas oriuntur, & nunc in conchis, nūc in lignis longiore in mari illo mora corruptis oriuntur. De quorum ortu Hectoris Boëtii, *in descript. regni Scotiæ*, narrationem inserere libet. *Restat*, inquit, *ut de anseribus Scoticis, quos Clachis appellant, quosq; vulgò perperam in arboribus nasci in his insulis credunt, ea, quæ hujus rei cognoscendæ multo jam tempore studiosi, re diligenter explorata perspectáq;, cognovimus, disseramus. Mari enim illis interjecto mihi magis eos procreandi vis quædam inesse videtur, quam alicui alii rei. Variis enim modis, semper tamen in mari, eos provenire conspeximus. Etenim si lignum in id mare projicias, temporis tractu primùm in eo vermes excavato ligno nascuntur, qui sensim formati capite pedibusq; atq; alis, plumas postremò edunt: demum anseribus magnitudine æquales, cum ad justam provenerunt ætatem, cœlum petunt avium aliarum more remigio alarum per aëra delati. Id quod luce clarius anno à partu virginis 1490. plurimis spectantibus in Bathphania visum est. Nam cum in ea ad Pethslege castellum fluctibus hujusmodi quoddam lignum ingens delatum esset, rei novitate, qui primi conspexerant, admirabundi ad loci illius dominum accurrentes rem novam nunciant. Is adveniens trabem serrâ dividi jubet; quo facto, ingens confestim apparet multitudo partim vermium, quorum alii adhuc rudes erant, alii membra quædam formata habebant, partim etjam jam formatarum perfectè avium, inter quas quædam plumas habebant, quædam implumes erant. Itaque rei miraculo stupefacti, jubente Domino in templum Divi Andreæ Tyre (pago cuidam id nomen est) lignum deportant, ubi & hodiè manet undique veluti à vermibus perforatum. Hujus simile biennio pòst in Taum æstu appulsum ad Bruthe castellum multis accurrentibus ostensum est. Nec diversum est, quod exinde duobus rursum annis Lethi portu Edimburgensi universo populo spectare contigit. Ingens enim navis, cui insigne ac nomen Christophori erat, ubi tres perpetuos annos ad unam Hæbudam in anchoris constitisset, huc reducta, atque in terram subducta exesis trabibus, quâ mari semper mersa fuerat, partim vermium hujusmodi rudium perfectamvè formam nondum habentium, partim jam absolutarum avium magnum numerum ostendit. Cæterùm cavillari quispiam posit, arborum illis in insulis natarum truncis ac ramis virtutem hanc inesse: Christophorum quoque illam ex trabibus Hæbudianis contextam fuisse. Itaq; quod ipsemet septem ab hinc annis vidi, haud gravabor in medium adducere. Alexander Gallonidianus, Kilkendensis Ecclesiæ Pastor, vir præter insignem probitatem rerum admirandarum studio incomparabilis, cùm extractâ algâ marinâ inter caulem & ramos à radice statim usque ad cacumen conchas adnatas videret, rei novitate attonitus, mox cognoscendi studio eas aperit, ubi multò magis, quam*

antea, obstupefactus constitit. Non enim piscem in testis conclusum, sed, dictu mirabile, avem & pro illius magnitudine testas quoq; inauctas conspexit. Quibus enim parvæ inerant, & ipsæ quoq; apertæ eas pro quantitate amplectebantur. Itaque ad me extemplò, quem hujusmodi rerum cognoscendarum jam olim magnâ cupiditate detentum noverat, celeriter accurrit, remque omnem mihi monstrat, non magis rei miraculo obstupefacto, quam rei tantæ ac tam inauditæ conspectu læto. Hac enim satis constare arbitror, non hæc procreandarum aviũ semina aut truncis aut arborum inesse fructibus, sed ipsi Oceano, quem Maro, & Homerus, patrem rerum haud temerè appellavit. Verùm quoniam id fieri videbant cadentibus in aquam arborum ad littus positarum pomis, ut temporis tractu ex illis eæ apparerent volucres, in eam sententiam adducti sunt, ut poma illa in ipsas commutari arbitrarentur; sed falsò. Nam tempore adnatus vi maris primùm vermibus, atque iis sensim excrescentibus, vicissimque pomis illis humiditate corruptis disparentibusque, non satis accuratè perspicientibus, ex illis in has transmutari formas visæ sunt. Hæc Hector Boëtius.

Degeneratio plantarum. Degenerant & Plantæ in plantas. Sic degenerat triticum in loliũ; sysimbrium, in mentham; rapum, in raphanum; ocymum, in serpillum; vitis alba, in nigram; nigra in albam mutatur; zea, in triticum, & contra triticum in zeam; caryophilli, rosæ, violæ, sæpe colores florum mutant. Unde Virgil. de seminibus scribit:

Vidi lecta diu, & multo spectata labore
Degenerare tamen

Et de patre suo scribit Galenus, *2. de alimentor. facultatibus. class. 2. pag. 30.* Quod cum declinante ætate agricultura delectaretur, triticum ac hordeum aliquando severit, omnibus diversi generis seminibus, quæ ipsis erant admista, selectis, quò certò cognosceret, num ex ipsorum mutatione lolium & ægylops nascerentur, an proprium hæc quoq; semen haberent. Cum autem fortè & una cum puris seminibus in tritico quidem frequens lolium, in hordeo autem magnam ægylopis vim natam conspiceret, in aliis quoque seminibus idem est aggressus. Reperit igitur in lente quoque ex mutatione ipsius durum, rotundũque aracum & securinum, præterea aparinem enatam.

Quæ omnia cum agricolis notissima sint, miror, Th. Erasti, aliàs viri doctissimi, pertinaciam, qui ut Chymicis nihil concedat, istas plantarum transmutationes in dubium ferè vocare audet, dum de metallis scribit; plantas, quæ hoc modo transmutari dicuntur, naturâ & specie nullo pacto, sed accidentib9 quibusdam communibus solummodò, ut tenuitate, pondere, colore & consimilibus aliis, à locorum, in quibus nascuntur, diversitate fermè provenientibus, differre. Utinam eam, quam Galeni pater, adhiberent in talibus diligentiam multi. Fieret enim ita, ne rusticis se deridendos propinarent. Certum ergo, plantas

plantas mutari, ſed non quamvis in quamlibet, ſed has in illas. Quæ omnia ſi diligentius perpendatur, & quæ in natura quotidiè occurrunt, ſtudioſè obſerventur, multarum generationum cauſa reddi poſſet.

Generatio æquivoca an detur.

Recurrunt quidem multi hîc ſtatim ad generationem æquivocam & putredinem, qua, ſine ſemine, plura generari ſtatuunt, cùm plantas, tùm animalia. Verùm cum, qui iſta ſtatuunt, ipſi facilè agnoſcant, putredinem ſolam ad talia producenda non ſufficere, & principali agente opus eſſe, alii Soli & cœlo, alii animæ mundi, alii intelligentiæ cuidam hoc munus tribuunt: ſed non monſtrant, unde & quando ſeu Sol, ſeu anima mundi, ſeu intelligentia vim hanc animalia producendi acceperit, & qua ratione ea producant. Eraſtus quidem poteſtatem divinam toti materiæ in creatione rerũ à Deo inſitam autorem & effectorem ponit, *part. 2. diſput. contra Paracelſ.* Sed monſtret Eraſtus, quando Deus toti materiæ hanc poteſtatem indiderit. Ex terra & aqua plantas & animalia produxit Deus, omnibusque formas ſuas indidit, juſſitque, ut ſingulæ plantarum & animalium ſpecies ſeſe multiplicarent, & ſecundum ſpeciem ſuam ſemina & fructus ferrent: at quod materiæ toti, extra ſpecies, poteſtatem animalia producendi Deus indiderit, nuſquam in ſacris exſtat.

Ideoque de iſtius opinionis veritate, & an ulla ſit generatio verè æquivoca, quæ ſine ullo planè ſemine fiat, ſi ea, quæ quotidiè in natura fiunt, conſiderentur attentius, non ſine cauſſa dubitari poſſe videtur. In quam rem, ut rectius inquirere poſſimus, propagationũ variæ differentiæ conſiderandæ ſunt. Ad omnem quidem propagationẽ plantarum & animalium, requiritur certa & peculiari modo diſpoſita ſeu *οἰκία ὕλη*, per quam forma ſe propagare poſſit: in aliis tamen ille apparatus materiæ eſt major & operoſior, in aliis minor: & propagatio in aliis arctioribus & anguſtioribus legibus & limitibus circumſcripta & concluſa eſt: In aliis latioribus & laxioribus. Animalia perfecta pleraque ſaltem per commiſtionem ſeminis paterni & materni in utero materno generantur. Alia ova pariunt, è quibus calore fotis pulli excluduntur. In animalibus ignobilioribus verò & plantis generatio non ita anguſtis legibus concluſa eſt. Plantæ quædam per ſemina ſolum terræ commiſſa propagantur: aliæ ſaltem per bulbos aut radices; aliæ utroque modo; aliæ per ſurculos, ſed tamen eos ſolum, qui jam ad flores diſpoſiti ſunt: in aliis humor ille ſeminalis per totam plantam diffuſus eſt, ita, ut quocunque ramo ſeu radice avulsâ & terræ commiſſa propagatio fieri poſſit, ſicut id fit in ſalice, & ferè in vite. Imò fungi ſi decoquantur, aut ſuccus exprimatur, & ſuccus vel decoctum radicibus arborum affundatur, fungi inde naſcuntur.

Propagationum diverſitas.

A viro quoque fide digno accepi, è spuma canis rabidi in veste hærente animalcula quædam canibus simililia progenita fuisse. Nimirum illud seminale principium rerum minus nobilium in materia lenta & tenaci sæpe quasi sopitum diu latere, & externis injuriis ac impressionibus resistere, tandemq; rerū emergere, & suas actiones edere potest. Quod vel illud docet, quod multarum rerum essentia in multis mutationibus integra & sub alterius formæ dominio delitescere potest. Exempli loco sit nobis istud. Alatur capra herbis quibusdam purgantibus; lac capræ illius bibat nutrix, fiet ut infans, qui lac sugit à nutrice, inde purgetur. Vbi primò in ventriculo capræ herbæ illæ mutatur in chylum: ex chylo fit sanguis in epate; ex sanguine in mammis lac; lac hoc ubi nutrix bibit, rursum fit ex lacte in ventriculo nutricis chylus; ex chylo sanguis; ex sanguine lac; lac hoc sugit infans & purgatur. Atq; ita vis purgatrix, cum sub proprio subjecto & spiritu, in tot mutationib. integra & incorrupta manet. Aut cui hoc non sufficit, cogitet saltē illud, quod seu anima, seu λόγος πλαστικὸς tempore hiberno in tantillo semine in terra gelu concreta conservari potest. Cogitet etiam, quomodo sperma ranarum & piscium in ipsis aquis salvum conservari possit.

Semen analogum. Qui tamen illud semen, è quo talia generantur, non univocum dicere velit, sed ἀνάλογον, cum eo non pugnarim: modò hoc concedat; Non ex putredine simpliciter talia generari. Sicut hac de re scribit Scaliger, *in l. 1. de plant. Universali ratione plantas agere*, inquit, *falsum est; nisi ex æquo & bono judicetur. Scilicet ut semen etiam sit ἀνάλογον. Nam stirpes, quæ semen ferunt nullum, nullo item semine possunt suam speciem propagare. Analogum intelligo, quod non planè directoque suscipit cum specie primaria prædicationem. Non enim fimus, ex quo mus nascitur, est ejusdem naturæ specificæ cum semine maris & fœminæ murium.* Ut enim in animalibus principium & fons vitæ unum est analogia; non in omnibus cor, sed in quibusdam cor, in quibusdam quid cordi proportione respondens, & quod eo munere fungitur, quo cor: ita & in iisdem in aliis semen est imperfectum, in aliis proportione respondens, succus scilicet vel aliud quid, in se tamen seminale principium continens. Ut verò illud, quod analogia cordi in animalibus respondet, revera vitæ principium est, & eo munere fungitur, quo in aliis cor: ita illud, quod semini est analogum, & per quod æquivocæ vulgò dictæ generationes perficiuntur, revera in se seminale principium continet, & ex eo planta vel animal producitur, non ex putredine simpliciter. Unde etiam animalia, quæ ex putredine gigni dicuntur, & quæ ex semine perfecto fiunt, sunt ejusdem speciei, ut postea dicetur.

Semina ambigua. Deinde non planè à ratione & experientia alienum videtur, quod semi-

semina quædam sint quasi ambigua & formas plures in se includant: ita tamen, ut una dominari debeat, altera servire; nisi occasione oblata aliud fiat: Aut certè semina quædam ad plures formas esse disposita, ut in bombycibus, imò & apibus apparet. Quod & J. C. Scalig. concedit, dum, *in l. de plantis*, confusa quorundam principia in seminibus esse dicit, ut rapi & brassicæ, & aliorum.

Vermes ex animātib.

Ex quo aliud adhuc perpendendum suggeritur: Nimirum insecta & animalia quædam ignobiliora ex nobiliorum partibus & excrementis generari; sed tamen certa è certis. Vermiculantur quidem arbores, alii tamen vermes in aliis nascuntur. In robore Cossi appellati; sorbus infestatur vermibus pilosis, ruffis, ut habet Plin. *lib. 17. c. 24.* Pityocampe eruca picearum & pinorum est; vermiculi sui generis in caseis nascuntur; scarabæi peculiares in fimo equino, alii in alio; millepedes sub aquario vase; cimices in lectis; grylli in limo ad fornaces; pediculi & pulices in animalibus; lumbrici in intestinis animalium; blattæ in vestimentis & pellibus; gurgulio in frumento; mydas in fabis.

Putredo animalia ex se non generat.

Neque hic ullo modo ex putredine causa, quomodo species certæ producantur, dari potest. Seminalis vis ad certam speciem producendam requiritur. Putredo verò saltem calorem suppeditat, à quo vis seminalis excitatur. Quod ipsum fatetur Scaliger, *exerc. 59. sect. 2. Ut in terra*, inquit, *mutantur plantæ aliæ in alias: ita supra terram gignunt è seipsis animalia. Idq; non è putrefactione, sed quædam quasi semina foventes ad generationem. Neq; solùm in ipsis fructibus, quales in tritico sunt gurguliones, in nucibus vermiculi, in aliis aliæ bestiolæ, de quibus Theophrastus: sed ut è folliculis lentisci, quos fert, præter baccas, oblongiusculos facie siliquarum: ut non sine consilio Naturæ apparati esse videantur, quasi futuræ matrices primò, mox etiam domicilia illorum volucellorum, sicut in ulmorum quoq; vesicellis non absimiles iis. Quapropter Arabes arborem cimicum ulmum appellarunt. Sic è medulla cardui fullonii, cum maturuerit, vermiculus fit &c.* Idem, *exerc. 190.* statuit: *Animalia*, inquit, *non è plantis putridis, sed tanquam successivis operis soboles nascuntur. Nam neque fabas esse putridas, cum in ipsis bestiolæ gignuntur, certum est.*

An animalia ex putredine genita sint cum aliis ejusdem speciei.

Ac proinde frustra, ac contra experientiam Avenrois, & ejus sectatores disputant, animalia ex putredine genita specie differre ab eis, quæ semine propagantur. Neque enim omni semine destituuntur, ut jam dictum; nec putredo sola sufficiens est ullū animal producere. Et sit, ut ex putredine producātur animalia: tamen quæ indicare solent veritatē formæ specificæ, ea omnia in his animalibus cernuntur: Tota corporis conformatio, naturalis indoles, actiones omnes, & inprimis animalium ejusdem speciei ex se propagatio & generatio.

Cùm

Cum autem mistio & generatio parum differant, aut certè nulla generatio sine mistione fiat: tandem, ut caput hoc concludamus, aliquid de mistione dicendum. In vulgata autem Aristotelis & Galenicorum de mistione doctrina reprehendit hoc inprimis Severinus, quod motorem non addiderint, & principiũ vitale, scientia instructum, formam, speciem, semen, astrum, aut quomodocunque appellare libeat, cujus potestate & infallibili scientia tàm divina mistionis officia administrari possunt: Cum elementa per se non sufficiant, nec sine tali motore & superiore principio pateat, qua ratione tàm justo pondere & mensura ad quodlibet mistum constituendum confluant.

Mistio.

Quæ accusatio non videtur esse planè de nihilo. Nam etsi multi docti Peripatetici & Medici sint, qui longè sublimius de rerum generatione sentiunt, nec in rerum constitutione saltem ad elementorum pugnam, sed inprimis ad animam suis facultatibus instructam, & formam cujusque specificam respiciunt, ut postea ex Scaligeri *exerc. 307. sect. 20.* dicetur: tamen quidam ita elementis immersi sunt, & nihil ultra illa sapiunt, ut non solùm de metallis, quæ plurimi quidem, sed malè tamẽ, pro mistis simpliciter habent, verum etiam de animalibus omnibus, præter hominem, nonnulli scribere ausint, ut antea quoque dictum; Ea juxta animam & corpus, materiam & formã, ex elementis quatuor orta esse. Et ut jam saltem de mistione, quod nobis propositum est, dicamus, Nimis audacter mihi pronunciare videtur Erastus, *disp. 2. contra Paracels. pag. 196. Qualitatem in tota universitate hac rerum reperiri nullam, quæ admota sibi corpora tota alterare possit, extra caliditatem, frigiditatem, humiditatem, siccitatem.* Nullam ne enim qualitates occultæ in corporibus alterandis vim habent? De spiritibus quoque, quorum maxima vis est, quique omnia penetrant & afficiunt, an qualitatibus primis omnia peragant meritò dubitatur. Exemplum saltem nobis sit venenum canis rabidi, cujus, in minima etiã quantitate, quanta vis in corporibus alterandis sit, notissimum est. At quis omnem illam alterationem, quam corpori inducit, in qualitates primas referre poterit? Consideretur etiam fermentum, cujus tantilla portio rei alienæ admista illam totam alterat. An verò ista alteratio solum per qualitates primas fiat, cuilibet considerandum relinquo.

An solæ qualitates primæ in mistione operentur?

Omnis verò rei obscuritas & difficultas è duobus ortum habere videtur. Primum est, quod Gentiles Philosophi, ut jam sæpius dictum, Creationis rerum ignari, & unde primus formarum & animarum, imò rerum omnium ortus esset, nescii, ex elementorum mutuo concursu & pugna omnia mista, secundum materiam & formam, provenisse crediderunt. Alterum, quod semper resolutionem usque ad

elementa, imò etiam quidam ad materiam primā usq; fieri statuunt, & nullum, nisi de-novo elementa misceantur, novum mistum produci posse dicunt. Unde Erastus *loc. allegato pag. 216.* salsum, acidum, amarū & similia revera misceri negat, quoad sunt salsa, acida, amara. Non enim, quatenus talia sunt, inquit, se mutuo per tota sic alterant, & naturas mutant, ac aliud fiunt. Confunduntur saltem, integris servatis naturis. Cum verò propriè miscentur, quatenus calida, frigida, humida, sicca miscentur, non quatenus salsa, amara, vel acerba.

Mistionis princeps caussa. Verùm res in non paucis sese aliter habere deprehenditur. Nam primò, non ita ex mutua pugna elemētorum res crescunt, sed in prima creatione, non solum quælibet suā formam, sed & conveniens formæ corpus, omnipotente verbo accepit. Et hanc suam naturā, Creatoris voluntate & benedictione, usq; ad ultimum terminum observant. Ideoq; in rerum propagatione specifica forma requiritur, quam elementorum concursus & mistio illa temeraria præstare non potest. Forma ergò & anima cujusq; rei architecta est: & primus motor in mistione est anima ac forma cujusq; rei. Δημιουργὸς communis & commune naturæ instrumentum, quo ad virtutes rerum fovendas utitur, calor est & spiritus cujusq; rei insitus, & φύσις illa διὰ πάντων διήκουσα. Habet nimirum anima suas facultates ministras; attractricem, quæ sibi utilia & similia attrahit; retentricem; concoctricem & alteratricem, quæ attracta sibi similia reddit; secretricem & expultricem, quæ id, quod alienum est, separat & ejicit. Eaque omnia caloris & nativi spiritus beneficio peragit. His directoribus elementa pro cujusque rei natura miscentur, quæ aliàs suo concursu & pugna nunquam tale mistū producerent. Atq; id & Erastus fiteri necesse habuit, dum, *loco allegato,* qualitates primas saltem esse instrumentales caussas mistionis, non verò principes: Mistionis autem opificem esse mandatum divinū, quo in creatione præcipit elementis, ut inter se concinnè ad singularū rerū generationem convenirent, scribit. Commodiꝰ tamen dixisset, si, mandato divino à rei cujusq; anima vegetante materiam convenientē attrahi dixisset. Non enim materia ad res generandas & nutriendas eo pondere ac mensura, qua debet, spontè accurrit, sed à facultate attractrice attrahitur. Et cū res naturales non solum in mundi creatione primū productæ sint, sed adhuc per generationum & corruptionum vicissitudines misceantur, addere debebat, Hodie etiam in rerū generationibus mistionem non ab elemētis spontè ad cujꝰq; rei constitutionem concurrentibus, sed à forma omnia dirigi. Formæ enim sunt principium divinum & immutabile, quod determinat omnes actiones & passiones rei naturalis; & sunt quasi instrumentum ac manus

ſapientiſſimi Creatoris ac Opificis Dei, qui hanc & vim efficaciam his ſuis inſtrumentis, quibus nihil mirabilius excogitari poteſt, largitus eſt in creatione. Id quod rectè etiã J. C. Scalig. docuit, *exerc. 397. ſect. 20. Niſi, inquit, quatuor illa elementa Rectorem habeant, temerè ac ſine modo metaq; ulla & jactabunt & jactabuntur. Quid enim illud eſt, quod tantum terræ tantum commiſcet cæterorum? At oportet in unoquoque motum eſſe unum & primum. Non enim illa ſeſe movere ullum ad opus queunt, ſed in compoſitis à forma excellentiore, in miſtis imperfectis ab æterno principio cientur ad mutuam connexionem.* Et *in 2. de plant. Si ignis, inquit, elementa tria tanquam partes in plantis uniat: quid erit, quod uniet ipſum tribus illis?* Et adductis in hunc ſenſum verbis Ariſtotelis concludit: *Per ignem non fiet coitio & unio ad generationem in Ariſtotelis officina, ſed per formam.*

An semper fiat reſolutio ad elementa. Alterum deinde quod perpendendum, eſt, *an ſemper fiat reſolutio in rerum generatione usq; ad elementa*, ita ut nulla vera miſtio fieri poſſit, niſi inter elementa, & an nulla acidi, ſalſi, amari, & ſimilium ſit miſtio, & porrò nihil aliud alterari, & proinde ad miſtionem concurrere poſſit, niſi quatenus calidum, frigidum, humidum, ſiccum. Certè res ipſa aliud videtur loqui. An non, dum ex pane fit chylus, è chylo ſanguis, è ſanguine caro, os, nervus, vena &c. in qualibet generatione & nova miſtione, & dum unũ in aliud cõvertitur, reſolutio ſemper usq; ad Elementa fit? Et an tota illa miſtio ſolum à qualitatibus primis perficitur? Aliter ſenſit Hippocrates, qui, *lib. de Priſc. Medic.* ſcribit, quod ταῦτα (ſalſa ſcilicet, amara, acida) μεμιγμένα καὶ κεκρημένα ἀλλήλοισι οὐ φανερά ἐστιν. Et poſtea humorem ſalſum & acrem, craſſum fieri dicit concoctione & permiſtione. Ac de eodem humore acri loquens dicit: τὸ πεφθῆναι γίνεται ἐκ τοῦ μιχθῆναι καὶ κρηθῆναι ἀλλήλοισιν: *Concoquitur ubi mutua fit miſtio & contemperatio cum aliis.*

Conſentiunt cum Chymicis & Hippocrate etiam Peripatici & Galenici doctiſſimi, atque inter eos etiam Thomas Eraſtus, qui (quem locum etiam ſupra *cap. 11.* adſcripſi) *in defenſione theſium de ſaporibus* ſcribit, *Medicamenta ferè omnia non ex elementis primò conſtant, ſed ex jam antè, imò pluries miſtis compoſita ſunt. Corpus hominis Galenus non ex quatuor elementis, ſed ex quatuor humoribus, ut materiâ propinquiſſima, generatum factumq; oſtendit. Hos rurſus humores ex cibo & potu factos conſtat, quos ipſos etiam ex ſuccis terræ prognatos liquet. Etenim animalia plantis veſcuntur, plantæ ex terra ſuccum ſibi familiarem attrahunt, amarum, dulcem, acidum, quod iis ſcilicet cujusq; naturæ familiaris exiſtit. Semina certè in terram conjecta, dum ſibi utilem & convenientem alimoniam ex terra attrahunt, non pura elementa attrahunt, ſed ex elementis compoſitum ſuccum.* Et tam certum hoc eſt, ut etiam vegetabilia de mineralium natura parparti-

ticipent, ut ex quercus foliis & baccis alni, corticib9 granatorum, corticibus nucis juglandis viridibus videre est, quæ nigro colore tingunt ob vitriolum, quod participant, ita ut vitrioli extractionem è corticib9 viridibus nucis juglandis Chymici etiam promittant. Notatu dignum est & istud, quod referam: Est oppidum tribus milliaribus Witteberga distans Schmideberga, ad quod ante annos paucos vitriolum parabatur. Deprehenderunt autem viri hujus rei studiosi, non ibi esse aliquam fodinam metallorum (Nā ad fundum usq; fodiendo perventum, & nihil nisi pura arena, qualis eò loci, in eo reperta est) sed saltem in valle quapiam longo temporis tractu decidua alni & quercus folia cumulata, & affluente aquâ quadam ferratâ, ibi in unam massam nigram quasi compacta fuisse: ita tamen, ut foliorum figura agnosci posset. Ex hac massa vitriolum coxerunt, sed id multū aluminis participans. Et quidem deprehenderunt ad radices quercuum purum putum alumen generatum esse.

An solæ qualitates primæ mistionis caussæ sint. Postea an solæ qualitates primæ proxima mistionis caussa sint, non immeritò quis dubitat. Cum enim occultarum qualitatum magna sit efficacia, & in corpore alterando magnam vim habeant; præterea spiritus sint διὰ πάντων διήκοντα ἔργα, nec illi planè excludendi videntur. Quod qui ignorat, saltem labores Chymicos inspiciat, & videbit, quanta fiat in momento mutatio; ubi spiritus vitrioli & oleum tartari miscentur, & spiritus nitri oleo ex mercurio & antimonio parato affunditur: quomodo ex spiritibus & succis lapidescentibus ligna & res aliæ in lapidies convertantur. Imò spiritu è cavernis terræ erumpente, res obvias quasq; in saxa conversas esse, testantur historiæ. Qui effectus & mutationes & quidem tā subitò factæ quomodo qualitatibus primis solum adscribi possint, non video. Et illi ipsi, qui tam pertinaciter pro qualitatibus primis scripserunt, omnes affectiones misti à qualitatib9 primis deducere ausi non sunt. Erastus, *part. 2. disput. contra Paracels. pag. 172.* scribit; Calorem & frigus esse omniū affectionum, quæ in animalib9 partib9 insunt, autores: Conformationem tamen, seu figuram & formā excipit. Et omninò hoc rectè facit. Quod ante etiam monuit Scaliger, *exerc. 6. sect. 7.* dum scribit: *Nullam qualitatem homini notam posse esse instrumentū ordinationis, situs, numeri, figuræ & aliorū ejusmodi.* An autem naturalis potentia talia sine instrumento ullo agat, quod vult ibidem Scaliger, cuilibet perpendendum relinquo.

Quod verò reliquas omnes mistorum affectiones, excepta tamen conformatione, ad calorem & frigus refert Erastus: de eo non immeritò dubitari potest: Cū multæ sint mistorum affectiones, quas à qualitatibus primis æquè, ut conformationem vel numerum, deducere impos-

impossibile videtur. Neque est, ut quis statim hic ad animam confugiat. Rectè enim monstrat Scaliger, *exerc.102. sect.5.* Actiones multas, quæ qualitatibus primis attribui nequeunt, ut quod magnes trahit ferrum, rhabarbarum purgat bilem flavam, quod Cardanus animæ attribuebat, ab anima non proficisci: Cum anima extra corpus suum non agat, & quod non tangit, non afficiat. Præterea in inanimatis quoque actiones & qualitates tales occurrant.

Elementa quomodo in misto maneant. Ipsam autem mistionis naturam quod attinet, de ea, & quomodo elementa in misto maneant, pluribus disputatur apud Philosophos, ut cùm apud alios, tùm Zabarellam, *in lib. de mistione*, videre est. Ego, ut Scaligeri verbis, *exerc. 101.* utar, si cogor effari, quod in hac humana caligine sese offert mihi, fateor, me jā vinci à sententia Scaligeri, qui mistionem definit, *motum corporum minimorum ad mutuum contactū, ut fiat unio.* Ad mistionis enim naturam requiritur, ut per eam continuum corpus atque unum fiat. *Mistio quid.* Et quidem proprissimè mistio dicitur, cum quid unum fit, non solum continuatione, sed & forma; seu, ut Galenus loquitur, cum mistio fit *εἰδοποιὸς*, & ex omnibus partibus misti fit unum ens formaliter.

Quomodo autem minimorū fiat unio, & *an formæ miscibilium maneāt integræ in misto*, an misceantur & refringantur, an verò planè aboleantur, tam difficile est in hac humana caligine perspicere, ut quam sententiam magis probare debeant viri doctissimi & acutissimi, ac inter eos Scaliger, facilè dicere non potuerint. Verò magis consentaneum existimo, in mistione miscibilia in minimas partes redigi, atque ita sibi per minimas partes unita, per contrarias qualitates mutuo agere & pati: non tamen formas suas plane amittere (aliàs enim, & si formæ planè abolerentur, non esset miscibilium alteratorum unio, sed miscibilium omnium corruptio) sed ex omnibus unam constari, aut potius omnes mistas & in unum quasi redactas sub superioris alicujus formæ, à qua fiat unum specie, dominio manere. Sunt enim, ut Scalig. *loc. citat.* loquitur, *formæ hæ actus materiæ quisque suæ. Quæ materiæ quia sunt à natura ad operosiorem compositionem constitutæ, factum ab eadem est, ut quemadmodum ipsæ, sic & earum formæ commisceri queant. Ignobiliora enim propter nobiliora facta sunt.* An verò formæ integræ maneant, vel refringantur, quod Averrois & Zabarella sentiunt, aliis discutiendum relinquo. Hoc certum est, mistum quodlibet in ea, è quibus primo constitutum est, resolvi posse: & proinde formas elementorum non aboleri. Aliàs enim in resolutione, & putredine fieret nova elementorum generatio.

Quæ cum ita docemus, iis nō patrocinamur, qui in rebus naturalib. nihil præter elementa quærūt. Materiam dant elementa, nō v. formam.

Mistum, qua mistum, formis elementaribus informari, non repugno. Verum cujusque rei formam specificam, quæ rei dat suam essentiam & nomen, ab elementis provenire, nego. Est enim in unaquaque re naturali & partibus corporis præter materiam, quam elementa suppeditant, divinius quoddam principium & natura quinta, qua sunt id, quod sunt, & in certam speciei naturalis familiam reducuntur. Elementa enim materia sunt; ideoq; actum dare non possunt.

Atomi Democriti.

Atque hæc, quam proposuimus, est proculdubio antiquissimorum Philosophorum de mistione opinio, & ipsius Democriti, qui ex atomis res omnes componi, & generationem nihil aliud, nisi σύγκρισιν & διάκρισιν, esse statuit. *Democritus.* Non enim probabile est, ἄριστον φύσεως καὶ κόσμου ἑρμηνευτὴν, optimum naturæ & mundi interpretem, uteum appellat *in Epistola* Hippocrates, & qui in Persia, Arabia, Æthiopia, & Ægypto versatus, Magos & sapientes illorum locorum consuluit, ut habet Plinius, *lib. 30. cap. 1.* tam absurda de atomis & rerum generatione sensisse, qualia vulgo ipsi attribuuntur. Videatur Pererius, *lib. 4. Phys. in fine cap. 9.* Tradiderunt nimirum Philosophi prisci sua dogmata sub verborum involucris: unde postea factum, ut adversarii eorum contra verba potius, quam mentem illorum, quam vel non intelligebant, vel intelligere nolebant, scriberent, ipsisque, quæ nunquam senserunt, affingerent; & inter cæteros etiam contra Democritum rationibus logicis disputarent: Cum tamen ipse non his, sed propriis, & naturalibus, οἰκείοις καὶ φυσικοῖς λόγοις, persuaderi & vinci voluerit, ut Aristoteles, *1. de gen. & corr. cap. 2.* testatur. Nimirum quæ contra dogma atomorum producuntur, pleraque non sunt Physica, sed Mathematica, de continuis, de lineis insectilibus & similibus. Atomos enim corpora ponit etiam Democritus, & quidē in iis non negat proprietates corporis Mathematici: per eas tamen etiam proprietates Physicas non tollit. Et cum dicit, concretione istorum corpusculorum generationem fieri, non negat mistionem, sed saltem hoc vult, vel non penetrare se Elementa, vel in mistione non semper ad elementa & materiam primam usque recurrendum esse, sed ex corpusculis jam antea mistis & in sua essentia constitutis nova mista generari posse. Et procul dubio id sensit Scaliger, cum, *loco allegato*, scribit, mistionem esse motum corporum minimorum ad mutuū contactum, ut fiat unio. Id quod & Hippocrates, *in lib. de prisca Medicina*, docuit, ubi non solum elementa, sed salsum, amarum, acidum & similia misceri & contemperari scribit. Imò ipse Aristoteles διάκρισιν & σύγκρισιν in rerum generatione & corruptione plane rejicere non potest, Cum passim res συγκρίσει, ἀποκρίσει καὶ μίξει generari doceat. *Διακρίσις & συγκρίσις Democriti.* Et *1. Meteor. cap. 9.* expresse scri-

bat, quod præcipuum movens in generandis meteoris sit ἡ τοῦ ἡλίου φορὰ διακρίνουσα καὶ συγκρίνουσα, *Solis latio, quæ segregat congregatq́;.* Neque minimas particulas ipse Galenus rejicit. Etsi enim *lib. 1. de elementis c. 2.* contra Democritum disputet, ac si ea mens fuit Democriti, quam ibi proponit Galenus, à Galeni partibus contra Democritum libenter stemus: tamen atomos simpliciter rejicere non potest, dum *lib 1. de Elementis cap. ult.* postquam quæstionem movisset; Quomodo per totum temperentur ea, quæ recipiunt temperaturam, an qualitatibus solis vicissim agentibus & patientibus, vel etiam corporis substantiis coëuntibus, concludit: Quod miscibilia ad minimas particulas confringantur, unde illis mutua actio & passio contingit, & qualitatum invicem participatio, quæ tanto promptior & facilior, quanto ad minores particulas confringuntur. Et Avicenn. *prima primi doct 3. c. 1.* Temperamentum definit esse qualitatem, quæ ex actione & passione contrariarum qualitatum in elementis repertarum oriatur, cum partes ad tantam parvitatem redactæ sunt, ut cujusque earum plurimum contingat plurimum alterius.

Διάκρισις in corpor. natur. corruptione. Et certè, si quæ in natura fiunt, diligenter perpendamus, aliter se rem habere, vix statuere licet, sive corruptionem, sive generationem rerum spectes. Corruptionem διάκρισει fieri multa testantur. Ubi enim ex re aliqua, quæ vel putrescit, vel comburitur, vel alias à calore resolvitur, vapor aut fumus attollitur; Visus quidem è longinquo corpus continuum esse judicat; Cum tamen non sit continuum, sed atomorum multa millia inter se confusa; ut vel visu interiore animadverti potest. Nam videmus picem, vel aliam rem accensam, maximum aëris spatium, atomis igne resolutis, occupare. *Atomi.* Idem operationes Chymicæ testantur; imprimis sublimatio, ubi atomi illæ in alembico colliguntur. Neque enim corpuscula illa minima resoluta, ut antea etiam dictum, semper pristinam formam amittunt (quod aliquis pro opinione Democriti dicentis, Atomos esse impassibiles, usurpare posset) sicut in operationibus Chymicis videmus, in quibus vapores illi excepti, seu in alembico, seu in recipiente ex diversis corporibus, diversam naturam retinent, ut σύγκρισις docet. Videre idem est in Thermis, acidulis, & aliis, qui mineralia secum ferunt, fontibus. In iis enim styriæ quædam & tophi canalibus accrescunt: cum tamen aqua, quæ decurrit, limpidissima sit, ut quis mirari possit, quomodo ex tam perspicua & clara aqua corpus tam crassum fieri queat. Proculdubio in talibus aquis mineralis & lapidea materia in minimas particulas resoluta fuit, quæ postea suo concursu & συγκρίσει saxeum & durum corpus constituunt. Si aurum & argentum simul liquescant, ita per minima miscentur,

tur, ut visu deprehendi aurum in argento nullo modo possit: si vero postea aqua fortis affundatur, ita solvitur argentum, ut ullum metallum in ea aqua deprehendi visu non possit: cum tamen revera insit & hinc segregatum emergat;& quidem ita, ut & aurum & argentum suam naturam retineat; & hoc modo in subtilissimam calcem, quæ nihil aliud est, quam congeries aliqua innumerabilium atomorum, redigatur, quæ in aurum & argentũ purissimum fusione iterum reducitur. Ita in lixivio & muria, è qua sal, nitrum & vitriolum coquitur; in urina, in vino sal, qui inest, non conspicitur: at separato humore, facilè se conspiciendum præbet. Ita in lacte est butyrum, caseus, serum. Et quid aliud sunt digestiones & coctiones, cum eæ, quæ arte instituantur, tum quæ à natura in corporibus plantarum & animalium fiunt, quàm primò διάκρισις & corporum miscendorũ in minimas partes resolutio, iterumque pro rei cujusque natura & usu σύγκρισις & concretio.

Non tamen (si forsan ita sensit Democritus) ex fortuito atomorũ concursu res naturales fiunt; nisi forsan meteora, quæ etiam Aristoteli generantur κατὰ φύσιν ἀτακτώτερον: sed à forma superiore dirigente, quæ caloris instrumento & ope attrahit, retinet, miscet, & disponit omnia, prout opus, ut paulò ante dictum.

Corporum Res autem in corpuscula minima & atomos redactæ, pro vario concretionis modo, variam externam speciem induunt; etsi forma interna, non differant. Aurum, ut & alia metalla, retinent suam naturam in aquis fortibus in forma pulveris, nunc atri, nunc flavi, nunc alterius. Quis πολυτρόπου Mercurii variationes ignorat, qui seu præcipitatus, seu sublimatus, seu in oleũ, seu in pulverem redactus, suam naturam retinet, & facilè ad ingeniũ redit & reviviscit? Ut jam non dicã de eo, quod res inflammatæ non semper pristinam naturam exuunt & in igne verè mutantur, sicut in oleo sulphuris ex sulphure accenso per campanam facto, & in spiritu nitri, qui sine additamento fit, nitro in retortam particulatim injecto & accenso apparet. Dicunt quidẽ nonnulli, flammam nihil aliud esse, quã aerem accensum; sed parum rectè: atque an aer purus inflammari possit, satis dubium. Nam in magnis sylvarum & urbium incendiis dudum inflammatum & in ignem mutatum esse oportuit. Quæ omnia eo fine in medium adduxi, ut quilibet, quæ in natura fiunt, consideret diligentius, & hinc de mistione attentius cogitet.

naturalium forma externa variatur manente interna.

Atque hoc loco cum de συγκρίσει & διακρίσει egerimus, aliquid etiam de fixitate & volatilitate dicendum videtur, re Chymicis valde trita, & in qua pleræque Chymiæ operationes suum fundamentum habent; imò qua ferè totus Chymiæ ambitus continetur, secundum vulgatum

Fixum & volatile Chymicis quid.

gatum illud; *fac fixum volatile, & volatile fixum, & totum habebis Magisterium*. Et licet in Physicis vulgò hac de re nihil ferè tradatur: tamen magni omnino momenti est, inprimis in Medicina; cum res eadem, quæ dum volatilis erat, præsentaneum venenum erat, ubi fixa evasit, nihil amplius damni inferat, sed medicamẽti loco sit, ut de antimonio, mercurio, arsenico Chymicis notissimum est. Est autem fixum, quod in igne durat; Volatile, quod ignem non tolerat, sed caloris vi in altum elevatur; & fixatio dicitur volatilitatis ablatio.

Fixatio.

Differt autem fixitas & volatilitas, etsi non rarò confundantur, à coagulatione & rarefactione. Coagulatum enim est, quod ex spirituoso & rarefacto spissum & tangibile corpus evadit: quod tamen omne fixum non est: contra rarefactum & resolutum est, quod ex tangibili & spisso corpore spirituosum & subtile evasit: quod Chymicis est, è spiritu fieri corpus, & è corpore spiritum. Licet enim spiritus etiam corpora sint: tamen Chymicis illud, quod ἀντίτυπον, crassum & tangibile est, in specie corpus appellatur; quod contrario modo se habet, spiritus. Hinc quoque fit, ut à Chymicis mineralia quædam, quæ ignem minimè ferunt, & facilè fumant, & sublime petunt, imò & alia secum in aerem abripiunt, spiritus in specie appellentur, quales sunt arsenicum, sulphur, cadmia, argentum vivum, antimonium.

Coagulatum quid.

Resolutum quid.

Corpus quid Chymicis.

Spiritus quid Chymicis.

Cæterùm fixorum est quædam differentia. Alia enim sunt simpliciter fixa, quale est aurum, quod igne non resolvitur, sed quo magis uritur, eò pulchrius & præstantius evadit: alia secundum quid saltem fixa appellantur, & comparatè ad spiritus, ut quæ in igne quidem mitiore sunt fixa, si forti tamen urantur, ipsa etiam comburuntur, & in altum elevantur, ut ferrum. Quanquam verò pleraque, quæ fixa sunt, cum à calore nostro resolvi & propterea in actum deduci nõ possint, corpus non afficiant: tamen quædam etiam, licet integra maneant & non resolvantur, spirituali tamẽ & magnetica vi corpus afficiunt, ut in gemmis videre est. Verum de his, ubi de operationibus Chymicis tractabitur, pluribus agendum, & quomodo fixa facienda, docendum. Hæc enim si certis præceptis, quod fieri potest, comprehendantur, de multis laboribus certius judicari poterit.

Fixorum differentia.

Hæc etiam de fixitate & volatilitate doctrina non parùm facit ad vires medicamentorum rectè dijudicandas. Longè enim alia salis fixi aut vim figendi habentis est operatio, qualis est in carnibus, & piscibus, sale & fumo induratis, quam volatilis, qualis est in cochlearia, nasturtio, armoracia.

Inter recentiores, Johan. Hennemannus Reysing, civis meus, *in tractatu de peste*, hisce duobus, rarefactione sc. & condensatione, omnem

omnem rerum generationem & corruptionem absolvi docet: duplicesque spiritus constituit, quibus natura utatur in conservandis rebus elementaribus. Rarefacientes & condensantes: spiritumq; rarefacientem habere igneum cœleste subjectum, & accidens inseparabile caliditatem, igneamque substantiam generare: Spiritum verò condensantem habere subjectum aëreum, ipsique proprium esse frigus.

Reliqua quæ ex Paracelso & Severino de variis generationum differentiis, & inprimis de meteoris & hoc capite, & supra, allata sunt, tàm absurda sunt, ut saltem recitasse sufficiat: cum dubitatum jam olim sit, uter sit ineptior, qui ejusmodi absurda dicit, an qui operosius impugnanda suscipit.

CAPUT XIII.

De Fundamentis Medicinæ.

CUm hactenus præcipua de Rerum natura Chymicorum dogmata excusserimus: proximum jam est, ut idem in omnibus Medicinæ, quam istis principiis superstruunt, partibus faciamus. Istam autem suam Philosophiam, ut etiã supra dictum, vitalem appellant, utpote quæ non ex materialibus, Elementariis & mortuis, quæ Aristoteles, Galenus & Avicennas habeant, principiis deducta sit; sed circa explicationem vitalium principiorum, seminum & potestatum versetur: Medicinamque, quæ ex ista Philosophia vitali deducta sit, Medicinæ Galenicæ multis modis preponunt. Galenicos enim Elementarios Philosophos appellant, quod scilicet omnia ad ignorantiæ asylũ, occultas qualitates, confugiant, nihil de principiis essentialibus, in quibus scientiæ & rerũ caussæ fundentur, sciant, & proinde corticem intacto nucleo habeant, librum parvi & magni mundi non legant, veram astrologiam, quæ consistat in sympathia & antipathia siderum cœli & mundi inferioris, ignorent. Chymicos verò & Paracelsicos penitius in naturam introspicere affirmant.

Philosophia vitalis Chymicorum.

Verum dictum jam supra, licet quidam è Peripateticorum & Galenicorum numero sint, qui supra elementa animum non attollunt: tamẽ hoc scommate immeritò omnes verberari, cum plurimi doctissimi Philosophi & Medici sint, Scaliger, Fernelius, Schegkius, Valeriola, & alii, quos hic recensere supersedeo, qui in elementis non acquieverunt & penitius rerum naturam inspexerunt. Atque iis vitalia rerum principia, & anima, à qua omnis vita, ignota non fuit. Iidem librum naturæ diligenter legerunt, & quid cum experientia & ratione consentiret, inquisiverunt. Imò ipse Galenus dudum ea, quæ cum ἐναργῶς φαινομένοις consentiunt, amplecti; quæ dissentiunt, rejici jussit. Si

verò Philosophiæ vitalis nomine sua dogmata dignantur, ob principia illa tria, salem, sulphur, & mercurium κατ᾽ ἀρχικῶς illos voce vitæ uti, etiam supra dictum. Sed glorientur titulo quocunque velint, rem ipsam videamus, & quid cum illis veritatis κριτηρίοις, λόγῳ καὶ πείρᾳ, consentiat, porro dispiciamus.

Fundamenta Medicinæ. Fundamenta autem Medicinæ quod attinet, in Medico plura media, quibus ad penitiorem naturæ cognitionem pervenire possit, à Chymicis requiruntur. Paracelsus, *in Paragrano primo*, in Medico quatuor requirit, Philosophiam, Astronomiam, Chymiam & Proprietates. Alibi plura requirit.

Primò Chymiam, unde & suam Medicinã nominari voluit: de qua hîc nihil addimus, cum tota ista tractatio de ea instituta sit. Et si rectè ea, ad medicinam amplificandam, non evertendam, utantur Chymici, facilè ipsis assentimur; Chymiæque necessitatem & utilitatem supra defendimus, ut plura hic addere opus nõ sit. Uno verbo rem complectar: Elegantis Medici nomen hodie vix sustinere potest, qui Chymiæ ignarus est.

Magia. Secundum Medicinæ fundamentum Magiam ejusq; species cõstituit Paracelsus, & *in Labyrinth. Medicor. errant. c. 9.* Artem Magicã Medicinæ Anatomiam esse docet, & Magistram, Præceptorem, & Doctorissam Medicinæ, eorumq; quibus morbos depellimus; non autẽ Galenum. Quid autem Magia antiquorum cùm licita & honesta, tum illa abominanda & Diabolica sit, & quas species habeat, recensere hujus loci non est: videantur hac de re Johan. Francisci Pici Mirandulani doctissimi libri *de rerum Prænotione*, & post eum Peucerus *de divinatione*; Erastus *disput. contra Paracels. part. 1.*

De Magia Paracelsi sententia. Quid Paracelsus de Magia doceat, breviter attingamus. Omnia enim, quæ de Magia in suis scriptis sat copiosè & prolixè affert, hic recensere, nec instituti nostri est, nec operæ pretium. Qui plus temporis in hæc cognoscenda impendere cupit, legat inprimis libros ejus de Philosophia Sagaci, Archidoxeos Magicæ, de Philosophia occulta. Libri, quem inscripsit Labyrinthũ Medicorum errantium, *cap. 9. Magiam* dicit *artem artium aliarum, omniumq; rerum aliarum occultarum inventricem, ex eaq; non autem Galeno, non Avicenna, aut talibus discendam esse Medicinam.* Et, *de Pestilitate tract. 2. pag. 345.* Medico discendam esse Magiam & cognatas artes, Astronomiam, Pyromantiam, Chiromantiam, Hydromantiam scribit: asseritque, *Johannem Evangelistam, Mosen, Aaronem, Eliam, Enoch, Davidem, Salomonem, Danielem, Baruch, Jeremiam, Hezechielem, & omnes Prophetas Magos fuisse.* Præterea *in fine lib. de occulta Philos. Magiam esse per se occultissimam artem, & summam sapientiam rerum supra naturalium: Et quicquid humana ratione*

alias

alias agnosci non potest, id Magia investigari posse scribit, eandemq; Theologis esse cognitu necessariam putat, nullumq; Theologum fuisse, qui sine Magiæ cognitione Diabolum ejecerit & spiritū expulerit. Idem affirmat, *lib. 5. de morbis invisibilibus pag. 113. Magos Ægyptios arte hac miracula edidisse, & licet scriptura illis artificibus duriora nomina imponat:* (rauhe Namen giebet) *artem tamen illam à Deo fuisse.* Ibidemque docet, *Deum arte hac Diabolum donasse, & valde peritum in lucem naturæ posuisse: hanc autem ipsi eripi posse: artem usurpandam, Diabolum relinquendum esse: ideoq; nos in hoc mundo versari, ut minor à majori discat: atq; ita usum artis, qualis in se est, transgressionem legis sive peccatum non esse.* Ibidemque scribit: *Hoc nobis persuasissimum esse debere, Deum condidisse Medicinam, nobisq; ob oculos cōsiderandam posuisse, ideoq; si per Characteres nobis aliquid boni fiat, eodem loco eos habendos esse, ac si plantæ essent; ac etiamsi diaboli sint, eodem loco id habendum esse, ac si essent pixides ex Pharmacopolio. Et si diabolus verbum pro herba sumit, sit,* inquit, *nobis instar herbæ, verba ejus sunt species, Characteres ejus composita & Syrupi.* Ibidemque docet: *Si Deum toto corde amemus, etiamsi diabolus nobis afferat argentum, aurum, juvet nos, exhibeat nobis medicamenta, eripiat nos ex carcere, credendum esse, hoc jussu Dei fieri.*

Magia Paracelsicæ fundamentum.

Et ut breviter ejus mentem explicemus, ac totius ejus Magiæ fundamenta in pauca contrahamus, summam suæ sententiæ Paracelsus, *ibidem pag. 111.* exponit: *Salus,* inquit, *ex inimicis nostris, & à manibus eorū, qui oderunt nos: & cogitandum esse,* dicit: *Deus me creavit, Deus me redemit, pro omnibus bonis, quæ mihi vel ab inimicis vel amicis* (puta Diabolis & Angelis) *accidant, ipsi sit laus & gratia.* Et si, quæ alia passim de Magia tradit, in omnem partem versemus, res tandem eò redibit: Effectus magicos pendere vel à cœlo, vel à spiritibus sive bonis sive malis: utraque, cœlum scilicet sive astra & spiritus, homini subjici, & cœlorum ac astrorum vires cogi in Characteres, verba, ceram & alia posse: Spiritus quoque ipsos, ut serviant hominibus, cogi atque adigi posse: & hoc modo Magiam, quam veram, concessam & legitimam putat, non differre operè à Sagarum illicita Magia, sed saltem modo quodam. Verum enim Magum fide & imaginatione, (alibi & preces addit,) cœlum & spiritus sibi subjicere: sagas verò idem conjurationibus facere.

Magiæ species sec. Paracel.

Magiæ autem sex species constituit Paracelsus, *lib. 1. Philosophiæ Sagacis cap. 4.* Primam dicit esse interpretationem signorum præternaturalium, quæ inter res naturales quidem appareant, naturalíumque corporum speciem habeant; præternaturali tamen modo à DEO in natura constituantur. Talemque Magiam fuisse interpretationem stellæ, quæ Magos ex Oriente in Judæam deduxit. 1.

 Huc

Huc etiam pertinere interpretationem Prophetiarum & Apocalypsium.

2\. Secundam speciem statuit esse transformationem corporum viventium; qualis coram Pharaone tempore Mosis accidit: quò etiam Christi transfigurationem refert.

3\. Tertiam speciem, ait, docere, facere verba, quæ omnes vires habeant, quæ à cœlo in herbas demittuntur, quâ omnia, quæ Medicus per medicamenta efficit, verbis præstari possit; eamque appellat *Characteralem*.

4\. Quartam speciem dicit docere facere Gamaheu, Gamahæa, Gamahæos vel Gamahæas, (alii enim aliter appellant) id est, imagines & sculpturas, quibus mirandis Characteribus & figuris cœli vires imprimantur; quæ omnia præstent, quæ alias ex rebus naturalib9 composita instrumenta faciunt. Sicut enim clavis seram aperit, gladius vulnerat, thorax ferreus munit: ita eadem invisibiliter peragi posse per imagines ex influentia supercœlesti lapidibus insculptas.

5\. Quinta species est, quæ imagines conficit similes his, quibus eæ destinantur, quibus quicquid infligitur, ii patiantur, quorum sunt imagines. Hac Magiæ specie dicit in imagine cerea vel alia posse quē afflari, configi, paralyticum, cœcū, impotentem ad Venerem reddi, rursumque sanari: hæcque Magia illi dicitur *Altera in Alterum*.

6\. Cabala. Ultimam speciem constituit Cabalisticam. Cabala autem apud antiquos doctrinam non propria inventione aut meditatione inventam, nec ex libris aut scriptis aliorum haustam, sed vivâ voce à patribus acceptam & quasi per manus traditam significabat; nihilq; aliud erat, quam mystica quædam, symbolica, & ænigmatica Theologia; Cabalistarumque erat, traditionibus majorum fidem habere, licet nullam rationem protulerint, nec in dogmata inquirere. Et triplicem eam quidem faciunt, primam, qua Adamum dicunt doctrinam à Deo acceptam tradidisse filiis, qui eam reliquis patribus tradiderint: Alterā, qua Deus in monte Sinai Mosi 40. diebus, quibus cum eo commoratus est, legis explicationem tradiderit, quam ipse rursum Josuā docuerit: hac tamen conditione & mandato addito, ut eam paucis tantùm quibusdam, iisque sapientibus revelarent, quam illi rursum aliis sapientibus, sed paucis communicarent. Factumque id continua successione usque ad Esdram, qui convocatis omnibus senioribus de singulis, quod à majoribrs acceperant, exceperit, & in 70. libros retulerit, quos tamen paucis, & non ante annum ætatis quadragesimum, legere licuerit. Tertiam à Rabinis inventam, qui literas & syllabas Bibliorum in numerū vertunt, mutant, & occultos inde sensus eliciunt. Exempla videantur in Lexico Schindleri.

Verum cum de Judæorum Cabala non agat Paracelsus atque ipse, eodem

eodem in libro cap. 6. Hebræis parùm tribuat, eosque in natura nihil cognitum habuisse, stupidissimosque asinos fuisse, scribat: Judæorum illa somnia examinare, quod Erastus, *part.2.disp. contr. Paracels. p.275.* fecit, hoc loco opus non est, sed de Paracelsi Cabala dicendum.

Cabalistica Magia Paracelsi.

Cabala a Paracelsi rationem ac modum tradit, quo characteribus, sigillis, figuris, verbis admiranda & aliis impossibilia perficiantur, ac Magia Cabalistica præstari posse docet, ut quis possit audire vocem ultra mare, aliquis habitans in Occidente loqui cum aliquo habitante in Oriente. Quæ enim voces naturaliter exaudiri possunt per passus 100. easdem beneficio Magiæ dicit exaudiri posse per 100. milliaria Germanica. Item quod iter cursor vel equus naturalibus viribus mensis spacio absolvit, id per hanc Magiæ speciem uno die posse absolvi. Ac tales equos habuisse Magos Sabæos, eosque Magica, non naturali vi equorum Bethlehem venisse, *lib. 1.de vita long. cap.9.* scribit. Et quicquid natura operatur annuo spatio, id ipsum mense perfici posse etiam in fructibus maturandis pollicetur. Hoc modo Trithemium cœnam ex Italia vel Gallia petiisse prolato verbo; Affer, referunt.

Consentit cum his Crollius, *in præfatione pag.36. & seq.* ubi *pag.38.* scribit: *Quicquid oculis videmus in majori mundo, hoc idem imaginatio potest producere. Sic omnes herbæ, omnia crescentia, omnia metalla per imaginationem & veram Gabalam possunt produci.* Nominat autem Crollius hanc Magiæ speciem non Cabalisticam, sed Gabalisticam, à Gabale homine interno, sidereo, olympico, qui sit idem cum astrorum firmamento, atq; ideo propter virtutum magneticarū affinitatē omnes astrorum vires ad se attrahere possit. Et cum in astris firmamenti omnem sapientiam, omnesque artes latere putet, per spiritum istum sidereum ex cœlo hominem attrahere posse omnem rerum cognitionē, scientiam & sapientiam putat.

Fundamētum Magiæ Cabalisticæ

Atque hanc partem Magiæ Cabalisticam dictam tribus columnis niti dicit: primò veris precibus, Spiritu & veritate factis, ubi in sancto sanctorum fiat unio Dei & Spiritus creati, ubi Deus interno spiritu, non vi vocabulorum, sed in silentio sacro, absque oris apertione atq; anhelitu, compelletur. 2. Fide non illa salvifica, ut, Paracels. *tom.1. pag. 90.* scribit, sed naturali sive sapientia omnibus hominibus æqualiter in prima Creatione communicata, quæ hominibus cum dæmonibus sit communis, quam, *in lib. de peste*, incantatoriam nominat, & de qua Christum, *Luc. 17.* opinatur locutū, & de qua tum alibi, tum *lib.1. de orig. morb. invisib.* agit: & 3. Imaginatione fortiter exaltata. De qua Crollius, *p.46.* scribit: *Quicquid Medicus naturaliter sive herbis per moram temporis successive operantibus efficit: illud Magus sive Medicus cœlestis Characteribus & lapidibus, Gamahæa scilicet*

influentialis conjugii terrestri signo, per combinationem superiorum & inferiorum astraliter, validissima impressione subitò & longè citius perficit.

Approbantur ista à recentiorib9 aliis, & Cabala Paracelsistarum commune presugium est, & sub Cabalæ nomine omnia tegunt, quorũ rationem reddere nequeunt. Ernestus Burggravius Martiam armaturam & gladios, in valida dispositione Martis ex septem metallis sub suis sideribus assumtis & præparatis, opere ipso fabrili, intentione, verbis & halitu, omnibus martialiter se habentib9, ad vim hostilem avertendam, hostesq; in fugam vertendos pollicetur, in libro, cui titulum fecit, *Achilles πανοπλ@- redivivus*. Idem lampadem vitæ & mortis promittit, in qua, tanquam in fatali lumine, omnis hominis fortuna, affectus, morbi, & tandem ipsa mors observari possit. De armatura Martia sic scribit: *Ad incudem & fabricã stabis obfirmato animo, & imaginatione fortiter elevatâ re & affectu exaltato: tùm voce iracundâ, asperâ, infractâ, raucâ, minaci, atroci, hoc est, Martiali; tùm oculis ad Basilisci obtutum intensis operi irradia; & martialiter aspira tali carmine:*

Auspicio Martis bene cedat Fabrica & Artis.
Arma mihi cudo, cœlo aspirante secundo,
Quis possit duri vis nulla nocere metalli,
Sed pavor, & terror perturbet, mentis & error
Hostem acie in cuncta, ut nequeat consistere puncto.

Armatura Martia.

Mox addit: *Inspira fortiter, & anhelitu ei incumbe Martiali, repetitis, quoties operi congruum, numeris:*

Ut lupus ignavos nocturnos territat agnos,
Ut timidos sævos exhorret dama molossos:
Sic quoq; præcipitem incutiant hæc arma timorem.

Iterum hic aspirandum, & inspirandum operi Martialiter:

Contra præsente ut nequeat consistere mente.
Irrita tela dabis, quicunq; minabere nobis,
Obvius his armis quique ibis, abibis inermis.

Hic Martialiter, ut poteris, iterum inspirato, & repetitis inter Pyracmonas numeris, fortiter ingemina:

Hâc veluti flammâ mollescit Martia lamna:
Hôc veluti fluctu electrum durescit & ictu:
Sic quoq; mollescant, & pectora dura liquescant,
Præq; metu rigeant, pavidoq; tremore fatiscant.

Et talis quidem est, inquit, *ab imaginatione Martialis inspiratio, cujus nemo vires refutat, nisi qui in omnibus arcanis profanus hospes est.* Sit sanè horum sacrorum conscius, quisquis volet. Ego quidem libenter me hic profanum & hospitem profiteor. Neque mihi tàm valida phantasia est, nec verba tàm potentia, ut in ipsum chalybem agere

agere possint. Plura videantur apud ipsum Burggravium, Rogeriam Bacchonem, *de mirabili artis & naturæ potestate*, Paracelsum, *in libris Archidoxeos Magicæ*, & alios.

Magia Paracelsistarum opera.

Omnia autem, quæ Magiæ opera Paracelsistæ promittunt, breviter proponit Andreas Libavius, *contra Crollium pag. 55. Lucis naturæ*, inquit (nam hoc splendido titulo omnia excusare conatur) *est præcipere spiritibus immundis, ut adsint ad ministeria; tempestates ciere; sata transferre; caput demere homini, iterumque imponere; unico momento cœnas Magicas exhibere; affigere cornua; bibere ex cribro; sistere pridem defunctos; tribus jaculis ex arcu & globulis ex bombardis emissis, omne, quidquid velis, etiam non visum confodere; in speculis videre omnia præterita & præsentia, futura, facta, dicta, scripta, cogitata; sanare per maximas distantias; colloqui cum eo, qui est in Persia, cum tu sis in Hispania; in Luna legere scripta ejus, qui mille milliaribus abest; in homine destinato absente ea imaginatione perficere, quæ in homunculo cereo, vel alio aguntur, quo iste repræsentatur; ligaturas physicas inducere, iterum demere; inimicitias & favores constituere, affectusque hominum mutare ad libitum; detrahere uni vires, & alteri inferre; victorias transferre; magnos exercitus voce, fistula vel imaginatione in fugam vertere; mures & muscas congregare, ut & sagas; Characteribus, pentaculis, sigillis & aliis ab omni injuria se immunem reddere; armaturas, globos, clypeosque Martios facere, quibus saltem visis hostiles fundantur exercitus; adjurare bombardas, ne explodantur; equos ita efficere, ut summâ celeritate etiam per præcipitia ferantur, & ex hostibus salvum referant sessorem; facere tintinnabula, quibus meretrices discernantur; mutare hominum figuram in leoninam, ursinam & alias; sic ludere posse tesseris, chartis & aliis, ut nunquam succumbas; avium voces intelligere; novacula cotem dissecare; baculum in serpentem mutare, & alia multa incredibilia perpetrare.*

Magia Paracelsi impia.

Verum enim verò, si hæc diligenter perpendantur, omnia ferè impia & blasphema sunt. Quanquã enim protestetur Paracelsus, se non illam infamem, & quæ diaboli ministerio fiat, Magiam, sed naturalem & licitam commendare; tamen ex iis, quæ jam ex eo allata sunt, & passim ex ejus scriptis satis patet, qualem Magiam sectatus fuerit. In *lib. principiorum seu de mysteriis verm. cap. 5.* Infamem illum Magum Judæum Techellum commendat ac defendit, & vix fuit ullus ullo seculo Magus famosus, quem Paracelsus non laudet. *Lib. 15. de morb. invisib. pag. 183.* defendit, ut antea dictum, Magos Pharaonis, artemque ipsorum à Deo fuisse scribit; & ægrè fert, quod scriptura sacra durioribus nominibus eos appellat Zauberer / dum scribit inter alia: Wiewol die Schrifft den Künstlern rauche Namen gibt: so ligt es doch nicht an den Namen. Denn

Denn die Kunst vermag die Namen anders darzuthun. Et mox: Darumb haben die Künstler der Kunst halben Gott nicht erzürnet. Idem, *in lib. de Occult. Phil. p. 287.* de Bileamo sentit. Quamvis etiam eo ipso loco Magiam veram à Nigromantia distinguere conatur & nigromantiam per ceremonias & conjurationes fieri dicit; Magiam verò sine ceremoniis, conjurationibus, & consecrationibus, sed sola fide illa, qua secundum Salvatoris dictum, montes transferri & in mare projici queunt, quæque spiritibus posset imperare, & eos ad servitia cogere: tamen qualis illa, quam veram putat Magiam, sit, & quam malè & impiè fides miraculosa illi attribuatur, ex sequentibus patet, cum scribit. Si homo arte magica sit læsus, durch Zeuberey / hoc modo esse curandum; *Esse fabricandum vel effingendum pedem vel manum, vel aliud membrum ad formam ejus, quod ægrotat & dolet, vel etiam imaginem totius corporis, atque illam esse inungendam & obligandam, non dolentem hominem. Si homo per incantationem usum sermonis, visum, auditum vel virilitatem amiserit, totius hominis imaginem è cera esse faciendam, forti fide & fixa imaginatione; atq; illam imaginem debito modo curandam esse.* Et mox: *Medicus non omnia, quæ scire debet, in Academiis discere potest: sed opus est, ut interdum anus, Zygainos, Nigromanticos, Agyrtas, Rusticos seniores, & ejusmodi viles homines alios consulat & ab iis discat. Plura enim de talibus norunt, quàm omnes Academiæ.* Et quis de Magia non suspectum habeat eum, qui Campanam Virgilii & cujusdã Hispani diabolos advocantem & repellentem, Speculum Magicum, in quo omnia videri possunt, & similia probat? Atque ita omnem suæ Magiæ vim à Diabolo pendere, diffiteri nõ potest Paracelsus. Hanc saltem differentiam inter illicitam & licitam Magiam constituit; quod illa incantationibus & ceremoniis quibusdam diabolo quasi blandiatur: Hæc verò diabolo artes suas vi quasi eripiat, & fide ac fixa imaginatione eum servire cogat.

Vis Magiæ Paracelʃ. à diabolo.

A diabolo num liceat auxilium petere.

Verum nunquam probavit Paracelsus, licere à diabolo aliquid petere vel auxilium exspectare. Rectèque Chrysostomus statuit, potiꝰ mortem homini Christiano subeundam, quam vitam ligaturis redimendam. Et Deus ab initio mundi, *Gen. c. 3. v. 15.* inimicitias inter hominem & diabolum posuit. Neque ullum exemplum in sacris literis vel historiis habetur, quod diaboꝰ homini unquam quid benefecerit. Sat multæ legiones angelorũ sunt, quorum ministerio Deus, ubi vult homini benefacere potest.

Fides miraculoʃa.

Secundò, frustra & *loco allegato & lib. de occult. Phil. p. 289.* Magiæ vires & potentiam ex fide deducit. Nam primò fides illa miraculosa inter χαρίσματα Spiritus sancti ab Apostolo; *1. Corinth. 12. v. 9.* recensetur, quam non quilibet sibi polliceri potest. Et inter Magos recenset tales Paracelsus, quos fidem illam mira-

miraculoſam non habuiſſe certum eſt; ut Techellum illum Judæum, magos Pharaonis, aliosque Paganos: Et proponit talia Magiæ opera, qualia etiã in Virgilii Pharmaceutria deſcribuntur. Deinde fides & preces ſecundum verbum & promiſſionem Dei inſtitui debent. Ita Elias, 2. *Reg. cap.* 1. dicit. *Si vir DEI ſum, cadat ignis de cœlo, & devoret te cum tuis quinquaginta.* Nimirum qui per talem fidem mira præſtare cupit, is de ſucceſſu nullus dubitare debet, ſed perſuaſiſſimum habere, eventurum eſſe, quod vult. At ne dubitet, omnino promiſſio præceſſerit, neceſſe eſt. At talis hîc nulla eſt. Imò multa peraguntur à talibus ſpecie iſtius fidei, quæ verbo Dei planè ſunt contraria. Et certè horrenda eſt impietas Crollii, quod ſcribere audet; *preces veras in Spiritu & veritate factas eſſe primum Magiæ Cabaliſticæ fundamẽtum.* Cum enim preces cultus Dei ſint, & ſecundum illud 1. Joh. cap. 5. verſ. 14. αὕτη ἐστὶν ἡ παῤῥησία ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτὸν ὅτι ἐάν τι αἰτούμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ὑμῶν, preces tantùm ſecundum promiſſionem & voluntatem Dei inſtitui debeant, non decet hunc cultum ita profanare. Mõſtretur in ſacris vel jota ſaltem, ubi Magia, quam ex Paracelſo defendit Crollius, promiſſiones exauditionis habeat. Videantur quæ antea de curationibus magicis adduximus, & facilè erit judicare, an iſta à DEO petere liceat, & ſi quis talia præſtet, an DEI, an Diaboli auxilio aſſcribendum ſit. Ut alia non repetam, an non impium eſt, confidenter ſcribere, quod Crollius, *pag.* 38. facit; *Quicquid oculis videmus in majori mundo, hæc imaginatio poteſt producere: ſic omnes herbæ, omnia creſcentia, omnia metalla* (cur non etiam animalia?) *per imaginationem & veram Gabalam poſſunt produci.*

Fides verò illa naturalis, quæ ſit poteſtas faciendorum operum mirabilium, in creatione omnibus hominibus æqualiter concreata & ingenita, merum figmentum eſt. Vera enim miracula tantum Eccleſiæ Dei propria ſunt. Neque tamen poteſtas faciendi miracula omnibus conceſſa eſt: nec Abraham, David, Salomon & plurimi alii ediderunt miracula. Solus nimirum Deus autor miraculorum eſt, qui hoc donũ, cui vult, largitur, & ut rectè Nicodemus ait, nemo poteſt ſigna iſta mirabilia facere, niſi Deus ſit cum eo. Quæ verò ab infidelibus & Magis fiunt miracula, ope Diaboli fiunt, nec ſunt vera miracula, ſed σημεῖα καὶ τέρατα ψεύδους, ut Paulus nominat.

Fides naturalis Paracelſ.

Impium etiam eſt, quod ſcribit Crollius, *pag.* 46. *Verùm Cabaliſtam facere omnia, quæ vult, velle autem, quæ ipſe Deus.* Nulli enim in ſacris aliquid de iſta Magia exſtat, neque ullo apice ex ſacris probari poteſt, Deum iſta Magica velle. Salvator noſter equidem, *Joh.* 15. *v.* 15. ad diſcipulos ait: *Vos dixi amicos meos, quia omnia, quæ audivi*

 à Pa-

à Patre meo, nota feci vobis; & Paulus, *Actor.20.v.27.* Omne consilium Dei se annunciasse profitetur. At de magia nullibi quicquam exstat; imò toties in sacris prohibita est.

Imaginationis vires sec. Paracelsi.

Quæ verò de Imaginatione scribit Crollius, *p.36.37.38.39.* Enthusiastarum somnia sunt. Magnam vim imaginationis esse nemo negat, sed ea præstare posse imaginationem, quæ Crollius scribit, fabulæ sunt. Nimirum proprium corpus transmutare, atque interdum etiam alienum; plures imaginando effecisse, ut subitò sint facti templum DEI; imaginationem esse magnetem attrahentem ultra mille milliaria, & in exaltatione attrahere ex elementis quatuor, quicquid vult; per imaginationem posse attrahi operationes astrorum in imagines, lapides, gemmas, ut eandem cum astris exerceant potentiam; Imaginationem posse producere quicquid in majori mundo oculis videmus, ut omnia vegetabilia & metalla; Imaginationem potestatem habere gignendi & producendi corpora visibilia; & quascunque operationes mirabiles præsentem, absentem supra humanum rationis captũ proferre posse. Manus nostræ sunt oculatæ, Crolli, credunt, quod vident. Quando, quæso, tu, vel omnes tui Gabalistæ & Magi (absque diaboli ope) tale aliquid præstitistis? Itaque mirari satis non possum Crollium, qui tàm benè novit, quam suos digitos novit, nec à se unquam, nec à quoquam alio, ut modò dixi, ea, quæ tàm gloriosè de Gabalistica prædicat, præstita fuisse, aut etiamnũ præstari posse, sola scilicet imaginatione, sine vi divina vel Diabolica (qua multa admiranda præstita fuisse non negamus:) nihilominus tàm audacter ista scribere, & incautam juventutem laqueis & præstigiis diaboli objicere. Si omnes artes, scientiæ, rerumque cognitio in cœlo est, cœloque omnia, ut scribit Crollius sunt notissima, & Crollius hujusque Sectæ alii modum sciunt, quo ista è cœlo ab homine attrahi possint: cur nullus eorum hujus Magiæ beneficio, omnium artium peritus evasit, & omnem Physicæ, Chymiæ & Medicinæ scientiam è cœlo attraxit, & inprimis tanto labore quæsitum lapidis Philosophici artificium assecutus est? cur in communi Ignorãtiæ luto cum aliis mortalibus, hærent? Si Crollius imaginatione sua morbos curare potuisset, cur in medicamentorum Chymicorum laboriosam præparationem tantum temporis impendit? Verum figmenta ista sunt & meræ principii petitiones. Nam qua ratione probant, in cœlo omnes artes esse omnemq; sapientiam & scientiam? Nulla. Qua ratione demonstrant, si ibi essent omnes scientiæ, posse ab homine attrahi? Itidẽ nulla.

Ut ergò uno verbo, quid de Magia, quam Crollius in præfatione sua Medicinæ studiosis obtrudere conatur, sentiam, dicam: *A Magia dehortatio.*

Callidus, ô Pueri, fugite hinc, latet anguis in herba:

&c.

& ſub melle medicamentorũ Chymicorum fel venenatum in præfatione occultatur. Neque ſapientiæ ſpecie ſe quisquam decipi patiatur, ſed norit, diabolum verſipellem eſſe, & nonnunquam ſub doctrinæ ſpecie homines decipere, ut prudenter monet Joh. Franc. Picus Mirandulanus, *de ludificat. dæmon. Dialogo 1. Ut enim*, ait, *mulieribus, compotationibus laſciviisq; trahebat olim, & nunc etiam homunciones allicit: ita Philoſophos, quorum multos ab hiſce abhorruiſſe conſtat, iis, quibus tamen facile poſſent, laqueis cœpit, doctrinæ ſc. ſpecie, illosque (Pythagoram, Empedoclem, Apollonium & alios) multifariam pellexit ad ſe colendum ſub velamento ſapientiæ, ſub tectorio ſuperſtitionis religionem mentitæ. Siquidem per doctrinæ gradus ad precationes, hymnos, oracula ſe conferebant, quibus aſſequi videbantur, ut futura prænoſcerent, ut ad diverſa ferrentur loca per aerem. Fiebat enim id miniſterio dæmonum, quod illi deputabant hominũ divinitati. Nã quo pacto aliter Pythagorã modò in Tauriminio Siciliæ, modò in Metaponto, parvo intercedente temporis ſpatio, diſcipuli ſpectaviſſent diſputantem?* Caveat ergo quisq;, ne, prætextu Magiæ naturalis & divinæ cujusdam Philoſophiæ ex lumine naturæ, exe-crandam illam Magiam exerceat. Caveat quisq;, ne iis mediis ad quãcunque rem edendam utatur, quæ ſupra naturam ſunt, atque effectus rebus neturalibus adſcribat, qui in earum poteſtate non ſunt, ſed à diabolo dependent. Quã in re hodie à multis Politicis peccatur, qui cum nec rerum Philoſophicarũ & Phyſicarum, nec Medicarum ſatis gnari ſint, interim verò novitatis ſtudioſi nonnullis, qui neſcio quam Magiã naturalem ſeſe callere jactitant, fidem habent, & mediis ſacræ ſcripturæ & mandato divino contrariis utuntur, atque ita Deos alienos colunt. Neque eſt, ut quis id prætendat, ſe nullum cum diabolo pactum iniiſſe, ſed quibusdam mediis ſine ſuperſtitione uti. Nam homo cum diabolo pactum habere poteſt non ſolum explicitum, ſed & implicitum. Explicitum eſt, ubi quis ipſe cum diabolo pactum iniit. Implicitum, cum quis iis mediis utitur, quæ alius quis, qui cum Diabolo pactũ explicitum iniit, à diabolo accepit, & diſciplinam iſtam prius à diabolo hauſit, utitur. Ex gr. ſi quis ſeu characteribus quibusdam, ſeu ceremoniis, ſeu aliis mediis, in quorum naturali poteſtate non eſt hoc præſtare, corpus ſuum ita obfirmat, ne vel enſe, vel globo tormentario lædi poſſit, is pactum implicitum cũ diabolo init, & medium quod diabolus ei, qui cum eo primus pactũ hâc de causâ iniit, monſtravit, utitur. Neque enim characteres vel alia talia corpus hominis ita firmat, ſed diabolus, qui iis, qui à ſe auxilium & ſubſidium petunt, ſi hoc charactere vel hoc medio utantur, ſe adfuturum in primo pacto promiſit. Characteres enim ejusmodi ignorabiliter literati, ut Apuleius, *lib. 4. de aſino aureo*, nominat, ut &

ceremoniæ Alphabetum sunt diaboli: quod licet ego vel tu non intelligamus, diabolus tamen ex pacto intelligit. Ut enim literæ & verba θεῶν & hominum consensu valent, & hinc variæ linguæ apud varias gentes ortæ: ita ex consensu & pacto hominis & diaboli tales characteres, ceremoniæ & similia ortum habent. Ex. gr. inter Polonos convenit, ut vocabulum Bock Deum significet. Itaque quamvis si vocabulum hoc Polonus cum Polono loquens pronunciet, audiens Latinus, Græcus, Italus, Gallus id planè non intelligat, Germanus hircum dici putet: tamen Polonus intelligit, Deum dici: Ita etsi quid hic vel ille character vel ceremonia sibi velit, hic vel ille non intelligat: Diabolus tamen, qui huic characteri vel ceremoniæ hanc significationem imposuit, id intelligit. Et sicut aliquis qui linguam aliquam non callet, persuaderi potest, ut vocabula quædam ex ea pronunciet, quasi in laudem alicujus cedant, cùm tamen mera convitia sint: ita eodem modo in characteribus ignotis usurpandis vel verbis ignotis proferendis quis peccare potest, auxiliumq; Diaboli ejusque opem & operam implorare. Quod quàm periculosum sit quilibet perpendat, & in Decalogo primum præceptum esse non obliviscatur: Non habebis Deos alienos. Habet verò Deos alienos, qui Deo posthabito ejusque solius potestati non confidens, mediis utitur, quæ idem non ordinavit, sed à Diabolo primùm profecta sunt. Notanda hîc est historia, quã è Martini Delrio, *disquisit. Magic. lib. 2. quæst. 29. sect. 1.* alibi etiã recensui. Cornelius Agrippa Lovanii commensalem habuit adolescentem curiosum nimis, qui postquam peregrè absente Corneliô Agrippâ ab uxore impetravit copiam ingrediẽdi Museum Agrippæ, incidit in libellum conjurationum, in quo cùm legeret, janua pulsatur, & cum legere pergeret, Dæmon ingreditur, & cur vocatus sit quærit, juveniq; obmutescenti fauces intercludit. Domum reversus Cornelius Agrippa videns exultantes super ædes Dæmones & rem gestam à Dæmone percipiens, jubet, ut Dæmon præstet, ut cadaver juvenis cum reliquis studiosis in foro obambulet. Quod & præstat: sed ubi rector cadaver deserit, id in foro concidit. Cùm ergò adolescens non eâ intentione in libro Magico legerit, ut dæmones advocaret: ille verò ex pacto, quod cum Agrippa vel quovis alio inierat, ad verba illa præsentem se exhibuerit: patet hinc, quemvis etiam alium, & quidem inscium, facere posse, ut Diabolus ad verba vel characteres vel ceremonias, de quibus in pacto conventum, sese vel præsentem vel assistentem & opitulatorem exhibeat. Verum de his videantur plura infra, *cap. 18.*

Licet verò in sacris exempla habeantur

A diabolo auxilium non petendum.

beantur, quod Apostoli diabolo imperarint, eumque ejecerint: nullum tamen exemplum uspiam extat, quod quisquam Sanctorum diaboli servitio in finem bonum & hominum utilitatem usus sit. Et quomodo ille homini inserviet, inter quem, & humanum genus Deus ab initio constituit inimicitiam; propter quam adversarius noster factus est, & circumit tanquam Leo rugiens, quærens quem devoret. Unde Apostolus, *1. Corinth. 10.* vetat nos fieri socios Dæmoniorum. Et non sine caussa ab antiqua ecclesia institutum, ut baptizandi renuncient Diabolo & omnibus operibus ejus. Ideo desertor Ecclesiæ Christi est & castrorum Dei, atque in castra diaboli concedit, qui quocunque modo auxilium à diabolo petit, eumque in re quacunque peragenda sibi socium adjungit.

Et quamvis quis pro Paracelso istud urgere possit: non adeo incommodum videri, si quis medicamenta, eaque efficaciora, quam Medicis vulgò nota sint, à diabolo discat, quibus multos morbos curare possit, aliis Medicis incurabiles. Licet enim à diabolo communicatũ sit tale medicamentum: nihilominus multum commodi in homines inde redundare. Verum enimverò nec hoc tutum vel pium. Quanquã enim negari non possit, diabolum rerum medicarum satis esse peritũ: tamen omnia ejus, quæ pollicetur, auxilia, fraudulenta sunt, & corpori, atque animæ imprimis, hominis perniciosa, & plus incommodi & damni ab iis, quam utilitatis exspectandum. Dictumq; antea ex Chrysostomo, potius mortem homini esse subeundã, quam vitam ejusmodi remediis redimendam. DEUS, qui percutit, sanare potest, & si ex ægri commodo sit futurũ, benedicit medicamentis ordinariis, ut in salutem ægri cedant, ne diaboli auxilio opus sit. Ideoq; a solo Deo auxilium petendum, nec eo relicto ad hostem ejus diabolum transeundi. Nec refert, quod æger implorato Dei auxilio sanitatem semper non cõsequatur. Potest equidem semper opem ferre: verum quia è re ægri esse intelligit, à morbo nõ liberari: in ejus voluntate acquiescendum, nec ad media prohibita contra Dei voluntatem accedendum, nec ille Virgilianus imitandus, qui ajebat:

Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo.

Et insigne exemplum, quod non fas sit, à Diabolo auxilium petere, præbet nobis Rex Ahasias, *2. Reg. cap. 1.* Qui cum ad Baalzebub Eccronitarum idolum quosdam de valetudine sua consultum misisset, iis obviam factus Elias Propheta ita eos alloquitur: *Numquid, quia non erat DEUS in Israel, mittis, ut consulatur Baalzebub, deus Ecron. Idcircò de lecto, supra quem ascendisti, non descendes, sed moriendo morieris.* Quo exemplo clarè docemur, in morbis solum à DEO, nullum vero à

diabolo auxilium petendum esse. Summa; fugiendus est diabolus; & non facienda mala, ut eveniant bona, neque diabolo fores ad majores conatus patefaciendi. Et quomodo, qui homicida & mendax erat ab initio, testante Salvatore, *Johan. 8.* aliquid boni, & quod hominibus verè prodesse possit, homini communicaverit? Aliquid ne boni à fraudium omnium Architecto sperandum? una manu panem ostendit, altera lapidem præbet, & id unicè agit, ut animam ejus, qui societatem cum eo init, eumque in auxilium vocat, lucretur, atque ita suum, non hominum, quos omnes perditos cupit, commodum quærit.

Posset quidem Dæmon quosdam integre persanare: at tantum beneficium in hominem, quem perpetuo consectatur odio, côferre haud cupit: Fictam duntaxat simulatamque præstat sanationem, cujus admiratione hominum mentes fascinet; idque inprimis agit, ut ab his, quos in sui admirationem traxit, divino cultu & honore afficiatur, atque ita hominem à DEO avertat & ad se convertat. Rectè proinde Leo, *Homil 19. Beneficia Dæmonum cunctis esse nocentiora vulneribus, & præstare illorum odium, quam pacem meruisse*, scribit. Quò enim magis blanditur, eò magis fallere cupit, ut testantur historiæ cùm aliæ, tum illa apud Nicol. Remigium, *lib. 1. Dæmonolat. cap. 9.* Cum enim Dæmon adolescentem quendam in societatem tracturus esset, in primo colloquio ipsi edixit, ut furtis, crapula, libidinibus, blasphemia, cæterisque vitiis abstineret, pietatem coleret, inopes facultatibus sublevaret, seipsum in hebdomade bis jejunio maceraret, solennes preces non intermitteret, atq; sedulo obiret omnia, quæ hominem Christianum æquum est facere.

Præterea nec media, quibus utũtur, ordinaria & naturalia sunt, ut passim ex Paracelso videre est: Sed verba, characteres, cereæ imagines & superstitiosa alia diaboli inventa. Ergò in medicamentis, quæ magica vi naturali prodesse dicuntur, dijudicandis, magna cautione opus est, ne vel quæ à natura vires suas habẽt, pro Magicis & Diabolicis habeantur, vel contra talia magica prò naturalibus obtrudantur. Multi enim, si effectus alicujus causam non intelligunt, mox eum pro Magico habent, satis imperitè & præcipitanter. Quem errorem ne erremus, experientia diligenter consulenda est, effectusque, quem experientia frequens & certa pro indubitato habet, pro naturali habendus, licet de causa nobis nondum constet. Nam quis crederet Magnetem ad polum converti, trahere ferrum, nisi id experientia comprobasset? Et multi sunt tales consensus multarum rerum, quos magneticos hodie appellant. Ex altera parte videndum, ne superstitiosa pro naturalibus habeantur. Licet enim effectum sæpius eodem modo respôdere videamus, si tamen talia media adhibeantur,

Magica ut dignoscenda.

quæ

quæ hujus causa esse non possunt, certi simus, magici aliquid subesse. Et licet ille, qui talia media adhibet, extra omnem Magiæ suspicionem sit: probabile tamen est, talia fieri ex pacto cum eo, qui primus eã disciplinam à diabolo sancitã hausit. Cujus exemplum satis ii præbent, qui, ne ab armis violentur, prohibere possunt. Quanquam enim ipsi nullum pactum cum diabolo inierint: tamen cum certum sit, ea, quæ adhibent, media esse non naturalia, nec ab iis tantam vim provenire posse, præstant hoc ex pacto, quod is cum diabolo iniit, qui primus hanc artem à diabolo accepit. Atque ita talia juvant ex pacto cum diabolo; si non expresso, tamen tacito & omnino vi primi cum diabolo pacti.

Medicamenta naturalia à magicis ut discernenda.

Ergo ne superstitiosa, & quæ de occulto aliquo cum diabolo pacto suspecta sunt, usurpemus, sequentia diligenter notanda sunt. Nam ubi nec miraculi, nec naturæ vis, nec artificii solertia adest: pactum cum diabolo intercedit; cum quocunque etiam illud sit initum. Deinde ubi adhibentur characteres, vel verba ignota, obscura, non cohærentia, aut sacra, sed ad alienum sensum detorta, aut cum certi ritus & ceremoniæ nullius momenti, vel alia ejus generis adhibentur: res omnino suspecta est. Quale est illud Paracelsi, *de Philosoph. occult.* ubi scribit, à morbis ex incantationibus quem tutum esse posse, si quis indusium usu tritum inversum induat.

A magia dehortatio.

Verùm plura hac de re addere non libet. Ne quis novitatis avidior se in aliquod periculum conjiciat, videat in Sacris gravissima mandata, quibus Magia prohibetur, præcipuè *Exod. 22. Levit. cap. 19. v. 13. cap. 20. & Deut. 18. Mich. 5. Esa. c. 8.* Præterea legat, quæ hac de re disputat Erast9, *part. 1. contra Paracels.* & Libavius, qui satis prolixè contra Crollium & Magiam Paracelsi agit, precipue *in exercit. de horribili impietate Magiæ Paracel. juxta Crollii sentent.*

Tertium Medicinæ fundamentũ Astrologiam statuit. Ubi quidam recentiores per Astronomiam & Astrologiam non illam cœlestem intelligunt, sed peculiarem Microcosmi & astrorum in homine cognitionem. Alii eam in sympathia & antipathia siderum cœli & mundi inferioris consistere dicunt. Verum latius eam extendere videtur Paracelsus, qui *libro 1. de Philosophia Sagaci cap. 4.* totam Magiam sub Astronomia concludit, miramque Astronomiæ partitionem, quæ ibi videri potest, instituit. Verum Astrologiam quod attinet, medico eam, si genuina sit & naturalibus fundamentis innitatur, non superstitiosa, qualis in Arabum libris habetur plurima, non solum non inutilem, sed & necessariã esse, libenter concedimus: atque id ipsum jam olim docuit Hippocrates, *lib. de aere, aquis & locis. Præcipuè,* inquit, *anni mutationes observandæ sunt, ut neque medicamentum purgans libenter exhibeatur, neque partes circa ventrem aut uramus aut*

aut fecemus ante dies decem, aut etiam plures. Maximè tamen sufficiunt decem. Ac maximè periculi plena sunt ambo solstitia, præcipuéq; æstivum: periculosa etiam æquinoctio æstimantur; maxime autem autumnale. Syderum quoq; ortus observandi, præcipuéq; caniculæ, deinde Arcturi & Vergiliarum occasus. His n. potissimum diebus morbi judicationem subeunt, & alii quidem perimunt, alii desinunt, alii in aliam formam mutantur.

Et omninò plures caussæ sunt, cur Medico Astrologia negligenda non sit. Verissimum enim est, quod Asclepius, *ad Ammonem Regem*, scribit: *τοῦ ἡλίου ἀγαθαὶ ἐνέργειαι οὐ μόνον ἐν οὐρανῷ καὶ ἀέρι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ γῆς εἰς τὴν κατώτατον βυθὸν καὶ ἄβυσσον διήκουσιν*: & rectè sensit Psellus: *συμπαθεῖν τὸ ἄνω τοῖς κάτω*. Neq; solum calore & lumine stellas hæc inferiora afficere, sed & occultis influentiis, à Physicis doctissimis satis jam probatum est. Atque facilè hic assentior Recentioribus, qui consensum illum non saltem generalem esse docent, sed & singulas ferè rerum naturalium species certis stellis subjectas esse: atque hinc ut stellæ pro vario positu & cum aliis aspectu nunc fortius, nunc debilius in hæc inferiora vires suas exserunt: ita & vires plantarum & aliarum rerum stellis illis subjectarum nunc potentiores, nunc debiliores esse statuunt. Imo non malè Astrologi certas corporis partes certis stellis attribuere videntur; id quod ex Luna satis videre est, quam maximas vires cerebrum afficiendi habere, experientia docet. Concesserunt etiam dudum Clarissimi Medici, morbos epidemios plurimos ex astrorũ influxu ortos fuisse.

Verum multa hic latent, & paucissimarum stellarum vires perspectæ sunt; imò etiam in iis, quæ satis explorata videntur, multa adhuc obscura occurrunt. Et omninò utilem Medicinæ operam præstarent Paracelsus, Crollius & alii, qui Paracelsistas præ aliis hac in re sapere putant, si consensum illum Mundi superioris & inferioris explicarent clarius. Sed & hic in communi ignorantiæ luto hærent cum Aristotelicis & Galenicis, quorũ multi egregii fuerunt Astrologi, multumque laboris in stellarum viribus cognoscendis posuerunt, suam tamen imperfectionẽ ingenuè confessi sunt. Rectè Cardanus, *aphoris. astrolog. segm. 1. aph 34.* scribit: *Astrologia ut pulcherrima, sic laboriosissima & difficilima est;* & *aphor. 8. Astrorum motus nunquam perfectè sciri poterunt, nec judicia, quæ ex his.*

CAPUT XIV.

De Viribus Imaginationis.

CÆterum quia Magiæ naturalis, quam putant, & de qua capite præcedente actum, effectus plerosque ex Imaginatione deducunt Paracelsici; & non solum in morbis

morbis inducendis, sed & curandis, aliisque rebus efficiendis mira planè Imaginationem præstare posse docent; & non planè de nihilo esse, quæ de admirandis imaginationum effectibus dicuntur, res ipsa loquatur, & historiæ à Philosophis & Medicis annotatæ doceant: omnino quantæ imaginationes vires sint, & quomodo effectus illi mirandi ab imaginatione dependeant, uno in loco integrè explicandum videtur; quod hîc commodissimè fieri posse existimo.

Imaginationis effectus miri. Plurimos autem & admirandos esse imaginationis effectus, notissimum est, ejusque historiæ postea recitabuntur. Et si nihil aliud esset, quod, quàm admiranda possit imaginatio, doceat, saltem ea, quæ in gravidis accidunt, satis id monstrant.

Imaginatio quid præstet. Verum hoc statim in principio monendum, effectus illos proximè ab imaginatione non pendere, nec animam tales effectus per imaginationem edere, atque imaginationem per se, directè & propria virtute illos effectus, quæ ab ipsâ proficisci dicuntur, non producere, nec *Imaginatio non agit in corpora.* in alia corpora agere. Est enim imaginatio potentia saltem cognoscens; ejusque actio est immanens, neque transit in alia, neque præter cognitionem effectivè aliquid agit: potentiarum verò vegetantis & moventis est, agere in aliud. Et licet ad motum localem cognitio & phantasia concurrat: non tamen proxima motus caussa est, atque ita in corpus seu proprium seu alienum non agit, neque ullo motus genere alterat, movet vel mutat. Sed cognitionem sequitur appetitus, ultimoque loco est, appetiti persecutio vel fuga, quæ fit per motum localem, cujus caussa est potentia locomotiva ab imaginatione distincta.

Neque enim humores & spiritus per se directè & immediatè ab imaginatione moventur, sed per accidens solùm, excitando & movendo illas potentias naturales, attractricem, retentricem & expultricem, quarum munus est, humores & spiritus movere ad corporis nutritionem; inprimis verò illam cordis facultatem, quæ θυμώδης dicitur, cujus pro varietate affectuum in humoribus variè agitandis maximam vim esse, notissimum est. *Imaginatio quomodo humores & spiritus moveat.* Dirigit scilicet imaginatio humores & spiritus, ut versus hanc vel illam partem moveantur, & facultatem motricem determinat, ut ad hanc vel illam partem spiritus & humores moveat. Ita qui venereis cogitationibus intentus est, ei versus genitalia humores & spiritus moventur: in aliis affectibus ad alias. A quo motu humorum & spirituum corpus etiam alteratur; non verò ab ipsa phantasia per se. *Imaginatio quomodo corpus alteret.* Imaginatio enim, ut dictum, est tantùm cognitio. Neque species phantastica realem qualitatem producere, nec formaliter alterare potest; cum ejus esse & formalis ratio in repræsentando saltem consistat, & proinde ultra suam perfectio-

ctionem & gradum agere non possit.

Itaque quanquam ab imaginatione varii effectus & alterationes videantur in corpore produci: tamen id non fit, quod species sensibus aut imaginationi oblatæ reales in corpore producant qualitates: sed quia per sensus & imaginationem rerum aliquarum potentia naturalis in consensum trahitur & ad agendum excitatur; unde accidit, ut humores in corpore variè moveantur, illudque alterent. Ita ex perceptione & sensu aut imaginatione rei fœtidæ aut abominandæ nausea vel vomitus excitatur, aut totū corpus horrore concutitur; & ex medicamenti purgantis imaginatione quibusdam aluum laxatam esse, observatum est, ut refert Nicol. Florent. *serm.3 t.1.sum.1.c.15.* nō quod species medicamenti purgantis vim purgandi habeat, sed quod ab imaginatione facultas motrix naturalis in cōsensum tracta humores agitat, qui agitati facultatem expultricem ad excretionē stimulant: præcipuè si tales humores in corpore abundēt. Ex quibus omnibus manifestum evadit, etsi imaginationi multi & admirandi effectus adscribantur: tamen imaginationem eorum omniū non per se, sed per accidens causam esse, movendo *sc.* alias animæ potentias, corpus movendi & alterandi vim habentes.

Movet verò primò appetitivam potentiā, & mediantibus animi pathematis corpus afficit. Animi pathemata cognitionē sequūtur, & ex cogitatione rei gratæ gaudemus; ex ingratæ cogitatione tristitia afficimur. Animi autē pathemata maximam vim habere corpus alterandi, certissimum est.

Non tamē per appetitum immediatè imaginatio corpus alterat, sed mediatè, quatenus scilicet appetitus movet potentias motrices naturales membris & præcipuè cordi insitas, quæ motæ movent humores & spiritus; Spiritus verò suo ad partes accessu & recessu eas alterant. Atqui ita proxima causa alterationis & mutationis corporis sunt humores & spiritus: prima verò & remota caussa est imaginatio.

Hoc autem modo proprium corpus afficit, & varios morbos in eo excitat: per se verò & per nudum ac solum imaginationis actum nullum morbum inducit. Si enim solùm imaginationis actu morbum aliquem induceret, morbum imaginatum induceret. Quod tamen non fit. Melancholici enim, qui imaginantur falsò se morbo aliquo laborare, ut habere magnū nasum, magnum corpus, se esse claudos; nō ideò in morbos istos incidunt: verum si morbus aliquis melancholia cōtrahitur, is aliquis communis est, qui per mœrorem, somni defectum, sollicitudinem aut alium animi affectum per accidens inducitur. Et quanquam nonnulli in pestem incidant ex imaginatione: tamen imaginatio hoc non præstat per se, sed per accidens, ob timorem & terrorem,

Imaginatio quomodo morbos pariat.

Imaginatio quomodo pestem inducat.

rem, qui humores malignos in corpore latitantes movent, qui moti pestem inducunt; atque hoc modo non nisi in corporibus dispositis imaginatio & timor pestem inducit.

Inciderunt quidem & alii in alias morbos ex imaginatione; ut Vincentius quidam, sicut refert Marcell. Donat. *lib. 2. hist. med. mirabil. cap. 1.* imaginabatur se tam magnum corpus habere, quod per ostium transire non posset, quem cum Medicus per ostium transportari jussisset, æger conquestus est, se in ista transportatione totum fuisse intus confractum, & paulò post mortuus est. Alius, cum inter sepulcra parentū obambularet, & fortè calcaret lapillum sic, ut calceis fortiter adhæreret, imaginatus est, se à manibus parentum trahi, & intra diem septimum ex illa imaginatione mortuus est. Verum accidunt talia non ideò, quod imaginatur ægri, se tales morbos habere; sed quia iis morbis jam laborant, eorumque initia percipiunt; moriunturque ex morbo illo, non ex imaginatione: aut si imaginatio aliquid ad morbum illum facit, fit hoc per accidens, ex tristitia scilicet, metu & similibus animi passionibus.

Morbi autem, qui per accidens, mediantibus animi affectibus motuque humorum & spirituum proximè inducuntur, varii sunt, pro humorum & spirituum varia natura & motu. Primo quidem dum imaginatio est caussa variarum animi affectuum. Quantum enim ira, tristitia, lætitia nimia in humoribus corrumpendis & mutandis possit, notissimum. Deinde omnis diuturna & intenta imaginatio multorum morborum causa esse potest; quod spiritus & vapores plurimi in caput attrahantur, ab aliis verò partibus nutritioni dicatis avocentur, ut actiones illarum partium non rectè expediantur.

Non solum autem morbos inducere, sed & curare potest imaginatio hoc modo. Hoc modo, inquam, per accidens scilicet, non per se. Etenim si non potest morbos per se inducere, neque curare poterit: neque calida intemperies curari potest, nisi inducatur frigida, & contra. Et ad sanitatem consequendam non unus & simplex motus & actio, qualis est imaginatio sufficit, sed plerumque plures motus requiruntur, ut humoris alteratio, coctio, expulsio, dispositionum in parte mittente & suscipiente mutatio. *Imaginatio quomodo morbos curet.*

Per accidens tamen ad curationem facit imaginatio: quia confidentia reddit ægrum Medici præceptis & consiliis obsequentem: præcipuè verò quia imaginatio aliquos animi affectus inducit, per quos mores & spiritus moventur, qui moti ad morbum vincendum & debellandum faciunt. Ita confidentia in animo ægri generat lætitiam; lætitia autem excitat calorem nativum & spiritus; unde fit, ut cibi rectius concoquantur, hu-

mores vitiosi vincantur & morbus expugnetur. Videmus enim eos, qui animo læto & hilari sunt, cibum facilius & celerius concoquere; cōtra verò cibos ab iis, qui sollicitudine aliqua, timore ac mœrore detinentur, nō rectè coqui, sed corrumpi, atq; ita cruditates & humores vitiosos cumulari, morbosque generari & augeri.

Cibi suaves cur utiles. Eadem etiā caussa est, quod nonnulli, si cibis, quos summa cum aviditate & desiderio expetunt, potiantur, convalescant; etiamsi cibi illi satis salubres non sint. Siquidem, ut Hippocrat. 2. *aph. 38.* scribit, *paulò deterior, sed suavior cibus & potus, melioribus quidem, sed insuavioribus præferendus est:* talisq; inprimis convalescentibus utilis. Etenim cibos suaves, & quos valdè appetit ventriculus, avidius arripit, complectiturq; & melius concoquit, ac si quid vitii habent, emendat, eosque, quantum possibile, in bonum alimentū convertit, à quo & corpus uberrimum nutrimentum accipit, & pristinas vires citius recuperat, morbique reliquias facilius & felicius vincit & superat. Contra verò cibi insuaves & quos homo aversatur, quamvis optimi sint, morboque cōtrarii, nauseam & fluctuationē in ventriculo pariunt; quod eos ventriculus nec amplexetur rectè, nec concoquat: unde flatuum & cruditatem ac vitiosorum humorum copia cumulatur, ac morbus vel augetur, vel saltem ægri tardius convalescūt. Imò sæpius observatum est, nonnullos ex cibo non malo, sed cum nausea assumto in febrem incidisse, nulla alia de caussa, nisi quia cibus cum nausea assumtus in ventriculo corruptus fuit. Aliæ tamen etiam caussæ sunt, cur cibus avidius sumtus nonnunquam à febre liberet: quia scilicet vel revera, etsi id aut ægrum aut Medicum lateat, morbo adversatur; vel quia eum sumtum sequitur vomitus, alvi dejectio, aut sudor; vel quia natura aliquandiu copia cibi opprimitur, ut morbo sese non opponat, qua ratione nonnunquam potu nimio ingurgitato paroxysmi febriles ad tempus intercipiuntur.

Neque solum cibi grati avidè assumti, sed & quædam cum lætitia & voluptate & ex voto ægrorum peracta eos quandoque à morbis liberare valent: nullam aliam ob rationem, quàm quia vel in lætitia spiritus, qui per morbum torpebāt quasi, excitantur & recreantur, qui recreati & excitati commodissimum naturæ in coquendis & superandis vitiosis humoribus & morbo vincendo instrumentum sunt; vel quia ægri, ubi voti sui compotes fiunt, de imaginatione illa desistunt, & de morbo, quē falsò imaginati fuerant, curam deponunt. Cujus rei passim multæ occurrunt historiæ. Refert Thomas à Vega, *in commētario in artem Medic. Galeni c. 84.* quendam cautè detentum & delirantem obnixè postulasse, sibi concedi natationem in stagno illo. (mōstrabat autē pavimentū,) Ajebat enim, se certò scire ex

ex ea natatione se convaliturum. Quod cum à Medico concederetur, & post aliquantum spatii summa cum jucunditate supra pavimentū illud volveretur, ajebat, jam aquam sibi accedere ad genua, optare se tamen, ut sursum conscenderet. Paulò post lætior jam, inquit, attingit inguina. Ita ascendente juxta imaginationis conceptum paulatim usque ad guttur aquâ, hilari facie gestiebat, pronunciabatq; jam se sanum factū, atq; ita febre liberatus fuit. Mulier verò, referente Alex. Tralliano, *lib. 2. cap. 17.* quæ se serpentem devorasse arbitrabatur, exhibito medicamento vomitorio, clāque in rejecta per vomitum serpente imposito, ab imaginatione illa liberata fuit. Ita qui cornua se gestare putabat, capiti cervinis cornibus alligatis serraque resectis & ostensis ea miseria liberatus fuit. Alius verò, qui se in corpore septem passerculos habere imaginabatur, Medico per nares eos se extracturū simulante, & passerculum, quem in vestis manica absconderat, monstrante, sanatus fuit; Imaginatione scilicet falsa per contrariam sublata. Alius quoque, qui se mortuum esse imaginabatur, & cibum propterea aspernabatur, socii comitante, qui cum eo se in sepulcro mortuum esse asserebat, & quod ipse mortuus cibum caperet, ad cibum capiendum persuasus fuit; ut refert Holerius, *lib de morb. inter c. 15.*

Imaginatio an agat in externa. Si ergò imaginatio per se suum & proprium corpus afficere non potest, multò minus per se, id est, per actum imaginationis res externas afficiet, eosque mutabit: sicut nonnulli statuunt, imaginationem, non quidem omnem, sed eam, quæ fortior & nobilior sit, & à corpore magis abstracta, posse res etiam longè remotas permutare, absentibus morbos inducere, eos ab equo dejicere. Nam anima non potest agere in externa, nisi mediante suo corpore; & inprimis actus imaginationis, ut antea dictum, immanens est.

Per accidens tamen imaginationem aliquid hîc præstare posse non negarim. Etenim notum est, quomodo corpora à se distantia nihilominus se mutuò afficiant. Menstruo laborantes fœminas specula inficere & corrumpere, extra dubiū est. Quæ de fascino dicuntur, etiam planè de nihilo non sunt. Referunt etiam Catablepam venenatis oculorum radiis homines enecare. Quæ omnia accidunt à spiritibus, vaporibꝰ & occultis illis ἀποῤῥοίαις, quibus intermediis occultas rerum sympathias & contactus fieri, supra dictum est. Hos spiritus aliquo modo dirigere potest imaginatio. Cum enim imaginatio spiritus & humores certo modo, ut dictum, ad partes quasdam dirigat: in invidia, odio, ira, malefici humores, qui in corpore moventur, ad oculos etiam diriguntur & moventur, & proinde occultæ illæ ἀποῤῥοίαι per oculos copiosius effluunt: qui quando maligna qualitate sunt affecti, externas

 res,

res, ad quas pertingunt, afficiunt & lædunt. Et cum oculi aliàs etiam spiritibus subtilissimis pluribus abundent: non mirum, menstruo laborantes fœminas plus per oculos, quàm alias partes, corpus afficere. Quanquam hoc ipsum Erastus, *disputat. contra Paracelſ. part. 1.* neget, & à spiritibus vel ab oculis vel ab aliis partibus procurrētibus specula tingi non concedat; sed si fiat, à vaporibus ex naribus, ore, partibusque aliis egredientibus accidere; & si fœminæ saltem caveant, ne ore aut naribus specula afflent, nihil noxæ tersissimis etiam speculis inferre, statuat.

Requiritur tamen in hac re certa distantia, & planè absurdum est, hoc modo imaginatione per multorum milliarium intervalla aliquē ab alio affici posse. Absurdissimū etiam est, alia imaginationi, quæ supra ejus vires sunt, & ad quæ nullo modo concurrit, adscribere; ut quod dicunt, imaginatione posse aliquem equo dejici, segetem ex uno agro in alium transferri.

Imaginatio in fœtu efficiendo quæ vis sit.

Ultimum est, ut quid in fœtu imaginatio matris agere possit, videamus. Etsi verò aliqui sunt, qui negant, imaginationem matris in fœtum aliquid posse: tamen tot & tæ observationes probant, propter imaginationis operationem sæpe fœtum mutari, ut de eo dubitare hominis vel imperiti vel pertinacis sit.

Tradidit id Hippocrates, *in lib de superfœt.* Galenus, *de Theriac. ad Pisonem*, Avicenn. *fen. 2. lib. 1. doct. 2. c. 14.* Atque exstant ejus rei historiæ infinitæ, quarum paucas recensere libet. Factum Patriarchæ Jacobi, *Gen. cap. 30.* notissimum est. Heliodorus, *lib. 1. histor. Æthiopicæ*, scribit, Reginam Æthiopem ex marito Hydaspe, pariter Æthiope, peperisse albam prolem Carycleam, eò quod intuita fuisset picturam quandam, in qua Perseus & Andromeda alba facie depicti erant. Refert Sebastianus Münsterus, *lib. 3. Cosmographiæ*, prope Moguntiam suo tempore accidisse, cum duæ mulieres in platea confabularentur, alteram ex improviso venientem à tergo frontes utriusque collisisse, & postea alteram earum, quæ prægnans erat, inde filias duas peperisse frontibus ad nasum usque cohærentes, quæ sic decem annis continuis conjunctæ vixerint. Balduinus Ronssæus, *lib. de primordiis hominis cap. 10.* scribit, Gaudę in Hollandia, mulierē quandam videntem greges gallinarum Indicarum, consternatam fuisse, ut postea pepererit fœtum habentem faciem multis excrescentiis carnosis multiformis coloris galli Indici instar defœdatam. Ipse memini mulierē quandam, cum sub moro versaretur, & mora plura in ipsam deciderent, filiam genuisse, quæ in iis corporis partibus, in quas in matre mora deciderant, verrucas instar mororum habuit. Novi & aliam fœminam, quæ cum vidisset à lanio caput suillum securi dividi, filium genuit, cui tota superior palati pars

cum

cum maxilla superiore, & labio superiore ad nares usque divisa erat. Et plurimi passim conspiciuntur, qui rubras vel alias maculas in facie habent, ortas, quod matribus gravidis incendium, sanguis, vel aliud quid inopinatum spectandum subitò oblatum sit.

Imaginatio quomodo fœtum mutet.

Sed quomodo ad fœtus immutationem faciat imaginatio, ita obscurum est, ut omnes doctissimi viri in caussa reddenda hic hæreant. Hoc certum est, imaginationem per se, immediatè atque per simplicem imaginationis actum fœtum non immutare; cùm, ut supra dictũ, sit potentia cognoscens atque immanens: & quantitatis, figuræ, numeri, situs calorisque caussa proxima sit facultas conformatrix.

Neque etiam à specie phantastica fœtus immutatur; cùm ea per se nullam qualitatem realem producere possit, nec ullam vim habeat, nisi movendi potentiam imaginandi, eique repræsentandi objectum suum. Et si species phantastica eam vim haberet, multò plures mutationes in fœtibus accideret: & inprimis melancholicæ mulieres, & quæ de rebus aliquibus habent intensas cogitationes, fœtum mutarent; quod tamen non accidit.

Vero magis consentaneum est, fœtum immutari ab imaginatione vel mediantibus animi affectibus per humorum & spirituum motũ, vel dirigendo facultatem conformatricem.

Mutationes & læsiones, quæ in fœtu accidunt, sunt duplices, communes & determinatæ. Communes, ut abortus, mors, morbi aliqui interni & debilitates, partis alicujus parvitas vel magnitudo, defectus vel exsuperantia in numero. Determinatæ sunt eæ mutationes & signaturæ, quæ cum re aliqua externa determinatam habent similitudinem, v. g. cum sanguine, cerasis, moro, vel alio fructu, vel animali aliquo.

Mutationes in fœtu duplices.

Priores quidem mutationes contingere possunt à phantasia, mediantibus animi pathematis & motu humorũ ac spirituum. Verum notas & signaturas determinatas, quæ respondent rebꝰ externis determinatis imaginationi oblatis, per animi pathemata & motum humorum ac spirituum inducere non potest imaginatio. Etenim cum animi passiones spiritus ac humores agitent; humores agitati vel impetu vel nimia quantitate ad uterum ac fœtum ferri vel ab eodem revocari possunt: quo modo fœtus tenerum corpus valde afficitur. Atque hinc accidere potest abortus, facultate uteri expultrice ex illa humorum perturbatione irritata; in varios morbos incidere, tandemque emori fœtus solet. Contingit etiam eadem de caussa, ut spiritibus & sanguine, qui instrumentum & materia sunt, quibus facultas formatrix in fœtu formãdo utitur, agitatis & perturbatis, facultas formatrix in opere suo turbetur, & vel humorũ copia obruta impediatur, vel spiritibus & humo-

Animi pathemata quomodo fœtum afficiant.

humoribus alio conversis destituta partes non rectè efformet, easque vel majores vel minores, quam par est, efformet, vel iis debitam figuram, numerumq; non tribuat, aliisque modis spirituum & sanguinis culpa in opere suo aberret.

Verum talia errata non sunt determinata, nec cum rebus externis aliquibus similitudinem peculiarem habent; cum fiant saltem à fortuito in hanc vel illam partem humorum per animi passiones agitatorum motu, & non modo quodam peculiari secundum species in imaginatione receptas determinentur. Ideoque potius animi passionibus, quam imaginationi talia errata & mutationes fœtus adscribi debent; neque phantasia verè & effectivè ad eas concurrit, neque aliter, nisi quatenus appetitum excitat.

Signaturæ determinatæ.

Quando verò signaturæ illæ sunt peculiares, & determinantur secũdum species in imaginatione receptas, exempli gratia, quando ex aspectu sanguinis sanguinea macula fœtui imprimitur, aut per imaginationem mori verruca mori fructui similis in fœtu generatur: tales signaturæ & mutationes meritò phãtasiæ adscribuntur: neque animi passiones per se eas producere possunt. Sive enim gravida ab hoste, sive à glire, sive à cane terreatur: idem fit motus humorum, ab ambitu scilicet corporis ad interiora; & proinde eodem modo signaretur fœtꝰ; quod tamen non accidit; sed quæ à glire terretur fœmina, gliris notam fœtui imprimit; quæ ab alio, aliam. Et fieri potest, ut eadem signatura in fœtu à diversis animi pathematis contingat, potestque fœmina parere infantem simiæ aliquomodo similem, tàm quæ simiam amavit, & cũ ea lusit, quàm quæ eadem territa fuit. Quod indicio est, aliud quiddam in determinatis & definitis illis signaturis accedere; Imaginationem scilicet, quæ conformatricem dirigit. Conformatrix enim sola proximè totum corpus fœtus conformat, sive bene, sive malè id fiat. Phantasia verò seducit aliquando conformatricem, & dirigit ad quid, quod non est naturæ seminis conforme, sed simile ei, quod est imaginatum, conformandum. Atq; ita harum notarum & signaturarum meritò caussa esse dicitur; cum ad eas determinando concurrat.

Quomodo imaginatio fœtui notas imprimit.

Quomodo autem phantasia determinando & dirigendo conformatricem facultatem talium in fœtu mutationum caussa sit, explicare longè difficilimum est, atq; alii aliter hac de re sentiunt. Tutissimũ autem videtur, statuere, conformatricem ab imaginatione dirigi per species exemplariter seu objectivê, ut loquuntur; objiciendo scilicet speciem conceptam, ad quam, tanquã exemplar seu regulã, opus conformationis exequatur conformatrix facultas. Si autem quis miretur, quod facultas formatrix, quę ad vegetantem potentiam pertinet, exemplar illud ac speciem cognoscere possit: ille hic primò sibi in mentẽ revo-

revocet, facultates in homine non à diversis animabus, sed ab una anima fluere, & esse ejusdem animæ potentias, & proinde inter se aliquam communicationem habere; etsi modum, quo id fiat, non satis perspectum habemus. Deinde æquè admirandum esse cogitet, quod opus hoc, in quo, ut Galenus loquitur τέχνη καὶ σοφία μεγίστη apparet, & quod ἀνδρὸς σοφωτάτου τε καὶ δυνατωτάτου δημιουργοῦ fieri non potest, ab eadẽ facultate perficiatur; sciatq;, animã nõ sua vi, sed indita sibi à Creatore sapientissimo hæc perficere, Deumque opt. max. nostra hæc utenda nobis dedisse, ut Scalig. *ex. 6. sect. 5.* loquitur. Atque licet facultas cognoscens à formatrice differat: aliqua tamen & sui generis notitia & cognitio huic etiam tribuenda est, ut, *ibid.* apud Scalig. videre est, ut etiam supra *cap. 9.* dictum. Ita plantæ cognitione ista cognoscunt & discernunt in terra alimenta, & conveniens attrahunt, relicto alieno. Ita partes omnes alimentarium honorem cognoscunt & attrahunt; excrementitium respuunt. Vide Scalig. *exerc. 307 sect. 29.*

Quomodo autẽ species in phantasia in cerebro recepta afferatur conformatrici in utero, itidem valdê obscurum. Putant nonnulli, hoc fieri mediantibus animi passionibus. Quod ut simpliciter non nego; cum certum sit, illa objecta, quæ animi pathemata inducunt, maximã vim habere fœtum signandi: ita dubito, an simpliciter sit necessarium, & semper requiratur, ut mediantibus spiritibus & humoribus à cerebro ad uterum species deferatur. Nam cum sit anima una in toto corpore, ubiq; omnibus suis instructa facultatibus, etsi omnes in omnib. non exserat, sed singulas per propria organa perficiat: fieri potest, ut in una parte excitata aliqua & in actum deducta potentia eadem etjam aliam in alia parte excitet, in actum deducat, imo in agendo dirigat & determinet: cum eadem utrobique sit anima. Ideoque licet in semine ad animalis novi constitutionem suo modo segregata sit anima, suo tempore novum individuum constitutura: tamen cum adhuc fœtus matri cohæreat, ejusque vitam participet, ea, quæ potentias animæ in matre movent, eadẽ quoq; in semine facultates excitare, & plus afficere fœtum, quam ipsam matrẽ, mirum non est. Matris enim corpus jam absolutum est, & non nisi nutritione indiget: quia verò in fœtus corpore formando adhuc occupata est anima, facile fieri potest, ut aliquid externi sese admisceat, & ad hoc vel illud agendum dirigat aut seducat.

Atque ita rem sese habere, neque animi pathemata semper necessaria esse, sed solam fixam intentionẽ, & quæ cum admiratione aliqua fit, imaginationem ad fœtum signandum sufficere, multa indicant. Regina Æthiopiæ, ut supra dictum, ex intuitu tantum & consideratione picturæ albæ Andromedæ filium

album peperit. Ita oves Jacobi signaverunt fœtus suos intuendo & imaginando virgas diversicolores. Et si quis hic miraculum accidisse putat: experientia testatur, bruta alia etiam conceptus & fœtus suos ex aspectu & imaginatione colorũ objectorum mutare.

Quo tempore fœtũ notas imaginatio imprimit.

Fiunt autem istæ mutationes in fœtu tempore conceptus (qua ratione non solùm matres, sed & patres fœtum signare posse nonnulli existimant) & graviditatis; sed tempore graviditatis frequentius, eo scilicet, quo facultas formatrix in opere est, & post conceptum in partibus corporis formandis occupatur. Non tamen omni tempore omnes notæ imprimuntur. In fine possunt colores mutari, carneæ quædam excrescentiæ aut tubercula adnasci, magnitudo partus mutari, imò & figura aliquando: at tota conformatio, ut scilicet fiat pes equino similis, caput porcino vel canino, vel innumero, vel alia insignis in figura mutatio, posterioribus mensibus mutari non potest: quia omnia jam sunt conformata. Natura verò cum semel fœtum conformavit, non potest eũ aliter figurare, dividere, numerum mutare. Ex quibus patet; multa, quæ à nonnullis recensentur, fabulosa esse. Inter quæ & illud, quod nonnulli scribunt, pullos produci varii caloris, si ova inter incubandũ variis coloribus pingantur, aut matris incubantis oculis panni variorum colorum objiciantur. Post pulli enim productionem nulla imaginatione mater pullum signare potest, nihilque post ovum exclusum gallina pullo impertit, nisi quod calore facultatem formatricem excitat.

Quales notas imaginatio fœtui imprimere possit.

Neque etiam quasvis mutationes potest imaginatio fœtui imprimere, sed illas saltem, ad quas materia corporis est disposita, & ad quas efficiendas facultas formatrix apta nata est, & ordinem naturæ habet. Etsi enim species ab imaginatione plurimæ possint conformatrici objici: tamen omnium directionem in conformando sequi non potest: neque potest formare quicquam, nisi ad quod habet materiam idoneam, & ad quod formandum apta nata est. Ita veras plumas, squamas, cornua vera, colores perfectè virides, flavos, cæruleos producere non potest. Neq; enim scientiam naturalem talia formandi, neque materiam idoneam habet. Et licet ruditer talia, quæ imaginatio objicit, interdum adumbret: perfectè tamen effingere & imitari nunquam potest. Quod autem notæ istæ fœtui potius, quam utero matris imprimantur, caussa est, quod facultas formatrix circa fœtum, non circa uterum occupata est.

Paracelsi de imaginatione opinio examinatur.

Ex quibus omnibus jam patet, quid de iis, quæ Paracelsus ejusque asseclæ de imaginationis viribus docent, sentiendum sit. Nimirum in corpus proprium quidem imaginationem aliquid posse; alienum verò

verò afficere non posse. Quanquam enim fœtum imaginatio matris afficiat: tamen fœtus matri arctissimè conjungitur, & ejus veluti pars quędam est, dum ei per vasa umbilicalia & uterum connectitur. Longè verò alia ratio est rerum extra corpus constitutarum. Et proinde errant omnes, qui imaginationem etiam aliena & remota corpora afficere posse existimant, ut Avicennas, Alchindus, Pomponatius, Paracelsus, Crollius, & qui hos sequuntur. Qui omnes etsi hujus rei causam reddere conantur, in reddendis tamen caussis discrepant. Avicennas quidem animam hominis cum intelligentiis habere similitudinem existimat, & sicut illæ hæc inferiora afficiunt: ita illā virtute imaginationis sic attolli posse, ut etiam in remota sine medio aut instrumento agere possit; posse morbos inducere & sanare, quos velit, hominem in puteum dejicere, miracula edere. Alchindus res in imaginatione conceptas reipsa in ea subsistere putat, ac per radios quoque versum exeuntes propagari posse. Paracelsus eosdem sequitur, imò absurda absurdus cumulat, ut tum ex aliis ejus scriptis, tum ex lib. de orig. morb. invisib. videre est; verum in caussis reddendis nec ingeniosior nec felicior.

Verum hoc omnibus istis demōstrandum erat, Phantasmata alio modo movere, quam repræsentando, atque aliud officium esse Phantasiæ, quam simulachra & species rerum à sensibus accipere, judicare, easq; intellectui offerre, & per consequens, scilicet objectione specierum, boni malive aliquid repræsentantium, appetitum ad persecutionem aut fugam excitare: quod nisi faciant, sine ratione dogmatibus tā absurdis fidem haberi postulant. Cui enim persuadeant, imaginem, speciem & repræsentationem aliud posse, quam significare & repræsentare rem, cujus est species? & actionem in homine immanentem aliquid extra hominē immutare posse? Ut enim auditio & visio alium non afficit: ita nec imaginatio. Et quæ de imaginatione gravidarum & notis ac nævis, quæ per eam fœtui inducuntur, afferunt, non plus probant, quam animam ab imaginatione quocunque etiam modo motam in suo corpore peculiariū motuum caussam esse: sed quod in alienū corpus agere possit, non probant.

Ideoque refutatione digna non sunt Paracelsi somnia, statuentis & scribentis, imaginationes nostras ad cœlos usque elevari, eosque inficere; cœli sidera nos imaginatione nostra cogere posse; quendam ex morbo decumbentem & tantùm non mortuum robusti adolescentis vitam & vires ab illo ad se per imaginationem attraxisse & Archalum quendam aliorum doctrinā & prudentiam imaginatione ad se evocavisse.

Ut & Crollii, qui, *in præfat. admon.* scribit; vehementem imaginationē & propriū corpus trāsmutare

 posse

posse & alienum; plures imaginando effecisse, ut subirò sint facti templum Dei; imaginationem esse magnetem attrahentem ultra mille milliaria, quicquid vult; miracula operari.

Ut uno verbo dicam, caput & cauda, fonsque operationum Magicarum, & cardo, in qua Magia tota Crollii, & quam Recentiores non pauci sectantur, & clàm propagant, ac non nisi iis, qui his sacris digni putantur, per manus tradunt, est falsa ista de imaginationis viribus opinio.

Magia veterum. Estque ista Magia satis antiqua, (eo tamen nomine non melior) & Platonicis, qui officiosissimi dæmonum cultores fuêre, non ignota, ab Ægyptiis & aliis superstitioni idololatricæ deditis gentibus profecta. A Platonicis eam hausit Avicennas, qui imaginationem istas, quas putat, vires ab intelligentia, quam homo per imaginationē sibi conciliarit, & veluti amicam obsequentemque reddiderit, accipere statuit. Ejus Magiæ fundamenta, *lib. 3. de vita cælit. copar.* proposuit (an probaverit, an verò narraverit saltem, quod in præfat. innuere videtur, jam non inquiro) Marsilius Ficinus, in quo docet, ex applicatione quadam spiritus nostri ad spiritum mundi, per artem physicam affectumq; facta, trajici ad animā corpusq; nostrum bona cœlestia. Quæ Marsilii Ficini dogmata si intra naturæ limites sese continerent, & de stellarum influentiis agerent: tolerari possent. Verum enim est, quod *alleg. lib. c. 15.* scribit: Tu si concedis, Deum rebus infra lunam mirabiles inseruisse virtutes, mirabiliores cōcede cœlestibus. Sed cum, *cap. 14.* scribat, hoc medio non solum quædam beneficia corporis mundani & stellarum, sed & dæmonum reportari posse; neque improbet, quod de Apollonio Thyanæo Indorum sapientum princeps Hiarchas dixit; eum divinandi scientiam consecutum, quod tantum ætheris in anima gesserit: ad superstitionem illam Ægyptiacam & Platonicm delabi videtur, quæ in libro Arbatel de Magia veterum proposita est. Is septem gubernatores secundum septem Planetas cum suis exercitibus constituit, qui à Mago vocati veniant, ei obediant ac jussa exsequantur, doceantque, de quibus interrogati fuerint. Cùm autem spiritus illi diversa officia & potestates habeant, integrum esse cuique, qualem velit Spiritum seu Angelum, Medicum, aut Philosophicum, aut Mathematicum, aut Angelum prudentiæ civilis, sapientiæ supernaturalis vel naturalis petere, & modò seriò, maximo animi motu, fide ac constantia ac sine dubio petat, acceptuтum à Patre, omnium spirituū Deo, tradit. Verum noctuæ sunt hæ ad aucupium animarū à diabolo propositæ. Imaginatio ista Arbatel, Paracelsi, Trithemii, Agrippæ, Crollii, & eorum, qui hos sequuntur, ad illā melancholiam pertinet, quę diaboli balneum esse, vulgò & rectè dicitur.

Caveant ergò juvenes ab hoc instituto periculoso, nec sibi persuaderi patiantur (quod non ab uno factũ memini) nescio quibus mediis spiritus ejusmodi in suum servitium advocari posse. Cum enim diabolus se in angelum lucis transformare possit, & circumeat, ut leo rugiens, quærens, quem devoret: quãtam fenestram isti diabolo aperiũt, qui spiritus, ut sibi serviant, sine mandato Dei advocant? Verum quidem est, quod allegant, Deum daturum dona petentibus: sed si ea petantur, quæ Deus se daturum promisit. At monstrent illi, ubi in sacris literis Deus promiserit, se spiritus vel angelos hominibus missurum, qui Philosophiam, Medicinam & quæcunque velint, docerent. Unde etiam iste spirituum numerus, ordo ac potestas ipsis innotuit? Producant & monstrent tandem unum, qui Imaginatione ista forti, fide & otatione, spiritum aliquem consecutus sit; sed talem monstrent, qui non infamis Magus fuerit. Itaque, ut hæc concludam, unio illa & conjunctio animæ hominis cum intelligentiis & spiritibus, quæ imaginatione fiat, & spirituum ad servitia homini præstanda, convocatio, magorum idolatricum inventum est.

CAPUT XV.

De parte Medicinæ Physiologica.

Cum hactenus satis prolixè, quid in plerisque de rebus naturalibus Chymici hodierni sentiant, & quid ea de re statuendum nobis videatur, explicaverimus: jam in parte Physiologica brevioribus licebit esse. Et principio quidem hoc monendum est, Severinum & alios Chymicos in plerisque quidẽ divortium quærere à Galenicis: cũ tamen, si rem ipsam spectemus, idẽ doceant, & novis verborum saltem involucris velata vel vestita pleraq; pro novis venditent. Ubi tamen revera quidam dissensus est, de eo monebitur.

Et primò quidem eadem tria principia in homine ponunt, sed longè præstantiora. Et quidem Quercetanus, *contra Anonymum*, ea in tres partes principiales collocat: Naturalem aut vegetatricem facultatem, cujus sedes est in epate, à sale primo illo radicali principio & basi aliorum conservationem & fomentum recipere scribit; Vitalem in corde sitam à liquore sulphureo foveri & sustineri; Animalem facultatem principio Mercuriali, quod totum æthereum est & spirituale, conservari & stipari.

Deinde in homine constituunt corpus duplex. Unum visibile ex quatuor elementis, ex carne & sanguine formatum; alterum verò invisibile. Hoc corpus invisibile appellatur ab ipsis etiam *sidereus homo, internus, incorporeus, Gabalis, hominis genius, penatis, umbra visibilis corporis, lar domesticus; homo umbratilis, familiaris Sophorum homunculus, Dæmon sive genius bonus, internus Paracelsi* *Corpus duplex hominis sec. Chymic.*

Adech, spectrum, Naturæ lumen, Evestrum præsagiens & Propheticum in homine: item, Imaginatio, quæ in se claudat omnia astra, sitq; omnia astra, & eundem cum cœlo retineat cursum, naturam & potentiam.

De hominis quoq; creatione mirè philosophatur P. Severinus, dicitque, hominem esse quintam essentiam ex firmamento & elementis extractam, seu subtilissimam essentiam totius machinæ mundi in unū corpus extractam & concretam seu compactam, adeoque completissimam totius universi imaginem, Demùmque in creatione mundi Spagyrum egisse.

Verum ista nisi sano modo accipiantur, tolerari non possunt. Nam duæ sunt partes, è quibus homo constituitur, corpus & anima: quarum neutra per se homo appellari potest. Sunt quoq; in corpore spiritus, præcipuum animæ instrumentum: qui quidem à plerisq; Medicis inter corporis partes non referūtur. Si quis tamen, cum Scaligero, *exerc. 280. sect. 2.* eos inter partes corporis referre velit, cum eo non pugnaverim. Imò, cum proximum animæ instrumentum sint, id valde probabile videtur. Quomodo n. anima, quæ corpus vivificat, spiritus, quib9 proximè in agendo utitur, non vivificaverit? Et ipse Aristoteles, *l. de mūdo, c. 4.* πνεῦμα ἔμψυχον οὐσίαν nominat.

Spiritus an vivant.

Spiritus ergò cum sint invisibiles; corporei tamen, si hos Chymici pro homine illo invisibili habēt, nihil novi dicunt: nisi quod impropriè loquuntur, partem totius nomine appellantes. Dari enim in corpore hominis & animalium, præter animam & corpus istud aspectabile & tactile, spiritum, Aristotelici & Galenici etiam docent. Si verò aliud quid, præter spiritus, per hominem invisibilem intelligunt, sine causa entia multiplicare videntur. Ideoq; ipsorum simplici affirmationi fidem habere non possum9, sed probationem ab ipsis solidam expectamus, qua persuadeant, præter corp9, animam, & spiritus, aliam adhuc in homine dari substantiam. Quod cum hactenus non fecerint, causam non habemus, cur ipsis assentiamur. Nec operæ pretium esse putamus, ut quæ hac de re pluribus affert Crollius, *in præfat. admonitor.* prolixè refutemus: cum non solum nullâ ratione probentur, sed & enormiter cum in Philosophiam tum in Theologiam impingant, ut à Libavio satis monstratum est.

Homo invisibilis Chymic.

Creationem verò hominis quod attinet, in ea describenda Crollius est temerarius. Sacræ literæ nos docent, hominem formatum fuisse è limo & pulvere terræ: at quod ille pulvis quinta essentia totius mundi fuerit, nullibi exstat in sacris, & Paracelsistarum somniū est. Deusq; suâ infinitâ potentiâ hominem creavit, eiq; vires, quas voluit, indidit, nō necesse habuit, ut Spargyrica arte è tota mundi machina vires extraheret, & homini inderet. Hominem etiam ad sui imaginem à Deo factum legimus, non ad imaginem mundi.

Creatio hominis.

Quæ postea de hominis generatione, nutritione & corporis gubernatione dicuntur, pleraq; Hippocratica & Galenica sunt, aliis saltem pigmentis nonnihil colorata. Quædam tamen etiam falsa. Nam quod tertiò statuunt, à spiritibus mechanicis hominis generationē, & post generationem, corpore absoluto, omnes actiones naturales administrari, verum loquuntur: sed iterum nihil novi proferunt. In duobus autem peccant: primò quod temperamentum è qualitatib9 primis planè rejiciunt, quasi nihil ad actiones naturales obeundas faceret; siquidem experientia contrarium testatur, qua constat, partes nimium refrigeratas, vel calefactas, vel humectatas, vel exsiccatas, æquè ad actiones perficiendas impotentes reddi, ac si spiritus non rectè sese habeant. Cum n. pars animata temperie sua prædita, calido innato perfusa, ac spiritibus instructa, adæquatum actionis cujusq; organum sit: nihil horum deesse debet. Deinde & in eo errant, quod spiritibus sciētiam agendi in animatis simpliciter attribuunt. Non enim vi sua agunt, quod agunt; sed ab anima directi: & illa scientia animæ potius, quam spiritibus competit; atque anima est primaria omnium in corpore animato actionum caussa.

Spiritus mechanici.

Quartò de sanguine quoq; non rectè sentiunt, cum eum corporis alimentum esse negant, ipsumq; supra partium dignitatem collocant, & in societatē gubernationis Reipublicæ humanæ admittunt. Primò enim contra experientiam pugnant, dū sanguine nutriri partes negant. Cur enim cibus in chylum, chylus in sanguinem mutatur, nisi ut totū corpus eo alatur? Et quo fine alio sanguis per venas in totum corpus distribuitur, nisi ejus alendi gratia? Ideoque cum tam planam rem in dubium vocare placuerit Severino; rationibus agere debebat: cum quod ipse affirmat, ab aliis eadem facilitate negetur. Sed hoc Paracelsi & Severini perpetuum vitium est, quod dogmatibus planê paradoxis & absurdis, nulla ratione, quod decet Philosophum, allatâ, fidem haberi volunt.

Sanguinis usus.

Quintò quod dicit, Spiritus esurire, saturari, absurdum. Refici quidem spiritus absumpti debent, quā refectionem & instaurationem, si quis nutritionem appellare velit, per me licet. Sed sitire & esuriri animalis proprium est. Et aliud est indicare, aliud appetere. Spiritus absumti instaurationem sui indicant: At appetitus animalis proprius est, quod per similia conservari, & id, quod molestum est ac contrarium, tolli desiderat.

Spiritus an esuriant.

Sextò quod sanguinem in partium numerum adsciscunt, tolerari posset, si eo modo partes intelligerent, quo Hippocrates; cum corpus dividit in continentia, contenta & spiritus. Aliàs sanguis corporis non pars est, sed nutrimentum. Malê etiam gubernationem corporis humani sanguini simpliciter tribuunt.

Sanguis an pars corporis.

Spiri-

Spiritus quidem, qui in arteriis & venis continentur, corpus sub animæ dominio gubernant: humor verò sanguineus solum corporis nutritioni dicatus est.

Septimò de Synovia, quam ut rē novam & Galenicis incognitam proponunt, ipsi, quid statuendum sit, incerti sunt. Nam P. Severinus lentum illum humorem, qui in articulis maximè apparet, ac secundum ipsius sententiam, omnium ossium membranis adhæret, Synoviam nominat, eundemque ab Hippocrate, *in lib. de locis in homine*, μύξαν, id est, mucum vocari existimat, gravissimorumque morborum sedem esse, & hinc gravissima symptomata cōmitti censet. In hac enim synovia contingere cephalalgiam, κέδματα Hippocratis, arthritides, podagras, chiragras & similia mala. Verùm si hic lentus humor synovia est: nihil novi afferunt, sed quod toti scholæ Galenicorum fuit notissimum; ideoque malè Galenicos hic socordiæ arguunt. Neque etiam locus Hippocratis, quem *p. 181. ex lib. de locis in homine*, quem citat Severinus, ipsos latuit. Neque ignorarunt hactenus Medici, gravissimos articulares morbos fieri cum ad articulationes, (articuli enim, non ille mucus, sedes sunt illorum morborum) ex vicinis locis humores excrementitii confluunt. Et quæ hactenus de arthritide ab iis tradita sunt, injuriam ipsis fieri, & sine causa negligentiæ eos accusari, docent. Imò ipse Severinus hic erroris accusandus, quod omnium ossium membranis hanc μύξαν & mucum inesse scribit: cum tamen Hippocrates eum saltem articulis tribuat, & quidem eo fine, ut articuli sint ad motum faciliorem apti, ideoq; aliis in ossium locis nullus ejus usus est.

Paracelsus, *lib. 7. paragraph. parag. 2.* Synoviam esse dixit partis suæ nutrimentum & conservationem retentivæ & motivæ virtutis ex viribus virtutis digestivæ. Ex recentioribus quidam synoviam definit, internam virtutem & agendi agilitatem. Scheunemannus, *in medicina reformata c. 5.* Synoviam dicit esse lac dulce, quo corporis partes aluntur ac nutriuntur. Quæ omnia inter se non concordant. Aut si idem dicere volunt, & peculiarem aliquam in partib9 naturalem humiditatem (qualem tamen præter humidum nativum cujusque partis non monstrabunt) à qua pars suum robur & virtutem habeat: malè id ex eo probare conantur, quod è partibus nervosis & articulis vulneratis multū humiditatis effluat. Habet equidem pars quælibet suum humidum radicale, & calorē insitum, à quo omne partis robur; quod Galenicis æquè notum ac Paracelsicis: non tamen quod ex partibus nervosis & articulis vulneratis sæpe magna copia effluit, est humor cuilibet parti insitus & naturalis; cum longè plus effluat sæpe una nocte, quam pars humoris naturalis in se contineat: sed est humor excrementitius & sanies. Nam cū pars vulnerata debilis redda-

reddatur, alimentum probè concoquere nequit, atque inde fit, ut illud in saniem mutetur: & quò major est debilitas, eò copiosius tale quid effluit. Ideoq; non semper ex articulis vulneratis hic humor emanat, sed ubi inflammationes in articulis & partibus vicinis nervosis accidunt, tum ichor ille, quem Chirurgi nominant das Gliedwasser / copiosius emanat, & vulneris se malè habentis, periculumque minantis, indicium est. Præterea ad partem dolentem & debilitatam plus humoris affluit; & propterea cum partes nervosæ vulneratæ majoris doloris caussæ sint, plus humoris ad eas affluit, quam ad reliquas. Quibus accedit, quod partes illæ excarnes sanguine & calore minus abundant, & propterea læsæ pus tam benè concoquere, ut carnosæ, nequeunt.

Fel. Octavò quoque Galenum reprehendit Severinus, quod Fel inter corporis partes non numeraverit: verum immeritò. Est quidem inquilinus vesicæ fel, sed non talis, qui ad constitutionem corporis pertineat, sed ex eo ejici debet; excrementum nimirum.

Stomachus quid Chymicis. Nonò quod stomachum in epate & aliis partibus constituit Severinus, est ineptus lusus in vocabulo *Stomachi*, in arte non ferendus; similis planè illi, quo Paracelsus, *lib. 3. de morb. tartar. c. 4.* Pleuritidem in capite ponit. Res alias per se plana & non nova est: non solum ventriculo, sed omnibus partibus vim inditam esse, qua alimentum sibi idoneū attrahere, retinere, concoquere & sibi assimilare possint. Hanc Chymici recentiores appellant stomachum; certumq; est, nisi planè absurdi esse velint, nihil aliud intelligere posse. Itaq; pleraq;, quæ *cap. 10.* habet Severinus, sunt Galenica, aliter paulò proposita.

Humores à Paracelf. rejecti. *Humores verò* quod attinet, mirè eos exagitant Paracelsici, & nihil nisi inania nomina esse dicunt, Galenicosque inde Humoristas nominant. Caussam autem si quæras, cur humores rejiciant, hanc reddit Severinus: quod multas salium, sulphurū, mercuriorū species in mundana Anatomia reperire sit, easque artis ministerio ostendere possimus: Pituitæ verò, bilis, melancholiæ anatomia nesciatur: cum nec species nec proprietates in natura possideant, & ob id nihil sint, nisi inania nomina; à quibꝰ si sal, sulphur & mercurius suas proprietates repetant, imaginaria solum futura sint. Verū in eo valdè errant. Nam non est opus, ut cujusq; rei principia propria ubivis in mundo reperiantur. Sanguinea massa, quæ hic quatuor humorum nomine venit, non aliarum rerum, ut plantarum & metallorum principium est, sed saltem animalium perfectorum: ideoq; extra istas animaliū species eam reperiri opus non est. Et proinde nihil ineptius scribere potuerat Paracelsus, quam hoc, quod *in labyr. Med. errant. cap. 3.* dicit. *Neq; cœlum, neq; terra novit phlegma, bilem vel melancholiā.*

Dantur humores.

Ergo neq; in homine est. Veruntamen non solum homini proprius sanguis est & humores sanguinem constituentes, sed & aliis animalibus, & in iis reperiuntur: ideoque falsum, quod in majore mundo non reperiantur quatuor humores, seu sanguis. Reperitur enim in perfectis animalibus omnib9, quæ certè majoris mundi pars sunt. Et quid opus est, ex analogia majoris & minoris mundi probationem humorum quærere? Ineptum est, relictis sensib9 & experientia, qua constat, sicut in animalibus aliis, ita & in homine sanguinem inesse, atq; eo illum nutriri, ad obliquas ex analogia probationes confugere. Sensus certè docet, ex alimentis assumtis sanguinem, non sal, sulphur & mercurium generari; & secta vena non sal, sulphur & mercurium, sed sanguinem effluere, atque ita in omni corpore, omni tempore, ætate, loco, regione sanguinem inveniri. Ergo distinguendum est inter principia rerum naturalium communia & proxima. Illa omnibus rebus æquè insunt; & sunt elementa, & illa Chymicorum, si dextrè explicentur, principia. Hæc variant, ut ipsæ rerum naturalium species variant; sua sunt plantis; sua metallis; sua animalibus. Animalia (de his enim & præcipuè de homine sermo est) sanguine è quatuor humoribus constante consistunt. Verum ipse Paracelsus sibi hac in re non constat; passimq; in libris suis sanguinis & humorum mentionem facit.

Sed respondebunt procul dubio hic quidam, se non ignorare, & sensibus id patere, sanguinem in venis contineri: verum se non esse contentos sensuum, in exteriore cortice hærentium, arbitrio, se omnia ad vivum resecare, & artificiosâ resolutiõe in sanguine tria principia apertius demonstrare, & à qua parte seu fonte actiones promanent, docere. Verum enim verò nimium hic sapere videntur. Nam dum de sanguine & humoribus quæritur, non de primis rerum principiis, sed de proximis corporis humani & animalium perfectorum primaria quæstio est. Alia enim quæstio est, quæ sit totius compositi natura, alia quæ principiorum singulorum, è quibus constat. Sit sanè, ut sanguis & humores reliqui è tribus principiis Chymicorum, eo, quo supra explicavimus, modô, componantur: an tamen ideo sanguinis, bilis, pituitæ, melancholiæ tot seculis trita nomina sunt rejicienda? Lac potest resolvi in butyrum, serum & caseum: & nihilominus totum compositum lac rectè appellatur. Si hæc humorum nomina rejicienda sunt; eodem jure rejicientur ossis, membranæ, carnis & aliorum nomina, omniumque omninò partium appellationes. Nam ex Chymicorum sententia hæc æquè ac sanguis ex tribus principiis constant: & ineptũ est, ab uno saltẽ principio talia denominare velle. Nunquã n. sanguis ex uno principio constat, sed ex omnib9 principiis & elemẽtis simul mistis.

mistis; habetq; suam formam, per quam à chylo, carne ac reliquis differt, & ab ea sanguis denominatur, partesque sanguinis diversæ meritò etiam diversa nomina sortiuntur.

Nomina non temerè mutanda. Et proinde res eò redit, explicandam esse è Chymia medicinam antiquam, non evertendam. Idque fiet commodissimè, si nomina à primis inventoribꝰ indita & usu ac omniũ seculorum consensu approbata, quibus Hippocrates, Aristoteles, Galenus, Avicennas, Mesues, & reliqui Medici omnium seculorum, Chymici & non Chymici usi sunt, retineantur, res verò è Chymia declaretur. Nova enim nomina imponere rebus, non cujusvis est; nec tantus fuit Paracelsus, ut hoc ei licuerit.

Humor quid Galenicis. Injuriam etiam maximam faciunt Chymici Galenicis, atque inter eos Quercetanus, *in consilio de arthritide & calculo*, dum ipsis tribuunt, quasi per humorem intelligant quiddam aqueum saltem, omni nobiliore potestate destitutum. Non sunt inania nomina humores, non sua essentia & proprietatibus destituuntur, sed ex principiis prioribus mista formam habent specificam, proprietates, potestates, colores, sapores & similia, quibus ab aliis rebus differunt. Quæ omnia nomine sanguinis & humorum includuntur. Semen, caro, os, & reliqua omnia ex sanguine oriuntur: quia tamen novam formam induunt, nova etiam nomina accipiunt. Ita licèt principia & elementa in omnibus alimentis, & quæ ex iis in corpore fiunt, insint: quoties tamen nova forma introducitur, novum nomen imponitur, & quod prius panis nominabatur, jam chylus nominatur; hinc sanguis, bilis, pituita, melancholia, caro, os, nervus dicuntur.

Sanguis an multiplex in corpore. Neque illud quoq; admitti potest simpliciter, quod statuit Severinus: Sanguinem in diversis venis & locis non ejusdem naturæ esse. Nam licet sanguis in venis minoribus partibus jam adsimilandus, mutationem accipiat: tamen ab eo, qui in majoribus est ramis, natura non differt, neque uno in loco semper & parte una quiescit, sed pro varia occasione in partibus hinc inde movetur.

An in alimentis omnes partes insunt. Errat in eo Severinus, nec video quomodo excusari possit, cum statuit, in Balsamo inesse sanguinem, spiritum, carnes, ossa, ligamenta, nervos; eaque spirituum mechanicorum opera ex eo secerni & separari. Inest quidem in omnibus alimentis quid nobis familiare, quod in corporis nutritionem cedit, & varias, pro partium, quibus apponitur, varietate, formas induere potest: quod sive Mumiam sive Balsamum appellare velit, de nomine cũ eo non litigabimus. Quod verò ista, quæ diximus, omnia in eo contineantur, & saltem inde separentur, & ut supra ex Paracelso dictum, quod unicus, quem comedimus, bolus omnia membra corporis humani actu cõtineat, quæ mani-

festentur & separentur saltem spirituum Mechanicorum industria, id admitti nullo modo potest. Si de elementis & principiis illis Chymicis, aut salso, amaro, acido Hippocratis id statueret: commodâ explicatione adhibitâ tolerari posset: at cum sanguinem, os, carnes, & partes cæteras actu in pane inesse statuit, id nullo modo salvari potest. Hoc modo enim cum Anaxagora omnia in omnibus inesse dicendum erit; & nulla esset vera generatio. At revera dum ex pane fit chylus, ex chylo sanguis, ex sanguine os, membrana, caro: in qualibet mutatione nova forma introducitur, habetque quælibet pars assumtum alimentum in suam naturam mutandi vim, quæ animæ vegetantis peculiaris potestas est: neque sanguis vel os spiritus Mechanici latentia separantis, sed animæ vegetantis, & in specie facultatis *αἱματοποιητικῆς* & *ὀστοποιητικῆς* opus est. Et cum secretiones ars satis æmulari possit: generationes tamen nullo modo potest: neque in potestate artis est, vel sanguinem vel os generare. Licet enim instrumentarium agens, calorem scilicet, in promptu habeat: primario tamen, quod est anima, destituitur. Sed hæc, quæ hactenus de sanguine & humoribus dicta sunt, de humoribus alimentariis accipienda, quæ massam sanguinis constituunt. De excrementitiis verò capite sequenti, ubi de causis morborum dicetur, agetur.

Neque enim assentire possumus Erasto, qui *disput.3.cont. Paracels.pag. 121.* scribit: Humores, qui sunt corporis nostri elementa, & eos, qui sunt excrementa, ejusdem esse speciei, & perfectione saltem, & imperfectione, aliisque accidentibus talibus differre. Dum enim sanguis generatur, partes aliquot intra, aliquot supra modum coqui: hasque tanquam inutiles sanguini futuros excerni.

An humores alimentarii & excrementitii specie differant.

Nam cui hoc persuadeat Erastus, sanguinem & bilem in vesicula fellis specie non differre, quæ ita omnibus qualitatibus, actionibus & usu differunt? Neque humores illi excrementitii & sanguis istam naturæ diversitatem saltem à causa agente, sed etiam ex alimentorum natura accipiunt, in quibus non omnes partes æquè aptæ sunt, ut boni sanguinis naturam induant. Quid verò dicet de excrementitiis humoribus præternaturalibus morborum causis: illinè etiam à sanguine, non specie, sed saltem perfectione & imperfectione different?

Tandem duplicem Anatomiam constituunt, ut ex Paracelso, *libr.1.de origine morborum è tribus primis substantiis, cap.6. & part.2.libr.2. de tumoribus pustul. & ulceribus Gallic. cap.1. Severino cap.3.* & passim alibi videre est; Unam, quam vocant *Localem*, qua cadavera artificiosè dissecantur, omniumque partium situs, conformatio, magnitudo, numerus investigatur. Quam etsi non planè rejiciunt: tamen etiam non magni-

Anatomia localis.

magnifaciunt; sed mortuam appellant, quæ vel laniis communis sit; & qua, quod vacca etiam facere possit, saltem cadaver hominis adspiciatur, non verò, ut Naturæ & Medicinæ studiosum deceat, ad interiorem & abditam hominis naturam acie mentis penetretur.

Vitalis. Alteram appellant *Essentialem*, *Vitalem*, *Formalem*, qua unumquodque corpus in sua principia, quæ statuunt, dissolvatur: quam qui tentare velit, inprimis seminum naturas & proprietates, Elementorum & principiorum officia, generationum transplantationumque radices, Astronomiæque leges, & totius corporis, non mortui, sed viventis, dispositionem, quam ipsi tradunt, cognitam habere debere statuunt. Unde ipsis non solùm cor est, quod vulgò ita vocatur, sed cor ipsis est, ubicunque calor vitalis est: ventriculus non solùm, qui vulgò ita appellatur, sed omnis cavitas, imò omnis locus, in quo fit concoctio; Matrix nō solū vulgò ita dicta pars, sed omnis locus, in quo est semē alicujus fructus. Et præcipuè, quod ubiq; faciūt, Majoris mundi considerationem in hac Anatomia conjungendam censent, & quicquid in majori mundo est, ut supra quoque dictum, in homine quoque esse non solum secundum superficialē quandam similitudinem, sed re ipsa & secundum speciem omnia & singula hominem in se complecti (licet invisibiliter) quæcunque in triplici illo regno, totiusq; mundi amphitheatro explicata continentur, tradunt. Atque ex hac Anatomia tria illa principia in homne dari statuunt; quia eadem in majori mundo reperiantur: Humores verò non dari, quia in majori mundo non inveniantur.

Anatomiæ utilitas. Verum sciendum primò, eos de anatomia illa locali, seu quæ vulgo appellatur, anatomia aut cadaveris humani artificiosa dissectione, minus honorificè, quam debebant, sentire. Quod enim scribunt, eam vel laniis esse communem, & per eam, quod vacca quoque facere possit, cadaver hominis obiter inspici saltem: eo testantur, vel nunquam anatomiæ alicui se interfuisse; vel contra scientiam hæc scribūt. Longè n. alia est lanii, alia Anatomici sectio: alio modo à vaccâ, alio ab anatomico cadaver adspicitur. Nā anatomicus omnium partium figuram, magnitudinem, cavitates & ductus, numerum, situm, cum aliis connexionem, consensum, diligentissimè, artificiosâ sectione, rimatur, atque hinc omnium usum investigat. Quod eruditissimè fecit Galenus cùm in aliis libris, tum in libris de usu partium, & post eum multi alii Medici: Quos si legisset Paracelsus, longè aliter de anatomia ista, quam appellat, locali, sentiret, neque tam absurda de usu partium libris suis passim inseruisset.

Quam verò vitalem seu viventis corporis anatomiam appellant, eam audacter nimis sibi solis arrogant

gant: cum eam Galenici Medici non omiserint, ut cum ex aliis, tum ex Galeni libris de facultat. natur. de semine, de fœtus formatione, libris pluribus de respiratione, de temperamentis, de elementis & aliis videre est. In quibus omnibus de animæ facultatibus corpus nostrum regentibus, & de ejusdem in agendo instrumentis agitur. Si quid tamen lucis ex doctrina principiorum Chymicorum addi potest, id libenter acceptamus. Verbis tamen hic, quam factis promptiores plerosque Chymicos esse video, & potius in id incumbere animadverto, ut vocabulis ludant, & sub novis vocabulis antiquorum sententias, quasi novas & suas, venditent, atque interim ex suis principiis eas parum amplificent, & illustrent. Ut dum cor esse dicunt, ubicunque calor vitalis est; ventriculum, ubi concoctio: cum nemo Peripateticorum vel Galenicorum influxum caloris in omnia membra nesciat, aut facultatem concoctricem non solum ventriculo, sed omnibus partibus insitã esse ignoret. Sed cum coctio tam epati, quam ventriculo competat: cur ventriculum potius, quàm epar omnibus partibus inesse dixerunt? Philosophi est suis nominibus res appellare, ventriculum ventriculum, epar epar, vim coctricem etjam suo nomine: non nominibus ita ludere, & res diversissimas confundere.

CAPUT XVI.

De Pathologia.

Sed ut ad ea, quæ Medicinæ propria sunt, veniamus, ordine ita requirente jam Chymicorum de morbis & morborũ caussis doctrina perpendenda: inprimis cum totius Medicinæ Paracelsicæ fundamenta hîc sita sint.

Et principio quidem non magni momenti esse existimant, distinguere Morbum, Caussas & Symptomata; & hæc tria, caussam Antecedentem, Morbum, Symptoma non differre genere, essentia vel proprietatibus specificis, sed potestate & actu solùm Severinus, *c.13.* statuit: quemadmodum Medicus dormiens à vigilante; Sulphur non accensum, ab accenso; Sal non resolutum, à resoluto; Mercurius non sublimatus, à sublimato. Ideoque ex Radicibus potius, quam aliunde nomina imponenda censet. E.G. in corpore latere Radices, semina & impuritates nitro sulphureas vel febriles, quæ digestis temporibus separatæ, exaltatæ & accensæ, vel in actum deductæ horrores, rigores, frigiditates, calorem in corde, pulsuum mutationes producere possint; atq; ab iis morbo nomen imponendum esse. Et radicibus adhuc silentibus, & occultè in corpore latitantibus, ac in paroxysmorum intermissionibus, ubi nullus est in corde accensus calor, nihilominus febrem

Paracelsici Morbos, Caussas & Symptomata confundunt.

brem in corpore latere rectius, quã antecedentem causam, dici statuunt. Epilepsias quoque in corpore circumferri, quamvis longa habeant paroxysmorum silentia, existimat Severinus.

Morbus, caussa & symptoma differunt.

Verum enim verò rectè omnino Galenus omnia, quæ in corpore humano præter naturam sunt, in tres classes redegit; Morbos, Caussas & Symptomata. Et magna vel inscitia est Severinianorum, si ex ignorantia distinctionem hanc negligunt; vel malitia, si scienter eam rejiciunt. Quam enim distinctio inter causam & effectum rejici non potest in ulla disciplina: tam ista distinctio in Medicina omitti non potest: siquidem humores causa sunt; morbi istorum effectus: rursus symptomata utrorumque effectus. Neque solum causa antecedens, morbus & symptomata differunt potestate vel actu, vel sicut sulphur accensum & non accensum, aut sal resolutus & non resolutus: sed longè major est differentia: resque hæ tota natura & essentia discrepant. Et vix ineptius quid scribi potuisset, quam illud, quod Severinus, *cap. 12.* habet. *Quod remotissimum,* inquit, *est ab effectu producendo, generis rationem obtinet: Quod verò proximum, Individuæ speciei: Effectus verò ordinatione Individuorum rationem gerit.* Nempe mucilagines lapideæ, bolares, tartareæ, quæ in leguminibus, frumentis & aliis cibis continentur, genera generalissima esse dicit: Mucilagines inde coacervatas in ventriculo, intestinis vel alia cavitate, genera subalterna: Ubi exaltantur & morbos & symptomata inducunt, species esse individuas & postremas: Actiones verò læsas & impeditas Individua. Quæ quam absurda sint in omni Philosophia, quis non videt? Licet enim verum sit, sæpe longam esse, & quidem ordinatam, caussarum & effectuum seriem: non tamen sub eodem genere sunt; & caussa effectus neque genus neque species est. Et DEUS, qui est caussa omnium rerum aliarum, earum neq; genus neq; species est. Et quis tam ineptus est, ut dolorem capitis, & flatum membranas cerebri distendentem, aut calculum vesicæ & urinæ suppressionem sub eodem genere esse, aut sese ut individuum & speciem vel genus habere dixerit? Hoc quidem verum est, humores aliquandiu sæpe in corpore latere posse, antequam actu morbũ aliquem producant, & tum potestate sunt id, quod postea fiunt: verum morbus, qui ab humore producitur, semper sua natura differt à caussa, à qua producitur, sive caussa potestate, sive actu talis dicatur. Ita humores vitiosi in corpore delitescere possunt, antequam putrescant & accendantur, qui postea, ubi putrescunt & accenduntur, febrem excitant, quam varia Symptomata, sitis, vigiliæ, dolor capitis, delirium & alia comitari possunt: quæ omnia inter se differũt; atq; alia natura est humoris putre-

putrescentis, alia intemperiei calidæ hinc excitatæ, seu febris; alia sitis, vigiliarum & aliorum Symptomatum; quæ sine insigni errore confundi non possunt. Neq; enim caussa seu morbi Paracelsici lædūt actiones, priusquam partis, à qua eduntur, dispositionem immutarint; atque ut caussa morborum, non morbi. Impossibile enim est, ut caussis actionum non mutatis actio lædatur. Et quod actionem ideo lædit, quia actionis caussam immutat, non morbus est, sed morbi caussa.

Atque exempla omnia, quæ affert Severinus, non aliud docent, quàm rem unam & eandem, quod potest fieri, revera fieri, & caussam effectus, quos in sua potestate habet, in actum deducere: nullo verò modo evincunt, ut caussa & effectus sint idem. Et licet postquā materia febrilis vel vomitu, vel per alvum rejecta, vel sudore evacuata est, febris cessat, & omnia symptomata evanescunt: non tamen sequitur, quod una omnium fuerit natura & essentia, sed sublata caussa continente, simul tollitur effectus; sicut sublata interpositione terræ inter solem & lunam cessat eclipsis. Ideoque ineptè scribit Severinus, quod viderit febrim vomitu rejectam: caussam vidit, non febrim. Ineptius adhuc, quod viderit, materiam illam vomitu rejectam vitalia motus vestigia febrili horrore aliquantisper demonstrasse. Si legisset aut diligenter perpendisset, quæ Galenus & Galenici de natura & caussis horroris & rigoris febrilis scribunt, aliter sensisset & scripsisset.

Morbis nomina unde sint imponenda.

Verum illud fortasse offendit Severinianos, quod morbis nomina non à caussis seu radicibus, ut appellant, sed aliunde potius indita sint: verbi gratia, febrem, quæ à calore denominatur & definitur, potius à caussa morbum nitrosulphureum dicendum putant. Verum & hic valde iniqui sunt, dum planè pro suo arbitrio rebus nomina imponere volunt, & nomina satis cōmoda rejiciunt. Res enim quælibet à sua essentia definienda & denominanda est. Et proinde non malè fit, cum febris à sua essentia definitur. Alia postea est disquisitio de natura caussæ; & hic disquirendū, an caussa febris dici debeat bilis, an verò nitrosulphur.

Neque etiam Galenici tam rudes sunt, ut morbi maximam semper habendam rationem censeant, sed sæpe ad caussam magis, quàm morbum, attendendum esse, probè sciunt. De quo videantur Instit. *lib. 5. part. 2. sect. 1. c. 4.* Multò minus saltem ad symptomata respiciūtur Galenici. Nā sæpe diversa symptomata ab eadem caussa proficisci possunt; & contra unum symptoma à diversis caussis: quæ nisi quis diligenter distinguat, & tamen symptomatibus attendat, Empiricum ageret, & in curatione falleretur. Imò in ipsis febribus caussarum maxima habēda est ratio. Exempli gratia, non suffi-

ſufficit, ſcire aliquam febrem malignam eſſe, ſed cauſſarum imprimis febres malignas excitantium natura inveſtiganda eſt; cum earum ſit maxima diverſitas, & hinc ſymptomatum & curationis magna differentia occurrat. Ad quam rem & varietatem cauſſarum explicandā, ſi quid Chymici adjumenti afferre poſſunt, id libenter amplectimur; ſed quantum pleriq; hactenus præſtiterint, res ipſa declarat. Interim tamen cauſſæ, morbi & ſymptomata non confundenda ſunt, ſed uſitata rerum præternaturalium diſtinctio, in morbos, cauſſas & ſymptomata retinenda. Sed pergamus jam ad rem ipſam.

Morbus ſubſtantiæ ſec. Paracelſum.

Et ipſam naturam morbi quod attinet, primò in eo errorē valde craſſum errat Paracelſus, quod morbū ſubſtantiam eſſe docet: imò quod, *libro 2. de morbis podagr.* morbum totum hominem eſſe, & corpus inviſibile habere ſcribit; idque exemplo icteri declarat. Locum integrum adſcribere libet. *Exempli loco ſit*, inquit, *Icteritia, quæ oritur in centro hominis, id eſt, felle. Verum nullum damnum affert, niſi ex ea totus homo progenitus ſit, id eſt, icteritia ſit integer homo. Hinc n. oritur totum corpus icteritiæ, quod tam latè extenditur, quàm latè extenditur microcoſmus, id eſt, in manus, pedes, oculos, aures, & omnia, quæ corpus continet. Cum jam totum corpus repletum eſt, tum abſoluta eſt, & habet omnia membra, quæ homo habet, ac membra membris adjacent. Hinc manus manuū, pedes pedum, oculi oculorum, ventriculus ventriculi, inteſtina inteſtinorum morbos provocant. Atq; ita microcoſmus geminus eſt in tali morbo, habet duo corpora, & eſt unus homo, non alio modo unita, quàm ſi aqua in cineres infundatur.*

Verum quæ hæc eſt Philoſophiæ ignorantia, ita ſumma rerum genera confundere, & accidentia & ſubſtantias non diſcernere? Cùm enim contraria ſint ſub eodem genere; ſanitaſq; extra controverſiam in genere qualitatis ſit; eodem etiam referendus eſt morbus; omniſque morbus nihil aliud eſt, quam qualitas præter naturam corpori inducta, ob quam corpus ita diſponitur, ut ad actiones debitas exſequendas ineptum reddatur.

Verum hæc eſt egregia illa Paracelſicorum Logica, id eſt, Logicam, qua unā verum à falſo aptè diſcernimus, contemnere, atque modum ſciendi cum ipſis ſcientiis confundere. Quod & P. Severinus fecit, qui jactat, ſe ulceroſam Categoriarum diſpoſitionem ad ſanitatem revocaſſe, non ſine ſævo Chirurgiæ miniſterio, atque unum panificium omnibus modalium ſubtilitatibus, jejuniſque prædicamentorum digeſtionibus anteponere. Verum rectē reſpondet Th. Eraſtus, *part. 1. diſput. contr. Paracelſ.* Sanē cùm venter eſurit, præfero ego quoque panificium Ariſtotelis & Philoſophorum de his rebus diſputationibus. At cum animus eſurit veritatem, longè magis explet ejus famem Ariſtoteles, quam Piſtores. Deinde malē

ideò totum hominem appellare videtur Paracelsus, quod totum corpus quasi pervadat & permeat. Non enim omnes morbi totum corpus occupant, ut icterus, quem exempli loco adducit: sed sunt multi morbi particulares, ut inflammationes oculorum, aurium & aliarum partium, ventriculi, epatis, cerebri, debilitates, & alii morbi, qui totum corpus non occupant.

Error autem omnis ex eo manat; quod, sicut plantæ è suis seminibus proveniunt, ita morbos ex suis etiam specificis & peculiaribus seminibus oriri existimant. Atque ut formam illam plantæ, quæ latet in semine, corpus sibi idoneum fabricat; terra verò saltem materiam artifici illi formæ suppeditat; coloresque plantæ plantam non producunt vel constituunt, sed opera illius internæ formæ sunt: ita & humores in corpore nihil aliud esse, quam materiam, è qua & in qua semina illa latitantia morbos producant; calorem verò & frigus, reliquasq; qualitates quasi umbras esse, quæ abdita illa comitentur, docent. Itaque & veram morborum curationem nihil aliud esse, quam seminum illorum, à quibus morbi generantur, ablationem. Hæc enim nisi tollantur, per caloris, frigiditatis, reliquarumque qualitatum mutationem, per humorum evacuationem, nullum morbum verè curari. Ut exemplo res clarior fiat: sicut, inquiunt, qui, ne fructus aliquis in horto suo proveniat, satagit, satis nō facit; si fructū illū quotannis decutiat ex arbore; (quotannis n. ingenerabitur;) aut unum atq; alterum ramum amputet; (nam & hi generabuntur, & residui fructus ferent;) multò minus si folia arboris aut ipsos fructus alio colore illinat: sed arbor radicitus exstirpanda est. Ita & calorem, frigus, similesq; qualitates per contraria velle tollere, esse fructus solùm auferre; relicta radice, unde proveniunt, existimat Paracelsus, & semina, radicem atque artificem tollere jubet. Nimirum quæ suprà omnium rerum naturalium principia posuerunt, ea & hîc sequuntur, & ut reliquas res naturales omnes à suis astris & seminibus, quæ omnium qualitatum & motuū caussa & fundamentū sunt, provenire statuunt: ita & morbos in natura sua semina habere opinantur, à quibus omnium generationū & transplantationum virtuitus proveniant. Ab elementis verò morbos nō provenire, sed elementa solùm matricis & loci rationem obtinere, & seminibus ac spiritibus loca & alimentum subministrare. In seminibus dona & officia formarum vigere; horum beneficio actiones omnes administrari; mistiones absolvi; ex his proficisci sapores, colores, calidum, frigidum, humidum, siccum; continere in suis scientiis principia vitalia, duritiem, mollitiem, tenuitatem, crassitiem, asperitatem, levitatem, viscositatem & reliqua similia omnia.

Morborum semina sec. Paracelsum.

Seminum morb. origo sec. Paracelsum.

De origine verò horum Seminũ morbificorum ita statuunt. Etsi in prima rerum creatione, ubi virtute divina generationis & multiplicationis vim acceperunt semina, omnes res puræ, integræ, perfectæ, & sine corruptione & morte fuerint: tamen post prævaricationem primi parentis puris illis seminibus maledictione divina supervenisse novas tincturas, ut hac de re loquitur Severinus quarum mistione in calamitosam sortem trasplantata sit totius creaturæ pulchritudo; & prima & pura illa semina novis & infelicibus vestimentis fuisse obducta. Et illa ipsa semina ab eadem potestate sive voce divina, quibus alia semina pura & perfecta, vim multiplicationis & transplantationis accepisse: sicut ab eadem divina potentia spinæ & tribuli proveniunt.

Hæc autem Mortis & Morborũ semina radicesq; in impuritatibus consistere, ait Severinus, arsenicalibus, sulphureis, vitriolatis, æruginosis, mercurialibus vel urticosis, spinosis, napellosis, opiatis & similibus, quæ impuritate inflammabiles sint, instabiles & ad corruptionem festinantes, permistæ tamen cum primis purisque rerum radicibus, cum quibus etiam aliquam affinitatem habeant. Neque enim quævis impura quibusvis promiscuè copulari, sed talia talibus. Atque ista impura semina, quasi hospites & advenas, obtemperare radicibus & seminibus puris & perfectis in generationum initiis & dum omnia secundum naturam se habent, ac fallaci servitutis imagine oportuna nequitiæ tempora exspectare. Separata verò, & exaltata inimicitias suas prodere, & morborum & mortis auctores existere. Hominem verò, qui omnium rerum sublunarium ministerio utitur, & ex plantis ac animalibus suum alimentum sumit, universis impuritatibus inquinari, & morborum & mortis infinitas species obtinere.

Morborum hæreditariorum caussa sec. Severin.

Atque ab his morborum seminibus morborum hæreditariorum ortum deducit P. Severinus. Si quis enim intemperantia vel alia de caussa impuritates in corpore colligat, fieri posse statuit, ut individui illius radices & semina ita per impuritates illas inquinentur, & impuritates tàm fortiter semini cohæreant, ut etiam in quartam generationem propagari possint. Hinc etiam caussam reddit, cur in liberis quidam morbi conspiciantur, qui in parentibus non animadvertebantur, atq; ita ex nõ podagricis podagrici, ex nõ Epilepticis Epileptici generentur. Existimat nimirum impuritates in parentum seminibus delituisse, sed nondum maturas & exaltatas fuisse: in natis verò demùm exaltari, & ad maturitatem pervenire, & in expectata symptomata afferre. Contra fieri statuit, ut ex podagricis non podagrici fiant, ex Epilepticis

non Epileptici; vel quia semina istorum morborum radicem & balsamum humanum nondum potenter occupaverint, sed superficialiter saltem ei adhæserint; vel quia potestate naturalis balsami in utero superata fuerint; vel quia ad terminum sterilitatis auctorem pervenerint. Habere enim semina ista, quæ speciei non cohærent, sed individuis, suas ætates, tandemque radicibus exhaustis sterilescere.

Paracelsici intempe-ries rejiciunt. Contra verò caliditatem, frigiditatem, humiditatem, siccitatem, humoresque neque in morborum, neque in caussarum morbificarum numerum admittunt: sed aliquid reale, quod viribus & potestate polleat, quod effectus producere possit, quod suas periodos exserat, quod scientiam habeat, prædestinationes & officia, essentiam quoque vitam, & proprietates, quarum beneficio generationum fluxus moderari possit, postulat Severinus. Caliditatis, frigiditatis, humiditatis, siccitatis, intensiones & remissiones in vanum adduci existimat, quæ sint umbræ rerum, quemadmodum colores, nec radices habeant, nec potestates. Cum verò rei evidentia talis sit, ut negare non possint, aliquos morbos ex qualitatibus primis generari: leviores illos tamen, quam ut Medici operam requirant, esse opinantur.

De morbis Compositionis sententia Paracels. De morbis etiam Compositionis non sunt solliciti, sed eos saltem pro quodam actionum impedimento habent, & non magni æstimant. Unde recentiores, ut apud Severinum, *pag. 226. & pag. 247.* videre est, duplices morbos constituunt, quosdam ex seminibus, quosdam sine seminibus. Instrumentorum enim vitium & figurarum & cavitatum morbos, ut & continui solutionem, ex seminibus non oriri statuunt. Qui verò vulgò morbi partium similarium dicuntur, eos sua semina habere existimant.

Humores verò plerumque pro quodam phantasiæ invento habent. Et licet Paracels. *in Labyrinth. Med. errant. cap. 8.* humores concedat: morborum tamen caussas esse negat; & humores à morbo, non autem morbos ab humoribus esse dicit. Utuntur verò contra humores morborum caussas iisdem argumentis, quibus contra humores alimentarios utuntur, nimirũ, quod in Macrocosmo non reperiantur. *Humores è caussar. morb. numero à Paracelso rejiciuntur.* Ita enim, *in fragment. Medicis tom. 1. pag. 134.* scribit Paracelsus: *Magnus est error, calidum & frigidum considerare, vel Choleram, Melancholiam, Phlegma, Sanguinem. Nunquam ullus morbus calidus frigidis curatus est, nec frigidus calidis.* Ita *de modo pharmacandi tract. 1.* scribit: *quis dicat Fraxinum ex Cholera aut Melancholia crescere? vel si crevit, quis dicat fraxinum esse Choleram, Melancholiam, item Phlegma? Eodem modo nec excrementa,* (quæ ipse stercora vocat) *ex humoribus generantur. Quæ enim origo est unius, eadem etiam alterius:* Et paulò post: *Flavum stercus* (excrementum) *appellare Cho-*

Choleram vitellinam; viridem, Choleram prassinam, perinde est, ac si quis dicat; Pyra flava sunt cholera vitellina; viridia poma sylvestria sunt cholera prassina. Et passim in suis scriptis acerbè, ut inprimis *tom. 1. pag. 784.* videre est, Galenicos hoc nomine exagitat: quæ omnia huc afferre operæ pretium non est. Quercetanus, *in Consil de arthr. & calcul.* humores è caussarum numero recjicit; quia nullus humor vel salsus, vel acidus, vel alterius saporis sit, nec sal, nec tartarum admistum habeat. Et ridiculum putat, dicere, humores aduri. Humorem enim simplicem ad ignem totum exhalare.

Verum in his multa sunt, quæ fidem non merentur. Primò enim malè ex morbis quasi peculiares plantas è seminibus suis pullulantes constituunt. Monstratum enim jam antea, morbos non esse substantias, sed quiddam corpori præter naturam accidens; & malè Paracelsi asseclas causas morborum cū morbis confundere. Licet enim verum sit, quod nemo Galenicorum negat, morbum, nisi caussa sublata, à qua pendet, non tolli: interim tamen morbus cum caussa non confundendus. Et quanquam negandum non sit, humorem aliquem vitiosum bonos humores corrumpere & inficere, & ab exiguo initio vitium aliquod in totum corpus diffundi posse; eodem modo sicut parum fermenti totam massam inficit, ut præcipuè in venenis videre est: tamen longè alia est plantarum, alia morborum generatio. Anima enim vegetans, quæ est in semine, ex attracto alimento totum corpus plantæ fabricat, & ex ovo fit pullus, non corruptione, sed perfectione, ut Scaliger, *exerc. 6. sect. 2.* habet. At in morborum generatione longè aliter se res habet, atque à vitiosis humoribus, quasi à fermento, boni alterantur, inficiuntur & corrumpuntur, corruptorumque humorum qualitates ipsas partes lædunt, alterant, ipsisque qualitates præternaturales inducunt: nulla verò in morborū caussis vis formatrix est, qualis in seminibus plantarum reperitur, quæ eorum corpus fabricet.

In eo verò parum à delirio abest Manichæorum Severinus, quod post hominis lapsum primis illis seminibus puris maledictione divina novas tincturas supervenisse scribit, quarum commixtione pura illa semina corrupta & inquinata sint, eaq; semina voce divina æquè ac alia semina vim sese multiplicandi accepisse. *Semina morborum rejiciuntur.* Quod enim dogma Manichæorum fuerit, docet Augustin. *lib. 5. confessionum, cap 10. Et mali, inquit, substantiam quandam esse credebam, & habere suam molem tetram & deformem, sive crassam, quam terram dicebam, sive tenuem atq; subtilem, sicut est aeris corpus.* *Malum non est substantia.* Sed in eo tamen saniores videntur esse Manichæi, quam Paracelsici. Augustinus enim, *loco allegato,* de se adhuc Manichæo scribit, *Deum bonum nullam malam naturam creasse, qualiscunque*

pietas me credere cogebat. Hi autem semina illa morborum & substantiã malam à Deo provenisse scribũt. In qua opinione multa absurda, imò impia sunt. *Primò* Deum autorem & creatorem mali, morborum & mortis faciunt, eumque aliquod malum substantiale creasse statuunt, quod impium. *Vidit enim Deus, quæ fecerat, & erant valde bona. Neq; enim à summo bono potest aliquid non bonum fieri vel conservari*, ut Scalig. exerc. 307. *sect.* 27. ait: *Et invidia diaboli introivit mors in orbem terrarum.* Vnde rectè August. *de Civit. Dei. lib. 11. cap. 9. Mali nulla natura est, sed amissio boni mali accepit nomẽ.* Omnis enim substantia, quatenus talis, est bona. Cui malum non consubstantialiter, sed accidentaliter solum inhæret. Unde idem Augustinus, *de civitate Dei, lib. 14. cap. 11.* scribit: *Mala sine bonis esse non possunt; quia naturæ, in quibus sunt, in quantum naturæ sunt, utiq; bonæ sunt. Detrahitur porrò malum, non aliqua natura, quæ accesserat, vel ulla ejus parte sublata, sed ea, quæ vitiata ac depravata fuerat, sanata atq; correcta.*

Deum nihil mali creasse.

Deinde duplicem faciunt creationem, priorem, quæ benedictione & sex dierum spatio perficitur: alteram, jam diebus sex elapsis, post hominis lapsum, qua maledictione Dei rerum puris seminibus & radicibus radices malæ vel tincturæ morborum & mortis autores concreatæ & additæ sint: cum tamen literæ sacræ expressè testentur; DEUM die septimo quievisse ab omni opere, & nihil amplius creasse. Et maledictio Dei tantum pœnam indicavit, non verò naturam pravam induxit.

Illud tamen mirum, quod illam impuritatem & venenum, morborum causam, homini inesse negat Paracelsus, & alimentis tantum tribuit: cum tamen homo peccaverit, & peccando morbos & mortem sibi attraxerit. Ita enim scribit, *Param. tract. 2. cap. 1. Corpus nobis sine veneno datum est, & in eo nullum est venenum: Illud verò, quod corpori alimenti loco damus, in eo est venenum: corpus perfectè creatum est, reliqua non ita.*

Verum Chymici recentiores ipsi absurditatẽ hujus dogmatis animadvertunt, & proinde semina morborum eo modo, quo Paracelsus & Severinus, statuere vix audent, sed tribus principiis contenti ex iis omnia morborum genera deducere conantur.

Ex his etiam seminibus non satis rectè deducit morbos hæreditarios Severinus, quasi nimirum illi oriantur ex sui generis seminibus & impuritatibus, quæ suo tempore ad maturitatem proveniant & exaltentur. Hoc quidem verum est, vitia, quibus parentes obnoxii sunt, cum ipso semine & sanguine materno in libros derivari, neq; illud vitium semper mox à partu, sed alia aliis ætatibus fieri: non tamen ita sese res habet, ut illi morbi generentur, sicut arbor & planta ex semine crescit, quæ suo tempore fructus profert: sed malum hæreditariũ

Morborum hæreditariorum caussa.

est dispositio quædam vitiosa in aliqua parte, ob quam ætatis progressu humores sui generis cumulantur, tandemque cumulati & aucti sibi congeneres morbos producunt.

Qualitates primæ è morborum numero non rejiciendæ.

Deinde male è morborum & caussarum morbificarum numero qualitates primas rejiciunt, aut certè non magni, & vix pluris, quam umbram aut colores æstimant, easque Rellollaceas appellant. Experientia enim testatur, quam primum alicui parti intemperies aliqua præternaturam, sive calida, sive frigida, sive humida, sive sicca inducitur, ejus actionem lædi, neque eam prius officium suum exequi posse, quam ipsi naturalis temperies restituatur. Id quod in ventriculo quotidie fieri, nec vulgo ignotum est. Refert quoq; Galenus, *lib.1. de locis affect. cap. 6. in fine*, Musculum, qui in superficie ani est, resolutũ quibusdam fuisse, qui sederint super lapidem frigidum, aut in aqua frigida nimis diu fuerint versati. Idem, *4. de locis affect. cap. 4.* refert, quendam tempore frigido & pluvioso, cum madidum pallium diutiꝰ collo obvolutum gestasset, in manus paralysin incidisse, nervis, qui à spinali medulla ad manum decurrunt, nimis refrigeratis & humectatis. Monet etiam Galenus, *lib.10. Meth. medendi c.9.* quod quidam imposito præcordiis refrigerante medicamento difficultate respirandi laboraverit; alter verò tussierit, atque paulo post utrique symptoma finitum, ubi quod refrigeraverat, est ablatum. Quantum etiam damnum inferat, si quis, ubi nimio motu vel alia de causa incaluit, avidꝰ aquã frigidam hauriat, nemo ignorat. Et cũ, secundum Hippocratem, Curatio indicet morbum: quid balnei aquæ dulcis usus præstare possit in Hecticis, videatur Galenus, *l 10. Meth. medendi*. Et non immerito contra eos, qui ita contra sensum & experientiam pugnãt, illud, quod Scaliger Cardano, frigus saltem privationem dicenti, objicit, usurpari potest: *Soleas abjice & pileum, Cardane, quo tempore ex Alpibꝰ Rhæticis urit nos Boreas.* Et viatores sæpe magno suo incõmodõ percipiunt, quid frigus possit, dũm ipsis nares, aures, digiti, pedes frigore enecantur. Et quantum æstas illa & siccitas hisce regionibus insolita, æstate anni proxime elapsi 1616. potuerit, satis docuerunt febres illæ Epidemiæ frequentissimæ, à quib. vix domus aliqua libera fuit. Quantam

Venti quæ vi morbos inducant.

etiam humiditas in corporibus nostris mutationem efficiat, anni nos docent pluviosi. De qua re videatur Hippocrates, *3. Aphor. usque ad Aph. 26. & in libris Epidem.*

Neque quicquam valet, quod affert Severinus, *cap. 8.* ubi loca ista Hippocratis nova interpretatione corrumpere conatur, dum scribit, Austros non facere gravem auditum, nec alia sympsomata ab Hippocrate enumerata, inducere, quia sint calidi & humidi, sed quia corpora eorum proprietatibus opiatis, cicutarum, solanorum prædita sint. Ita aquilonem non excitare tussim,

quia

quia frigidus & siccus, sed quia corpora aquilonis proprietatibus berberisatis, acetosis imbuta sit, & *cap. 12.* caliditates, siccitates, humiditates, & frigiditates tantum ut externas signaturas, & potestatum, proprietatum ac tincturarum comites & umbras esse.

Primum enim absurdissimum illud dogma, ventos, pluvias, nivem & similia alia esse fructꝰ stellarum, demonstrare debebat, antequam tam ruinoso ista fundamento superstrueret. Deinde quod à qualitatibus primis, ut principalibus agentibus, non saltem ut comitibus umbris & externis signaturis, mutationes istæ, quæ in corpore humano accidunt, proveniant, multa alia docent. Nam quæ ab intempestivis ejusmodi anni tempestatibus provenire solent, eadem illi ferè familiariter patiuntur, qui in regione vel loco tali habitant, ut apud Hippocr. *in lib. de aere aq. & locis videre* est; unde morbi Endemii ortum habere dicuntur. Et quid opus est, ad occultas proprietates, potestates & tincturas confugere, ubi ex qualitatibꝰ manifestis caussa sufficiens reddi potest, ut ex commentariis in aphoris. allegatos & libris Epidem. Hippocratis patet? Et mirum, Chymicos nonnullos ita efficaciam qualitatum primarum in corpus humanum negare: cum tamen eandem in rebus aliis experiantur, & sciant, aliam mutationem fieri à calore humido, aliam à calore sicco, & calore ut communi δημιουργῷ suarum operationum utantur.

Interim in qualitatibus primis non acquiescendum esse, jam sæpiꝰ dictum. Atque injuriam facere Severinum aliis Medicis, quasi omniũ morborum causas à qualitatibus primis petant, vel unus Fernelius docet. Sed cum hac de re etiam supra dictum sit, ea hic non repeto.

Postea de morbis compositionis non bene sentiunt, atque de iis parum sunt solliciti: rationemq; falsam afferunt: quod saltem actionum quoddam impedimentũ sint. Quasi verò nõ omnes morbi actionum quoddam impedimentum sint, ut lib. 2. Instit. dictum. Et illud impedimentum, quod morbi compositionis afferunt, non minus est, quam illud, quod ab humoribus aut à morbis ex semine, quos appellant, ortis proficiscitur, ut in luxationibus, obstructionibus renum, vesicæ, aliarumque partium & aliis compositionis vitiis videre est. *Morbi compositionis non parvi faciendi.*

Humores quod attinet, malè eos rejiciunt Paracelsici; cum sensu constet, in diversis morbis diversos humores, cum sponte à natura, tum per medicamenta, per alvum & vomitum evacuari, atque iisdem evacuatis & è corpore ejectis morbos cessare. *Humores non rejiciendi.*

Quod cum negare non possint, aliis nominibus excrementitios illos humores appellandos censent. Et quia per vomitum plures humorum species rejiciuntur salium

propri-

proprietatibus insignitæ: existimat Severinus, phantasticis nominibus bilis vitellinæ, æruginosæ; pituitæ salsæ, acidæ relictis, ad salium nitrosorum, aluminosorum, vitriolatorum genera, & ad salium proprietates in plantis, aronis, urticæ, chelidoniæ, flammulæ, & similia recurrendum esse, mixtionesque salium cum sulphuribus studiosè inquirendas, & salia sulphuri & mercurio adjungenda; bilis verò, melancholiæ, pituitæ nomina abjicienda.

Verum caussa nulla est, cur antiquas appellationes planè rejicere debeamus. Nam si febris, apoplexiæ, epilepsiæ, hydropis & alia nomina plurima ab antiquis imposita retinentur, cur hæc etiam retinere non liceat? Neque enim per humorem, ut malè, *in consilio de arthrit. & calculo*, hanc sententiam Galenicis attribuit Quercetanus, meram aquam intelligunt, sed corpus mistum sui generis. Et quemadmodum per sanguinem non corpus simplex & meram aquam accipiunt: ita nec per bilem, vel pituitam, vel melancholiam. Sunt, ut dixi, mista hæc sui generis, quæ cum ex diversitate materiæ & dispositione corporis, quod alimentum mutare debet, varia nascantur & cumulentur, varios quoque ea morbos excitant. Et sit, ut per resolutionem humores in principia Chymica resolvi possint: tamen ante resolutionem, & dum in corpore sunt & morborum caussæ sunt, non sunt corpora simplicia, sed mista, & proinde appellatio à toto sumenda.

Humor quid Galenicis.

Si quod tamen nomen commodius è Chymicorum scholis peti potest; aut si in varietate humorum explicanda & eorum natura penitius investiganda, aliquid opis Chymici afferre possunt: id libenter admittimus. Optandum quidem esset, ut quod Erastus, *part. 2. disput. contra Paracels. pag. 774.* putat, non magna esset in morborum caussis difficultas: verum longè maximam esse, omnes, qui in Medicina diligenter versantur, satis animadvertunt; & præcipuè humorum & venenorum diversitatem in specie explicare, & ad species infimas descendere, difficilimum. E. g. saltem perpendantur febres malignæ, in quibus non satis est, scire, vel sanguinem, vel bilem, vel alium humorem putrescere & corrumpi, sed terminus ille corruptionis, & in quid mutentur humores, investigandum. Unde febrium malignarum pendet differentia, & curationis varietas. Alia enim longè est humorum corruptio in variolis, & morbillis; alia in febribus, quas bubones; alia in iis, quas carbunculus comitantur; alia in febre sudatoria. Atque hinc accidit, ut sæpe, quæ in uno pestilenti statu profuerunt medicamenta, in alio parum auxilii adferant, quod sc. in malignitate in genere plerumque hæremus, nec quæ definita sit humorum corruptio, investigamus. Corruptionis autem diversitatem maximè venena monstrant. Nam in

aliud humores corrumpuntur, si quis à cane rabido mordeatur; in aliud si à scorpione, serpente lædatur; in aliud, si à lue venerea inficiatur. Id quod in corruptione omni summoperè attendendum.

Quam ad rem, inquam, commodius explicandam, si quid adjumenti adferre possunt Chymici, id libenter acceptamus: modò vero consentanea adferant.

Qualitates primæ ad naturam humorum explicandam non sufficiunt.

Nam ut, quod sentiam, dicam, non solum ex qualitatibus primis humorum differentia & natura satis explicari potest, sed specialius & per propiores qualitates determinanda est; neque de nihilo est, quod Hippocrates, *libro de prisca medicina*, scripsit: *Non calidum, non frigidum, non humidum, non siccum est, quod magnam vim habet; sed acerbum, sed acidum, sed amarum, & hujus generis alia. Horum enim quicquam ubi secretum fuerit, & per se extiterit, tum hominem molestia afficit.* Et ut paulò post habet; *Si acris humor, quem bilem flavam nominant, effusus fuerit, quænam anxietates, æstus & impotentiæ detinent? & quibus acuti, acres, æruginosi humores instant, quinam furores & viscerum & thoracis lancinationes animique dejectiones inde oriuntur? neque hæc prius conquiescunt, quam evacuati, dejecti & aliis permisti illi fuerint.* Itaque in caussis morbificis & omnibus, quæ corpus nostrum alterant, non solum ad calidum, frigidum, humidum, siccum respiciendum, sed ad propriam cujusq; naturam, quæ sola caliditate, frigiditate, humiditate & siccitate non determinatur, sed aliis præterea describitur: cum res esse possint multæ, quæ temperamento primarum qualitatum conveniunt, natura tamen specifica non parum differunt. Id quod docet, *ibidem*, Hippocrates. *Exhibeatur*, inquit, *aliquis mihi natura non admodum robusta, sed imbecilliore, qui triticum crudum & inelaboratum edat, & carnes crudas & aquam bibat. Ex qua victus ratione non dubium est, quin multa & gravia sit perpessurus. Quodnam igitur ita affecto præsidium comparandum? Calidum, an frigidum, an humidum, an siccum? Certissimum & evidentissimum medicamentum est, sublatis, quibus utebantur, cibis, pro tritico panem exhibere, pro crudis carnibus coctas, & insuper vinum exhibere.* Et clarius postea docet, In istis qualitatibus non acquiescendum esse; cum in natura vix dentur seorsim, sed cum aliis potentioribus conjunctæ. *Neque*, inquit, *opinor, ipsis est investigatum, quidnam per se sit calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccum.* Et si *imperatur, ut calidum vel frigidum ægro offeratur, mox quærendum est, quale nam calidum, vel frigidum; an frigidum acidum; an insipidum; calidum amarum, vel calidum dulce, vel calidum insipidum.*

Humorum natura qua ratione explicanda.

Et ad ista simul, non solum ad qualitates primas, esse respiciendum in caussis morborum, vel ulcera & tumores satis demonstrant. Exempli loco sit nobis cancer, in quo qui salem corrosivum non

agnoscit, eum parum perspicacem esse puto; ut jam de prurigine, scabie, & ulceribus erodentibus, serpentibusq; aliis nihil dicā. Clariss. Dn.D.Michael Döringius, *l.1.de Medicina,& Medico p.109.* refert, quendā juris Licentiatum urinam reddidisse, à qua, ceu spiritu vitrioli, linteamina erosa fuerint. Idē in viro quodam scorbutico hæmorrhagia narium per intervalla laborante observavit, linteamina, quibus sanguis exceptus fuerat, ab eo corrosa fuisse. Ergo ut tales humores vel à sale, vel alio principio Chymico denominentur, non repugno. Licet n. supra, ubi de sanguine & humoribus naturalibus egi, humores illos, utpote in quibus excessus aliquis talis non apparet, à principiis Chymicorū denominandos negaverim; atq; etiam humores excrementitios, in quibus non est manifestus aliquis excessus, à principiis istis denominandos non esse, adhuc concedam; imò antiqua nomina retinenda censeam: tamen nō est planè incommodum, humorū valde excedentiū varias differentias nominib9 à sale vel sulphure petitis, vel aliis etiā determinare & distinguere, ubi scil. uni9 aliquis excessus insignis apparet. Salsum n., amarum, acidū & similia, quando secreta fuerint ab aliis, & per se exstiterint, tunc lædunt. & humores tales, in quibus est taliū qualitatum excessus, ibidem appellat Hippocrates χύμους ἀκρήτους ϰ̀ διαφέροντας: & ut *4. de rat.vict. in acut. aph.31.* fluxionem è capite calidam & nitrosam nominat. Imò in ipsis febrib9 horum humorum differentiam notandā censet Hippocrates. οὐκ, inquit, διὰ τὸ θερμὸν ἁπλῶς πυρεταίνουσιν οἱ ἄνθρωποι, οὐδὲ τοῦτο εἴη τὸ αἴτιον τῆς κακώσιως μοῦνον: ἀλλ' ἔστι ϰ̀ πίκρον, καὶ θερμὸν τὸ αὐτὸ, ϰ̀ θερμὸν καὶ ὀξὺ, καὶ ἁλμυρὸν, καὶ θερμὸν, καὶ ἄλλα μυρία; καὶ πάλιν γε τὸ ψυχρὸν μετὰ δυνάμιων ἑτέρων, id est: *Neq; calido simpliciter febricitant homines, neq; ipsum solum affectionis causa est, sed est amarum & calidum idem, & calidum & acutum, & salsum & calidum, aliaque sexcenta: & rursum frigidum cum aliis facultatibus conjunctum est:* de quo jam supra etiam monuimus. Neque enim sufficit, esse febrim biliosam, sed qualis sit bilis, & in quid corrumpatur, attendendum. Unde febrium & symptomatum diversitas pendet. Atq; hos humorum excessus, seu, ut ipse nominat, ἀκρότητας καὶ ἰσχῦς appellat Hippocrrates, δυνάμεις, quod scil. in corpore nostro afficiendo maximam vim habeant. ὅσα, inquit, κακοπαθέει ἄνθρωπος, πάντα ἀπὸ δυνάμιων γίνεται: *quicquid mali patitur homo, id omne oritur à potentiis,* id est, humorum excessibus, qui sunt supra humanam naturam.

Neque quisquam miretur, talia in corpore reperiri. Ut enim jam non dicam de mutua rerum transmutatione: illud saltem moneo; cùm homo plantis & animalibus, quæ & ipsa plantis aluntur, nutriatur; plantæ autē suum alimentū ex terra habeant; terra v. passim salsos, ama- ***Humorum vitiosorum origo.***

amaros, aliosq; succos minerales & spirit9 in se contineant eosq; attrahant, eosdem tamen planè mutare non possint: in hominem talia quoque derivantur. Quæ cū sint ἀνεπιτήδεια, ἀκρητα καὶ ἰσχυρὰ, ut nominat ipse Hippocrates: vis quidem alteratrix, quantum potest, ea alterat & mutat: à natura tamen nostra nunquam superari possunt. Ergo natura operam dat, ut ea, utpote ad alendū corpus inepta, è corpore excernat. Si autem retineantur, & à bono sanguine secreta seorsim & per se consistant, corpus variè lædunt. De qua re etiam in Instit. *pag. 240.* dictum.

Humorum differentiæ à principiis Chymicis non negligenda.

Neque Galenus & alii Medici istas appellationes planè rejiciunt, sed salsos, nitrosos & æruginosos humores nominant: & effectus salis non solum in ulceribus, ut antea dictum, sed etiam in catarrhis ita manifesti sunt, ut à nemine ignorari possint. Unde etiam fluxiones nitrosas ab Hippocrate nominari modò dictum. Bilis verò æruginosa non solum, ut Erastus putat, ita dicta est, quia colorem æruginis imitetur: sed & sapor, vis rodendi & alii æruginosi effectus in ea deprehenduntur: vomituque sæpè adeo acrem rejectam esse, ut pelves etiam argenteas colore floridissimo infecerit & acrimonia ita eroserit, ut nec lotura illum delere, nec fortis frictio cassare potuerit, annotavit Schenckius, *observ. lib. 3. sect. priore, observ. 62.* Videruntq; & observarunt similia alii Medici, ut paulo ante è D. Döringio dictum.

Neque has humorum differentias observare inutile planè, sed aliquid momenti ad curationem habere videtur. Acrimonia enim saliū non tam per pinguia & sulphurea tollitur, quam per sales. Exempli loco sit nobis spiritus vitrioli, cujus acrimonia & vis rodendi omnibus nota est. At si admisceatur illi sal tartari, vel oleum tartari è tartaro calcinato per deliquium factum: & spiritus vitrioli & salis tartari acrimonia tollitur. Idem fit sale absinthii vel alio è plantis sale parato admisto. Ita vim corrosivam mercurii sublimati tollit oleum tartari & sal absinthii: ideoque contra mercurium sublimatum oleum tartari vel sal absinthii antidotus habetur. Consideretur quoque præparatio Bezoartici mineralis dicti. Quāvis enim butyrum antimonii appellatum magnam acrimoniam habeat, & spiritui nitri etiam sua vis corrodendi sit: tamen ubi spiritus nitri butyro antimonii affunditur, ita hoc omnem acrimoniam amittit, ut præstans sudoriferum evadat. Qua de re infra quoque de Methodo medendi erit dicendum.

In doctrina humorū multa dubia.

Neque etiam hoc dissimulandum; in doctrina de humoribus, non paucas apud Galeni & Avicennæ interpretes difficultates occurrere: unum nomen pluribus attribui, quorum tamen essentia est diversissima. Definitur vulgo Phlegma, quod sit humor frigidus, colore albus, humidus; cum tamen phlegma salsum sit calidum;

Unde

Unde Avicenna Phlegma in genere non definit. Quam etiam humores diversi uno bilis nomine appellentur, satis notum. Ut jam de bile æruginosa, quæ diversæ naturæ est à bile flava, non dicam: Humores, qui ob eundem colorem flavæ bilis nomine veniunt, etiam non sunt ejusdem generis, sed ex iis nonnulli nullum amarorem habent. Vidi à fœmina humorem planè croceum vomitu rejectum, quam ipsa dulcem esse, imò sapore glycyrrhizam ferè æmulari, affirmabat. Ita sub melancholiæ nomine comprehenditur primò humor frigidus & siccus: deinde atra bilis, humor calidus & siccus erodendi vi præditus.

Humorum differentiæ sec. principia Chymic. Ergò cum humorum longè maxima sit differentia, secundum colores, sapores, consistentiam & ipsam essentiam, & longè major, quam plerique credunt; atque res diversæ distinguendæ, nec sub eodem nomine comprehendēdæ sint: Si aliquid adjumenti hic afferre possunt Chymici, caussa nulla est, cur eos non audiamus.

Humorum nomina nō rejicienda. Dum autem adjumenti aliquid in explicanda humorum natura & differentia à Chymicis exspectandum dico, humorum appellationes non rejiciendas censeo. Licet enim excedere possit in aliquo humore aliquod horum principiorū: nunquam tamen seorsim planè cō sistit, sed semper sub humoris natura. Perpetuò Rhabarbarum purgat bilem, non salem vel sulphur.

Ineptum verò planè est argumentum Paracelsi & Severini, quo concludere volunt, humores non esse caussas morborum, quia non reperiantur in majori mundo. Supra enim dictum est, non opus esse, ut proxima alicujus rei principia, aut quę ex iis fieri possunt, in toto mundo reperiantur.

Humores sunt morborum caussa. Neque in eo rectè sentit Paracelsus, quod, *in Labyr. Med. c. 22. cap. 8.* Humores quidem concedit, at morborum caussam esse negat, humoresque à morbo, non autem morbos ab humoribus esse dicit. Nam utrumque verum esse potest, ut ab humoribus morbi, & rursus à morbo vitiosi humores proveniant. Nā ubi à vitiosis humoribus morbus fuit genitus & debilitas corpori introducta est, coctio seu in toto, seu in aliqua parte rectè perfici non potest. Coctione autem læsa multi vitiosi humores cumulantur. Id quod in hydrope videmus, ubi humores illos aquosos ac serosos in corpore cumulatos morbi & intemperiei in visceribus sobolem esse libenter concedimus. Idem accidit in febribus.

Reliqua, quæ de morborum caussis dicenda essent, in differentiis morborum jam subjungemus. Cum enim Paracelsus & ejus Sectatores morbos & morborum caussas confundant, ductum eorum sequi necesse habemus, nec semper, quæ sejungenda erant, sejungere & suis locis tractare, sed morborum & caussarum morbificarum tractationem sæpe conjungere cogimur.

De morborum differentiis.

De differentiis autem morborum variè loquuntur. Paracelsus, *in Labyrinth. Medic. err. c. 11.* duo morborum genera constituit ex Iliastro & Cagastro. Duo, inquit, seminis genera sunt, ut semen iliastrum & semen cagastrum. Hoc est, aut ab origine semen productum est, ut poma, pyra, nuces; tunc iliastrum dicitur: aut ex corruptione, quod cagastrum appellatur. Iliastri enim morbi sunt, hydropisis, icteritia, podagra &c. morbi autem cagastri sunt, pestes, febres, pleurisis.

Verum jam antea dictum, morbos non, ut plantas, è suis seminibus pullulare, sed à caussis præter naturã corpori nostro extra occurrentibus, vel intra corpus genitis & cumulatis procreari. Et quis omniũ, quæ in corpore humano accidunt, tam ignarus est, ut credat, hydropẽ è semine instar plantæ generari? cũ notissimum sit, è collectione humoris serosi in abdomine ortum habere. Eodem modo non ignotũ, quomodo icterus generetur. Neque aliter rem se habere, curatio indicat.

Quinque morborum caussæ & differentiæ sec. Paracelß.

Est deinde usitata, præcipuè *in Pammiro*, à Paracelso tradita, quam retinet Scheunemannus, Crollius & alii, morborum divisio, qua quinque morborum Entia constituit. Primo Ens Dei sive Deale: & huc referunt morbos, qui à Deo proveniunt. Secundò Ens astrale; sub quo non solum morbos ab astris cœli productos intelligunt, sed etiam ab astris in homine jacentibus, ab astris tamen cœli pendentibus. Tertiò Ens naturale, cum naturæ vitio morbus contingit. Considerant autem naturam in tribus principiis. Quartum Ens dicunt Pagoycum sive mentale: atque huc referunt morbos ex imaginatione in seipsum aut alium; sub quo genere & incantationes comprehendunt. Quintum genus est Ens veneni, & continet venena tum naturalia, tum artificialia.

Verum næ ista divisione suam in Logicis Philosophicisque prodidit imperitiam Paracelsus, & satis mõstravit, se, quid Ens sit, ex Metaphysicis (si modò de ea quicquam cognitum habuit) nunquam didicisse. Non negamus à Deo hominibus immitti morbos, sive immediate & supra cursum naturæ, sive mediate: tamen ex ente Dei illos morbos esse, planè ineptè dicitur; & de caussa efficiente locuturi dicunt id, quod est, non quod afficit. Imò non satis piè hoc dicitur. An enim aliquid de Dei essentia hominibus immittitur? Certè Ens astrale aliquid ab astris demissum & effusum esse, statuit Paracelsus, ut mox dicetur. Et licet in pœnitentia & precibus in avertendis ejusmodi morbis maximè fidendum sit: tamen nec naturalia remedia negligenda sunt. Eadem loquendi improprietas est in reliquis differentiis omnibus; cum ex Ente astrorum & reliquis morbi provenire dicuntur. Et tolerari aliquo modo posset loquendi improprietas: modò subessent res bonæ: sed & istæ desunt. Non quidem

dem inficiamur, cœlestem influxum quorūdam morborum causam esse posse: veruntamen de essentia stellarum nihil illis morbis communicatur. Et satis absurdè, *in Paramiro, tract. 1. cap. 8.* de origine morborum ex astris philosophatur Paracelsus, dum docet: Ens astrale, quod corpora nostra mutat, esse halitum, vaporem, odorem, sudorem stellarum, aëri permistum: & stellas alias arsenicum, alias sulphur, alias mercurium, alias alia venena in aërem effundere, & hoc modo hominem & alia animantia inficere, ibidem, *cap. 10.* docet. Quæ etiam hæc est rerum confusio & nominum abusus, quod puritates mucilaginosas & lutosas Ens veneni vocat? Mucilaginosa illa excrementa venenata non sunt; neque ideo, quia corpori alendo non sunt apta, statim inter venena recenseri debent. Imò omne, quod excernitur, non semper est sua natura & per se excrementitium, sed ex accidenti ob debilitatem coctricis facultatis, quæ alimentum rectè elaborare non potest: tantum abest, ut venenatum sit. Id quoque defendi nequit, quod ibidem *proleg. 2. num. 6.* scribit Paracelsus, quod omnes morbi quintuplicem, secundum quinque hæc Entia, originem habere possint. Nam, ut ejus verbis utar, ex Ente naturali nunquam fiunt morbi venenati, & venena non inducunt morbos benignos, sed perpetuò malignos.

Postea nec illud laudandū, quod omnes morbos & morborum curationes ad quatuor tanquam Monarchas, epilepsiam, hydropem, lepram, & podagram refert Severinus, *cap. 14.* Cum enim ad epilepsiam referat catarrhos, paralyses, spasmos, vertigines, melancholias, apoplexias & suffocationes uteri; ad hydropem apostemata, icteritiam, cachexiam; ad lepram, ulcera omnia; ad podagram, colicam, nephritidem, dentium dolorem, cephaleas: quis in re medica mediocriter versatus non videt, morbos diversissimos, qui essentia, caussis, curatione ac proinde planè differunt, ad eandem classem malè referri? Quid enim hydropi, apostematibus, & ictero commune? Et cur non apostemata potius ad lepram retulit? Nec quia in iis morbis omnibus, quos sub podagra concludit, dolores adsunt, ideo ad eandem classem referri debent? Cum à diversissimis caussis dolores oriri possint, & proinde caussis & curatione varient. Et annon etiam in ulceribus multis dolorificæ fluxiones adsunt?

Morborum genera sec. Severinum.

Neque majoris momenti est illa divisio, qua Paracelsici morbos distinguunt in coagulatos & resolutos. Alias enim impuritates ex seminibus constare dicunt, quorum fructus ad coagulationem vergant; alias ex seminibus, quorum fructus in fluidam resolutionem desinunt. Illos coagulatos morbos, hos resolutos appellant. In illorum nume-

Morbi coagulati & resoluti.

numero ipsis sunt rosiones stomachi, gulæ compressiones & angustiæ, dolores colici, dysuriæ, stranguriæ, nephritides, cephalalgiæ omnes. Ex his lienteriæ, diarrhœæ, dysenteriæ, gonorrhœa, catarrhi. Catarrhus enim, ut exemplum morbi dissoluti afferamus, ita secundũ eos generatur: Si mucilago tartarea non rectè in ventriculo & primis viis separata ad epar transeat, & hinc cum sanguine per venas ad cerebrum: si spiritus sint infirmi eò loci, non modò dictum tartarum relinquitur, sed novum insuper ex proprio nutrimento generatur & accumulatur; & cum à spiritibus expulsivis expelli nequeat, cum sale naturæ salem rei conjungi dicũt (salem autem naturæ appellant, qui est excrementum principii salini intrinseci; salem rei, qui extra è rebus naturalibus corpori nostro accedit) positisque radicibus quotidiana nutritione incrementa sumere, donec ad summum gradum exaltatum lacessitus spiritibus ab astro suo delabatur, & resolvatur, & in forma liquida ad inferiora defluat. Verum non credẽdum, illud, quod in fluxionibus alvi excernitur, antea coagulatum fuisse & tum resolvi: neque rosiones stomachi aut dolores colici à materia coagulata semper proveniunt. Neque hic de generatione catarrhi rectè sentit Severinus, quasi ille proveniat ex mucilagine tartarea in ventriculo nõ rectè separata, & ad epar primò & hinc per venas ad cerebrum translata, ibi coagulata & rursum resoluta. Est quidem hoc verum, à ventriculo sæpe multum materiæ cerebro communicari; sed non semper per venas, verum etiam per vapores. At hoc non semper necessariũ est: verum sæpe ob solius cerebri intemperiem alimentum suum nõ rectè concoquentis ejusmodi superfluitates colliguntur & excernuntur. Quas an semper rectè tartareas appellare possint ipsi viderint: cum D. Petræus, *parte prima differt. 9. thesi 31.* Mercurii excrementum phlegma esse dicat. Si enim phlegma est Mercurius aut mercurii excrementum, quomodo tartarum erit, quod ad sal refertur?

Morborum generatio sec. Severinum.

Severinus suis principiis insistit & duplices morbos facit. Vel enim ex fructibus Elementorum inferioris globi, vel cœlestium seminum fructibus morbos provenire statuit. Semina morborum inferioris globi in cibo & potu delitescere docet, atque esse illas impuritates, quæ separantur, & consvetis viis expelluntur, dum omnia in corpore rectè administrantur. Ubi autem errores contingunt, functionibus naturæ vitiatis semina morborum radices agunt in corpore humano, quæ statis temporibus morbos pariunt. Priusquam autem impuritates ac semina morborum radices in corporibus formare possunt, adsit oportet oportunitas, tum ex debilitate balsami innati & spirituum mechanicorum, tum ex proprietate eorundem spirituum consentiente cum

te cum seminibus morborum. His enim confluētibus succedere morborum generationem. Deinde etiā ex cœlestium aëriorumq; seminum fructibus, seu ex aere & spiritu, quē attrahimus, morbos oriri statuit. Etsi enim fructus cœlestes, ex quibus alimentum animalibus suppeditetur, invisibili corporum specie attrahantur, & qualitates & corporeas coagulationes respuant: tamen ubi ad animalium anatomiam pervenerint, ibi coagulationes & signaturas recipere corporibus visibilibus & inferioribus proprias, tradit. Totam autem varietatem fructuum superioris globi ita explicat. Resolutiones, inquit, cœlestium & aeriorum seminum aut conditiones nutrimenti referunt sinceras, in quibus nullæ medicamentorum proprietates, vel venenatæ vel sensu vel effectu deprehenduntur, quales obtinent aquarum dulcium, tritici, hordei, lactis, vini proprietates, quibus tanquam domesticis alimentis spiritus vitales assiduē reficiuntur: aliæ resolutiones & fructus admixtas habent tincturas & proprietates medicamentosas, sed leviores, lactucarum, cassiæ, mannæ, vini meracioris, aceti, agrestæ & similium, ē quibus catarrhi, tusses, horrores & leviora symptomata proficiscuntur. Nonnullæ verò planē medicamentosæ sunt, in quibus opii, mandragoræ, cicutæ, solani, scammonii, agarici, flammulæ, persicariæ, aronis, vitrioli, aluminis proprietates ostenduntur. Postremò sunt fructus siderum, in quibus venenatæ proprietates arsenici, auripigmenti, sulphuris, doronici, aconiti, napelli apparent; atque hinc epidemios morbos deducit.

Verum de absurditate hujus dogmatis, quo statuit, ex seminibus, quasi plantas, morbos progenerari, cum antea dictum sit, actum agere nolumus. Et inprimis, quæ de morbis & fructibus superioris globi disserit Severinus, multa absurda, nisi aliter, quam verba sonant, explicentur, continent. Hoc quidem concedimus, morborum epidemiorum caussas magnam partem ab astrorum influxu pendere, & ex aere & spiritu, quem attrahimus, oriri: quod autem quid opiatum, arsenicale, auripigmentale & aliud hujusmodi fructus cœlestium corporum & resolutiones cœlestium seminum sint, id admitti non potest. Materia enim talium μιασμάτων, quæ aeri insunt, & cum spiritu attracta corpora inficiunt, non à cœlo defluit, sed in inferioribus continetur: eamque cœlestia corpora variē agitare, disponere, miscere & alterare possunt: de qua re de pestis generatione dictum.

Morborum differentiæ sec. Quercetanum.

Verum Recentiores Chymici plerique ipsi absurditatem hujus dogmatis animadvertunt, ut antea etiam dictum, & propterea, etsi & ipsi tria Chymica principia defendant, semina tamen morborum, eo modo, quo Severinus, statuere vix audent, sed tribus principiis con-

tenti ad ea omnes morbos reducere conantur. Ita Quercetanus, *in defensione contra Anonymum, cap. 18.* seminum vix ullam facit mentionem, sed mercurium, sulphur & salem omnis generis virtutibus facultatibus & proprietatibus prædita esse dicit, à quibus infinitæ varietates, colores, sapores, odores & id genus alia proveniant, quæ à temperie sua & aliorum consortio excurrentia morbos varii generis procreent. Si sulphur immoderatius luxuriet, varias inflammationes inducere scribit, variique generis febres, præter alios effectus narcoticos, quos suscitet sulphur narcoticū ex spiritibus narcoticis, qui idem præstent, quod vinū meracius, aut esus vel usus lolii, papaveris, hyoscyami, cicutæ & similium, quæ non frigida sua qualitate, sed soporifero suo sulphure somnum conciliant. Ex mercurialibus, acidis & acribus vaporibꝰ deducit epilepsias, apoplexias, paralyses & omnia defluxionum ac catarrhorum genera: qui quidem affectus si veneno aliquo aut malignis & contagiosis spiritibus stipentur, epidemios, venenosos & contagiosos morbos inde invehi statuit. Ex salibus originem habere opinatur erosiones internas, apostemata, ulcera, dysenterias, hæmorrhagias, & ex eorum resolutione ardores urinæ & stranguriam. Et ex diversorum salium varietate diversa etiam ulcera, apostemata, erosionum genera, per ponticum, austerum & acerbum eorum spiritum, ut & varias colici doloris species induci statuit. Ex salium coagulatione deducit tophos, scirrhos, & articulorum tumores ac nodos & infinita obstructionum genera. Idem tamē Quercetanus, *eod cap.* inficias ire non vult, ex qualitatibus elementaribus in corpore nostro nasci morborum genera quædam, sed relollacea Chymicis dicta, qualia etiam ab excrementitiis & feculentis humoribus retentis, & superabundantibus proveniant. Nimirum ex flatuum simpliciter aereorum & spirituosorum copia, ex aqueis serositatibus, nec non terrestribus fecibus varios affectus indies generari concedit, sed ejusmodi morbos exiguas & parum firmas radices agere, quibus vel levissimis ab elementaribus remediis iisque calidis, humidis, frigidis, siccis satisfieri possit, docet. Exempli gratia; Aerii flatus intestinis inclusi & distendendo colicos dolores parientes nullo negotio carminativis, ut vocant, clysteribus discutiuntur; serositas aquea & superflua humiditas medicamentis exsiccantibus absumitur.

De morbis quoque, quos ex fructibus superioris globi deducit Severinus, multò cautius Quercetanus sentit & philosophatur. Dicit enim cum Fernelio, esse morbos quosdam occultos, qui ex influxibus cœlestibus progignantur, & quibusdam hominibus peculiari quodam astrorum influxu aut constitutione aut malignorum pla-

nietarum concursu accidant. Neque etiam in aliis morbis semper ad semina recurrit, & ex iis quendam quasi homuncionem cum Paracelso, aut plantam & arborem, sicut Severinus constituit, sed potius illius tribus principiis contentus est. Quod etiam facit, *in Tetrade affect. capitis*, ubi ex hisce tribus principiis plerorumque morborum caussas reddere conatur.

Negandum tamen non est, eundem Quercetanum, studio imitandi Severinum, & locutionibus ejus assuetum interdum seminum facere mentionem: non tamen, quod Severinus facit, perpetuo filo ex seminibus morbos deducit, sed principiis tribus contentus est, morbosque plerosque ad sales nitrosos, acres & acutos, aluminosos, ponticos & adstringentes, ad vitriolatos & acidos; ad sulphura fœtida, soporifera, narcotica, septica & arsenicalia & pestifera refert. Ergo posthac, cum quædam de generatione morborum secundum Chymicorum sententiam dicenda sint, verbis quidem Severini utemur: per semina tamen & radices morborum nihil aliud, quam caussas morborum secundum alios saniores Chymicos accipiemus: ne toties contra eandem opinionem disputare opus sit.

Morborum differentiæ sec. Chymic principia

Commodissima proinde inter omnes, quas afferunt Chymici, est distinctio morborum è tribus principiis & caussis petita: modo in iis, de quo etiam supra dictum, distinguendis satis sibi constarent Chymici, aut sua dogmata clarius explicarent. Nam de mercurio & hîc res valdê intricata est. Si enim, cum D. Petræo, *differt. 9. thes. 31.* Mercurium non quemlibet humorem esse dicant, sed primigenium & substantificum partibus omnibus sensum motumque largientem: (quo, ut puto, à nostra opinione non dissentit, qua supra statuimus, mercurium esse spiritum rebus insitum) quomodo morborum caussa est? Si verò mercurium pro caussa morbi acceptum, ex eodem D. Petræo, quis dicat esse mercurii naturalis excrementum, & quidem phlegma: non video, quomodo à Tartaro, à quo catarrhos oriri statuit Severinus, eum distinguant Chymici.

Morbi ex Sale.

Salis & Sulphuris differentiæ manifestæ sunt. Etenim & acidum, & amarum, & salsum in corpore colligitur & vomitu rejicitur. Ac memini sæpius tam acidũ humorẽ in ventriculo quibusdã collectum fuisse, ut etiam antequam vomitu rejiceretur, & dum adhuc in ventriculo contineretur, illis inde dentes stupescerent. Eædem salium differentiæ in ulceribus variis manifestæ sunt, in scabie, cancro, dysenteria, ardore urinæ & similibus.

Morbi ex Sulphure.

Sulphuris quoque differentiæ non solùm in febribus & inflammationibus apparent; sed & in effectibus narcoticis, in quibus ab internis humoribus sulphure narcotico abundantibus idem accidit, quod

quod post potum vini meracioris, aut assumtum lolium, papaver, opium, cicutam & similia evenire solet. Nam hæc, quæ talium usum comitantur, accidentia non à qualitate frigida provenire, sed à vi narcotica, non solum Chymici, sed & inter Galenicos Clarissimus Platerus & alii statuunt.

Tartarum. Pertinent ad hanc divisionem & morbi Tartarei. Inter reliquas enim morborum caussas frequenter Chymici Tartari faciunt mentionem, tartareorumque morborum. Imò Tartarū hodie omnium empeiricorum Chymicorum refugium est, qui quos morbos ignorant, ex tartaro oriri dicunt. Sed pauci quid tartarum sit explicant. Paracelsus, *de morb. tartar. lib. 1. cap. 1.* in Galenicos invehitur, quod morbos tartareos vocent arenam, calculum & lapidem; cum appellatio ista sit metaphorica: In Medicina verò propriè esse loquendum, & res à natura sua denominandas. Longè verò aliam rationē esse calculi hominis & calculi riparum, item arenæ hominis & riparum. Perinde eos facere, ait, qui à soliditate hunc morbum appellant calculum vel arenam, ac si quis simiam hominis nomine dignetur. Ipse verò propriè ac genuino vocabulo tartarum appellandum censet. Caussam si quæras appellationis, plerique hanc afferunt, quod tartaro, quod in vino reperitur, simile sit. *Tartarum unde dictū.* Ipse verò, *loco allegato*, hanc affert: Quia oleum, aqua & tinctura ex eo conficiuntur, quæ ægrotantes non aliter atq; inferni tartarus, incendunt ac urunt. Verum enim verò calculus etiam in homine non solum ab externa forma & ob soliditatem cum aliis calculis communem ita appellatur, sed etiam ob materiam & internam coagulationem. Tartari verò vocabulum sive ob convenientiam cum tartaro vini, sive cum tartaro, id est, inferno petitum sit, æquè à similitudine petitum, sicut calculus vel arena; neque ab ipsa essentia desumta est ista appellatio, atque ita propria non est.

Deinde longè latius ab aliis vox tartari extenditur, quam ut calculo solum attribuatur. Nam non solùm, ut mox dicetur, materiam duram & coagulatam hoc nomine appellant, quales sunt calculi, arena, tophi in arthriticis; sed etiam materiam mucilaginosam, imò quæ sub humoris adhuc forma est, qualis colicam, rosiones & dolores varios in ventriculo generat. Ac proinde cum tot diversis rebus tartari nomen imponant, iis æquali modo & ratione non competit, atque ita planè proprium, quod Paracelsus requirit, non est. Sed utantur sanè isto vocabulo, verum concessâ eadem licentiâ Galenicis & hac lege, ne ipsi planè ad vocabula Paracelsica adstringantur, atque ea conditione, ne & illi vocabula apud dogmaticos multis seculis usu trita rejiciant.

Tartarum quid. Rem ipsam ergo videamus, & an hac quoque in parte inter Chymicos & Dogmaticos pax iniri, reique huic aliquid lucis afferri possit, tentemus. Clara atque perfecta aliqua tartari definitio apud Chymicos non exstat. Paracelsus quidem, *de Tartar. lib. 1. tract. 1. cap. 1.* definit tartarum, quod sit morbus Lephanteus & lapillosus, id est, bolaris, mediæ inter bolum & lapidē substantiæ, prohibens naturæ effectum & virtutem. Aliis Chymicis tartarum est impuritas illa in alimentis, sub forma quidem resoluta, ut discerni nequeat, ad coagulationem tamen & naturam lapideam tendens. Alii ex Paracelso tartarum dicunt excrementum per ejus spiritum coagulatum.

Commodissimè autem ii hac de re loquuntur inter Chymicos, cum quibus & Galenici non pauci consentiunt, qui dicunt succum quendam lapidescentem, ut Fallopius, & Mathiolus appellant, seu materiam quandam coagulationi natura sua aptam, ut Paracelsus, *loco allegato*, nominat, passim in terra reperiri. Hunc succum cum alimento à plantis attrahi, & per plantas, quæ animalium alimenta sunt, in ea transferri. Si tamen omnia sese rectè habeant, materiam illam ab utili alimento separari, & è natura excerni. Si autem vel ob coctricis, separatricis vel excretricis facultatis debilitatem, vel ob ejus succi in alimento copiam, omnis in ventriculo secerni & hinc expelli non possit: in reliquum corpus transire, & in corpore cumulari, atque ubi materiam viscosam, mucilaginosam, crassam, terrestremque apprehendit, eam coagulare, & quidem in corpus ejus naturæ, ex qua primum ortum habet, & ex qua plantæ & vegetabilia illum hauserunt, limosum, argillosum, arenosum.

Qua in re pro regionum, terrarum & aquarū varietate magna est differentia, atq; aliæ terræ & aquæ sunt puriores, aliæ impuriores; unde vini & frumenti, hincque parati cibi & potus magna est diversitas; suntq; alia salubria, alia insalubria, quæ colicam, calculum, arthritidē & alios morbos generant. Etsi verò hujus tartareæ materiæ, quam appellant, præcipua separatiò fit in ventriculo: tamen quod in ventriculo non separatum est, in reliquis coctionibus postea separatur. Atque hinc fit in renibus & vesica calculus, in articulis arthritis & alii morbi generantur.

Tartari differentiæ. Quatuor autem Tartari genera constituunt, viscosum, bolare, arenosum & calculosum; atque aliud plus salis, aliud minus in se continet: unde etiam majores aliud, aliud minores dolores excitat. In spiritum enim salis cum tartaro, seu spiritum tartareum referunt omnes dolores, punctiones, vellicationes, anxietates & similes molestias. Imò in tartaro omnium salium species, communis, aluminis, vitrioli, petræ, gemmæ, marini, aronis, alkali, aceti, urticæ, persicariæ contineri, atq;

hinc varias morborum tartareorum differentias oriri existimant.

Neque planè hæc abs re dici, & multorum morborum caussas à tali ad coagulationem tendente salsa vel tartarea, aut quomodocunque appellare libet, materia pendere, multa docent. Quò enim vina sunt magis insalubria, eò plus talis materiæ tartareæ in se continent, & arthritidem, calculum, colicam, similesque morbos generant. Hinc quoq; accidit, ut vina defecata non defecatis longè salubriora sint, & vina illa, quæ tali materia abundat, qualia suntMoravica, iterata defecatione fiant salubriora. Eodem modo sese res habet in cerevisia. Apparet quoq; talis materia manifestè in tophis Arthriticorum: sicut & ipsa urina eam satis prodit, quæ quamvis clara & pellucida apparet: postea tamen, si turbatur, magna pars matulæ materia quasi limosa, & quæ sæpe farinam laterum refert, impletur, quæ vitro ita tenaciter adhærescit, ut vix inde avelli possit, & si sponte etiam sine omni calore violento exsiccetur, salem satis prodit. Excrementa autem arguunt humores in venis contentos.

Postquam hæc ita in genere de morbis & morborum caussis & differentiis diximus: jam de singulis morborum & symptomatum differentiis agendum, & quomodo è suis principiis omnia ea deducant Chymici, monstrandum esset. Verum tractatio illa peculiarem operam requirit, quam in alium locum rejicimus. Breviter tamen quædam exempli loco ex Severino & Scheunemanno afferre libet.

Et primò morbos ventriculi quod attinet, eos plerosque ex impuritatibus tartareis deducunt. Si enim, inquiunt, mucilago bolaris, lutosa, aluminosa & styptica ventriculi latera obduxerit, sequitur oppilatio Spiritus Vitæ, omnium actionum naturalium auctoris, qui veluti captivus & sepultus cum suas vires exserere nequeat in alimentum, & separationem puri ab impuro instituere, tarda coctio inde instituitur, ventriculi imbecillitas, compressio, nausea & alia. Si autem spirituū tartareorum potentiores sint tincturæ, & innatos spiritus planè vincant, meatusque planè obstruant, perfecta sequitur ἀπεψία & corporis ἀτροφία. Quod si spiritus salini fortiores materiam sabulosam & lapideam invenerint, eamque in arenas & calculos converterint, generantur in ventriculo & intestinis lapides. Si verò impuritates istæ spiritibus peregrinis insignitæ fuerint, alimenta in peregrinam naturam convertuntur, & ructus ac nidores exoriuntur: & si Vomitivas, Helleborinas, aut Antimoniales proprietates habeant, nauseam vomitumque excitant. Si verò mucilagines istæ tartareæ salium acrium & corrosivorum tincturas habeant, dolores in orificio ventriculi inprimis inducunt, stomachi ardores, morsus & similia. Si verò eadem mucilago spiritus Salis vitrio-

Morbi ventriculi ex tartaro.

triolati acidi obtineat, magna corrodendi, dissolvendi & consumendi vi præditos, sequitur bulimia & lupina & canina appetentia: cum spiritus isti famelici repentè & quasi uno momento, quod ablatum est, arripiunt & consumunt. Nam secundum ipsorum opinionem, ut Severinus hac de re scribit, spiritus esuriunt, attrahunt, concoquunt, coagulant, & quò potentiores sunt, eò velocius hujusmodi ministeria absolvunt.

Verum concedamus sanè ab humoribus vitiosis, qui sive tartarei, sive aliter nominentur, jam non disputo, in ventriculo contentis ejus actiones lædi. Docuit enim jam olim Hippocrates, *de prisca Medicina*, quem locum jam semel atque iterum citavimus, si humor amarus, acutus, acris, æruginosus in viscera effundatur, maximos inde dolores, tormina & anxietates oriri. Neque in eo difficiles simus, si varias doloris, ardoris, morsúsque in ventriculo differentias ex variis salium generibus deducere conentur Chymici. Nam experientia ipsa docet, varias ciborum & humorum in ventriculo & vicinis locis fieri corruptiones, humoresq; nunc acidos, nunc amaros, nunc salsos, nunc æruginosos generari. Et optarem hic æquior fuisset Chymicis Erastus, & quæ in rebus naturalibus fiunt, diligentius perpendisset, & inprimis in operibus Chymicis sese exercuisset; quod si fecisset, nec alia quædam, nec ista, *part. 4 disp. adversus Paracelsum pag. 22)* scripsisset. *Cum eadem, inquit, & mordicantia universa propter spiritus salis latentis continuum solvere arbitratur, nimium auriculas protendit Severinus. Non enim quicquid erodit & mordet, salem participavit. Equidem non exstitit quisquam sanæ mentis homo doctus post hunc mundum creatum, qui omnia acria & mordacia salem in se habere actu putaret. Taceo, quod acetum acerrimum plus mordet salibus plurimis; in quo qui plus, quam in illis, quærit salis, in Sole is cum factiosis istis quærit tenebras.* Hæc Erastus. Certè antiqui plerique salem nil nisi partes terrenas adustas esse dixerunt, talesq; in acribus & amaris plurimas inesse, concesserunt. Et an non acetum plurimum salis in se contineat, facilè, si voluisset, experiri potuisset Erastus. Etenim si levi etiam calore humidum in aceto evaporet, sal remanet, qui in aceto revera fuit, neq; ulla ustione genitus est.

An omnia acria propter salem.

Attamen hæc, quam ponit Severinus, non unica caussa est læsarum actionum ventriculi, & malè negligit intemperiem sine materia: cum ipsa experientia doceat, ut antea quoque dictum, ventriculum, sicut & alias partes, refrigeratas, calefactas, vel alio modo à naturali statu dejectas officium suum facere non posse.

Sed generationem morborum secundum Severinum pertexamus. Generantur secundum Severinum morbi ex impuritatibus istis permistis vel sinceris. Ex permistis gene-

generantur morbi sulphurei, fœtidi, febrium symptomatibus, id est, siti, calore, linguæ amaritudine, capitis dolore, frigore, horrore molesti, quos vulgò Febres appellamus; ipse verò rectius à radicibus suis nitrosulphureos dicendos putat. Statuit enim febres habere semina & radices, in quibus sulphuri impuro, fœtido, resoluto, mucilagines ac spiritus salini nitrosi permiscentur. Statis ergo temporibus, dum germinare incipit minera nitrosi sulphuris, horrores, rigores, pandiculationes, oscitationes, & similia symptomata, pro differentia nitrosi sulphuris, induci existimat. His floribus superficialibus, acetosis, frigidis, mercurialibus exhaustis, vapores & spiritus sequi pingues, inflammabiles sulphuris, salium tamen commixtione transplantati naturam magis referentes, qui nota febrium symptomata inducant, donec, resolutis spirituum inimicis tincturis & quocunque evacuatis modo, naturæ quies concedatur, sed cum recidivæ metu suspecta.

Febrium generatio sec. Severinum.

Longè tamen aliter de febrium origine philosophatur Scheunemannus è Paracelso, *in libro de morbo sulphureo Cagastrico pag. 79.* Is enim feces tartari cum sulphure excrementitio, una cum mercurio & sale ex digesto in ventriculo congregari, & in unum quasi globum coagulari, globumque hunc per varias digestiones quasi circulos augeri & incrementum sumere statuit: ut non malè massa illa lapidi Bezoar comparari possit. Et hunc globum quoties ictu cœli percutitur, accendi putat. Quo accenso subitò fumum adscendere, aeremque inficere; unde fiat leve frigus, rigor, quem tremor, frigus & tandem calor insequatur, scribit. Calorem autem hunc tam diu durare, quam diu hæc massa ardeat. Raró etiam unicâ vice absumi; cum successivè generatus, & ex pluribus quasi corticibus coagulatus sit hic globus. Dominari autem in cujusque circuli cavitate mercurium, qui dum exitum quærit, ventum moveat, qui flammam exstinguit. Postea alio circulo accenso alio paroxysmo, atque hinc quot circulis, ut appellat, vel lamellis potius massa ista componitur, to tidem paroxysmis ægrum tentari; tota verò massa absumta, febrē terminari statuit. Cum autem cœlum 24. horarum spatio semel revolvatur, 24. horarum spatio accendi semel hunc globum, & hinc paroxysmum excitari singulis diebus, docet. Ex globo simili in epate generari febrem tertianam scribit.

Febrium generatio sec. Scheunemann.

Verum enim verò & hic conciliatio quædam Chymicorum & Galenicorum tentetur. Galenici negare non possunt humorum in febribus inflammationes; etsi alii cum putredine, alii sine putredine eam fieri statuant. Concessimus etiam supra, inflammabilitatem à sulphure dependere. Et si quid prætera lucis doctrinæ febrium è suis principiis afferre possent Chymici, illud libenter admitteremus.

Qua in re ut Chymicis iniqui non ſumus: ita illi contrà Galenicorum dogmatibus æquiores eſſe debebant. Primò enim diſtinguenda eſt Febris à cauſſa. Cauſſa eſt materia, quam illi appellant nitroſulphuream; ab illius accenſione calida intemperies in toto corpore exoritur, ob quam partes omnes ad ſuum officium exſequendum ineptæ redduntur; quæ partium præter naturam diſpoſitio Febris appellatur. Deinde nec humorum nomen planè rejiciendum. Nunquam enim nitrum vel ſulphur vomitu ejicitur, per alvum excernitur, aut ſudore evacuatur, ſed humores ſolum. Et concedatur ſanè propter ſulphur humores accendi: tamen ideò humorum nomina rejicienda nō ſunt. Accenditur vinum & ejus ſpiritus, olea, reſinæ, ligna & alia multa: quorum tamen nomina non rejiciuntur.

Scheunemanni abſurda de febribus opinio. Scheunemanni v. opinio planè ridicula eſt, & hoc ipſo ſatis teſtatur, ſe in Paracelſi dogmata juraſſe, atque parùm ſollicitum fuiſſe, quam dogma aliquod rationi vel experientiæ ſit contrarium, modò Paracelſi fuerit. Qua enim, quæſo, vel leviſſima conjecturâ probare poterit, talem globum ex lamellis pluribus, inſtar lapidis bezoar, cum in ventriculo, tum in epate generari, atque inde febrem, & febriū periodos ac paroxyſmos, eo, quo antea dictum modo, provenire? Et certè magnum illum globum, & multas lamellas ſeu circulos, ut appellat, è quibus conſtituitur, eſſe interdum oportet; cum ſcribat, totidem paroxyſmis ægrum tentari, quot circulis maſſa illa componitur.

Colicæ cauſſa ſec. Severin. Colicam poſtea ex mucilagine tartarea ſtipticis & acetoſis ſpiritibus permixta produci ſtatuunt hoc pacto. Si λιτεργία corporis humani impedita, tartareæ feces & mucilaginoſa impuritas in ventriculo & inteſtinis non ſeparentur & expellantur, mucilaginoſa impuritas radices primò collocabit, quæ continua nutritione incrementa ſumet, donec digeſtis temporibus paroxyſmos excitabit, ſpiritibus acutis per inteſtinorum orbes motis. Si tamen renes & veſica mucilaginibus tartareis & ipſa obducta ſint, impreſſione ſpirituum ex minera Colicæ prodeuntium ad paroxyſmum incitabuntur. Ex iiſdem enim impuritatibus, quamvis ſeparationum & exaltationum gradibus differentibus, colicos & nephriticos dolores proficiſci ſtatuunt.

Quibus ſi unam ſaltem Colicæ cauſſam propoſuit Severinus, de nomine cum eo non litigabimus: cum res plana ſit, dudumq; ex pituita vitrea colicam generari Galenus docuerit. Si verò cauſſam iſtam ſolam Colicæ ſtatuit, valde errat. Cum à flatibus inteſtina diſtendentibus acutiſſimos dolores colicos excitari poſſe, notiſſimum ſit, neque acrimonia ſua flatus dolores excitent, ſed diſtenſione: & proinde quam primum via, quæ ipſis occluſa erit,

patefit, dolor cessat, & sæpe uno clystere omnis tollitur: Et plus non rarò ex clystere in talibus doloribus commodi, quam ex operosis Chymicorum medicamentis percipitur.

A veritate verò alienum est, quod *cap. 13. pag. 334.* acutissimos dolores tantum à spiritibus salium acutis fieri scribit: dolores verò, qui à contusione, sectione, ustione, externa calefactione vel refrigeratione contingunt, relollaceos vocat. Omnium enim hominum, qui à condito mundo vixerunt, sensu constat, vix ullos acerbiores dolores esse, quam quos distensio, sectio, ustio &c. parit.

Inflammationum generatio sec. Severin. Inflammationum postea generationes & differentias hoc modo describit Severinus: Seminales radices, inquit, horum morborum ad matrices proveniunt non solum in forma resoluta & liquida, sed in forma vaporosa & spirituali, & continua nutricatione & fermentatione digesta maturitatum & separationum tempora exspectant, quibus instantib9 spirituum erumpit ebullitio. Ac tum explicantur signaturæ in spiritibus antea delitescentes, colores, sapores, odores, caliditates & cæteræ qualitates, & ex nutrimentis assiduè attractis corpora constituunt principiorum scientiis consentanea, purulenta, mucosa, sanguinea, cruenta, coagulata, resoluta, graveolentia, rubicunda, nigra, flava, varia, acria, erodentia, aspera. Spiritibus postea absoluta revolutione evanescentibus, relictam impuritatum sentinam vitalis balsamus discutit, consumit, aut per vias convenientes expellit.

Inflammationum autem species ex proprietatibus spirituum sulphureorum deducit. Arsenicales enim spiritus bubones constituere, & inflammationes pestilentiales dicit: Auripigmentales, pleuritides, sed non solùm in pectore, sed & in cerebro, pulmonibus, corde, epate, liene, ventriculo, carnibus: Sulphureos, prunellas, cerebri, pectoris, ventriculi, epatis, gulæ & omnium partium.

Galenum verò, aliosque Medicos ex copia sanguinis, si exercitia immoderata, casus, contusiones vel similes caussæ accesserint, à quibus vasa sanguinem continentia patefiant, inflammationes generari statuentes reprehendit, negatque ex sanguinis extra vasa sua effusione inflammationes veras generari, nisi in sanguine semina pleuritidum, prunellæ, pestis, arsenicalia, antimonialia, sulphurea maturitati vicina, antea delitescant, quæ occasionem opportunitatemque nacta ad ebullitiones & paroxysmos excitentur.

De ulcerum verò generatione ita statuit: Si ex innata balsami infirmitate sive errore ob immoderatam diætam in mumia sanguinis, carnium, synoviæ, defectus separationis puri ab impuro contingant, relictâ impuritate salium corrosivorum scientiis insignita, si hoc *Ulcerum generatio sec. Severinum.*

frequen-

frequenter accidat, & potens sit tinctura seminum corrosivorũ, transplantata mumia sanguinis, carnium vel synoviæ radices introducent, & continua nutricatione ex similibus impuritatibus fomentis acceptis digestis temporibus fructus producent radicibus consentaneos. Cancri nimirum radices & fructus conferre statuit salia ferruginea, quæ in carnibus, venis, membris Martis anatomiam referentibus hospitium nanciscantur, ut in facie, labris, mammis, pectore, utero interdum. Herpetem, lupum, radices habere æruginosas cancris finitimas, & in carnibus musculosis artuum & pectore sedes quærere. Hydropica ulcera crurum propria aluminosas habere radices: Pruritus, scabiem nitrosis, vitriolatis & levioribus tincturarum proprietatibus constare, locisque omnibus fructus emittere: hinc etiam doloris, caloris & similium symptomatum caussas reddendas esse.

Caussæ externæ inflammationum.

Verum multa in his & falsa & absurda continentur. Nam primò contra experientiam negat, quod casus, contusiones & similes caussæ externæ inflammationes veras generent: cum id quotidie fieri, lippis & tonsoribus notum sit. Hoc quidem verum est, si sanguis impurus sit, & vitiosi humores in corpore contineantur, talesque caussæ externæ accedant, inflammationes periculosiores fieri: nihilominus & si in corpus purum tales caussæ incidant, inflammationem in eo excitare possunt. Quæ verò sine caussa externa generantur inflammationes, eæ non ex seminibus, quasi plantæ, pullulant, neque colores & reliquæ qualitates, ac pus, quod in iis varium generatur, spirituum illorum opera sunt, (hæc enim omnia ita sine ratione à Severino proferuntur) sed res ita sese habet, ut longa observatio, caussarumque omnium diligẽs consideratio, ac curatio felix hactenus comprobavit: quoties in corpore vitiosi humores cumulantur, natura si per vias consuetas eos non possit expellere, ad loca ignobiliora, glandulas & externas partes solet propellere. Ubi cum sanguine extra vasa effusi cumulatique calorem concipiunt & corrumpuntur, unde dolor, inflammatio, coloresque cutis varii, pro humoris contenti varietate, oriuntur. Quod tamen ubique natura solet facere, nec hic omittit, sed utile ab inutili separat; & hoc, ut corpori alendo ineptum, quantum potest, alterat & elaborat; unde puris, pro humorum contentorum varietate, varietas. Idem ferè de ulcerum generatione dicendum: quæ etiam fiunt impuritatibus in corpore latentibus ad exteriora expulsis.

Ulcerum differentiæ ex principiis Chym.

In differentiis inflammationum & ulcerum explicandis, si ex principiis suis lucis quid afferre possunt Chymici, libenter id recipimus. Etsi enim planè, quod contra Chymicorum sententiam nonnulli obji-

objiciunt iidem effectus in ulceribus & inflammationibus non appareant, quales si in cute extra arsenicum, auripigmentum, vitriolum, alumen, vel simile quid cuti applicetur, conspiciuntur: tamen propterea nihil tale adesse, dicendum non est. Differunt enim sal & sulphur animale à sulphure & sale vegetabili; & quæ ex terra attrahuntur salia & sulphura in vegetabilibus mutationem & alterationem quandam accipiunt; majorem adhuc in animalibus: nunquam tamen planè naturam suam exuunt. Unde postea ab aliis humoribus separata & per se existentia satis adhuc suam naturam produnt, ut in bubonibus, carbunculis, cancro & aliis ulceribus animadvertere est.

Doloris causa. Tandem doloris causas in genere quod attinet, causam doloris tribuit spiritibus salis resolutis. Ubi quidem facile admittimus, salsa & acria, atque omnia, quæ partes sensu præditas vellicandi vim habent, dolorem excitare posse: Verum hanc solam doloris caussam non esse, & gravissimos quoq; dolores à sectione, tensione, ustione provenire antea diximus. Sicut & excessus qualitatum primarum, præcipuè caloris, maximos dolores parit. Quis enim ignorat quantos dolores ustio inferat? At certè ignis dolores non excitat per spiritus salis, sed caliditate nimia.

An doloribus saporũ nomina attribuenda. Quod postea Galenum reprehendit, quod, contra Archigenem disputans, negaverit; saporum nomina doloribus accommodanda esse: Verum est, à Galeno hoc factum *2. de locis affectis cap. 9.*: neque planè injuria. Nam quilibet sensus habet sua propria sensibilia objecta, quæ ab aliis sensibus percipi non possunt. Proinde sicut color non potest percipi ab aure: ita sapor à tactu deprehendi non potest, quatenus talis. Aliàs autem non negatur, res sapidas diversas diverso modo tactum afficere, aliumque dolorem à re salsa, alium ab acida, alium ab amara, alium ab austera excitari. Sed hoc non fit à sapore, quatenus sapor, sed re, cui sapor inest. Id quod ipse confitetur Severinus, dum addit; Linguæ quidem officium esse, saporum discrimina discernere: affectiones verò & impressiones saporibus cohærentes non solùm in lingua, sed & in aliis multis partibus percipi. Quod cum nec Galenus negaturus sit, frustra hic à Severino reprehenditur.

Dolorum vehementia unde. Denique non à nervorum partibus insitorum copia vel raritate dolorum differentias deducit; sed loca ea vehementissimos dolores pati statuit, quæ confluentiam habent cum salibus potentissimis, sive in quibus spiritus salium acutissimi latent, & ad extremitates ducuntur, ut orificium ventriculi, intestina, renes, vesicam. Viscera verò tantis doloribus non affligi, quia non constent ex salibus, sed potius boli & sulphurearum terrarum naturam referant, in quibus spiritus obtusi & insipidi sint.

Verum

Verum in re manifesta ludit. Certum enim est, & omnium hominum sensus id testatur, omnes partes sentire & dolere propter membranas seu nervi partem membranosam; eaque quæ destituuntur partes, nullum sensum habere. Itaque παρεγχύματα viscerum non sentiunt, non quia spiritus salis non habent: sed quia non sunt membranosa, sed carnosa. Et si quem sensum habent, habent propter membranam ambientem. Reliquæ partes, quæ membranas & nervos multos habent, exquisitum etiam sensum habent, & proinde gravissimos dolores perpetiuntur, ut in oculis, auribus, pleura, ventriculo, ureteribus, ut & vesica, videre est; quæ non solum à caussis internis, sed & externis, in quibus ad spiritus salis confugere non potest Severinus, vehementissimos dolores patiuntur. Sed quò non abripit nimium novandi & sectarum studium?

Scheunemanni Medicina Reformata. Cæterum cum peculiari modo ad tria Chymica principia omnes corporis humani morbos reducere conatus sit Henningus Scheunemannus, in libello, cui titulus, *Medicina Reformata, seu Denarius Hermeticus, Philosophicus, Medico Chymicus*: & libellus hic ab illo, qui eum post mortem authoris edidit, verè aureus nominetur, & veræ Medicinæ fundamentum perhibeatur, in quo morborum vera caussa & cura Paracelsica apertè doceatur; quomodo uno remedio 100. morbi curentur, cum nunc vix 100. remedia uni morbo sufficiant: atque ipse autor, *in præfatione*, se id, quod post Hippocratem nullus à bis mille annis præstare ausus fuerit, quodque Joh. Quercetanus pollicitus fuerit, at morte immatura præventus vel rei difficultate deterritus, persolvere nequiverit, aggressurum promittat: operæ pretium fuerit, hîc, ubi de morbis & morborum caussis agimus, quædam ejus loca obiter perpendere.

Decẽ morborũ caussæ Scheunemanni. Proponit Scheunemannus, *p. 15.* ante omnia 10. morborum caussas, atque inde libellum suum denariũ Medicum inscripsit: Mercurium pneumosum, mercurium cremosum, mercurium sublimatum, mercurium præcipitatum; sulphur coagulatum, sulphur resolutum; salem coagulatum, salem calcinatum, salem resolutum, salẽ reverberatum.

Principia Scheunemanni incerta. Ubi principio meritò hoc in eo desideratur, cum ultra istum numerum, nec citra illum, in rebus quicquam reperiri neget, ut caussas horum principiorum reddat, neque mox in fundamento reformatæ hujus Medicinæ dubium Lectorem relinquat. Mira certè philosophandi ratio est, tot nova Entia in censum naturæ inducere, nec ullo modo ea probare. Neque enim quia mercurius vulgaris, sulphur & sal, quæ nomine principiorum hîc intelligi rectè negat, arte Chymica & igne sæpe violento, possunt sublimari, calcinari, reverberari, præcipitari: idem etiam in corpore humano fiat necesse est; aut tot quoq;

mutationes spiritum insitum & humidum radicale pati oportet; aut tot erunt rerum naturalium principia.

Principiorum nomina sunt perspicua.

Deinde cum, secundum Epictetum, ἀρχὴ παιδεύσεως sit ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις: lectorem mox in principiis nominandis obscuris vocabulis detinere non debebat. Etsi enim ista sua principia definiat, nemo tamen Latinè doctus (cum tamen Latinè scripserit, aut certè voluerit) vocabula, pneumosus (etsi Græcus, quid πνευματῶδες aut πνευματικὸν sit, sciat) & cremosus (quanquā quid cremor vel cremare sit, Latinus sciat) intelliget.

Mercurius pneumosus Scheunemanni.

Definit autem, *p. 16.* Mercurium pneumosum, quod sit spiritus æthereus, ignis naturæ, vitæ nostræ proximum & intimum indumentum, corporis humani lumen & numen, omnium actionū motor & rector, qui in cerebri ventriculis hospitari creditur &c. Dicam, ut & Galenici intelligant, Spiritus animalis definitur. Insitus potius dixissem; nisi in cerebro eum hospitari scripsisset; Etsi nimis latè ejus officium extendat, & omnium actionum motorem & rectorem constituat; cum tamen diversa spiritus animalis & vitalis sint officia. Atque ita Galenicus cum rem intelligat, de nomine cum eo non multum disceptabit.

Spiritus animalis nō est caussa flatuū &c.

Verum quod postea, *cap. 2.* hunc spiritum plurimorum morborum caussam constituit, hoc nulli Galenico, imò nec saniori & in Philosophia aliquomodo versato Chymico unquam persuadebit Scheunemannus. Quis enim, quæso, credat, spiritum æthereum, corporis humani lumen & numen, omniumque actionum rectorem, ita nonnunquam, ut loquitur, ingrossari, ut præter naturam in folliculis, membranulis, & cavitatibus includatur & subsistat; & visibilis ac materialis factus, nomine privetur, ac flatus dicatur, & in partibus, in quibus coarctatur, ἐμφυσήματα, inflationes seu apostemata (quid apostema esset, ignoravit: tumorem dicere debuit) ventosum procreet. Hoc certè est cœlum terræ & aquæ miscere, non medicinam reformare. Excrementii humores morbos & affectus illos producunt, non spiritus insitus, qui longè nobilioris naturæ est, quam ut caussarum morbificarum & flatuum atque excrementitiorum humorum naturam induere possit. Ut jam de strumis, scrophulis, glandulis, bubonibus, steatematis, atheromatis, meliceridibus & similibus nihil dicam, quos ex ingrossatione spiritus animalis ac ætherei, seu, ut ipse loquitur, mercurii pneumosi deducit: cum nemo medicorum saniorum sit, qui ignoret, tumores istos partim morbos hæreditarios esse, & à semine vitioso originem trahere; partim ex succo nutriente provenire, qui vel copia peccat, vel alio modo vitiosus est. Cum enim quælibet pars humorem affluentem sibi assimilare conetur, & natura, quæ nunquam

otiosa

otiosâ est, etiam excrementa, quantum fieri potest, elaborare nitatur, iisque formam aliquam inducat, ut non solum in fungis arborum, sed & in iis, qui corpori humano annascuntur, (de quib9 videatur centuria 2. observ. Guil. Fabritii, obs. 35. & 36.) videre est: pro cujusque partis natura diversi tumores generantur; alius in carne, alius ad membranam, alius in glandulis. Hoc nimis crassum est, quod, *pag. 24.* ex hoc spiritu & mercurio pneumoso hydropis speciem, quæ tympanites appellatur, imò flatus in ventre & intestinis, ex quibus tormina, murmura, crepitus ventris, & ructus oriuntur, ac herniam flatulentam, imò hydrocelen & sarcocelen, & ne quid desit, enterocelen (quasi verò ex flatibus illa primariò ortum habeat) deducit. Ex flatibus quidem morborum istorum quosdam provenire scimus: at flatus partim cibi vitio fiunt, non à spiritu illo æthereo, qui in cerebro hospitatur, ut ipse loquitur. Et proveniunt flatus non ab iis, quæ spiritu æthereo; quale vinum, sed quæ materia aquea & excrementitia abundant, ut in rapis & aliis ejus generis videre est. Ideoque qui cum rei Medicæ utilitate morbos eorumque caussas ad principia Chymica revocare voluerit, longè alia via ingrediatur oportet; & mercurium morborum autorem longè aliter definire; nec tot diversissimos affectus, strumas, scrophulas, nodos, glandulas, steatomata, atheromata, melicerides, tympanitem, tormina & murmura ventris, crepitus, ructus, pneumatocelen, hydrocelen, sarcocelen, enterocelen, varices confundere, & ad unam caussam redigere decet. A caussis enim diversissimis pendere, ipsa curatio docet. Quos omnes affectus si unico illo suo primo Ente curavit Scheunemannus, boni publici caussa curationum illarum historias & testes annotare debuisset. Hominum enim manus hodie sunt oculatæ: credunt, quod vident.

Eodem modo non rectè paralysin & convulsionem ab eadem caussa deducit; cum tamen habeant caussas diversas: imò illi iidem affectus à pluribus caussis proveniant, ut ex observationibus Medicis & libris practicorum notum.

Mercurius cremosus Scheunemanni.

Mercurium deinde cremosum seu destillatum, *pag. 14.* definit arcam vitæ nostræ, ignisætherei pabulum ac nutrimentum, verum lac virgineum, humidum radicale seu primigenium, primum & innoxium generationis subjectum, cremorem dulcem, liquidum, rarum, permeabilem. Humidum radicale, ut clarè & sine ambagibus dicam, definit.

Quòd verò, *cap. 3.* scribit; hunc mercurium sive a partibus solidis sive à cibo & potu segregatum potestate superiorum nonnunquam per ascensum & descensum tam diu circulari & rotari, donec cum tenuitate summas potestates sum-

summasque vires acquirat; & apoplexiam, paralysin, convulsiones, epilepsiam, tremorem cordis, incubum, succubum (risum teneatis amici) ab hoc deducit; næ? iterum affectus diversissimos, & à diversissimis caussis dependentes, confundit. Primò enim humidum radicale, quod definit, nunquam horum morborum autor est; neque ipsum in cibis est, etsi ex cibis, sed per multas mutationes, ex sanguine sc. purissimo fiat. Deinde etsi hos affectus plerosque non ex crassa pituita, quod plurimi opinantur, sed potius ex vaporosa & tenui materia oriri concedamus; atque si ob id ad mercurium, sed aliter, quam fecit, definiendum, eos reducere velit Scheunemannus, cum eo jam pugnare non velimus: tamen vaporosa illa materia, quæ hos affectus producit, non unica est, sed specie in diversis affectibus differt. Neque enim, quæ epilepsiam excitat, apoplexiam generat, & contra: & quæ palpitationes cordis efficit, ut sæpe fit in hypochondriaca affectione, etsi melancholiam aut dolorem capitis excitet, non tamen apoplexiam vel epilepsiam tunc generat. Atque an hos morbos omnes manna mercurii curaverit, fides sit penes authorem.

Apoplexiæ generatio sec. Paracels.

Et ut aliquid in specie hac de re dicamus, ex mercurio cremoso seu destillato apoplexiã deducit Scheunemannus, & ex Paracelso fulguris exemplo declarat. Sicut nimirum fulmen, sacculis illæsis, nummos conflat, aut vagina illæsa ensem liquat, integra cute ossa comminuit: ita mercurium destillatum in unam massam cogere & colliquare cerebrum, aut pulmones, haud aliter, ac si cera essent; ferire, penetrare, inflammare atque exurere, quicquid intra cutem, carnẽ, fibras, musculos, & cæteras molliores partes non lædere; linguæ loquelam activo suo halitu exurere, carnosam tamen ejus substantiam intactam relinquere opinatur. Atque ex partium internarum ista colliquatione omnia, quæ in apoplexia apparẽt, symptomata deducit. Postea tamen illud universale (quicquid intra cutem clauditur) restringit, & non omnes partes, quas attingit lædere, sed potius nervos, pulmonem & cor exurere scribit.

Opinionis istius refutatio.

Verum portenta ista opinionum sunt. Si Paracelsistis anatomia localis, quam appellant, non ita sorderet, facilè ex corporum apoplexiâ mortuorum dissectione discere potuissent, nihil tale in apoplexia accidere, quale pro libitu imaginantur, sed cerebrum, nervos, pulmones in apoplexia mortuis integra reperiri. Et quid hoc monstri est, mercurium destillatum linguæ loquelam exurere, carnosam ejus substantiam intactam relinquere? Quasi verò loquela corpus sit, quod exuri possit. Summa hæc Philosophiæ ignorantia est. Neque sibi constat Scheunemannus, quomodo mercurius ille destillatus apoplexiam gignat. Primò enim, ut jam dictum,

dictum, exurendo, instar fulminis, nervos, pulmones & cor, eam afficere dicit: postea tamen, ut Quercetani sententiam retineat, exhalationes mercurii destillati corpora coarctare, & constringere dicit, ut quasi coagulata & gelu concreta maneant. Idem certè non constringit & congelat, simulque exurit.

Mercurius sublimatus Scheunemanni.

Mercurium sublimatum definit, *pag. 17.* quod sit radicalis humidi spiritus acutus, permeabilis, penetrabilis, aerea, fumea, subtilissima, vivifica & spirituosa substantia, proximum actionum perceptibile instrumentum &c. Galenicus spiritum insitum definiri diceret. Quicunque autem ille sit, si est vivifica substantia & proximum actionum instrumentum, quomodo ab eo omnes ægritudines, quæ interius punctiones cum fervore cient, *c. 4.* deducit? dum statuit, eum in fumũ abire, calescere & ignescere, non verò flagrare, & quicquid volatilitate sua apprehendit, frangere, & dolore premere, sed absque flamma. Ab hoc deducit maniam, phrenesin, amentiam, syncopen, melancholiam, typhomaniam, dolores capitis, cordis palpitationem, anginæ species, pleuritidem, pestes anthraces.

Verum ubique principium petitur, & diversissimi morbi confunduntur. Hoc quidem non negamus, plerosque hos morbos à calida & tenui materia provenire: at quod spiritus insitus & vivificus horum morborum autor sit, id probandum erat. Quanquam enim & calidum innatum, ut Galenus loquitur, igneum reddi possit: tamen calor ille præternaturalis, qui illud accendit, aliunde ipsi communicatur, & humores præter naturam incalescunt. Quanquam enim concedamus, in peste, & pleuritide non raro venenatum spiritum adesse, quem natura ad exteriora expellit: tamen anthrax & alia, quæ in peste & morbis malignis erumpunt, ut tumores & tubercula, non ex spiritu illo vel mercurio sublimato, ut ille appellat, oriuntur, sed venenatus ille vapor vel spiritus sanguinẽ & humores corrumpit, qui corrupti à natura expelluntur, & tumoribus ejusmodi materiam præbent.

Præterea etsi seu vapor seu spiritus tenuis, seu, ut ille appellat, mercurius aliquis morborum, quos enumerat, caussa sit: tamen cum caussæ morbos istos producentes specie differant: omninò tot mercurii describendi essent, quot morbos enumerat. Quid enim phrenesi commune cum cordis palpitatione & syncope? Quis caussas specie differentes & diversa medicamenta requirentes non agnoscat in phrenesi, melancholia, pleuritide, anthrace, peste? Qui sine præjudicio, quæ passim viri doctissimi, multorum seculorum experientia adjuti, de horum morborum natura & felici etiam cura tradiderunt, perpendere voluerit: facilè animadvertet, morbos & symptomata ita diversa ad eandem caussam reducere, tam

impossibile esse, quam elementa ex sale, sulphure & mercurio componere; quod tamen idem *pag. 42.* conatur.

Mira etiam in hoc capite est pestis definitio, quam ulcus esse dicit, & propterea non aliam, quam incarnativam, requirere medicinam.

Mercurius praecipitatus Scheunemanni.

Tandem mercurium praecipitatum *pag. 17.* definit spiritum aethereum vere esurinum, acidum, acrē, vehementem, incombustibilem, qui ignem externum calore vincat, totius fermentum vivificum, à quo omnia fermentantur & condiuntur, insita dissolvendi & contrahendi facultate obvia quaeque confringat ac dirimat. Hos spiritus esse scribit, qui esuriant & sitiant, & cibos omnes acida & mordaci sua solvendi & conterendi potestate confringant. Quod officium Galenici calido insito & facultati concoctrici rectè tribuunt.

Spiritus an esuriant.

Non enim spiritus esuriunt aut sitiunt; sicut nec vident, nec audiunt, nec ambulant: sed pars calore naturali & facultate naturali appetente praedita appetit cibum & potum, ac homo esurit & sitit. Et calor ille ac spiritus insitus etsi proximum coctionis instrumentū sit: tamen primaria coctionis caussa non est, sed facultas cujusque membri; unde etiam diversae in diversis partibus fiunt coctiones, prout diversis facultatibus praeditae sunt. Ventriculus chylum generat, epar sanguinem; os ex attracto alimento os, caro carnem generat. Praeterea spiritus ac calor ille insitus his actionibus inservit, non aciditate, acrimonia & mordacitate sua, quae nulla in eo deprehenditur; sed blando calore, qui est communis δημιουργὸς & commune naturae instrumentum: sicut id ex digestionibus suis facilè discere potuissent Chymici, in quibus calor ille balnei vel alius blandus corpora naturalia solvit & digerit, sed non aciditate, non acrimonia, non mordacitate.

Arthritidis generatio sec. Scheunemannū.

Ineptum verò planè est, quod *pag. 18. & 5.* ex isto spiritu, coctionis & digestionis autore, arthritidem deducit: cum scilicet à suarum functionum officio impeditus & praecipitatus siccas coagulationes maximo cruciatu extremis membris infligat: unde tophi nascantur. Quis enim saniorum etiam Chymicorum ignorat, non à spirituosa & vivifica substantia, quae proximum actionum instrumentum est, sed à caussa praeternaturali, & eo, quod excrementitium est in alimentis, gigni arthritidem; quod ipsi Chymici tartarum appellant, & ad salem potius, quam mercurium referunt. Et quamvis concedamus, acutissimos & summâ penetrandi vi praeditos spiritus in arthritide esse: salini tamen illi potius sunt ex humoribus excrementitiis, non vivifica & spirituosa substantia. De tophorum quoque in arthriticis generatione alii saniores Chymici, ut & Galenici, qui nominibus potius, quam re hic dissident, rectius sentiunt.

tiunt, quam Scheunemannus, qui non ex tartareis & mucilaginosis succis, sed ex cremore seu lacte dulci, ut ejus verbis utar, quo corporis partes aluntur & nutriuntur, quam Synoviam nominat, eos generari dicit, idque exemplo lactis declarat. Sicut enim, inquit, videmus aceto tepido lacti infuso confestim coagulatum fieri, quod in durum caseum transit: idem hic quoque animadvertimus; ex spiritus acetosi ac dulcis Synoviæ conflictu fit coagulum album lapidescens, quale ex incisis podagricorum tophis eximitur. Ponamus sane & concedamus, ex confluxu & conflictu spirituum aut humorum natura sua repugnantium quid in corpore humano fieri, quale accidere videmus, si spiritui vitrioli, vel aquæ forti, in quo ferrum solutum, oleum tartari, vel butyro antimonii spiritus nitri affunditur: tamen ea repugnantia inter spiritus & humores est, qui præter naturam in corpore nostro reperiuntur; non vero inter spiritus coctionis autores, & inter succum, quo partes aluntur, talis pugna accidit. Nam cum in omnibus partibus talis succus sit, & spiritum insitum quælibet pars habeat, semper in toto corpore talis pugna fieret.

Verum operæ pretium non est, in talibus figmentis refutandis immori; cum talia sint, quæ procul a dubio & à sanioribus Chymicis improbantur.

Sulphur resolutum Reliqua ergo, quæ ponit morborum principia, breviter percurramus. Proposuit hactenus Scheunemannus spiritum æthereum, naturæ ignem, omnium actionum rectorem, humidum radicale, & primigenium, madore ac rore suo partes corporis nostri irrorans & madefaciens; radicalis humidi spiritum, vivificam substantiam, proximum actionum instrumentum; spiritum æthereum coctionis & digestionis autorem. Verum hæc non sufficiunt: tribus spiritibus quartum adhuc addit, purissimum, candidum, odoriferum, dulcem, pulsatilem, caloris fomentum, totius corporis fulcrum &c. quem sulphur congelatum appellat: & humido primogenio seu lacti virginis, quo omnes partes alantur, quo suo madore ac rore partes corporis nostri irroret, madefaciat ac reficiat, & quod primum & maximum generationis subjectum sit, adhuc aliam liquidam ac mollem substantiam, omnes partes corporis benigno madore irrorantem, spiritus (qui jam quintus erit) etiam plenam, generationi commodam, quam sulphur resolutum nominat, addit.

Scheunemanni. Verum Davi hic sumus, non Oedipi. Utinam, si ad medicinam reformandam animum adjicere voluisset Scheunemannus, antiquorum, Hippocratis, Aristotelis, Galeni vestigiis institisset, qui principia & elementa rerum naturalium & corporis humani, morborumque adeo caussas propositur, vel

 ipsis

ipsis sensibus ea obvia esse, vel ex actionibus & proprietatibus talia & tot à se distincta esse, docere conati sunt. At hic tot spiritus & tot principia proponuntur, nec an sint, & an tot sint, vel levi conjectura probatur. Neque etiam ullam appellationum caussam reddit Scheunemannus, & cur sulphur aliud cōgelatum, aliud coagulatum appellet, docet.

Ex sulphure congelato accenso deducit inflammationes; cum tamen, *cap. 4.* anginam, pleuritidem, quæ & ipsæ inflammationes, ut & cerebri membranarum inflammationes, ad mercurium sublimatum retulerit.

Postea & febres ex sulphure accenso deducit: de quo jam non disputabo: cum & Hippocrates febrem πῦρ nominet, & Galenus definiat calidum nativum in igneum mutatum, & Galenici incendium spirituum & humorum in febribus non negent. Verum istis non pauca intermiscet falsa, de quibus in doctrina de febribus dicetur.

Sulphur resolutum. Quæ de sulphure resoluto scribit, si dextrè explicentur, maximam partem admitti possunt. Nam & Galenici vapores suaves ad cerebrum elevatos somni caussam esse statuūt; *Somni caussa.* nec illud, quod Chymici soporosos affectus à sulphure quodam narcotico, non à frigiditate fieri statuunt, negandum est; conceduntque id hodiē non pauci Galenici, atque inter eos Platerus. Verum quod à naturali illa liquida & molli substantia, quæ omnes partes benigno madore irrorat, omnes affectus soporosos deducit, & ex copia illius substantiæ benignæ coma, catophoram, veternum oriri dicit, in eo errat. Tota enim specie caussæ illæ præternaturales, (ut earum generatio, natura, & effectus satis docent) ab ista substantia differunt, neque eadem specie qualitas, quæ in opio, mandragora, hyoscyamo & similibus reperitur; sed cum caussis potius præternaturalibus, quales in febribus malignis, peste & venenis quibusdam reperiuntur, hîc conveniunt. Et quis dixerit, qualitatem, quæ in peste, & quæ in venenis quibusdam somnum gravem inducit, in benigna illa & corpori amica substantia reperiri? Quam commodè verò ab eodem sulphure etiam vertiginem deducat ipse viderit; cum potius à spirituum agitatione & circumrotatione, (unde & à corporis in gyrum rotatione, sine caussa interna, oritur vertigo) quam vi narcotica spiritus ligante, vertigo fiat.

Quōd porro ex sulphure coagulato resoluto profluvia alvi, diarrhæam, dysenteriam, *cap. 8.* deducit, ab aliis Paracelsistis dissentit, qui à sale, & probabilius, omnes alvi fluxus oriri statuunt. *Fluxuū alvi caussa sec. Scheunem.* Et mira iterū hic ex Paracelso Philosophia est de appetitu ventriculi, qui appetat & ad se trahat partiū nutrimentum vel sulphur coagulatū, in sanguine, in carne & in aliis membris, adi-

adipem intestinorum, & res alias in corpore existentes omnes, ut mucum, fluxus, quos ad se trahat, ceu cucurbita sanguinem: qui sulphuris immaturi edendi desiderio lacessatur, & separationis voluptate capiatur, quasi scire cupiat, quid præstò sit. Docuerunt hactenus Medici, & tormina ventris, excreta, imò cadaverum sectiones id confirmarunt, quod humores acres, quos Chymici non malè salsos appellant, & ad salium genera referunt, intestina abradant & erodant, eorumq; venas aperiant. Rem tamen tàm evidentem & manifestam negare audet Scheunemannus, & ex sanguinis vel sulphuris coagulati in sanguine, quem appetat, & absorbere desideret ventriculus, per intestina delapsu fieri dysenteriam statuit. Norunt quidem & Galenici fluxum quendam colliquativum esse, ad quem corporis tabes, quam ille barbarè Ariduram appellat, consequitur: verum non eundem esse cum dysenteria, ex signis utriusque facilè patet.

Est & hoc monendum, malè Galenicis à Scheunemanno imputari, *pag. 85.* quod excrementa morbos ipsos esse statuant. Paracelsici quidem hoc faciunt, & inter eos Severinus, qui vomitu febrem rejectam se vidisse scribit: sed non Galenici, qui omninò excrementa à coctionibus suos colores accipere, & commodius esse docent, vitiosos humores non generari, quam generatos evacuari, & propterea partes, quarum vitio illi generantur, ad naturalem statum reducendas & roborandas esse. Interim non sequitur, humores vitiosos jam genitos non evacuandos esse. Illud faciendum; sed hoc non omittendum: imò, ut illud fieri possit, hoc prius faciendum.

Morbos tandem salinos quod attinet, triplices illos constituit, ex sale calcinato, sale resoluto, sale reverberato. Salem calcinatum definit esse vitæ balsamum, corpus illud firmum, fixum, terreum, mercurium & sulphur in unum componens, congelans, & solida reddens cuncta, omnium condimentorum optimum &c. Ex hoc, si in corpore humano liquescat, deducit cachexiam, hydropem, œdemata. Salis enim calcinati conditionem esse, ut nonnunquam liquescat. Quod si fiat in corpore humano, naturam eum expellere: atque hinc sudorem ortum habere; ac sudorem nonnullum esse ex carne, nonnullum ex sanguine, ossibus, medullis. Quod si calor insitus sit debilior, quam ut possit sudorem & salem resolutum expellere, intra carnem detineri, & molliorem corporis habitum, quem cachexiam nominant, aliasque hydropis species fieri statuit, sale, qui resolvitur & liquescit, ad inferiora descendente.

Morbi salini.

Sal calcinatus.

Salem resolutum definit esse corpus liquidum, gustu grave, facultate coagulandi & constringendi præditum, saporis sui benignitate cuncta nutriens & conservans, & qui propte-

Sal resolutus.

propterea Deorum cibus ac potus dicatur &c. Qui sal quamvis liquidus sit, non tamen humectet, sed potius vi sua constringente exsiccet & induret. Hoc sale quod caret, nullum exhibere sui gustum, sed insipidum esse scribit.

Hunc salem, si ex officio suo delabatur, congelationem pati, indurari, & in resinam, tartarum, arenā & lapides concrescere, & hinc omnes omninò morbos tartareos oriri docet.

Sal reverberatus. Salem deniq; reverberatum totius Naturæ generale lixivium & mundificativum esse dicit, quod corpora quæque sordibus inquinata detergendo, reserando, incidendo, purgando, vomitum provocando, urinas ciendo, sudores movendo, mundificet, vivificet & regeneret; ignemq; occultum & perpetuò urentem esse scribit. Ab hoc sale pruritum, vitiliginem, morphæam, porriginem, scabiem, polypum, verrucas, clavos, abscessus & ulcera varia, phlegmonem, furunculos, carbunculos, bubones, cancrum, luem veneream, scorbutum deducit.

Verum enim verò etsi, quæ de sale in corporum constitutione & morborum nonnullorum origine à Chymicis dicuntur, omnia non improbemus, sed & corporum resolutio salem ostendat, & qualitatibus suis & actionib9, salsedine, acrimonia ac similibus varia salium genera in humoribus sese prodant; & proinde quosdam morbos ad salem reducendi conatum in Chymicis non improbemus: in paucis tamen feliciter id Scheunemannus præstitit, sed etiam, quæ vera sunt, falsis & absurdis additis, apud Galenicos suspecta reddidit. Primô enim, cur tot salium genera in constitutione corporis ponat, caussam nullam reddit. Neque enim necessarium est, ut omnia, quæ per artem, ignis violenti ministerio, fieri possunt, eadem & in corpore humano reperiantur. Præterea non necessarium, ut illa, quæ corpus constituunt, caussæ morborum quoque evadant: cum caussæ morbiferæ plurimæ extra corpori advenire possint. Neque etiam in describendis salis speciebus sibi constat.

A sale calcinato saporum omnium originem derivat, *pag. 20.* & eum nunc amarum, nunc salsum, nunc austerum, nunc dulce inesse scribit. *Pag. 98.* tamen saporem sali resoluto primò tribuit, & nihil sapidum esse scribit, quod sale resoluto careat. Rectius longè Chymici alii à sale in genere saporem deducunt, & postea saporum differentias salium speciebus attribuunt, aliumque salem simpliciter salsum, qualis communis est, alium amarum, alium acerbum, alium austerum esse docent. Quod & ipse, si rem Chymicam excolere, & amplificare, ac reformare Medicinam voluisset, facere, & qui morbi à quibus salibus proveniant, monstrare debuisset. *Saporum caussa.*

Deinde in reddendis caussis sudoris, cachexiæ, hydropis & similiū morbo- *Sudoris caussa.*

morborum valdè errat. Sudorem quidem salis aliquid continere non negandum; cum sapor id testetur: sed tantum salem esse, non concedendum; cum in morbis sæpissimè fœtorem habeat, quem ipsi Chymici à sulphure deducunt. Nec illud concedendum, sudorem esse salem resolutum, & quidem ex vitæ balsamo & substantia partium compacta & solida resoluta provenire. Quanquam enim sudores διαφορητικοὺς interdum accidere non negetur: omnes tamen sudores à substantia partium resoluta provenire, falsissimum: sed serosum, quod est in corpore, illud materiam sudori suppeditat. Habetque sudor & urina eandem materiam, unde & ad sudores copiosos urina imminuitur. Et cum interdum sudores copiosissimè profluant, ut in quartana fieri solet, sine insigni corporis imminutione: fieri id non posset, si ab ipsa partium substantia, seu partium corporis vel etiam sanguinis sale resoluto sudores ortum haberent. Præterea si hæc esset sudoris generatio, quomodo febres per sudores solverentur; quod tamen felicissimè fieri videmus, materia morbifica per sudores sæpe fœtidos discussa.

Hydropis caussa.

Æquè absurdum est, quod ex eodem sale partium corporis resoluto cachexiam & aquam inter cutem derivat, & quidem à superioribus ad inferiora descendere, & hinc partes superiores tabe consumi scribit, Galenicosque reprehendit, quod nullum hydropem, nisi epar sit frigidum, fieri doceant. Longè alia hydropis est generatio. Fit nimirum aqua intercus, cum humor serosus in abdomen effunditur; quod multis de caussis fieri potest, de quibus lib. 3. pract. cap. de hydrope.

Hydrops non est ex sale resoluto.

Quas, qui diligenter perpendet, facilè intelliget, non, quod Scheunemannus statuit, ex sale partium corporis humani intercutem aquā fieri, & aquam hydropicorum non esse partium substantiam resolutam, sed serosum, excrementitium humorem, præter naturam alicubi cumulatum, & non debito modo excretum.

Et ineptum planè est argumentū, cum scribit, epar vel frigidius vel calidius aquam gignere non posse: quia ex accidente non nisi accidens producatur; & epatis natura non sit, ut aquam generet. Frigiditas enim vel caliditas epatis aquā quidem non gignit: si tamen epar non rectè temperatum sit, actiones suas rectè exercere non potest, & pro bono sanguine vitiosū gignit. Quod & de aliis partibus verum est, quæ si naturalem constitutionem non obtineant, suas functiones rectè obire non possunt. Et cum epar & aliæ partes coctioni destinatæ opus aliquod producant, ventriculus chylum, epar sanguinem generet: si partes illæ suas actiones non rectè obeant, opus illud vitiari, & pro bono chylo, & bono sanguine vitiosum chylum & sanguinem

generari necesse est. Neque epar puram aquam, sed pro bono sanguine sanguinem aquosum & serosum generat; quod serosum si ab eo non secernatur & evacuetur, cumulatum in corpore hydropem excitat. Et certè parùm observasse videtur Scheunemannus in corpore humano humorum corruptiones, quæ frequentissimè ob partium naturalem constitutionem coctionemque vitiatam accidunt.

Neque ullam caussam habuerũt Paracelsus ac Severinus, ut à partiũ aut salis in iis resolutione hydropẽ deducerent: cum in cibo & potu, quem quotidiè assumimus, satis aquosi & salsi humoris sit, qui nisi ab utili alimento rectè secernatur, & è corpore per vias debitas evacuetur, sensim & paulatim cumulatus aquã inter cutem tandem generat.

Et si concedit, epar calefactum bilem, & si adhuc magis incalescat, retorridos, adustosque humores generare, cur neget, ab eodem frigefacto aquosum sanguinem produci?

Nec illud veritati consentaneũ, quod scirrhus epatis vel lienis semper hydropem sequatur; nunquam verò eum antevertat, nec ejus caussa, sed effectus sit. Contrarium enim testatur experientia: multiq; reperiuntur, quibus epar & lien indurantur, antequam hydrope laborant. Postea quia ob scirrhosam dispositionem actiones epatis & lienis lædũtur, sequitur serosi humoris in corpore cumulatio & hydrops.

Neque cura perfecta hydropis consistit in salis coagulatione, sed potius, post humoris serosi evacuationem, in partium illarum, quarum vitio serosus humor in corpore cumulatur, roboratione; laborandumq; est, ut parti, cujus caussa serosus humor in corpore cumulatur, naturalis constitutio restituatur, ut actiones suas rectè exsequi possit.

Tartari morbi. Quod postea ea, quæ *c. 3.* de Tartaro dicit, attinet, facilè concedimus, multorum morborũ origines suã ex tartaro & sale feculento aut cum mucilaginosis & excrementitiis humoribus misto haberi; calculos nimirum in pluribus corporis locis, arthritidem & similia mala. In eo tamen errat, quod scribit, salem illum corporis nutrimentum, & deorum cibum ac potum, nectar & ambrosiam, officio suo delapsum morbos tartareos parere. Excrementitium potius tartarum est, ad corpus alendum ineptum, quod Hippocrates, *de prisca medicina*, rectè ἀνεπιτήδειον, ἄκρητον καὶ ἰσχυρὸν nominat; quod nisi ê corpore debito modo excernatur, vel ad articulos protruditur, & arthritidẽ generat, vel alicubi in calculos concrescit. Unde vina, quæ hujus ἀνεπιτηδείου, ἀκρήτου, ἰσχυροῦ καὶ διαφέροντος χυμοῦ plurimum obtinent, qualia sunt Ungarica, Moravica & similia, ad arthritidem, calculum, colicã & similes morbos producendos aptissima sunt; quæ verò minus tartari participant, qualia sunt Neccarina

rina & Rhenana, salubriora sunt.

Errat deinde in eo cum Paracelso & Severino, quod nihil referre putat, sive tartarum morbum, sive caussam morbi, vel symptomata dixeris: de quo supra pluribus dictum.

Ad calculum præcavendum multum in prima coctione situm esse, facilè concedo. Si enim ventriculus rectè coquat, excrementa rectè separantur; quod nisi fiat, ad epar & alias partes corporis transmittuntur: & stranguriæ caussam in ventriculo esse posse, jam *lib. 3. Institut. part. 1. sect. 2. cap. 9.* dictum verum an roboratio illa acidis præcipè perficiatur, dubito.

Illud verò miror, quod scribit, solitum fuisse Hermetem post cibū assumtum deglutire semper granum thuris vel mastichis, ne vinum bibitū se coagularet in tartarū. Mirum, inquam, unde hoc resciverit.

Sal reverberatus. Tandem salem reverberatum quod attinet, studium illud prurIginem, scabiem, vitiliginem, serpiginem, cancrum & alia ulcera similia ad salem reducendi non improbo, sed & laudo. Atque ipsi Galenici salsos humores talium morborum caussas esse, diffiteri non possunt. Sed quid egregii præ aliis hic præstiterit, non video. Cum enim & caussis & curatione morbi tales plurimùm differant, atque alia procul dubio salis vel salsi humoris species sit in cancro, quam in scabie, serpigine: illas omnes explicare debuisset; quo labore procul dubio gratiam nō solum apud Chymicos, sed & Galenicos inivisset. Neq; enim ipsi assentiri possumus, *pag. 117.* scribenti, omnem cutis defœdationem, ut lepram, luem Gallicam, alopeciam, serpiginem, nec non alia similia, pustulas, pruritus, impetigines, unico tantùm medicamento sanari satis exactè posse; cum omnium caussa sit unica: licet signa juxta loci affecti partem & dispositionem varia conspiciantur, & dolores acerbiores ad salinorum spirituū majorem & minorem effervescentiam erumpant. Etenim morborum ex humoribus salsis ortorū magna est differentia, differuntque lues Gallica, scorbutus, cancer, anthrax, non solum secundum partem affectam, & majorem vel minorem spirituum salinorum effervescentiam, vel secundum salium species: id quod Chymici saniores concedunt, & propterea diversis morbis è diversis salium speciebus ortis diversa remedia adhibent: Id quod ipse quoque Peracelsus, *in Chirurgia*, fecit. Neque persuaderi possum, ut credam, Scheunemannum unico ex sale remedio lepram, luem veneream, cancrum, serpiginem, scorbutum, atque omnia corrodentia ulcera curasse, ad quæ Paracelsus ipse diversissima remedia tradit.

Deinde non pauca à vero aliena admiscet. Primò enim mira philosophandi ratio est, cum scribit, salis reverberati esse, corpus porosum reddere & granulatum aliis principiis annecti, ne omninò corpus ple-

num & solidum esset. Eundem salem pellucidum corpus reddere scribit: sed ubi tale fit, nisi in oculis, nescio.

Eundem cum ignem esse dicit, multas ignis species constituit. Supra enim, *pag. 16.* Mercurium pneumosum ignem naturæ esse dixit: & *pag. 17.* Mercurium præcipitatum ignem externũ calore vincere scribit. Ne quid jam de sulphure dicam.

Quomodo etiam ad reverberatum & igneum referre possit verrucas, clavos, callos & similia, non video. Quid enim hic ignei, acris in verrucis, in callis deprehenditur, & quam cognationem hæc cum pruritu, vitiligine, cancro obtinent?

Neque sibi Scheunemannus in morborum caussis reddendis constat. Hic à sale reverberato deducit ignem sacrum, phlegmonem, furunculum, carbunculum: *p. 56.* eosdem morbos à sulphure oriri scribit.

Elegans quoq; est derivatio Græci vocabuli anthracis, ab antro; quia interiora quærat.

Verùm pœnitet te forsan, Lector, temporis talibus legendis impendendi: me certè scribendi. Obiter tamen hæc quasi & exempli gratia brevissimè de morborum caussis ex Scheunemanno afferre volui, nullo modo cavillandi & calumniandi studio, sed ut monstrarem, quam parum feliciter ad Medicinam reformandam accesserit, quodq; liber iste titulum, quem præ se fert, sustinere non possit. Studiũ ad principia Chymicorum morbos reducendi, quod sæpius jam dixi, non improbo: alio tamen longè modo in origine morborum inquirenda progrediendum. Exempli gratia, sunt salium differentiæ plures, communis, vitriolatus, nitrosus, aluminosus &c. Hæ procul dubio morbos diversos & diversam curationem requirentes producunt. Atque id ut monstrent, & quidem in specie, à Chymicis exspectatur, si rem Medicam juvare, & caussæ suæ patrocinium aliquod quærere, eamque Galenicis probabiliorem reddere velint.

CAPUT XVII.

De Parte Medicinæ Semiotica.

DE signis, ut & aliis rebus plerisque, variè loquitur Paracelsus; sicut hujus generis quædam ex eo collegit Erastus, *parte 3. disp. contra Paracelsum sump. 186.* & modò ipsa signa morborum proponit, modò signorum doctrinam rejicit, quare adversariis reprehendẽdi ansam dedit maximam. Scribit enim, *loco allegato*, Erastus: hoc argumentum esse certissimum, eum pleraque vel insanum, vel ebrium à spiritu tartareo dementatum sic scripsisse, ut quid scriberet aut dictaret ipsemet nesciverit. Nam dum de particularibus quibusdam affectibus loquitur, eorum signa recenset: & *in 12. aph.*

De signis inconstans Paracelsus.

12. *aph. s. 1.* scribit, quemlibet morbum sua signa habere, è quibus ejus progressus & finis cognosci possit. Alibi tamen signis vel in corpore apparentibus vel ex sermonibus ægri petitis parum tribuit. In Paragrano inquit: *Ægri sermo Medicum non amplius docet, quam si in speculo loquentem eum conspicias, nec tamen audias.* Et alibi jubet, non ad ramos, sed ad radices respiciendum esse. Sicut enim si quis ramos arboris alicujus ob radicum vitium arefactos decutiendo non præcavet, quin alii item arboris rami arefiant: sic etiam non ad signa & symptomata, sed morbum ipsum respiciendum esse. In quo quidem ipsi suo modo facilè assentimur: atq; hoc dudum contra Empiricos Galenus & omnes dogmatici propugnarunt. Si verò dicat, nullo modo ad signa & symptomata respiciendum esse, in eo errat, nec dogmaticorum mentem rectè assequi videtur. Nam signa & symptomata non sui gratia considerantur à Medicis, sed ut in morborum & caussarum latentium cognitionem nos deducant. Neque laudandum in Paracelso & ejus asseclis, quod doctrinam signorum tam jejunè tractarunt, cum non minor sit semioticæ, quam aliarum Medicinæ partium necessitas & utilitas, & non cogniti morbi nulla fit curatio: & στοχασμὸς ac morborum latentium cognitio sit sæpè æquè difficilis, ac ipsa curatio. Illud verò vituperandum, quod signa contemnunt, atque ex iis morborum notitiam haberi posse, negant. Certè ea, quæ sensibus occurrunt, in eorum, quæ latent, notitiam deducunt, & effectus de suis caussis testantur. Et qua ratione, quæso, hominem sanum & ægrum discernere poterunt Paracelsici, nisi ex actionibus læsis, dolore, colore mutato & similibus?

Signorum necessitas.

Verum cum in genere de signis vix aliquid artificiosi tradiderit Paracelsus, in specie de signis ejus sententiam videamus.

Paracelsi de pulsu sententia.

Pulsus primò quod attinet, cum quidam pulsuum ignorantiam Paracelso objiciant, recentiores contrà Paracelsum egregiè de pulsibus sensisse, distinctè & nervosè de iis scripsisse, & exactè pulsus rationem tenuisse scribunt; idq; patere vel ex libro de Pestilentia, *tract. 1.* ubi hæc Paracelsus: *Pulsus est mensura temperaturæ in corpore secundum proprietatem sex locorum, quæ Planetæ occupant. Duo in pedibus attribuuntur Saturno & Jovi; duo in collo Veneri & Marti; duo in temporibus Lunæ & Mercurio; Pulsus Solis est in sinistro latere sub corde. Hinc sequitur, si pulsus celerius movetur, quam fieri debebat, pati septem membra principalia, cor, cerebrum, epar, fel, renes, lienem, pulmones; unde & pulsus irritetur sive ad irã concitetur. Si verò aliquod principale membrum à morbo vincatur, pulsus debiliter movetur, & plerumq; accidit, quando pulsus debiliter movetur, quod aër sive spiritus vitæ eo loci obstructus est.* Paracelsum autem hic non Planetas Macrocosmi, sed Micro-

Microcosmi intelligere, iidem monent. Quædam etiam de pulsibus habet, *l. 2. de Urinarum judiciis*, quæ eo loci videri possunt: quo loco non solùm pulsum tangi vult Paracelsus, sed & infusione aquâ frigidæ vel membri in aquam frigidam immersione, aut petiæ aquæ, præcipuè rosarum, madidæ impositione, imò ipso colore pulsum explorare & dignoscere jubet. Hoc etiam non prætereundum, quod, *tom. 2. p. 743.* scribit, pulsum manere usque ad mortem, imò aliquandò quadrantem horæ post mortem durare.

Verum si nihil melius habuit Paracelsus, quod de pulsibus scriberet, quam quod modò *ex lib. de pestilentia* fuit propositum, & à recentioribus quibusdam approbatum, nihil nisi ineptias habuit. Quid enim, quæso, ineptius, & quòd majorem ignorantiam humani corporis arguere possit, scribere potuisset, quam fel, renes, epar peculiarem pulsum habere, & pedibus atque aliis membris externis peculiares pulsus adscribere, pulsuiq; iram & irritationem tribuere. Nam si originem arteriarum, usumque ac finem pulsus respiciamus, omnis pulsus mutatio proximè à corde fit. Fel vero & renes nullam pulsus mutationem inducere possunt, nisi mediante corde; quod in inflammationibus accidere solet, calore in corde per eas aucto. Ineptissimum verò illud, quod dicit; pulsum aliquando quadrante horæ post mortem durare posse. Quomodo enim anima amplius in homine non præsente, actiones animæ obiri possunt?

De urinis verò prolixior est Paracelsus, ut ex libris de urinarum judiciis videre est. Urinam autem definit, salem ab ingesto nutrimento segregatum, & quiddam trium primorum excrementorum à natura neglectum; nimirum à ventriculo, epate, & renibus urinam provenire statuens. In quo quidem & quod urinam ad salem refert, eum non vituperamus, & veritati hanc opinionem esse consentaneam, *lib. 1. Instit. cap. 9.* diximus. Plurimumque salis in urina contineri, tam planum est, ut qui negare id ausit, eum extremè pertinacem, aut rerum naturalium, & præcipuè Chymicarum, planè ignarum esse oporteat. Neque enim hic illud vulgare nonnullorum, qui Chymicis se opponunt, effugium ullum locum habet; Salem non rebus inesse, sed adustione fieri. Nam sal urinæ volatilis fit sine omni adustione, & quidem ex ea parte urinæ, quæ primo loco destillat, de quo videantur, *Inst. p. 1143.* *Urina quid Paracelso.* *In urina multum salis.*

Dividit autem urinam in Urinam exteriorem, cruoris, & permixtam. *Urinam exteriorem* provenire statuit ex iis, quæ comedimus & bibimus, id est, ex nutrimentis; nec quidquam aliud indicare, quam quod stomachum, epar & renes attinet. Dici quoque docet Urinam Tartari, & indicare hanc urinam separationem eam puri ab impuro, *Urina exterior.*

quæ

quæ fit in trib9 principalibus membris, stomacho, epate & renibus; & salem, mercuriũ & sulphur in qualibet urina tali cognosci posse. Hypostasin enim salis qualitatem; tincturam sulphuris; fundum mercurium denotare.

Urina cruoris. Urinam autem cruoris vel internam esse dicit, quæ non è nutrimento oritur, sed è reliquarum omnium partium excrementis confluentibus nascitur, & à mineralibus, quæ sunt in natura, mittitur. Et hæc ut colligatur, jubet, ut homo urinam collecturus nihil comedat nec bibat, aut saltem siccum panẽ, aut siccam vel assatam carnem, urinamque tunc post mediam noctem colligat. Quod si patiens laboret aliquo morbo acuto, & nihil quidẽ comedat, interim largiter bibat, jubet, ut urinam collecturus tota nocte nihil bibat. *Permistam* esse dicit, quæ ex utraque urina externa & interna permistis constet.

De urina interna quid sentiendum. Verum distinctio illa urinæ in externam & internam seu cruoris, non tam magni momenti est, & forsan ipse Paracelsus eam non magnifecit. Refertur enim, in vita Oporini, quod summus discendi ardor in eo fuerit. Et propterea cum Paracelsus contra reliquorum Medicorum placita assereret, hominis temperamentum non nisi ex interna urina, hoc est, si quis per triduum omni cibo ac potu abstinuisset, cognosci posse: Oporinus seipsum triduo inedia maceravit, & exiguũ quid in vitro Paracelso afferens judicium doctoris sui requisivit. At ille ridens, & stultum eum, qui tam facilè obtemperasset, vocans, vitrũ parieti allisit. Hoc quidem verum est, aliquid humoris serosi cum sanguine ad remotiores partes penetrare, & sic rursum, ut excrementũ, nisi per sudorem & cutem expellatur, ad renes repelli & per urinam excerni posse: illud tamen est exiguum, nec ex eo potest sumi multũ judicii, permiscetur q; cum reliquo sero, quod statim à sanguine in epate elaborato secernitur. Nec est, ut quis sibi persuadeat, si ex sententia Paracelsi aliquis nihil aliquandiu comedat, urinamque excipiat, se ita urinam partium privatarum & remotarum spectaturum. Nam primò non omnibus morbis convenit talis inedia. Deinde etsi conveniret: tamen serosum illud, quod per urinam excernitur, potius à renibus & vicinis ramis venæ cavæ, quam à partibus remotioribus, attrahitur. Et cum natura nunquam sit otiosa, si potus nullus aut cibus assumatur, calor in sanguinem agit, eumq; adurit, ut urina magis tincta excernatur; quod cuilibet in inedia observare promtissimum est.

In eo verò errat Paracelsus, quod urinam internam, seu cruoris, quam appellat, non à nutrimento, sed à partium excrementis & à mineralibus, quæ sunt in natura hominum, provenire censet. Nam nulla sunt peculiaria mineralia in nostro corpore, sed ex alimentis, quod est serosum & salsum, & coctioni ineptũ,

post absolutam sanguificationem secernitur. Si verò quid post secundam coctionem non excernitur, & ita sanguini permistum ad partes remotas pervenit, cum ineptum sit, ut corpori assimiletur, à partibus respu tur, & vel per sudores excernitur, vel ad renes regurgitat. Aliud verò & alia de causa cumulatum partes privatæ excrementum tale nullum habent. Neque in parte jam constituta mineræ sunt, quæ peculiaria excrementa de se emittant.

Differentias urinarum postea plurimas constituit, quibus omnibus recensendis hic tempus terendum non est: qui eas cognoscere cupit, vel ipsum Paracelsum consulat, vel Johannem Rhenanum, qui ex mente Paracelsi hac de re scripsit peculiarem libellum, cui titulus, *Urocriterium Chymiatricum*, in quo miras Paracelsicorum de urinis sententias videre est, quarum paucas recensere libet. In urocriterio Chymiatrico, cap. 1. scribit Rhenanus: *Puellarum urina habet in fundo adhuc parvam ὑπόστασιν, quæ non benè advertentibus cum superiore contigua appareat: attamen ea hypostasis non est, sed ab illa, quamvis minutissima, distincta, matricisve propria est, ac mulierem sanam & fœcundam indicat, quod in viris non accidit.* Et numero 28. *Ut verò rectius hypostases illas oculis tuis subjicere possis, movenda est mulierum urina. Mota enim parit parvas bullulas, inter duas illas hypostases, est q; infallibile muliebris urinæ signum.*

Urina puellarum sec. Paracels.

Menstruo autem deficiente, hypostasis illa parva amplius non cernitur &c. Fides sit penes experientiam. Manus nostræ sunt oculatæ, credunt, quod vident. Certè innumeris tot seculorum Medicis hactenus tàm oculatis esse non licuit, ut istam parvam hypostasin, quam isti viderunt, (si modo viderunt) videre potuerint. Id quod multi præclari Medici & usu & ætate pollentes confessi sunt; atque inter eos Bernhardus Paternus, in Academia Pataviana senex quondā Practicus, dicere solitus fuit; eos, qui huic prædictioni incumbunt, omnium maximè decipi, nec se in ulla gravida tales unquam urinas, quales quidam Arabes, ex quibus ista pleraque mutuati sunt Paracelsici, describunt, per omnem suam vitam observasse.

Deinde quod Paracelsici, quorum dogma, *cap. 2. numero 7.* proponit Rhenanus, tria principia in tribus urinæ partibus collocant; sulphur, in parte urinæ superiore; salem, in media; mercurium in infima: eo nec sibi nec vero consentanea loquuntur. Nam cum aliàs urinæ & aliarum rerum colorem à sulphure deducant; colorque non solum in parte superiore, sed tota urinæ substantiæ appareat: cur sulphur solum in urinæ parte superiore collocant? & qua de caussa hic gravitatem & locum infimum Mercurio attribuunt, cum alias Mercurius ipsis sit planè & maximè volatilis & superiora petat?

Urinæ partes.

Cui etiam persuaderi possit, verum

Urinæ quantitas sec. Paracelſ.

verum eſſe, quod, *ibidem numero 11. & 12.* ſcribit; *Urinam in decrepitis exactè 8. uncias pendere, in ſenibus 6.?* Etenim cum non ſolùm cibus & potus aliàs majore, aliàs minore quantitate aſſumatur: ſed cibus alius humidior, alius ſiccior ſit: Præterea naturarum maxima ſit diverſitas, alii ſicciores, alii humidiores; ut jam de anni tempore, quo per ſudorem & habitum corporis plus vel minus digeritur, non dicam: quomodo in omnibus idem urinæ pondus eſſe poterit?

Quæ verò in differentiis recenſendis occurrunt, omnia perſequi, nimis prolixum, nec operæ pretium foret. Cum enim ſine omni ratione proferantur, nemo, cui τρόπος παιδείας notus, niſi probentur, iis aſſentietur. Quædam tantum recenſere libet. Rhenanus (nam cum is Paracelſi de urinis dogmata in ordinem redegerit, ex eo ea inprimis allegare libet) *cap. 3.* inter hypoſtaſin & ſedimentum diſtinguit: cum tamen nulla ſit inter iſta vocabula differentia; niſi quod alterum Græcum, alterum Latinum eſt.

Hypoſtaſis & ſedimentum an differant.

Arenæ in urina quid indicent.

Numero 14. ſcribit: *In quorum urinis velut arenæ conſiſtunt, iis veſica calculo laborat.* Qui aphoriſmus falſus eſt; cum idem ex renibus accidere poſſit. Imò materia talis tartarea, quam appellant, ſæpe longo tempore redditur ab iis, qui nec veſicæ nec renum calculo unquam laborarunt.

Urina tremula.

Cap. 4. numero 2. Urinam tremulam eſſe dicit, quæ aſcendendo deſcendendoque fervere ſeu ebullire cernitur; & oppilationem ſignificare. At quæſo, quando viderunt Paracelſici ſponte urinam ebullire?

Urinarum colores sec. Paracelſ.

Qui deinde aphoriſmi à colore deſumpti ſequuntur aliquot, pleroſq; falſos eſſe deprehendet, qui urinas iſtas cum morbis conferre voluerit. Ita an dentur tot odorum differentiæ in urinis, quot & quales *cap. 5.* deſcribuntur, conſulatur experientia, & plurima hic à Paracelſo confictа deprehendentur.

Cap. 6. nimis magnam licentiam ſibi ſumunt rerum nomina mutandi Paracelſici, cum urinam Rubini & nutrimentum partium ſanguinē Rubinum appellant, à calore rubicundo: & cū ipſe Paracelſus humores à qualitatibus primis, quæ tamen magnæ ſunt efficaciæ, denominare nolit: cur ſanguis à colore ſaltem Rubinus appellari debeat?

Urinæ colores ſec. partes.

Quæ poſtea, *cap. 7. & 8.* de urinæ internæ coloribus ex Paracelſi ſententia habentur, pro libitu conficta ſunt, nec ſenſui monſtrari, nec rationibus probari poſſunt, ideoq; iis fidem non habemus, donec & iſtas differentias, ita ſe habere monſtraverint, & cauſſas differentiarum reddiderint; quod nunquam facient. Nam cerebrum dicunt colore eſſe album. Sed quid hoc ad urinam? Nulla enim urina ex ſolo cerebro excernitur, ſed partium excrementa ſeroſa in urina confunduntur. Et cum urinam internam non niſi poſt inediā excipi velint; at in inedia ab actione caloris diuturna urina ſemper

semper magis tingatur: cui persuadebunt, colorem cerebri album in urina apparere posse? Verum quidem est, partem quamlibet ali nutrimento sibi conveniente, aut potius sanguinem sibi assimilare, & propterea serum quoque naturæ partis assimilari quodammodo. Sit etiam, ut ex singulis partib9 aliquid ad vesicam regurgitet, & cum urina excernatur: veruntamen cũ omnes partes hoc faciant, serũ illud commiscetur, & propterea in urina, quam vocant, interna unius partis serum seorsim conspiciendum non exhibetur; sed quicquid ab omnibus partib9 ad renes pervenit, confunditur.

Contentæ urinæ sec. Paracelſ. *Cap. 9. numero 2.* contentum in urina dicitur id omne, quod in superficie urinæ cernitur: quasi in medio etiam & fundo non dentur contenta. Si quoque explicare deberent, quid sit circulus in urina, & unde ortum habeat, non tam liberales essent in prædictionibus ex circuli differentiis, quæ, *cap. 9.* proponuntur à Rhenano. Similiter etiam in eodem & sequenti capite pleraq; conficta sunt, nec ullo fundamento Physico nituntur; scilicet *ex urina cognosci posse, phlegma in syncipite abundare; sanguinem in capite abundantem secundum tempora dolorem gignere: dolorem in sinistra capitis regione ex humore melancholico provenire: esse paralysin in altero latere: adesse apoplexiam, tremorem cordis, spasmum, morbum secundum umbilicum, dolorem ischiaticum, obstructionem cerebri: Et vel masculum vel fœmellam conceptam esse*; ac, quod ridiculum est, *in nonnullis gravidarum urinis imaginem quandam propè matulæ fundum primis temporibus conspectam fuisse.* Et in summa (his enim verbis suum urocriterium concludit Rhenanus) *quicquid homini prosperum aut adversum in valetudine accidit, directè quasi in speculo, in urina deprehendi posse.* *Ex urinis quæ prædicant Paracelsici.* Quæ cum talia sint (conscientiam ipsorum testor) ut nunquam à Paracelsicis experientia comprobata, ac circa ægros observata sint, nec deprehendi, multò minus rationibus confirmari possint: mirum certè est, ea tam audacter in publicum proferri & incautæ juventuti pro oraculis quasi, nullis rationibus adhibitis, obtrudi. *Scilicet insano nemo in amore videt*; nimioque Paracelsi amore, qui ipsis *Magnus Medicorum Monarcha* est, ita viri alias non vulgares fascinati sunt, ut satis ipsis sit, aliquid à Paracelso profectum esse; etsi rem ita sese habere, nec ratione nec experientia probare possint. Quæ eo fine dicuntur, non ut si quid peculiare circa urinam Chymici observarunt, rejiciatur, sed ut quilibet cautus sit, & non nisi ea, quæ observationibus confirmata sunt, arripiat.

Urina turbata. In primis autem circa turbatas urinas, de quibusdam utiliter monuerunt Chymici quidam; sed nec soli, nec primi. Etsi enim, ut *in Institutionibus* dictum, Argenterius Joh. Baptistam Montanum urinas turbidas inspicientem riferit: tamen ex

urina

urina turbata multa cognosci possunt, quæ in urina clara nō animadvertuntur: præcipuè in febribus. Etenim licet urinæ, dum claræ sunt, sæpe similes videantur, imò non rarò sanorum urinæ similes appareant: tamen, ubi turbantur, maxima apparet diversitas, & in aliis quid subsidet farinam laterum referens, in aliis aliud: in aliis quid lateribus vitri ita adhærescit, ut vitrum vix mundari queat; in aliis, etsi diu urina in matula servetur, nihil tale accidit. Id quod facilè cognoscitur, si vitrum paululum ad latus inclinetur. Ideoque in talibus morbis, epidemiis præcipuè, non incertius ex urinis turbatis, quam claris, judicium haberi posse, ipsa experientia edoctus existimo.

Urinæ in febribus malignis. Chymici quidam in Epidemiis morbis differentiam urinarum non incommodè ad arsenicum, auripigmentum & mercurium referunt; & arsenicum instar calcis vivæ apparere, vitroque adhærere, illudq; quasi arrodere: auripigmentum colore ochræ conspici, etiam tenaciter adhærere, sed non ita arrodere vitrum: Mercurium colore quasi cæruleo, inprimis circa circulum, conspici, statuunt.

Urinæ destillatio. Tandem Paracelsici quidam ex destillatione urinæ de morbis hominis judicare docent. Nimirum certum urinæ pondꝰ, & competens vas & fornacem destillatoriam, parte sexta longitudini justæ proportionis & mensuræ hominis respondentia sumunt, destillationeq; per gradus ignis instituunt, atq; è vaporibus ad hoc vel illud vasis destillatorii latus, partemq; delatis, & id genus aliis de sede affecta, affectu ipso, affectus eventu & aliis judicat & pronunciant; sicut ex libro *Gerhardi Dornæi de urinarum destillationibus* videre est. Paracelsus tamen vix huius probationis mentionem facit, & destillationem urinarū quidem concedit, sed eā, qua partes urinarū separatur. Nā *de urinis t.1.p.745.* scribit, morbos tartareos ex coloribus urinæ cognosci non posse, sed ut morbi caussa cognoscatur, urinā coagulandam, & in suas species separandam esse. Et *ibidem p.764.* scribit: Sicuti viride, flavum, cærnleum, nigrum si aquæ misceas, cæruleum agnosci non potest: ita urinæ colores agnosci non possunt, nisi per separationem. Et si aquæ in vitro sal injiciatur, sal agnosci non potest, nisi per ebullitionem; & si dulce, amarum, acidum, misceas, nullum horum exactè cognosci potest; separationem ergo partium necessariam esse censet.

Sed ut quid de his sentiendum fit; breviter dicamus, primò quidem urinæ in gravioribus morbis, si cui eā tentare placeat, destillationem planè nō improbo. Cum enim urina multum salis & materiæ tartareæ, quam appellant, contineat, si morbi graviores & diuturni inde procreentur, licebit cuilibet urinam destillare, ut quid in se contineat, exactius cognoscatur. Verumque est, quod hîc Paracelsus scribit,

salis, dum aqua diluitur, naturam exactè è colore discerni non posse, sed rectius separatione cognosci. Sanè idem rectè in acidulis & thermis fit, quarum natura, & unde vires suas habent, rectissimè destillatione & separatione Chymica deprehenditur.

Cætera, quæ de certo urinæ pondere, fornacis & vasis magnitudine, proportione, vaporibusq; ad hoc vel illud latus ascendentibus & similibus, quæ in destillanda urina observare jubent, & hinc de sede affecta, affectu ipso, morbi eventu & aliis pronunciat, ineptiæ sunt. Quid enim fornacis altitudo ad longitudinem hominis & urinæ constitutionem? Cur vasis magnitudo certæ parti justæ staturæ hominis respondere debet? Certè omnes homines non sunt ejusdem staturæ, & proinde hæc proportio non omnibus quadrabit, reliquisque peculiares fornaces & vitra paranda erunt. Quomodo vapores ad hoc vel illud latus delati, de latere affecto judicium dabunt? Quid enim in vitro rotundo dextrum vel sinistrum? Et sit vitrum ita formatum, ut homunculum referat, quomodo urina infusa ita sese ad latera convenienti modo applicare poterit? Certè spiritus mechanicos, si ulli urinæ insunt, hic valde negotiosos & prudentes oportet esse, ut suum cuiq; locum tribuant. Sed nugæ sunt, similes illis, quando in urinæ in matula inspectione etiam dextrū & sinistrum constituunt, & hinc de parte dextra vel sinistra affecta judicant. Fortuitum planè est, & arbitrarium, quod in rotundo vitro hæc pars in manu Medici dextrum, illa sinistrum locum occupat. Quis ergo urinam ita diriget, ut postquam &, emissione & gestatione conturbata erat, jam postquam hæc vitri pars in Medici manu dextrum, illa sinistrum locum habet, ita decenter in urina omnes partes sibi convenientia loca occupent, ut quæ urinæ pars ex dextris corporis partibus emissa est, jam ad dextram matulæ partem moveatur, ibiq; sedem figat, quæ verò ex sinistro latere fuit emissa, sinistrum locum teneat?

Porrò & in locis ac temporibus morborum cognosceudis longè aliter, quàm Galenus, sentit Severinus, *cap. 13.* Principiò per locum affectum non locum posteriorem & ultimum, quales in podagra, hydrope, cancro, paralysi, herpete noti sunt, intelligit, fructuum scilicet, ut loquitur, diversorium, sed fontem, fomitem, radicem & seminum hospitia. Neque enim ex actione læsa locum affectum vult investigari: Galenumque reprehendit, quod ex actione animali læsa in Epilepsia locum affectum cerebrum esse colligit; cùm æquè cordis actiones læ dantur. Ideoque fontes quærendos esse censet, unde veniant impressiones, symptomata, actionum depravationes, non quò vadant, vel ubi sensibus se patefaciant. *De locis morborum Severini opinio.*

Si verò quæratur jam, cujus ope & ductu radices sive fontes ac fomites *Seminum ac fomitis*

Morbi cognitio sec. Severin.

mites in morbis, occultæque semi-num latebræ investigari possint, Severinus ad macrocosmi cum microcosmo comparationem recurrit. Cum enim corporum omnium motus stabiles sint, & consentanea consentaneis, domestica domesticis sese naturali desiderio applicent, spiritibus ex majore mundo, qui iisdem proprietatibus insigniti sint & domesticas signaturas obtineant, quasi ductoribus, utendum esse, & ut locus fomitis morbi inveniatur, ex effectibus medicamentorum inquirendum. Si enim vegetabilia & mitiora medicamenta sufficiant, argumento esse, radices foveri in partibus, quarum elemrnta & principia debilia sint, ut in ventriculo, intestinis, mesenterio, vel superficialiter in partibus potentioribus, ut renibus, sanguine, receptas esse. Si verò talia medicamenta invalida fuerint, indicio esse, in partibus foveri, quarum Elementa & principia validiora sint; vel si debiliores occupaverint, radices profundius posuisse, & longâ circulationis digestione seminum suorum tincturas ad exaltationem produxisse: itaque subtilioribus op9 esse medicamentis è mineralium familia petitis.

Deinde ex symptomatum vehementia & remissione signa sumit. Symptomata enim vehementissima testari dicit, morborum mineras in partibus delitescere, quarum elementa & principia validissima sint; nisi astrorum potentes impressiones sequantur, ut in venenis. Diuturnitate autem, recidivorum frequentia, & evidentium caussarum animadversione hæc distingui.

Locus morbi & caussa differunt.

Verum enim verò ludit Severinus in vocabulo loci affecti; nec morbum & caussam, & proinde locum morbi & caussæ discernit, neque inter partem per se, & per consensum affectam distinguit: atque injustè reprehendit Galenum locum affectum in Epilepsia cerebrum statuentem.

In epilepsia quæ pars afficiatur.

Revera enim nemo epilepsia corripitur, nisi cerebrum afficiatur; & proxima epilepsiæ caussa semper est in cerebro. Cum enim in universo corpore motus & sensus cerebri beneficio, spiritum animalem suppeditante, perficiantur, nervique à cerebro originem habeant: rectè concluserunt Medici, motum & sensum partium omnium simul lædi non posse, nisi cerebro simul affecto. Et cum in epilepsia hoc fiat, cerebrum in ea lædi statuerunt. Interim Galenus tam stupidus non fuit, ut ignoraverit, causam, quæ cerebrum vellicat & epilepsiam excitat, non semper in cerebro generari: imò expressè docuit, & post eum Medici omnes, ab utero, ventriculo & externis quoque ac remotis corporis partibus, illam non rarò suppeditari. Id quod & in aliis morbis frequentissimè evenit. Neq; enim materia, quæ arthritidem vel erysipelas producit, semper in pede generatur, sed plerunque è ventre inferiore transmittitur. Hanc morbi

radicem, fontem seu fomitem investigandum esse, sciunt, & dudum docuerunt Galenici; utpote sine cujus noticia nullus morbus rectè curari possit. Quomodo autem fomes & pars illa, quæ morbo materiam suppeditet, cognosci possit, hoc difficilimum. Qua in re si quid novi, quod Galenicis hactenus incognitum fuerit, attulisset Severinus cum asseclis, meritò grata mente id Galenici amplectarentur. Verum promissis facta non respondet. Nam fallax, imò periculosum, remediis solum, ut internunciis, ad hanc rem uti.

Loci affecti signa. Habent quidem & Galenici inter signorum fontes juvantia & lædentia, & quæ morbum augere videntur, argumento sunt, convenientiam morbum habere cum re morbum augente: Si aliquid juvat, contrariam morbo naturam habebit. Fons tamen hic signorum potiꝰ caussas & morbos respicit, quam locum affectum; neque uni huic signo fidunt Galenici: Sed alia longè evidentiora habent. Atque temeritatis speciem habere videtur, per medicamenta periclitando locum affectum indagare velle; cum alia signa satis clara suppetant, quæ nos in locorum affectorum notitiam deducere possunt.

Deinde in partibus, quas illi appellant, debilioribus, ut ventriculo, intestinis, mesenterio, non semper morbi leviores, & qui levioribus cedant medicamentis, inhærent; in nobilioribus verò morbi validiores: sed contrarium potius verum est, partesque nobiliores non ita facilè permittunt, ut causæ morbificæ radices in illis altius agant, sed ad partes debiliores natura humores excrementitios solet expellere; quæ etiam propter facultatem expultricem debiliorem eos facilius admittunt, unde morbi maximè diuturni, & qui non nisi fortioribus remediis cedunt, solent ex humoribus in mesenterio & vicinis locis cumulatis generari.

Præterea incertus est hic modus morborum semina investigandi. Nam remedium forte æquè monstrat, ex eorum opinione, morbum in parte nobili & ignobili consistere; cum morbum in parte ignobili altius infixum potens remedium inquirere dicant. Et cum utræque partes plures sint, in quanam parte debili vel parte potenti hæreat mali fons, non patefacient. Sæpe ægri relatio, quam tamen negligit Paracelsus, rectius nos in loci affecti notitiam deducit, quàm hi internuncii. Exempli loco, fit epilepsia per consensum ex crure, in qua ex relatione ægri Medicus de loco caussæ rectissimè erudiri potest: Ut verò medicamentorum internunciis, quod vult Severinus, id cognoscatur, impossibile est. Aut si Paracelsistis non impossibile videtur, facto ipso, non verbis saltem & promissis demonstrari oportet. Interim, donec id præstent, antiquam investigandi locos affectos viam retineamus, neq; Chymicorum

corum quorundam recentiorum temeritatem imitemur, qui de loco affecto nihil solliciti scribunt; medicamenta habere scientiam inveniendi morbum in centro per se, etiamsi Medicus ignoret, ubi & quis hæreat in corpore morbus.

De temporibus morborum Severini opinio.

Tempora autē & periodos morborum non à numeris, non ab hominum peculiari natura, non à motu lunæ, non ab excrementorum certis confluxibus facultatisque excultricis motu certo provenire statuit: sed ex seminibus & astris morborum. Ut enim vegetabilia certis temporibus florent, germinant & fructus producunt; animalia certa partus tempora habent: ita & semina morborum certis temporibus germinare & fructus suos producere; & quidem alia aliis temporibus. Morbos hæreditarios, ut epilepsiā, podagram, lepram & similes longa habere digestionum tempora; quædam semina septimo anno ad efflorescentias pervenire, quædam decimo quarto, alia vigesimo sexto, alia trigesimo: qui verò morbi in alimentis semina habent, ea citius sua tempora absolvere. Locorum quoque diversitates tempora variare. Citius enim effervescere, quæ in ventriculo sunt, morborum semina, quam quæ in epate & renibus: servata tamen seminum analogia. Citius enim febrilia semina in renibus ad germinationem provenire: quam colicæ in intestinis vel ventriculo.

Periodorū in febrib. caussa sec. Severin.

Cur autem præcipuè in febribus, neglecto regionum, ætatum, fluxuū, alimentorum, consuetudinem discrimine, circuitus ita constantes sint, caussam hanc reddit: quod scilicet seminum copia, nascendi facilitas, & locorum oportunitas in febribus intermittentibus concurrant. Semina enim & impuritates febriles in omnibus alimentis copiosissimè, in omnibus regionibus inveniri, deinde in omnibus, in omni sexu & ætate errores in diæta committi.

Continuitatem & intermissionem morborū ex radicibus homogeneis & heterogeneis deducit. Si n. radices morborū sint homogeneæ, cōtinuos morbos produci statuit, radices verò heterogeneas resolutiones interruptas producere. Ubi enim radices sunt homogeneæ, ibi etiam fructus omnes æquè maturescere: ubi verò radices sunt diversæ, ibi etiam fructus alios maturitati esse viciniores, alios remotiores; atque inde accidere, ut hodie partes maturæ efflorescant, cras aliæ, tertio die rursum aliæ.

Continuitatis & intermissionis ratio sec. Severin.

Galenumq; hic reprehendit Severinus, quod dispositionem partiū morbosam, id est, radices, semina, elementa, tincturas, potestates, astra morborum neglexerit, & facultatibus morborum gubernationem adscripserit. Silere enim in morbis naturæ ministeria, & à morborum seminibus omnia gubernari: neque expultrici facultati partium, neque excrementorum collectionibus vel transmissionibus cir-

circuitus morborum adscribendos esse.

Verum enimvero ut breviter de his aliquid dicamus, etsi verum sit, coctiones & excretiones certis temporum spatiis absolvi: interim negandum non est, inferiora hæc à superioribus caussis regi; quod præcipuè in motu Lunæ vel rusticis notissimum. Et cùm tot secundum ætatem, temperiemque sint corporum differentiæ, qui fit, quod ab eodem cœli influxu & motu omnes homines æquè afficiuntur?

Morborum hæreditariorum caussæ. Illud verò falsum, quod hæreditarios morbos, ut epilepsiam, podagram & similes, è suis seminibus, instar plantarum, pullulare scribit Severinus, quæ sua digestionum habent spatia, suoque tandem tempore suos proferant fructus, alii scilicet septimo, alii decimo, alii decimoquarto, alii trigesimo anno. Alia enim est longè morborum horum, ut & suprà dictum, caussa, dispositio nimirum vitiosa in partibus. Quod verò non eodem tempore hæreditarii morbi omnes invadunt, sed alii in pueritia, alii in juventute, alii virili ætate: ratio est, quòd caussa morbum producens non in omnibus ætatibus æquè facilè generatur & cumulatur. Epilepsia primæ ætati familiarior est, & ætatis progressu sæpe sponte cessat, ut est, *5. Aphor. 6.* Ergo si quis à parentibus ad hunc morbum dispositionem habet, eam incurrit ea ætate, quæ alias huic morbo aptior est. Podagra infantes rarissimè laborant, cum ea ætate materia, quæ podagram excitat, non ita suppetat: plerumque verò circa trigesimum annum invadit. Ergo & hæreditaria podagra sese maximè exserit ea ætate, quæ caussas hujus morbi cumulare solet.

Continuitatis & intermissionis in morbis caussa. Planè verò contra experientiam pugnat Severinus, ut cuivis quotidie circa ægros observare licet, in dum continuitatem morborũ ex radicibus homogeneis, intermissionẽ ex radicibus heterogeneis deducit. Si enim ægrorum natura, humoresque, qui peccant & evacuantur, considerentur: facilè animadvertimus, etiam ab humoribus mistis oriri febres continuas: & sunt febres continuæ ex humoribus mistis tam frequentes, quàm quod frequentissimum. Contra dantur intermittentes tertianæ & quartanæ, ubi in paroxysmis multis nulla in humoribus mutatio apparet, sed qui humor paroxysmum primum excitavit, ejusdem naturæ est cum eo, qui secundum vel tertium vel quartum excitat. Continuitatis & intermissionis longè alia caussa est, ut de febribus dictum.

Verum in tot absurdas opiniones Severinum conjecit sententia illa, quæ putat, morbos non aliter oriri, quàm fructus in arboribus generantur.

An naturalis facultas in morbis cesset. Valde in eo quoque errat, quod facultati naturali morborum gubernationem adscribendam, & expultrici facultati morbi circuitus attribuendos esse, planè negat; sed

ſedtum à morborum ſeminibus omnia gubernari docet. Habet quidem paſſim multa abſurda Severinus, ſed abſurdiſſimum longè hoc eſt, naturæ gubernationem corporis in morbis planè adimere: atque ex hoc uno judicium formare debebant ii, qui Severini dogmata omnia tantum non pro oraculis habent, & quaſi pſittaci decantant. Sibi autem & experientiæ contraria ſcribit hac de re Severinus. Nam *pag. 153.* hæc habet: *ea eſt propria facultas omnium vitalium elementorum, ut in ſuis regionibus nihil alieni ac diſſentanei ferre poſſint, ſed omnia collectis viribus à ſe expellant.* Et rectè. Nam natura ſuo munere non ſolum fungitur ſanitatis tempore, ſed & morbi, atque ipſam eſſe morborum medicatricem, rectiſſimè ſcripſit Hippocrates, quæ ἀπαίδευτος ἐοῦσα καὶ οὐ μαθοῦσα τὰ δέοντα ποιεῖ. Id quòd non de medicamentorum natura, ut nonnulli Chymici mentem Hippocratis depravare conantur, ſed corporis natura eſt intelligendum, ut textum inſpicienti cuilibet videre eſt. Actum nimirum cum iis ægris, in quibus naturæ miniſteria ſilent; & à morbis omnia gubernantur. Quamdiu verò natura ſeſe morbo, ut hoſti, opponit, nondum de ægri vita deſperandum. Et naturæ beneficio omnes criſes accidunt, quas medicamentis velle attribuere, fatuum eſt. Quæ enim corpus formavit natura, auxit, nutrit, gubernat & quotidie excrementa expellit, eadémne tempore morbi otioſa erit? Et cùm multæ criſes ac morborum ſolutiones fiant nullis adhibitis medicamentis, qua, quæſo, vi illa adminiſtrantur? non certè medicamentorum, quæ nulla adhibita fuerunt; neque morborum, vel cauſſarum morbificarum, quæ ſeipſas non expellunt. Ergo reliquum eſt, ut quod hactenus omnium ſeculorum Philoſophi & Medici conſtanter aſſeverarunt, adhuc cum Hippocrate, νούσων φύσιας ἰητρούς, naturam morborum medicatricem dicamus.

Tandem in prognoſticis non conſtat ſibi Paracelſus. Paramiri enim *lib. 1. de orig. morb. ex pr. trib. ſubſtant. cap. 8.* omnes morbos, nullo excepto, etiam à nativitate contractos, ut ſiccitatem & paralyſin à nativitate, curabiles eſſe dicit. Si enim venenum eſt in natura, etiam veneni remedium adeſſe dicit, & qui hoſtes condidit, eum etiam iisdem adverſarios condidiſſe, nullúmque morborum eſſe, qui hominẽ jugulare queat, exiſtimat. Alibi verò Paracelſus quoſdam morbos incurabiles eſſe concedit: lepram incurabilem deſcribit *lib. 6. Par. in fine, & in ſcholiis ad l. 2. cap. 3. de urinis*, morbi incurabilis ſigna tradit. *Prognoſtica.*

Ergo hîc præcipuè illa quæſtio diſcutienda eſt; An omnes morbi ſint curabiles. Etſi verò Paracelſum hac in re, ut in aliis plurimis ſibi non conſtare modò dictum ſit, ac plura ejus rei teſtimonia collegerit Eraſtus, *part. 3. diſp. contra Paracelſ. p. 208.* *An omnes morbi curabiles.*

p.208. tamen quia recentiores quosdam Paracelsicos deteriorem sententiæ Paracelsi partem sequi, & omnes morbos curabiles esse statuere video, quid hac de sentiendum sit, inquirendum. Primò autem mirum est, Paracelsicos non solum mori, sed morte præmatura mori: cùm tam acriter defendant, omnes morbos esse curabiles. In seipsis enim hujus dogmatis specimen exhibere debebant. Verùm plurimi ex iis, & inter eos ipse Paracelsus, moriuntur morte præmatura. Si μαρασμῷ senili exstinguerentur, res adhuc salva esset: cùm nulli hominum mortem effugere datum sit: sed cùm morte præmatura exstincti sint, morbo aliquo mortui sint, necesse: & quos curabiles esse dicunt, morbos curare non potuerunt. Quæ etiam de Paracelso & ejus admirandis curationibus nimis gloriosè prædicantur, repetere hîc nolo. Vulgus regitur opinionibus, & gloriosis pollicitationibus temerè fidem adhibet: sed non vir doctus. Is illum potius imitatur, qui cum in sacello vidisset multas tabulas suspensas ab iis, qui in navi periclitantes vota fecerant: *Si, inquit, ii, qui perierunt, & frustra vota fecerunt, tabulas suspendissent, multò major numerus esset.*

Morbi curabiles & incurabiles.

Deinde quod inter morbos curabiles referunt lepram, epilepsiam, hydropem, arthritidem, morbosq; hos simpliciter Galenicis incurabiles esse, à Chymicis verò curari affirmant, multis modis errant. Nam primò lepra, epilepsia, hydrops, arthritis, & si qui alii tales morbi, nec semper incurabiles sunt, nec semper curabiles: qua de re in horum morborũ tractatione passim apud practicos prognostica consulantur.

Morbi incurabiles per se.

Distinguendũ nimirũ est inter morbos per se incurabiles & inter morbos per accidens incurabiles. Per se incurabiles morbi sunt, quorũ natura talis, ut nulla arte & humana ope sanari possint, in quocunque sint ægro, & quorum curatorum exemplum nullum unquam compertum.

Per accidens.

Per accidens verò incurabiles sunt, quorum remedia dantur, quique natura sua curabiles sunt, & in aliquibus ægris curantur; ut tamen in hoc vel illo ægro non curetur, quædam accidunt, quæ curam impossibilem reddunt. Malè ergo ad morbos simpliciter & per se incurabiles refertur epilepsia, hydrops, arthritis. Imò ipsi Chymici pro incurabilibus simpliciter non habent, sed Galenicis tantùm incurabiles esse, à Chymicis curari posse dicunt. Verum & hoc falsum. Nam Galenus, *in præfat. lib. 11. de medicament. simpl. facultat.* historias aliquot elephanticorum recenset, qui usu viperarũ & theriacæ sanati sunt. Hydropes & epilepsiæ, ut & arthitides, Dei beneficio, à Galenicis quoque curatæ sunt, ut, testatur Erastus *parte 4. disp. contra Paracelsum.* Plures tales historias collegit Johan. Schenckius, *lib. 1. obs. 227. 230. 232. 233. lib. 3. sect. post. obs. 249. 250. lib. 5. observ. 136. 139. 155. 156. lib. 6. observat. 194. 195. 198.* &

& nunc etiam talia observare licet.

Quæ quidem curationes solùm Galenicis medicamentis peractæ fuerunt. Interim non negamus, Chymicorum medicamentorum in talibus difficilibus morbis tollendis efficaciam esse longè maximam. Sicut Petrus Palmarius, *de lapide Philos. dogmaticor.* proponit historiam mulieris leprosæ per antimonium & aurum à se curatæ. Omnem verò lepram, epilepsiam, hydropem & arthritidem curare, æquè impossibile Chymicis, quàm Galenicis; & tam impossibile ipsis est, quàm non in ipsorum potestate est, mortuos resuscitare. Neque enim datur à privatione ad habitum regressus, & ubi in parte aliqua omnis naturalis διαθέσεως officium suum præstandi ita ablata est, ut ea restitui non possit, morbus, qui inde pendet, nullo humano auxilio sanari potest; sicut senex in statum juvenilem reduci non valet. Verbi gratia, si epatis naturalis constitutio ad sanguificationem ita ablata sit, ut de restituenda nulla spes sit: frustra in hydrope, qui inde oritur, curando laboratur: & talis curati à se hydropis specimen nullus unquam Chymicus edidit. Et licet de multis multa gloriosè prædicent: tamen verum est, quod Johannes Paludanus de Severino scribit; *fama factis plerumque superior est.* Imò ipse Severinus, *cap. 14. pag. 349.* idem fateri necesse habet, dum absolutos hydropes, perfectas lepras, confirmatas podagras & epilepsias universali saltem Medicinæ subjici scribit. Verùm parum adhuc præstiterunt universali Medicina Chymici, ut & ipse Severinus scribit, *pag. 343. Optanda quidem esset universalis curandi ratio, sed paucis concessa.* Imò an speranda sit, capite sequenti dicetur. Si verò epatis vis adhuc salva sit, aut restitui possit naturalis ejus dispositio, de hydropici vita nondum desperandum, talesque non solum Chymicis, sed & vulgaribus medicamentis à Dogmaticis curati fuerunt & adhuc curantur.

Rationes verò, quibus recentiores quidā probare conantur, omnes morbos esse curabiles, nullius planè ponderis sunt. Si, enim, inquiunt, quidam morbi essent incurabiles, tales essent vel caussa naturæ, vel autoris naturæ. Non naturæ, quæ sibi conservationem vult, & omnia cum ad salutem, tum ad voluptatem hominum necessaria producit. Non Dei. Si enim Deus medicamēta contra omnes morbos non condidisset, fecisset id vel ex invidia vel impotentia. Non illud. Si enim Deus ita amavit genus humanum, ut etiam ad æternam mortem evertendam remedium concesserit, etiam remedia contra morbos concessit. Omnipotentiæ verò divinæ derogare velle, nefas est. Deinde dicunt, exempla morborum pro incurabilibus habitorum idem testari, talesque morbos curavisse Ar-

noldum de Villa nova, Rulandum seniorem & alios.

Verum enim verò etsi in rerum natura omnia, quæ ad necessitatem & voluptatem homini necessaria sunt, exstent, & DEUS potuisset medicamenta contra omnes morbos creare, sicut notum, à Salvatore multos incurabiles morbos curatos fuisse, imò mortuos excitatos: tamen non sequitur, quòd sit invidus, si hoc non fecit. Neque ulla est consequentia, si ad mortem æternam seu secundam, ut appellatur *Apocalyps. cap. 20. v. 6.* Deus remedium dedit, quòd etiam ad morbos, adeoque mortem primam seu corporis (nam hoc sequitur) remedium concesserit. Pœna peccati morbi & mors sunt; & nisi primi homines peccassent, ita conditi erant, ut neque morbos neque mortem experturi essent: Postquam verò peccarunt, meriti sunt non solùm morbos, verùm etiam primam ac secundam, seu corporis & animæ, mortem. Etsi ergo DEUS pro immensa sua misericordia remediũ adversus æternam mortem homini dederit: non tamen invidus, sed justus est, quod contra mortem primam & omnes morbos remedium non concessit. Neque si æternam DEUS pœnam remisit, etiam necessario temporales remittit, ut in Davide, *2. Samuel. cap. 2. v. 13.* & *2. Samuel. cap. 24. v. 12.* & aliis videre est. Nimirum ex voluntate Dei de omnipotentiæ & misericordiæ ejus actibus judicandum est. Verùm qui plura hac de re cognoscere cupit, legat librum Brunonis Seidelii, *de morbis incurabilibus.*

CAPUT XVIII.

De Medicamentis & Methodo medendi.

DE Diætetica Medicinæ parte multa hîc dicere non licet. Diætam enim non magnifecisse & ad morborum curationem non adeò necessariam existimasse Paracelsum, *in comment. aph. 5. sect. 1.* patet. Neque hoc solùm docuit, sed & in praxi observavit. Nulla enim ratione victus præscripta aut observata eum suos ægros curasse, & cum patientibus suis dies & noctes potando ita eos pleno, ut solebat dicere, ventre curasse referunt. *Diætam neglexit Paracelsus.*

Malè tamen hoc factum à Paracelso, diætæque observationem ad morbos curandos necessariam esse, omnes hactenus Medici, & non immeritò statuerunt. Et qui hac in re negligentiores sunt, quid diætæ neglectus possit, magno suo malo experiuntur. Ut de aliis morbis jam non dicam, sed febrium saltem mentionem faciam: quot febres natura sua curabiles, & citò curabiles, diuturnæ aut planè incurabiles redduntur, si ægri vel nimio cibo utuntur, vel tempore accessionis cibũ capiant, aut potũ vel cibũ morbo non cõvenientẽ sumãt. *Diæta ad morbos curandos necessaria.*

Quot

Quot ægri cibo liberius vel minus conveniente utentes recidivas patiuntur? Imò in pluribus morbis bona victus ratio dimidia curationis pars est; sine qua medicamenta omnia frustra adhibentur. Id quod in arthriticis notissimum. Sed in re manifesta immorandum non est; ideoque ad materiam medicam & methodum medendi accedimus.

An detur Universalis Medicina. Ubi mox in principio occurrit quæstio de universali Medicina, quam mirè laudant Chymici. Hac enim, ut Robertus Vallensis, *de veritate & antiquitate Chymiæ*, scribit, homo ad præfinitum à Deo vitæ terminum à morbis tutus & integer conservari potest. Hæc, ut Arnoldus de Villa nova, *in Rosario cap.31.* de lapide Philosophorum scribit, *habet virtutem & vim super omnes alias medicinas omnem sanandi infirmitatem, tàm in calidis, quam in frigidis ægritudinibus, eò quod est occultæ & subtilis naturæ. Conservat sanitatem, roborat virtutem, & ex sene facit juvenem, & omnem expellit ægritudinem: venenum declinat à corde, arterias humectat, contenta in pulmone dissolvit, & ulcerata consolidat, sanguinem mundificat, contenta in spiritibus purgat, eosq; mundos conservat: & si ægritudo fuerit unius mensis, sanat una die, si unius anni, duodecim diebus, si verò fuerit aliqua ex longo tempore, sanat uno mense.*

Universalis Medicina quid. Ne autem ambiguitate hic laboremus, aut Chymicis aliquid affingamus, (id quod à nonnullis hic fieri, non diffitemur:) Primò notandum; Saniores ex iis, qui Medicinam universalem defendunt (per Medicinam autem medicamentum intelligunt) non id sentire, quod detur tale aliquod medicamentum universale, quod omnes omnino morbos, partium similarium & organicarum, in excessu, in defectu, in conformatione, curare possit. Fatentur enim ultrò, vulnera, fracturas, luxationes, hernias & similia, quæ manum Chirurgi requirunt, hîc non intelligi. Neque tam inepti sunt, ut statuant, universali, quam prædicant, Medicina os luxatum aut fractum suo loco reponi posse, sed Chirurgi operâ id præstandum esse, agnoscũt. Imò, præter hos, excipiunt calculos nimium induratos & coagulatos, morbos hæreditarios, hecticos, inveteratos, in numero deficiente, cancros confirmatos, sphacelos, & quæ ad solutiones continui pertinent, rupturas & vulnera in visceribus principalibus & vasis majoribus. Est enim solius divinæ potentiæ omnes morbos sanare, non verò humanæ opis. Sed eos morbos universali medicinâ curari posse statuunt, qui ab internis humorum vitiis oriuntur, seu, ut ipsi loquuntur, qui ab interna radice pullulant, atque ortum habent.

Atque ita medicina universalis ipsis nihil est aliud, quàm medicamentum πολύχρηστον: sicut Panaceæ nomen jam ab antiquis medicamẽtis quibusdã, non quidẽ ad omnes,

ſed ad plures morbos utilibus, inditum fuit.

Principiò autem, priusquam ad Chymicorum de medicina univerſali ſententias accedamus, hoc monendum videtur: Non paucos quidem hac de re multa glorioſè prædicare; pauciſſimos verò, imò forſan nullos eam explicaſſe. Quod ſi ignorãtia fecerunt, non eſt, quod Galenicis hîc ſe præferant. Agnoſcunt enim & ipſi medicinæ hujus, ſi daretur, præſtantiam, & quanto medicinæ cultores ſublevari poſſent labore, qui in loco affecto inveſtigando, medicamento morbis, loco affecto, ſexui, ætati, tempori conveniente ordinando, aliisque in methodo medendi obſervandis, Medico ſubeundus eſt, ſi uno medicamento omnes morbi curari poſſent. Siquidem ſufficeret, ſcire ſaltem hominem ægrum eſſe: de aliis ſecuro liceret eſſe Medico. Nec opus eſſet, tot labores, in omnium partium artificioſa ſectione earumque conſtitutione & uſu inveſtigando inſumere; tot mineralia & metalla, tot plantas & animalia, è quibus componuntur medicamenta, cognoſcere; in morborum, cauſarumque morbificarum differentiis, locisque affectis cognoſcendis impendere. Indicationum quoque, ut ipſe Severinus *cap. 14.* ſcribit, pluralitates, particularitates, ordines locum non haberent, ſi uno eodemq; medicamento omnium morboſarũ radicũ reſolutiones, cõſumptiones, regenerationes & corroborationes abſolverentur: nihilq; in hac vita, poſt ſacroſanctum Dei verbum, quo æterna ſalus proponitur, hoc univerſalis medicinæ theſauro pretioſius haberetur.

Medicinæ univerſalis præſtantia.

Verùm optandũ potius hoc medicamentum, quam ſperandum; nec hactenus inventus quiſquam, qui omnes ſanaverit, aut ea, quæ Chymici ſuo lapidi Philoſophico in curandis morbis attribuerunt, præſtiterit. In metallorum quidem μεταμορφώσει quidam ſpecimina, etiam noſtro ſeculo, ediderunt, ut ea de re amplius dubitandum non ſit: In curandis autem morbis quid præſtiterint, non ita planum, & fide dignis teſtimoniis nondum probatũ. Bernhardus quidẽ aliqua de ſe prædicat. Feruntur & quædã de Arnoldo de Villa nova, & alii etiam multa prædicant. Verùm fides ſit penes autores: cùm noſtro vel ſuperiore ſeculo nihil tale factum legamus. Nam Paracelſum quod attinet, de eo ſuprà dictum, & mox dicetur. Ex auro ut & aliis metallis & mineralibus egregia medicamenta parari poſſe, negandum non eſt: quod autem ullum detur medicamentum, ſive lapidis Philoſophici, ſive alio nomine veniat, quod ea omnia præſtare valeat, quæ de lapide Philoſophico prædicant, re ipſa demonſtrandum. Non verbis, ſed factis opus eſt. Non prius ergo iis fidem habemus, quàm hæc ſua ingentia promiſſa factis expleverint, aut aliquem, qui omnes morbos ſanaverit, produxerint.

Neque

Neque sequitur; si metalla ignobiliora possunt mutari in nobiliora, quod idem illud, per quod metalla transmutantur, quod lapidem Philosophicum vulgò nominant, etiam corpus humanum ab omni morbo liberare, & universalis Medicinæ loco esse possit. Et inprimis in seipsis aliquod egregium specimen edere debebant. Verum tantum abest, ut Paracelsus & alii, qui de lapide Philosophico gloriati sunt, longioris vitæ fuerint, ut etiã immatura morte obierint. Nam ut supra quoque dictum, ineptum est, quod nonnulli longæviorem futurum dicunt Paracelsum, nisi veneno interemptus fuisset. Siquidem, si contra omnes morbos Medicina universalis valet, etiam omnibus venenis adversa erit, & nisi hoc præstet, non erit universalis Medicina.

Referunt quidem de Joh. Montano, Chymico illo Silesio, ob inventionem terræ sigillatæ Strigensis celebri, quod ejus capilli capitis & barbæ cani extrema senectute in nigros rursum fuerint mutati: verum id medicamentis Chymicis asscribendum non esse existimat Johannes Francus, Senior, *in Epistolis Chymicis. Fuit vir iste*, inquit Francus, *mihi non ignotus, ut existimo, 60. annorum, viribus non adeo firmis, quem alii vegetiores ætate superarunt, qui medicamenta Chymica nunquam degustarant. Legimus quendam Johannem de Temporibus, Caroli Magni Imperatoris armigerum, vixisse annos 361. ac tempore Imperatoris Lotharii mortuum esse. Is miles, sine dubio, nunquam aurum potabile vidit, multo minus bibit. Et doctissimus Gesnerus scribit, quendam rusticum in Helvetia vixisse annos 130. quem potius lacte, quam auro potabili usum esse, credibile est. Equidem anno 1572. Mense Augusto, paulo ante crudelem illam lanienam Lutetiæ Parisiorum, vidi & alloquutus sum Virum doctissimum, Dominum Guilhelmum Postellum, qui isto tempore, cruda senectute, habebat nigram barbam & tales quoq; capillos, cum ante annos 15. ut à viris fide dignis accepi, capite & barba fuisset omnino canus. Mortuus est, ut scribitur, anno 1581. ætatis 130. Is sine dubio medicamentis Chymicis nunquã usus est. Sed fit nonnunquam, ut propter humores pravos homines in morbis canescant, quorum capilli correctis humoribus & morbo curato pristinum colorem recuperant; quod ei quoq; existimo accidisse.*

Si verò quidam sunt, qui medicamenti hujus universalis notitiam habent, illud verò planè occultant, næ! illi valde iniqui sunt, & in genus humanum injurii, charitatisq; Christianæ obliti, qui tantum thesaurum cum servo illo nequam occultant, eoque nulli prosunt. Nulla certè, quod Christianum decebat, tanguntur misericordia, cum tot ægros passim tot languoribus & doloribus lancinari & excruciari vident. Qui cum, ex ipsorum sententia, vulgaribus medicamentis inexpugnabiles sint, eos efficacissimo illo suo medicamento tollere debebant. Neque est, ut ad frivolum *Utilia medicamenta an occultanda.*

illud confugiant, dicantque, paucos esse dignos ista Medicina. Propter abusum res bonæ & utiles occultandæ planè non sunt. Aliàs etiam verbum divinum, quo quidem nihil pretiosius est, cujus tamen maxim9 abusus est, occultandum esset. Imitari eos potius decebat DEUM Optimum Maximum, qui oriri sinit Solem suum bonis & malis.

Et istud, quod de universalis Medicinæ occultatione dixi, idem de omnibus utilibus & nobilioribus medicamentis verum esse puto, dubitoque, an Medicus Christianus, salva conscientia, medicamenta, quib9 gravissimi morbi curari queant, occultare possit; & si id faciat, an Christiano rem dignam faciat, cujus est, proximum diligere sicut seipsum. Et si penitius in caussas, ob quas nonnulli sua, quæ ita appellant, secreta occultant, inquiratur: avaritia & invidia primariæ caussæ sunt; quod nimirum metuunt, ne, si aliis Medicis illa medicamenta innotescant, lucri aliquid decedat; aut certè quod aliis se plus sapere videri volunt. Interim verò charitatis Christianæ obliti ægros plurimos gravissimis morbis miserè torqueri, imò de vita periclitari sinunt. Sæpissimeque accidit, ut & ipsi morte inopinata abripiantur, atque ita talentum & thesaurus iste absconditus nulli mortalium innotescat, sed perpetuis tenebris & æterna nocte opprimatur.

Neque etiam sibi constant in determinanda ista medicina. Etsi enim plerique Chymicorum lapidem illum decantatum philosophicum pro universali Medicina habeant: tamen Henn. Scheunemannus, *de Medicina reformata cap. ult.* folia hellebori nigri ferè lapidi philosophico æquiparat, eaque in balsamum redacta, hominem ab externis infectionibus & omnibus internis putrefactionibus præservare, hominem in eo statu, in quo genitus est, conservare, ut citra morbos ætatem secundam attingat, hominemque excellentissimè supra quævis arcana purgare, radicitus evellere auferendum, hominem ab omnibus ægritudinibus mundare, scribit: & hanc balsami præparationem non divulgandam censet.

Tres de Medicina universali opiniones.

Sed ipsos jam audiamus, & quid ad defendendum medicamentum universale afferant, videamus. Tres autem de Medicina universali opiniones reperio. Primò enim sunt quidam, qui non primariò, sed δευτέρως saltem Medicinam istã omnes morbos curare dicunt, quatenus scilicet naturam miris modis roboret. Cùm enim natura omni morbo ex æquo contrarietur, & ut Hippocrat. *6 Epidem. comm. 5. t. 1.* scribit, φύσιες sint τῶν νόσων ἰητροί; *& libro de arte,* Natura, etsi ἀπαίδευτος, sapientissima sit, utpote, quæ morbum sentiens mederi magnopere gestiat, & ut Galenus passim scribit; Natura sit animalium servatrix, morborum victrix, ac decretrix, quæ quod conveniens est, servat, quod alienū separat, in morbis concoctionem,

Natura sit in morbis curandis.

nem, discretionem atq; evacuationem efficit, atque ea ratione morbis medetur: si natura seu nativum istud balsamum roboretur, & universali medicina adjuvetur, ac promoveatur, vires suas in omnibus partibus explicabit, sese morbo opponet, intestinas dissensiones rescindet, morbosasque tincturas in sanitatis tincturam, ut loquuntur, transplantabit, atque ita omnem languorem tollet.

Quinta essentia. Atque hic in laudem quintæ essentiæ, balsami & θειοτέρου τῶν καλουμένων στοιχείων σώματος καὶ ἀναλόγου τῶν ἀστρῶν στοιχείου καὶ φύσεως, excurrunt Chymici, ac quintam essentiam, vitale & incombustibile sulphur, arcanum, florem, Solem & cœlum prædicant. Hanc suam quintam essentiam, spiritumque æthereum per omnes res naturales diffusum, omnium actionum, omnisque vigoris fontem esse, in animalibus animare, in vegetabilibus vegetare, in mineralibus & metallis, quod mineralium & metallorū est, peragere dicunt. Et quidē in homine, licet ejus fons in corde sit, tamen inde per totum corpus diffundi, & diversas proferre actiones pro diversitate partium, in quibus determinatur: in partibus sentientibus sensum præstare; in mobilibus motum; in ventriculo chylificare; in epate sanguificare, & ubique in corpore vires suas exserere. Eandem quintam essentiam, si morbus aliquis & hostis impetum in corpus faciat, viribus collectis eidem se opponere, coctiones & crises moliri, tandemque de hoste victo triumphum agere.

Hunc ergo spiritum & quintam essentiam ac Medicinam balsamicam è μακροκόσμῳ & naturæ gremio eruendam, & in μικρόκοσμον inducendam, ut, qui est in corpore, spiritus externis hisce copiis accedentibus roboratus, & Medicinæ hujus summè confortantis assistentia adjutus, morbis fortius sese opponere, & quicquid in corpore vitiosum est, vel in naturalem statum mutare, vel è corpore felicius expellere possit, docent. Et quidem Chymicæ artis beneficio hoc præstandum esse sentiunt, quæ Medicinam illam summam & balsamum naturæ ab omnibus sordibus & heterogeneis separet, ut in homogeneo quodam subjecto quasi concentrata, mole quidem minima sit, viribus autem maxima, & cum calore nostro humidoq; primogeneo ac insito spiritu, ob summam naturæ convenientiam, facilè uniri eumque augere, ac in summum puritatis gradū exaltare possit; ut non solum à morborum violentia sese tueri, sed & gravissimos morbos vincere & expellere queat.

Etsi verò ista quinta essentia & spiritus omnibus rebus insit: tamen in aliis parum ejus reperiri, in aliis abundare eum, scribunt: Ut in vino, frumentis, mellè, auro, argento, margaritis, coralliis & aliis, quæ propterea, inprimis si corporeis vinculis & heterogeneis adjunctis corporibus liberentur, ac nativæ spiri-

spiritualitati restituantur, summum spiritus nostros reficiendi & vires roborandi vim habeant. Universalem autem medicinam ex eo, in quo ista quinta essentia & spiritus maximè abundet, conficiendam esse, scribunt. Quæ autem & qualis sit materia illa, clarè non explicant.

Naturæ vires in morbis depellendis quantæ. De qua prima opinione ut meam aperiam sententiam breviter, primò, quæ de spiritus insiti & nativi viribus dicunt, libenter admittimus. Docuerunt hoc Galenici passim. Modò hoc attendatur, ne ea, quæ animæ propria sunt, spiritui & calido innato attribuamus, sed animam pro principali agente & δημιουργῷ agnoscamus; spiritum verò insitum & calidum innatum pro instrumento animæ proximo habeamus.

Quinta essentia. Deinde nec quintam essentiam, quam hic prædicant, planè rejicimus, sed eo modo, quo *in Institutionibus, l.5.p.1.s.1.c.3.* dictum, admittimus; spiritumque illum insitum & ἀνάλογον τῷ τῶν ἄστρων στοιχείῳ οὐσίαν concedimus: spiritumque quendam, qualis in vino, ob quem illud tantam vim corpus roborandi spiritusque reficiendi obtinet, copiosè reperitur, omnibus plantis inesse Chymica resolutione ad oculū demonstrari potest. Atque inesse quid in medicamentis, quod non solum primis qualitatibus, sed vi nobiliore agat, è Galenicis plurimi concedunt. Et sicut, rectè ita sentiente Scaligero, venenorum facultates ad primas qualitates referre stultitia est: ita non minus ineptum, Alexipharmacorum & alias nobiliores medicamentorum vires solum à qualitatibus primis deducere. Pars ergo medicamenti nobilior, aut essentia misti virtuosa magis, à partibus reliquis inefficacioribus, quantum fieri potest, separata, à Chymicis quinta essentia non ineptè appellatur; quod etsi ab omni elementorum concretione libera non sit, ab heterogeneis tamen, quantū licuit, separata, aliquid, quod supra elementa est, (qua de re supra de calore cœlesti dictum) contineat; sicut Scaliger omnem formam, etiam quæ anima non est, quintam essentiam appellat.

Nimis proinde durum est illud Erasti, *parte secunda disput. contra Paracels. pag.182.* scribentis: quintam essentiam esse somnium hominum otiosorum & fallere alios cupientium; nihilque, quod quinti elementi vel essentiæ nomine venire possit, præter cœlum, in mundo esse asserentis. Sed plura hac de re supra c. 10. dicta sunt.

Verum tamen cum spiritus hic insitus cuilibet proprius sit, aliasq; vires essentia melissæ, alias betonicæ, rorismarini habeat; universalis Medicinæ nomine quinta essentia hoc modo dicta haberi non potest. Id quod ipse Paracelsus docet, qui, *in principio libri quarti archidox. cui titulus de quinta essentia;* scribit: *Quinta essentia non in omnibus ejusdem naturæ est, nec quinta essentia anacardi habet easdem operationes, quas quinta essen-*

essentia auri, sicut animalia omnia spiritum vitæ habent, nec tamen easdem vires.

Quinta essentia vires. Et sit sanè aliquid in rerum natura, quod spiritu illo & quinta essentia abundet, & quod artificiosè præparatum summam vim confortandi spiritum nobis insitum calidumque innatum habeat, & quod hanc ob caussam universalis Medicinæ nomine appellari possit: tamen an natura ita confortari & roborari possit, ut sine ulla medicamentorum purgantium, alterantium, aperientium, aliorumque ope tollere queat omnes morbos, id nõdum probatum. Certè impossibile est, ut natura aquas in hydropicis sine medicamentis alvum ducentibus vel urinam moventibus expellere, calculum in renibus vel vesica concretum sine medicamentorum ope dissolvere, nodos arthriticorum dissipare possit. Si omnes morbi à calido nativo malè affecto dependerent, quod illi volunt, concedi posset, uno medicamẽto, quod calidum nativum roboraret, omnes morbos depelli posse. At malè definiunt morbum, quod sit affectio, quo impeditur spiritus vitæ; cum sint multi morbi, ob quos multi conflictantur calido innato sese bene habente. Et sit, ut omnes morbi ab impedimento aut læsione spiritus vitalis proveniant: tamen caussa, quæ impedit illam & lædit, multiplex esse potest: & proinde ut sua integritas spiritui vitali restituatur, pro varietate caussarum eum impedientium diversa remedia adhiberi debent; & quidem sæpe in uno & eodem morbo varia. Exempli gratia, in inflammatione aliqua in principio adstringentibus & repellentibus opus est, postea verò discutientibus, vel pus generantibus.

Spiritus insitus quantum possit in morbis depellendis. Neque ergo sufficit, ut spiritus universum corp9 regens solùm confortetur: sed cujusq; partis privatæ robur etiam salvum esse debet. Requiruntur enim ad omnes actiones obeundas duo instrumenta: commune, primum; proximum, alterum. Commune est spirit9 vitalis: propriũ certa aliqua corporis pars. Ut enim chylificatio in ventriculo rectè fiat, & spiritus vitalis, tanquam instrumentum commune, requiritur, & ipsius ventriculi recta constitutio. Ita ut fiat visio, non solum opus est, ut adsit spiritus vitalis, sed etiam oculus, & quatenus partes similares habet, & quatenus organicus est, rectè constitutus sit necesse est. Ac pro actionum obeundarum diversitate propriorũ instrumentorum est diversitas, & sua cuiq; parti peculiaris constitutio, ab aliarum constitutione diversa. Hinc quod uni convenit, alteri non convenit: & proinde nec unum medicamentum omnium propriam constitutionem conservans, nec omnium vitia emendans dari potest. Sol quidem omnia fovet & calefacit: at solus Sol, utpote caussa generalis, sicut ad nullius rei generationem sufficit, sed ad definitum quid producendum, definitum agens

 requi-

ritur: ita multò minus rerum omniū particularia vitia emendare potest, ac plantas jam putrescentes aut exarescentes ille universalis Solis calor nihil juvat. Ita si vitium nullum sit in ipsa parte, spiritusque à corde affluentes etiam rectè sese habeant, actio partis rectè expedietur: at si vis partis alicujus nimium debilitata & penè emortua sit, spiritus influens eam restituere non potest. Neq; si succis vitiosis pars aliqua nimis opprimatur, aut humores excrementitij in parte aliqua nimis impacti sint, spiritus vitalis influens eos absumere & depellere poterit.

An detur medicamentum naturam roborans & simul omnes morbos expellens.

Secundò ergo alii, cum hæc animadverterent, universali medicinæ attribuerunt non solum vim insitum balsamum & spiritum roborandi, sed & impuritatum seminarias tincturas, ut loquuntur, seu omnes morbos & causas morbificas resolvendi, consumendi, dissipandi. Hinc Severinus definit sanationem universalem, esse ablationem impuritatum vel radicum morbidarum, mixtione non necessaria in humana anatomia insitarum, quæ balsamo naturali remediorum humanæ naturæ consentaneorum perficiatur, resolvente, consumente & dissipante impuritatum seminarias tincturas, corroborante verò, consolidante & custodiente innatum microcosmi balsamum.

Rationes pro universali medicina.

An tale autem medicamentum dari possit, quod non solum spiritum insitum roboret, sed & omnes ex æquo morbos & caussas morbificas tollat, jam porrò videndum. Afferunt illi quidem pro sua opinione defendēda, quod ignis omnia adurat; quod antimonium omnia metalla auro admista consumat, aurumque solum intactum relinquat; atque ideo simile fieri ab universali medicina, eamque cujusdam ignis purgatorii, aut antimonii instar omnes corpori nostro admixtas impuritates consumere statuunt. 1. Deinde dicunt, dari venena, ut arsenicum, auripigmentum, venenum canis rabidi, quæ omnibus hominibus nocent: ergo dari quoque posse medicamenta, quæ itidem omnibus prosint, omnesque morbos tollant, existimant. 2. Præterea & hoc afferunt; esse quædam medicamenta, quæ omnibus ejus partis, cui dicata sunt, affectibus medeantur: Exempli gratia: Epar lupi omnibus epatis affectibus; Os de corde cervi omnibus morbis cordis mederi: Et proinde dari posse, putant, medicamenta, quæ omnibus omnino totius corporis morbis medeantur. 3.

Earum solutio.

Verùm enim verò hæc omnia non evincunt id, quod debent. Etenim nec ignis omnia corrumpit, sed ea saltem, quæ adustibilia & inflammabilia sunt: auro, vitro, terræ nullam vim infert. Et linum asbestinum ignibus non absumi, sed sordibus igni exustis multò splendidius, quam aquis effici, scribit Plinius, *l.19. c.1.* Et si ignis modo ista universalis medicina ageret, quomodo fieri posset, ut humores saltem vitio-

vitiosos absumeret; sanguini autem & humoribus bonis ac partibus corporis nihil damni afferret. Et licet Galenus theriacam instar ignis expurgatorii humores noxios consumere dixerit; nullam tamen universalem medicinam, ut Paracelsici, inde exstruxit, sed efficaciam saltem theriacæ summam declaravit. Quæ certè tam in theriaca, quàm in aliis δραστικοῖς medicamentis tanta est, ut non solum in humores vitiosos agat, sed & sanguinem ac corpus alteret, ideoque cautè exhiberi debeant.

Quod verò de antimonio omnia auro admista absumente, aurum verò non corrumpente, sed purificante scribunt, huc non quadrat, nec aliud quàm simile est; quod tamen, idem à medicina universali in corpore humano fieri, non probat. Etenim antimonium cum metallis cognationem habet. Et cùm metallorum imperfectorum compositio, non tam firma sit, sicut auri: fit, ut ab antimonio soluta & corrupta, vel in fumum abeant, vel cum antimonio misceantur. Cum verò auri compositio firmior sit, ab antimonio non corrumpitur; & cum idem metallorum omnium sit gravissimum, postea in regulum subsidet. Probare ergo debebant, dari talem medicinam posse, quæ omnium corporis partium dyscrasiis resistat, omnesque omnino caussas morbificas absumat, sicut antimonium omnia metalla, præter aurum; corpori v. nō noceat, & qua vi id præstent, mōstrare, sicut de antimonio jā monstratū.

Venena quod attinet, sit, dari quædam, quæ omnibus hominibus nocere possint: tamen non video, quomodo inde sequatur, dari medicinam, quæ omnibus morbis resistat. Nam & veneno cuilibet sua & una natura est: habet & homo suam naturam, ideoq; cum venenū aliquod, exempli gratia, arsenicum, hominem quemcunque lædit, fit actio determinati in determinatum, non universalis in determinatum. Neque quodlibet venenum omnibus animalibus venenum est; suntque multa, quæ homini nocent, aliis animalibus nihil damni afferunt, araneosque sine damno à gallinis quotidie devorari videmus. Si verò unico medicamento omnes morbi sanari deberent; fieret actio universalis in determinatum. Sunt enim varii morbi & humores, quorum singuli suam habent peculiarem naturam; atque alia est natura humoris in hydrope; alia in lepra; alia in febre; alia in epilepsia; alia in aliis morbis: alia est intemperies sicca, alia humida; alia natura veneni pestilentis, alia canis rabiosi, alia venerei: quibus omnibus tamen universalis medicina resistere deberet.

Tandem nec illud sequitur, si dantur medicamenta appropriata: Ergo datur universale omnium morborum remedium. Nam sit, ut talia dentur, quæ omnib. unius partis morbis resistant: id tamen non

faciunt per se & proximè, sed partem saltem roborando. Id verò non concedimus, dari tale aliquod parti alicui appropriatum medicamẽtum, quod omnibus ejus morbis adversari possit; ut in epate intemperiei calidæ, frigidæ; inflammationi, scirrho, obstructioni. Et proinde etsi hinc admittatur, dari aliquod universale medicamentum, id non aliud esset, nisi universale roborans, à quo tamen non omnes morbos tolli posse, jam antea dictum.

Rationes contra universalem Medicinã.

Qui verò statuunt, non dari universalem medicinam, rationes proferunt firmiores, quibus probant, non dari posse tale aliquod medicamentum, quod omnibus morborum caussis, morbisque inde productis sit contrarium; toti verò nostro corpori familiare & amicum.
1. Primò cùm morbi depulsio sit in contrarium morbo statum mutatio; atque omnis mutatio fit inter contraria & à contrario perficiatur: morborum autem & humorum vitiosorum plurimæ sint differentiæ, aliique morbi à qualitatibus manifestis oriantur, alii ab occultis, quarum rursum magna est differentia, ut in venenis videre est: quilibet morbus & humor requirit peculiaria remedia: nec omnes uno remedio tolli poterunt; nec unum medicamentum tollet morbos ortos à caliditate, frigiditate; humectabit, siccabit, adversabiturque omnibus venenis, aut reliquorum humorum tot & tam varia vitia emendabit.

Neq; est, ut dicant, medicamentum illud universale ita attemperatum esse, & exactam principiorum habere mistionem, ut omnibus resistere possit. Nam si temperatum est in qualitatibus primis, quomodo excessus insignes caliditatis & frigiditatis simul emendare poterit; &, ut cum Chymicis loquar, si sulphur abundet, sal deficiat, quomodo temperatum medicamentum & defectum salis explere & abundantiam sulphuris auferre poterit?

Varietas medicamentorum non frustra data.

2. Solus ergo DEUS omnes morbos tollere valet. Rerum verò naturalium vires determinatæ & distinctæ sunt, ac dispersa vis Medica in plurima, neque naturaliter uni medicamento omnia peragendi vis concessa. Hinc plantarum & reliquarum rerum naturalium usui medico dicatarum tanta varietas, ut singuli morbi singularia habeãt remedia; quæ varietas & copia medicamentorum à Deo frustra esset condita, si unico & universali remedio omnes morbi curari possent, & claudẽda jam essent omnia Pharmacopolia, omnesque Medicorum libri abolendi, si hæc medicina sufficeret. Verum & Salomon sapientissimus naturæ scrutator, qui de rebus naturalibus à cedro Libani ad hyssopum nascentem è pariete disputavit, *Ecclesiastæ cap. 38.* de terra creasse DEUM medicinam scribit, commendatq; *ibidem* Medicum & Pharmacopœum, nullam v. medicinam universalem. Præterea non probabile videtur, idem medicamen-

camentum simul & maximam vim habere spiritum insitum roborandi & humores vitiosos absumendi & dissipandi. Illud enim requirit summam cum spiritu insito familiaritatem: quæ autem talia sunt, non medicamentosa sunt, ac proinde caussis morbificis, instar ignis cujusdã, resistere non possunt. Et certè nimis imprudenter eidem medicinæ & vim curandi morbos, ac quidem tot & tam diversos, & à tam diversis caussis ortos & dependentes; & hominem, ne in morbos incidat, præservandi, imò maximam nutriendi vim tribuerunt. Homo enim non totus spiritus est, sed & corpus habet: ideoque nimis spiritus hîc suos prædicant Chymici; & prudentissimè cuidam de suis spiritibus glorianti, respondisse fertur Angliæ Regina Elisabetha; si spiritus puri essemus, solis quoque spiritibus curari & nutriri possemus. Et certè sunt morbi, in quibus plus nutrimento, atque eo non spirituoso, sed quòd non facilè dissipatur, quàm medicamentis, proficitur, qualis est febris hectica: cui procul dubio cibus benè nutriens & humectans plus proderit, quàm lapis Philosophicus. Etenim cùm is sit magnæ activitatis, atque instar ignis sese habeat, potius oberit, quàm proderit hectico, eumque ad marasmum deducet. Monstrandum ergo hîc relinquitur Chymicis, quòd medicamentum, & quidem tam efficax, atque ignis instar sese habens, nutrimenti simul loco esse possit, ut calidũ innatũ instauret & reficiat.

Maneat ergò illud Medicinæ fundamentũ inconcussum; quod præter naturam est, tollendum; quod secundum naturam est, conservandum: Similia similibus conservantur; contraria contrariis tolluntur. Ipsique Chymici has duas generales Indicationes rejicere non possunt: ideoque suæ universali medicinæ tribuunt vim balsamum nativum roborandi & confortandi, ac impuritates morbificas consumendi & auferendi, atque ita omnes morbos curandi. Verùm eandem rem utrumque præstare posse, nondum monstrarunt.

Sed non miror Chymicos quosdam in ea esse sententia, omnes morbos lapide suo, quem quærunt, Philosophico curari posse; cùm longè majorem adhuc potestatẽ ei attribuant, ut cùm ex aliis, tum autore *Physica Naturalis rotundæ visionis Chymica Cabalistica*, in libello, cui titulus, *Arcani artificiosissimi aperta arca*, videre est.

Ita autem ille, *pag. 213.* (Germanica Latinè de verbo reddidi) *Hac re curare potes omnia vegetabilia; arbores steriles fertiles reddere; hyemem in æstatem, & æstatem in hyemem mutare; nimirũ ut hiberno tempore omnes plantas habere liceat, quas æstas producit. Imò ut herba vel arbor uno anno quinquies vel sexies fructum ferat. Hac re ex mala herba bonam, ex arbore putridã novam & bonam; ex amaris mala dulcia; ex pyris cerasa, & contra ex cerasis pyra facere, & ita omnes herbas*

bas & arbores mutuò transmutare potes.

Secundò omnia imperfecta metalla in meliora transmutare potes, nimirum in carbunculos, rubinos, smaragdos, margaritas &c. aurum, argentum, & quidem in tanta copia, ut nec numerare possis. Nam una pars non solùm 100000, sed aliquot 1000000 tingit; & quidem ante multiplicationem.

Tertiò potes hominem ab omnibus morbis liberare, ex sene juvenem, ex infirmo sanum reddere; hominis sensus & cogitationes mutare; ex pessimo nequam hominem summè probum efficere.

Sed hæc non satis sunt, in supernaturalibus hæc præstat. Hæc est clavis aperiendi cœlum & terram, id est, ut penetrare possis in supremum firmamentum cœli, in centrum terræ, in profundũ maris. Potes montes, valles, folia, gramina, animalia, hominem, & omninò omnia visu penetrare, quasi per vitrum transpiceres, omnium rerum proprietates indagare potes. Nam omnia arcana tibi patebunt: omnia se tibi subjicient; omnia potes, cogis cœlum & terram, omnes Spiritus tibi obediunt, necessariò tibi serviunt, & voluntati tuæ subjiciuntur. Cognoscere potes omnia, præsentia & futura, (quantum Deus permittit) Hoc est mundum creare, & ejus potestatem adipisci &c. Quibus quid in Naturam & Naturæ autorem Deum contumeliosius dici possit, ego quidem non video. Et tamen libellus hic à nonnullis, & quidem iis, qui piæ & studiosæ juventuti ad Pansophiam viam monstrare volunt, inter eos libros numeratur, qui naturæ secreta contineant, & seu à Frat. R.C. seu eorum clientibus in lucem emissi sint. Sive enim joco sive seriò talia proferantur, nec à sanioribus Chymicis probari existimo.

Tandem novam de universali Medicina sententiam ante paucos annos Johannes Wolffgangus Dinheimius, Professor Medicinæ Friburgi Brisgojæ, peculiari libello proposuit. Is, *cap. 2.* ejus libri definit Medicinam Universalem, *quod sit quatuor elementorum mundi seu primordiorum mundi quinta essentia, seu ipsa elementa, quintum aliquod homogeneum & inseparabile facta; sive inseparabilis certa quadam natura dosi elementorum omnium permixtio, qua mediante ipsa elementa secundum individua sua considerata æquè penè incorruptibilia facta sint, atque eorum materia secundum totum antea fuit, seu ipsa elementa ab omnibus heterogeneis depurata mista.* Huic universali medicinæ hos effect9 tribuit: quod omnes pravos humores, cujuscunq; tandem qualitatis ac malignitatis sint, ac quocunque nomine appellentur, ita disponat, ut medicinis iis, quæ communiter & secundum methodum adhibentur, nullo modo resistant, verùm etiam iisdem ad effectus suos certò consequendos strenuò opituletur, non distantibus impedimentis quibuscunque, nisi ab expressa Creatoris voluntate prohibeatur. Non quidem negat, ut hac de re, *cap. 7.* scribit, diversis morbis diversa medicamenta pro uniuscujusque morbi qualitate

Joh. Wolff. Dinheimii de universali Medicina opinio

litate adhibendā esse: illa ipsa tamen uno aliquo medicamento universali acuenda esse putat.

Verùm etsi de hac medicina multa polliceatur; hactenus tamen de ea altum fuit silentium, neque quid ea præstiterit, etiam inquirentibus innotuit; quod procul dubio factum fuisset, si præclari quid præstitisset. Sit sanè, de quo jam nō disputabimus, quod materia aliqua dari possit, per quam virtutes medicamentorum augeantur & roborentur; sicut videmus plantas in eodem agro diversas crescere, & singulas ex eo sibi alimentum attrahere, atq; eadem pluvia, quæ æstu Solis flaccescebant, recreari: quod verò talis dari possit materia, quæ ita vires medicamentorum cuique morbo propriorum augere & vitiosos humores ita disponere queat, ut medicamentis illis nullo modo resistere possint, nondum vel rationibus vel experimentis comprobarunt. Nam cùm medicamenta omnia, quæ ille, *cap. 16. & seqq.* recenset, specifica & propria vi agant, atque alia peculiari vi cerebro, alia epati prosint: necesse esset, ut istud medicamentum universale has specificas cujusque medicamenti vires intenderet. Quomodo autem medicamentum una forma præditum omnium illorum medicamentorum specificas vires intendere possit, ut ultra consuetas vires agant, non video.

Verùm cùm ipsi Chymici universale medicamentum potius optent & sperent, quàm habeant: particulari curandi ratione contenti, jā de materia medica particulari dicemus. De materia autem medica non pauca occurrunt, in quibus à Galenicis dissentiunt. Primò in facultatibus medicamentorum investigandis aliis, quàm Galenici, fere utuntur indiciis, & frequenter satis, quas appellant, Signaturis. Cùm enim maxima in plantis, in coloribus, figura & similibus appareat diversitas: hanc non frustra esse factam aut fortuitò accidisse dicunt, sed in certum aliquem finem productam esse statuunt. Creatorem nimirum eo ipso, ceu in speculo quodam, ob oculos nobis posuisse naturam & vim plantarum, & cui quævis appropriata & accommodata sit. Hinc statuunt, plantas, quæ repræsentant vel animalia vel animalium partes, vel alio modo similitudinem habent cum aliqua parte, valere vel ad partes roborandas, cum quibus cognationem habent, vel prodesse ad propellendos morbos, qui ab istis animalibus inferuntur, aut in partibus illis excitari possunt. Conjungunt his & dominium Planetarum; & plantas, quæ Planetæ alicujus dominio subjaceant, partibus, quæ sub ejusdem Planetæ imperio sunt, dicatas esse sentiunt. Cuilibet autem Planetæ certas plantas assignāt; & quæ plantæ cuilibet Planetæ subjiciantur, ex signis quibusdam ac characteribus colligere docent, & signa hæc ex colore, odore, sapore

Signaturæ medicamentorum.

Quæ plantæ quibus Planetis subjiciantur.

pore, forma & loco, iu quo nascuntur, petunt.

Saturnina. Saturno subjiciunt ea, quæ aspectus sunt horridi & inamœna, colore nigra, fusca, pallida & plumbea, corpore compacto prædita, macilenta, & aridis fibris striata, sapore styptica, sicca tamen, odore ingrata, locis nascentia uliginosis & sordidis, in convallibus, nemorosis, tenebricosis, Septentrionalibus, Solique non expositis. Et talia omnia antipathiam cum Solaribus gerere, & lieni dicata esse dicunt. Interea tamen gradus quosdã esse statuunt. Nam quæ ultimo sive tertio gradu sunt talia, Saturni spiritu copiosissimè abundare sentiunt; & hæc esse deleteria ac venenata, spiritibusq; vitalibus infesta, corpusque exsiccare & tabefacere.

Inter Saturnina autem referunt consiliginem, aconitũ, cicutam, taxum, helleborum, hyoscyamum, filicem, xanthium, asplenum, tamariscum, solanum, cupressum, sabinam, senam, cappares, polypodiũ, bursam pastoris, salicem, agnum castum, atriplex, blitum, apium, plumbum.

Jovialia. Jovialia cognosci dicunt ex oleaginosa substantia, sapore & odore grato ac svavi, colore florum rubro vel cæruleo; habere folia plana, gaudere locis pinguibus; epati esse dicata, sanguinemque copiosum instaurare & mundificare, imò totum venosum genus respicere, & hinc vulneribus convenire ac rupta sanare. In hanc classem referunt balsamum, oleam, gariophyllos hortenses & sylvestres, ribes, berberes, betonicã, gariophyllatã, lilium, centaurium, rosam mariANAM, fumariam, persicariam, teucrium, verbascum, origanum, symphitum, chamædryn, amygdalum, rubiam tinctorum, rhabarbarum, corallium.

Martialia. Sub Martem referunt, quæ colorem habent ad rubedinem tendentem, sunt aculeata & aspera, saporem habent urentem, sunt corrosiva, gaudent locis siccis. Qualia sunt urticæ, cardui, ononis, esula, rhamnus, rubus.

Solaria. Soli subesse censent plantas, quæ odore fragrant, sapore grato, colore florum flavo vel fulvo præditæ sunt, gaudent locis apricis, meridionalibus, & quò radii Solares liberè pertingunt: talesque plantas cor roborare, spiritus vitales augere & confortare, oculos clarificare, venenisque resistere. In quarum numerum referunt vinum, crocum, mala citria & aurantia, laurum, helenium, melissam, roremmarinum, hypericum, helichrysum.

Venerea. Sub Veneris dominium referunt, quæ sapore sunt dulci, odore lascivo, flore albo, foliis glabris non laciniatis, humore lento. Cujusmodi sunt satyria, lilia omnia, lilium convallium, narcissus, rosa, nymphæa, ficus, hyacinthus.

Mercurialia. Mercurium præesse iis statuunt, quæ prædita sunt colore vario, nascuntur & gaudent locis arenosis, siliquas gerunt, odore sunt subtili.

Plera-

Pleraque linguam & pulmones respiciunt, spiritus animales confortant, flatus discutiunt, obstructiones aperiunt. Cujus generis sunt, parietaria sylvestris, chamæmelum, aquilegia, fabæ flore vario, bellides, trifolia omnia, juniperus, corylus, juglans, sambucus.

Lunaria. Lunæ dominio subjiciunt plantas, quæ habent folia mollia, crassa, succulenta, saporem aqueum vel subdulcem, locis gaudent palustribus & aquaticis, citò adolescunt. In hanc classem referunt cucurbitam, cucumeres, melones, citrullos, brassicam capitatam, lactucam, allium, cæpas, porrum, mandragoram, papaver, tiliam, pœoniā, fungos, lentem palustrem, potamogetum, sagittam Herculis, & alias plantas aquaticas.

Sanguinis signaturam habentia. Ex his postea recentiores singulis humoribus & partibus peculiaria medicamenta attribuerunt. Nimirum ex ipsorum sententia cum sanguine magnam cognationem habent flores tunicis, rosæ, pæoniæ, buglossi, borraginis, violarum purpurearum, fumariæ, digitalis, glycyrrhizæ, anagallidis; radices rubiæ tinctorum, anchusæ, satyrium rubrum, persicaria: quæ idcirco, ubi sanguis per morbum aliquem est absumtus, aut ubi ob nativam aliquam corporis dispositionem paucior generatur, utilissime adhibeantur, & verno inprimis tempore sumta sanguinem renovent, augeant, & si frequentius usurpentur, statim comparent, virens instaurent, & cum cordialibus mixta hilaritatem concilient; & propterea inprimis senibus, in quibus jam calor sit debilior, sanguis dilutior, sint utilia.

Atque ex his maximè inservire sanguificationi existimant flores tunicis, rosas rubras, violam purpuream, glycyrrhizam, anagallidem, satyrium. Reliqua esse magis medicamentosa, ac simul & novo sanguini gignendo, & veteri purgando inservire. Et quidem à melancholico humore sanguinem purgare buglossum, borraginem: à bilioso, fumariam: à phlegmatico, persicariam: si sanguis luxuriet & plethoram intendat, rubiam tinctorum, ut & anchusam, superfluum comminuere, & educere per urinas. Sanguinem etiam & sanguinis fluxus sistere omnes plantas, quæ sanguinis signaturam habent, ut tormentillum, bistortam, geranium cum radice rubra, radices iridis luteæ, rosas rubras, lapathum acutum, acetosam, lapidem hæmatit., corallia rubra, carneolos, jaspidem purpureum seu rubicundum, santalum rubeum, sanguinē draconis, bolum Armenum.

Bilis signaturam habentia. Cum succo bilioso cognationem habere, & proinde bilem peccantem educere, & omnes affectus ex bile ortos, ut morbum regium, scabiem siccam, pruriginem, erysipelas, febres biliosas curare, docent, eupatorium, rhabarbarum, myrobalanos citrinas, flores cheiri, crocum, chamæpityn, caryophyl-

phyllatam, chelidonium. Huc etiam pertinere acetosam, malum citrium; quæ quidem bilem non educant, sed ejus fervorem alterent, & acrimoniam obtundant.

Melancholiæ signaturam habentia. Humoris melancholici signaturam habere, quæ sunt atra vel fusca, sapore plerumque acerbo, aliquando dulcescente, aliquando stypti co: ut polypodium, elleborum nigrum, senam, asarum, filicem, cappares, vitem nigram, tamariscum, ruscum. Veratrum nimirum humorem melancholicum purgando omnis generis melancholicos morbos tollere; bryoniam corporis nigras maculas, in carne serpentes morbos, ut cancrum, tollere: folliculos senæ flatus ex atra bile ortos discutere: tamaricē se in ipsum lienis corpus insinuare. Polypodium non quidem educere melancholicum succum, sed tantùm alterare & stypticam ejus flatulentiam & acetositatem curare, & proinde iis inprimis prodesse, quibus ater humor in ventriculum effunditur: Asarum specificè, adjuvante potissimùm polypodio querno, evellere febris quartanæ humorem: Filicem quidem melancholicum humorem non evacuare, sed serpentem hinc scabiem & cutaneos morbos tritam & inspersam sanare.

Pituitæ signaturam habentia. Cum phlegmate cognationem habere atque illud vel evacuare, vel ut gignatur copiosius efficere, colocynthidem, cucumerem asininum, mercurialem, atriplicem, cucurbitas, cucumeres sativos. Ac talia omnia esse sub Lunæ dominio, & ventriculum ac cerebrum spectare; & purgantia prodesse phlegmaticis hominibus & morbis, scabiei humidæ & similibus. Reliqua, quia non purgant, sed pituitam, bili contrarium humorem, gignunt, utiliter adhibentur in febribus ardentibus ex bile natis, ructibus ex caliditate & siccitate ventriculi, aliisque ex caliditate & siccitate natis morbis.

Cerebro & capiti propria & ejus signaturam habentia. Ipsas verò corporis partes quod attinet, cerebrum, cum à Luna gubernetur, cum medicamentis, quæ sub ejusdem dominio sunt, cognationem habere existimant: qualia sunt succinum, ambra, margaritæ, corallia, argentum, sapphirus, smaragdus, lunaria. Cæterùm contra omnes morbos cerebri prodesse lunariam, argentum, & margaritas; contra epilepsiam, ambrā, succinum & margaritas; contra omnem humiditatem & frigiditatem cerebri, qua vel aboletur vel infirmatur memoria, ambram valere. Capitique appropriata esse docent, quæ figuram capitis referunt. Ita pœoniæ flores, dum adhuc conclusi sunt, antequam se expandunt, capitis figuram referre, & proinde omnibus cerebri morbis mederi. Eodem modo capitis figuram referre flores nymphææ, quæ calidis capitis morbis medeatur: ut & capita papaveris, quæ somnum conciliant, dolores capitis & calidos capitis morbos tollunt. Sic capitis

tis & capillorum etiam signaturam habere spongiolas illas, quæ cynorrhodo seu sylvestrium rosarum ramis adnascuntur, & somnum conciliare, unde & à Germanis Schlaff & Schlaffäpffel appellantur, & capillorum defluvium sanare; quod etiam Plinius, *lib. 25. cap. 2.* docuit.

Capillis propria. Capillorum vitiis & defluviis ob signaturam conferre capillum Veneris, polytrichum aureum, rutam murariam, muscum capillarem, & spongiolas illas, quæ cynorrhodo adnascuntur, de quibus modò diximus, abrotanum, rorem Solis, lanuginosum verbascum, muscum arborum.

Oculorum signaturam habentia. Oculis ea mederi dicunt, quæ sunt luminosa & splendida, & Soli vel calore vel alia signatura ita cognata, ut spiritum Solarem ea gubernare inde colligi posset; qualia sunt flos Solis, helenium, hypericum, heliotropium, crocus, solsequium, chelidonium, flores tiliæ, buphthalmum, aurum, sapphirus. Item, quæ signaturam oculorum habent, ut euphragia, sicut & uva lupina, quæ sua bacca oculi signaturam habeat, calidisque oculorum affectibus medeatur. Eandem signaturam floribus suis referre buphthalmum, chamæmelum, calendulam, anserinam.

Aurium signaturam habentia. Signaturam aurium habere folia asari, quæ auditum & cerebrum roborent; auriculam muris, quæ vermes in auribus enecet; cyclamini folia, cujus radices tinnitui aurium & surditati prosint.

Dentium signaturam habentia. Dentium signaturam habere radices filicis illas, quæ squammarum more sibi incumbunt & dentes referunt, doloribusque dentium medentur, eos vacillantes confirmant, scorbuticisque prosunt. Item semina granatorum & nucleos piceæ, qui & ipsi dentium doloribus medeantur: ut & hyoscyamum, cujus folliculi semen continentes dentes molares referant, & dentiũ dolores mitiget.

Pulmonum signaturam habentia iisq; propria. Pulmonibus ea esse cognata dicunt, quæ Mercurio & Jovi subjiciuntur, quæque spongiosa sunt, rara, pensilia, humore tenui concreta, ut sunt pulmonaria arborea, musc9 arboreus, qui inde Germanis Jungfraut appellatur, plurimisque pulmonis morbis utilis est: pulmonaria maculosa, tussilago, digitalis, cervicaria, scabiosa, rosmarinus. Item ea, quæ calore aëreo abundant, & lanugine vestiuntur, & colore accedunt ad albedinem cum viredine mistam; ut verbasca, quæ ideò, quod aëre abundent, pulmonibus & arteriis, imò ipsi cerebrò dicata sint, & proinde vi specifica juvent phthisicos, cerebrum mundent, & destillationes longè potentius prohibeant, quam eclegmata vulgò usitata, althæa, prassium, veronica, botrys.

Cordialia & cordis signaturam habentia. Cordialia medicamenta esse dicunt, quæ sub dominio Solis sunt, & colore flavo, atque aureo splendore, temperamentoque calido, & odore, ceu radiis exeuntibus Solem referunt, aut cor figura æmulentur;

ut sunt aurum, poma aurantia, citria, granata, cydonia, melissa, nux moschata, trifolium acetosum, anacardium, quod palpitationi cordis à flatibus medetur, laurus, radices anthoræ; quæ venenis adversentur & cordis palpitationi, nardus, crocus, hypericum, helenium. Esse tamen quandam inter hæc differentiam admittunt. Nam in universum cordi prodesse, ejus vires augere, contra venenum munire, melancholicos affectus & syncopen inhibere, aurum, melissam & poma aurantia. Reliquas in certis dyscrasiis exhiberi, ut in frigida humida, cortices citri, nardum, laurum, calamintham; in calida ac febribus ardentibus succum mali citri & granati: venenis resistere, crocum, hypericum, citrium malum. Ad humores excrementitios circa cor discutiendos plurimum prodesse helenium: in spirituum defectu nucem moschatam & macim, ac inprimis vinum.

Epatica & epatis signaturam habentia. Epati appropriata esse scribunt, quæ sunt sub dominio Jovis, & aliqua ex parte Martis; quæ sunt colore purpureo & sanguineo, temperamento calido & humido, vel epatis signaturam habent, ut sunt flores caryophylli sylvestris & hortensis, buglossum, hepatica, aloë hepatica, trifolium aureum, glycyrrhiza, radices betæ, uvæ passæ, bellides, asparagi, borrago, rosæ rubræ, anchusa, rubia tinctorum, lichen, quæ obstructiones epatis aperit, & hinc Germanis Brun oder Steinleberkraut nominatur.

Vesiculæ verò fellis in epate magis mederi, quæ colorem habent flavum, tenuemque essentiam; ut sunt agrimonia, eupatorium chamæpithys, rhabarbarum, centaurium minus & majus.

Splenetica & splenis signaturam habentia. Lieni dicata, quæ sub dominio Saturni sunt, colore fusco, terrestri & subviridi prædita, tortuosam corporis dispositionem habent, in locis declivibus, convallibus, uliginosis, in putridis arboribus crescunt, splenisque signaturam obtinent; qualia sunt, veratrum nigrū, polypodium quernum, sena, tamariscus, ceterach, lingua cervina, trichomanes, asarum, lapis Lazuli, armenus, tartarum vini.

Stomachi & ventriculi signaturam habentia. Ventriculo conferre ea, quæ humorem habent fortem, densum & crassum, & ventriculi signaturam habent, ut zinziber, nucem moschatam, angelicam, levisticum, smirnium, pastinacam, carvi, cuminum, olusatrum, gingidium, seseli, raphanum, cæpam, scillam, allium, radices aronis.

Renibus propria. Renibus & membris generationi dicatis convenire medicamenta, quæ sunt sub Veneris & aliqua ex parte Lunæ dominio vel puro vel cum Marte misto, signaturamque præferre suam humore seminali, odore & gustu salaci, figura testiculorum aliaque cognata. Et renibus quidem dicata esse universaliter camphoram, umbilicum

Veneris, ſatyria, orchides, roſas albas, radicem polygonati, radicem cavam, tribulum aquaticum, been album & rubrum, moſchum, zibetum, nucem moſchatam, phaſeolos.

Teſtium ſignaturam habentia iisq; propria.

Teſtibus vel membris genitalibus eſſe familiaria ſatyria, orchides, bulbos, lilium album, narciſſum, aronem, qui caule & baccis membrum virile referat, & inſignem vim frigiditatem membrorum genitalium in viris corrigendi habeat, nucem moſchatam, tribulum aquaticum, craſſulam, peram paſtoris, nymphæam luteam & albam, ſtruthium. Itaque ſi partium harum vis luxuriet, eam ſupprimi poſſe plantis, quæ ſunt ſub dominio Saturni, quæ tamen loci ratione à Venere & Luna multum acceperint, ut nymphæa, nuclei tribuli aquatici. Si verò langueſcit vis naturalis, inſtaurari ſatyrio, orchidibus, bulbis & ſimilibus.

Veſicæ appropriata & ſimilia.

Veſicæ appropriata eſſe, quæ ſunt ſub Saturni & Lunæ dominio, & veſiculis aut folliculis, quibus aut liquorem aut ſemen continent, veſicæ ſignaturam præ ſe ferunt, & in locis aquoſis naſcuntur; qualia ſunt alkekengi, ſtaphylodendrum, folliculi ſenæ, periclimenum, hypociſtis, ſemen plantaginis, fructus aſparagi, melanthion & ſimilia. Ita omnes plantas, quæ lapillos referunt, calculos frangere; ut ſemen milii Solis, ſaxifragiæ albæ radices, lapidem ſpongiæ, Judaicum, lapides cancrorum, percarum.

Uteri ſignaturam habentia.

Utero convenire, quæ ſub Lunæ, Veneris, vel Saturni ſunt dominio, & uteri ſignaturam habent, ut flores ariſtolochiæ longæ, radices ariſtolochiæ rotundæ, bryoniæ, cruciatam, flores primulæ veris, flores liliorum alborum, aſarum, antheram roſarum & liliorum alborum, digitalem, meliſſophyllon, calamintham, meum, lapidem aëtitem, item quæ, quod excernantur, purgationis menſtruæ ſignaturam habent, ut ſagapenum, opopanacem, myrrham, aſam fœtidam. Ex quibus pro diverſis uteri affectibus convenientia medicamenta eligenda docent. Ex. gr. humido utero convenire primulam veris, ariſtolochiam longam, aſarum, ſi ex iis balneū paretur. In menſtruorum ſuppreſſione, myrrham, ſagapenam, aſarū, calamintham, meum, radices ariſtolochiæ longæ, antheram liliorum alborum, roſarum, lapidem aetiten: ad facilem conceptionem inſeſſus ex decocto foliorum populi albæ cum floribus liliorum alborum. Impedire verò conceptum ſtruthium, cum aſaro.

Inteſtinorum ſignaturam habentia.

Inteſtinorum ſignaturam habere, quæ longas corporis circumflexiones habent; ut lupulum, rubum Idæum & vulgarem, œnanthen, volubilem, amaram dulcem, vitem nigram, hederam, vitis viniferæ capreolos, ſarſam parillam, cuſcutam.

Linguæ ſignaturam habentia.

Linguam repræſentare ſtatuunt cynogloſſum, bugloſſum, linguam cervinam, linguam avis.

Manuum & pedum signaturam habentia.

Manibus & pedibus assignant palmam Christi, & insignem in doloribus articulorum vim habere; hermodactylos, qui humores ab articulis evacuant, ricinum, saniculam, leontopodium, & ad tremorem manuum & chiragram talia prodesse putant.

Plantæ aculeatæ.

Contra dolores pungentes & acutos prodesse docent herbas, quæ aculeata habent folia, ut carduum Mariæ, carduum benedictum, eryngium, juniperum.

Plantæ nodosæ.

Plantas, quæ nodosas radices habent, contra tubercula & tumores varios utiles esse, quales sunt scrophularia, quæ ita dicta, quod scrophulis medetur; radices aronis minoris, chelidonium minus, radices asphodeli, liliorũ alborũ, ranunculus bulbosus, cæpa, allium, agaricus.

Plantas, quæ perforatæ sunt, aut quæ figuram securis, serræ, vel rei alterius vulnerantis referunt, vulneribus mederi, ut hyperici species, perfoliatam, lunariam minorem, consolidam Saracenicam, saniculam, betonicam, serratulam, lunariam minorem, securidacam, balsaminam fœminam, geranium, millefolium, verbenam, agrimoniam.

Plantas omnes, quæ succum lentum & glutinosum habent, item quæ gummi & resinam fundunt, vulnera consolidare docent; ut consolidam majorem, fabariam, althæam, malvam, florem seu coronam Solis, viscum, Nicotianam, aloen, myrrham, thus, sanguinem Draconis, terebinthinam, mastichen, gummi elemi, sarcocollam.

Plantas, quæ maculosa & squamosa quasi folia habent, scabiem, & omnis generis cutis fœditates sanare referunt: quales sunt scabiosa, succisa, oxylapathum, scrophularia, polypodium, filix, lingua cervina, asplenum, sabina.

Animalium quorundam signaturam habentes Plantæ.

Plantas, quæ serpentis, scorpionis, vel alterius animalis venenati figuram obtinent, eorum morsibus mederi statuunt. Serpentariam nimirum majorem, quæ serpentem repræsentat, item spinam albam, in qua acutæ spinæ habent similitudinem dentiũ serpentis, morsum serpentis sanare: Orchidum illam speciem, quæ à florum similitudine μυώδης appellatur, apum ictibus conferre; psyllii semen, quod pulices refert, fugare pulices; quæ caudã scorpii referunt, ut Scorpioidum varia genera, flores heliotropii, magnas vires ad plagas scorpionum sanandas obtinere. Huc referunt scorzoneram, dracunculum majorem, chondrillam, aristolochiam longam, ophioglossum, allium colubrinum, aconitum pardalianches, echium, doronicum, ocymastrum, heliotropium majus. De quib9 plura videantur apud Joh. Bapt. Portã, Quercetanum, in tract. de signat. rerum extern. & Crollium de signatur. rerum internis, qui prolixè hac de re agunt. Quercetanus tamen pro internis signaturis non illam figuræ, conformationis & colorum constitutionem cuiq; plantæ peculiarem intelligit: verum omnium

virium ex tribus principiis, sale, sulphure & mercurio investigationem. Nam sapores à sale esse dicit, odores à sulphure, colorem ex utrisq;, sed potissimum à mercurio provenire, & propterea plãtas in his aliter atq; aliter dispositas esse, prout plus de alio, de alio minus participant.

Signatura plantarum an aliquid indicent. Quæ omnia rejicienda non existimo, neq; cum Libavio, *in Alchymia triumphante pag. 537. & in typo artis medicæ p. 125.* facilè dixero; *fortuitum esse, si respondeant res externis formis.* Neque enim figuræ externæ plantis fortuitò obtigerunt; sed à facultate formatrice, quæ hanc vim à creatore Optimo Maximo accepit, impressa est. Et à quo, forma nimirum, pendet rei essentia, omnesq; internæ proprietates: ab eodem etiam producta est forma & figura externa. Etsi verò quid pleræq; figuræ & colores plantarum indigitent, & quo fine à sapientissimo Creatore iis inditæ sint, nobis ignotum est: tamen cum experientia testetur, in multis externas figuras virium internarum indices esse, eas non planè repudiemus; sed suus, inter reliquos facultates medicamentorum investigandi modos, locus signaturis relinquatur. Præcipuè cum Galenici ipsi longa experientia compertum habeant, ea ipsa medicamenta pleraq; partibus, quarum signaturam habent, dicata esse atque inservire. Exempli gratia, Pœoniam, papaver, ut dictum, capiti & cerebro; herbas capillares, capillorum vitiis mederi; radices filicis dentium dolorem curare; cordi prodesse mala citria; pulmonibus, muscum arboreum; spleni, linguam cervinam, ceterach; utero, aristolochiam rotundam, radices bryoniæ; vesicæ alkekengi; testibus, satyrium & orchides; calculo, semen milii solis, radices saxifragiæ albæ, & alia plurima ex modo enumeratis. Omnino enim in his delectus habendus. Estq; in quibusdã signatura manifestior, quã in aliis, & quorundam vires magis perspectæ, quam aliorum. Neq; etiam huic signo soli, vel ut primario, fidendũ: sed experientia inprimis consulenda est. Neq; etiam cum Empiricis in quolibet capitis affectu medicamẽta, quæ capitis figuram habent, exhibenda, sed vires propriæ explorandæ, & quod saniores Chymici etiam faciunt, morbi natura consideranda. Quis enim tam fatuus est, ut nucem moschatam, quæ sano, si moderatè sumatur, utilis (nam etiam appropriata immoderatè sumta nocere possunt, ut in croco videre est) in phrenitide aut alio affectu capitis calido exhibere velit.

Neque illud quoq; de nihilo est, quod singulis Planetis peculiares plantas subjiciunt. Experientia enim testatur, cœlum in hæc inferiora agere, non solùm calore & lumine, sed & occulta influentia. Ac cum stellæ quælibet peculiares vires habeant, hinc accidit, ut aliæ cũ aliis rebus sublunaribus majorem sympathiam habeant. Verum hæc non hodie primum à Chymicis inven-

inventa, sed dudum ab Astrologis proposita sunt; de quibus omnibus prolixè tractat Joh. Baptista Porta, *in Phytognomonicis.*

An verborum & characterũ aliqua vis sit.

Secundo loco occurrit quæstio; *An in medicina verborum & characterum aliqua vis sit?* Etsi enim Galenici solum medicamentis ex mineralibus, vegetabilibus & animalibus petitis utantur: Paracelsus tamen verba & characteres addit, & morbos aliis remediis incurabiles verbis & characteribus curari posse statuit. Ita enim Paracelsus, *lib. 1. Philosophiæ sagacis c. 6.* scribit: *Natura vires suas in verba imponit, sicut in herbas & radices: ita in Gamahæos.* Et postea: *Imagines & characteres dicit esse pixides, in quibus magus siderum vires asservet.* Ac pluribus hac de re agit, *in lib. de occulta Philosophia, titulo de characteribus*, ubi morbos, qui nullo alio remedio, neque auro potabili, neque quinta essentia antimonii curari possunt, characteribus curari posse statuit; & fas esse hoc facere scribit, quoniam in hominis salutem cedat. Imò integrum esse, à diabolo remedia accipere, ut supra *è libro de origine morbor. invisibilium* dictum est.

Verba quid & quæ eorum vis.

Verum primò verba quod attinet, quanquam vox ipsa naturalis sit: non tamen significat φύσει, sed θέσει, non natura, sed pacto, & ex hominum conventione. Nam si significatio naturalis esset, & ex sua natura significarent verba, ea omnes intelligeremus, nec tanta esset linguarum varietas, nec unum verbum apud diversas Gentes diversa significaret. Cogitatio quidem apud omnes eadem est: sed verba seu notæ, quibus exprimitur, sunt diversissimæ, atque eadem etiam verba apud diversas gentes diversissima significant. Cum ergo primi inventores verba tantum notas rerum esse voluerint, quibus animi sui sensa declararent: præter hoc nullam vim habent verba, nec aliquid operantur. Nam omne principium operationis, quo alterantur & mutantur corpora, qualitas est, naturalisque potentia: resque per qualitates sunt efficaces.

Verba ignota & peregrina.

Quod verò verba ignota attinet, docuit quidem Paracelsus, *lib. 1. Philosoph. sagac. c. 6.* natura vires suas in verba imposuisse, sicut in herbas & radices. Verum dicit hoc, non probat. Hoc potius verum est, quod de mysteriis Ægyptiorum, *cap. de divinis nominibus*, Jamblichus Porphyrio quærenti, cur Sacerdotes utantur nominibus quibusdam nihil significantibus, respondit: *Omnia ejusmodi nomina significare aliquid apud divos seu dæmones.* Dæmones nimirum suis cultoribus olim indicarunt, quibus verbis, signis & imaginibus coli & invocari vellent: atque ita ex pacto valent. Ideoque si aliqua eorum efficacia deprehenditur: ea non verborum est, quatenus verba, sed verba illa valent ex pacto, & quidem eo, quod initum est cum eo, qui primus eam disciplinam à diabolo accepit. Unde accidit nonnunquam, ut iis, qui talia

verba

verba & conjurationes legunt, etsi non intelligant, quid significent, nihilominus diabolus ex pacto adsit. Cujus rei exemplum recenset Martinus Delrio, *disquisit. Mag. lib. 2. q. 29. sect. 1.* de Cornelio Agrippa, qui cum Lovanii commensalem haberet nimis curiosum, accidit, ut peregrè abiret aliquando Agrippa, & uxori, quam postea repudiavit, claves musæ traderet, additâ prohibitione, ne quem ingredi sineret. Cum verò importuna & instanti petitione copiam ingrediendi impetrasset adolescens, ac in libellum conjurationum incidisset, & in eo legisset, janua pulsatur; & cum ille legendo pergeret, iterumque janua pulsaretur, nec juvenis responderet, Dæmon ingreditur, quærítque, cur vocatus esset, territoq; ob metũ juveni nec respondenti fauces & spiritum interclusit. Ergo si quid verbis perficitur, à majore & superiore vi id omne dependet, & ex pacto cum dæmonibus, qui ita illudunt hominibus, iisq; persuadent, verba præstare, quæ ipsi perficiunt, verbis illis ex pacto provocati.

Verba sacra.

Quod verò verba sacra attinet, abusus hic illorum est longè maximus. Paulus enim, *2. ad Timoth. cap. 3. v. 16.* omnes usus Sacræ Scripturæ exprimit, πᾶσα γραφὴ, inquit, θεόπνευςος καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ. *Tota scriptura divinitus est inspirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem, quæ est in justitia.* Hujus verò usus nullam mentionem facit. Neque lingua Hebræa, Chaldæa, vel quæcunque alia hic majorem vim habet, quam reliquæ.

Augerii Ferrerii de verbis & characteribus opinio.

Auger. Ferrerius, *lib. 2. Method. cap. 11.* peculiarem hac de re habet opinionem. Is enim cum & antiquos Medicos hoc curandi genus usurpasse legeret, ut apud Trallian. *libr. 9. c. 4. lib. 12. cap. 7. lib. 10. c. ult.* Aëtium, & alios videre est: à recentioribus verò ad sanguinis profluvia, ad epilepsiam, ad partus difficultatem, ad febres, vulnera, fistulas, luxationes, hernias talia non pauca usurpari videret; ut ex Fernel. *lib. 2. de abditis rerum caus. c. 16.* patet: Experientiæ & tot illustrium virorum autoritati fidem habendã esse existimat, & iis, quæ sensibus exposita sunt, contra venire, sani hominis non esse; Doctorum verò experientiam inficiari, temerarium esse putat.

Curationis autem eventum non è characteribus, non ex carmine provenire scribit, sed ex vi animi confidentis & cum patiente concordis. Tantam enim vim esse animi nostri, inquit, ut, si quid sibi persuaserit honesti, atque in ea persuasione firmiter perseveraverit, id ipsum, quod concepit, agat & potenter operetur: modò alterius, in quem agit, animum non habeat repugnantem ac diffidentem. Nam si fidentem & adjuvantem habuerit, citius, quod intenditur, perficí: si neque fidentem, neque diffidentem,

 nihil-

nihilominus vim animi agentis operari. At si fortè æger diffidat, aut planè ridiculum existimat remedium, aut circumstantes habeat, qui fidem elevent, & remedium coram illo contemnant, præcantanti nullam vim esse, quia persuasioni suæ repugnantem habeat alterius animum. Si verò citra fidem ad incantandum accesserit, operam ludere; nisi forte tam stupidum alterius animum nanciscatur, ut simulatione se decipi non sentiat.

Verum nec hæc Medici aliàs docti opinio toleranda est. Nam cum imaginatio, cogitatio & animi persuasio sit actio immanens, neque ex corpore in patiens transeat: aliquid in alieno corpore operari non poterit; neq; verbis aliquid à loquente, quæcunque etiam cogitet & imaginetur, in rem, quæ incantatur, derivabitur. Et si Medici firma persuasio est principalis causa hujus curationis, qui fit, quod non quibuslibet verbis curatio perficiatur, sed definitis quibusdam? Nam etsi Ferrerius putet, virum doctum & sibi constantem non solùm, quæ vulgo probata dicuntur, verum quoque alia à se inventa, vel quæcunque illi ad manum aut in mentem venerint, usurpare posse: tamen nondum ejus rei specimina edita sunt, sed certis quibusdam carminibus, verbisq; vis ea ab autoribus tribuitur: aut si quibuslibet idem potest fieri, causa non est in Medico, sed in ægroto, ut mox dicetur. Et si vis curandi, ut ipse Ferrerius concedit, nō est in carminibus & verbis, sed in cogitatione ac imaginatione Medici; quid opus verba accedere? & cur Medicus tacitus non id præstaret, quæ loquens?

Nimirum si verba aliquis effectus sequitur, quem ex se habere non possunt, necesse est, ut fiat à dæmone, ut antea dictum: aut si dæmonis auxilio id non perficiatur, vi imaginationis ægri perficitur; qua ratione ipse Hippocrates fiduciam ægri ad morbi depulsionem conferre dixit. Id quod ipse Ferrerius confitetur, dum scribit, si æger diffidat, aut remedium tale ridiculum existimet, incantationis nullam vim esse posse: Contra verò etsi Medicus citra fidem & persuasionem ad incantandum accesserit, nihilominus effectum sequi, modò æger Medico incantanti fidem habeat, & tam simplex ac stupidus sit, ut simulatione se decipi non sentiat. *Vis, quam verba habere videntur, unde?*

De Characteribus & Sigillis ferè eadem ratio est. Equidem non Paracelsus primò vel Chymici Characteribus & Sigillis aliquam vim tribuerunt; sed jam olim Astrologi & hos secuti quidam Medici, atq; imprimis Magi. Nam, ut Plinius hac de re scribit, *lib. 30. natural. hist. cap. 1. Magia fraudulentissima artium plurimum in toto terrarum orbe plurimisq; seculis valuit. Autoritatem*, idem inquit, *illi maximam fuisse, nemo miretur: quandoquidem sola artium tres alias imperiosissimas humanæ mentis complexa in unam se redigit. Natam primò in Medicina nemo dubitat, ac* *Characteres.* *Magiæ origo.*

specie-

specie salutari irrepsisse, velut altiorem sanctioremq́ue, quàm Medicinam. Ita blandissimis desideratissimisq́ue promissis addidisse vires religionis, ad quam maximè etiam nunc caligat humanum genus. Atq́ue ut hoc quoque suggesserit, miscuisse artes Mathematicas, nullo non avido futura de se sciendi, atque ea è cœlo verissimè peti credenti. Ita possessis hominum sensibus triplici vinculo in tantum fastigium adolevit, ut hodiè etiam in magna parte gentium prævaleat, & in oriente Regum Regibus imperet. Et revera ita, ut Plinius scribit, sese res habet, passimque ex Medicorum & aliorum libris patet. Antiquum jam esse, jaspidi draconem insculpere & annulis inserere, ex Galeni, *lib. 9. de simplic. Medicam. facultatibus, cap. de lapidibus*, videre est. Alexand. Trallianus, *lib. 10. in fine*, Herculis erecti suffocantis leonem imaginem lapidi insculptam ac annulo aureo inclusam Colicæ mederi scribit: atque *ibidem*, quasi rem sacram & non nisi sacris hominibus communicandam, contra Colicam hunc annulum commendat. Decimo septimo vel 21. die lunæ accipere jubet annulum ferreum, ac circulum ipsius octangulum efficere, atque in octangulum inscribere, φεῦγε φεῦγε ἰοῦ χολή· ἡ κορύδαλος ἐζήτει; Fuge fuge, heu bilis: alauda quærebat. Subjectum autem signum

in annuli caput scribere jubet. Et *lib. 10. cap. 1.* contra podagram commendat laminam auream, in qua, Luna in libra vel leone consistente, inscriptus sit versus Homeri: τετρήχει δ' ἀγορή· ὑπὸ δ' ἐστοναχίζετο γαῖα. Qualia passim alia quoque habet Trallianus. Plurimos verò tales characteres proposuit Paracelsus, *in lib. archidoxeos Magic.* Ipse tamen, *in lib. de Philosoph. occulta cap. de Characteribus*, omnibus characteribus, signis, pentaculis, sigillis præfert duo; unum, in quo certæ figuræ inscribitur nomen Adonai; alterum, in quo itidem peculiari figuræ inscribitur quinque syllabarum nomen Dei tetragrammaton. (quasi v. tetragrammaton nomen Dei sit) Atque hæc sigilla contra dæmones omnesq́; incantationes prodesse & mira præstare scribit. Neq; eo modo se nomen Dei prophanare, aut invanum usurpare putat: cum istis utatur in hominis commodum, morbosque ab incantatione ortos, & nullo alio medicamento curabiles hisce mediis curet.

Verum non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Neque dum monstravit Paracelsus, unde hæ figuræ suam efficaciam habeant: etsi confidentissimè scribat, eas è fundamento veritatis provenire. Nec alii, qui characteribus efficaciam aliquam tribuerunt, ut Pomponatius, Alb. Magnus, & Astrologi in reddenda effectuum, quos characteribus & sigillis assignant, causa sibi constant. *Characteris unde.*

Quidam è cœlo vires istas deducere conantur, & quidem alii aliter. Conciliator, *differentia 101.* ex illo Ptolo- *1. Opinio.*

Ptolomæi, *in centiloquio: vultus sublunarium subjectos esse vultibus cœlestibus*, id est, species animalium mundi inferioris subjici cœlestibus imaginibus, statuit, cœlestem scorpionem inferis dominari scorpionibus; serpentem serpentibus.

Verum sit sanè (quod tamen nondum ab iis probatum) scorpiones inferiores subjici signo Scorpii in cœlo: sed quid hoc ad scorpionem gemmæ insculptum? Certè sculptus vel pictus canis, vel scorpius non est sub eodem genere cum cane vel scorpione animali.

Alii vim illam instillari sigillis à cœlo & stellis dicunt, spiritumque astralem in ea influentem & immissum in mundo sublunari, metallis, lapidibus & plantis illis se non accommodare tantùm, verum etiam in eorum substantiam occultè sese ingerere, cum quibus mutuum & sympatheticum in prima creatione adeptus est consensum, familiaritatem mox & continuationem.

Verum concedatur sanè, cœlum & stellas non tantùm, quod vult in hac quæstione Erastus, *part. 1. Disput. adversus Paracels. pag. 151.* hæc inferiora calefacere & illuminare, atque hoc modo ut caussam generalem & communem tempore quolibet unum effectum rebus cunctis demittere: sed statuatur etiam, certas stellas peculiares vires per occultas influentias in hæc inferiora ingerere, & ea, cum quibus habent familiaritatem, peculiariter afficere, atq; aliam stellam cum smaragdo, aliam cum adamante, aliam cum rosa, aliam cum alia planta, habere familiaritatem. Verum quid ad hoc faciunt figuræ & characteres insculpti & adscripti? cur illas suas vires astra non æquè in metalla vel gemmas integras, nullisq; characteribus insignitas infundunt, quam in eas, in quas tales characteres insculpti sunt? Certè Pæonia justo tempore collecta, aliæque plantæ, atq; alia omninò omnia, quæ amuletorum naturalium loco usurpantur, vires suas exserunt, magnes trahit ferrum & movetur ad polum, sine omni figura vel charactere insculpto. Unde rectè, ut supra dictum, Galenus statuit, Jaspidem easdem vires habere, sive illi signum scorpii insculpatur, sive non.

Alii ita se expedire conantur, dum dicunt, Individua, cum incipiunt esse sub determinata constellatione accipere mirabilem quandam facultatem operandi vel patiendi, præter eam, quam habent à specie. Sed sit hoc ita: tamen gemma vel metallum non tunc fieri incipit, cum sculpitur, sed antea erat, & quidem individua substantia erat, atque ex ipsorum etiam sententia astralis spiritus & vis in substantiam, cum qua συμπάθειαν habet, sese insinuat. Inter substantias nimirum naturales est occulta quædam familiaritas & συμπάθεια, non verò inter substantias naturales & figuras artificiales. 3.

Alii in ea sunt sententia, figuram quidem non esse principium operatio- 4.

rationis, ſed tamen ad operationem plurimum conferre. Nam deformis figura in animo hominis triſtitiam; pulchra, gaudium adfert: & per inſtrumenta artificum, pro ratione figurarum, variæ fiunt operationes, aliæ per ſerram, aliæ per ſecutim.

Verùm nec hæc alicujus ſunt momenti. Quæ enim eſt pulchritudo vel deformitas in imaginibus & characteribus hiſce? Et cum pulcra delectent, cùm videntur, quomodo hæc hominem delectare poterunt, cum veſtibus tecta geſtetur aut rarò adſpiciantur? & quid ad illam pulchritudinem varia nomina & quidem ignota faciunt? Inſtrumenta artificum quod attinet, facit figura quidem ad operationes, quæ fiunt per motum localem: non verò ad operationes, quæ per alterationem fiunt. In his figura nihil poteſt; gemmæque, ſi quas vires naturales habent, ſub quacunque figura illas exſerunt; ſcribitque Galenus de Jaſpide, *loco ſupra allegato*, ſe ejus vim æquè expertum fuiſſe, ſine figura ſcorpii, ac cum ea.

Vires quas Characteribus adſcribunt. Neque alii etiam quid probabile, ſaltem pro Characterum & Sigillorum viribus hactenus adferre potuerunt. Et qui poſſent tam abſurdorum dogmatum rationes & cauſas reddere: cum ſigilla non ſolùm morbos depellere; ſed alia etiam hominibus omnibus gratioſum reddere; alia ſcientiam, ingenium, memoriam; alia principum favorem, alia victoriam in bello & cauſis civilibus, alia felicitatem in aucupio, piſcatura, venatione, mercatura; alia amicos fidos conciliare; alia hominem ad ſummos honores evehere; alia omnium votorum hominum compotem reddere, & neſcio quæ alia præſtare, ſcribant?

Characteres. Duo enim ſunt in Sigillis, Materia & Character, quorum neutri illa vis adſcribi poteſt. Materia à Natura eſt, & vires iſtas non habet, quod ipſi confitentur: & ſi haberet, ſine figura & charactere haberet; quo modo magneten ferrum trahere, & alias gemmas ſuas vires ſub quacunque figura & ſine characteribus habere conſtat, ut antea dictum. *Vis refutatur.* Characteres ab artifice ſunt, & vires iſtas nec ab artifice, nec à ſeipſis habere poſſunt. Characteres enim ſunt ab idea in mente artificis, quæ in exteriora non agit. Ex ſe verò nihil niſi figuræ ſunt. Figurarum autem in agendo nulla eſt efficacia, ut pote quæ qualitates ſaltem quantitatis ſunt. Omnis enim agendi vis eſt principaliter à ſubſtantia, quæ per ſuas qualitates eſt efficax. Atque actio inter contraria ejusdem generis, qualia nō ſunt naturalia & artificialia; inter quæ Characteres. Nec artificialia in naturalia agunt, eaque alterant & afficiunt, quatenus talia: ſed in ea agunt, quatenus materiam naturalem habent: & contra res naturales non alterant aut afficiunt res artificiales, quatenus tales; ſed quatenus ex materia naturali conſtant. *Vis agendi unde.* Et proinde imagines vel nomina in-

ſculptæ materiæ nihil per ſe præſtare poſſunt, materiaque, ſi afficiatur à cœlo, æquè afficitur, ſi nullam imaginem ſculptam habeat; nullamque peculiarem vim cœleſtium corporum influxus recipiendi characteres, figuræ ac verba materiæ inſculpta ei tribuere poſſint.

Neque etiam à cœlo vires has accipere poſſunt. Licet enim materia, è qua facta ſunt, vires aliquas à cœlo accipere poſſet: tamen illam recipere poſſet ſine characteribus: neque hactenus ulla probabili ſaltem ratione monſtratum eſt, ad influentiam & vires aſtrorum recipiendas aliquid facere poſſe tales characteres. Neque characterum cum cœleſtibus ſimilitudo aliqua huc facit; cum rerum naturalium cum rebus naturalibus, nō artificialibus imaginibus earū conſenſus ſit: Præterea imagines conſtellationibus & aſteriſmis ex hominum arbitrio & voluntate docendi cauſſa impoſiti ſunt, qui aſteriſmum, quem piſcem aut ſagittarium nominant, alio nomine appellare potuiſſent: ſicut hoc ſeculo Hollandi ſignis illis meridionalibus, quæ in ſuis navigationibus obſervarunt, liberrimè & pro ſuo arbitrio nomina impoſuerunt.

Cum ergo ex nulla naturali cauſa vis aliqua ſigillis & characteribus adſcribi poſſit, ſi aliqua ſicut Paracelſus, Arnoldus de villa nova, Thurneiſerus & recentiores alii multa de his producunt, in iis efficacia deprehendatur, ea vel imaginationi adſcribenda, ut antea de verbis dictum, omnibusque notum eſt, maximam vim eſſe imaginationis: vel ſi abs hac ſit, à cauſſa ſupernaturali illa pendeat neceſſe eſt; & quidem à dæmonibus, qui characteribus talibus, vi pacti, quod olim cum ſuis cultoribus inierunt, ſignis tacitè invitantur & advocantur. A gentilibus enim ſuperſtitioni & idololatriæ deditis talia ortum habent, dæmonesque talia ſigilla & characteres quaſi teſſeras militares ſibi conſtituerunt. Et proinde ex pacto ſive implicito ſive explicito valent, eo nimirum, quod diabolus cum eo iniit, qui primus ab eo hanc diſciplinam hauſit. Agit nimirum id diabolus, ut conſtitutas à ſe ſuperſtitiones confirmet ac ſtabiliat, eaſque hominum mentibus inſerat, vel inſertas confirmet & propaget, ac hominem à Creatore ſuo, mediisq; ab eo creatis & in ſalutem hominum ordinatis, ad ſe quocunque modo avertat. Ideoque talia nihil aliud ſunt, quam noctuæ quædam diaboli, quibus ad aucupia animarum humanarum utitur. Ac proinde tolerandum non eſt, quod Phædro, *in chirurgia minore*, ſcribit, in tali cura characteriſtica majora & miraculoſiora deliteſcere abſcondita myſteria majorum Patrum & antiquorum Prophetarum, quam fas ſit profari. Debuiſſet homo temerarius prius demonſtrare, vel à Deo & natura, vel arte cha-

Contra Phædronem.

characteribus & verbis constellatis, quæ appellat, tantam vim inditam esse, quam in alios Medicos ita debaccharetur, eosque blasphemos alastores, qui honorem Deo in summis & miraculosis characteristicæ curæ operationibus detrahat, nominaret. Is Deum honorat, qui Dei opera, qualia ab ipso condita sunt, contemplatur, admiratur & celebrat. In DEUM verò injurius & impius est, qui rebus vires, quas nec à Deo, nec ab arte acceperunt, tribuit.

Et Patres primi ac antiqui Prophetæ, quos cura characteristica usos scribit, non sunt ii, quorum in sacris literis fit mentio; cum talia superstitiosa ipsos adhibuisse, nullo argumento probari possit; sed illi, quorum *in Asclepio Hermet. Trismegist.* fit mentio his verbis: *Quoniam proavi multum errabant contra orationem Deorum increduli & non advertentes ad cultum religionemq; divinam; invenerunt artem, qua Deos efficerent; cui inventæ adjunxerunt virtutem de anima mundi convenientem, eamq; miscentes. Et quoniam animas facere non poterant, evocantes animas dæmonum vel angelorum eas indiderunt imaginibus suis divinisq; mysteriis, per quas sola idola & benefaciendi & malefaciendi vires habere potuissent.* Atque alii omnes, qui characteres istos probaverunt & defenderunt, damnatæ Magiæ & superstitionibus dediti fuerunt, Platonici scilicet, studiosissimi dæmonum cultores, Cornelius Agrippa, Paracelsus & similes de Magia infami suspecti.

Neque valet, quod dicunt, talia fieri sine dæmonum invocatione & adjuratione, aliisque modis illicitis, sed vi naturali operari. Nam primò ipsis probandum erat, peculiares virtutes talibus sigillis, quas metalla & gemmæ ex se non habent, inesse: quod nisi probaverint, mediis illicitis & à Deo non ordinatis, & in natura non propositis utuntur. Deinde etsi pactum cum diabolo & conjuratio explicita non accedit: implicita tamē adesse potest, agnoscitque diabolus istas quasi tesseras suis cultoribus semel propositas. Et quis eorum, qui omnem superstitionem & idololatriam in talibus sigillis abesse defendunt, nobis explicare potest, quid illi miri characteres, &, ut Apulejus nominat, ignorabiliter literati, & ignota verba, quæ apparent in sigillis à Paracelso, *in archidoxi Magica & alibi*, propositis significent; aut fidem suam interponere, illas figuras & ignota verba non diaboli tesseras esse, quibus suos cultores sibi devinxit? Quid studioso illi Lovaniensi in Museo Cornelii Agrippæ acciderit, antea dictum. Et æquè prohibitum ac nefas est, diabolum implicitè, quam explicitè & expressè colere. Unde prima Ecclesia gentibus ad Christianam fidem conversis mandat, *in actis Apostoli.* ut abstineant ab idolothytis, seu iis, quæ diabolo consecrata erant.

Characteres Magici tessera diaboli.

Sed

An liceat Magicis auxiliis ad morbos pellendos uti.

Sed, inquit, Paracelsus: Ergone ægri relinquendi & omni auxilio destituti deserendi erunt; cum medicamenta illa naturalia, & quæ morbis à naturalibus causis opitulantur, morbis per venefitia & à diabolo inductis nihil auxilii adferant? Hîc sciendum, primò falsum esse, nullos morbos per Magiam inductos mediis naturalibus sanari posse: cum exempla talium morborum curatorum apud Medicos occurrant. Neque enim omnes morbi à diabolo inducti sine causis naturalibus, sed sæpe ministerio rerum naturalium producuntur, qui proinde causis illis remotis per media naturalia tolluntur; accidentibus inprimis precibus, & firma in Deum fiducia. Ita obsessis quibusdam à diabolo purgantia melancholiã medicamenta utiliter exhibita sunt; extantque ejus rei historiæ in centuriis curationum Rulandi & alibi. Est enim humor melancholicus, ut vulgò dicitur, balneum diaboli. Sic per purgantia capilli, acus, ligna & alia miranda, quæ de veneficio suspicionem non levem moverunt, vomitu & per alvum dejecta sunt, ægriq; inde convaluerunt. Et fit sanè, ut nihil opis à mediis naturalibus in talib9 morbis percipiatur: non tamen ad diaboli auxilium confugiendum esse, jam supra pluribus monstratum. Omnia diaboli auxilia suspecta & fraudulenta sunt, qui sanat corpus, ut lucretur animam, hominemque à Deo adversum sibi devinciat: morbusque quilibet acerbissimus, imò mors ipsa, sanitate à diabolo impetrata optabilior.

In desperatis morbis quid agendum.

Quid ergo, inquies, ægro agendum, si nec à mediis naturalibus auxilium sperari potest, nec à diabolo auxilium petere licet? Contraria contrariis curari rectè dicunt Medici; idque & hic observandum. Si ergo à dæmone inductus sit morbus, auxilium divinum ei opponendum, illudque precibus ardentibus animoque in Deum confiso implorandum. *Dominus occidit & vivificat; deducit ad inferos & reducit; onus imponit, & tamen est salus nostra.* Ipse invocandus in die afflictionis, & eripiet nos: Ipse sanabit, quando & quomodo volet. Imò si Domino non placet à morbo liberare, nihilominus cum Davide dicendum: *Etsi me occidat Dominus, tamen sperabo in eum.*

Curatio Magnetica

Cognata huic quæstioni est alia, *de curatione*, quam appellant, *Magnetica & vi amuletorum.* Multos rerum naturalium effectus esse, qui non per contactum corporeum, sed virtualem, ut appellant, afficitur, nemo hodiè, nisi rerum naturalium planè ignarus, negat. Ita Galenus, *6. de simpl. medic. facult. titulo; Glycysida*, pœoniam collo suspensam epilepsiæ mederi scribit; quod & Fernelius, *lib. 2. de abdit. rerum causis c. 17.* & alli Medici plurimi confirmant. Ungulam alcis spasmis prodesse, vulgò quoque notum. Aëtitem femori alligatum partum promovere, Dioscorid. *lib. 5. c. 118.* tradit, observa-

servavitque idem Valeriola, *lib. 1. obs. 10.* De Satyrio Erithronio Dioscorid. *lib. 3. cap. 127.* & Plin. *lib. 26. cap. 10.* scribit, vel manibus solùm detentum libidinem vehementer promovere. Sic lapis hæmatites & bubo exsiccatus, manibus tam diu detenti, donec incalescant, hæmorrhagias sistunt. Garcias ab orto, *de aromatibus Indicis, lib. 1. cap. 53.* refert, lapidi Alequecæ in India Orientali eam vim inesse, ut vel de corpore suspensus sanguinem ex quacunque parte effluentem sistat. Tincam piscem admotum corpori ictero mederi omnemque bilem in corpore effusam ad se attrahere, referunt Conradus Gesnerus & Kentmannus. Quanta lapidis Nephritici gestati saltem ad pellendum arenulas & calculos sit efficacia, cum alii docent, tum prolixè monstrat Matthæus Unzerus, *de Nephritid. lib. 1. cap. 24.* Quis non audivit, contacta torpedine per tridentem, piscatoris manum obstupescere? Umbras quoque arborum quarundam noxias esse, notum est. Quis est, qui vel non viderit, vel fando non audiverit, nonnullos conspectum felis, alios verò ejus, quam etiam non vident, in cista inclusæ præsentiam ferre non posse, sed animo linqui, nec melius habere, antequam felis remota sit?

Actiones Magneticæ quæ, & unde dictæ.

Inter reliquas verò omnia cum admiranda vis sit magnetis, cùm in trahendo ferro, tùm in conversione ad polum: *actiones* ejusmodi, quæ sine contactu corporeo perficiuntur, à magnete, καὶ ἐξοχὴν, *Magneticæ* hodie appellari solent. Quæ cum ita sese habeant, & tot passim experimenta suppetant, facere non possumus, quin actiones tales magneticas, quæ absque corporis contactu per occultam rerum sympathiam & antipathiam fiunt, admittamus. Sunt nimirum multæ rerum ἀπόρροιαι, quæ quidem sensibus non percipiuntur, à quibus tamen rerum, quæ se corporaliter non contingunt, occulta συμπάθεια & ἀντιπάθεια dependet. Et qui tales rerum consensus negare velit, eum vel rerum naturalium summè imperitum, vel temerarium in iis, quæ experientiâ probantur, negandis esse oportet.

Erasti contra actiones magneticas sententia.

Neque hic Thomæ Erasto, viro aliàs doctissimo, assentiri possumus, qui, *disput contra Paracels. part. 1. pag. 187. & seq.* omnes tales rerum occultarum consensus negat, scribitque, maximam partem eorum, quæ de hac occulta antipathia rerum scripta reperimus, vana falsaque esse; & se ex plurimis, quorum facere periculum licuerit, nullum invenisse verum, præter quam, quæ rationem habent imperitis etiam agricolis cognitam: & quæ de gemmarum occultis viribus dicuntur, meras nugas esse; nihilque hac in parte veri esse concedit, nisi quod à manifestis qualitatibus dependeat.

Verum enim vero anne & Magnes ferrum trahit & ad polum movetur ob manifestas qualitates? Nullo

Nullo modo certè. Quod cùm negare non possit: ex uno naturæ miraculo non oportere plura ejusdem generis introducere, contendit. Verùm talia miracula, si libuisset, plura in natura observare potuisset: observaruntque alii viri docti talia non pauca. Et quamvis non negem, aliquam partem eorum, quæ passim apud autores exstant, vana ac falsa esse: magna pars tamen vera est: etsi multa ex iis eorum Philosophorum, qui qualitatibus primis occæcati sunt, oculos effugiant: tantùm abest, ut ab imperitis agricolis cognosci possint.

Neque magni momenti sunt, quæ, *part. 4. disp. contra Paracels.* contra amuleta, & quæ, quæ in distans fiunt, actiones affert. *Cùm naturalia πάθη*, inquit, *sive propter formam substantiæ effectricem, sive propter certum temperamentum rebus subjectis insint: non aliter mutantur, quàm per sensibilium qualitatum alterationem, sive temperamenti mutationem. Quippe forma substantialis per se neq; corrumpitur, neque mutatur non mutato temperamento, &c.* Et mox: *Certo certius est, pharmaca nullâ potestate latente morbos abigere, nisi quæ caussam expellere, vel morbum ipsum delere possunt.*

Verum enimverò, malè præsuponit Erastus, nullas in rebus dari qualitates, præter eas, quæ fluunt à temperamento primarum qualitatum, aut si dentur, quæ fluant à forma, non mutari posse, nisi temperamento mutato sensibilium qualitatum. Experientiâ enim multiplici constat, dari multas occultas qualitates, quæ ab ipsa forma substantiali, non mediante temperamento primarum qualitatum, fluunt. Hæ ergo qualitates cùm sui generis qualitates contrarias habeant, unde fit rerum antipathia: possunt illæ qualitates mutari, non mutato temperamento. Nec illud admitti potest, quod putat: occultas qualitates non nisi proxima, & quæ contingunt, corpora afficere; in remotiora verò, & inter quæ aliquid interjectum sit, non agere. Reperiuntur enim, ut jam aliquoties dictum, inter quos & feles ea est antipathia, ut ad præsentiam felis etiam cistæ inclusæ, & quam non vident, animo deficiant. Et magnetis vires trahendi ferrum nullo obice aut obstaculo imperiri posse, ac per tabulam interpositam ferrum à magnete trahi ipsa experientia constat. Et quod Erastus negat, ferrum à magnete per medias carnes & cutem trahi, id affirmat Ambrosius Paræus, *lib. 7. Chirurgiæ cap. 15.* Ubi refert, Chirurgum quendam hernias puerorum curasse magnete in tenuissimum pulverem redacto & cum polenta exhibito, inguine verò, qua præcipitabatur intestinum, melle inuncto & subtili ferri limatura asperso. Quod etiam impossibile esse putat, frustum lapidis aut radicis appensum cuti tantam vim morbifici humoris educere, aut morbum adeò terribilem jugulare posse, id impossibile plane

plane non est. Etsi enim sensibiliter humores vitiosos non educat: in caussam tamen morbificam agere alio modo talia possunt. Etenim non ipsi humores, quatenus tales, caussa epilepsiæ sunt, sed malignum illud in humoribus & prava humorum διάθεσις & quod peculiari vi cerebro infestum est, quodque in minima etiam quantitate magnas vires habet, ut in venenis videre est. Illud si exstinguatur, & qualitas illa si tollatur, epilepsia cessat, humore manente, modò is non totus corruptus sit. Nec impossibile est; humorem aliquem qualitate quadam deposita manere, sicut id non solùm in coctionibus humorum, sed & aliis rebus apparet. Spiritus vitrioli, exempli gratia, insignem aciditatem & acrimoniam habet: at si aliquid olei vel salis tartari addatur, omnem illam, nulla parte abjecta, amittit.

Verùm cùm res creatæ omnes virtutem finitam habeant, & aliæ majorem, aliæ minorem: actio illarum terminis concluditur & definitur; & quidem amplioribus vel angustioribus: quos in scholis Philosophorum Sphæram activitatis nominant, quòd in orbem res naturales suas vires agendo diffundere soleant. Ac proinde & actio illa, quæ per contactum virtualem fit, etiam suis terminis concluditur. In qua assignanda, ne fallamur, attendendum. Corpora cœlestia vires suas longissimè diffundunt. Elementorum actio angustioribus terminis coërcetur. Quæ verò res per species spiritales & occultas virtutes agunt, longè latius vires suas diffundunt, ut in speciebus visibilibus, sono, odore, & similibus videre est: quorum quædam etiam corporum obstaculis in agendo non impediuntur; sicut in sono patet, qui etiam densissimos muros penetrat. Ideoque non rectè nonnulli sphæram activitatis occultarum qualitatum non latius sese extendere putant, quàm actio caloris in igne se extendat. Lux enim in ipso igne, ut & in aliis rebus, longè latius diffunditur, quàm calor ignis. Non tamen & hi limites nimis latè extendendi, ut ii faciunt, qui actiones ad plurima milliaria extendunt; cùm exemplis è natura petitis id probare non possint. Trahit magnes ferrum, sed non longè remotum. Habet pœonia & alia amuleta suas vires; sed in corpora propinqua, non longè remota.

Sphæra activitatis.

Per hos ergo occultos rerum naturalium consensus & dissensus, si quæ curationes perfici possunt, eas libenter admittimus. Cur enim impossibile sit, per occultam qualitatem aut ἀπόρροιαν medicamenti extrà applicati, caussam morbificam vel μίασμα aliquod, quod sanguinem inficit & corrumpit, partiumque naturalem actionem labefactat, vel discuti vel è corpore extrahi? Ita certè venenum à Scorpionis ictu immissum, à

Curationes magneticæ.

Scorpione impoſito extrahitur; à vipera injectum, carne viperina; alia ab aliis ob ſimilitudinem attrahuntur. Simile enim ſimile attrahit. Qualia remedia etiam in peſte adhibentur, multaque talia experientia comprobata nota ſunt, ut oleum Magni Ducis Hetruriæ, oleũ Scorpionum Matthioli. Ita febres nonnunquam per amuleta vel veſicatoria tolluntur. Et memini non ita pridem quendam quartana diuturna laborantem, tandemque acutiſſimos in ſiniſtro humero dolores ſentientem, ranunculo, neſcio cujus conſilio, carpo applicato, & à febre & à dolore liberatum fuiſſe.

Neque eſt opus, ut amuletum (quod nonnulli objiciunt) ſimul habeat vim malam qualitatem introductam tollendi, partique ſuum tonum & naturalem ſuam conſtitutionem reſtituendi. Cauſſa enim morbifica ſublata, natura, quæ nunquam otioſa eſt, plerumque impreſſa illa & relicta à cauſſa veſtigia ſponte tollit & abolet.

Magica pro occultis Qualitatibus non venditanda.

Unum hic attendatur, ne ſuperſtitioſa vel Magica, & quæ vel ab imaginatione, vel à cauſſa ſuperiore, & pacto ſeu explicato, ſeu implicato cum diabolo pendent, pro Magneticis venditentur. Neque Sigilla & Characteres ad magneticas operationes referri poſſint: cum illa vis, quæ ii à nonnullis adſcribitur, nullo modo naturalis ſit: & nec probabile quid ii, qui Sigillorum vires, quas ipſis tribuunt, naturales eſſe contendunt, pro ſua opinione ſtabilienda afferre potuerint: Sed ſi Sigillum aliquam vim habere deprehendunt, quæ non ſit in gemmis vel metallis, ea, ut dictum, vel imaginationi vel vi ſuperiori aſſcribenda.

Quo loco & alia quædam habenda ſint, quæ paſſim circumferuntur, viris doctis & prudentibus conſiderandum relinquo; cujusmodi ſunt Aqua Martia & fortitudinis, balſamus magnanimitatis, & alia quædam, ab Andr. Libavio, *in defenſione Syntag. arcan. Chym. contra Henning. Scheunemannum action. 1. cap. 3.* propoſita. Portentoſa eſt quoque Lampas vitæ & mortis, ab Erneſto Burggravio deſcripta. *Lampas*, inquit, *hæc ſive lumen incenſum ſemel, ardet jugiter, quoad homo ille, è cujus aptatur ſanguine, vitalem ducit ſpiritum, atque eodem, quo eundem efflat ipſe, hora ſive momento ſive punctiſtitio, ſimul cum eo extinguitur. Scito inſuper: ſi flamma luculenta ſit, elevata, tranquilla & immota, nihil homo iſte, quod vel corpori vel animo grave ſit aut moleſtum, ſentit: Sin verò ſecus habeat, & aſſurgens flamma variè ſcintillet, aut depreſſior ſit, aut nubiloſa & torpida; indicium tibi anxietatis, triſtitiæ, cæterorumque pathematum eſto. Perpetuò enim ex congenitis Microcoſmi influxibus aſtralibus, ac naturalibus inclinationibus, (cum & ſanguis ille à ſanguine ipſius hominis, & corpus ejusdem à ſubſtantia hujus ipſius ſanguinis, à quo ſanguis ad præ-*

Lampas vitæ & mortis Ern. Burggravii.

ad præparandam Lampadem mutuò quasi sumtus est, enutriatur) flamma ista pro statu & habitu istius hominis sive prospero sive adverso emicat, & spectandam sese præbet. Si hæc non est Pyromantia, nescio, quid pyromantia sit. Et an non talis artifex Deo æquiparatur, qui solus corda & animi affectus scrutatur, & cui soli dies vitæ & mortis nostræ noti sunt?

Incantatio per Imagines. Nullo verò modo ad magneticas, & quæ in distans fiunt naturaliter, actiones referri possunt eæ, quas Paracelsus imaginibus tribuit, quas, ut supra, *cap 13.* dictum, ad similitudinem alicujus hominis vel membri ejus, forti fide, & firma ac fixa imaginatione fabricare, atque illis medicinam adhibere jubet. Cum enim nec imago talis in hominem longè absentem, cui similis est, ullam ex se vim agendi habeat; neq; ab imaginatione ille effectus dependere possit, ut antea monstratum: tales imaginationes, sive ad nocendum, sive ad curandum sint compositæ, merè Magicæ sunt, & effectus omnis, qui sequitur, à diabolo pendet. Cujus incantationis Magicæ passim apud Gentiles mentio fit. Horatius *serm. lib. 1. Sat. 8.* de Canidia & Sagana, ac duabus imaginibus, quarum altera supplicium, ejus vice, quem repræsentabat, patiebatur, altera exercebat, ita scribit:

Lanea & effigies erat, altera cerea: major
Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem:
Cerea suppliciter stabat, servilibus, utque
Jam peritura, modis. ——

Et de Medea Ovidius:

Devovet absentes, simulachraque cerea fingit,
Et miserum teunes in jecur urget acus.

Talis quoque, lutea & cerea, procul dubio fuerunt imagines, non verò rudis limus & cera, de quibus Virgilius, *in pharmaceutria*, quibus mulier in magicis sacris maritum suum ab urbe domum revocare conatur:

Limus ut hic durescit, & hæc ut cera liquescit
Uno eodemq; igni: sic nostro Daphnis amore.

Atque hoc modo per incantationem aliquibus damnum illatum esse historiæ testantur, ut apud Zonaram de Simone principe Bulgariæ, Hectorem Boëtium, de Duffo Scotiæ Rege, & Genebrandum, *lib. 4. Chronolog.* de Ludovico Rege Galliæ videre est.

Ideoque omnes effectus titulo & exemplo magneticarum, aut aliarũ admirandarum operationum in natura palliari non possunt. Aliâs & venefica, furcâ unguento magico delibutâ per aerem invecta, sese volatu animalium, & sagittarum aliarumque rerum gravium per aerem motu se excusare, & vim sui unguenti prætendere posset. Atque ut magicæ actiones à naturalibus distinguantur, circumspectione opus est; neque sufficit effectum aliquem adesse, sed de caussa ejus inquirendum,

 dum,

dum, & an à naturali vi vel diabolica potestate fiat, dispiciendum.

Magnes. Qui autem penitius actiones magneticas cognoscere, & occultarum rerum συμπάθειαν & ἀντιπάθειαν investigare cupit, magnetis naturam diligentius inquirat, autoresq; qui de eo scripserunt, consulat: & qua ratione actiones illæ medicationesque, quæ sine corporali contactu fiunt, perficiantur, rectius intelliget. Est enim hæc vis in magnete maximè conspicua, atque ab eo, ut dictum, etiam nomen obtinuit. *Species spiritalium natura.* Neque alicui mirum videatur, quod ἀποῤῥοίαι illæ & vires ad loca sæpe remota pertingunt, aut quod una res, unam saltem rem afficit, reliqua verò non afficit. Nam aeri externo & qualitatibus primis nulla in hæc agendi potentia est; sicut videmus species visibiles sine omni mutatione in aere tam calido, quam frigido, tam humido, quam sicco, tranquillo & à ventis moto propagari. Deinde ea saltem se mutuò afficiunt, quæ naturalem cognitionem habent: sicut videmus à sono tantum aures, non oculos vel nares; ab odore nares, non oculos vel aures affici. Sed hac de re & de modo, quo actiones, quæ sine corporum contactu per tales ἀποῤῥοίας expediuntur, jam supra etiam *cap. 10.* actum, totiusque Magiæ naturalis, quæ revera talis est, fundamentum hic consistere, & ex his occultis rerum effluviis & ἀποῤῥοίαις petendum esse, dictum.

Videtur hujus loci & illa quæstio esse, qua controvertitur: An plantæ ad usus medicos certo tempore, & quidem secundum stellarum aspectus & positus, colligi debeant. *An plantæ certo siderum positu colligendæ sint.* Negant quidem hoc plurimi, atque inter eos quoq; clarissimus Erastus, *part. 1. disp. cont. Parac. p. 190.* & sacris literis hoc prohibitũ esse autumat: & in plantarum collectione ad id tantum attendendum esse, ut aliæ vere, aliæ æstate, aliæ autumno colligantur; aliæ cœlo sereno, aliæ pluvio, aliæ aëre calido, aliæ frigido. Verum ubi in sacris literis hoc prohibitum sit, ego quidem nescio. Aut iisne etiam prohibitum est, ut ligna ad ædificationis usus potius decrescente, quam incrementum sumente Luna cædantur? in plantis quibusdam serendis & arboribus inserendis Lunæ φάσεις, quod agricolis est notissimum, observetur? Ergo hic potiꝰ cum Matthiolo, *in præfat. in Dioscorid.*, & plurimis viris doctis, cum quibus hic Chymici plerique consentiunt, statuo: in plantis quibusdam colligendis certos siderum adspectus observandos esse. Cum enim inferiora hæc à superioribus gubernentur, & cum iis consensum habeant: non absurdum est, pro vario cœli positu vires plantarum quarundam fortiores vel debiliores esse. Putantque plurimi doctissimi viri, quod notissima & celeberrima contra epilepsiam planta pœonia non omnium votis satisfaciat, caussam nullam aliam esse, nisi quod non justo tempore colligatur. Et Galenus, *lib. 2. de antidot. cap. 11.*

Alys-

Alyssum herbam contra canum rabiosorum morsus inter caniculæ æstus colligendos esse docet. Atque ex rei Medicæ utilitate esset, talia plura diligenter annotare.

Qualitates primæ in curando quid poss sint. Porrò de medicamentis, quæ ad sanandos morbos vulgò adhibentur, etiam non parum dissentiunt à Galenicis. Primò quidem, ut ubiq; ita & hic qualitates primas carpunt plerique & non magnifaciunt. Verum contra experientiam, qua constat, ab excessu qualitatum primarum intemperies in corpus humanum induci, & per contrarias easdem rursum expugnari posse. Et quid saltem frigidus potus possit, ex Galeno & quotidiana experientia patet.

Illud tamen hîc diffitendum non est, eos parum rectè ægrorum rebus consulere, qui saltem ad primas qualitates intenti occultarum proprietatum nullam rationẽ habent: quod tamen facere & utile & necessarium est. Cùm enim, exempli gratia, calidorum & frigidorum medicamentorum ingens sit numerus: singulæ tamen calidorum & frigidorum medicamentorum species speciales & singulares habent proprietates, quibus unum ab alio differt, & quibus diversis partibus & morbis dicata sunt. Et proinde non solum in præscribendis medicamentis primis qualitatibus intentum esse, sed & quæ cuique parti & morbo propria sint medicamenta, considerare decet. Atque utilius est, in capitis morbo frigido adhibere betonicam, roremmarinum, stœchadem Arabicam, quàm piper, veronicam, aut pimpinellam &c. Præstat pauca, probata tamen & propria medicamenta in usu habere, quam nimium generalibus qualitatum primarum regulis solũ niti.

Vulgaria medicamenta non rejicienda. Deinde etsi Chymici plurimi vulgaria medicamenta integra, qualia à natura nobis suppeditantur, non planè rejiciant: tamen aliqui eorum omnia ferè medicamenta, quibus ad hunc usque diem Græci, Arabes, Galli, Itali, Germani, aliæque nationes usæ sunt, ac passim in Pharmacopoliis paratur & prostat, omnia venenata & maligna esse proclamant, & propterea non nisi arte Chymica ab impuritatibus separata & præparata in usum trahenda esse censent. Idq; per omnes classes medicamentorum probare conantur.

Purgantia. Et primò quidem Purgantia quod attinet, etiam Galenicorum & Græcorum ac Arabum medicorum consensu malignitatem in purgantibus reperiri, & ut Galenus, *comm. 2. de ratione victus in acutis*, ait, medicamentorum purgantium naturam corporum nostrorum naturæ contrariam esse & deleteriam quasi, asserunt. Et in specie, quod hîc recensere, ut notum, operæ pretium non putamus, quæ singula purgantia corpori nostro damna inferant, ex Græcis & Arabibus prolixè recensent, & hinc omnia, quæ in officinis vulgaribus purgantia exstant, ut venenata rejiciunt; nullumque illorum usum

usualium medicamentorum est; nulla pilularum, potionis vel electuarii purgantis descriptio, quæ ipsis veneni labe infecta non videatur.

Alterantia. Deinde & Alterantia, venenata, maligna, corrosiva ac impura esse eodem modo probare conantur. Crocum secundum Dioscoridem, *l. 1 c. 25.* lethalem esse, si ℥ij. pondere sumatur. Coriandri perniciem è Dioscoridis *l. 6. c. 9.* notam esse scribunt; ut & papaveris, hyoscyami, cicutæ, absinthii, & aliarum plantarum plurimarum noxam & incommoda. Neq; solùm in his, quorum quædam incommoda nec Galenici planè negant, venenatas qualitates evidenter conspici asserunt, sed & ea, quæ sanitati solum inservire videntur, rosas, violas, melissã, valerianam, lavendulam, stœchadẽ, betonicam, argentum, aurum, ab impuritatibus non esse libera, sed morborum, mortisq; adjunctas habere radices existimant, quæ velut adjuncti hospites fallaci servitutis imagine opportuna nequitiæ expectent tempora, atq; ubi exaltata & ab aliis separata fuerint, calamitosa symptomatum pernicie ostendant innatas vires & dissolutionum ac mortis auctores existant.

Veneni in medicamentis origo sec. Paracelf. Porrò labem & malignam istam remediorum qualitatem ob peccatum pœnæ loco à Deo inflictam esse, & naturam in calamitosam fortè transplantatam non producere jam puras essentias, sed in libra una croci decem uncias veneni reperiri. Qui moderatiores sunt, venenata quidem omnia medicamenta esse non dicunt: multum tamen impuri habere admistum, quod vires utiles impediat; ac eos, qui integra medicamenta exhibent, non secus facere, ac si quis aves cum nidis coqueret, cochleas cum testis devoraret.

Alchymiam verò unicum instrumentum esse, quo non solum maligna ista qualitas ob peccatum à Deo insita tollatur, verum etiam impuritates, quæ vim & potestatem spiritus vivifici impediunt & frangunt, abjiciantur. *Vulgares medicamentorum præparationes rejiciunt Chymici.* Vulgares verò istas medicamentorum præparationes, quibus medicamenta incisa, contusa & in pulverem redacta, per se aut vino, aqua, sero lactis, aliove liquore, vel etiam saccharo aut melle excepta, sub pulveris, potionis, electuarii, pilularum, vel alia quacunque forma, adjectis quoq; aromatibus, exhibentur, planè rejiciunt, & ista præparatione & mistione pestiferas & venenatas qualitates medicamentorum non tantum non corrigi, frangi & debilitari, verum potius longè pejores & ferociores reddi censent. Etenim ipsius Galeni, *3. de simpl. medic. fac. cap. 15.* testimonio malignas qualitates non tolli aliorum admistione, sed saltem gustum falli, existimant: unde postea medicamenta assumta non minori vehementia, quam si sola exhiberentur, suam ferociam exserant, & æquè, ut antea, corpori inimica maneant & vires debilitent. Atque hinc etiam juscula abluentia

post

post ſumtas purgationes fruſtra exhiberi dicunt. Et hîc longam texunt hiſtoriam ſymptomatum, quæ ex purgantium vulgari modo præparatorum uſu excitata ſint.

Quæ in vulgari medicamentorum præparatione reprehendant Chymici.

Neque mirum eſſe putant, ſi hæc ita fiant; cum nulla in vulgaribus præparationibus puri ab impuro fiat ſeparatio, neque venenata qualitas longa fermentatione mitigata fuerit. Maximam partem iſtorum medicamentorum non fermentatā exhiberi, & licet quædam compoſita diutius aſſerventur, tamen in iſtis cruda, craſſa & impura ita miſceri, ut nulla poſſit fieri fermentatio.

Compoſita medicamenta.

Atque hîc in vulgares componēdi medicamenta leges invehuntur. Primò enim reprehendunt, quod nimis magnus medicamentorum numerus in compoſitis coacervatur. Cum enim quilibet morbus unicam naturam habeat, & propterea unicum remedium appropriatum requirat, fruſtra etiam viginti vel triginta, aut plura coacervari, ubi unicum ſimplex medicamentum ſine ulla aliorum permiſtione ſufficere poſſit. Deinde cùm cibus ſimplex ſit optimus in homine, varius verò noxius: multò magis in corpore ægrotante & debili ſimplicia medicamenta convenire; naturam verò debilem tantâ medicamentorum farragine offendi. Præterea habere nonnulla medicamenta certam inter ſe repugnantiam, quam niſi medicus longo uſu & experientia noverit, unius interdum permiſtione multorum egregias vires obtundi. Etſi enim quædam ſimiles effectus edere videantur: occultis tamen quibusdam viribus diſſentire poſſunt, quarum ratione, ſi unam compoſitionem ingrediantur, ſe mutuò oppugnent. Ideoque neceſſarium eſſe, ut in compoſito ſimplicia non ſolùm primis, ſed etiam occultis & omnibus omninò qualitatibus conſentiant. Id quod medicum præſtare, difficilè eſt; cum unica natura veras miſcendi leges calleat, quæ mortalibus ignotæ ſint. Atque hinc factum eſſe ſcribunt, ut doctiſſimi olim Medici, Hippocrates, Galenus, & alii rarò operoſiores compoſitiones uſurparint, ſed unico vel duobus aut tribus ſimplicibus junctis mira effecerint. In hunc ſenſum multa coacervant, quibus ipſi Medici Galenici contra nimis operoſam medicamentorum compoſitionem utūtur, & ex Plinio loca quædam, in quibus in compoſita medicamenta invehitur, colligunt.

Compoſitionis medicamentorū cauſſæ à Chymicis rejiciuntur.

Quas verò compoſitionis medicamentorum cauſſas afferunt Medici Galenici, eas planè rejicere conantur iſti recentiores. Primò enim quod dicitur, ſi nullum medicamentum ſimplex morbo idoneū ſuppetat, componendum eſſe tale: id negant, & nullum eſſe morbum dicunt, qui non legitima ſua habeat remedia, & ubique locorum ſimplicium præſtantiſſimorum magnā ſuppetere copiam. Quod verò compoſitarum intemperierum cauſſa plurima medicamenta interdum 1.

miscenda sint, id planè negant, vanumque esse dicunt, morborum & sanitatis caussas qualitates istas statuere. Deinde quod eo fine compositio medicamentorum necessaria esse statuitur, quod medicamentum simplex ob venenatam malignamq; qualitatem correctione, aut si quod sit imbecillum aut ignavum, stimulo opus habeat, & id rejiciunt, & malignam venenatorum medicamentorum qualitatem non solum corrigentib9 istis adhibitis non minui, sed etiam augeri statuunt. Quod verò purgantium ignavorum & imbecillium vis acriorum permistione stimulari possit, experientiâ carere, dicunt. Neq; etiam directoriis opus esse existimant. Si appropriata & Chymicè præparata adhibeantur medicamenta, nec attenuantibus, nec directoriis opus esse.
2.

3.

4. Neq; etiam opus esse, ut corroborantia addantur; cum omne remedium ita affectum esse debeat, ut non noceat, sed prosit.
5. Ita nec durationis caussa opus esse, ut componantur medicamenta; cum si Chymicè præparata remedia fuerint, etiam si simplicia sint, diu integris viribus persistere possint.
6. Tandem nec ad jucunditatem conciliandam compositione opus esse putant; cum, si Chymicè præparata sint, satis jucunda esse soleant.

Verum itaq; medicamenta præparandi modum saltem esse penes Chymicos statuunt: vulgares verò præparationes, cum scilicet medicamenta contunduntur, in pulverem rediguntur, scinduntur, assantur, uruntur, infunduntur, coquuntur, & inde ex iis vel per se, vel cum sacchāro, melle, succo aut liquore aliquo, ut vino, sero caprino, & similibus variæ medicamentorum formæ fiunt, ut pulveres, conservæ, tabulæ, trochisci, pilulæ, electuaria, condita, eclegmata, infusa, decocta, syrupi, toto cœlo aberrare, scribunt. In hisce enim præparationibus, omnibus spiritum illum naturalem, actionum omnium autorem, durissimo illo, quo conclusus est, carcere non liberari, venenum à medicamento, purum ab impuro non separari, medicamentorumq; vires perdi ac dissipari; atq; hinc crudis istis, immaturis, venenatis, deleteriis, corrosivis & ingratis medicamentis maximum hominibus damnum inferri, eademque ægris plerumque tantam nauseam parere, ut solâ imaginatione etiam ægris molestiam concitent, & nonnulli mori, quam talibus medicamentis uti, malint.

Postea verò in specie plerasque vulgò usitatorum medicamentorū præparationes & formas reprehendunt. In coctionibus, ajunt, plurimæ & præstantissimæ vires deperduntur & evaporant: impuritates non separantur, saporum, odorum, caliditatis, frigiditatis & similium qualitatum ingratæ impressiones relinquuntur; quæ clarificatione per ovi albumen, vel admistione sacchari, mellis & aromatum corrigi non possunt: vires medicamenti alienæ *Decoctiones reprehenduntur à Chymicis.*

humi-

humiditati commiſcentur, indeque debilitantur.

Infuſiones. In infuſionibus non omnes vires extrahi dicunt, ſed eas ſolùm, quæ in tenuiore ſunt ſubſtantia: præterea aquâ, ut in ſyrupis, decoctis, vires easdem obtundi.

Syrupi. Syrupos verò inprimis ob ſaccharum & mel, quæ acutiſſimos & venenatos ſpiritus & abominabiles feculentias contineant, averſantur.

Electuaria. Electuaria purgantia rejiciunt; quod non fiat in iis impuri à puro, veneni à medicamento, corticis à nucleo ſeparatio, ſed crudas radices, cortices, fructus & ſimilia contineant, ac diſſentanearum rerum mixtionem habeant.

Pilulæ. Pilulas quoque venenata, deleteria, corroſiva & impura, nullâ artificiali adhibitâ præparatione continere pharmaca purgantia, pulveresque illos, è quibus fiunt pilulæ, promtè in venas diſtribui non poſſe, ſed diu in ventriculo hærere, ſcribunt.

De alterantibus & præparantibus idem ferunt judicium, nimirum in pulveribus, conſervis, conditis, eclegmatis, electuariis, tabulis, trochiſcis commiſceri res naturæ planè diverſiſſimæ, & non aliam in iis eſſe harmoniam, quàm in lupinis & ovillis chordis, ac nullum ullius hominis tam robuſtum eſſe calorem, qui cruda illa & ſolida medicamenta vincere poſſit. Quo nomine etiam reprehendunt confortantia medicamenta, confectiones lætificantes, diamargaritum & ſimilia: cùm tam ſolida iis admiſceantur medicamenta, ut à calore noſtro, quò exhilarent, & ſpiritus reficiant, reſolvi non queant.

Quid in vulgaribus medicamentis reprehendant Chymici quidam. Atque ut ipſorum verbis hæc omnia in ſummam contrahantur: vulgatum medendi & medicamenta præparandi modum improbant; quod, quibus utuntur, tam purgantia quàm alterantia, ſint venenata, deleteria, corroſiva, impura, injucunda, inefficacia, variè inter ſe confuſa, peregrina (de quo poſtea etiam dicetur) naturis noſtris contraria, variisque modis corrupta & adulterata; quod in iis omittantur (de quo etiam poſtea monebitur) lapides, mineralia & metalla; ſintque ita præparata, ut non tantùm qualitas venenata non ſit ſublata, verum potius deterior reddita, ſintque præparationes omnino illegitimæ & ſpuriæ, ut nulla doſeos obſervetur vel obſervari poſſit ratio. Hinc pharmacopolia vulgata miris modis exagitant, pixidesque illas in pharmacopoliis deauratas nihil aliud eſſe ſcribunt, quam vaſa immunditiei, cadavera & ſtercora medicamentorum continentia.

Chymicorum medicamentorum laus. Contra verò Chymicas medicamentorum præparationes laudant & extollunt. Primò quidem, quod vires medicamentorum Alchymiæ beneficio rectius cognoſcantur & inveſtigentur. Inveniri enim dicunt plurima ſimplicia medicamenta, quæ propter diverſas partes diverſas vires habeant, purgent & adſtringant, ut

ut rhabarbarum; inficiant veneno, aut veneno resistant, ut scorpius & vipera; calefaciant & refrigerent, ut acetum: quæ ut rectè cognoscantur, separatione Chymicâ opus esse, ut vires, quas expetimus, sinceræ atque ab aliis separatæ, habeantur.

Deinde cum danda sit opera, ut citò, tutò & jucundè medeamur, primum fieri non potest, nisi talia medicamenta usurpentur, quæ summam penetrandi vim habeant, in ventriculo non diu morentur, sed mox suam vim exserant, postea efficacia & valida sint, ac morbum radicitus tollant. Talia autem sunt medicamenta Chymica, quæ à materia crassa, quæ operationem impedit, separata sunt, viribus exaltata & spirituosa, ac propterea naturæ minus negotii facessunt, ut in actum deducantur.

Præterea eadem sunt tuta. Nam quæ vulgò operosè per corrigentium admistionem, sæpe tamen incerto eventu, instituuntur malarum qualitatum emendationes, eæ felicius & rectius operationibus Chymicis absolvuntur, quarum beneficio alienæ & noxiæ qualitates tolluntur, solum verò puræ & expetitæ medicamentorum vires conservantur, atq; etiam exaltantur & augentur. Imò Chymicâ arte ex venenis tuta medicamenta fieri possunt. Notissima enim est venenositas mercurii & arsenici: utrumque tamen ita præparari potest, ut sine periculo intra corpus assumi possit.

Tandem etiam Chymica medicamenta sunt jucunda & grata, ut sine ulla nausea assumi possint.

Sunt quoque quidam ex iis, qui pleraq; medicamenta vulgaria tam alterantia, quàm purgantia, ut hermodactylos, turpethum, rhabarbarum, costum, caryophyllos, scammonium, soldanellam, cinnamomum, calamum aromaticum, elaterium, sennam, mechoacannam, spicam Indicam, agaricum, mannam, colocynthidem, sebesten, dictamnum Creticum, bolum Armenum, terram sigillatam, sanguinem draconis, cassiam, zedoariam, crocum, grana paradisi, lapidem Judaicum, opium & similia eo nomine rejiciunt, quod sint peregrina, & cum magno ægrotantium detrimento in usum trahi scribunt. Naturam divitem ubique saluberrima diffudisse remedia dicunt, ita ut nulla necessitas sit, peregrina conquirere & domestica negligere. Imò peregrina ista corporibus nostris minus convenire, Naturamque, quæ omnibus providit abundanter, procul dubio etiam facturam fuisse, ut ista apud nos nascerentur, si nostris corporibus convenirent. Ideoq; Deum invidiæ argui, si exotica præferatur, utpote, qui remedia cuilibet regioni ad sublevandos morbos non creaverit. Et cur qui animæ nostræ prospexit, etiam corpori non prospexisset. Præterea dicũt, nostra posse colligi convenietib. tẽporib9, cũ sæpe ignoretur, quãdo peregrina colle-

Peregrina medicamenta rejiciuntur à quibusdam Chymicis.

collecta, & quàm justè asservata sint. Et talia multa, quæ Tabernæmontanus & alii medici Galenici de nimio abusu peregrinorum, & contemtu domesticorum medicamentorum scripserunt, ex iis colligunt & contra universam Medicinam Galenicam detorquent, tandemque concludunt, medicamenta ista peregrina Arabum medicorum nugamenta, & Seplasiariorum & Pharmacopolarum, suis potius commodis, quàm ægrorum saluti intentorum, esse commenta.

Mineralia & metalla commendant Chymici.

Denique & hoc carpunt, quod Galenici Medici lapides, metalla & mineralia vel negligant, vel rarius adhibeant: cùm tamen ex omnium medicamentorum genere sint præstantissima, & vegetabilia ad plurimorum morborum exstirpationem non sufficiant. Licet enim vegetabilia etiam planè non rejiciant: tamen pleraque esse imbecilliora statuunt, quàm ut morbos firmis radicibus inhærentes exstirpare possint; cùm sint fugacis vitæ, nec stabilem balsamum obtineant, nec à putredine præservent, quod metallica præstant, quæ diu integra conservantur. Mineralium enim, præcipuè perfectorum metallorum, spiritus corruptioni minimè obnoxii sunt, & propterea vires suas efficaces exerunt; deinde plantæ pleræque à spiritibus metallicis vires suas accipiunt: ideoque & ipsi Galenici Medici eos, qui aliis medicamentis curari nequeunt, ad thermas & acidulas mittunt, quæ omnẽ suam efficaciam à spiritibus mineralium & metallorum habent. Atq; ita cùm & materiam medicam selectiorem & efficaciorem habeant Chymici, eandemque diligentius præparent, fieri etiam dicunt, ut multos morbos Galenicis incurabiles, apoplexiam, epilepsiam, elephantiasin, hydropem, podagram, quartanam sanent.

Capita ista accusationũ nec pauca nec levia sunt: quæ si omnia probari possent, meritò Galenica, & hactenus usurpata medicamenta omnia rejicienda essent. Verùm ab iis Galenicos vindicare non difficile est. Nam primò quod de veneno maledictione divina omnibus rebus indito dicitur, sine omni ratione profertur, satisque id dogma suprà, *cap. 16.* refutatum est, ut hîc plura addere opus non sit. Et ipsi Chymici saniores hac de re aliter sentiunt, ut videre est apud Rulandum, *in progymnasmatibus alchimiæ quæst. 25.* Deinde nec ex effectibus hoc probant, nec sequitur, crocum venenum esse, quia nimiâ quantitate sumptus nocet. Nam vel optima medicamenta & quidẽ Chymicè præparata, damnum inferunt, si nimiâ quantitate sumantur.

An vulgaria medicamenta omnia sint venenata.

Præterea valde inepti mihi illi esse videntur, qui illud, quod usui alicui Medico inutile rebus admistum est, venenum esse contendunt. Quasi enim illud, quod ad unum aliquem effectum utile non est, ob id venenum dicendum sit? Con-

stat, exempli gratia, rhabarbarum partibus heterogeneis, & cum parte purgante mista est quædam pars terrestris adstringens; quæ licet ad purgandum utilis non sit, non tamen ideò venenum est, sed ipsa etiam suum usum in roborando obtinet. Et sit, purgantia quædam, puta vehementiora, naturam corpori nostro adversam habere: quid illud tamen contra Galenicos, vel quid pro Chymicis? Agnovit illam qualitatem in purgantibus Galenus, neque opus fuisset tot Galenicorum in re non controversa testimonia congeri: sed hoc eorum testimoniis probari debebat, quod ideò, & quia aliquid corpori nostro adversum obtinent, planè rejicienda sunt. Habent cauteria, sectiones, imò vomitoria sua incommoda: non tamen ideò nunquam adhibeda sint. Ita etiamsi purgantia, præsertim fortiora, aliqua molestia ægrum afficiant: commodum tamen, quod adferunt, purgando vitiosos humores, longè majus est. Et si quæ damna insigniora inferant purgantia, id fit, cum non rectè exhibentur. Unde expressè Fernelius, *lib. 3. meth. med. cap. 15.* vitiosæ purgationis incommoda recenset, quæ malè omni purgationi rectè institutæ attribuuntur. Et Chymica medicamenta purgantia, nisi rectè adhibeantur, eadem secum incommoda conjuncta habent. Ideoque talia non temerè & quibusvis adhibenda, sed morbi natura, ægri constitutio, & alia, quæ ad purgationem rectè instituendam sunt necessaria, prius diligenter perpendenda sunt, antequam exhibeantur.

An Chymica purgantia vulgaribus sint benigniora.

Nec est, quod dicat aliquis, non simpliciter talia purgantia rejici, sed cruda, & ut vulgo adhibentur: Chymica verò separatione venenū tolli, ac utile medicamentum fieri posse. Nam quocunque modo præparentur talia purgantia, nunquam naturam suam planè exuunt; neque adhuc purgans aliquod exhibuerunt Chymici, quod purgando nullam molestiam exhiberet ægro. Et vis illa corpori humano adversa non tam est in illo crassamento, quod separatur, quàm in ipso illo succo purgante: neque ullus adhuc inventus Chymicus, qui illam, salva vi purgante, planè tollere potuerit. Ideoque extracta purgantia non minus cautè, quam integra, exhibenda. Quæ enim vis erat in integro, & per drachmā unam vel alteram dispersa, ea in grana aliquot contracta, & à corpore, à quo obtundebatur, liberata, fortior est, & magis corpus afficit: ac gratia sæpe solùm est in parvitate. Ideoque saniores Chymici etiam extractis & Chymicè præparatis purgantibus corrigentia & corroborantia, ut olea destillata, aromatica & alia addunt.

Neque illa ex diversis partibus compositio à maledictione divina est: sed Creator rerum omnium pro sua sapientia rebus omnibus naturalibus sua corpora artificiosè com-

Medicamenta non frustra habent diversas partes.

composita dedit; quorum partes etiam singulæ suos in medicina usus habent. Imò Creator potentissimus ac Optimus hoc ipso saluti humanæ prospexit, quod in medicamentis (ut & alimentis,) tales partes terrestres admiscuit, ut medicamentosæ parti quasi freni loco essent, ejusque potentiam, corpori noxiam futuram, nonnihil cohiberent & remorarentur, ne præceps sit in agendo, ac liberius corpora invadat, sed lentè procedat, & sine damno agat. Ubi tamen subita & potentiore medicamenti Chymicorum vi opus, Chymicè præparata exhibere licet. Exemplum hujus rei in omnibus cibis ac potibus inest, in quibus ea ipsa de caussa Creator partem alimentosam aliis non alimentosis immiscuit. Nam, verbi gratia, etsi præcipua vini vis ac potentia spiritus reficiendi in spiritu ejus sit: tamen longè commodius potus loco sumitur vinum, quàm spiritus vini. Etenim spiritus vini à partibus reliquis, cum quibus mixtus erat, separatus, nimis subitò in omne corpus sese penetrat, caput tentat, facilè inflammatur, iterumque corpus inflammat ac spiritus accendit, ac subitò dissipatur: at cum reliquis vini partibus mistus gratissimum potum constituit, ventriculum ac reliquas partes blando calore fovet, spiritusque, qui vino inest, sensim cum spiritibus & alimentis miscetur, & in omne corpus distribuitur, eique robur conciliat. Id quod etiam de aliis alimentis & medicamentis verum. Quæ qui negant, & quibus res omnes naturales ob venenositatem ita suspectæ sunt, solis spiritibus nutriendi essent, iisque pro vino & cerevisia spiritus vini, hordei, vel tritici; pro pane & carne, extractum horum dandum esset. Quod si fieret, ipsa experientia procul dubio edocti rectius hac de re sentire inciperent; neque opera Creatoris veneni nomine infamarent. Hinc etiam de Hiuca ita scribit Scaliger, *exerc. 153. sect. 5. Hiucæ succus lethalis, farina salubris: eo modo, quo porri succus perniciosus, porrum ipsum editur sine noxa. Ratio pendet à duplici caussa; una est, partium tenuitas: unde facilitas penetrationis: altera, libera qualitas & facultas in succo ipso, posteaquam soluta est societas, quam inierat cum parte terrestri à primordiis ipsis ortus ipsius plantæ: quæ pars adversa qualitate ferocitatem ejus ita cohibebat, quemadmodum crassitie sua tardabat celeritatem.*

Atque ob hanc caussam data est corpori facultas secretrix & expultrix, ut partes illæ inutiles corpori alendo è corpore per vias ordinarias evacuentur. Quod ubi fit, corpori nullum damnum inferunt. Idem etiam fit in medicamentis. Et licet facilè concedamus, rectè in multis separationem Chymicam institui, & talia facilius in actum deduci ac potentiora esse: tamen sunt quoque multa integra simplicia & ex his composita,

ut theriaca & alia, quæ & ipsa facilè vires suas assumta exserunt. Et actum est jam cum eo ægro, ubi vis naturalis ita prostrata est, ut nullum medicamentum in actum deducere, vel cibum concoquere possit.

An medicamenta semper Chymicâ præparatione indigeant.

Tempus ergo & sumptus sæpe Chymici nimis curiosè perdunt, qui omnia medicamenta, quæ natura ipsa nobis satis rectè præparata suppeditat, resolvere conantur. Quasi enim conserva rosarum, aliæque plurimæ, ut & condita & pulveres, atque hinc confecta composita non cum summa utilitate in morbis adhibeantur, imò sæpè tutius & commodius, quàm olea & spiritus. Et certè curiosi interdum nimis sunt Chymici, & frustra multos labores & sumtus impendunt in iis extrahendis, destillandis, vel alio modo præparandis, quæ per se satis efficacia sunt; qua de re etiã infrà, *cap. sequente*, dicetur. Quæ tamẽ non eo dicuntur fine, ut Chymicorum medicamenta rejiciantur: cùm suam laudem mereantur, & suam sæpe præ aliis prærogativã habeant: sed ut solummodo monstretur, medicamenta integra aut vulgari modo præparata nõ omnia venenata, atque ob id planè contemnenda esse, sed suo loco etiam suam utilitatem habere. Et annnon ipsi Chymici cibos, quibus vescuntur, & suis ægris exhibent, non essentiis & oleis destillatis aromatum, sed aromatibus saltem pulverisatis condiunt?

De compositis medicamentis sententia.

Quæ verò contra vulgarem medicamentorum compositionem adferunt, non ejus ponderis sunt, ut ideo vulgaria pharmacopolia planè claudi, & usitatus hactenus medicamenta componẽdi modus planè aboleri debeat. Et pleraque, quibus hîc pugnant, tela Galenicorum sunt, quæ ipsos non feriunt. Nam primò, quæ ex Plinio, Fernelio, Johanne Baptista Montano, Tabernæmontano, afferuntur, per se clara sunt. Atque omnes doctiores Medici eos reprehendunt, qui sine caussa in uno medicamento tot simplicia cumulant: ac temerarium esse judicant, uti compositis, ubi simplicia sufficerent. Et vitiosum esse censent, in eodem composito ponere simplicia plura ejusdem planè facultatis. Ideoque etsi quidam inepti Medici sint, qui in omnibus fere medicamentis ponunt radices, cortices, folia, flores, semina, fructus, & singulorum sæpe longũ catalogum, & hunc modum scribendi formulas medicamentorum in omnibus religiosè observant; & à Pharmacopœis, quibus ex ista medicamentorum farragine plus lucri accedit, non rarò artis esse putetur, tot medicamenta congerere, & hi, quibus id in usu est, laudentur & extollantur, alii verò, qui paucis & selectis contenti sunt, vituperentur: talia tamen artificum errata arti imputanda non sunt, nec caussæ, ob quas componenda putant medicamenta Galenici, futiles sunt.

Nam

Caussa compositionis medicamentorum. I. Nam primò quod dicunt recentiores Chymici, nullum morbum esse, qui non legitima remedia habeat simplicia, & proinde opus nunquam esse, ut plura componantur: fidem non meretur. Quis enim est Medicorum, qui non tam in morbis, quam in caussis variam complicationem videat? ubi ad plures scopos medicamenda dirigenda; quod uno simplici medicamento semper exsequi non licet: cùm in simplicibus tot facultates junctæ semper non dentur, quot scopi medico proponuntur. Id cùm in morbis temperiei manifestum sit, negant quidem qualitates primas sanitatis & morborum caussas esse: sed sine ratione negant; & suprà satis hæc opinio, quæ cum manifestissima experientia pugnat, refutata est.

Interim tamen, quod modò dictum, libenter concedimus, in medicamentis variis miscendis cautè agendum esse, atque opus esse, ut eorum, quæ miscentur, medicamentorum vires & consensus ac repugnantia mutua nota sint, ne ea misceantur, è quorum mistione noxium medicamentum evadat. Spiritum vitioli sine damno propinari posse, notissimum est: exhibetur & nitrum sine damno. At si spiritus nitri & vitrioli misceantur, fit inde aqua fortis, metalla omnia, præter aurum corrodens: eidem si sal armoniacus addatur, fit inde aqua Regia aurum solvens. Tale aliquid inter vegetabilia mista evenire posse, absurdum non est.

2. Cum eadem experientia, imò suæ sectæ asseclis pugnant, qui malignas & noxias qualitates medicamentorum aliorũ admistione corrigi negant. Videantur saltem descriptiones Medicamentorum purgantium apud Crollium, qui inter Chymicos hodie non postremus habetur. Si enim sola digestio vel separatio sufficeret ad malignitatem purgantium tollendam, cur adderet suis compositis, cinamomũ, caryophyllos, nucem muscatam? cur scammonium succo cidoniorum & rosarum præpararet?

An vis purgandi aliorum admistione intendi possit, nec ne, vel tartarum docet, quod purgantibus ad mistum, eorum vim intendit. Etsi enim & illud alvum stimulandi aliquam vim habeat: tamen purgantia, quibus admiscetur, plus purgant, quàm si utraque seorsim sumerentur.

3. Directoria quoque inutilia non sunt. Purgantia quidem certos humores respiciunt, sed plerumq; cùm certis partibus nullam peculiarem convenientiam habent. Ideoque si iis appropriata, quæ vocant, & certis partibus dicata medicamenta admisceantur, iis quasi vehiculis & directoribus ad partes eas, cum quibus habent convenientiam, pertingunt.

4. Quod Roborantia addenda non esse censent ideò, quod nullum medicamentum ita affectum esse debeat,

beat, ut noceat: nullius momẽti est. Revera omnia medicamenta eo fine exhibentur, ut prosint, non ut noceant: interim operatio quorundam medicamentorum non sine aliqua molestia perficitur: neq; Chymici vomitoria talia adhuc monstrarunt, quæ sine omni molestia operationem perficiant.

5. Rem quoq; manifestam negant, cum durationis caussa medicamenta componenda negant. Si omnia simplicia in spiritus, olea, salia vel extracta resolvenda, iisq; tantum utendum esset: nullo quidẽ sacharo, medicamenta à corruptione cõservante, opus esset. Verùm sæpe integris medicamentis opus est: neque quisquam vel per aquã vel per spiritum rosarum id præstabit, quod per conservam rosarũ effici potest: id quod de fructibus etiam plurimis, quales sunt ribes, cerasa & alia plurima, verum est. Ergo integra etiam saccharo admisto in necessarios usus conservanda sunt.

6. Quod jucunditatem attinet, cujus gratia etiam nihil admiscendum censent, modo Chymicè præparentur medicamenta: illud etiam cum veritate non planè consentit. Multorum n. medicamentorum sapores nulla præparatione planè tolli possunt; nisi simul ipsa virtus tollatur. Et efficacia medicamentorũ plurimorũ ita cum sapore conjuncta est, ut nullo modo ab eo separari possit. Tollatur amaritudo absinthii, & efficacia illa, quam in plurimis morbis præstat, simul tolletur. In extracto rhabarbari illud nauseabundum & ingratum æquè inest, ac in integro.

Suam ergo, & quidem maximam, Chymicæ præparationes laudẽ habeant: suus tamen etiam locus vulgaribus præparationibus relinquatur. Et hominis est vel nimis curiosi vel otiosi, omnia Chymicè præparare velle; & ubi vel pulvis vel conserva sufficeret, extractum, oleum, vel spiritum exhibere. Et idem faciunt, qui nullo, nisi Chymicè præparato, medicamento uti volunt, ac si quis sitienti pro vino spiritum vini exhiberet; & cibos non pulvere piperis, zinziberis, cinamomi, caryophyll., croci, sed horum oleis destillatis condiret.

Neq; illa Chymicorum medicamentorum commendatio, quod minori dosi & sine nausea exhiberi possint, sufficit, atque ideo vulgaria medicamẽta planè negligenda sunt. *Dosis parva in medicamẽtis Chymicis quãti habenda.* Hoc quidem verum est, si medicamentum aliquod tutũ ita præparari potest, ut virtus ejus minori dosi cõcludatur, gratiam tale medicamentum apud ægros mereri. Verùm sola dosis parvitas ad commendationem non sufficit: alioquin multa agyrtarũ & empiricorũ medicamenta, imò ipsa venena, hoc modo cõmendari possent. Ideoq; non satis est, ut quid sine nausea sumatur, sed hoc etiam, atque inprimis quidem, attendendum, quos in corpore effectus edat. Ergo licet sine omni nausea sumi quid possit: si tamen corpori sumtum noceat, tantum abest, ut eo

ut eo nomine commendationem mereatur, ut etiam inter venena numerandum sit, quorum multa potui & cibis misceri possunt, ut gustu non percipiantur. Præterea etiam attendendum, non solùm quàm gratum sit, sed etiã quàm Indicationibus respondeat medicamẽtum. Qua in re à non paucis hodie peccatur, qui ut saltem palato ægrorum inserviant, extractum scammonii, gummi gotte, pilulas vel pulvisculum mole quidem exiguum, vi tamen magnum, exhibent, parùm solliciti, an etiam morbo conveniant, & eum humorem, qui debet evacuari, evacuent.

Neque etiam, quæ in specie contra usitatas & vulgares medicamentorum compositiones afferuntur, talia sunt, ut propterea planè aboleri debeant vulgata medicamenta. Et primò quidem quod attinet decocta, fatendum quidem, hac in re frequẽtissimè à pharmacopœis peccari: propterea tamen decocta planè rejicienda non sunt; cum aquæ destillatæ, vel extracta, vel alia Chymicè parata in multis id præstare non possint, quod decocta. Adhibenda potius diligentia, ut errores vulgares corrigantur, decoctio fiat non vase aperto, sed clauso, seu duplici, ne spiritus evanescãt, sed collecti decocto addantur; quod per instrumentum idoneum factu facilè est. Potest quoque clarificatio fieri non solum per albumen ovi, sed commodius per digestionem & fermentationem, per quam crassiores feces separantur & sponte subsident. Nec est, quod aquæ admistio metuatur. Certè ipsi Chymici nec vitrioli nec alios spiritus solos exhibent, sed cum aliis miscent, quorũ vehiculo quasi in totum corpus penetrare facilius & tutius possint.

Decocta ut paranda.

Infusiones etiam ob aquam eadem de caussa non rejiciendæ. Nec tamen infusiones solum fiunt in aqua, sed & vino, aliisque liquoribus, seu menstruis, quæ appellant, parari possunt.

Infusiones.

Nimis verò superstitiosi sunt, quod syrupos & conservas ob sacchari & mellis admistionem aversantur: quasi cibos melle & saccharo conditos nunquam sine damno comedissent. Neque est, ut spiritus acutissimos & venenatos in iis metuant. Sint sane aliqui spiritus acuti in melle & saccharo: tamen venenati non sunt; & ita à natura misti sunt cum aliis, ut nihil periculi & damni adferant. Verum nondum probarunt, tales spiritus in saccharo & melle esse: licet variis modis in corpore mutationes & corruptiones subire possint; sicut idem in aliis quoq; accidit. Possunt quidem vinum, cerevisia, panis & alia plurima, quibus alimentorum loco utimur, ita corrumpi, ut homini noceant: quæ propterea tamen non planè rejicienda, aut non nisi Chymicè præparata in usum trahenda sunt.

Mel & saccharum in medicamẽtis admiscenda.

Electuaria, purgantia & pilulas & pleraq; alia medicamenta vulgaria rejiciunt, quod nulla in iis puri ab

ri ab impuro, veneni à medicamento fiat separatio. Verùm antiqua ista cantilena est, neque demonstratum, venenum omnibus inesse, aut in omnibus separatione opus esse. Cui tamen libet, etiam ex istis extracta purgantia parare poterit.

Quando vulgaribus, quando Chymicis medicamentis utendum.

Quæ omnia, ut hæc concludam, cùm ita sese habeant, errant & ii, qui nunquam Chymicè præparatis medicamentis, sed saltem integris utuntur, Chymicasque præparationes planè negligunt. Sæpe enim expedita agendi potentia opus est, quæ maximè reperitur in Chymicè præparatis medicamentis: & diversæ nonnunquam facultates eidem insunt medicamento, quæ separatione indigent. Errant contra & illi, qui semper Chymicis utuntur: cùm sæpè integro, quale à natura suppeditatur, medicamento opus sit. Medici ergò prudentis est, & Chymicis & vulgaribus ac integris medicamentis instructum esse, & nunc his, nunc illis, pro morborum, loci, temporis, aliarumque circumstantiarum ratione uti.

Exoticis medicamentis an utendum.

Cæterum illud quod attinet, quod Galenici eo nomine reprehenduntur, quod exoticis medicamentis utantur: ut eorum institutum non probamus, qui peregrinis utuntur, cùm domi æquè utilia habeant: ita præter rem mihi sapere videntur isti, qui exotica planè rejiciunt medicamenta; nec tamen vina, quæ domi suæ non crescunt, nec aromata exotica, quibus cibi quotidiè condiuntur, aversantur. *Non omnis fert omnia tellus.* Ideoq; negociationes & commercia instituta sunt, ut una regio alterius inopiam sublevet. Multæ sunt regiones, quæ nullum salem ferunt: ideonè illarum incolis cibi insulsi comedendi. Certè metalla, quibus ipsi creberrimè utuntur, non in suis regionibus inveniunt, sed aliunde advectis utuntur. Laudantque iidem Galenum, quod in Cyprum & Lemnum cognoscendi medicamenta, quæ eò loci proveniunt, caussa profectus sit. Quo labore quid Galeno opus fuisset, si quælibet regio saltem medicamentis domi suæ natis uti deberet? Verùm ipsi absurditatem hujus sententiæ tandem agnoscunt, & postquam multis in peregrina medicamenta invecti sunt, ita suam mentem explicant: taxari saltem id, quod, neglectis nostris medicamentis domesticis, peregrina in usum trahantur. Verùm quid hoc contra Galenicos? Omnes Medici prudentiores illā nimiā curiositatē aut luxuriā potius in medicamentis reprehendunt, censentq; si per domestica medicamenta morbus aliquis curari potest, sine caussa exotica anxiè conquiri, & sæpe talia, quæ temporis diuturnitate ac tempestatis injuria corrupta aut adulterata sunt. Si verò domestica medicamēta non satisfaciunt: nulla caussa est, cur non exoticis uti debeamus. Medicusque peritus adulterata & corrupta à genuinis & integris discernere potest. Nec refert, quod in

alio climate nata sunt: cum aromatibus peregrinis quotidie in cibis & medicamentis, imò vinis exoticis non solum sine damno, sed cum commodo utamur.

Ex metallis & mineralibus medicamenta an usurpanda. Tandem cum recentiores quidã Chymici hoc carpant in Galenicis, quod metalla negligant, vel illis rarius utantur: hîc quæstio ista explicanda. *An ex metallis & mineralibus parata medicamenta tutò usurpari possint; & an medicamentis ex vegetabilibus & animalibus desumtis præferenda sint.* Dictum autem est in *Instit.pag.* 1263. nos cum iis non facere, qui medicamenta ex metallis & mineralibus planè rejiciunt. Etsi nihil aliud esset, quod usum medicamentorum è metallis & mineralibus paratorũ persuadere possit, thermæ & acidulæ sunt, quarum vis, quæ in morbis gravissimis maxima est, tota à metallis & mineralibus provenit. Verum & antiqui Medici ista non solum extra, sed & intra corpus adhibuisse, chalybem scilicet, sulphur vivum, æris squamam, æs ustum & similia, patet è Dioscorid. *lib. 1. c. 17. lib. 5. c. 47. 53. 54. 81.* Galen. *de medicament. fac. parab. lib. 2. cap. 36. de composit medicament. sec. loc. lib. 9. c. 5.* Celso *lib. 2. cap. 12.* Si ergo mineralia & metalla cruda & non præparata, quæque sua malignitate non carent, in usum traxerunt: cur non Chymicè præparatis, & ab arte mitioribus factis uti liceat? præsertim cum eventus respondeat, multique graves morbi eorum usu depulsi sint.

Vitrioli spiritus. Ut jam testimonia & exempla Chymicorum, quæ forsan alicui suspecta esse possent, non adferam: à dogmaticis plurimis ea & usurpata & commendata fuere. Quis hodie Medicorum, nisi qui forsan eum nunquam vidit, spiritum vitrioli non usurpat? commendat eum Crato, *consil. 27. 72. 75. 234.* Horat. Augen. *de pest. lib. 3. cap. 17.* & alii plurimi.

Ita spiritum & flores sulphuris, spiritumque salis plurimi in usu hodie habent.

Quis nescit, quantum medicamenta è chalybe præparata ad viscerum obstructionem, cachexiam & alios morbos tollendos à plurimis dogmaticis commendentur? ut apud Ludovic. Mercat. *lib. de recto præsidiorum usu cap. 7. de Morb. Mul. lib. 2. cap. 8.* Matthiol. *in comm. supra lib. 5. Dioscorid. c. 54.* Hor. Augeniũ, *tom. 1. Epist. epist. 7.* Capivacc. *lib. 3. pract. cap. 26.* Eustachium Rud. *lib. 1. pract. 3.* Reiner. Solenand. *sect. 1. Consil. 12. & sect. 3. Consil. 13.* aliosque plurimos videre est.

Nitrum præparatum. Nitrum præparatum, quod sal prunellæ appellant, hodie in anginis, febribusque ardentibus tollendis felicissimè usurpari, pauci ignorant.

Ex Antimonio & Mercurio medicamenta. Antimonium & Mercurius, etsi fortiora sunt medicamẽta, & omnino cautius, quam reliqua usurpanda sint: tamen rectè præparata & morbis convenienter ac rectè exhibita ea efficere, quæ aliis medicamentis præstari vix possunt, experien-

rientia ipsa testatur; cum bezoardicum minerale & Antimonium diaphoreticum hodiè in multò usu sint. Et scio puellæ duodecim annorum, multis ulceribus malignis, præcipuè circa juncturas laboranti, Antimonium diaphoreticum ultra annum singulis ferè diebus duodecim granorum pondere exhibitum, cùm alia medicamenta nihil profecissent, eamque sanitati restitutam fuisse. Verùm fixa ista tutius exhibentur. Quæ verò vim adhuc purgandi habent, præcipuè mercurialia, etsi interdum in magnis morbis, ut hydrope, feliciter adhibita non ignorem: contrà tamen etiam sæpe nocuisse scio. Quapropter cautione opus est, ne mercurius vitæ dictus fiat mercurius mortis, vel mercurius vitæ æternæ, ut *in Instit. p. 1444.* dictum. Qua de re plura videantur apud Jacob Zvvinger. *in exam. princip. Chymic. cap. 5.* & Thom. Mouffettum, *in Dialogo Apologetico, pag. 89.*

Metalla an in corpore nostro in actum deduci possint.

Neq; aliquid solidi adferunt, qui ex metallis & mineralibus medicamenta rejiciunt. Nam quod docent, metalla esse tam dura, ut à calore nostro in actum deduci non possint, verum est de plerisque integris: sed ubi soluta & Chymicè præparata fuerint, tam actuosa sunt, ut & in lingua mox suas vires exserant. Et licet aurum (ut id solū exempli loco adferamus) ita constitutum sit, ut igni invictum persistat: tamen Chymicè resolutum tam spirituosum evadit, ut etiam quasi fulminet, & propterea calcem illam auri fulminantem lignea saltem spatula, non ferrea, & quidem lenissimè tractare, nulloque ignis calore adhibito, sed sponte saltem exsiccare liceat. Cujus granum unum atque alterum si incalescat, flammam cum tanto sono ac strepitu concipit, ac si maxima bombarda explosa fuisset, & scrupulum unum istius auri potentius ferè operari, quam libram dimidiā pulveris tormetarii, Crollius scribit.

Aurum fulminans.

An metalla sint corpori nostro inimica.

Quod verò nonnulli objiciunt, metallica esse naturæ nostræ inimica, nec ab ea vinci posse sciendum, negari equidem non posse, pleraq; illa corpori nostro inimica esse: Verùm danda opera, ut illa ipsa vis corpori nostro inimica tollatur & vincatur, quod arte Chymicâ fieri potest, ut in Antimonio diaphoretico, bezoardico minerali, imò ipso arsenico videre est, quod cum aliàs præsentissimum venenū sit, Chymica præparatione noxam illam penè omnem deponit. Quod verò deinde dicitur, medicamenta metallica à natura nostra vinci non posse, id nec opus est. Nam alimenti proprium est, ut à natura vincatur, & in substantiam corporis vertatur; medicamenti verò est, corpus nostrum alterare.

An tantum metallica medicamenta usurpanda sint.

Verum enimverò etsi hæc ita sese habeant: tamen propterea eorum institutum non probandum, qui latissimos medicamentorum campos paucis metallis concludunt, & nulla fere, nisi metallica, medicamenta, usurpant, & se Chymicos esse non posse putant, si è vegetabilibus

aliquod, inprimis vulgari modo præparatum, usurpent, & hoc unum agunt, ut in minima dosi medicamenta palato non ingrata exhibeant; quàm verò illa interdum violenta, corpori noxia & inimica sint, parum solliciti. Quasi verò Deus optimus maximus vegetabilia frustra condiderit! Meminisse hic debebant illius, quod Hippocrates habet, *in fine libri de loc. in homine. In morbis debilibus*, inquit, *Medicamenta fortia nō sunt exhibenda: neq; imbecillitas medicamēti paucitate est æstimanda: Et debilibus morbis debilia, valentibus valentia medicamenta adhibenda sunt.*

Quando vegetabilia vel metallica usurpanda.

Ergo, ut rem paucis complectar, primò temerarii est, ubi lene & benignum medicamentum è vegetabilibus sufficeret, fortia è mineralibus ac metallis exhibere; ac omnino tale, quale si Herculis personam & cothurnos aptare infantibus velis, ut Quintilianus, *lib. 6.* loquitur. Nec, ut jam ex Hippocrate dictum, imbecillitas medicamenti paucitate æstimanda vel jucunditate: rectèque ait Sanctorius, *de statica medicina sect. 2. aphor. 15. Quod proditoriè disponit viscera ad malum, sæpe nec grave, nec injucundum videtur.*

Quæ cautio in metallicis usurpandis sit adhibenda.

Præterea magna cautione opus est in metallicis medicamentis exhibendis. Et licet morbus vel morbi caussa interdum talia medicamenta postulare videatur; ægri tamen natura ea non semper admittit. Spirit9 vitrioli, salis & similes equidem tutò exhiberi possunt: sæpius tamen nimium usurpati maximum damnū afferre possunt, dum in partibus naturalem humiditatem exsiccando absumunt. Et proinde in siccis corporibus cautè usurpandi. In mercurio exhibendo magnâ cautione op9 esse, modò dictum. Scribit equidem Unzerus, *de Nephritide l. 1. c. 26.* Nullum suavius, elegantius ac præstantius, quodq; non solum gustui magis sit acceptum, verum etiam quod minori cum periculo & difficultate, citraq; ullius vomitûs excitationem solùm per inferiora purgandó operetur, offerri poterit medicamentum, floribus ℈ij. argenteis, de quibus gr. iij. vel ad summum iiij. cum pauxillo extracti glycyrrhizæ in pilulas redacta, vel pyro moschatellino condito inserta, aut pulpâ seu carne cerasorum conditorum occultata, seu conservæ violarum, rosarum permixta sufficiunt. Verùm laudes hæ sunt nimiæ, & incautis ac credulis facilè fraudi esse possunt. Experiatur, qui volet, ac animadvertet, non ita mire esse medicamentum, ut prædicatur, nec in ista præparatione Mercurius malignitatem suam amisit. Commendatio verò à sapore non ingrato, nisi alias medicamentum bonum ac tutum sit, nulla est, sed ipsi etiam cum venenis multis communis. Mercurius dulcis appellatus fere hodie in omnium Chymicorū ore & manib9 est, & tutissimū habetur medicamētum. Verū non semper sine damno exhibetur. Medicus quidā doctissimus cum Mercurium dulcem, rectè præparatum, & quem plurimis

sine

sine omni damno exhibuerat, ipse usurpasset, in gravissimum periculum incidit. Gingivæ enim, fauces & lingua intumuerunt & nigredinem contraxerunt, ut per integrum mensem nihil cibi solidi assumere, imò nec jusculum cochleari sorbere potuerit, accessit salivatio & omnia omnino symptomata, quæ mercuriales inunctiones sequi solent. Cujus periculosissimi sui morbi historiam procul dubio ipse aliquando in lucem edet, ut metallicorum medicamentorum admiratores & laudatores nimii cautius mercari & alieno periculo sapere discant. Johan. Francus, senior, *in epistolis Chymicis*, scribit, se vidisse virum nobilem hydropicum, medicamentis Chymicis, utpote oleo vitrioli, spiritu tartari & similibus fuisse curatum, sed cum iisdem diutius esset usus, in marasmum incurabilem incidisse, quo etiam paulò post extinctus est. Neque id sufficit, quod nonnulli pro suorum metallicorum medicamentorum commendatione afferunt, pluribus se sine dãno ea exhibuisse. Si in humido morbo vel temperamẽto ex mercurialis alicujus medicamenti usu unus atq; alter nihil incõmodi sensit, non sequitur, quod alius in alio morbo vel temperamento nihil mali passurus sit. Præterea sunt venena, quæ non mox, postquam assumta sunt, occidunt, sed longo post tempore ægrũ sensim interficiunt. Insuper reperiũtur quædã dotes in vegetabilibus, quæ an in metallis reperiri possint, judicium sit penes experientiam. Quantum medicamenta quædam è vegetabilibus & animalibus petita, suavissimo odore & sanos & ægros recreent, omnibus notum; quod mineralia idem præstare possint, nondum probatum.

Ideoque nemo iis se curandum committat, qui ferè nullis aliis, sine ullo discrimine, quàm è mineralibus & metallis petitis medicamentis utuntur; nec quisquam ab ullo, quacunque etiam aliàs autoritate & dignitate polleat, Medicinæ tamen imperitus sit, sibi persuaderi patiatur, ut talibus Empiricis, omnis eruditionis etiã trivialis expertibus, & nuper à fornace Chymica natis medicis fidem habeat, eorumque medicamenta, quæ, quod alia meliora ignorant, in secretissimis habent (*pauperis est numerare pecus*) & usu nondum probata sunt, usurpet. Nam quod Guilhelmus Fabricius, *in præf. de Lithotomia vesicæ*, scribit, quendam Principem aquilam albam à quodam celebri Chymico Gallo in frequenti usu habuisse, nec persuaderi potuisse, ut ab ea abstineret (persuasus scil. eam ita ad corporis sui constitutionem accommodatam, ut tanquam Panacæa ea uti posset) etsi quoties eam sumeret, animam quasi editurus videretur, & lapide Bezoar, margaritis, confectione alkermes & similibus reficiendus esset, & tandem domum reversus in initio ætatis virilis occubuerit: idem hodie multis accidit, qui dum de iis, quæ non intel-

intelligunt, judicant, nec viris doctis fidem habent, à talibus Empeiricis persuasi, imò fascinati credulitatis suæ pænas luunt. De quo Joh. Crato *Epist. 184.* scribit: *Fit maximus concursus ad illos Medicos, quorum operâ ii, qui sapere videntur (licet interdum egregiè desipiant, & stolidæ credulitatis pœnas dent) utuntur.* Nimirum ea est humani ingenii infirmitas, ut ea, quæ pro raris & novis venditantur, & pro secretis habentur, etsi minus sint utilia, præferat utilib9 ubique & in copia obviis. Prostant, Dei beneficio, hodie publicè in plerisq; pharmacopoliis medicamenta & vulgari & Chymico modo præparata, quæ cuique examinare licet, & de quibus Medicus, qui ea præscribit, rationem reddere tenetur. Si & illorum, qui mera secreta jactitant, medicamenta in lucem protraherentur, (quod meritò fieri deberet) inveniretur, alia esse vulgata & omnibus cognita, aliis nominib9 saltem insignita; alia parum tuta; pauca talia, quæ occultari mereantur.

Fortiora medicamenta interdum usurpanda. Ex altera parte timidi nimis sunt, qui in morbis gravibus, & qui levioribus medicamentis nō cedunt, fortiora illa ex mineralibus & metallis adhibere verentur. Putant quidem nonnulli, lenioribus illis sæpius repetitis idem, quod fortioribus, effici posse: sed falluntur. Nam cum mitiora illa vix primas vias excedant, nec humores valde moveant; Colluvies verò humorum sæpe in remotioribus & anfractuosis recessibus ac locis ita infixa sit, ut non nisi fortioribus medicamentis excuti possit: lenia illa humores illos vix attingunt & movent, tantum abest, ut emoveant. Qua de re egregiè Leonh. Jachinus, *in 9. Rhasis cap. 5. Animadvertere*, inquit, *oportet, quod ignavi nostri temporis medici magnarum ægritudinum curas sustulerunt. Quis hodie comitiales, quis melancholicos, quis elephanticum morbum curari vidit? rarò paralysin, rarò antiquos dolores, rarò podagricos. Quod sanè non alia ratione evenit, quàm quod fortia medicamenta omiserunt, cùm purgantia, tum etiam aliorum generum siccantia & vacuantia, qualia sunt Theriaci sales, qualis viperarum esus. Quod verò magis indignum est, hoc est, quod sæpe, qui morbi ipsis incurabiles perstitere, à rusticis & mulieribus curari vident; non sine multo medicorum dedecore.* De quo etiam Capivacc. *lib. 2. pract. cap. 2.* Quæ etsi saltem de vulgaribus medicamentis dicantur: locum tamen etiam de Chymicis & metallicis, utpote fortioribus, habent: nec nunquam factum, ut Empiricus aliquis temerarius fortiori medicamento morbū aliis Medicis incurabilem habitum sustulerit: Quorum temeritas etsi non imitanda: hoc tamen inde patet, in pertinacioribus & gravioribus morbis, fortioribus remediis opus esse.

Galenicorū & Chymicorum medicamentorum collatio. Ex iis, quæ hactenus sunt dicta, facilè quidem decidi posset quæstio: *An Chymica medicamenta Galenicis: an verò Galenica Chymicis præferenda sint.* In specie tamen quædam

de ea dicere, & quæ modo dicta sunt hic applicare libet. Sunt enim, qui non solùm vulgaria medicamenta Chymicis præferenda censent: verum etiam medicinam Chymia planè carere posse putant: alii contra medicinam non solum Chymia non carere posse, sed & medicamenta Chymica Galenicis longè præferenda existimant. Imò audaciores ex iis, Galenica præ Chymicis planè contemnunt.

Galenicorum medicamentorũ assertio.

Qui priorem sententiam sequuntur, tempore Hippocratis & Galeni ac multis retro seculis ignota fuisse medicamenta Chymica, & nihilominus ægros feliciter sanatos fuisse dicunt, Hippocratemque tantum vulgaribus medicamentis tantam gloriam sibi peperisse, quantam vix medicorum ullus, qui eum sequuntur. Ideoque & nunc, quibus olim caruit, sine damno carere posse medicinam medicamentis, existimant. Deinde sua, quæ à vegetabilibus & animalibus petuntur medicamenta, minus lædere dicunt, quod naturæ magis familiaria sint, & ad alimentorum naturam propius accedant, quam metallica (venenata enim esse planè negant) & proinde mitius & sine majori violentia agant: viresque suas integras, quales à natura obtinent, retineant, nec ignis vi ac resolutione quicquã amiserint: & propterea morbos sæpe tollant, qui Chymicis medicamentis tolli nõ possunt: sicut Heurnius refert, se Colicos dolores sæpe placavisse decocto anisi, quos oleo ejusdem destillato tollere non potuerit. Id quod etiam in aliis accidit. Thus enim integrum curat vulnera, quæ oleo ejusdem non curantur. Contra putant, Chymicorum è metallis & mineralibus medicamenta à natura maximè aliena, corrosiva & venenata esse, ac nimis magna vehementia agere: Spiritus & calidum innatum dissipare, ac ea venenatæ qualitatis impressa vestigia relinquere, quæ vix postea tolli possint. Ita ut licet à morbo convaluisse æger videatur, paulò post tamen in graviorem incidat. Et si quæ è vegetabilibus usurpent Chymici, ea tamen resolutione suam crasin & hinc dependentes vires amisisse. Licet verò interdum, cum vulgaria medicamenta adhibentur, curatio nonnihil protrahatur: nihilominus cum Rondeletio censent, satius esse, remedia minus efficacia & δοργσικὰ habere, & longiore tempore curare, quam periculosa exhibere. *Sat enim citò curatur æger, si sat benè & sat tutò.*

Chymicorũ medicamentorum assertio.

Contra Chymici sua medicamenta commendant, quod nec sapore nec odore sint ingrata; tenuium partium & spirituosa, ac propterea promptæ & maximæ efficaciæ & actui vicina; cum crassa & corporea materia, quibus operatio impeditur, artificiosè separata sit: corruptioni minimè obnoxia, & propterea corpori à corruptione vindicando convenientia; & asservari apta. Cùm contra Galenica medicamenta non rarò cum maligna & vene-

venenata materia conjuncta sint, eademque non nisi maximo labore à calore nostro separari, & in actum deduci queant, facilè sint corruptibilia, & præterea corpus humanum à corruptione vindicare non possint: sint ingrata & nauseabunda, & quæ ægro non minus molestiæ, quā ipse morbus pariant.

Nova inventa non rejicienda. Verum enim verò non rectè hic dissidium quæritur ea in re, in qua non ita difficulter concordia & pax iniri posset: si absque præjudicio omnia pensitemus. Nam primò sola antiquitas vulgarium medicamentorum Chymicis nihil detrahit, neque Chymica ob novitatem Galenicis postponenda. Stultū enim est, inventis frugibus, glandibus vesci. Et quis hodie libris typis exscriptis non utitur, quibus antiqui caruerunt, & tamen docti fuerunt. Et ii ipsi, qui Chymicorum medicamenta ob novitatem contemnunt, rhabarbaro, mechoacanna, cassia, ligno Guajaco, sassafras, sarsaparilla, lapide Bezoar, & plurimis aliis medicamentis utuntur, quæ Hippocrati & Galeno fuere incognita. Et qui ante Hippocratem & Galenum vixerunt, etiam bene vixerunt: non tamen ideo hodiē scripta Hippocratis & Galeni abolenda sunt. Quot hodie utilissimæ Medicorum doctissimorum observationes exstant? quot item optimæ compositiones medicamentorum, quæ tempore Hippocratis & Galeni erant ignotæ, quibus hodie medicina plurimum illustratur? Sunt nimirum sua rebus initia, progressus & perfectio: nihilque simul inventum & perfectum. Ac propterea nostrum est, laborare, ut non solum majorum inventa tueamur, sed &, quantum possumus, à majoribus inventa excolamus, amplificemus & perficiamus. Ideoque sola antiquitas non sufficit, ut vulgaria medicamenta Chymicis præferantur. Si usu probata antiqua novis nondum probatis comparentur: id, quod multorum seculorum usus comprobavit, novis nondum probatis præferendum. Sed de hoc hic quæstio non est. Verum quæritur: an Chymicè præparata sint præferenda integris & vulgaribus medicamentis, an verò hæc illis? Inter quæ, si experimentum spectes, nulla differentia est. Etenim dogmaticorum & Chymicorum medicamenta non differunt, nisi præparationis modo; cum eandem habeant materiam. Nam easdem vires habet oleum cinamomi & in eosdem usus adhibetur, in quos integrum: extractum rhabarbari, in quos rhabarbarum. Et quicquid antiqui de viribus medicamentorum annotarunt, id libenter admittunt Chymici. Adhibent enim Chymici eadē medicamenta, quæ antiqui: sed ad usus illos aliter disposita.

At inquient quidam Galenici, in vegetabilibus se forsan acquiescere posse, quorum vires dudum exploratæ sint: At mineralia & metalla in usum medicum trahere, planē novum esse, eaque si in usum adhi- *Medicamenta ex metallis & mineralibus an usurpanda.*

 benda

benda sint, periclitandum esse de salute hominum. Verum enim verò nec metallica medicamenta omninò incognita fuere antiquis, ut jam antea dictum. Et licet huic vel illi regioni serius ea innotuerint: aliis tamen planè incognita non fuere: imò à plerisque inter secreta habita fuerunt. Exemplum ejus rei præbet Frat. Basilius Valentinus, qui jam ante centum annos in Germania vixit, & medicamenta plurima ex mineralibus & metallis descripsit, & à se usurpata testatur: quæ tamen ante paucos annos innotuerunt; imò nec dum forsan omnia cognita sunt.

Cautio in metallicis usurpandis adhibenda.

Hic tamen cautione opus esse libenter concedimus, ne nova, nec ab artificibus probata, sed ex agyrtarum empiricorumque, qui ex uno exemplo de viribus medicamentorum Chymicorum judicant, officina profecta, & ab ipsis gloriosè commendata, statim in usum trahantur. Interest enim multum in Chymicis medicamentis, quis ea præpararit, & quis iis utatur. Ac talia, ex antimonio, mercurio & similibus præparata medicamenta purgantia, nō nisi in possessione virorum doctorum, experientia & prudentia clarorum, manere debent. Juniores verò (nam & hoc monendum, cum nonnulli ex talium medicamentorum usu famam satis temerè captent) in eorum usu parciores sint, potiusq; iis utantur, à quibus non tantùm ægro, si quid non rectè fiat, periculum imminet. Quamvis enim rectè præparata sint talia purgantia: tamen malignam illam, & homini adversariam qualitatem non planè deponunt, & sæpe, si non statim, temporis progressu tamen, eam exserunt, & clam calidum innatum deprædantur, ac vitæ nostræ insidias struunt. Habenturq; passim exempla eorum, qui hisce purgantibus familiariter usi vel mortem sibi accelerarunt, vel cachecticam corporis dispositionem contraxerunt. Aversanda g. meritò eorū audacia & temeritas, qui omnia, quæ, (quod fieri solet) in operationibus Chymicis, fortuitò sæpe & aliud quærentibus, offeruntur, ægris statim propinant, &, si non per mortes, tamen per ægrorum pericula experimenta agunt, necessariamque Galeni admonitionem negligunt, dum, *1. Aphor. 1.* scribit: *In corpore humano ea tentare, quæ non sunt experientiâ comprobata, periculo non vacat; cum temerariæ experientiæ finis sit totius animalis internecio.* Consentiuntque in eo omnes Medici prudentiores, medicamentum id, quod plures experti sunt, illi esse præferendum, quod experientia nondum satis comprobatum est. Ubi enim de salute corporis humani agitur, non unicuique fides habenda, sed ea medicamenta usurpanda, quæ temporis examen sustinuerunt. Medicamenta ut amici nobis sint, ex quibus novos nec dum satis cognitos veteribus, quorum fides dudum nobis perspecta est, novitatis gratia anteferre non decet.

Ideo-

Ideoque nonnulli meritò cautiores esse deberent, qui ut aliquid supra Medicinam Galenicam sapere videantur, medicamenta ex mineralibus & metallis parata plurima non parca manu suis libris non solùm inserunt, sed & mirè commendant; & quidem talia, quæ à glorioso aliquo operario Chymicó acceperunt, aut ex aliquo descripserunt, aut ab alio forsan etiam nimis credulò acceperunt, ipsi verò nunquam vel vix semel atque iterum in usum traxerunt. Quæ cum juventus novarum rerum studiosa legit, avidè ea arripit, ac sæpe aliorum authoritate decepta in talibus cum ægrorū damno periclitandi ansam captat. Eorum tamen, qui medicamenta multiplici experientiâ satis probata, boni publici caussa, in lucem edunt, laudibus, quas merentur, nullo modo hîc obtrectare cupio.

Chymicorū medicamētorum commendatio.

Deinde ex altera parte, quæ pro commendatione Medicamentorum Chymicorum adferuntur, libenter admittimus, & fatemur, quod Chymicorum medicamenta pleraque grata sint, & ob dosis exiguitatem & ob saporem minus ingratum; quod sint efficacissima, quia à corporea mole, quantum fieri potest, sint libera, ut in spiritibus, oleis & extractis videre est. Spiritus enim terebinthinæ & vini longè efficacior est, quam terebinthina vel vinum; ceræ oleum, quam cera; oleū cinamomi, caryophyllorum, fœniculi, carvi, quam integra.

Inprimis verò utilem præstat Medicinæ Chymia laborem, dum medicamenta, quæ diversas vires, ob diversas, quibus constant, partes obtinent, artificiosè resolvere docet, & in qua parte quælibet vires hæreant, monstrat, easque seorsim usibus medicis exhibet. Unde multæ quæstiones, hactenus non satis explicatæ, decidi possunt. Verbi gratia, Opium frigidum esse hactenus creditum fuit; quia narcoticū: atqui amarum est: amara verò calida. Quem nodum facilè solvet Chymicus, monstrando, vim narcoticā, non tàm à frigiditate, quàm à sulphure aut substātia oleaginosa narcotica pendere, salem verò esse amarum in Opio.

Galenicane an Chymica medicamenta præferenda sint.

Ex quibus omnibus jam patet, suū locū & Galenicis & Chymicis medicamentis esse & laudem deberi. Si v. quæratur, quæ medicamenta, vulgarianè, an Chymica præferenda sint: nec hæc illis, nec illa his simpliciter præferri posse. Etenim, etsi Chymica habeant quandam prærogativam: tamen non reipsa meliora sunt Galenicis, sed tantummodo rei, nimirum præparatione, ut antea etiam dictum. Deinde nec ob hanc ipsam prærogativam simpliciter præferenda sunt Galenicis. Utrisque enim suus locus est. Et imperiti est, semper integris, nunquam Chymicè præparatis & resolutis, ac contra nullis planè integris, sed saltem extractis vel essentiis uti velle. Nonnulla enim medicamenta ita vires suas per totum

Quando vulgaribus vel Galeni-

tis medicamentis u-tendum.

corpus diffusas habent, ut eas vel omnino, vel maxima ex parte perdant, si partes separentur. Alia verò alias vires in aliis partibus habent, ubi considerandum, in qua parte quælibet hæreat. Utendum igitur integris, cum vis, quæ expetitur in toto est, & in solutione perit: Resolutis verò, cum vires medicamenti diversæ à diversis partibus proveniunt: aut cum vis medicamenti in compendium quasi, inutilium separatione, redigi potest. Et ubi Clyster sufficit, quid essentias, quas dicunt, prodigere opus est? Et si potu aliquo medicato, vel conserva, vel leniore aliquo alvum movente medicamento tolli potest morbus: imprudentis est ac temerarii, antimonialia vel mercurialia, vel alia medicamenta metallica ad eum expellendum exhibere.

An pugnätia mineralia planè benigna & lenia fieri possint.

Neque enim, quocunque modo præparentur mercurius & antimonium, tam benigna ac tuta fiunt, ac cassia, manna, tamarindi, sena, rhabarbarum, & similia; & ex grano uno horum plus damni resultare potest, quam ex illorum uncia una: ac semper, quocunque modo præparentur, inter fortia medicamenta referenda. Jactant quidem nonnulli singularia arcana, singulaçresque præparandi rationes aliis incognitas: sed dum tandem in lucem veniunt, nihil novi adferunt. Ideoque hic assentiri non possum Martino Rulando Juniori, qui, *in progymnasm. Alchym. quæst.* 77. scribit, si antimonium & metallica medicamenta furiosius operentur, id saltem accidentis vitio contingere, operationumque imperitia, tum administrantium inconsiderantia: ab artificibus tractata antimonium, tum præcipitatum, tam benigna reddi, quam sunt manna, tamarindus, cassia. Atque ipsa dosis & effectus id docet; cum in uno grano talium medicamentorum plus sit vehementiæ, quam in semuncia benignorum, semperque dum vim purgandi habent, inter δραστικὰ & μοχλικὰ referenda, & ad morbos pertinaces & graves destinata sint. Mineralium enim istorum vis purgandi in spiritu seu parte volatili consistit, qui si figatur, omnis purgandi vis perit, ut in antimonio diaphoretico & bezoardico minerali videre est; quam diu vero illa volatilitas permanet, cum eadem etiam vis corpus humanum vellicandi, turbandi, & longè potentius afficiendi manet, quam à manna, tamarindis, cassia, rhabarbaro, & similibus fieri solet. Ideoque hoc Chymicis probandum erit, quod spiritus ille volatilis purgans, totumque corpus permeans, talis manens, in antimonio & mercurio, tam benignus, & naturæ nostræ familiaris fieri possit, quam est cassia, tamarindi, & similia. Quod vix obtinebunt. Facilius enim planè tollitur vel figitur, quam ut de natura sua aliquid remittat. Ex quo patet, quid de gloriosis nonnullorũ pollicitationibus sentiendum sit, qui

qui jactant, se medicamenta talia fortissima artificiosè præparasse, ut dupla vel tripla dosi, imò instar sacchari tutò sumi possint. Non intelligunt homines simplices, se innatas medicamenti illius vires vel destruxisse, vel sub quodam involucro occultasse.

Quando Chymicis utendum.

Ex altera parte, ut rectè Matthiolus, *lib. 4. epist. ad Andr. de Blauu.* ait, ubi tota massa sanguinea in universo penè ambitu corrupta est & referta malorum morborum seminariis, hi morbi citra metallica vix vinci possunt. Extremis nimirum morbis extrema debentur remedia.

Utatur ergo prudens Medicus nunc his, nunc illis, prout morbi natura & aliæ circumstantiæ requirunt; nunc pulveribus, decoctis, infusis, nunc destillatis, extractis, oleis; simplicibus, compositis; veteribus, novis; domesticis, exoticis; levioribus, vehementibus; vegetabilibus, mineralibus, metallicis. Quia cum sæpissimè medicamentorum integrorum vires, quales à natura nobis suppeditantur, expetantur: frustra Chymica resolutio ac separatio tunc instituitur, imò resolutione vires illæ peribunt. Exemplo sit nobis conserva rosarũ, quæ, ubi roboratione & adstrictione opus est, id præstat, quod spiritus vel aqua vel sal ejusdem nunquam præstat. Contra non raro vires medicamenti, quæ expetuntur, à Chymicis longè nobis nobiliores suppeditantur, quam sunt in integris, ut in extractis, oleis, & spiritibus videre est. Separatur enim pars illa medicamentosa à reliqua inutili, quæ ipsam in operando impediebat, atq; ita sola pura illa pars, in qua vis medicamenti insidet, exhibetur. Ideoque si Chymica medicamenta simpliciter consideres; ipsa quidem per se nobiliora sunt; quia puriora & magis actuosa & libera: non tamen ideo semper & ubique Galenicis in curatione præferenda: sed evenire potest, pro circumstantiarum varietate, ut aliquando extracto vel oleo præferendum sit integrum: evenire etiam contra potest, ut extractum, oleũ, vel spiritus præstent integro: nonnunquam nihil interest, utrum adhibeatur.

An in Chymicis præparat. vires medicament. destruatur.

Verum hic nonnulli contra Chymica medicamenta objiciunt, specificum id non esse, quod ex soluta crasi emergit; & Chymicos, dum ista solvunt, essentiam rei non servare, sed totum perdere ac destruere. Verum enim verò, ut, *lib. 1. Instit. part. cap. 2.* dictum, non totum corpus, rhabarbari ex gr. formæ illius, à qua vis purgandi fluit, subjectum est, sed cum proprio subjecto ex accidenti mistum. Neque plantarum emortuarum, quibus in medendo utimur, corpora mista planè homogenea sunt, sed ex diversis partibus constat, quæ corpus organicũ plantæ, dum vivebat, cõstituebant; quæque in medicina diversos præstare possunt usus. Docetq; ipse Galenus, *lib. 3. de simpl. medicament. fac.*

fac. cap. 14. Omnia propemodum medicamenta, quantumvis ad sensum simplicia, natura tamen composita esse, ac diversas facultates obtinere; ejusque exempla, *cap. seq. 15.* adfert; tandemque concludit, *cap. 16.* unamquamque similarium medicamentorum partem non multas, sed unā duntaxat qualitatem obtinere; quod verò totum est dissimilare, complures. Sunt ergo secundum Galeni sententiam mista duplicia: dissimilaria, quæ diversas qualitates in diversis obtinent partibus; & similaria vel simplicia ac verè mista, quæ ex miscibilium alteratorum unione constituuntur. Hæc qui solvit, ille vires misti perdit: neque ea amplius est in illis vis, quæ fuit in misto. At illa qui solvit, omnes vires non perdit; sed cum quælibet pars peculiares habeat, seorsim eas exhibet. Ac supra jam dictum, non semper fieri resolutionem usque ad prima elementa, sed artem sæpe in proximis principiis subsistere. Falsum, ergo quod P. Palmarius, *in lapid. philos. dogmat. cap. 10.* scribit: Resolutorū vires tantum esse communes, non particulares, non ad hoc vel illud definitas: tantum posse sal cichorii, lactucæ, quantum sal absinthii & aliorum. Dictum enim antea, partium mistorum diversas sæpe vires esse, quæ post resolutionem remanent. Præterea à forma qualitates quædam producuntur, quæ, etiam forma totius non amplius præsente, nihilominus remanent.

Mista duplicia.

Et an sales non differant inter se, sapor & effectus facilè produnt. Itaq; cum talia corpora artificiosè resolvit Chymicus, & corpus dissimilare in similares partes dissolvit, tantum abest, ut vires medicamenti perdat & destruat, ut potius eas in proprio subjecto, ab omnibus heterogeneis admistis separatas, exhibeat. Nec, ut quidam recentiores scribunt, omnes modi solutionum Chymicorum ita comparati sunt, ut potius transmutent rem, quam depurent; nec ea, quæ per Chymicas operationes fiunt, non sunt idem cum specie præexistente, sed aliquid inde factum per naturæ potentiam. Nam non semper ignis & calor violentus, qui aliquam mutationem essentialem inducere possit, sed lentus sæpe adhibetur. Imò sine calore externo ipsum mēstruum, quod appellant, id, quod rei inest, ad se attrahit: quod in Chymicis operationibus versatis notissimum. Certè spiritus, qui leni balnei calore vel aere repido è vino elicitur, arte non fit, sed ante in vino erat, omnisque vini potentia ab eo pendebat, & specie ac numero idem est, cum eo, qui in vino erat. Ita id, quod per spiritum vini vel alium liquorem è rhabarbaro extrahitur, & extracti nomine appellatur, illud ipsum specie & numero est, à quo vis purgandi in integro rhabarbaro pendet. Sicut butyrum, quod agitatione è lacte separatur, revera in lacte erat; non arte fit, sed saltem segregatur. Ac facile con-

An extracta & separata Chymica in integro insint.

concedimus, ſicut qui butyrum dat, non totum lac dat: ita qui extractũ rhabarbari dat, non totum rhabarbarum dare, ſed partem illam, in qua vis purgandi rhabarbari ineſt. Nempe medicamenta per reſolutionem facta non ſunt quidem eadem ſpecie cum integro toto, ſed cum partibus integri, è quibus parantur.

Eſſentia quid Chymicis. Quod verò Chymici dicunt, ſe rei eſſentiam extrahere & exhibere, facilè excuſari poſſunt. Neque enim vocabulum Eſſentiæ Metaphyſicè, ſed Chymicè & Medicè uſurpant. Nam cum in medicina non res ob eſſentiam ſimpliciter, ſed ob vim operandi, expetantur; & vis operandi ab eſſentia pendeat: illã vim operandi, ſeu partem illam medicamenti, à qua vis, quæ expetitur, pendet, ipſis eſſentiæ nomine appellatur. Ergo quia ob purgandi vim rhabarbarum expetit medicus; ipſi illa ſolum pars rhabarbari, quæ vim purgandi habet, eſſentiæ nomine venit: reliqua, in qua nulla purgandi vis, ad hanc eſſentiam non pertinere putatur. Idem de aliis dicendum.

Plantarũ, ut viv unt, & ut mortuæ ſunt, conſideratio. Neque illud nos movet, quod ajunt, ſi eſſentia eſt in uno principio, vel parte integri, non fuiſſe plurium miſtione opus. Conſiderantur nimirum plantæ, vel ut vivunt, vel ut mortuæ ad uſum medicum applicantur. Dum vivit tota planta, partes omnes una vegetante anima reguntur, & in commune officium ſingulæ conſpirant. Ubi verò diſceſſit anima vegetans, manent ſingulæ ſui juris, neque amplius unum miſtum ſimpliciter cõſtituunt. In vivente, verbi gratia, rhabarbaro omnes ejus partes ad actiones rhabarbari exercendas neceſſariæ erant, corpusque rhabarbari organicum conſtituebant: non tamen hinc ſequitur, quod omnes illæ partes ad purgandum neceſſariæ ſint, & à toto rhabarbari non amplius viventis corpore vis purgandi pendeat: ſed eadem planta ſæpe diverſas vires habet, quæ etiã in diverſis partibus fundantur. Docuit hoc jam olim Meſues, qui ſcribit, jam ſuo tempore in uſu fuiſſe rhabarbarum adulterare. *Ejus integri*, inquit, *magna quantitas mergitur in aqua per quinque dies, & dimittitur illa aqua, & fiunt inde trochiſci, qui ſunt medicina Regum.* (extractum rhabarbari hoc eſt) *Rhabarbarum verò ſiccatur ac venditur, & eſt ſicut quod perdidit animam.* Verum hac de re prolixius agit Jacob. Zvinger. *in exam. princip. Chymic. cap. 11.* ubi pluribus probat, Chymica reſolutione & præparatione vires medicamenta non amittere.

Et ut tandem hanc concludamus quæſtionem, hoc ultimo loco monendum, ſolum pharmacopœiam non ſufficere, ut quis Medicus audiat. Ideoque cuilibet danda opera, ſive Galenicis ſive Chymicis medicamentis uti velit, ne empiricorum more curet, ſed methodi & indicationum ductum perpetuò ſequatur. Alias ſive vulgaria ſive *Medicamenta cum rationes exhibenda.*

Chymica medicamenta fuerint, si absque methodo usurpentur, magis nocebunt, quam proderunt; & quò præstantiora & efficaciora fuerint, eò magis nocere poterunt. Omninò enim rei optimæ pessimus est abusus. Novi duos infantes oleo destillato succini, aliàs, si rectè usurpetur, bono, necatos à vetulis duabus fuisse. Alteri enim infanti vix ante decem dies in lucem edito cum vetula olei destillati succini aliquot guttas propinasset, toto corpore pustulæ magnæ eruperunt, ac si aqua fervente perfusus fuisset; unde is paulò post expiravit. Alterum verò paulò adultiorem, cum idem oleum ei exhibitum fuisset, continui vomitus & alvi dejectiones afflixerunt, tandemque interemerunt. Ideoque Erasto facilè assentior, qui, *part. 4. disputationum contra Paracelsf.* statuit, in plerisq; morbis & ægris minimè nocere, qui pharmacis vulgari more apparatis utitur, quam qui Chymica, ubi non opus, aut non rectè administrat. Quanquam enim culpa medicamētorum Chymicorum non sit, sed potius Medicorum, iis non rectè utentium: tamen id omnino monendum fuit, cum ob juniores nōnullos Medicos, qui, ut præ aliis sapere videātur, neglectis penè omnibus vulgaribus & longa experientiâ probatis medicamentis, solis Chymicis, iisque sæpe nuper inventis, & nondum satis probatis utuntur, atque ex eorum usu famam captant; tùm nonnullorum Galenicorum, qui cum rerum Chymicarum planè ignari sint, ne tamen Chymicis aliqua in parte inferiores videantur, Chymica, quorum vires & præparationis modū ignorant, satis periculosè usurpant. Plurimum verò hac in re hodiè à Chymicis multis peccatur, qui omnium reliquarū partium medicinæ ignari, tamen, quia in Pharmacopœia & operationibus Chymicis quandam peritiam nacti sunt, reliquos Medicos superciliosè despiciunt, & se pro perfectis Medicis venditant: cum tamen ultra Pharmacopœiam nihil sapiant, atque ita cum sutore ultra crepidam judicent. Longè prudentius de his veteres senserunt. Aristoteles multò majoris negotii rem esse scribit, etiam quod sciveris effectum dare, quam, quæ salubria sunt, nosse, & animo comprehendere. Et prudenter Plato, Phædrum, Socratemque colloquentes inducit, hunc in modum. Socrates. *Si quis dicat: Ego quidem scio illa corpori admovere, quibus & incalescat pro meo arbitrio, & frigeat, & vomitus & dejectiones & aliæ purgationes perficiuntur, & ejusmodi plurima teneo, quibus cognitis & Mdicum me esse profiteor, & alium quemlibet Medicum evadere posse dico: quid alium responsurum autumes?* Phædrus: *Nihil aliud, quam percunctaturum, num quid etiam sciat, quibus, quando, & quousq; singula horum sint adhibenda: Quod si nesciat, necesse est, eum insanire, qui, quod ex aliquo Medicorum libro audierit quicquam vel in medelas.*

Pharmacopœus non est Medicus.

las nonnullorum inciderit, neque artis aliquid intelligat, Medicum se evasisse putat.

Restat tandem, ut de methodo medendi dicamus; ubi illa inprimis controversia est discutienda; *An in curatione morborum contrariis, an verò similibus utendum sit.*

An similibus an verò contrariis curandum.

Principia methodi medendi prima è quibus omnem curandi rationem deduxerunt hactenus Medici, sunt hæc: *Quod secundum naturam est in corpore humano, est conservandum: quod præter naturam, tollendum. Similia similibus conservantur: contraria contrariis tolluntur.*

Contraria contrariis tolluntur.

Atque hinc Hippocrates Medicinam dixit esse adjectionem & subtractionem. Adjectionem scilicet deficientium, per similia: Subtractionem eorum, quæ abundant, & corpori præter naturam accidunt, per contraria. Quæ methodi medendi fundamenta ex ipsa natura deducta sunt. Nam cum curatio sit motus à morbo ad sanitatem; & motus, ut est, 5. *Metaphys.* fiat ratione contrarii, etiam per contraria fiet. Etenim si remedium morbo simile & non contrarium esset, sed ad idem, ad quod morbus, tenderet: morbum augeret, non expelleret. Nam, ut rectè Galenus sæpius, & Aristoteles 1. *de gener. & corrupt. cap. 7.* dicit: ποιεῖ καὶ πάσχει τὰ ἐναντία ὑπ' ἀλλήλων. *Agunt contraria in contraria, & patiuntur à contrariis.* Et: παθητικὰ καὶ ποιητικὰ ἀλλήλων ἐστὶ τὰ ἐναντία, καὶ τὰ μεταξύ. *Contraria & quæ inter media sunt, inter se mutuò activa & passiva sunt.* Et: τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου πᾶν ἀπαθές ἐστι. *Simile à simili non pati potest.* Et: τὸ ὅμοιον τοῦ ὁμοίου αὐξητικόν: τὰ δὲ ἐναντία φθαρτικὰ τῶν ἀλλήλων. *Simile simile augere valet: contraria verò se mutuò corrumpunt.*

Chymici tamen recentiores similium esse similia remedia dicunt.

Similia similium sunt remedia sec. Chymic.

Et cum similitudo duplex esse possit, vel cum natura, vel cum morbo: si quæras, utram similitudinem intelligant, utramque respondent. Nam primò ex Hippocrate docent, φύσιας εἶναι τῶν νούσων ἰητρούς: *Naturam esse morborum medicatricem*, & naturam solam plurimos morbos curare, hanc concoctionem efficere, humores vitiosos evacuare, & ea rectè sese habente optimam de salute ægri spem esse: Contra τῆς φύσεως ἀντιπραττούσης κενεὰ πάντα; Natura reluctante & succumbente omnes Medici molitiones, atque omnia auxilia frustranea esse. Unde ipse Galenus Indicationem vitalem reliquis omnibus præferendam, & virium maximam semper habendam esse rationem, sæpius inculcat.

natura conservanda per similia.

Talia ergo auxilia adhibenda censent, quæ naturæ similia & familiaria sint, ipsamque roborent, ut confirmata & roborata morbo sese opponere hostemque vincere queat. Nam sicut qui in civitate, in qua, seditione oborta, pars melior civium à reliquis ferè opprimitur, seditionem sopire cupit; debiliori auxilia mittit: ita in hoc naturæ

& morbi duello, ut natura salva maneat, morbus opprimatur, natura similibus fovenda.

Morbi etiā requirunt similia sec. Chymic.

Deinde & morbi & caussarum morbificarum respectu similia adhibenda putant. Nam & purgantia totius substantiæ similitudine humores vitiosos trahunt: & alterantia cum parte, cui adhibentur, similitudinem habere dicunt, atque alia pulmoni, alia cordi, alia cerebro, alia epati, dicata sunt. Præterea morbos ex sale ortos curari medicamētis ex salibus depromptis; sulphureos, sulphureis; mercuriales, mercurialibus, docent.

Cōciliatio.

Verum enim verò, si nulla major esset discrepantia inter Galenicos & Chymicos, quam in hac quæstione, facilè concordia iniri possit. Maximam enim partem in verbis potius, quam in rebus ipsis dissensio est. 1. Primò enim in hoc Galenici cum Chymicis planè consentiunt, semper virium habendam esse maximam rationem, & per similia eas conservandas esse. Neque cum hoc axiomate pugnat illud alterum: contraria contrariorum esse remedia. Distinguendum enim hic inter Indicationem vitalem & curatoriam in specie dictam: Maximaq; illa Hippocratis: τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἐστὶν ἰήματα, non de indicatione vitali, sed de eo; quod præter naturam est, tollendo intelligenda. Et cum plura ad consecutionem sanitatis pertineant, non ad omnia extendendum est hoc axioma, sed ad ea solum, quæ præter naturam sunt. Ideoque Severinus, *cap. 14.* malè Indicationem vitalem & curatoriam confundit, dum morbos eodem modo indicare sui ablationem putat, quomodo famelicus panem & sitibundus potum appetit, dum scribit: *Non filiis esurientibus & panem petentibus scorpionem porrigimus, neque sitientibus acetum felle inquinatum offerimus, sed consentaneos, similes eosdem liquores adhibemus &c.* Non enim idem est appetere & indicare. Nulla res sui appetit interitum, neque se perditam cupit; sed quælibet res, etiam præter naturam, se conservare conantur. Ideoque morbus, v. g. calidus, non sese perditum cupit, sed potius alia quoque calefacere tentat: sicut nec sitis vel fames sui destructionem expetunt. Verum homo ingenita vi percipiens rem noxiam & molestam simul ejusdem ablationem desiderat, ægerque remedia morbo, cum quo conflictatur, contraria desiderat, sicut sitiens potum, sitis remedium: non verò ipse morbus remedia desiderat; sicut nec sitis potum appetit, sed sitiens. Atque ita ex illa generali regula; Omne, quod præter naturam est, tollendum, Morbos sui ablationem indicare dicitur, non quod ipse morbus, aut quicquid est in corpore p. n. sui destructionem desideret, sed quia, ut homo conservetur, quicquid præter naturam illi evenit, tollendum est Nullo modò verò ea tolerāda sunt, quæ idē p. 367.

Morbus quomodo contraria indicet.

primæ ed. & *p. 382.* secund. edit. habet, ubi spiritibus, & quidem non illis insitis & animalibus, sed morbificis, & qui per sudores, vel vomitus, vel urinas, vel insensibiles transpirationes evanescunt, sitim attribuit, & remedia eatenus morbis similia esse dicit, quod defectus & desideria resarciant, quodque amica saturitate spiritus & impuritates consentaneas delinientes, resolutiones, consumtiones & tacitas abolitiones moliantur. Certè si tollunt, resolvunt, consumunt, & omnino quatenus contraria sunt, non iis amica erunt, nec eorum desideria explebunt: nec morbi sui ablationem desiderant.

2. Deinde nec hoc negatur à Galenicis, eligenda esse medicamenta, quæ parti laboranti familiaria, &, ut loquuntur, appropriata sunt: quæ familiaritas & ipsa in similitudine & occulta quadam sympathia consistit.

3. Tertiò nec de contrarietate alterantium aliquam revera inter Galenicos & Chymicos puto esse dissensionem. Neque enim credo, ullum Chymicum vel Paracelsicum tam fatuum esse, qui morbo calido, quatenus talis, calidum, quatenus tale, adhibeat remedium; aut corpus exsiccatum, quatenus tale, amplius exsiccandum putet. Cum ipsa experientia & sensus doceat, calida refrigeratione, frigida calefactione, humida siccatione, sicca humectatione indigere. Id quod tam evidens est, ut non solum hominibus omnibus, verum etiam brutis notũ sit, quæ magno in æstu refrigerationem, in frigore calefactionem expetunt. Manet ergò maxima Hippocratis: τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἐστὶν ἰήματα. Contraria contrariorũ sunt remedia. *Contraria contrariis curantur.* Rectéque scripsit Galenus, *lib. 9. meth medend. cap. 15. Sanatio nihil aliud est, quam præsentis in corpore vitiosi affectus in naturalem habitum mutatio. Cum autem contrarii hi affectus sint, necesse est per contraria fiat eorum alterius in alterum translatio. Quoniam enim id, quod ægrotat, ei, quod valet, est contrarium: ubique per contraria & ab illo in hoc via.* Et licet inter ipsos Galenicos de axiomate hoc controversia aliqua excitata sit, & nonnulli ejus universalitatem evertere conati sint: tamen id obtinere non potuerunt, ut videre est apud Conciliator. *different. 153.* Turisanum, *in art. part. lib. 3. com 35.* Argenterium, *ibidem cap. 89.* Valesium, *lib. 8. Controvers. cap. 4.* Valeriolam, *locor. commun. cap. 14.* Ludovic. Mercatum, *tom 1. lib. 3. part. 3. clas. 1.* Horat. Augenium. *Epist. medic. tom. 3. lib. 1. Epist 3 cap 4.* Montaltum, *de homine sano, lib. 3. cap. 14.* dictúmque etiam hac de re est, *lib. 5. Instit. pag. 867.*

Restat ergo saltem controversia de caussis, quomodo scilicet medicamenta sese respectu caussarum habere debeant: an iis similia, an verò contraria esse debeant. *An medicamenta caussis morbificis sint contraria.* Ubi etiam concordiam iniri posse, non planè diffido. Nam si sic regula ista; Contraria contrariis curantur, expli-

explicetur, ut *in Instit. loc. modo alleg.* factum, nimirum per contrarium hic intelligi omne id, quod effectivè tale est, seu quod effectum affectui præter naturam contrarium producere potest, non refragantes, ut opinor, habebimus Chymicos. Nam & ipsi certè eo fine exhibent medicamenta sua, ut iis causa morbifica & hinc morbus tollatur, non conservetur & augeatur. Neque hic ullum Paracelsicum tam stolidum esse existimo, qui non admittat; quod Hippocrates, *2. Aphor. 22.* scribit: ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γίνηται, κένωσις ἰῆται· καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσιος, πλησμονή· καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις. *Qui à plenitudine morbi fiunt, evacuatione curantur: & qui ab inanitione proficiscuntur, sanantur repletione; cæterorumque contraria sunt remedia.* Sunt enim hæc tam manifesta & nota, ut à Paracelso & ejus asseclis ea de caussa (etsi minus rectè) ferè neglecta videantur.

Contrarietas inter qua sit.

Atque hoc ipso loco notandum, malè à nonnullis Chymicis Galeno attribui, quasi contrarietatem Hippocraticam saltem ad qualitates primas extendat; quod nunquam Galeno in mentem venit: cum passim contrarietatem per totam methodum medendi, & omnia morborum genera extendat, atque inter alia, *in art. medic. cap. 89.* scribat: ἡ ἴασις ἕνα μὲν ἔχει καὶ πρῶτον νομιζόμενον σκόπον αὐτῷ τὸ μέλλοντι λυθήσεσθαι τὸ ἐναντίον. ἐκ τούτου γὰρ γένους ἐστὶ πάντα τὰ δημιουργοῦντα τὴν ὑγείαν τὰ αἴτια: κατὰ μέρος δ' ἐκ τοῦ καθέκαστον ἐναντίων. *Curatio unam præcipuam & communissimam habet intentionem ad id, quod est dispositioni auferendæ contrarium. Ex hoc enim genere sunt causæ illæ omnes, quæ sanitatem efficiunt. Secundam partem verò ex unicuique dispositioni contrariis.* Quo in loco, ut & alibi, Hippocraticum axioma non solum ad intemperiem retulit, sed ad omnes ex æquo morbos & causas extendit.

Quomodo remedia ad caussas sese habeant.

Superest itaque ea saltem quæstio: quomodo secundum vires internas & ipsam naturam & substantiam medicamenta ad causas morbificas sese habere debeant. Atque hic versatur controversiæ cardo. Cum enim Paracelsici morbos aut potius causas morbificas ad tria sua principia referant, & alios morbos esse sulphureos, alios salarios, alios mercuriales statuant: sulphureos, per sulphurea medicamenta; salarios, per salaria; mercuriales, per mercurialia curandos docent. Si nimirum sulphur accendatur, illud extinguendum esse dicunt; atque in hoc contrarietatem admittunt. Verum hoc non fieri posse per salem, vel mercurium, sed per sulphureum tantum medicamentum contendunt. Ita si ulcus excitetur, à sale id esse, nihilque in natura corrosivum nisi salem esse dicunt: eamque exulcerationem tollendam, carnemque generandam, & ulcus conglutinandum concedunt: & eatenus quoque con-

contrarietatem in remediis admittunt. Verum remedia, per quæ id præstari possit, esse salaria statuunt. Ita & de morbis tartareis, quos ex superfluitatibus excrementitiis provenire docent, sentiunt: cujus generis sunt calculi, eosque per tartarea remedia tollendos esse docent. Hinc convenire calculo solvendo lapides, qui in animalibus concrescunt, ut sunt lapides cancrorum, percarum, lapides, qui in vesica & renibus animalium inveniuntur, lapis lyncis, Judaicus, spongiæ, radices rusci, apii, altheæ; & calculo præservando ea convenire, quæ mucilaginosa sunt; coagulato, quæ in lapideam duritiem coagulata sunt. Atque ita morbum semper simul remedium monstrare sentiunt.

Conciliatio

Qua in re etiamsi videatur esse inter Galenicos & Chymicos discrepantia: danda tamen opera, ut & illa, quantum fas, conciliari possit. Et primò plerique Galenici non negant, purgantia familiaritate substantiæ humores vitiosos trahere. Id tamen nihil de axiomati illius; contrariorum contraria esse remedia, universalitate tollit. Nam licet respectu caussæ aliqua insit similitudo in purgantibus: tamen respectu morbi, imò ipsius caussæ etiam, suo modo sunt contraria, effectivè scilicet; tollendo nimirum morborum caussas. Morbus enim semper tollitur contrariis, seu mediatè seu immediatè, seu per se, seu per accidens. Distinguendum etiam hîc inter indicationem & remedium, quod est instrumentum, per quod indicationi satisfit. Indicans præter naturam semper sibi contrarium indicat. At instrumentum, per quod efficitur, quod indicans præscribit, licet caussæ sit simile, nihil refert; modò indicationi per id satisfiat, & caussa tollatur. Quamvis enim similitudine substantiæ rhabarbarum bilem attrahit: eo ipso tamen facit, ut rhabarbarum è corpore evacuetur. Et ipse Aristoteles, ubi de actione mutua rerum naturalium agit, *1. de gen. & cor. c.7.* scribit: τὸ πάσχον καὶ τὸ ποιοῦν τῷ μὲν γένει ταὐτὰ καὶ ὅμοια, τῷ δ' εἴδει ἀνόμοια. τοιαῦτα δὲ τὰ ἐναντία. *Patiens & agens genere quidem sunt eadem & similia: specie verò dissimilia. Talia autem sunt contraria.*

Curatio per similia quomodo perficiatur.

Et quod docent Chymici, sulphur sulphure, sal sale esse curandum: non planè de nihilo videtur. Neq; enim quælibet materia à quibuslibet patitur & dissolvitur. Notissimum est, pinguia non affici aut pati ab aqua, sed à pinguibus. Ita gummi Arabicum, cerasorum, tragacanthæ, prunorum, in aqua dissolvitur; quia aquosa hæc sunt: thus vel myrrha non item. Ita sulphur in oleo dissolvitur, ob naturæ cognationem: ab aqua forti sulphur non solvitur, quæ tamen argentum & alia metalla facilè dissolvit. Et quæ aqua fortis argentum dissolvit, eadem aurum dissolvere non potest. Videmus etiam calculos à spiritu salario coagulatos & ipsos non à pinguibus & sulphureis, sed à talibus

quæ

quæ ſale abundant, diſſolvi. Itaque non abs re facere videntur Chymici, dum cuique cauſſæ morbificæ nō quævis reſolventia opponenda eſſe cenſent, ſed talia, quæ vim ſpecificam reſolvendi & ē corpore exturbandi quamlibet cauſam habent. Neque enim ſufficere putant, ſi humori craſſo attenuantia adhibeantur, ſed humoris naturam attendendam, & pro cujusque natura ſpecifica & propria attenuantia adhibenda eſſe, ſulphurea ſulphureis, ſalaria ſalariis.

Neque interim, dum dicunt, ſimilia ſimilibus curari, contrarietatem planè negligunt, ſed illud Ariſtotelis paulò ante propoſitum, ut admittant neceſſe eſt; *Agens & patiens genere quidem eſſe ſimilia, ſpecie verò diſſimilia & eatenus contraria.* Etſi enim ſalia ſalibus curari dicunt: tamen ſalia alia vim reſolvendi, alia coagulandi vim habent. Et propterea humores à ſale coagulatos, non per ſalem coagulantem, ſed per ſalem reſolventem curandos dicunt. Ita ex eorum ſententia febris ex ſulphure φλογιςῷ & inflammabili orta non curatur per ſulphur inflammabile, ſed per ſulphur acidum, quod ſpiritus illos accenſos coagulet, compeſcat, & ad inflammationem ineptos reddat. Id quod pyrii pulveris exemplo probat Quercetanus, *de priſc. mat. medic. cap. 3. & 8.* Etſi enim ſal petræ & ſulphur facilè ſint inflammabilia: tamen utrumque acidum in ſe continet ſpiritum, quò ſi imbuatur pulvis pyrius, amplius flammam non concipit. Verum an nitrum ſit inflammabile, & unde ſpiritus acidus à ſulphure proveniat, de eo infra dicetur.

Ipſam controverſiam quod attinet, ſi hæc ita diſtinctè explicantur, vix magna controverſia inter Galenicos & Chymicos revera relinquitur. Alio enim reſpectu ſimilia ſimilibus, alio contraria contrariis curari dicuntur. Similia nimirum requirunt vires; & parti affectæ ſimilia, appropriata, & familiaria medicamenta adhibentur. Inter purgantia quoque & humores, ut & diſſolventia & humores, cognatio intercedere debet. Contra verò morbus & cauſæ, quatenus præter naturam ſunt & tolli debent, requirunt contraria.

Natura an ſola morborum medicatrix.

Si quis verò nulla diſtinctione adhibita hanc quæſtionem decidere velit, & ubi quæritur de morbo vel cauſa morbifica, de parte affecta reſpondeat, is multis modis errabit. Id quod accidit Crollio, cui cum omnia Galenica planè ſordeant, & nullam propterea conciliationem quærat, ſatis imprudenter ſcribit, *in præfatione admonitoria, pag. 59. Naturam corporis noſtri proprium ſibimet eſſe Medicum, qui ab extrinſeco Medico nihil aliud requirat, præter inſtaurationem aut fortificationem, exteriore medicamento repurgatiſſimo.* Quod ſi ſimpliciter verum, quorſum ergo vomitoria καθαρτικὰ, διαῤῥητικὰ & διαφορητικὰ deſcripſit? Et mox addit; *ægra corpora qualitatibus contrariis curare velle, nihil aliud eſt, præterquam*

quam naturæ, bello intestino satis labefactatæ, bellum intrinsecum in totalem sui ruinam movere. Ergone nunquam vidit Crollius, aere & potu frigido calore ferè enectos refocillari? Si non vidit. Hecticorum corpora exsiccata humectantibus curari, & ulcera pulmonum solo aere sicco exsiccata coalescere, & phthisicos hoc modo curari: legat Galenum, *lib. 3. & 10. method. medendi.* Et qui nullos morbos sola primarum qualitatum contraria alteratione curari negat, ea negat, quæ sensus vera esse docent, & vix dignus est, cum quo disceptetur. Et iterum: *Contraria se mutuo non recipiunt: Et si mutuo se non recipiunt, nec in se mutuò agunt, nec à se mutuò patiuntur aliquid. Ubi igitur actio & passio vera non est, ibi etiam effectus naturalis verus non sequitur. Ergo medicamenta non possunt esse contraria loco affecto.* Quæstio est, de contrarietate medicamentorum, & morbi ac caussæ morbificæ. Is verò respondet de parte affecta: & an contraria vel similia mutuò agant & patiantur, facilè cognoscere potuisset, si legere ipsi libuisset Aristotelem, *1. de Gen. & Cor. cap. 7.* & quæ Commentatores ad eum locū hac de re scripserunt.

Et quanquam Galenici ultrò concedant; Naturam esse morborum medicatricem; & longè ante Chymicos id Hippocrates, *6. epid. sect. 5. t. 1.* docuerit; Naturamque omnia, quæ potest, pro animalis salute agere, & absque naturæ robore omnia à Medico frustra tentari, extra controversiam sit: tamen, ut Galenus, *ibidem*, ubi hunc locum explicat, rectè ait: non simpliciter verba hæc accipienda sunt, sed altior sensus accuratiore indigens explicatione in his verbis delitescit. Ac rectè dicitur, & naturam morbis medicari, rectè verò & artem medicam, & medicum. Natura nimirum, ut Galenus explicationem hujus loci concludit, omnium artiū ad medendum primaria & potissima est: ipsa tamē nec omnia, nec sola, quæcunque ad sanationem necessaria sunt, semper præstare potest: Sed ut rectè, *de constit. art. c. 13.* Galenus ait: alia naturæ, alia Medico concessa & negata sunt. Natura quidē alimenta coquit, in corpus distribuit, partibꝰ apponit; in morbis humores vitiosos concoquit, secernit, expellit, cavum ulcꝰ carne replet: eadem tamē, ut os laxatum aut confractum conformare, & reparare, aut copiosas in ulcere sordes ipsa abstergere non potest, sed ministerio Medici & medicamentorum indiget: ita pertinaces obstructiones ipsa solvere non potest, sed aperientia medicamenta id præstant: humores crassos sola incidere non valet, sed attenuantia medicamenta id præstant, calida refrigerare non potest, sed medicamētis refrigerantibus opus; multò minus scirrhum emollire, aut calculum fortiter compactum dissolvere potest. Falsum ergo, quod omnia medicamenta saltem naturæ opitulentur, & quod salubrium medicamentorum virtus saltem in conser-

Quid natura, quid ars possit.

vatione naturæ occupetur & consistat: cum jam monstratum sit, non pauca directè & immediatè caussis morbificis opponi, & in eas proximè agere, easque demoliri.

Atque hæc, quæ hactenus de Galenicorum & Chymicorum consensu ac dissensu diximus, si quis sine præjudicio perpendere voluerit, id inde commodi, ut spero, percipiet, quod discet, nec Chym. ob Galenica, nec Galenica ob Chymica negligenda esse; sed nonnulla Paracelsi ac Paracelsistarum dogmata tam absurda & ab omni veritate aliena esse, ut meritò ab omnibus, quibus magis veritas, quam Paracelsus vel alius quispiam, amica est, rejicienda sint: in non paucis tamen concordiam iniri posse, nec dissidium tantum esse inter Galenicos & Chymicos, ut ideo nova secta constituenda sit. Ac proinde pessimè suis rebus consulere, qui, antiquorum scriptis neglectis, è solis recentium Chymicorum libris se egregios Medicos evasuros existimant. Contra & illos peccare, qui nullam veteri Medicinæ accessionem fieri posse putant. Elegantem utilium medicamentorum suppellectilem Chymia nobis suggerat: si eadem quid in morborum caussis & medicamentorum facultatibus investigandis opis afferre potest, & hoc beneficii loco acceptamus; & proinde verum esse putamus, quod Matthiol. *lib. 4. epist. ad Andream de Blau* scribit; Neminem Medicum absolutum esse posse, imò ne mediocrem quidem, qui in Chymia non sit exercitatus. Cum enim Medicus sit ille admirabilis, qui quod est divinum in morbis, in medicamentis, in natura novit, actionumque fontes investigat: ista omnia præcipuè Chymiæ beneficio Medicus assequi potest; qui verò in rebus nihil qualitatibus primis præstantius quærit, id non potest. Reliqua, de corporis nostri constitutione, facultatibus & actionibus, de morborum & symptomatum differentiis, de signis, prognosticis, & methodo medendi, rectissimè ex Hippocrate & Galeno eorumque interpretibus cognoscuntur: quæ qui negligit, Empiricus potius evadet, quam verus Medicus.

Galenici quid.

Ergo non ampliꝰ opponatur Galenica Medicina Chymiæ; sed Pseudo-Galenica Chymiæ, & Pseudo-Chymia Galenicæ Medicinæ. Galenici enim non sunt, ut nonnulli eos malè definiunt, qui purum & impurum confundunt; sed qui artis Medicæ fundamenta è Galeno & Philosophis petita, ratione probata, & experientia confirmata amplectuntur, & hoc duplici κριτηρίῳ verum à falso distinguunt. Atque hi non negant, quod ars medica ab Hippocratis & Galeni temporibus & theorematum accessione, & medicamentorum copia & ornatu altior & perfectior evaserit. Et inter accessiones illas libenter etiam Chymiam referunt, atq; agnoscunt, nostro tempore & remedia multa antiquis incognita rectè usurpari, & multò commodius præparari, atq;

extra-

extracta, olea, spiritus, sales & similia libenter admittunt. PseudoGalenici sunt servum illud hominum genus, qui nihil, nisi quod in Galeno reperitur, recipiendum censent, & in dijudicando vero ac falso non tàm ratione & experientia, quàm Galeni authoritate nituntur. PseudoChymici sunt, qui nullarum rerum naturalium & medicarum cognitione instructi ex operariis Chymicis subitò Medici facti, omnia Galenicæ Medicinæ fundamenta subversa cupiunt.

PseudoGalenici qui.

Pseudo-Chymici.

CAPUT XIX.

APPENDIX,

De Constitutione Chymiæ.

ATque hæc sunt, quæ de Chymicorum recentiorum cum Aristotelicis & Galenicis consensu dicere potui. Potui, inquam: Dum enim, quod velis, non possis, velis, quod possis. Ut plura verò, quæ volui, non potuerim, temporis penuria & otium, aliis necessariis impendendum, non permisit. Nunc ad speciem descendendum esset: Et memini me in prima editione aliquid in hoc genere promisisse. Verum ob alios labores absolvendos id præstare non licuit. Vt tamen aliquo modo promissis stem, de Constitutione Artis Chymicæ quædam Appendicis loco subjungere placet; in quibus passim de præparationib9 & usu medicamentorum Chymicorum quædam monendi dabitur occasio.

Nullam scientiam vel artem veram ac solidam esse, quæ certis quibusdam principiis non nitatur, & eorum, quæ in ea fiunt, rationes reddere possit, extra dubium est; & quæ certis principiis non nititur, & theorematum suorum caussas reddere non potest, inscitia potius & ἀτεχνία, quàm scientia vel ars dicēda est. Nescio tamē quî fiat, quod in Chymia, quæ ars longè utilissima & nobilissima habetur, pauca rationib9 munita, & ex certis principiis deducta habeantur, sed infiniti penè processus & operationum formulæ passim extent, quibus tamen fundamentis & caussis illæ nitantur, pauci doceant. Ita ut ars sine arte esse videatur.

Verum enim verò cum ut Medicina, ita & Chymia naturali scientiæ subjiciatur, omninò etiam in operando leges naturæ sequi, & ad earum ductum operationes suas instituere debet, ut inter Physicam & Chymiam mutuus consensus sit: ita ut principia naturalia Chymiæ, & operationes Chymicæ principiis naturalibus respondeant.

Etsi vero de Arte Chymica prolixè & operosè vir doctissimus, Andr. Libavius, brevius verò Joh. Beguinus scripserit, & ego etiam, *lib. 5. Instit. Medicar.* (licet Chymicas operationes & Chymica medicamenta ac

ac vulgaria pro instituti mei ratione ibi conjunxerim) de eadem materia tractârim: tamen cum in conspectu quasi & tabulâ totam artis Chymicæ naturam & constitutionem habere utile sit, brevibus eam è locis allegatis hîc exhibebo; & passim quædam, quæ monenda videbuntur, inspergam.

Verum expediam hoc sine aliorũ obtrectatione, sine convitiis, sine calumniis. Vt enim turpe esset, in Senatu Patres, dum de salute Reip. deliberatur, à votis ad convitia descendere: ita pudendum est, eos, qui scriptis editis rem literariam auctã & amplificatam cupiunt, rebus missis conviciis certare.

Dissentire duos animis de rebus iisdem
Incolumi licuit semper amicitia.

Chymia quid. Definivimus autem supra, *in fine capitis primi*, Chymiam, quod sit *Ars corpora naturalia composita sive concreta resolvendi, resolutaq; pura & viribus validissima reddendi, ut utilia Medico præbeãt remedia, vel metallorũ perfectionibq & transmutationib. inserviãt.*

Subjectum Chymiæ. *Subjectum* nimirũ, circa quod occupatur Chymicus, sunt omnia corpora naturalia cõcreta, vegetabilia scil. animalia, mineralia & metalla.

Chymiæ Finis. Chymiæ *finis* duplex est, Internus & Externus.

Internus. *Internus* est corpora naturalia cõposita solvere & elaborare, ut vel partes omnes seorsim & singulæ vel iterũ conjunctæ & compositæ, purissimæ, efficacissimæ, & ad usus in vitâ humanâ necessarios aptissimæ sint, & seu Medico, seu illis, qui in metamorphosi metallorum occupantur, utilia adminicula præstent. Seu potius internus finis est ipsum opus, quo perfecto operatio Chymici desinit. Cum enim Ars sit Chymia, ποιητική est & opus relinquit.

Externus Chymiæ finis est duplex: Externus. Vel n. ad metamorphosin & transmutationem metallorum ignobiliorum in nobiliora, vel ad medendum & sanitatem corporis humani adserendam dirigitur.

Verum priore fine seposito hic de Chymiæ constitutione saltẽ agemus, ut medico inservit, eique utilia medicamenta exhibet. In ipsis tamẽ operationibus etiam quædã proponentur, quæ posteriori fini simul inservire possunt. *Vid. supra cap. 1.*

Ut autem finem suum assequatur Media Chymicus, mediis quibusdam opq Chymiæ. habet. Media autem hæc sunt operationes Chymicæ & instrumenta, quibus operationes istas perficit.

Atq; ita tota Ars Chymica absolvitur tractatione instrumentorum, Quibus Chymia absolvatur. quæ Chymico operanti necessaria sunt, ipsis operationibus, & opere, quod perficit: de quibus ordine breviter dicemus.

Instrumenta primò quod attinet, cum Chymia naturæ operâ in suis Instrumenta ejus. operationibus utatur, instrumenta præcipua sunt ignis, aut calor potiq, menstruum, Aër, Aqua. Verum ut hæc rectè usurpentur & agentia patientibus applicentur, præterea fornaces, vitra & vasa alia plura requiruntur. De fornacibus, vitris, & aliis vasis, ut & luto dictum, *in Instit.*

lib.

lib. 1. part. 3. sect. 2. cap. 11. 12. 14. & aliis etiam operationibus sua instrumenta adjunximus.

Calor. De igne & calore, qui naturæ communis δημιουργὸς est, dictum *ibid. cap. 2.*

Menstruũ. Menstrua verò sunt, quæcunque solutioni extractioni & separationi rerũ inserviunt. Et quidẽ plerunq; & frequentissimè nomẽ hoc tribuitur liquoribus, qui corporibus affusi ea solvendi vel aliquid ex iis extrahendi vi actu prædita sunt. Quales sunt, aqua communis, destillatæ variæ, ros, spiritus vini, terebinthinæ, acetum destillatum, olea destillata, spiritus salis, nitri, vitrioli, aquæ fortes & regiæ, de quibus in Instit. *loco allegato cap. 6.* dictum.

Quos tamen liquores omnes in tres classes redigere licet. Quidam enim sunt aquei; quidam acuti & salium participes; quidam oleosi. Non verò quælibet menstrua ad quælibet corpora solvenda idonea sunt, sed de his hoc monendum, sua ferè corpora quæque habere, quibus solvuntur vel extrahuntur, menstrua, quæ ipsorum naturæ respondent. Aquea quæ sunt, & cum aquâ convenientiam habent, aquâ & aqueis menstruis solvuntur & extrahuntur. Atque aquæ vegetabilium & animalium substantiam per coctionem & infusionem extrahunt; saccharum item & salia (quæ omnia in aquâ liquescunt) ac salina solvunt; ad alia verò solvenda vires eorum vix extenduntur. Quæ spirituosa sunt, spiritibus; salina salsis spiritibus solvuntur & extrahuntur; sulphurea solvuntur & extrahuntur oleo & pinguibus. Hinc metalla, ut & lapides, aquis fortibus & regiis & similibus liquoribus solvuntur. Sine verò sale vix fit ullius metalli solutio. Et quanquam metalla eò redigi possint, ut postea in aqua vel simplici vel destillata liquescant: tamen prima solutio per sales ut facta sit, necesse est, & propter salinos spiritus metallo adhærescentes id postea in aqua solvitur. Omnia enim metalla salinam naturam participant. Ideoque sal vel salini spiritus (alii tamen aliis metallis magis cognati sunt) qui sunt in menstruo solvente, metalli partes atomorum quasi modo ad se trahunt sibique uniunt: atque metallum menstruo, aut certè sali, quod in eo est, unitum aliam formam externam induit, & vel in liquorem vel pulverem, aut saliformem substantiam redigitur, & sal, qui est in menstruo solvente, corpori metallico adhærescit. Si quis tamen huc etiam referre velit mercurium, qui ob naturæ cognationem aurum solvit, vel etiam aquas aut spiritus è mineralibus, vel metallicis corporibus paratas, quæ non tam corrosione, quam ob naturæ similitudinem aut occultam proprietatem aurum solvant, cum eo non pugnaverim: modò experientiæ omnia respondeant. Aquæ fortes contra, etsi sint maximè corrosivæ, ceram, picem & resinas non

solvunt, contra talia in oleo & pinguibus solvuntur. Ideoque cuique rei solvendæ vel extrahendæ idoneum menstruum eligendum.

Sunt tamen, qui non solùm liquores, quibus in solutione & extractione utimur, nomine Menstrui intelligunt, sed & alia sicca, quæ ad corporum solutionem faciunt, hoc nomine dignantur, qualia sunt sal, nitrum, sulphur, quæ lapidibus & metallis addita, & in igne reverberii resoluta in corpora addita sese penetrant eaque solvunt.

Aër. Tertiò etiam Chymicis Aër necessarius est, qui duplici modo ad operationes Chymicas concurrere potest, ut humidus scilicet & aqueos vapores admistos habens, & ut frigidus. Ut humidus inservit Chymico, dum rebus natura siccis sese admiscet, iisq; consistentiā dat liquidam. Id quod fit, dum in cellis & locis humidis sese sali Tartari & aliis salibus admiscet, atq; ut liquescant illa facit. Deinde etiam in destillationibus quibusdā aër humidus facit, ut spiritus, qui natura sua sicci sunt, & forma nebularū & atomorū egrediūtur, in liquida forma exhibeatur. Id quod fit in ol. 🜍, quod per campanam fit, imò in spiritu salis, ⊕ & similibus. Non n. sine

Spiritus ⊕ salis &c. unde humiditatem habeant. caussa quæritur & inter Chymicos controvertitur, unde spiritus hi illā liquidam & humidā consistentiam habeant. Ubi, si quod est dicendum, omninò illā ab aërea & aquea humiditate provenire existimo: cùm natura sua sint siccæ substantiæ. Accipiunt verò illam vel in suâ concretione vel in destillatione. Etenim in destillatione spiritus salis & vitrioli manifestum est primò aqueam humiditatem partim exstillare, partim exhalare, & in recipiente colligi, postea verò ipsum spiritum salis & ⊕li formâ nebulæ q. egredi. Oleum etiam 🜍 per campanam dictum non fit nisi aëre valdè humido. Aut si quis alio modo, recipiente scilicet ad latus canalis, in quo sulphur accenditur, apposito, idem oleum parare velit, necesse est, ut in recipiente aqua prius infundatur, cum qua spiritus 🜍 sese uniat, quæ aqua postea si per destillationem maximâ ex parte separetur, liquor acidus remanet. Imò nec ex mercurio vel similibus liquor fieri vel destillari potest, nisi aër humidus sese admisceat, ac propterea in talibus destillationibus spiracula, quibus aër humidus ingredi recipientem possit, relinquenda. Atque inde accidit, ut liquor ille, qui sese admiscuit, in multis iterum separari possit, corpore sicco relicto. Oleum tartari per deliquium quod vocant, iterum in salem siccum abit, si aqua, quæ sese admiscuit, exhalare permittatur. Si spiritus vitrioli terræ sigillatæ Silesiacæ affundatur, & destillatio instituatur, eaque per cohobationē aliquoties repetatur, phlegma tandem & aqua tantū destillat, & terra sigillata acida evadit, sale vitrioli acido cùm ea remanente.

Deinde aër Chymico inservit ratione frigiditatis. Cùm enim frigiditas per accidens etiam homogenea constringendo congreget, fit, ut in aëre frigido in aqua sales facilius cõcrescant, quàm in calido.

Aqua. Quartò nec Aqua ab Instrumentis Chymicorum excludenda est. Et quidem non solùm ut menstruum, ad corpora solvenda & extractionem instituendam, & ad corpora abluenda, de quo antea diximus, necessaria est, verùm etiam, ut modò dictum, dum in aëre humido spiritibus siccis sese admiscet, & præterea in vasa recipientia infunditur, ut spiritus sicci in eam sese quasi immergat & ab ea excipiantur.

Terra. Tandem, nisi alios offenderem, quinto loco terram adderem, & huic cognata. Ita in spiritu salis & nitri destillando usurpamus argillam, bolum, terram sigillatam; in oleis quibusdam destillandis pulverem laterum; arenam, cineres, silices addimus. Caussa autem hujus rei est duplex. Primò ut corpus destillandum admixtione rei alienæ ad minima, quantum fieri potest, redigatur, atque ita caloris actioni facilius expositum sit. Res enim homogeneæ unitæ actioni caloris fortius resistunt, quàm in minimum redactæ; & sal solus potius fluit & funditur, quàm ut spiritum præbeat. Res verò quædam, ut nitrum, facilè resolvuntur, & metus est, ne subitò resolutæ vas recipiens rumpant. Quapropter ut lentè resolvantur, aliud corpus additur.

Imò videntur adhuc alia esse, quibus tanquam instrumentis, ad operationes quasdam perficiendas Chymicus utitur. Ita oleo 🜖 utitur ad margaritas & corallia soluta præcipitanda; aceto ad 🜍 auratum ♁ii; vino ad lac 🜍is parandum, aliis ad aliorum præcipitationem. Quæ an ad priora instrumenta referri possint, dubito.

Jam ipsas operationes Chymicas quod attinet, eas alii aliter dividunt & dispescunt, ac quemlibet hîc suo sensu abundare permitto; cùm potius quemlibet sollicitum esse deceat, ut operationes has usu cognoscat, quàm argutè de earum divisione disputare possit.

Mihi quidem commodè videntur dividi posse in διάκρισιν, σύγκρισιν & Immutationem. Operationes Chymicæ quot.

Διάκρισις est, cùm corporis compages resolvitur & quod erat unum, dividitur.

Fit autẽ hæc tribus modis. 1. cùm quæ impura vel aliena admista sunt separantur. 2. cùm corpus in partes homogeneas dissolvitur. 3. cùm in heterogeneas dissolvitur. In quibus tamen operationibus simul hoc Chymico propositum, ut omnia quà fieri potest purissima, subtilissima & efficacissima reddat. Διάκρισις triplex.

I. Purificatio.

Primum διακρίσεως genus *Purificatio* appellari potest, & ad id pertinet tartari purificatio, cùm a terrestribus & lutulentis partibus separatur, ut album, purum, & acidulum corpus evadat.

Fit hoc lotione & crebris solutionibus & coagulationibus cum filtratione, de quibus in Institut. *loco allegato cap. 8. & 10.* dictum. Item cùm succi, quibus pro essentiis, ut hodie nonnulli loquuntur, paradis utuntur, à suis fecibus separantur & puri redduntur, id quod fit per digestionem, de qua *eodem cap. 10.* dictum.

Exsiccatio. Pertinet huc & *exsiccatio*, quæ fit per evaporationem & exhalationem, de quibus *ibidem cap. 13.* dictum. Imò huc referenda videtur etiam Ustio, de qua *ibid. cap. 5.* dictum, cùm scilicet sulphureæ partes exhalant, ut & aqueæ, quæ non expetuntur, ut id relinquatur, quod expetitur. Id quod fit in ustione plantarum pro salibus parandis, item ossium & cornuum. *Ustio.*

2. Calcinatio. Secundò ad διάκρισιν pertinet *Calcinatio*, quâ corpora metallica, mineralia, lapides, & quæ lapideam duritiem habent, ut testæ ovorum, concharum, lapides in animalibus, & alia ita resolvuntur, ut in pulverem redigi possint. Fit hoc vel igne actuali, de quo dictum loco allegato *cap. 5.* vel per ignem potentialem, ut loquuntur, id est, liquorem aliquem, qui ea corrodendi & solvendi vim habet, quem menstruum vulgo appellant, quales sunt acetum destillatum, spiritus ⊖, ⊕, ⊕, ♆, aqua fortis & regia: vel per amalgamationem, ubi à mercurio admisto metalla corroduntur: vel per fumigationem, ubi à fumo vel vapore rei corrodentis corpus dissolvitur. De quibus *ibidem cap. 6* dictum.

Pertinet huc & *sublimatio*. Sublimationes enim Chymicorum pistilla sunt. Et quanquàm sublimatio interdum etiam instituitur: ut si quæ impuritates adsint, separentur; plerunque tamen id saltem fit, ut corpus in minimas atomos redigatur. De qua *ibid. cap. 12.* dictum. Et his modis omnibus corpus in homogeneas partes solvitur, & quod resolvitur, homogeneum est. *Sublimatio.*

Tertiò fit διάκρισις, cum corpus in partes diversas & heterogeneas dissolvitur. De hâc autem διακρίσει notandum, proprietates alias esse in toto, alias in partibus. Ideoq; ubi vires, quæ à toto dependent, expetuntur, resolutione hâc opus non est. Ubi verò viribus, quæ à parte alicujus integri pendent, opus est, in quânam parte hæreant, videndum. Hinc à multis multum peccatur, cùm vel ab aquis destillatis, vel spiritibus vel salibus, vel etiã extractis vires, quæ integri sunt, sperant. Aquæ enim nihil in se continent, nisi plantæ succum humidum, sulphur & oleum, si quod inest, & salem volatilem. Spiritus partem sulphuream, cum sale volatili. Reliqua per alembicum non elevantur. Unde etiam hoc patet, decocta & infusa vel conservas sæpe aquis destillatis præferendas esse: & conserva rosarum in dysenteria utilis est, non verò spiritus rosarum. Fit hæc autem διάκρισις primò *extractio-* *3. Resolutio.*

Extractio. *tractione*, ad quam pertinent & *Tincturæ*, seu extractio talis, ut corpus liquidum coloratum relinquatur. Item *Essentiæ* hodie dictæ extractione parantur, de quo in Instit. *lib. 5. part. 3. sect. 3. c. 9.* *Essentiæ.*

Tinctura. De Tincturis autem hoc monendum, nullam veram tincturam esse, quæ non remanet, postquam menstruum abstractum est. Ad hanc normam si tincturæ multæ examinentur, facilè deprehendetur, non esse veras tincturas, sed colorem illum ortum habere à mistione menstrui cum corpore dissoluto. Exempli loco sint tincturæ, quæ vulgò venditantur, coralliorum. Si enim menstruum exhalando vel destillando separetur, illud limpidum omnino & clarum est, quod verò relinquitur, non rubrum, sed salis vel calcis alicujus colorem referens reperitur. Si verò esset vera tinctura & substantia aliqua rubra à reliquo corpore extracta, etiā menstruo separato talis persistere deberet, sicut id in plantis accidit. Et tincturas non semper veras esse, sed pendere à menstrui cum corpore mixtione, patet etiam ex eo, quod è re una diversi colores per diversa menstrua extrahūtur. Exemp. gratia, si affundatur argento per mercuriū sublimatum calcinato spiritus salis, fit inde color viridis instar smaragdi, si verò affundatur spiritus vini sale urinæ imprægnatus, fit color cæruleus. Et quamvis interdum tincturæ istæ, exempli gr. antimonii, aliam vim habeat & operationem, quàm alias calcinatum: fit tamen hoc ex diuturna cum aceto digestione, quæ partes volatiles figit, & ad sudorem ciendum aptas reddit.

Deinde fit etiam διάκρισις *Putrefactione*, quæ quidem etiam à calore externo fit, sed non simpliciter ad corruptionem tendit, sed ad aliquam separationem, ut partes à naturâ aliquomodo separatæ ab arte facilius separari possint, ideoq; destillationi sæpè præmittitur, de quo in Instit. *loco allegat. cap. 7.* pag. 1279. actum. *Putrefactio.*

Tertiò ad hanc διακρίσεως classem referendæ sunt *Destillationes* omnis generis, per adscensum, ad latus, per descensum, in balneo vaporoso, sicco, humido, cineribus, arenâ, igne patente, de quibus omnibus in Institut. *loco allegat. sect. 2. cap. 11.* dictum. *Destillatio.*

Secundum operationum Chymicarum genus est *σύγκρισις*, cum quæ diversa & separata sunt in unum corpus conjunguntur. Fit hoc primum *Præcipitatione*, cum corpus quod in aliquo menstruo solutum & per liquorem dispersum est, iterum à liquore separatur & ad fundum descendit, & sibi unitur: de qua operatione in Instit. *loco allegato cap. 13.* dictum. Verum quia modus consideratione dignus est, locum integrum adscribere libet. Fit præcipitatio, cum liquore aliquo infuso aut re aliqua injecta corpus solutum formâ pulveris ad fundum descendit. Ita corallia & mar- *σύγκρισις.* *Præcipitatio.*

margaritæ in aceto destillato solutæ infuso oleo tartari præcipitantur. Quomodo autem hoc fiat, & quæ separationis hujus causa sit, ab autoribus non satis explicatum video. Mihi res ita sese habere videtur. Solutio metallorum, coralliorum, perlarum, & similium per acetum & spiritus acres, ut & spiritum vini fit, dum spiritus illi corpora penetrant, & cum iis in minutissimas atomos solutis sese uniunt, ut unum corpus quasi ex iis fiat, non secus ac oleum ceræ per minima miscetur. Unde accidit, ut quamdiu spiritus solvens vel menstruum cum corpore soluto per minima unitum manet, corpus solutum non ad fundum descendat, sed liquori cohæreat. Quod si contingat, ut spiritus solvens iterum à corpore soluto segregetur, tum metalla & alia corpora sibi relicta formâ pulveris ad fundum descendunt. Fit autem hoc, dum liquor aliquis ad solutionem infunditur, cum quo dum se spiritus solvens unit, corpus solutum deserit, atque ita illud sibi relictum & unione illa soluta ad fundum descendit.

Imprimis hîc multum potest sal tartari solutus, seu oleum tartari per deliquium paratum, quod peculiari vi spiritus omnes acres ab omnibus liquoribus evocat ac imbibit & cum iis penitissimè se unit. Unde fit, ut corpora soluta à spiritu solvente relicta & ad fundum præcipitentur, & acrimoniam, quam ex spiritu solvente, contraxerant, amittant.

Hinc etiam accidit, ut mercurius præcipitatus & aliquomodo fixatus à sale tartari vivificetur. Non quod tartarum, quod vult A. Sala, mercurio inimicum sit, sed quod sal tartari spiritus acres, qui cum præcipitato mercurio sese penitissimè univerant, ad se trahit, & eos sibi unit, atque ita à mercurio separat; unde mercurius à spiritibus acribus liberatus in pristinam naturam redit & reviviscit. Et qui omnes omninò, cujuscunque sint generis, præcipitationes perpenderit, animadvertet, præcipitationem in universum fieri, cum in solutionem aliquid injicitur vel infunditur, cujus vi liquor solvens, seu id, quod in liquore solutionis caussa fuit, à corpore soluto separatur.

Fit etiam præcipitationis mentio in extracto scammonii parando *ibidem sect. seq. cap. 9.*

Secundo huc referenda videtur *Reductio*, quâ corpus seu in formam pulveris, seu liquoris, seu alterius redactum pristinæ formæ restituitur. Non tamen in omnibus, quæ menstruis suis solvuntur, seu aliorum admistione formam alienam induunt, locum habet reductio. Etsi enim à menstruis suis ea separari possunt: tamen in formam pulveris saltem reducuntur, non verò in eam, quam antea habuerunt. Fit autem hoc commodissimè per præcipitationem. Nam licet etiam *Reductio.*

sal.

ſal menſtruo ad miſtum deſtillatione per retortam in formâ ſpiritûs ſeparari poſſit: tamen quod relinquitur in retorta fortiore igne corrumpitur.

In metallis autem locum habet reductio & in mercurio, quæ in varias formas redacta plerunque ad priſtinam formam reduci poſſunt. Fit autem reductio menſtrui, & illius, quod corpori aliam formam induxit, ablatione. Cùm enim ſpiritus ſalſi & ſales, dum corpora metallorum ſolvunt, iis per minima permiſceantur, & admiſtione ſpirituum ſalſorum ac ſalium corpora hæc in minimas atomos redigantur, ita quidem ut metalla in aquis fortibus & regiis ſoluta per chartam tranſeant: ſale illo alieno ſeparato ſuæ priſtinæ formæ reſtituuntur; & licet in formâ pulveris relinquantur, igne fuſorio tamen priſtinam formam facilè acquirunt.

Separatur autem ſal ille vel vi caloris, idque aut in retorta deſtillando, ubi ſal formâ ſpiritus abſtrahitur, aut etiam in vaſe aperto, ubi vaporis modò exhalat: Vel per præcipitationem, de quâ modo dictum, & præcipuè per ſal tartari, vel etiam per ſalis tartari admiſtionem, cum quò vel teruntur vel igni fuſorio exponuntur. Sal enim tartari ferè univerſale reductionis inſtrumentum eſt, idque non ideò, quòd omnibus corroſivis adverſus & contrarius ſit, eorumque vires frangat, ſed potius, quod omnibus ſalibus amicus & cognatus eſt, ideoque eos attrahit, ſeque cum iis ob ſimilitudinem unit, (Natura enim naturam amat, ut Chymici loquuntur) atque ita corpus ſale menſtrui ſolventis liberatum ſuæ naturæ reſtituitur. Alia tamen etiam ſalia interdum idem præſtant, ut cinerum clavellatorum & vegetabilium ſales, ut & calx viva. Ita mercurius quocunque modo ſolutus ablato menſtruo ad nativam fluiditatem redit, fitque argentum vivum. Id quod fit, ſi ſali tartari vel etiam calci vivæ permiſtus per retortam deſtilletur.

Metalla liquida dum adhuc ſunt, vel cum menſtruo & aquis ſolventibus miſta commodiſſimè præcipitatione à menſtruo ſeparantur. Nonnunquam etiam ſolius aquæ tepidæ infuſio ad ſeparationem metalli à menſtruo ſufficit. Dum enim ſal in majore aquæ copia amplius (utpote in aqua ſolubilis) diſtrahitur, & in minimas atomos redigitur, corpus metalli ab eo liberatur. Itque facilius, ſi laminæ metalli cognati injiciantur. Ita ſi aquæ forti, in qua argentum ſolutum ſit, aqua tepida infundatur, & lamina cupri injiciatur, argentum laminæ cupri ob cognationem metallicam adhæret. Dum verò jam ſunt ſub pulveris vel calcis formâ, igne fuſionis reducuntur: ut verò facilius fundantur, ſal tartari vel alii pulveres ſalius fuſorii inde dicti, adduntur, qui fuſioni inſerviunt, quatenus

cum sale calci adhærescente sese uniunt, atque ita metallum eo liberant. Quod si sal tartari in fusione à metallo non separetur, materia tigillo eximenda, & à sale abluenda, atque iterum fundenda.

Coagulatio & Concretio. Tertiò ad σύγκρισιν pertinet *Coagulatio & Concretio*, de qua in Instit. *lib. 5. part. 3. sect. 2. cap. 13.* actum.

Circulatio. Quartò huc referenda *Digestio* & *Circulatio*, quæ eo fine præsertim instituitur, ut liquidæ partes, quæ nondum satis perfectè mistæ sunt, per minima uniantur, de qua in Instit. *loco allegato cap. 14.*

Cohobatio. Tandem etiam huc pertinet *Cohobatio*, seu repetita liquoris ad materiam in vase relictam affusi destillatio, quæ etsi & eo fine instituitur, ut quod primâ destillatione non separatum fuit, & exstillavit, in secunda & tertia destillatione educatur: tamen interdum & eo fine fit, ut quæ materia volatilis est in liquore, cum fixo conjungatur. Ita fit Magisterium tartari per spiritus vini ad salem tartari affusionem & repetitam destillationem. Ita spiritus vitrioli sali vitrioli jungitur, idemque cum terra sigillata Silesiaca unitur. Et fit hoc præcipuè in salibus, & ea natura est salium fixorum, ut volatiles sibi uniant. Quod ubi facere animus est, majori salis vel corporis fixi quantitati minor quantitas liquoris salem volatilem continentis affundatur. Ita enim sal volatilis cum fixo corpore manet, & merum phlegma seu aqua exstillat, idque sæpius repetendum. Si verò minori quantitati corporis fixi major quantitas volatilis affundatur, fixum à volatili redditur volatile, ac volatile fixum secum in alembicum rapit. De quo jam etiam dicetur.

Immutatio. Tertium adhuc operationum Chymicarum genus superest, cùm scilicet neque quæ unum sunt solvere & segregare, neque quæ separata sunt unire & conjungere cupimus, sed rei novum substantiæ modum vel qualitatem inducimus, quam operationem *Immutationem* appellare libet. Pertinet huc primò rei siccæ in liquidam formam mutatio, quæ operatio *Deliquium* appellatur, de qua in Instit. *loco allegato cap. 4.* dictum. *Deliquium.*

Potabilia metalla. Etsi enim aër humidus tum corpori illi conjungatur: tamen nihil, quod ei peculiares ac novas vires tribuat, additur, sed saltem alia consistentia conciliatur. Pertinet huc & illa operatio, quâ ex solidis corporibus, ut metallis, potabilia fiunt, ubi quæritur, an aurum & alia metalla in formam liquidam sine alterius rei additione redigi possint: de quô infra.

Secundò pertinet huc contraria operatio, cum ex eo, quod est liquidum, fit solidum. Id quod fit cùm ex mercurio vivo præcipitatus paratur, de quo in Inst. *lib. 5. part. 3. sect. 3. cap. 18.* pag. dictum.

Fixatio & contra. Tertiò pertinet huc *fixatio* &, si ita loqui licet, volatilisatio, cùm nulla parte rei demta, nec alienâ re additâ ex volatili fit fixum, vel

vel ex fixo volatile. Dicitur autem fixum & volatile respectu ignis seu caloris, ut supra *cap. 12.* dictum. Etsi enim res natura sua talis sit: tamen ignis seu calor id patefacit. Fixum enim est, quod in igne durat; volatile, quod caloris vi in altum elevatur. Fit autem hoc vel additione corporis homogenei, ut modò dictum de salibus, qui ex fixis volatiles fiunt additione salis volatilis: & contrà volatile fit fixum, addito sale fixo. Inter omnia verò salia maximè volatilis est sal urinæ: unde etiam volatilitatem suam habet sal armoniacum, & propterea additione salis armoniaci corpora fixa possunt fieri volatilia & sublimari. Ita ferrum cum sale armoniaco sublimatur. Fixa tamen volatilia fieri possunt non solùm volatilis additione, sed & digestione. Ita mustum ante fermentationem nullum dat spiritum. Ita è plantis, nisi digerantur, spiritus destillari non possunt. Sales etiam fixi digestione volatiles reddi possunt, ut etiam sublimari queant. Et cõtra volatilia digestione fixa fieri possunt, ut in Mercurio accidit. Fixatio verò etiam fit per crebras sublimationes vel digestiones, vel aquas fixatorias dictas; & fixarum additione.

Vitrificatio. Tandem posset huc referri & vitrificatio, quæ est ultimus transmutationis corporum naturalium terminus, corporibus per ignem fortissimum fusis.

Atque hæ sunt operationes, quibus ceu mediis ad opera sua producenda, finemque assequendum utitur Chymicus. Ipsa verò opera Chymica quod attinet, sunt ea sanè plura. Si tamen ad capita quædam & dichotomiam redigere ea libet, suppeditat eam ipsa corporum, circa quæ Chymicus occupatur, natura. *Opera Chymica.* Alia enim partes habent heterogeneas & ita comparata sunt, ut ea integra non expetat Chymicus, sed partem saltem eorũ; alia verò tota sunt homogenea, ut in partes diversæ naturæ dividi non possint. Atque ita res ipsa plana est: verum vocabula, quibus exprimantur, vel satis commoda, vel usu trita non suppetunt. Andr. Libavius prius opus extractum, posterius magisterium appellat. Alii separatum & magisterium. Et postea in horum speciali explicatione variæ adhuc appellationes occurrunt, ens, essentia, quinta essentia, magisterium, arcanum, panacæa, & similia alia, quæ tamen plerumque à rei essentia petita non sunt, & quod maximum est, non ab omnibus eodem modo usurpantur. Et ut de aliis non dicam, Magisterii vox, quemadmodum Libavius ea utitur, & jam à multis illa usurpatur, rem, quam debet, non satis exprimit, nec eam ab extracto vel separato discernit. *Magisterium quid.* Nam ipse Libavius, *Epistol. Chym. lib. 3. ep. 11.* docet, magisterii nomen interpretes Arabum usurpare sæpe cùm de tota Alchymia, tùm de potissima ejus parte, quæ in perfectione metallorum consistit. Itaque apud

Mesuem legi extractionem Myrobalanorum esse opus magni Magisterii, & Geberum perfectum magisterium frequenter vocare artē Lapidis Philosophici. Cum enim Magister sit ἐπιστάτης vel διδάσκαλος, magisterium propriè est functio vel dignitas magistri. Postea vocabulum ad opꝰ magistro dignum translatum, & hoc modo antiquitus jam usurpatum est. Quod verò saltem ei operi tribuatur, in quo nil sejunctū est ab integro, id jam novum, & vel Paracelsi vel alterius inventum. Neque tamen hoc vocabulum ab iisdem huic tantum, neq; ei semper tribuitur. Appellatur à pluribus magisterium tartari, quod fit ex tartaro non integro, sed sale tartari & sale spiritûs vini. Item magisterium vitrioli, quod paratur è sale vitrioli, & spiritu vitrioli. Quercetanus, *in Pharmacopœia Dogmaticorum restitut. cap. 22.* Magisterium Bezoardici animalis appellat extractum è pulvere viperarum, & *ibid* Bezoardico minerali magisterii nomen tribuitur. Et certè non minoris artificii & magisterii est extracta & destillata, quàm magisteria vulgò dicta, parare. Contra dantur opera Chymica, in quibus nihil separatur, quæ tamen nunquam magisteria appellantur. Ex gr. flores. Neque enim sublimationes semper instituuntur, ut aliquid separetur, sed etiam, ut corpus integrum in minima redigatur. Hinc sublimationes pistilla Chymicorum dicuntur.

Verùm controversiâ hac de vocabulis missâ rem potius retinemꝰ, ac operum Chymicorum tria genera constituimus. Primum est eorum, cum nihil ab integro separatur, sed ad commodiorem usum saltem res aliqua immutatur aut perficitur, ipsique novus substantiæ modus, vel nova qualitas inducitur. Libavius & alii, ut dictum, appellant Magisterium. Posset etiam Immutatum vel Perfectum nominari. Secundum genus est, ubi quid ab integro separatur vel extrahitur, quod quis vel Secretum vel Separatum, vel nomine speciei Extractum appellare potest. Quæ duo genera, ut antea dictum, ipsa corporum, circa quæ Chymicus occupatur, natura & diversitas exhibet; cum alia sint planè homogenea, alia in partes heterogeneas dividi possint. *Opera Chymica quot.*

His addendum tertium, quod Composita complectitur. Neque enim simplicia saltem parat Chymicus, verùm etiam componit quædam, ut Elixiria dicta, spiritusque compositos, balsama & similia.

Ad primum genus pertinent primò illa, quæ ex solido fluida fiunt, videlicet olea, ut appellant, per deliquium parata, quorum conficiendi ratio *in Institut. lib. 5. part. 3. s. 2. cap. 14 pag. 1270.* tradita. Qualia sunt oleum seu liquor salis tartari, & aliorum salium, margaritarum, coralliorum, arsenici, talci, *1. Immutata olea per deliquium parata.*

cry-

cryſtalli. Quæ tamen propriè olea non ſunt, ſed corpora integra menſtruo ſuo ſalino imprægnata, & proinde in aëre humido liqueſcentia. Huc referendum & aurum potabile & alia metalla potabilia dicta.

Metalla an per ſe in liquorem redigi poſſint.

Verùm hîc inter Chymicos controvertitur, an metalla in liquidam formam per ſe redigi poſſint, an verò additione alterius rei id accidat? Ego ſi rem diligenter perpendo, & ea, quæ auri potabilis & aliorum metallorum potabilium nomine venditantur, conſidero, aliter ſentire non poſſum, quàm liquiditatem eſſe à menſtruo admixto. Ipſa enim metalla omnia ſiccæ naturæ ſunt: Non eſt verò in artis poteſtate principia transmutare, & unum ex altero facere, multò minus ea in aqueum humorem transmutare. Qui ergò evincere volunt, metalla reverà potabilia fieri poſſe, monſtrare debent, aliquid aquei & liquidi humoris ea in ſe continere. Hoc enim niſi ſit, in artis poteſtate non eſt, aridas metallorum partes & ſiccos illos, qui ex iis reſolvuntur, fumos in aqueam liquiditatem transmutare poſſe. Quod verò liquida fiunt, ab aliis admixtis habent. Etenim ſales menſtruorum ita arctè ſeſe corporibus uniunt, ut facilè ſeparari non poſſint: Saleſque rurſum aquam & aerem humidum attrahunt, & ita arctè retinent, ut ad eſſentiam eorum quaſi pertinere videatur, ut in oleo 🜍 per campanam, ſpiritu vitrioli & ſalis, videre eſt, in quibus, etſi tota pro ſpiritu vel oleo eoque puriſſimo venditentur, phlegma tamen & aqua non ita magno negotio ab iis ſeparari poſſunt, ut ſal forma ſicca relinquatur. Si verò quis aliud ſentit, illi incumbit, modum præparandi ejusmodi liquores metallicos in publicum edere, ut ex præparatione Lector judicare poſſit, an ex ipſo metallo, an ab admixto aliquo ſit illa liquiditas. Alias nuda affirmatio firmum in mente alterius aſſenſum & certam ſcientiam parere non poteſt. Nam poteſt fieri, & id concedimus, ut nihil rei alienæ, quod talibus corporibus liquiditatem dare poſſit, admiſceatur à Chymico: interim fieri poteſt, ut in ipſa operatione ſeſe aer humidus admiſceat, ſicut in præparatione olei 🜍 per campanam id manifeſtum eſt. Et vitriolum calcinatum, etſi Chymicus ei nihil addat, tamen ſi in aere relinquatur, iterum vireſcit, aere humido ſeſe ei inſinuante.

Magiſteria

Deinde hujus generis ſunt Magiſteria vulgò, ab aliis etiam ſolutiones dictæ, margaritarum, coralliorum, oculorum cancri, lapidum percarum, quorum parandi ratio patet ex iis, quæ de ſolutione margaritarum & coralliorum, *in Inſtit. loc. allegat. ſect. 3. cap. 5. p. 417.* dicta ſunt. Ut enim illa magiſteria parantur, ita & alia.

Circa ea tamen duo monenda. Primum rectè accipiendum eſſe, quod

quod allegato loco sales dixi. Hoc enim probè scio, dum vulgò ex margaritis & coralliis salem extrahi dicitur, solutionem integri potius, quàm extractionem in hoc opere fieri, & propterea hæc pro salibus simplicibus non venditari posse. Ideoque hic quorundam loquendi morem saltem secutus sum. Istud tamen etiam verum est, abundare ista corpora sale, aut certè spiritu salino. Unde etiam à liquoribus salsis & menstruis acidis solvuntur, ita quidem; & ita arctè ob materiæ cognationem sese iis uniunt, ut etiam per chartam bibulam transeant, & sal menstrui ablutione ab iis vix separari possit. Et quia revera sal hisce corporibus inest, eum inde separari posse non impossibile est. Verum, in vulgatis operationibus, de quibus modò diximus, id nec fit, nec propositum est.

Magisterium duplex.

Alterum est, quænam caussa sit, quod magisterium perlarum, coralliorum, oculorum cancri, & similiũ paratum per aceti per destillationẽ separationem, & pulveris relicti ablutiones crebras, in quovis liquore facilè solvitur; quod verò per præcipitationem oleo tartari factam paratur, non solvitur. Caussa verò hæc est. Quia in priore modo sal aceti adhuc magisterio cohæret; itaque ejus beneficio (cum salis sit in humido liquescere) in quovis liquore solvitur. In altero verò magisterio sal per præcipitationem separatus est, & formâ pulveris subsidet, qui propterea etiam in liquore non solvitur. Nam tenendum hic, quod sal volatilis, qui est in aceto, spiritu vini, vitrioli, aquis fortibus, unitur sali fixo, quod est in corpore solvendo. Hinc & corpora soluta acrimoniam vel peculiarem saporem acquirunt, & menstruum solvens sale suo orbatum insipidum exstillat. Id quod videmus in aceto destillato, in quo corallia, margaritæ, vel oculi cancrorum soluti sunt. Si etiam coralliis calcinatis spiritus vini affundatur, corallia urentem acrimoniam inde acquirunt, spiritus vini verò debilitatur, & acrimoniam amittit. Acetum etiam, in quo solvuntur, acrimoniam amittit.

An magisterium perlarum, &c. sit præstantius vulgari modo præparatis.

Hinc sequitur Paradoxum Chymicum, quod coralliorum, perlarũ, oculorum cancri magisteria dicta non sint præstantiora, aut certè non tantam prærogativã, quæ ipsis vulgò tribuitur, habeant, quàm vulgari modo per diligentem in lapide porphyrio lævigationem parati ex his pulveres. Imò an non pulveres hi his præstent, dubitari potest. Etenim si sal aceti admixtus relinquatur, non est corpus simplex, sed compositum, & propter acrimoniam salis aceti sæpe noxium. De quo Crato, *Epistola 163.* scribit, in Casparo Logo Episcopo Vratislaviensi post crebrum magisterii perlarum usum tunicas ventriculi nigras & corruptas apparuisse. Et Marchionis Johannis conjugi ventriculi tunicas ab eodem erosas fuisse. Si verò paratur præcipitatione per oleũ tartari,

ut ſal aceti omnis ſeparetur, relinquitur pulvis ſubtiliſſimus, & quæritur, annon longâ & diligenti lævigatione in æquè ſubtilem pulverem redigi poſſint, cùm videamus Pictores mineralia, quibus in pingendo utuntur, in ſubtiliſſimum pulverem lævigare. Cui accedit & hoc, quod in tali triturâ & lævigatione nihil perit; cùm verò acetum vel alius liquor acidus affunditur, fit ebullitio, & proinde tũ ſubtiles aliquæ perlarum & coralliorum partes exhalant. Itaque quamvis plerique in Magiſterio, quod appellant, rem in nobiliorem vel ſubſtantiæ vel qualitatis gradũ traduci, atq; exaltari putant: tamen hic nullam aliã exaltationẽ vel nobiliorem qualitatem aut ſubſtantiæ gradũ, quam in præparatione hac acquiſiverit, video, niſi quod in minimas partes reſolvitur, ut actioni caloris noſtri facilius pateat. Et ſi omninò aliqua differentia inter margaritas præparatas & magiſterium ſit, ea ſolùm eſt in raritate ſubſtantiæ. Si verò quis doceat, etiam menſtruum conjunctum ad exaltationem magiſterii neceſſarium eſſe, verum id eſſe non puto. Etenim menſtruum, ut dictum, ſæpè noxium eſt. Ideoque opera datur, ut crebris ſolutionibus id ſeparetur; etſi totum vix planè elui poſſit. Pertinet huc & vitriolum album vomitivum, ut & pulveres & calces metallorum, de quibus in Inſtit. *lib. 5. part. ſect. 3. c. 5.* dictum; ſulphur auratum antimonii; crocus item Martis, ut & alio-

Vitriol. vomitivum calces metallor. Sulph. aurat. antim. Croc. martis.

rum metallorũ, qui ſcilicet ex ſubſtantia metalli reſoluta ſaltem paratur: Flores item & ſublimata, ubi ſcilicet tota corporis ſubſtantia elevatur & ſublimatur: Item mercurius præcipitatus, bezoardicum minerale, antimonium diaphoreticum. De quibus in Inſtit. *loco allegat. ſect. 3. c. 16. 17. 18. 19.* actum. Ea tamen hic intelligimus, quæ ſunt planè homogenea, & à quibus nihil ſeparatur, ſed ſolùm novus ſubſtantiæ modus iis inducitur. In quibus verò aliquid uſtione & calcinatione ſeparatur, ea ad ſecundum & ſequens genus pertinent.

Flores. *Mercurius præcipitat. bezoard. mineral. antimon. diaphor.*

2. *Secreta & ſeparata.*

Secundum genus operum Chymicorum Secretum vel Separatum nominari poteſt, ubi nõ totum corpus elaboratum exhibetur, ſed pars ejus. Pertinent huc primò ea, quæ impuritatibus ſaltem ſeparatis in uſum Medicum à Chymicis parantur, qualia ſunt cremor & cryſtalli tartari, ſucci depurati, à nonnullis eſſentiæ ὑπερβολικῶς dictæ.

Purificata.

Deinde uſta & calcinata, vel alio modo parte aliquâ demtâ parata, cornu cervi ſine uſtione & cum uſtione paratum, omnes calces rerum uſtilium & ſales qui inde eliciuntur.

Uſta & calcinata.

Tertiò Extracta & Tincturæ ſeu Eſſentiæ dictæ.

Extracta & eſſentiæ.

Quartò Deſtillata: Aquæ, ſpiritus, olea ſeu propriẽ ſeu impropriẽ ita dicta.

Deſtillata.

De oleis enim monendum, olei vocabulum apud Chymicos valdẽ ambiguum eſſe. Cùm enim deſum-

Oleum quid.

tum sit ab oleo communi, quod ex oleæ fructu exprimitur, proinde ettiam iis rebus, quæ cum tali oleo cognationem habent, quæque sulphurea & φλογιστὰ sunt, rectissimè attribuitur & attribui debet, qualia sunt oleum succini, terebinthinæ, ceræ & similia. Quanquam nec ipsa pleraque, ut & è plantis destillata olea ferè omnia, non sint pura olea, sed salem volatilem admixtum habeant plurimum, ob quē sunt acria, & non facilè accenduntur, qui tamen ob volatilitatem ab iis non facilè separari potest. Verùm multis præterea liquoribus ob consistentiæ modum idem nomen, sed planè impropriè, tribuitur. Nam quæ vulgò dicuntur olea (ab aliis etiam spiritus nominantur) salis, vitrioli, nitri, sulphuris, plumbi, stanni, perlarum, coralliorum & similia non sunt olea, cùm non sint ullo modo φλογιστὰ, sed inflammationem potius prohibeant, verùm sales resoluti, vel etiam corpora integra resoluta, cum aëre humido vel aqua permixta, unde etiam iterum coagulari possunt, ut in spiritu vitrioli videre est. Etenim talia, ut supra etiam in quæstione, an metalla per se potabilia fieri possint, dictum, cùm sua natura sicca sint, ab aërea & aquea humiditate liquidā consistentiam accipiunt. Nam si ignis ipsis daret liquidam formam, refrigerata iterum eam amitterent, ut in metallis fieri videmus. Et vitriolum non tàm diu calcinatur pro parando spiritu vitrioli, ut nulla in eo amplius sit humiditas. Dum verò spiritus salis paratur, tantum in bolo vel argilla, imò sæpè in ipso sale non satis sicco, est humoris, qui hanc consistentiam ipsis dare possit. Et si operatio vase clauso perficiatur, liquorque aliquis colligatur, fit hoc, quia materia vasi inclusa humoris aliquid in se continet, qui à calore formâ vaporis elevatur, & postea in liquorem condensatur. Si verò res planè siccæ per retortam destillantur, aquam in recipiens infundere oportet, cum qua vapores sicci sese uniant.

Sublimata.

Quintò pertinent huc sublimata & flores, quando non totum corpus sublimatur, sed pars aliqua ejus relinquitur. Interdum enim sublimatione totum corpus in flores redigitur, ubi scilicet homogeneū est; interdum aliquæ partes saltem elevantur, ubi eas heterogeneas obtinet.

An Chymicè præparata semper præstantiora sunt.

Circa hoc secundum opus Chymicum non immeritò quæritur, an semper medicamenta Chymicè præparata sint præstantiora vulgari modo præparatis, ex. gr. an oleum, quod vocant perlarum, præstet margaritis vulgò præparatis. Etenim certum est, multarum rerum vires non solùm combustione, sed & aliis mediis dissipari posse. Res notissima est in rhabarbaro, cujus vis à calore facilè dissipatur. Et si oleum illud, quod habetur, margaritarum consideremus, maximam partem est sal ex aceto. Simul tamen dubitatur, an illâ ignis violen-

tiâ

tiâ vires margaritarum non corrumpantur. Quorſum moſchum & ambram aut crocum extrahere opꝰ eſt, cum integra etiam ſatis efficacia ſint, & in minima etiam quantitate vires maximas habeant? Et faciat quis periculum, & cibum condiat extracto croci, & videat, an plus gratiæ vel virium ægro is addicturus ſit, quàm alius vulgari modo croco conditus. Et omninò ridendus eſt eorum error, qui ut Chymici videantur, extracta ex omnibus vegetabilibus parare conantur, eaque ſemper ſuccis, conſervis, & aliis vulgò notis medicamentis, quæ planè negligunt, præferunt, cum tamen extractorum ſæpe nullus uſus, & non quælibet vegetabilia commodè extracta ſuppeditent. Exempli loco ſint medicamenta antiſcorbutica, cochlearia, naſturtium, &c. quorum omnis vis cum in ſale volatili conſiſtat, rectiſſimè ſuccus eorum, conſervæ, vel infuſa exhibentur. Si verò extractum ex iis paretur, ſal ille volatilis cum ſpiritu vini vel alio liquore ſeſe unit, & cum eo ſeparatur, relinquiturque corpus poſtea parum efficax.

Itaque abſurdum eſt, ex omnibus rebus vel extracta facere, vel olea, quintas eſſentias, præſertim ex ſubſtantiis per ſe planè vel ſubtilibus, vel homogeneis. Induunt enim non rarò Chymicè præparata quædam aliam naturam, & integris planè contrariam. Imò interdum quædam medicamenta integra & non præparata quibuſdam in morbis convenientiora ſunt, quàm Chymicè præparata. Exemplum eſt in pipere, cujus grana in ventriculo frigido, dum epar ſimul calidum eſt, utiliſſima ſunt, cùm ventriculum calefaciant, epati verò non noceant; extractum verò vel oleum piperis non convenit, cum mox ad epar penetret, illudque lædat.

Tertium Chymicorum operum genꝰ Compoſita complectitur. Neque enim Chymici ſaltem ſimplicia parant, ſed & compoſita.

Huc pertinent aquæ & ſpiritus compoſiti ac elixiria dicta, quorum exempla habentur *lib. 5. Inſtit. part. 3. ſect. 3. cap. 5.* Inter quos & ſunt, Spiritus tartari compoſitus ſeu diaphor: in peracutis, *eodem loco pag. 1365.* oleum compoſitum è galbano & gummi hederæ, *ibid. cap. 6. pag. 1373.* Item oleum oculor. cancri, *ib. pag. 1376.* Inter extracta compoſita elixir proprietatis, *ibid. cap. 9. pag. 1388.* Tinctura roſarum compoſita, *ibid. pag. 1387.* Extractum Catholicum, *ib. p. 1389.* Extr. Ellebori nigri, *pag. ead.* Extr. Peſtilentiale, *ibid. pag. 1391.* Laudanum Opiatum, *ibid.* Balſama & cliſſus nonnullis dictus, ſublimata & flores compoſiti. Item præcipitata, ſalia & vitra: ut tartarum vitriolatum, *loco citato cap. 15. pag. 1424.* Specificum purgans Paracelſi, *pag. 1426.* Lapis vegetabilis (ut vocant recentiores) *ibid.* Spiritus vitrioli coagulatus, qui etiam non eſt ſimplex ſpiritus vitrioli, ſed ſalem vitrioli, vel nitrū admixtum habet, *ibid. pag. 1429.* Ut

& magisterium vitrioli, *ibid. p. 1430.* Inter præcipitata aurum vitæ, *loco citato, cap. 18. pag. 1441.* Panacea, *ibid. pag. 1442.* Denique vitrum auratum Antimonii, *loco citato, cap. 20. pag. 1447.* Antimonium Diaphoreticum tartarisatum, *ibid. pag. 1449.* & alia plurima, quæ passim extant.

Atq; hæ sunt operationum & operum Chymicorum differentiæ in genere, quorum jam magna iterum est varietas secundum corporum, quæ Chymicæ operationi subjiciuntur, varietatem, quæ, ut diximus, sunt vegetabilia, animalia, mineralia & metalla. Neque enim ex quolibet quodlibet, sed ex alio aliud fit. Ideoque Chymici etiam sciant, necesse est, quid ex quolibet fieri possit. De quo jam etiam in specie dicendum, ut Constitutionis Chymiæ integra forma exhibeatur.

Quæ è vegetabilibus parentur medicamenta Chymica. Et primò quidem vegetabilia quod attinet, pertinent huc plantæ integræ, plantarumque partes, ut herbarum, fruticum, arborum, folia, flores, semina, fructus, radices, cortices, ligna, aromata, & ex his lacrymæ, succi naturales & balsama, resinæ, gummi; quò pertinet & tartarum, ut & corallia.

Ex his parantur succi depurati, à nonnullis essentiæ dictæ, aquæ, spiritus, olea, extracta & tincturæ, sales.

Succi & essentiæ. *Succi* quomodò parandi sint, dictum in *Instit. lib. 5. part. 3. sect. 3. cap. 4 pag. 1344.* Verum ut durabiliores sint succi, potest in iis parandis aliquid vini vel etiam spiritûs vini momentum addi. Nonnulli plantam, è qua succus expressus est, comburunt, & inde salem parant, quem succo postea addunt.

Aqua & spiritus. *Aquarum & spirituum* è plantis, ut & animalibus & eorum partibus & simplicium & compositorum parandorum ratio proposita est, & exemplis declarata in *Instit. lib. 5. part. 3. sect. 3. cap. 5.* Hoc saltem hic monendum, talia parari vel è plantis viridibus vel siccis. Et quidem dum è viridibus parantur, destillatio fit vel in balneo, vel si succulentæ sint plantæ, succus exprimitur, & clarificatus in cineribus destillatur, vel si minus succulentæ sint, aqua affunditur, & in vesica destillantur, vel aquæ aliquid affunditur & succus inde exprimitur, qui postea destillatur. Commodissimum autem hic est, aquas anno superiore destillatas pro aquâ communi affundere. Et hoc modo destillantur ferè plantæ frigidæ vel minus calidæ, & quæ exsiccatæ vires suas parum integras retinent. Quæ verò vires suas etiam siccæ integras servant, ut rosmarinus & similes, etiam siccæ destillari possunt, affusâ aquæ communis s. q., quæ ferè est ad plantam duodecupla. Potest tamen etiam pars una vel duæ vini addi. Ita enim spirituosæ partes facilius extrahuntur. Aut loco aquæ fontanæ destillata ejusdem speciei affundi potest. Et destillatio hæc plerunque per vesicā perficitur, & non nisi pars quarta evocatur. Liquor destillatus etsi aquam admistam habet: spiritûs

tamen

tamen plantæ etiam complectitur. Qui si efficacior expetatur, in balneo saltem dimidia pars iterum evocari potest, aquâ in cucurbitâ remanente. Quod & ad spiritûs ab aquâ separandos necessarium est. Verum ubi spiritûs parare animus est, fermentatio plerunque præcedat necesse est, ut *loco allegato* dictū.

De spiritibus cùm vini, cùm aliis, qui ex plantis fiunt, ut rosarum, cerasorum, juniperi, & similibus, sciendum, eos esse liquores sulphureos, simul tamen continere salem rei volatilem, quod vel sapor docet, ut & corpus illud αἰθερῶδες, quod mercurii loco haberi potest; quæ tamen ita sibi unita sunt, ut facilè separari non possint, sed simul, utpote omnia volatilia, evolēt. Spiritus autem hi quamvis purissimi, quantum quidem fieri potest, sint: tamen etiam aquæ quiddā per minima sibi mistum retinent; quod ex eo patet, quod si spiritus vini etiam purissimus sali tartari affundatur, sal vini volatilis sese cum sale tartari unit, & aqua destillando inde separari potest.

Olea. *Olea* verò quomodo ex plantis, aromatibus, corticibus, lignis per adscensum, ad latus, & descensum fieri debeant, ibidem *cap. 6.* monstratum. Hoc saltem addimus, olea quædam esse spirituosa & volatilia valdè; alia fixa, viscida & crassa. Illa sine combustione eliciuntur: hæc cum combustione corporis. Atque illa parantur ex herbis, earum floribus, seminibus, corticibus citri, aurantiorum; quò pertinent & aromata. Et cum olea crassa, quæ per combustionem parantur, empyreuma habeant, quod vix ullo modo ab iis separari potest, extrà potissimùm adhibentur, non verò propinantur, cùm ventriculo & cerebro noceant. Si quis tamen eam substantiā expetit, resinosæ istæ partes rectius spiritu vini extrahuntur & formâ extracti exhibentur. De oleis & hoc monendum, hodiè à mercatoribus oleum asportari è garyophyllis recentibus expressum, quod longè suaviorem odorem & saporem habet, quam destillatum. Ita etiam è corticum citri recentiū parte flavâ exprimitur oleum longè gratius quàm destillatum, quod cū saccharo albo mistum à nonnullis essentia citri appellatur, cujus pauxillum si vino indatur, illi suavissimum odorem conciliat. Verùm è paucis pomis citri parari vix potest, sed 300. vel 400. aut plurium cortices pro paucis drachmis parandis requiruntur.

Atque hic dubitare quis posset, an olea & spiritus, qui ex plantis ut & resinis fiunt, differant essentiæ, an verò saltem substantiæ modo, & an non spiritus nihil aliud sint, quàm olea resoluta, & oleum spiritus condensatus; cum videamus spiritum terebinthinæ temporis progressu in oleosam consistentiam mutari; Et è baccis juniperi, cinnamomo & aliis hujusmodi pro variâ fermentatione nunc plus olei, nunc spiritûs elicitur, & si quis spiritui vini *An spiritus & olea differant essentiâ.*

vini acetum infundat, aliquot guttulæ olei in ſuperficie ſpiritûs vini colliguntur. De quo cuilibet liberum judicium relinquimus.

Olea verò illa craſſiora, quæ per combuſtionem corporum fiunt, parantur è lignis & corticibus eorum, ut ligno coryli, buxi, guajaci & ſimilibus. In his enim oleoſa ſubſtantia lignoſæ tàm pertinaciter adhæret, ut etiamſi in aquâ in veſicâ ebulliant, inde extrahi non poſſit.

Extracta & tinctura. *Extracta & tinctura* è plantis quomodo parentur, ibidem *cap. 9.* monſtratum. Hîc autem quædam monenda. Primò, quod etiam ſupradixi, nonnullos hic ſupervacaneam diligentiam adhibere, dum è croco, ut & moſcho ac ambra & ſimilibus extracta parant; cùm integra & ſimplicia ſatis ſint efficacia; & ita ſpirituoſa, ut ſi cùm ſpiritu vini vel alio extrahuntur, in ſeparatione ejus ſubtiliſſimæ partes cũ eo exhalent. Si verò ſpiritus aliquis, ut roſarum, ad extrahendum affunditur, atque is non ſeparatur, quod in eſſentia ambræ dicta paranda fieri poteſt, commodum ſanè hoc eſt; ſed non eſt ſimplex extractum, ſed extractum cum menſtruo mixtum.

Deinde nec hoc prætereundum, non quælibet ſimplicia commodè extracta præbere. Quorum enim partes ſpirituoſæ ſunt, & quæ efficaces ac ſpirituoſas & oleoſas aquas præbent, ex iis extracta commodè non fiunt, aut parum ex iis extrahitur. Qualia ſunt roſmarinus, mentha & ſimilia. Nam partes ſpirituoſæ cum menſtruo elevantur & ſeparantur; unde etiam accidit, ut rhabarbari extractum ſæpè non multum plus præſtet purgando, quàm integrum rhabarbarum. Quorum verò vires ſunt in ſucco viſcoſo, & volatilia & ſpirituoſa non ſunt, ea plus extracti præbent, ut gentiana, calamus aromaticus, carduus benedictus & ſimilia.

Quomodo *Sales* ex plantis fiant, *ibid. cap. 15.* monſtratum. De ſalibus hoc monendum, nonnullos id agere, ut potius oculos adſpicientiũ delectent, quàm ut eorum vim augeant. Hinc laborant, ut ſales in cryſtallos redigant. Quod ſi ſine ſophiſticatione fiat, ut non improbamus: (etſi ſali virium hoc modo nihil accedat) ita eos meritò reprehendendos cenſemus, qui ut cryſtallos majores exhibeant, ſalibus vulgari modo paratis aquam forte affundunt. Quod & in tartaro vitriolato in cryſtallos redigendo faciunt. Sumunt enim aquam fortem è ⦶ & ⊕ paratam, & in hanc oleum tartari per deliquium paratum inſtillant, donec non amplius ebulliat. In quo liquore poſtea cryſtalli inſtar nitri coagulantur. Vel humiditatem omnem deſtillando ſeparant, materiam ſiccam in aqua pura ſolvunt, filtrant, liquoriſque partem dimidiam exhalare ſinunt, ut in reliquo cryſtalli concreſcant. Quis verò non agnoſcit, cryſtallos hos nec ſalem plantarum ſimplicem eſſe, nec tartarum vitriolatum purum? Nitrum enim, quod eſt in aqua forti,

forti, sali vegetabili, vel sali tartari permiscetur, atque ita etiam crystalli formâ nitri concrescunt.

E salibus plantarum etiam fit *Spiritus*, modo, qui *ibidem*, *cap. 5. pag. 1357.* descriptus est. Etsi enim 🜄 ac liquor omnis separatus sit à sale, is tamen aliorum salium more in vaporem, & hinc in liquorem, quem spiritum vel oleum vocant, redigi potest. Rarò tamen sales è vegetabilibus ita puri sunt, ut non aliquid substantiæ sulphureæ admixtum habeant. Ad separata, quæ è plantis fiunt, pertinent etiam feculæ dictæ, de quibus *in Instit. ibid. cap. 19. pag. 1450.* dictum.

E lacrymis resinis gũmi medicamenta.

E lacrymis, resinis, gummi, parantur *spiritus & olea*. Spiritus terebinthina & mastiche exhibent, reliqua verò saltem olea exhibent, de quibus parandis dictum, *ibid. cap 5. & 6.* Alii tamen spiritum & oleum Terebinthinæ per retortam destillant. ℞. Terebinthinam, indunt retortæ & destillationem per arenam instituunt, ac primùm lentum planè ignem adhibent, donec phlegma exstillaverit. Hinc calorem augent, ut spiritus destillent, iterumque calorem augent, ut oleum flavum exstillet, tandemque, ubi nebulæ quasi apparere incipiunt, cessant. Totum destillatum cucurbitæ indunt, & aquam puram, in qua salis Mj. solutus sit, affundunt, & in B. destillationem instituunt: atque ita primò phlegma, hinc spiritus destillat.

E. Scammonio tamen etiam *extractum seu resina*, ut alii appellant, paratur, cujus modus *loco allegato, cap. 9. pag. 1390.* traditus. Videtur tamen nihil aliud esse illud extractum seu resina scammonii, quàm purum putum scammonium ab omnibus fecibus & impuritatibus separatum. Sicut etiam extractum aloës, seu balsamum aloës nihil est, quàm ipsa aloë ab omnibus adhærentibus impuritatibus separata.

E Benzoino gummi flores etiam sublimantur, de quibus *ibid. cap. 17. pag. 1435.*

E tartaro.

E Tartaro fit *cremor, crystalli, liquor, spiritus, oleum, sal & arcanum ac Magisterium*, ut appellant. *Cremor & Crystalli*, quæ saltem consistentiâ differunt, quomodò parentur, *ibid. Spiritus & olei* parandi ratio *ib.* traditũ *c. 5. & 6. pag. 1352. & 1375.* tradita. *Sal & magisterium tartari* quomodo paretur *ibid. cap. 15. pag. 1425.* explicatum. *Arcanum* eodem modo paratur, ut magisterium, ut saltem loco spiritus vini acetum destillatum usurpetur. Hoc saltem addimus, cremorem, ut & crystallas tartari non esse purum salem; cum nec in frigida aqua solvantur, & si per retortam destillentur, etiam oleum exhibeant. Quod verò vulgò appellatur oleum tartari, non esse ejus oleum, sed saltem salem per deliquium solutum.

E coralliis & margaritis.

Tandem è *coralliis* paratur primò *magisterium*, cujus parandi ratio, *loco modò allegato pag. 1427.* tradita. Deinde plurimi etiam tincturam è coralliis pollicentur, & quidem ope-

operandi modos, quos optimos putavi, in Institut. loco alleg. *cap. 9. pag. 1393.* proposui. Verùm si rem diligentius perpendamus, etiam peritissimi Chymici hic veram tincturam, quæ è corpore suo extrahatur, promittere non audent, sed quod exhibetur, est solutio seu magisteriū coralliorum cum menstruo aliquo mixtum, de quo supra, ubi de tincturis in genere egimus, dictum. Et si quid omninò ex iis, ut & gemmis plerisque, extrahi videatur, illud est è corpore illo, cum quo calcinata fuêre, quodq; tenuissimè corpori calcinato adhærescit. Ita si cū sulphure vivo calcinantur corallia, quod quidam impostor pro maximo secreto habebat, & hinc affunditur acetū destillatum, postea spiritus vini, tinctura rubicundissima extrahitur, sed quæ non est è coralliis, sed sulphure; quod etiam summus fætor, dum acetum affunditur, arguit. Si quis tamen veram tincturam promittat, is noverit, eam ita comparatam esse debere, ut mēstruo separato colorem illum retineat, eamque non ex aliorum admistione habeat. De quo rectè nemo judicare potest, nisi de modo artificii constet. In hoc genere *scire tuum nihil est, nisi te scire, hoc sciat alter.*

E coralliis, ut & margaritis & oculis cancri, de quibus infra, olei aliquid, ob sulphur combustibile, quod paucum in se continent, elici potest; sed paucum illud est. Quæ verò vulgò ex iis quidam etiam *olea* promittunt, illa impropriè ita dicta sunt, seu talia, qualia oleum salis & vitrioli dicuntur; nec tota & pura corporis ejus, cujus esse dicuntur, sed bonam partem constant etiam ex sale menstrui. Salem eorum quod attinet, eum coralliis & margaritis non derogamus; imò plurima eô constare putamus. Et ubi calcinantur, relinquitur calx, lapidum calci non absimilis, qui quidem purus & merus sal non est, salis tamen, ut & aliæ calces, multùm participat. Unde etiam si calci corallorum spiritus vini affundatur, sal volatilis spiritûs vini se cum sale illo fixo unit, & calx inde redditur acerrima & instar ignis urēs. Si quis verò amplius laborare velit, ut salem illum à terreô corpore planè separet, ei id licet.

Ex animalibus quæ fiant.

In secunda classe corporum, in quibus Chymici labor occupatur, sunt animalia. Præbent enim Chymiæ materiam; vel quæ ab animalibus fiunt, ut mel, cera; vel quæ ab iis petuntur, ut butyrum, urina, vel eorum partes & quæ ad eorum constitutionem pertinent, atque in iis inveniuntur, sanguis, caro, cornua, ossa, calculi, margaritæ, lapides percarum, oculi cancrorum, fel.

E melle.

E melle fit *aqua*, quam spiritum alii appellant, de quâ in Instit. *lib. 5 part. 3. sect. 3. cap. 5. pag. 1353.*

E cera.

E cera fit *oleum*, cujus parandi modus traditus ibid. *cap. 6. pag. 1373.*

E butyro.

E butyro fit *oleum*, quod quomodo paretur, eodem capite *pag. 1372.* traditum.

E pin-

E pinguedinibus. *E pinguedinibus* animalium etiam olea destillantur: sed quæ non eas vires habent, quàm ipsæ pinguedines, sed multò sunt calidiora & ficciora.

Ex urina. *Ex urina* fit *sal*, cujus parandi ratio exstat in Institut. *eodem loco cap. 15. pag. 1427.* Spiritus verò urinæ qui dicitur, nihil est, nisi sal urinæ resolutus.

E sanguine. *E sanguine animalium* nonnulli quidem plurima parare docent, verùm vix aliud inde fieri commodè potest, quàm *sal* cùm fixus, tùm imprimis volatilis, *aqua & oleum*. Nam dum destillatur igne primùm lento, aquea pars prodit sola: si ignis augeatur, fumi prodeunt. In liquore illo est oleum nigrum & fætidum, quod separandum. In aqua reliqua est sal volatilis, qui ab aquâ per phiolam commodissimè separatur in balneo vel lento cinerum calore. E capite mortuo sal fixus vulgari modo secernitur..

Verùm de oleis, quæ è sanguine, cornibus, & ossibus animalium fiunt, notandùm, ea esse graveolentia & fætidissima, & propterea eorū usum internum non esse tutum; neque etiam extrà satis commodè adhiberi. Cùm enim passim multa in hunc finem exstent utilia medicamenta, quid fætidis istis ægrum offendere opus est?

Utilior est spiritus seu liquor ille, sale volatili imprægnatus. Est enim sal ille maximè volatilis, & corpus nostrum subitò pervadit. Danda verò est opera, ut empyreuma ab eo, quantum fieri potest, tollatur.

Mumia. Nonnulli præterea etiam mumiam, quam appellant; è sanguine parant, quæ nihil aliud est, quàm pars illa fibrosa sanguinis & rudimentum carnis à serosâ separata & in Sole exsiccata.

E carne humana. *E carne humanâ* nonnulli etiam *Mumiam* parant. ℞ ex hominis sani occisi cadavere musculosam carnem, eamque pulvere myrrhæ & aloës conspergunt, & in spiritu vini macerant aliquot diebus, postea in aëre horis 6. suspendunt, iterumq; spiritu vini imbibunt, tandem in aëre in loco umbroso siccant, ut fiat instar carnis fumo induratæ. E qua postea cum spiritu vini tincturam extrahunt, atque extractum hoc cum Theriaca, terrâ sigillata & aliis pro usu suo miscent.

Alii cum oleo olivarum mumiā parant, de quâ Quercetanus, *medic. spagyric. ex animal. præparand. c. 1.* & Andr. Libavius *lib. 7. Alch. p. 142. 151.*

E cordibus. E cordibus animalium aqua destillatur, quarum duas in Instit. *loco allegato cap. 5. pag. 1352.* descripsimus.

E cornibus. *E cornibus* eorum, præcipuè cervi & aliis varia parantur. Primò *è novellis C. C. fit aqua*, de quâ *eodem loco* dictum. Deinde eadem vel simpliciter uruntur, & fit *C. C.* vulgari modo *præparatum.* Postea præparatur idem *sine ustione*, modo *loco allegato sect. 3. cap. 6. pag. 1278* descripto. Præterea destillantur in retorta, & sic elicitur *liquor* cum oleo

crasso

crasso & fœtido, quod separandum. *Sal* verò *volatilis* recipientis lateribus adhæret, qui seorsim colligendus. C.C. in retorta reliquum, quod adhuc nigrum est, amplius urendū, ut fiat C.C. præparatum.

E cranio & ossibus. Eodem modo cranium humanū & ossa hominis & aliorum animalium ustione in medicum usum parantur: vel destillantur per retortam & inde liquor, oleum & sal volatilis elicitur. Quercetanus, *in Pharmacop. restit. c. 25.* etiam extractum è Cranio parare docet. Ubi etiam qua ratione *extractum ex epate vituli, pulmonibus vulpis, cornibus cervorum, castoreo, matrice leporina* parari possit, monstrat.

E calculis. *E calculis* in corpore humano, ut & in aliis animalibus genitis, quâ ratione *sal & oleum* parari debeat, dictum in Institut., *loco alleg. cap. 6. pag. 1376.* Docet idem etiam Crollius *pag. 247.*

E margaritis, oculis cancri, lap. percarum. *E margaritis, oculis cancrorum, & lapidibus percarum* quomodo *magisterium* dictum parari possit, monstratum ibid. *cap. 15. pag. 1426.* Quomodo verò inde *spiritus* paretur *cap. 5. 1366.* explicatum. Verùm dubito, an liquor ille purus putus spiritus sit margaritarum, & an sit admixtus spiritus salis menstrui. Et sit sanè, ut igne forti aliquis liquor vel etiam oleosi quid evocetur: tamen dubium est, an non à forti illo igne vires margaritarum destruantur. Ideóque in ea sum sententia, ut etiam supra de magisterio coralliorum dictum, in multis morbis non minori cum commodo margaritas vulgari modò præparatas, quàm eorum solubile magisterium, & multò magis, quàm oleum dictum exhiberi; è quibus phthisicis & hecticis humidi radicalis instaurationem nonnulli frustra promittunt. Sunt enim margaritæ frigidæ & siccæ, & ratione spirituum aceti, qui ipsis adhærescunt, non solùm exsiccata non humectant, sed etiam exiccant, incidunt, & sudores movent, quibus amplius alimentarius humor absumitur.

Spiritus & oleum perlarum.

In tertiâ tandem classe corporum, in quibus Chymici labor occupatur, sunt mineralia, metalla, & alia, quæ sunt præter animalia & vegetabilia, atque è terra & aquis eruuntur.

Succinum primò quod attinet, paratur ex eo *oleum*, ut in Institut. *lib. 5. part. 3. sect. 3. cap. 6. pag. 1371.* monstratum. Ubi simul etiam sal volatilis collo retortæ adhærescit. E subtiliter pulverisato etiam cum spiritu vini *tinctura* extrahitur. Paratur ex eo & *magisterium*. Oleum istud etiamsi accuratissimè destilletur: quia tamen in prima destillatione aliquid ἐμπυρεύματος contrahit, rectificandum, ut allegato loco dictum. Ita enim mitius evadit. *E succino.*

E sale. *E sale* seu marino seu fossili seu ex aqua cocto paratur *spiritus seu oleum* dictum, modo, qui in Instit. *loco allegat. cap. 5. pag. 1353.* Nonnulli retortam parant cum canali, huic indunt salis ℔j. vel ℔ij. Aptant reci-

piens

piens vas commissuris non clausis, eique aquam infundunt. Accenditur ignis, qui gradatim augeatur, donec sal fluat. Quod ubi fit, folle aër in retortam inflatur continuò, atque ita spiritus elevati facilius in recipiens transibunt.

E nitro. *E nitro* fit primò *sal prunellæ*, quem appellant, de quo *ibidem cap. 15. pag. 1429.* In qua præparatione illud agi videtur, ut si quid sulphurei & pinguis in se contineat adhuc nitrũ, illud à sulphure injecto eliciatur, & cum eo deflagret. Deinde *spiritus*, qui eodem modo paratur, ut spiritus salis, ut eodem loco *sect. 2. cap. 6. pag. 1277.* dictum.

Nitrum an inflammabile. De nitro autem hoc monendum, primò vulgò quidem statui, id inflammabile esse, sicque vulgò docent Philosophi & Peripatetici & Chymici, atque ipse hactonus etiã in ea fui sententia. Verùm nunc puto se aliter rem habere, & nitrum non accendi, sed potius ab igne aufugere, illumque maximè aversari & contra ignem nitrum. Etenim si ferro candenti injiciatur nitrum, non accenditur, sed saltem exhalat. Si verò in carbonem ignitum injiciatur, tùm flamma equidem excitatur, non quod nitrum inflammetur, sed quod ignis, cùm in carbonem nitrum sese penitus insinuat, nitrum fugit. Neq; adeò volatile per se videtur esse nitrum; cum etiã fusionẽ ferat, ut in præparatione salis prunellæ videre est, ubi etiamsi sulphur ei injiciatur, ipsum non deflagrat, & evolat, sed sulphur in se non admittit, unde etiam in superficie ejus sulphur accensum hinc inde transcurrit. Verùm si cum igne, quod fit præcipuè in flammâ in carbonibus accensis, misceatur, illum summè aversatur, atque fugit, & eò magis id accidit, quò magis per minima misceantur.

Atq; idem hic accidit, ac cum oleo, butyro vel vernici accẽsis aqua infunditur. Tum enim ignis aquam fugiens in altum attollitur, ita ut hoc modo maxima incendia orta sint. Atque hinc procul dubio etiam est pulveris pyrii vis, dum non solùm sulphur & nitrum accensa locum ampliorem requirunt, sed & sese aversantur.

Nitri & sulphuris antipathia. Deinde & hoc hic notandum, ut inter ignem & nitrum, ita etiam maximam esse inter nitrum & sulphur, cum vulgare tum metallorum ac mineralium, & inter spiritum inde confectum, ut & alios spiritus acidos & sulphur metallorum, imò inter sulphur & salia antipathiam; id quod ex pulvere pyrio satis patet, ut modo dictum, & exempla etiam aquæ, & pinguedinũ ac oleorum monstrant. Nam si pinguedini non accensæ aqua affunditur, nullæ tales turbæ excitantur, quia solùm superficialis fit contactus, neq; ulla mistio; verùm ubi pinguedo accenditur, ibi aqua per minima ejus penetrare potest, cujus admistionẽ, ut sibi adversissimã, cũ sulphurea, pinguia & oleasa ferre nõ possint, ignis impetu facto à suo hoste fugit & in altũ erũpit. Idem fit in multis aliis.

Ubi crocus metallorum paratur & nitrum cum antimon. miſcetur, quamprimùm liquantur ſimul & per minima in fuſione uniri incipiunt, ſulphur antimonii cunctis viribus & facto impetu erumpit, ac flammam concipit cum ſtrepitu, ut in pulvere tormentario accenſo fieri ſolet. Quod poſtea ubi tertia vel quarta vice nitrum additur & antimonium funditur, non accidit; quia ſcilicet antimonii ſulphur jam deflagravit, aut quod non deflagravit, fixum factum eſt.

Idem accidit, ubi bezoardicum minerale paratur. Cùm enim liquor ille, qui butyrum antimonii vulgò dicitur (etſi maximâ ex parte ſit è ☿ ♎) Sulphuris aliquid vel ex ſe, vel ex antimonio acceptum in ſe contineat, quamprimum ſpiritus nitri vel aqua fortis affunditur, ſulphur illud ſe conjunctis viribus hoſti ſuo opponit, eumque averſatur, atque hinc liquor incaleſcit, ſæpè etiam, ſi incautius tractetur, & confertim liquor butyro infundatur, flammam concipit.

Idem evenit, ſi limaturæ chalybis vel ferri ſpiritus vitrioli affundatur. Nam tùm etiam ſulphur, quod in ferro & chalybe copioſum eſt, ubi per minima cum ſpiritu acido miſceri incipit, ejus præſentiam ferre non poteſt; unde ſeſe unit & ſe ei opponit, tandemque impetu facto hoſtis præſentiam non ferens evolat, unde miſtura illa incaleſcit, imò flammam concipit, & gravem odorem, qui ſulphuri ineſt, exſpirat.

Idem videmus fieri, dum ſal tartari, vel ut appellatur, oleũ ejus per deliquium paratum ſpiritui vitrioli miſcetur. Nam cum ſpiritus vitrioli ſulphurei aliquid adhuc in ſe contineat, ex cauſſa modò dicta liquor incaleſcit, & ebullit, verùm quia copia ſulphuris pauca eſt, non inflammatur. Eadem de cauſſa calx incaleſcit affuſa aqua. Cùm enim in calce viva partes ſeu ſulphureæ ſeu igneæ quædam inſint: eæ aquam affuſam, ut ſibi adverſiſſimam, ferre non valentes, unitis viribus ſeſe hoſti opponunt, & erumpunt, undè calor, ebullitio, imò flamma ſæpe excitatur; quod etiam Jul. Cæſar Scal. *exercit. 5. ſect. 8.* admittit.

Hinc etiam cauſſa peti poteſt, cur auri fulminantis ſeu ceraunochryſi dicti tanta ſit inflammabilitas & vis, ut ſi vel ſpatula ferrea agitetur, vel alio modo incaleſcat, mox flãmam concipiat, cum maximo ſonitu & ſtrepitu, inſtar pulveris pyrii. *Auri fulminantis vis.* Equidem Crollius in ſalem ammoniacum hujus rei cauſſam refert; quia nimirum maxima ſit inter ſalem armoniacum & tartarum contrarietas. Verum cauſſam aliunde pendere vel ex eo patet, quod calx Martis eodem modo accenditur & fulminat, ſi in aqua forti, in quâ nihil eſt ſalis armoniaci, ſolvatur, & cũ oleo tartari præcipitetur. Sed cauſſa eſt in ſpiritus nitri & ſulphuris auri contrarietate. Cùm enim oleum vel ſal tartari ſolutioni auri infunditur ſal tartari ſe, cum ſale communi, imo alumine & ammoniaco

niaco unit, atque hinc sibi relictum aurum ad fundum descendit, ut in Instit. *lib. 5. part. 3. sect. 2. cap. 12.* & supra etiam de modo præcipitationis dictum, & si quid de salibus his cum auro relinquitur, id aqua calida abluitur. Relinquitur verò jam solus nitri spiritus subtilissimus, qui se penitius cum auro univit: Is ergò si incalescat, sulphuris auri, hoc est, adversarii sui præsentiam percipiens sese ei opponit, vires conjungit, & impetu facto ac cum strepitu & fragore erumpit, atque accenditur.

Imò non solum hoc accidit, cum spiritus salium sulphuri metallorũ ac mineralium misceri incipiunt; quod facilimè fit in spiritibus, sed etiam cum una teruntur; id quod accidit, cum ♁ & ☿ sublimatus, qui spiritibus salinis abundat, pro butyro Antimonii faciendo terendo miscentur. Nam & tùm massa illa incalescit.

E sulphure &c. *E sulphure* fiunt per sublimationem *flores*, qui possunt vel per se parari, vel arena adjecta, vel addito sale & vitriolo calcinato, ut in Instit. *lib. 5. pag. 3. sect. 3. cap. 17. pag. 1434.* monstratum. Et quidem sulphuri sublimando sal & vitriolum calcinatum adduntur non eo fine, ut ab iis quicquam unà sublimetur, sed ut si quæ partes impuriores sint in sulphure, eæ à sale & vitriolo calcinato, ut corpore fixo in fundo sublimatorii retineantur, & ita tantùm subtilior & purior pars sulphuris sublimetur; ut & ne sulphur tam facilè liquescat & fluat. Nonuulli sulphur prius in lixivio coquunt horis tribus vel quatuor, idque ter repetunt: post similiter ter in aqua coquunt: hinc sulphur siccant, & addito sale fuso & arena sublimant.

Aliqui flores sulphuris etiam per se & sine additamento sublimant.

E floribus sulphuris paratur *tinctura & balsamum sulphuris* cum spiritu terebinthinæ & vini, ut *ibidem cap. 9. pag. 1394.* monstratum, & aliud, quod *ibid. cap 34. pag. 1495.* descriptum habetur. Ex iisdem floribus paratur etiam *lac sulphuris*, cujus descriptio habetur *loco allegato cap. 19. pag. 1449.*

Si verò sulphur accenditur in aëre humido, & fumus inde excitatus ac cum aëre humido sese uniens campanâ vitreâ, quæ commodior est, si sit utrinque rostrata, excipitur, liquor inde colligitur, qui vulgò oleũ sulphuris per campanã appellatur, cùm tamen nihil aliud sit, quàm vapor vitriolatus aëri humido unitus & in liquorem concretus; unde etiam omnes qualitates & vires habet, quas spiritus vitrioli. Potest idem etiam fieri per retortam, aut potius per Instrumentum fictile, sublimatorio simile, quod oblique in fornacem imponitur, ut utrinque emineat, & quidem altera in parte habet canalem obliquè deorsum tendentem, per quem sulphur injicitur, in altera parte ita comparatum est, ut recipiens adaptari possit, de quo loco alleg. *c. 5. p. 1358.* De sulphure & quæ inde parantur medicamentis pecu-

liarem tractatum edidit Matth. Unzerus, qui videatur.

Arsenicum calcinatur cum æqualibus partibus, vel etiam duplo nitri, vel sumuntur arsenici ℥x. & nitri ℥viij. atque vasi fictili induntur & carbonibus circumcirca suppositis in aëre libero postea accenduntur, & nemine præsente deflagrare permittuntur, ne quis venenatos halitꝰ excipiat, isq; ignis horis 12. continuatur. Arsenicum postea in ferream vel cupream tabulam effunditur, & refrigerato tantundem nitri additur, iterumq;, ut prius, calcinatur. Calcinatũ teritur & in lapide in cellam ponitur, ut per deliquium solvatur. Liquor cum arsenico in lapide residuo in cucurbitam inditur, & in arenam ponitur, & primò 12. horis lento igne, hinc fortiore, ut etiã cucurbita incandescat, destillatur. Liquore destillatũ *balsamũ arsenici* appellant, qui ad cancrũ, fistulas & similia ulcera maligna adhibetur.

Talci oleũ. De talci etiam oleo multus apud Chymicos sermo est. Verùm solum per se in liquorem non redigitur, sed ubi vel igne fortissimo, vel cum nitro calcinatur, atque acetum vel simile quid affunditur, sal ille volatilis, qui est in aceto, sese unit cum calcinato talco, & postea liquescit. Aliud tamen monstranti non refragabor.

E gemmis. *E gemmis* fiunt *magisteria*, deinde *tincturæ* appellatæ, ut *Smaragdi*, quæ *in Instit lib 5. part. 3. s. 3. cap. 9. pag. 1592.* tradita est. Verum si ullus coloratus liquor fit è gemmis, solutio potius ea est gemmarum, quam extracta tinctura.

Atque hactenus proposita non ita obscura & intricata sunt, ac ea, de quibus dicendum restat. Quæ enim è mineralib9 reliquis & metallis fieri possint, non ita planum, atque ab aliis alia & quidem varia traduntur, & exstant hâc de re integri libri. Vt de Libavio & Beguino, qui de his omnibus ferè scripserunt, nihil dicam, de calcantho seu vitriolo exstat tractatus Raimundi Mindereri; de sulphure & mercurio scripsit Unzerus, de antimonio Frater Basilius Valentin9; Alex. Suchtenius, Hamerus Poppius; de Anatomia metallorum Angelus Sala. Pauca tamen de quibusdam etiam hîc dicere libet.

E vitriolo destillatione elicitur *phlegma* primum & *spiritus*: quod quomodo fieri debeat, in *Instit. loco allegato cap. 5. pag. 1345.* dictum. *E vitriolo.* Paratur & *spiritus vitrioli* hôc modo: ℞. ⊕i ℔. viij. destilla phlegma in cineribus. Postea ℞. ⊕i hoc modo calcinati partem quartam, affunde phlegma, & in calore solve, solutionem iterum destilla. Vitriolum in cucurbita serva, phlegma iterum parti quartæ vitrioli primò calcinati affunde, atq; ita cùm reliquis duabus partibus etiam procede. Vitriolum exiccatũ inde retortæ, atq; horarũ duodecim spatio spiritus & oleũ inde destillatur, quæ rectificentur.

In vitriolo verò non solum est spiritus ille vulgò notus, sed & alius *volatilis*, quod vel ex eo patet; quod

si vi-

si vitriolum cum spiritu vini destilletur, illud, quod ex vitriolo cum spiritu vini ascendit, tàm volatile est, ut facile à spiritu vini separari non possit, sed per phiolam angustã & altam cum spiritu vini ascendat, & spiritui vini saporem quendam quasi terræ sigillatæ tribuat. Atque hic est ille spiritus, qui ad epilepsiã & apoplexiam valde commendatur. Ferunt etiam nonnulli solo phlegmate vitrioli (illo primo & spirituoso procul dubio) epilepsiam & paralysin sanatam fuisse. Ideò ad mixturam simplicem dictam parandam non simplici spiritu vitrioli utendum censeo, sed isto, qui cum spiritu vini è vitriolo destillatus & rectificatus, & quantum fieri potest à phlegmate separatus est.

In quos usus etiam sequenti modo spiritus vitrioli parari potest. ℞ vitrioli q. v. calcinetur ad flavedinem: Affundatur spiritus vini optimi q. s. ut pastæ instar fiat, & secundum artem destilletur, ac rectificetur.

Spiritus ubi extractus est, elicitur inde *sal vitrioli*, aquâ scilicet calidâ capiti mortuo affusâ. Quod cur pro sale habere non debeam, caussam nullam video.

E vitriolo calcinato, antequàm spiritus destillãdo extractus sit, affusâ aquâ etiam *terra* quædam rubra extrahitur. Continet vitriolum etiam plerunque in se aliquid cupri vel ferri, quod præcipitatione separatur, & à nonnullis pro sulphure habetur, cûm tamen *sulphur vitrioli* non sit. Idem caput mortuum si forti igne funditur, aliquid metalli præbet.

Quidam viride quid ex eo extrahere & spiritum vitrioli viridem parare conantur. Et scio expertus liquorem viridem ex eo elici posse, si urina pueri addatur vitriolo, aliquandiu digerantur, & postea per retortam destillentur. Sed nihil aliud est ille spiritus, quàm liquor & sal urinæ, quæ vitrioli crudi aliquam partem per salem urinæ factam volatilem secum rapuit, quæ colorem illum liquori conciliat. De vitriolo videatur Ang. Sala *in anatomia vitrioli*. *Spiritus vitrioli viridis.*

Antimonium primò calcinari potest, quod quomodo fieri possit, loco alleg. *sect. 2. cap. 5. pag. 1274.* dictum. Calcinatum hoc modo antimonium *crocus metallorum* à colore appellatur, ut *ibid.* dictum. Eadem calx fit, dum *regulus antimonii* funditur, atque *sulphur auratum*, ut *ibid. sect. 3. c. ibid. p. 1432.* dictũ, nominatur. Ubi monendum sulphur illud auratum non sulphur esse, sed saltem calcem subtilem antimonii, quæ etiam in antimonium iterum facilè reducitur. *Ex antimonio.*

Si antimonium semel per nitrũ calcinatum bis terve iterum calcinetur, & toties, donec antimonium album reddatur, appellatur *antimonium diaphoreticum seu fixum*, cujus præparatio habetur *ibid. c. 19. p. 1448.*

Ex antimonio etiam parantur flores, idque fit per sublimationem, vel ex crudo, ut ibidem

cap.

cap.17.pag. 1436. dictum, vel ex vitro, ut ibidem monstratum.

Facilior autem est operatio, si antimonium crudum in retortam cum canali indatur & recipiens applicetur, atque cum fluit antimonium, folle per canalem aër infletur. Ita enim flores facilius in recipiens penetrant. Idem potest fieri, si sublimatio instituatur eo modo, qui in Institut. *loco allegat. pag. 1436.* propositus est. Si enim postquam antimonium per canalem injectum est, folle aër infletur, facilius flores in altum elevantur.

Fit & seu *lapis* seu *vitrum* ex antimonio. ℞ calcem ♁ cum sale tosto factam. Ablue salem aqua calida, solve in aqu. ⏀, filtra, aquam nitri destillando separa, & remanebit liquor crassus ex rubro nigricans. Hic liquor spiritu vini affuso præcipitatur in pulverem flavum, qui indatur phiolæ, & in arenam ponatur, atque intra horæ spatium in lapidem colore rubini & ponderosum coagulabitur, cujus gr. ij vel iij. exhibentur. Nihil tamen aliud, quàm vitrum subtilius videtur.

Tincturam antimonii quidam ita parant. ℞ vitrioli, salis communis, calcis vivæ ana ℔ j. Salis armoniacі ℥ iiij. Inde cucurbitæ, affunde aceti vini ℔ iij. stent in digestione hor. 24. Hinc per retortam destillentur, instar aq. fortis. Hujus liquoris ℞ ℔ j rectificetur. Liquor clarus affundatur super ℔ j. vitri antimonii, digeratur, donec vitrum solvatur. Liquor in B. separetur, in fundo remanet massa nigra, quæ solvatur in cella super tabula vitrea in liquorem rubicundum. Liquor hic coaguletur in cineribus. Huic affunde spiritum vini, ut tinctura rubea extrahatur; spiritum vini tinctum separa, alium affunde, donec tota tinctura sit extracta, quam quidam auro potabili ferè æquiparant.

Paratur ex antimonio etiam *Regulus*: verùm is nihil aliud est, quàm substantia antimonii purior, fixior, candidior, & magis resonans. Quâ ratione paretur in Instit. *lib. 5. part. 3. sect. 3. cap. 19. pag. 1447.* monstratum. Si fiat cum Marte, appellatur regulus ♂ stellatus.

Ex eodem etiam parari putatur *butyrum antimonii*, & ex hoc *mercurius vitæ*, & *bezoardicum minerale*, ut *ibid. cap. 8.* docui. Imò & *vitrum*, ut *cap. 19.* monstratum. Verùm etsi forsan in destillatione butyri dicti aliquid antimonii simul exstillare possit, tamen illud paucum est, maxima verò pars liquoris est è mercurio sublimato, unde etiam, ubi per aquam præcipitatus fuerit, pulvis is mercurii nomine meritò indigitatur, & quidem vitæ vulgò; cum nisi cautè exhibeatur, etiam mortem quibusdam conciliâsse observatum sit.

Dum destillatur butyrum antimonii dictum, corpus quoddam cinnabaris colore in collo retortæ colligitur, quod etiam *Cinnabaris Antimonii* appellatur, ut *ibid. cap. 17. pag.*

pag 1439. dictum. Verum mistum est ex antimonio & mercurio. Ut enim cinnabaris vulgaris paratur ex sulphure vulgari & mercurio simul sublimatis: ita dum pars antimonii mercuriique simul sublimatur, & in collo retortæ colligitur, seseq; miscent, corpus istud, cinnabaris antimonii, dictum oritur.

Cinnabarim hanc dictam equidem nonnulli pro sulphure antimonii habent, sed falsò, atque aliud me experientia docuit. Cum enim cinnabarim istam sublimare vellē, nec ex voto res succederet, cinnabaris illa in catillo fusa ipsissimum antimonium mihi iterum exhibuit.

Tandem etiam ex antimonio fit *vitrum*, cujus parandi modus *ibid. cap.18.pag.1444.* traditus est.

Purgantia ex antimonio. Cæterum de medicamentis purgantibus ex antimonio præparatis notandum, ea omnia simul & vomitum movere & per alvum purgare. Etsi enim plurimi, cum vomitoriam vim plerique abhorreant, valde laborârint, ut vim vomitoriam antimonio demerent, & id ita præpararent, ut saltem per alvum purgaret: tamen, ut rectè & ingenuè hîc Crollius scribit, nondum licuit Pyrotechniæ beneficio id impetrare, neque illam præparationem apud ullum Chymicum reperire fuit; quamvis ostentationis gratiâ multi de illa falsò glorientur. Si enim vis vomitum ciendi planè infringitur, unà etiam ferè vis per alvum purgandi adimitur. Et licet quidam sumto antimonio non vomant: tamen id fit saltem vel ob robur ventriculi, vel humorum evacuandorū dispositionem. Etenim si idem postea aliis propinetur, vomitum excitat. Nam ut vomitum non moveat, tota vis evacuandi illi demenda est, quod fit in antimonio diaphoretico; si verò relinquitur, æquè per vomitum ac per alvum purgandi vim habet. Ut tamen solum per alvum purget, fieri etiam potest purgantium admixtione, quæ faciunt, ut humor à medicamento motus potius per alvum evacuetur, quàm vomitu rejiciatur.

Diaphoreticum autem evadit antimonium & vim purgandi amittit, salium fixativorum additione. Id quod fit in antimonii diaphoretici præparatione, ubi antimoniū aliquoties cum nitro funditur. Quavis enim hic quis putare possit, id ideò fieri, quod aliquæ partes antimonii crudiores exhalēt: tamē id ita se nō habere, patet ex vitro, quod ex antimonio calcinato & igne vehementi fuso paratur, & nihilominus vim vomitoriam & purgantem obtinet. Ideoque id fit, quia salibus fixativis illa seu volatilitas seu vis corpus nostrum vellicandi tollitur. Licet enim ablutione maxima ex parte tollantur: tamen planè non tolluntur, sed aliquid per minima sese admiscuit. Aut si quis statuere velit, nihil nitri admixtum manere: tamen nitrum alium modum substantiæ antimonio inducit, & ex volatili fixum reddit. Hinc

etiam accidit, ut si cum parva quantitate antimonium calcinetur, vel non sæpius calcinetur, vim partim diaphoreticam, partim vomitoriã & purgandi obtineat, cum scilicet partes aliquæ sint fixæ, aliquæ volatiles. Tale fuit antimonium, cujus mentionem facit civis meus, D. Abraham Seilerus, *in epist. à Scholtz. collect. epist. 7.* Paratur autem illud, si ♁ cum dimidia saltem parte nitri ter calcinetur, nitrum aquâ communi & tandem aqua rosar. abluatur. Exhibetur à gr. iij. ad plura. Paravit inde etiam rotulas. ℞ ♁ *hoc modo præparati* ℈iiijß. sacch. ℥j. Fiant rotulæ. Dosis rotula j.

Sulphur auratum. Idem etiam accidit in sulphure aurato, quod, ut supra dictum, è scoriis reguli antimonii in lixivio è cineribus fagi & calce viva soluto & per acetum præcipitato paratur. Etsi enim à plurimis saltem sudorem ciere putatur: tamen etiam sæpe vomitum movet & per alvum purgat. Idque ideo, quia aliquæ partes quidem à sale cinerum, fagi & calcis vivæ, ut & aceto, vim vomitoriam amiserunt, in aliquibus verò ea adhuc reliqua est. Eadem ratio est mercurii, qui vel totus fixus & diaphoreticus redditur, vel si vis purgandi tota non demitur, simul etiam vim vomitum ciendi habet; etsi id non semper actu præstet, vel ob ventriculi robur, vel humoris naturã, vel purgantium admistionẽ.

De caussa autem & cur antimonium, mercurius & similia medicamenta vim habeant nunc vomitum movendi & per alvum purgandi, nunc verò sudores ciendi, ut quid mihi videtur, dicam, sum in ea sententiâ, (meliora tamen monstranti non repugnaturus) antimonium, mercurium, & similia talia, insignem vim habere totum corpus nostrum penetrandi & pervadendi, & obvia quæcunque irritandi, agitandi, & ita naturam nostram ad expulsionem stimulandi. Cùm autem natura contra talem sibi adversam actionem partes corporis viventis & humores utiles tueri soleat, in vitiosos actionem suam præcipuè exserunt, sicut idem in externis corporis ulceribus, carne luxuriante, gangræna & similibus præstant. Si verò talia medicamenta sint nimis fortia, aut humores vitiosos in corpore non reperiant, ipsam corporis nostri substantiam aggrediuntur, quod à medicamentis vulgaribus non fit, ut proprerea ii valdè errent, qui antimonialia & mercurialia talia purgantia medicamenta æquè tutò, ac mannam vel syrupum laxativum exhiberi posse existimant. Credat id, qui volet. Experientia aliud docet. Habent autem talia vim purgandi, dum adhuc volatilia sunt, seu ita comparata, ut naturam statim stimulare & irritare possunt, ita ut statim vel in ventriculo, vel intestinis natura ab iis molestiam sibi creari, & à re sibi adversa se molestari sentiat. Tunc n. ea statim insurgit, & medicamentum id, atq; una opera humores vitiosos vel per

vo-

vomitum vel per alvum ejicit; & si stimulus ille atque irritatio diu duret, non solùm humores in primis viis, sed & toto corpore expellit. Hoc tamen non negamus, alia ex his aliis humoribus magis convenire. Mercurius in lue venerea commodius exhibetur, intus & extra, quàm antimonium: contrà lepram antimonio curatam fuisse observatum est: sicut & in externis corporis affectibus nunc plumbum, nunc vitriolum, nunc mercurius rectius adhibetur, nec quæ simplicibus ulceribus conveniunt, etiam cancrum sanant. Si verò eadem medicamenta salium fixativorum admistione ita parentur, ut ventriculum & intestina statim non lacessant, quod fit in antimon. diaphoretico, bezoardico minerali & similibus; statim quidem corpus totum penetrant, & humores vitiosos sensim fundunt, verùm vis eorum à naturâ demum, ubi ad venas ad ambitum corporis perferuntur percipitur, atq; ita natura ad expellendum insurgit, sudoremque concitat. Sunt quidem nonnulli in eâ sententiâ, talia habere aliquas partes venenatas & crudas ac noxias, alias verò summè utiles. Verùm mercurius & talia sunt corpora homogenea, & tota instar venenorum, si cruda & non rectè præparata exhibentur, lædunt. Quod verò pòst utilia fiunt, id omne à præparatione habent. Et quidem præcipuè à salibus fixativis. Si quis tamen etiam solo calore & igne figi & mitiora reddi posse putat, cum eo non pugnabo. Calore tamen lento primùm, ac digestione, & hinc per gradus aucto id fieri potest. Nam quod ignis fortis in antimonio diaphoretico & bezoardico minerali parando ultimò adhibetur, id non fit, ut volatile fixum reddatur, sed potius, ut si quid adhuc superfit volatilis, vel de menstruo, istud evaporet, & separetur.

Quâ de caussa etiam talia medicamenta diaphoretica vel debent esse summè fixa, hoc est, ita elaborata, ut in eodem gradu, qui salutaris est, perpetuò maneant, vel recens à perito artifice parata sint. Nam si non sint exactè talia, vetustate redeunt ad ingenium & pristinam malitiam, fiuntq; noxia, quæ prius salutaria erant. Plura videantur apud Angel. Salam, *de Anatom. antimonii.*

Jam ad Mercurium & Metalla accedimus, ubi mox illa quæstio occurrit, an in iis etiam διάκρισις locum habeat; & an illa in partes heterogeneas & diversas, ut plantæ & hactenus explicata, resolvi possit. *Metalla an in partes diversas resolvi possint.* Equidem promittuntur talia multa, & quintæ essentiæ metallorũ, 🜍 eorundẽ, tincturæ sales, & talia alia vẽditantur, & quâ ratione plũbũ in tria principia dicta resolvi possit, monstrare conatus est Quercetanus, *in defensione contra Anonymũ c. 16.* Cõtra alii sunt in eâ sentẽtiâ, talia, quæ vulgò monstrantur à metallis separata & extracta, nihil aliud esse, quàm vel ipsa menstrua solventia, vel metalla cum

cum menstruis conjuncta & per minima unita. Et propterea principia Chymicorum in animalibus & vegetabilibus admittunt, atque hæc in illa resolvi posse concedunt: mineralia verò & metalla in principia hæc tria resolvi posse negant. De quo si quod sentio, sine cujusquã obtrectatione, & salvo cujusque judicio, quod cuique liberum relinquo, dicendum est, omninò verum esse puto, ea, quæ vulgo pro separatis & extractis è metallis essentiis, sulphure, tinctura & similibus monstrantur, nihil aliud esse, quam vel sola menstrua solventia, parum à corpore metalli alterata, & mutata, vel metalla menstruis mixta; quod ipsa reductio satis ostendit: cùm menstruo separato non id, quod promittitur, aut quod nomen præ se fert, relinquatur, sed ipsum metallum integrum. Sunt n. metalla ita compacta & exactè mixta, ut in diversas partes arte facilè resolvi non possint, imprimis illa perfectiora, aurum & argentum, ut & mercurius, qui vel totus avolat, vel totus manet. Interim tamen negandum non est, ea non constare ex diversis partibus, & Chymicorũ principia in iis reperiri. Ipse certè sensus & experientia persuasit etiã doctissimis Viris, & in Chymia & in Philosophiâ Peripateticâ versatissimis, ut id ingenuè faterentur. Inter quos, quod supra etiam feci, meritò nomino Virum eruditissimum, Cornel. Martini, Professorem quondam in Academia Julia, qui, *in præfatione in libros de Mineralibus & Metallis Agricolæ*, ita scribit: *Sulphur deprehendi in omnibus metallis, excepto auro, vero est verius; sulphur, inquam, combustibile, quod flammam concipiat & odorem sulphuris vulgaris exhalet. Penè etiam hoc vicerunt, ex omni metallo, ne quidem auro excepto, imò ex auro maximè elici argentum vivum currens, album, non secus atq; illud, quod vulgo venit.* Et revera sulphur omnibus inest. Etsi in perfectioribus difficilius deprehenditur. Cùm enim metalla imperfectiora sint combustibilia, certè sulphur in iis & colore flammæ, qui in aliis alius est, & odore; qui alius est in ferro, alius in cupro deprehenditur. Imò in auro ipso soluto sulphur inflammabilitate in auro fulminante dicto deprehenditur, ut & in ferro fulminante. Sal etiam sapore satis se prodit. Et si antimonium in ista principia resolvi potest, ut rectè monstravit Angel. Sala, *in anatomia antimonii, sect. 1. cap. 2.* cur idem in ferro, cupro &c. fieri posse planè impossibile sit? Hoc tamen, ut dictum, verum etiam est, ita hæc arctè inter se cohærere, ut arte facilè perfectè separari non possint, neque ea, quæ pro iis vulgò venditantur, talia revera esse, ut postea in specie dicetur.

E Mercurio. Jam Mercurium quod attinet, & quidem usus ejus Medicos, vel totus fixus est, vel vim vomitum ciendi & purgandi habet. Verè tamen est πολύτροπ☉ & πολίμορφ☉, & quod res una eandem formam internam

ternam & naturam retinens externas varias suscipere possit, vel unicus mercurius docet, qui in aquam & liquorem, eumque varium solvi, sublimari, præcipitari, & in pulverem verti, figi, in flores argenteos quasi, in vitrum redigi, imò ut metalli naturam referat, coagulari & mutari,& infinitis ferè modis transformari potest, ita tamen, ut ad pristinam naturam facilè redeat. Et quidem semper vel totus avolat, unde & servi fugitivi nomen à Chymicis accepit, vel totus manet, neque anatomia ulla hic locum habet, neque quicquam heterogeneum, quod quidem arte separari possit, in eo reperitur.

Mercurii coagulatio. Unum atq; alterum saltem præmittam, quæ usus medici non sunt. Mercurius facilè coagulatur, ut plumbum referat, si nimirum in plumbum liquefactum, dum incipit refrigerari, pistillo vel alia re fovea imprimitur, & mercurius vivus infunditur. Tum enim statim instar plumbi coagulatur, quod procul dubio fit à spiritu figente seu coagulante plumbi. Verùm argentum vivum hoc modo nō fit plumbum, ut aliqui existimant, sed manet argentum vivum. Neque etiam, ut plumbum, malleo ducitur.

Sequenti modo, eoque facili ita coagulatur, ut etiam malleo duci, & ignem semel atque iterum sustinere, atq; ita aurum & argentum referre possit. ℞ *nimirum* ☿, *viridis æris, salis communis* ana ℥iiij. Misce & affusâ aquâ simplici coque in vase ferreo, eoque satis denso, continuò agitādo donec ☿ de spatulâ nō amplius decidat, quod fit ferè dimidiæ horæ spatio, præcavendo item ne aqua regurgitet, quod affusâ interdum aquâ frigidâ fieri potest. Postea aquā per inclinationem separa, & mercurium aquâ pura lava tamdiu, donec aqua non amplius coloretur. Quo facto impone mercurium tabulæ vitreæ, & in unum globulum compressum colloca in cellam, ut instar vitri coaguletur. Postea ℞ mercurium, adde tutiæ Alexandrinæ, & pulv. rad. curcumæ, & F.s.s.s. & in catillo clauso horis duabus in ignem circularem ponantur, ac postea fundantur, quæ massa aurum refert. Si argenti formâ expetitur, aliquid argenti addatur. Quod eo fine saltem affero, ut quid interdum arte fieri possit, videatur; etsi nullius usus sit ista operatio.

Ad usus autem Medicos parantur ex eo primo varia *præcipitata*, quorum descriptiones passim extant, quarum aliquas etiam in Instit. *lib.* 5. *part.* 3. *sect.* 3. *cap.* 18. proposui.

Mercurius præcipitatus. *Mercurius præcipitatus* à quibusdam *Turbith* vocatur. Quamvis nonnulli inter præcipitatum & Turbith distinguant, & præcipitatum appellent Mercurii rubeum pulverem volatilem adhuc, turpethum verò fixum. De Præcipitatis & Turbith videatur Libavius *Apocalypseos Hermeticæ part.* 1. *cap.* 3. & 4.

Huc pertinet & *mercurius vitæ* dictus, ex liquore illo, qui butyrum antimonii vel mercurii potius dicitur,

citur, paratus, cujus descriptionem in Instit. *l.5 part.3.sect.3.c.18 pag 1443.* proposui. Etsi enim in Beguino, editione Barthii *pag 220.* doceatur, mercurium vitæ nihil aliud esse, quàm regulum antimonii spiritu mercurii sublimati vitriolico dissolutum: tamen res aliter sese habet. Sit enim, ut aliquid simul de regulo antimonii (paratur tamen etiam ex crudo) destillet: tamen maximam partem liquoris, qui destillat, ex mercurio sublimato constare puto: cum nihil mercurii, præter eum, qui vivificatur, & in recipiente colligitur, in retorta relinquatur, sed solũ antimonium. Crollius mercurium vitæ florem butyri antimonii dixit, sed abusivè. Neq; enim flores dicti subsident, sed adscendunt. Mercurii vitæ descriptiones variæ exstant. apud Libav. *Apocalyps. Hermet. part.1. p 251.*

Ex eodem butyro antimonii etiam fit *bezoardicum minerale* dictum, quod Crollius, sed parum rectè, antimonium Diaphoreticum nominat, cujus parandi modus antea nominatus, non solum hodie planus est, sed, ut mox dicetur, olim notus, ut non opus fuisset à Quercetano, *Pharmacop. restitut. c. 23.* sub ænigmate proponi: quod tamen Libavius *Apocalyps. Hermet. part.1. pag.258, 259.* explicavit. Quis verò autor huj9 medicamenti sit, dubium. Etsi enim recentioribus nonnullis ejus inventio tribuitur: tamen Hieronymo Rubeo jam non ignotum fuisse, ex ejus *libro de destillatione sect. 2. cap.32.* patet.

Deinde è mercurio paratur *sublimatus vulgaris* passim notus. Postea etiam *mercurius dulcis* dict9, in *Instit. l.5. part 3. s.3. c.17 pag 1438.* descript9. Species mercurii sublimati est etiã *arcanum corallinum*, cujus præparatio est in *Instit. loco modo citato.*

E mercurio fiunt etiam *flores argentei*, quos in *Instit. lib.5. part 3. sect.3. cap.17. pag. 1435.* descripsimus.

Parantur & ex eo *aquæ*, *liquores*, *olea & spiritus*, quale est *butyrum antimonii*, quod potius mercuriale dici debebat, & talia alia extant apud Unzerum, *de mercurio, lib.2. c.1.2. & 3.* quæ tamen omnia nihil aliud sunt, quam ipse mercuri9 cum menstruis mixtus, & seu in liquorem, quod salium proprium est, seu in spiritum cum iis quasi redactus.

Quæ verò *c.2. num.4.* ab Unzero, ut & aliis, promittitur aqua mercurii, sine salium & menstrui ullius additione, ea fit non aliter, ac oleum 🜍 per campanam dictum, aëre humido mercurio in vapores resoluto sese admiscente; sicut & eodem modo per retortam idem oleum sulphuris dictum parari potest. Aquas alias mercuriales descripsit Libavius, in *Apocalyps. Herm. pag. 269.*

Pertinent huc & *præcipitata composita*, quæ si cum auro fiunt, auri vitæ nomine veniunt, de quo in *Inst. l.5. part.3. sect.3. cap.18. pag.1441.*

Referẽda huc & *cinnabaris* factitia, quæ fit ex ☿ & 🜍 simul sublimatis.

Plura de mercurio videantur apud Matth. Unzerum, *in Anatomia mercurii:* etsi eo in tractatu non doceatur, quomodo mercurius in partes

tes diversas dividi possit, sed solùm quomodo variè variis rebus additis immutari, nihilominus integer manens, possit.

Antequam autem à mercurio discedamus, monendum, In mercuriis præcipitatis & sublimatis exhibendis cautos omninò medicos esse debere. Neq; enim natura mercurii in iis præparationibus tollitur, sed saltem occultatur salium fixorum admistione; quæ ubi ad ingenium redit, ægro maximè nocere potest. Et cum extra corpus salis ammoniaci admistione resuscitari possit mercurius, cur non idem fieri possit à salibus volatilibus in corpore? Neq; sequitur; æger nihil damni sensit post ejusmodi medicamenti usum, ergò nulla maligna aut venenosa qualitas ei attribuenda. Neq; n. venena omnia statim, sed sæpe longo tempore pòst nocent. Ideoque & hic quod primò (purgādo scil.) profuit, postea nocere potest. Corporum etiā, quibus talia propinantur, non semper eadē ratio est. Nam sicut si ebrio, aut alii, qui cibis ventriculū replevit, venenum propinetur, atq; ille statim cū cibo & potu id evomat, nullum damnum id infert, quod jejuno propinatum summè nocuisset: ita etiamsi fieri possit, ut tale medicamentū alicui exhibeatur, qui multis crudis & pituitosis humoribus repletus, aut tēperato humido præditus, atq; statim iterū evacuatus fuerit; idq; sine dāno: tamen non sequitur, quod cuilibet corpori sine damno exhiberi possit.

Quapropter hic nō prætereunda videtur quæstio, an ☿ per se sit venenatus ac deleteriæ qualitatis particeps. Prolixè hanc quæstionē tractat Matth. Unzerus, *de anat. Spagyr. mercurii, l.1. c.16.* In quo etiāsi mercuriū ab omni venenositate absolvere conatur: contraria tamē mihi sentētia verior videtur eorū, qui ☿iū sua natura venenositatis non expertē putant. Inter quos jam olim fuit Dioscorides, qui *l.5. c.64.* ut & *l.6. c.28.* eū inter venena retulit, & δυνάμιν φθαρτικὴν habere scribit, ac Galenus, qui *l.5. de simp. med. fac. c.17.* totâ substantia esse inimicū naturæ humanæ testatur. Idem sentit Ægineta, *l.5. c.6.* Aëtius, *tetrab. 4. ser. 2. c.4.* Idem Antiqui alii & Recentiores pleriq; statuerūt. Et collegit ipse Unzerus, *loc. alleg.* autorum hac de re sententias, Cardani, *lib.1. de venen. c.2.* Ferdinand. Ponzettæ, *l.2. de venen. c.21.* Conciliatoris, *tract. de ven. c.7.* Fernel. *l.2. de abdit. & lue venerea c. 7.* P. Palmarii, *de morb. contag.* & aliorum plurimorum, quorū testimonia brevitatis studio congerere nō libet, cùm *allegat. loc.* apud Unzerū videri possint, qui etiam historiis evincunt, mercuriū, aliorū venenorum more, stuporem, convulsiones, tremorē, lethargū, tormina & cruciatus ventris, lipothymias, paralysin, oris & fauciū exulcerationes, & alia horrēda symptomata, imò sæpe mortē induxisse. Et videtur ista nocendi vis satis in sublimato, qui ʒß. pondere animale necare potest.

An mercurius sit venenatus.

Neque est, ut quis summam illam nocendi vim in spiritus salinos & sales admixtos referat. Etenim

tantillum id sæpè est, quod admixtum est, ut ei tanta nocendi vis attribui non possit. Neque si majori quantitate admiscerentur sal communis vel vitrioli spiritus, tantam nocendi vim haberent.

Neque, quæ pro sua sententia affert Unzerus, satis firma sunt. Primò enim quod affert, ideo non esse venenum, quòd non primariò, quod venenorum propriè dictorum proprium sit, cor petat, illique adversetur, ad id respondeo, etsi omne venenum tandem calorem nativum in corde extinguere possit: tamen sunt etiam venena, quæ aliis membris sunt primò adversa, Narcotica cerebo adversa, alia pulmonibus, alia vesicæ. Dantur deinde venena septica, quæ non statim occidunt, sed si occidunt, longo post tempore, quā assumta fuêre, mortem inferunt paulatim ad cor usque factâ successione, ut Galenus, *3. de simpl. med. facult. c. 23.* docet, inter quæ & mercurius meritò refertur.

Nam etsi, quod secundò objicitur, à multis observatum, cujus rei exempla *ibid.* recenset Unzerus, argentum vivum sine noxa haustum fuisse: tamen ad id facilis responsio. Etenim vel de vivo, vel de eo Chymicè præparato hoc dicitur. Si de vivo, res plana est. Nam cùm argentum vivum sibi cohæreat, mobile sit, & ideo statim per alvum excernatur, hoc modo non nocet; sicut nec globus plumbeus vel ferrum deglutitum, si mox iterum excernatur, damnum corpori infert. At si in minima resolvatur & ita paretur, ut corpori adhærere possit, summè nocere potest, ut & plumbum, si in corpore resolvatur, gravissimorum malorum autor esse potest, cujus rei historia est apud Fernel. Si verò de præparato sermo sit, adhibetur is, vel ad usus externos, vel internos ut purgans, vel ut diaphoreticum. Si ad usus externos, ej9 vis corrodēdi manifesta est. Si ut purgans, non semper sine damno exhibetur. Et licet ob caussas ante dictas interdum exhibeatur sine noxa, non tamen omnibus. Et ubi exhibetur, certo tamen modo prius elaboratus exhibetur, & nimia ejus violentia, quæ cum volatilitate conjuncta est, aliquomodo figitur. Quod verò purgat, facit hoc partim naturam irritando, partim humores vitiosos in corpore resolvendo & fundendo. Ut enim extra applicatus, ut & alia hujus generis, magis carnem emortuam colliquat, quam sanam, (quia natura semper vivas partes à talium injuria magis tuetur, quàm corruptas vel vitiosos humores) ita etiam assumtus totum corpus pervadit, & humores vitiosos fundit, qui fusi & agitati naturam stimulant, & ad excretionem irritant, quæ stimulata unà medicamentum cum humore vitioso ejicit. Si verò humores tales in corpore non adsint, aut medicamentum nimiâ copiâ vel non rectè præparatum sumatur, ipsos etiam bonos humores, imò partes corporis sanas corrumpit, & hominem in vitæ periculū conjicit, ut

ut exempla passim nota sunt. Ubi verò fixus est mercurius, fit diaphoreticus, & minus vehemens est, ea de caussa, quæ supra in antimonio est proposita. Etenim non ita statim, utpote fixus, vires suas in ventriculo & intestinis exserit, sed in penitiora corporis penetrans ibi demum humores fundit, quos natura irritata per sudores expellit.

Quod verò Mercurio cùm purgante, tum diaphoretico, ut & antimonio, ii sæpè morbi curantur, qui aliis frustra tẽtati fuerunt remediis, ideò accidit, quia talia medicamẽta penitius se in ipsas corporis partes insinuant, easq; penetrant, & humores, quos ipsa partium substantia imbibit, quique domestici quasi facti sunt, fundunt. Sicut & extra videmus in ulceribus pravis profundius penetrare, & corrupta tollere, quæ mitiora tollere non potuerunt.

Tertiò quod dicit, si argentum vivum esset venenum, etiam metalla, ut ferrum, quæ ex eo constant, æquè noxia essent, quod tamen non accidit, cùm ex chalybe multa utilia medicamenta præparentur. Verùm sit sanè, concedamus, de quo jam non disputo, talem mercuriũ esse in chalybe: tamen aliorum admistione temperatur. At si ferrum resolvatur & sese mercurius exserat, æquè nocere potest, ut modò de mercurio plumbi dictum.

Ideoq; quod de antimonio dictũ, omninò etiam de mercurio verum est, eos frustra laborare, qui mercurium purgantem præparare volunt, & vim illi vomitoriam demere; imò nonnullos sine ratione gloriari, se mercurium ita præparare posse, ut dupla aut tripla dosi, & instar sacchari sine noxa usurpari possit. Nihil enim aliud agunt, quam ut vires illas, quas tamen expetunt, præparatione suâ saltem sopiant & abscondant; cùm tamen satius fuisset, in dosi parva conveniente modo & cum corrigentibus convenientibus talia exhibere, quàm dosin frustrà augere.

Mercurius metallorũ. Cùm jam ad reliqua metalla accedendum sit, prætermitti non potest quæstio, etsi ad usum medicum inutilis, an *metalla* reliqua *in mercurium vivum* & currentem redigi possint. Ubi quæ in utramque partem ex Physicis & Metaphysicis disputari possint, imò disputentur, non ignoro; neque etiam jam disputo, an mercurius ille vivus sit proxima metallorum materia. Hoc verò quæritur, an metalla talis corporis formam, qualis est mercurius vulgaris, currentem scilicet & mobilem, assumere possint. Ubi sine cujusque obtrectatione respondeo, cum Aristotele & J. C. Scaligero, Ubi de re constet, non disputandum esse rationibus contra experientiam, sed rei rationes potius quærendas esse: Et cum Galeno, *5. de loc. aff. cap. 7.* Longè præstantius esse ea, quæ fiunt, quomodo fiant quærere, quàm quod fiant, negare. Posse verò metalla talem mercurii currentis formam suscipere, tot doctorum virorum, qui oculati hujus rei

rei testes sunt, scriptis proditum, processibusq; monstratum, & qui volet, id experiri poterit. Et quamvis aquæ quædam resuscitavæ dictæ etiam ex mercurio constent: tamen processus illi ideo Sophistici non sunt. Modò enim multò plus mercurii ex metallo aliquo exhibeant, quàm in ipsis est mercurii, satis est: quod & de aliis modis dicendum, in quibus mercurius seu vivus seu sublimatus adhibetur. Multò plus tamen dixi mercurii. Nam si parum pondere augeatur, aliquid metalli mercurio permisceri potuit, quod tamen à suâ naturâ immutatum non est. Sunt tamen & alii modi, quibus sine omni mercurii seu vivi seu sublimati additione metalla in mercurium vivum redigi possunt. An verò mercurius iste in corporis pristini naturam reduci possit, jam alia quæstio est. Neque enim de hoc quæritur, An metalla tùm suam naturam planè amittant, sed de eo, an talem formam, qualis est mercurii vulgaris, suscipere possint. Etsi enim prius illud negetur: (de quo jam nón disputo) tamen hoc propterea negandum non est. Et si mercurius vulgaris tot formas externas recipere, & ut metallum etiam, ut supra dictum coagulari potest: cur impossibile sit, ex metallo vivificari posse? Quâ de caussa etiam consideratione dignum est, an mercurius vulgaris omnis ejusdem planè naturæ sit, an verò hic cum hoc metallo, alius cũ alio majorem cognationem habeat.

Sed ad ipsas metallorum, quæ usus etiam medici sunt, præparationes accedamus. Sunt metalla alia fixa, alia non fixa; & fixum quidem verè unũ est aurũ, cui uni, quamvis diu in igne fusorio servetur, nihil deperit; reliqua omnia ab igne aliquid patiuntur. Quia tamen argentum reliquis fixius est, auro etiam ut fixum accensetur. A reliquis verò non fixis, ut plumbo, stanno, ferro, cupro, etsi aliquid secerni possit, magnæ tamen id operæ est, ut seorsim excipiatur: quæ verò vulgo venditantur, magisteria sunt, ut appellant; seu in forma liquidâ, seu in siccâ. De metallorum autem calcinatione per ignem & menstruum dictum in Instit. *lib. 5. part. 3. sect. 3. cap. 5. & 6.*

E plumbo. *E plumbo* fit vulgò *Saccharum Saturni* dictum, cujus descriptio *ibid. cap. 15 pag. 1530.* habetur. Saccharum hoc, si retortæ indatur, & destillatio instituatur, liquor inde elicitur, qui vulgò *oleum Saturni* appellatur. De quo liquore magna inter recentiores controversia est. Aliqui enim ei *spiritum* quendam mercurialem & æthereum, & quidem ex ipso plumbo inesse, & inde lento igne separari posse docent. Alii verò liquorem illum esse spiritum aceti dicunt, in quo plumbum solutum fuit, hoc modo alteratum & ardentem iterum factum. Ubi equidem malo ἐπέχειν, quàm aliquid temerè asserere. Si tamen aliquid dicendum est, non absurdum videtur, *spiritum aceti acidum* postliminio,

minio redire atque iterum ardentem fieri posse. Cum enim spiritus aceti ex spiritu vini digestione fiat, ut de scorbuto *c.3. num.11.* dictum, cur non iterum spiritus vini fieri posset?

E stanno. E *stanno* fiunt *crystalli* & oleum seu liquor, ut in Instit. *lib.5. part.3. sect.3. cap.15. pag.1430.* dictum.

E chalybe. Cæterùm è *chalybe* in usum parantur medicamenta dum vel aliquid, partes scilicet volatiles & sulphureæ, tollitur, quod commodissimè fit igne reverberii, vel saltem is solvitur. Priore modo ♂ calcinatur, etsi & alio modo id fieri possit, & sine substantiæ minore deperditione, dum frusto chalybis summè ignito affricatur magdaleon sulphuris. Ita enim instar ceræ liquescit chalybs, qui si in aquam frigidam subjectam decidat, facilè friabilis redditur.

Croci ♂ varia genera *ibid. cap.16. pag. 1432.* descripta. Paratur ille etiam è vitriolo martis in tigillo calcinato ad rubedinem.

Tincturæ, quæ tamen nihil aliud sunt, quàm ♂ ad minima resolutus cum menstruo mistus. Parandi verò tincturam martis ratio tradita est ibidem *cap.9. pag 1394.* Commoda est & hæc tinctura. ℞ Martis, salis ammoniaci partes æquales. Misce. Adde pauxillum olei olivarum; ut fiat instar pastæ. Ponatur in locum calidum per dies 14. vel donec ♂ colorem rubigineum contrahat. Postea ponatur in cineres, ut oleum & maxima pars salis ammoniaci destillando separetur. Non tamen sal ammoniacus totus separandus est. Hoc modo enim Mars vel in aquâ communi solvi potest. Hinc aqua iterū & cum sale ammon. separari, & tinctura spiritu vini extrahi potest, quæ planè coloris crocei est. Vide etiam Crollium, *p.252.*

Fit quoque *vitriolum ex* ♂, si in aqua & spiritu vitrioli solvatur. Ita enim postea in vitriolum coagulatur. Alium etiam modum habet Crollius, *pag.219.* Alii limaturam ♂ solvunt in oleo vitrioli: Hinc affundunt duplum phlegmatis vitrioli, stent hor. tribus, postea filtrentur, quod si non succedat, plus phlegmatis affundunt. Quo facto phlegmatis tertiam partem in B. separant, reliquum in cellam ponunt, & vitriolum coagulatur.

E cupro fit vitriolum, quod vulgo *Veneris vitriolum* nominatur, cujus faciendi ratio ab eodem traditur. *Ex Venere.*

Etsi verò sunt hodiè Empeirici quidam, qui multa è cupro medicamenta usurpant: tamen rectè mihi scripsisse videtur Ang. Sala, *aphor. Chymiat. sect.2. aphor.37.* Cuprum quocunque etiam modo præparatum intrò sumere religio sit. Etsi enim empeirici illi curationes recensent, quas hujus ope perfecerunt: malorum tamen vel meminisse, vel etiam non ignorare debebant, quæ ægris attulerint, plurima.

Ex argento *tinctura* ut fiat, monstratum in Inst. *lib.5. part 3. sect.3. c.9.* *Ex argento.*

pag. 1394: Dn. Doct. Hartmanno hæc adscribitur. ℞. Salis ♀ opt. purificati part ij. Terræ sigill. alb. part j. Pulverisentur in porphyrio tenuissimè, postea in crucibulo forti superius operculato gradibus ignis ab initio observatis in furno anemio ita statuantur, ut tandem igne vehementiori ad fluxum q. usque per hor. 24. maneant (propter terram sigillatam non fluit materia, sed quasi fluere videtur:) ubi omnia refrixerunt, sal ♀ reperietur in crucibulo instar vitri viridis, quem tenuiter reduc in pulverem. Hujus ℞. partem unã, calcis ☽ finæ per Aq. fort. solutæ, & cõmuniter per ♀ præcipitatæ, ac diligenter postea ab omni acrimonia edulcoratæ partes duas. Hæc curiosè terendo invicem denuò in pixide, vel tigillo cæmentatorio perlutato pone in arenam & subministra ignẽ à primis gradibus lentum, postmodum etiam fortiorem subtus & supra, ut vasculum candeat, & cæmentetur materia per 12. hor; ita tamen, ne fluat (si forte fluxerit, laborem denuo repete) Refrigeratis vasis exime totum illud, & subtiliter tere, ac in cucurbita lati fundi, affuso sp. vini opt. extrahe rubedinem (rubedo non à ☽, quæ tantum cæruleum, vel viridem colorem continet, sed à ♀) per dies 6. 7. vel 8. Decantato hoc tincto spiritu vini alium affunde, & in digestione, ut antea, repetitis vicibus rubedinem vel flavedinem extrahe. Extractiones omnes serva, Luna verò post extractam rubedinẽ in cucurbita apparebit cærulea aliquantum. Hanc igitur paulatim exicca, & in marmore terendo in pulverem reduc, & diligenter serva. Extractiones verò rubeas collectas destilla in balneo & prodibit spiritus vini. Rubedo verò tota manebit in fundo instar sanguinis. Hanc cum ☽ illâ cæruleâ reservatâ tere minutissimè, & cum iis junge, vel misce duplum silicum calcinatorum (quod fit, si igniti aliquoties in aqua extinguantur) diligenter misce, & ex sublimatorio fictili (cucurbitâ humili) ad sublimandum pone in arenam, observatis gradib9 ignis, tandem vehementiori, & adscendit, seu elevatur Luna tota cærulea instar Sapphiri, remanente in fundo corpore crasso & nigro. Hanc nigram materiam diligenter exemtam tere in marmore, & calidâ aquâ aliquoties elue, postea igne calcina (scilicet in ferreo vase) ut abeat in calcem levissimam, ut in ♄, semper movendo spatulâ. Ex hac calce cum destillato antea à rubedine spiritu vini ad supereminentiam 3. vel 4. digitorũ superfundendo extrahe sal digerendo scilicet per tres vel quatuor dies in balneo, vase optimè clauso, lactescente aliquantulum spiritu vini. Hunc spiritum vini à ufer à fecibus, & perge calcinando & extrahendo, donec nil amplius salis prodierit, nec lactescat spiritus vini. Extractiones omnes collige, & spiritum vini indè evoca destillando in B. M. donec circiter quarta duntaxat pars toti9 in fundo relictâ fuerit; pone in locum frigidum humidum

dum, & ⊖ Lunæ translucens instar crystalli concrescet. Spiritum vini reliquum, collecto priore sale, denuò ad quartam usque partem destilla, & sic perge, donec omne sal collegeris. Salia collecta omnia diligenter exicca & serva. ℞. Lunæ cæruleæ antea sublimatæ vel elevatæ part. ij. salis jam collecti p. j. Tere in marmore invicem & in retortulâ per arenam destilla in oleum vel liquorem cæruleum Lunarem aliquantulum virescentem, quem collectum diligenter serva. Ejus dosis est à gutt. ij. ad iiij.

Ex auro. Tandem de *auro potabili* variæ habentur disputationes, quas meas hîc non facio. Videantur, quæ ea de re tradidi in Instit. *loco supra allegato pag. 1393.* Interim sum in ea sententia, quæ passim venditantur Auri potabilis nomine, esse saltem magisteria dicta, seu aurum in minimas & subtilissimas partes solutum, & cum menstruo mixtum. Et quidem varia menstrua passim circumferuntur, quorum tamen vis solvendi omnis in sale consistit, aurumque eò tandem redigendum est, ut in spiritu vini vel quovis liquore solvi possit. Ad quem finem variis mediis & menstruis perveniri potest. Et forsan nihil refert, quô menstruo illud primum solvatur. Etsi enim sit fortius: tamen reverberatione iterum separari potest; nihilominus relinquitur calx subtilior, quæ postea in spiritu salis, eoque separato iterū, ut jam subtilior redditus, in spiritu vini solvatur. Atque hoc modo & menstruorum mutatione etiam aurum potabile reddi potest ad modum tincturæ Martis suprà propositæ: sed calci auri per amalgama factæ salis armoniaci duplum vel triplum addi debet. Neque illud sufficiens argumentum est, auri essentiā esse extractam, aurumque esse redditum irreducibile, si per retortam destillari potest. Nam etiam fixa, volatilium salium additione, volatilia reddi possunt, ut tamen suam essentiam retineant.

Hinc ad eundem finem variis modis perveniri posse puto. Alii enim auro soluto affundunt menstruum ex una parte spiritus salis, & quatuor partibus spiritus nitri. Aurum solutum Mercurii parte æquali præcipitant. Illud abluunt, cum floribus 🜊 aliquoties reverberant, ut fiat rarum instar lanæ. Hinc affundunt menstruum ex spiritus vini part. ij. & salis parte una; aliquoties simul destillatis.

Alii, qui modus Fr. Ant. Angli à nonnullis esse perhibetur, solvunt ☉ foliatum in aq. Regis, quæ primò facta è parte una nitri & partibus duabꝰ vitrioli, & postea iterum, additâ quartâ parte salis armoniaci, destillata. Solutum oleo tartari præcipitant. Huic calci spiritus salis affundunt tantum, donec non ampliꝰ ebulliat. Hinc calci auri dimidiam partem flor. 🜊 addunt, & in igne circulari reverberant, idque quater repetunt, donec aurum spongiosum & rarum fiat. Calci huic auri affundunt menstruum è sale urinæ è parte

ejus volatili & fixo facto & spiritu vini bene digestione unitis. Menstruum separat: liquorem rubicundum remanentem in arena vel cineribus per retortam destillant.

Quia tamen Fr. Antonius aquas fortes rejicit, ut venenatas, alii hoc modo ab Antonio aurum calcinari statuunt. Recipit auri quantum libet, addit salem communem seu esculentum, & hæc duo in igne reverberii collocat, adhibito eo ignis gradu, ne aurum fundatur, sed ut spiritus salis acres saltem corpus auri penetrent, & ad minima solvant, ac spongiæ instar rarum faciant. Calcem hanc postea à sale abluit & exiccat. Sed & hîc quæstio est, an nihil de spiritibus salinis auro cohæreat, & an sine corrosivo facta sit calcinatio. Auro hoc modo calcinato affundit suam aquam cœlicam Raymundinam dictam, quæ proculdubio nihil est, quàm spiritus vini sale proprio fortior redditus. In qua solutione sal volatilis, qui est in menstruo, auro se unit, & facit, ut non solùm in liquore, quod salium est, dissolvi, sed & in altum elevari possit. Interim auri natura & substantia manet integra. Qui verò aurum potabile promittunt, quod sine rei alienæ additione liquiditatem habeat, iis hoc probandum, quod cùm in calcinatione tùm in solutione nihil adhibuerint, in quo salis aliquid insit. Sive enim aquas fortes, sive salem communem, sive spiritum ejus, sive etiam spiritū vini & salem urinæ adhibuerint, sal volatilis sali fixo, qui in auro est, adhærescit, & cum eo per minima unitur. Salis verò cùm sit in humido liquescere, aurum etiam cum sale sibi unito in humido liquescit. De qua re, ne hîc actum agam, videatur Angel. Sala, *in Chrysologia*.

Alii recipiunt vitriol. Ungaricum bene purgatum, atque inde spiritum & oleum destillant. E capite verò mortuo salem aqua destilllata eliciunt. Salis parti uni spiritus & olei destillati partes duas in retortâ affundunt, & in B. octo diebus digerunt. Hinc igne patenti destillant. Capiti mortuo, seu ei, quod post destillationem hanc relinquitur, spiritum destillatum iterum affundūt, per biduum digerunt, iterumque destillant, idque sexies repetunt, ultimò rectificant. Hinc ℞ partem unam auri foliati, & partes quatuor hujus menstrui, digerunt per mensem. Si aurum sit prius præparatum, breviore tempore fit solutio. Tandem ℞ mercurium ex oleo vitrioli (ita ut parti j. mercurii, partes ij. ol. vitrioli affundantur) quater destillati partes iij. solutionis auri prioris part j. Digerantur in phiolâ Hermeticè clausa in athanore, gradu caloris, qui haberi potest, lenissimo seu igne lampadis per mensem & corpus nigrum evadit; calor mense secundo & tertio augeatur paulum, & corpus album redditur; mense quarto & sexto purpureum evadit. Tandem adhibeatur quartus

tus gradus, & redditur corpus rubrum. Hîc calor continuetur adhuc quatuor mensibus, donec materia in corpus rubrum Medicinæ utilissimum convertatur.

Si quis v.est, qui, sine ullo s.le, vel mercurio, vel liquore ex eo, aut alio corpore metallico huic cognato, ob materiæ similitudinem, & omnino mēstruo, quod universale appellant, aurum solvi, & in utile medicamentum verti posse putat, cum eo equidem non pugno; modò res promissis respondeat, neque ei suam peritiam hâc in re invideo. Ejus tamen fuerit, commodum, quod è tali medicamento in plurimos redundare posset, tot ægris non invidere, & si artificium alios celare velit, publica tamen in medendo specimina edere.

De reliquis vero præparationibus, quæ vulgò habentur plurimæ, ita sentio, pluribus modis ad eundem finem perveniri posse, atque in omnibus agi, ut corpus auri, quod est densum & summè compactum, in subtilissimas partes & minutissimas atomos resolvatur, ut ita facilius in corpore vires suas exserere possit. Ideoque etsi alii aliis menstruis utuntur: omnibus tamen id agitur, ut in subtilissimam calcem corpus auri redigatur, ita ut tandem in spiritu vini, vel etiam quovis liquore solvi possit. Itaque menstrua primò fortiora & magis corrosiva, hinc mitiora adhibentur. Etsi quod menstruum naturæ inimicum videtur, id ablutione vel igne separandum. Aurum tamen tum non per se in liquorem resolvitur, sed ob salem è menstruo admixtum.

Antequam verò hisce de auro finem imponam, Primò hoc addendum, me in præfatione editionis primæ mentionem fecisse Gallinæ aureæ & argenteæ Philosophicæ. Ediderat enim eo anno Prognosticum Astrologicum D. Franciscus Wendlerus, Medicus Gorlicensis, in quo inter alia hæc habet: *Hoc loco facere non possum, quin mentionem faciam, quâ ratione gallina foliis auri & agenti cum saginâ reliquâ cibanda sit, & quàm mira meis oculis viderim, referam. Cum ☉ signum ♋ ingreditur, quod 22. Junii eveniet, gallinam aliquam, quàm fieri potest, optimè sagina. Saginæ folia argenti insperge: quorum quò plura cum cibo ingerit gallina, eò melius sese res habet. Primis quidem quatuor diebus argentum cum excrementis per alvum rejicitur; quinto vero vel sexto die assvescit ventriculus argento, idq; arripit & immutat in suam quintam essentiam melius, quàm Chymicus aliquis. Si mensem unum ita gallinam nutriveris ac saginaveris, mactare eam licet, & mira videbis. Quæ domi meæ saginata & mactata est, candida fuit, instar argenti: Intus viriditas tanta apparuit, qualem nec Chymicus arte ex argento parare possit. In massa illa, quæ ova continet, innumera ferè ova magna & parva apparuerunt, quasi ab*

artifice

artifice aliquo ex argento formata essent. Postea, quando ☉ in ♌ ingreditur, quod accidit 23. Julii, alia gallina eodem modo nutriatur auri foliis. Hoc modo meo suasu, nutrita & saginata est gallina à senatore quodam hîc primario & lautioris fortunæ, qui cum uxore, Dei beneficio, adhuc in vivis est. Comederat illa gallina quatuor circiter volumina (4. Büchlein) auri malleando in folia ducti. Ubi mactata fuit, mirum, quàm pulcra & pura intus fuerit. In pectore verò tres lineas purè aureas habuit, quasi ab artifice aliquo inductæ fuissent. Hæc D. Franc. Wendlerus. Quæ tum lectorem celare nolui. De quo ut aliquid amplius addam, feci eo ipso anno, eo modo & tempore, quod præscripsit, periculum, sed nihil tale in Gallina, quale ille describit, reperire potui. Ideoq; ipsum ea de re semel atque iterum literis compellavi: Etsi verò idem factum affirmaret: tamen cùm nonnihil titubare mihi videretur, idem in auro experiri non libuit. Neque tamen id planè negare volo, sed cuilibet hâc in re periculum facere liberum relinquo. Etsi enim in argento non successerit, forsan in auro succedere potest. Sunt enim mirabiles rerum sympathiæ. Et memini Plinium, *lib. 29. nat. histor. cap. 4.* scribere: *Si auro liquefacto gallinarum membra misceantur, consumunt id in se. Ita hoc venenum auri est.* Quò facit & id, quod Zacharias à Puteo, *in clavi Medica spagyrica & chirurgica* habet: *Dum Patavii*, inquit, *studiis operam darem, accidit, quod gallina quædam domestica mensam adscendit, super quam muliebria ornamenta reperiebantur, & inter alia pretiosa quædam margarita (quæ pendebat annexa cuidam inauri industriosè ab artifice constructæ & quibusdam aureis cucullis circumcirca obductæ) quam margaritam unà cum inauri gallina deglutivit, & deinde quatuor aut quinque horis transactis prædictæ inauris jacturâ detectâ, ancilla quædam id fecisse gallinam pensitavit, quoniam superioribus diebus eandem gallinam quandam Italis Gazeta dictam deglutivisse animadvertit. Itaq; gallina illa interfecta, statimq; ei ventriculo semoto ac inciso unà cum margaritâ inaurem, nondum in ventriculi cavitatem trajectam, sed in ejusdem orificio contentam, calidissimam tactuiq; ceræ aut pastæ instar cedentem invenimus, & ipsius ornamenta penè ab ejusdem calore consumpta erant, quæ inauris brevi temporis curriculo deinde cum refrigerationem suceperit, ac caliditatem contractam dimiserit, dura evasit, sicuti prius reperiebatur, omni ejus formâ & venustate orbatâ, ac demum cum alterâ inauri ponderata, tertiam partem ejusdem ponderis penè amiserat, quòd cùm visum & à nobis observatum fuerit, illud pro comperto affirmare possumus, & increduli hoc negantes periculum faciant, & nos veridicos invenient.* Hæc ille. Ac proinde experientia, optima in Physicis rerum Magistra, porrò consulenda erit.

De viribus auri. Deinde de viribus auri in Medicina ut aliquid addamus, Ego primum equidem omnia illa, quæ cùm

antiqui-

antiqui, cùm recentiores de auri in Medicina usu scripserunt, in dubiū revocare nolo, neque tamen etiam hic congerere. Collegit ea Francisc. Anton. *in tractatu suo de auro potabili*, tum etiam suas experientias addidit. Aurum autem duobus modis exhiberi potest, vel integrū, aut in folia redactum, & aliàs nihil immutatum, vel arte Chymicâ resolutum. Priorem modum quod attinet, hoc modo aurum exhibitum planè improbant non solùm Chymici plerique, sed & Galenici nonnulli, qui auri in Medicina usum nullum esse existimant, & unico ferè id probare conantur (nam quæ de incrustatione & inauratione ventriculi & intestinorum, & ita coctionis impedimento objicit Paracelsus, nullius momenti sunt) quod aurum nimis compactum & durum sit, & cui etiam extremo calore & igne fortissimo adhibito nihil depereat, & proinde à calore nostro vinci & in actum deduci non possit, sed integrum rursum per alvum excernatur, atque ita sumtus saltem inutiliter profundantur, ad ægrum verò nihil commodi & utilitatis inde redundet. Verùm ratio ista mihi satis firma non videtur. Etenim actiones illæ occultæ, & quæ magneticæ dicuntur, in integris sese exserunt, & à formâ totius fluunt, atque eâ destructâ, vel etiam corpore corrupto & immutato evanescunt. Magnes integer ferrum trahit; quod oleum, si à Chymico in id resolvatur, non præstabit. Talia multa in Medicina occurrunt. Lapis lazuli saltē pulverisatus purgat; Antimoniū & alia mineralia & metallica, etiam Chymicè non præparata, quæ à calore nostro nullo modo vinci, quorumque compages ab eodem, solvi non potest, nihilominus occulto modo in corpus nostrum agunt, idque variè afficiunt, ut ipsa experientia docet.

Ideoque si aurum tales occultas qualitates habet, eas etiam integrū & non resolutum exserere potest. An verò habeat, experientia consulenda. Tribuerunt eas illi tot docti viri tot seculis, quibus non libenter refragor. Chymicè verò resolutum & præparatum quod multas vires habeat, extra dubium esse puto; cùm id experientia testetur. An verò etiam insignem vim occulto modo cor confortandi, spiritusque reficiendi habeat, de eo suum cuique judicium relinquo. Tutissimum est, quemvis non quæ legit vel audivit, sed quæ ipse expertus est, hîc statuere. Aliàs verò vires plurimas habere aurum certum est. Sed quænā illæ sint, non omnes idem docent. Sunt quidam, qui id penè pro panacea habent. Verùm etsi plurimis morbis, iisque periculosissimis medeatur: tamen omnes non tollit, neque quos tollit, solum tollit, sed & aliis Medicamentis opus est. Imprimis verò in cacochymia pertinaci & penitius partibus infixa tollenda utile est, eodem ferè modo, ut

antimonium debito modo præparatum. Unde, ut ipſe Fr. Antonius ſcribit, ſæpe ſupervenit nonnunquàm vomitus, aut urinæ copioſa emiſſio, aliquando alvi ſubductio, pro humoris & naturæ ad hunc vel illum locum inclinantis & vergentis ratione. Et rem ita ſeſe habere, comperiet, qui hiſtorias per aurum potabile curatorum diligenter perpendet. In ſanis verò vix aliquem ejus uſum eſſe puto: aut ſi ſanis detur, non niſi neutris corporibus ad præſervationem utile eſt, ut ab epilepſia, apoplexia, lepra hydrope, cancro, arthritide, febribus & ejusmodi morbis è cacochymia ortis tueatur, exhibetur, ut ipſe Franc. Antonius fatetur.

Concluſio.

ATque ita, *Lector benevole*, totius Chymiæ ambitum, quatenus quidem Medico præcipuè utilis eſt, vides, & locos communes habes, ad quos, quæcunque in lectione Chymicorum occurrunt, referre poteris. Etſi enim ex ea quidam neſcio quem labyrinthum efficiunt: tamen Ariadnæ hoc filum ſi ſequaris, tutò in ea verſari poteris. Nec malè ſcriptum puto ab Angelo Sala, *Aphor. Chymiatr. ſect. 2. aph. ult.* Studioſum Medicinæ boni judicii atque impigrum intra menſes ſex præter propter tantùm in Chymiâ poſſe addiſcere, quantum ad uſum Medicum ſatis ſit.

Quâ de cauſa ut iis debentur gratiæ, qui rem planam difficilem non reddunt, ſed nihil, quod ſive ad intelligendum, ſive ad inveſtigandum, ſive ad operandum prodeſſe poſſit, occultant, ſed liberaliter ſua in publicum communicant: Ita contra valdè peccant ii, & minimè rebus Chymicis conſulunt, qui quamvis totam ætatem in laboribus Chymicis inſumſerint, & magnam in experiundo auri argentique vim prodegerint: nihil tamen in commune conferunt, ſed ſecum ea, quæ invenerunt, intermori patiuntur, & talentum ſibi concreditum cum ſervo illo ſceleſto perfidè defodiunt.

E qua invidorum claſſe eximendi non ſunt ii, qui cum de rebus Chymicis contrarias ſententias non ſolum fovent, ſed & magno conatu publicè defendunt, & quidem eas, quæ non rationibus & demonſtrationibus, ſed ſolùm experientia & ſenſuum fide definiri poſſunt, nihilominus uterque eas, quas jactat, experientias celat, & lectorem hiantem & veritatis avidum jejunum dimittit, & multas bonas horas vacuo ſcripto ſurripit, dum hic ait, ille negat, hic negat, ille ait. Cùm tamen, & ſæpe in re exigui momenti, & quam ſi quis norit vel ignoret, non multò doctior vel indoctior evadit, paucis verbis res componi poſſet, ſi uterque ſuum, cui fidit, operandi modum ſine invidiâ & ambagibus proponeret, & lecto-

lectorem idem experiri, atque secundum id, quod experientia monstrabit, judicare sineret. Ita enim uno mense controversiæ multæ componi possent, quæ sæpe multis annis agitantur. Sed quia multi victoriam potius, quàm veritatem in disputationibus suis quærunt, id, quod veritatem facilè monstrare, & concertationibus finem imponere posset, supprimunt.

Nec minus peccant ii, qui obscuris & perplexis descriptionibus sua in publicum produnt, quæ interdum planè occultari, quàm hoc modo in publicum prodire tutius esset, de quâ re etiam suprà dictum. Nam periculosum est parabolicas tales descriptiones sequi, quæ facilè errandi, & ægris nocendi occasionem præbere possunt. Et quamvis Quercetanus aliique scribant, obscura ista satis significativa esse, & à veris Philosophis, quique absconditam Philosophiam nôrint, satis intelligi: tamen an apprimè ea significativa sint, quæ longè petitis similitudinibus, & quæ pluribus applicari possunt, definiuntur, facilè quilibet judicare poterit. Quasi verò etiam Philosophus non sit, qui non sit Oedipus. Et abscondita illa Philosophia tàm parum sibi constat, & tàm varia est, quàm varia Paracelsistarum capita; cùm quivis liberè & luculentissimè quælibet fingat; ac certum sit, si antiqui illi peritissimi ac doctissimi Chymici, adeoque Hermes reviviscerent, eos hanc Philosopiam & verborum ænigmata non intellecturos. Et quò, quæso, fine sua in publicum edunt, si intelligi non velint? Nam eos, qui antea ea intelligunt, ut doceant, necesse non est. Imò eos, qui antea rem nôrunt impropriis sæpè suis locutionibus turbant. Iis verò, qui ea non intelligunt, errandi, ac tempus & sumtus perdendi occasionem præbent. Et si caussam investigemus, cur obscurum istud loquendi genus affectent, & ænygmaticè loquantur multi Chymici, caussa præcipua est, ut judices, cum quibus ipsis res est, ludant. Cùm enim ejusmodi empiricorum medicamenta, quæ sæpe Magnatum malgnis sumtibus & expensis conficiant, interdum doctis Medicis & Chymiæ quoque peritis censenda exhibeantur, ænygmatibus suas suas operationes involvunt, ut vel Medicis inscitiam exprobrare possint, vel medicamenta, quæ pro nescio quibus secretis venditant, vulgaria esse, & aliis saltem nominibus insignita & magnificis titulis commendata non agnoscatur.

Verùm istis missis, viros doctos & bono publicô natos, quales Germania nostra, quæ hodie Chymiæ peritia nulli Nationi cedit, habet non paucos, meritò illo, qui hexametrorum omnium primus fuisse perhibetur, versu alloquor: Συμφέρετε πτερὰ οἰωνοί, ἄνθητε μέλισσαι. Nemo enim se solùm sa-

ſapere aut omnia in hoc genere perſpecta habere, ſibi perſvadeat; ſed, ut Cicero ait, *optimus & graviſſimus quisq; confitetur, multa ſe ignorare, & multa ſibi etiam atque etiam eſſe diſcenda.* Et rectè Scaliger, *exerc. 148. ſect.* 4. ſcribit: *Ego nequaquam homines eſſe nos dicere conſvevi, ſed partes hominis. Ex omnibus enim aliquid fieri poſſe; idq; non magnum: ex ſingulis penè minus, quàm nihil.*

DEUS Opt. Max. qui Medicum & Medicamenta creavit, omnium conſilia & cogitationes dirigat, ut ad artis Medicæ & Chymiæ ὁμοδελφίαν ſtabiliendam, veræque Medicinæ incrementum, atque adeo humani generis commodum tendant, faciantque.

ILLI SOLI HONOR ET GLORIA.

INDEX

INDEX.

A.

Acria omnia an propter salem p. 277
Actiones naturæ sunt ordinatæ 108
Actiones multæ à forma substantiali, non mediante temperamento fluunt 344
Ægyptiorum libri Chymici à Diocletiano combusti 26
Aër Chymici instrumentum 388
Aëris qualitates 78
Æs Esdræ an Chymicum fuerit 25
Æs Indicum ibid.
Æstatis & hyemis causa sec. Parac. 194
Anatomia vitalis Chymicorum 251
localis 250
Anima mundi Platon. 70
de anima mundi Aristotelic: sententia ibid.
Animæ vires 88.89
Anima an actu in semine 95.99
operationes animæ in semine 95
Anima non est ex Elementis 118.197
corporis formatrix 89.90.98
Anima matris non est formationis causa 100
Animæ potestas in corpore formando unde 89
Animæ astra dicuntur Severino 88
Animatum corpus omne an sit organicum 111
Animator. propagationis modi 98
Animalia ex putredine nata an sint ejusdem speciei cum aliis 205
Annulus Trallian. contra Colicam 337
Anseres Scotici 201
Antiquorum errores ut tractandi 18
Antiquorum inventis & laboribus carere non possumus ibid.
Apoplexiæ generatio sec. Scheunem. 286
Aqua Chymici instrumentum 389
Aquas & spiritus parandi ratio 402
Arabes Chymiam exercuerunt 25
Archæus Paracels. 54
Argonautica expeditio 23
Aridura Scheuneman. 291
Armatura Martia 220
Arthritid. generatio sec. Scheuneman. 288
Artificiale quid 156
Astra quid Paracels. 86
Astrorum fructus 193
Aurum Chymicum an sit verum aurum 12
Auri proprietates ibid. vires 430
Chymica arte facti historia 11.13
Aurum fulminans 364. ejus vis 410
Aureum vellus 23
Auxilium num à diabolo petere liceat 222
non licere 227

B.

Bitumen Libavio idem, quod Chymic. Sulphur. 184
Bombyces 199

C.

Cabala Antiquis quid 28. quotuplex ibid.
Canticum canticorum malè ad Chymiã pertrahitur 24
Calcinatio qualis sit operatio Chymica 390
Calor Chymici instrumentum 387

Calidum innatum an sit Elementaris naturæ 115. ab elementari differt 123 cœlesti analogum. 126
Calori cœlesti frigus elementare non contrarium 123. de calore cœlesti doctor. quorund. sentent. 126
Cerebrum in Epilepsia affici unde constet. 305
Chaos. 196
Characteres & Sigilla diaboli tesseræ militar. 340 & 341. eorum vis unde 337. refutatur 339
Chrysopœia difficilis & periculosa 13. cũ promittentiũ impostor. fallaciæ ib.
Chymiæ nomen unde 1. appellatur Spagyria ibid. Ars Hermetica 2. Ars perfecti Magisterii ibid
Chymia quid 9. 386. non est scientia 8. non est pars Physicæ nec ei subalternatur ibid. per se est Ars 3. Physico utilis & necessaria 16. itid. Medico 15 an ab Arabib. primum pauca ante secula inventa 9. Adamo an nota. ib.
Chymiæ origo ibid.
Inventor Tubalcain ibid
Chymiæ finis duplex 3. 386. externus & internus ibid. veritas & dignitas. 10
Chymiæ subjectum 386. Media ibid. Instrumenta ibid.
Chymia an novam pariat Philosophiam & Medicinam 7. an opus habeat novo stylo 54
Chymici quinam 2. Recentior à Paracels. in quibus dissentiant 260
Chymici veri qui 384
Chymicus circa quid versetur 2. quomodo circa corpora naturalia ibid. nõ medetur 8
Chymicus & Pharmacopœus in quo cõveniant & different 4
Chymiatria 5
Chymicæ præparationes an novæ ibid. an medicamentor. virtus his destruatur 373
Chymica medicamenta efficacia 15. grata 16. durabilia ibid.
Cibi suaves cur utiles 234. ex insuavi etiam per se bono quidam in febrem inciderunt ibid.
Circulatio quid sit? 394
Coagulatio quid 394. 214.
Cognitionis initium à sensib. 58
Cognoscendi facultas duplex homini data ibid.
Cobobatio quid 394
Colicæ causa sec. Severin. 279
Colores unde 186
Comparationibus & Analogiæ quantum tribuendum 66
Concretio quid 394
Concretio dupl. 175
Concretio salium 176
Contraria contrariis tolluntur 377. 379
Coralliorum magisterium 405. tinctura 406. oleum ibid.
Corpor. natural. proxima principia 138 ordo ibid. corruptio natural. 155. violenta ibid. resolutio non semper fit in Elementa 159. de resolutione corpor. natural. quomodo judicandum 161
Corporea an ex incorporeis fieri possint, & contra 198
Corpus homini dupl. sec. Chym. 243
Creationem duplicem faciunt Chymici 260
Crollii impia de fundamento Magiæ Cabalist. opinio 223
Cuprum ex ferro esse verum cuprum 10
Curatio an contrariis an similibus instituenda 377

simi-

similibus sec. Chymic. ibid. & seq.
decisio quæst. 378

D.

Deliquium quid sit Chymicis 394
Democritus 25
Destillatio qualis sit operatio Chymica 391
Destillata 399
Διάκρισις qualis sit operatio Chymica 389. est triplex ibidem.
Diæta ad morbos curandos necessaria 313. à Paracels. neglecta ibid.
Deus nihil mali creavit 260
Diei & noctis caussa sec. Paracels. 194
Discrimen inter Chymic. principia & Elementa 163
Doloris causæ 282. vehementia unde ib. an tantum à spiritibus salium 280
Doloribus an saporum nomina tribuenda 282
Duritiei causa 174
Δυνάμεις Hippocrat. 139

E.

Elementum quid 77
Elementorum vires 78. fructus 75. divisio sec. Severin. 75. Paracels. 77
de Elementis sententia Crollii 75 Quercetan. 76. Beguin. ibid.
Elementa quomodo in Misto maneant 210. iis non solum inhærendum 80
Ens Deale, Astrale, mentale, naturale, Pagoycum Paracels. 268
Erucarum & papilionum generatio 199
Extracta & separata Chymica an insint in integro 374
Essentia hodie dicta quomodo parentur 391. 402. ad quod genus operum Chymicorum pertineant 399
Exiccatio qualis sit operatio Chymica 390
Extractio quid sit Chymicis 391

F.

Facultas natural. an in morbis cesset 308
Febrium generatio sec. Severin. 278
Scheuneman. ibid.
periodorum causa sec. Severin. 307
continuitat. & intermittentiæ causa ibid.
improbatur 308
Febres continuæ ex humoribus mistæ frequentissimæ ibid.
Fel au pars corporis 247
Ferrum in cuprum mutatur 10
Fides miraculosa 222
natural. Paracels. figmentum 223
Fixorum differentia 214
Fixum, & fixatio quid 213. 394. 395
Flores 399
Fluxuum alvi causa sec. Scheuneman. 290
Fœmina quid ad generationem conferat 102
quomodo in se generet ibid.
Fomitis in morbo investigatio difficilima 306
Forma quid 87. 88
Unde suas vires habeant 99 108
an educantur è potentia materiæ 93
de origine formarum sententia varia 92
sententia Peripateticorum 93
Author 94
Forma omnis sui multiplicativa ibid.

Formæ an misceantur 105
non sunt extra Individua suarum specierum 109
subordinatæ 199
Formæ & semina rerum non latent in abyssis 197
Formatricem vim investigare difficile 91
Formationis causa princeps est in semine 36. non potest esse aliquid externũ 106
Formationum causa in semine est anima 97
Fungor. decocto vel succo arborum radicibus affuso fungi nascuntur 203
Fundamenta Medicinæ sec. Chymic. 216

G.

Galenici qui 384
Galenici Chymiam coluerunt 16
Gallina auro & argento quomodo saginanda 429
Generationis opus admirandum 91
Generatio quid Chymic. 190
Generatio in globo inferiori 192
Generatio animal, plantar, mineral, ex Cagastro, Iliastro Paracelf. ibid.
Generatio æquivoca an detur 203

H.

Hellebori nigri folia ferè lapidi Philosophico æquiparantur à Scheunem. 316
Hermetes seu Mercurii plures 20
Hermes Trismegist. quo tempore vixerit. ibid.
doctissimus ibid.
Hermetis an sint libri genuini, qui hodiè ejus nomine circumferuntur. 22
Tabula Smaragdina 21
Hermes Arabs an aliquis fuerit ibid.
Hermetici hodierni ibid.
Hesperidum poma 24
Hippocrat. Orcus 191. Lux ibid.
Homo quomodo microcosm. sec. Paracelf. 60. 64. & quomodo sec. Peripat. 61
Homo invisibil Chymic. 244
Hominis creatio ibid.
corpus sec. Paracelf. dupl. 61
partes Mundi partibus ut respondeant 62
partium cum Planetis convenientia ibid.
Humor quid Galen. 249. sunt morborum causæ 258. sunt corpora mista, quatenus morborum causæ 263
Humorum natura quomodo explicanda 264
Humorum doctrina difficilis 266
Humorum differentiæ à principiis Chymicis non negligendæ ibid.
Humores alimentarii & excrementitii an differant specie 250
Humorum vitiosorum origo 265
Hydropis causa 293
Hydrops non est ex Sale resoluto ibid.
quando incurabilis 311

I.

Iliadus Paracelf. 54
Imaginationis vires sec. Paracelf. 224
Effectus miri 231. de hujus viribus opinio falsa fons operationum magicarum 242
Imaginatio non agit in corpora 231. an agat in externa 235. 241. quomodo humores & spiritus moveat 231. quomodo

modo corpus alteret. ibid. quomodo morbos pariat 232. quomodo morbos curet 233. quomodo pestem inducat 232. quomodo fœtum mutet 237. 238. quo tempore ei notas imprimat 240. quales notas ei imprimere possit ibid.
Immutatio quale sit operationum Chymicarum genus 394
Incantatio per imagines 347
Inflammabilitas unde 164
Inflammationum generatio sec. Severin. 280
Causæ externæ 281
Intemperies à Peracelsic. rejiciuntur 258
Inventa nova non rejicienda 369

K.

Κριτήρια doctrinæ quæ 60

L.

Lampas vitæ & mortis Ernest. Burggrav. 346
Lapidescentia 180
Lapidescendi vis sine sale non est ibid.
Libavii objection. contra seminum vitam diluuntur à 101. usq; ad 106.
Libri Chymic. an omnes Author. quorum nomina præ se ferunt 27
Loci affecti signa 306
per medicamenta exploratio periculosa. ibid. ægri relatio ad hujus cognitionem multum facit ibid.
Lumen gratiæ Paracelsi. 56
Lux Naturæ Paracels. quid. 56. 59

M.

Magiæ origo 336
Magia quotuplex 122
Naturalis 123. Veterum 242. Paracels. impia 221. Paracelsicæ fundamentum 217
Vis à diabolo 222. species sex 217
Magica ut dignoscenda 228
pro qualitatibus occultis non venditanda 346
Magisterium quid Chymicis 395. 397
Duplex 398
Magisteria an rectè dicantur sales ibid.
Magisteria Perlarum, Coralliorum &c. an sint præstantiora vulgari modo præparatis? 398
Margaritarum magisterium 408. spiritus & oleum ibid.
Magneticæ actiones quæ & unde dictæ 343. Curationes 342. 345. Erast. hoc negat. 343
Maria Mosis soror an fuerit Chymiæ perita 23
Materia prima Paracels. 66
recentior Chymic. 69. Aristotel. 71
Materia duplex, permanens & transiens 151
Mas quomodo in alio generet 102
Maximi Olybii lucerna 26
Medicamenta Chymica composita 401
Medicamenta Chymica ex animalibus 406. ex eorum partibus ibid. & seq.
Antimonio 413
argento 425
arsenico 412
auro 427
chalybe 425
gemmis. 412
mercurio 418
nitro 409
plumbo 424
resinis, gummi & lacrymis 405

salibus 408
stanno 425
succino 408
sulphure 411
tartaro 405
venere 425
vitriolo 412
Medicamenta Mineralia & Metallic. 16
à Chymicis commendantur 355
Medicamenta naturalia à Magicis ut discernenda 229
Medicamēta vulgaria nō rejicienda 349
non frustra habēt diversas partes 357
Medicamentorum varietas non frustra data 322
Medicamenta utilia an salva conscientia à Medico Christiano possint occultari 315
Medicamenta pauca, probata tamen, & propria in usu habere præstat 349
Medicamentorum compositiones & præparationes vulgares cur Chymici rejiciant 350. *& seq. de medicamentis compositis Author. sententia* 358
Medicamenta an semper Chymica præparatione indigeant ibid. an Chymicè præparata semper præstantiora sint? 400
Medicamentorum compositionis causæ 359. *& seq.*
Medicamentor. dosis parva quanti habenda 360
Medicamenta ut decoquenda 361 *ut infundenda* *ibid.*
Medicamentis quando vulgarib9 quando Chymicis utendum 362. *Exoticis an utendum* *ibid.*
Mineralibus & Metallic. an utend. 363. 369
Medicamenta ex Antimonio & Mercurio cautius usurpanda 363
Metallica an sola, reliquis rejectis, usurpanda 364
Medicamenta fortiora interdum usurpanda 367. *quando vegetabilia, vel metallica* 365. *qua cautione ibid.* 370
Medicamentorum Chymicorum & Galenicorum collatio 367. *Galenicorum assertio* 368. *Chymicorum assertio ibid.* 371. *Galenicáne an Chymica præferenda* 371. *quando his, quando illis utendum.* *ibid.*
Medicamenta cū ratione usurpanda 375
Medicina universalis an detur 313. 320. *rationes pro universali Medicina ib. harum solutio ibid. rationes contra universalem medicinam.* 322
Mel & saccharum an medicamentis admiscenda 361
Menstruum Chymicis quid. 387
Mercurius an sit venenatus 421
Mercurius Metallorum 423
Mercurius quid Chymic. 128. 88.
in plumbum mutatur 10
Mercurius pneumosus Scheuneman. 284. *Cremosus ejusd.* 285. *sublimatus* 287. *præcipitatus.* 288
Metalla an possint transmutari 10. *reliqua an possint in aurum transmutari* 11. *Transmutationis historiæ* 12
Metalla & lapides an vivant 111. *an crescant* 113. *an semen habeant.* *ibid.*
non sunt tantum mista. 111
habent suas formas specificas *ibid.*
renascuntur 112. *renascentium historia* *ibid.*
Metalla an sint corpori nostro inimica 364
an in corpore nostro possint in actum deduci. *ibid.*

Metal-

Metalla an in partes diversas resolvi possint 417
Metalla an possint fieri potabilia sine alterius rei additione 394. 397
Meteorolog. Paracels. absurda 298
Mistorum generatio 137
Mista duplic. 374
Mistio sec. Chymic. 194. *In Mistione an solæ qualitates primæ operentur* 206
Mistionis princeps causa 207
Monachi Chymiæ cultores 27
Morbis unde nomina imponenda 264
Morbi, causæ & symptomata à Paracelsist. confunduntur 252
Morbi Paracelso substantiæ 255
quasi plantæ generantur 256
Morborum semina ibid.
Morborum seminum origo 257
generatio sec. Severin. 270
differentiæ sec. Paracels. 268
Monarchæ sec. Severin. 269
Morbi salini 273
Sulphurei ibid. Tartarei 274
Morbi compositionis saltem pro actionum impedimento habentur à Paracels. 258
non ex seminibus oriuntur 259
Morborum semina rejiciuntur 259 268
Morbus quomodo contraria indicet 378
Morbificis causis an conveniant contraria 379
quomodo 380. & seqq.
Mulus quomodo generetur 105
Mundi major. & minor. analogia 60
decisio quæstionis de hor. analogia 63
Mysterium Paracelso quid 68
quotuplex ibid.
Mysterium magnum unde finxerit. ibid.

N.

Natura Dei *ministra* 90
morborum medicatrix 309. 382
conservanda per similia 377
Naturæ Vis 89
naturæ beneficio Crises fiunt 309
Natura in morbo pellendo quid possit, quid Ars 383
Nitrum an inflammabile 409
Nitri & sulphuris antipathia ibid.
Nomina trita non temerè mutanda 249
Nox Orphei 192. 196

O.

Olea parandi ratio 403
Olea per deliquium parata 396
Olea & spiritus an differant specie 403
Oleum Garyophyllorum expressum ibid.
Oleum Talci 412
Oleo succini duo infantes necati 376
Operationes Chymicæ quot 389
Opera Chymica 395 *quotnam sint* 396
Oratio obscura vitiosa 52
Orationis Virtus perspicuitas 55
Origo & propagatio rerum naturalium 196

P.

Paracelsi nativitas 27. 35
Genus 31
Vita dissoluta 49
Modestia 28. *Bibliotheca.* 37. *Præceptores* 34. *dogmata absurda* 38. *impia* 40. 41. *medicamenta* 44. & 45. *Curationes infelices* 47. *peregrinationes* 35. Mors 36. *Encomia* 30. *Eruditio* 38
Paracelsus linguarum ignarus 37. *Magiæ Studiosus* 50. *Chirurgus* 47. *Ulcera, neglecta diæta, feliciter curavit* 33. *Sacra parum curavit ibid. Sua ebrius dictavit* 32
novas creaturas introduxit 41

Paracelsō unde dogmata sua hauserit 34
de Mose 41. *de Resurrectione mortuor.* 42
de Carne Christi quid senserit ibid.
quos morbos curaverit 45
an desperatos curaverit 48
an justis de causis nova vocabula usurpaverit 51
Paracelsi sectatores 28
Paracelsistarum cognoscendi modus 55
Pathemata animi quomodo fœtum afficiant 237
Pharmacopæus non est Medicus 376
Philosophia vitalis Chymic. 135.215
Physica doctrina unde exstruenda 73
Plantæ in plantas degenerant 202
quibus Planetis subjiciantur 325
Saturninæ, Jovial. 326
Martial. Solar. Vener. Mercur. ibid.
Lunar. 327
aculeatæ, nodosæ 332
animalium Signaturam habentes ib.
Plantæ an certo siderum positu colligendæ 348
Plantarum vivunt & ut mortuæ sunt consideratio 375
Podagra plerumq; circa trigesimum annum invadit. 308
Præcipitatio quomodo fiat 391
Principia Chymicorum 127
Unde his Chymici nomina indiderint 128
quid sint 137
non fiunt arte 156
à natura ostenduntur 158
non sunt ante Elementa 136
non tollunt Elementa 143
eorum proprietates 128
quotuplicia 144. *duplicia* 151
Principiorum Chymicorū probatio 144
Usus 165. *Numerus* 169
Auctoris de his sententia 187
Principia cognoscendi 55
Prognostica Paracelsi 309
Proprietates occultæ unde 65
Propagationum diversitas 203
PseudoGalenici qui 385
Pseudochymici 17.385
Pulsus mutatio unde 297
de pulsu sententia Paracels. ibid.
Purgantia Chym. an vulgaribus benigniora 356
Mineralia an planè possint fieri benigna & lenia 372
Purgantia ex antimonio cur simul vomitum moveant 415
Purificatio qualis sit operatio Chymica 389
Purificata ad quod operum Chymicorū genus pertineant 399
Putrefactio quid sit Chymicis 391
Putredo animalia ex se non generat 205

Q.

Qualitates primæ nō sunt inefficaces 80
ex his omnium ratio reddi non potest 81. *quocunq; modo mistæ non possunt fieri venenatæ* 84. *non agunt ultra vires suas* ibid.
in curando quid possint 349
ad naturam humor explicandam non sufficiunt 264
Qualitatum primar. temperamento quæ differunt natura specifica ibid.
Qualitates occultæ quæ 83
earum vis 82
Quercetanus cautius morborum differentias venatur, quam Severinus 271
Quinta essentia Chymicorum 317. *Vires ejus* 319

R.

Ranunculus carpo applicatus febrem curavit 346
Radices Paracelſ. quid 86
Reductio quid 392
Relollaceum Paracelſo quid 53
Rerum naturam nemo hominum integrè perſcrutatus eſt 17
Rerum multarum eſſentia ſub alterius formæ dominio deliteſcere poteſt 204
Rei eſſentia quid Chymic. 375
Rerum naturalium ordo & actiones nõ omnes à cœlo 107
Res natural. quæ 154. artificiales quæ ibid.
Reſolutum quid 214
Reſolutio qualis ſit operatio Chymica 390

S.

Sal Chymic. quid 128.169
Salis proprietates 170
Sal an ſit concretionum & coagulationum cauſa 171
Sales ex plantis 404. in Cryſtallos an commodè redigendi ibid.
Salium differentiæ 182
Salium acrimonia non tam per pinguia & ſulphurea tollitur, quam per ſales 266
Sal Naturæ & Rei Chymicorum 270
Salomon an fuerit Chymicus 24
Sanguis an pars corporis 245
an multiplex in corpore 249
Sanguinis uſus 245
Sanguinis ſignaturam habentia medicamenta 327
Sapor non eſt ab Elementis 82
Saporis cauſa 292
Scheckii opinio de forma examinatur 96. λόγ☉ πλαςικὸς *rejicitur* 97
Scheuneman. opinio abſurda de febribus 279
Medicinæ reformatio 283
Scientia animæ Severino quid 89
Secreta & ſeparata opera Chymica. 399
Semina quid Severino 86
Semina & aſtra Severin. ſunt formæ rerum natural. 87. *Paracelſ. quid* 86
Semina in Element. ſec. Paracelſ. 86
Semina rerum natural. non ſunt in Elementis 79
Semina ſua res omnes naturales in ſe continent ibid.
Semen non ſolùm agens inſtrumentarium 96. *quomodo potentia animatum dicatur* 99. *vivit* 100.101. *an poſſit dici animal.* 104. *maris & fœminæ ad generationem neceſſarium* 101
Seminis natura admiranda 99
In ſcenam mundanam progreſſio 107
Semen analogum 204
Signorum neceſſitas 297
de ſignis inconſtans Paracelſ. 296
Signaturæ determinatæ quomodo fœtui imprimantur 238
Signaturæ medicamentorum 325. *plantar. an aliquid indicent* 333. *ſoli non fidendum* ibid.
Signaturam aurium, oculorum, capillorum, dentium, pulmonum 329. *Epat. ſplen. ſtomach. Renum* 330. *Cordis* 329. *Teſtium, Veſic.* 331. *Uteri, Inteſtinorum, Ling.,* 331. *manuum, pedum habentia* 332
Soliditat. & duritiei cauſa 179
Specier. ſpiritual. natura 348
à qualitatib. primis non afficiũtur ib.

ad aëris motum non moventur 122
Sphæra occultar. qualitat. quàm latè se extendat 345
Spiritus vocabul. æquivocum 116
apud Antiquos ψυχῆς vocab. expressum 117
Spritus quid 116
Chymic. quid 214
Spiritus Mundi 71
Spiritus insitus 116
cujus naturæ 117. non est ex Elementis 117. quantum possit in morbis depellendis 319
Spiritus an se mutuò penetrent. 124. an vivant 244. non simpliciter agendi scientia præditi 245. an esuriant ibid.
Spiritus è salibus plantarum 405
Spiritus vitrioli, salis &c. unde humiditatem habeant 388
Spiritus animalis non est causa flatuum 284
Stomachus quid Chymic. 247
Stylus Magicus 54
Sudoris causa 292
Sublimatio qualis sit operatio Chymica 390
Sublimata 400
Sulphur auratum Antimonii quid sit 43. non solum sudorem movet 416
Sulphur quid Chymic. 128
primum adorabile 183
ejus differentiæ 184
Sulphur resolutum somni causa 290
Sympathia & antbipathia rerum naturalium unde 65
Sympathiæ & antbipathiæ exempla 64
Synovia Chymic. quid 415.416
σύνερσις qualis sit operatio Chymica 399

T.

Tartari oleum contra sublimatum antidotus 266
Tartarum quid 274
differentiæ 257
Tartarei morbi 294
ex tartaro morbi ventriculi 276
Tartarum Purgantium vim intendit 359
Tincturæ veræ quænam sint 391. è plantis 404. è quibus simplicibus commodè parentur ibid.
Transplantatio generationum accidens sec. Chymic. 195. 199. in animalibus 195. mineralibus ibid.
Tubalcain Græcorum Vulcanus 19
Chymiæ inventor ibid.

V.

Venenorum vis 62
Ventorum gneratio sec. Severin. 193
qua vi morbos inducant 261
Verborum & Characterum in Medicina an aliqua vis 334. Ferrerii de his opinio 355
Verba peregrina & ignota ex pacto cum dæmone operãtur 334. Verba sacra 335
Veritas quid 58
omnium Authoritati præferenda 18
Verus discendi modus 58
Vermes certi certis ex plantis generantur 200
item ex animalibus 205
Vinum spiritu Vini cur commodius bibatur 357
Viri etiam magni errarunt 17
Vita quid Aristotelicis 109
quid Chymic. ibid.
Vitale & mortuum quid Chymic. 135
Vita mineral. sec. Chymic. 109
Vitrioli Spiritus 363
Vitrificatio 395
Viventia quomodo generent 94
Vivere & agere an differant 110
Ulcerum generatio sec. Severin. 289

diffe-

different. ex princip. Chymic. 281
Vocabula nova quando fingere liceat 53.
Vocabula Anatomiæ ineptè ibid.
Tincturæ impropriè usurpat Sever. ib.
Volatile quid Chymicis 395. 213.
Urina Paracelſ. quid 298.
different. ſec. Paracelſ. 298 299
plurimum ſalis continet 298
Urinæ partes 300
quantitas 301
hypoſtaſ. & ſediment. an differant ibid.
colores ibid.
color ſec. partes figmentum ibid.
Tremulæ, & arenoſæ ibid.
ex Urinis quæ prædicent Paracelſ. 303. *ex turbatis quale judicium in morbis Epidemiis haberi poſſit* 303.
Urinarum deſtillatio in morbis gravioribus non improbanda ibid.
Urocriterio Rhenani quid tribuend. 302.
Uſtio qualis ſit operatio Chymica 390.
Uſta & calcinata ad quod operum Chymicorum genus pertineant 379

W.

Weigelij doctrina Eccleſiaſtica 56.

Z.

Zoſimus ſcripſit χυμευτικά 26.
Zwingeri de dogm. Parac. Judicium 67.

FINIS.

DEO DUCE: COMITE LABORE.

WITTEBERGÆ,
Typis Hæredum SALOMONIS AUERBACHI,
ANNO M. DC. XXIX.